ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ସଂଯୁତ୍ତନିକାୟୋ

ମହାୱଗ୍ଗୋ

୧। ମଗ୍ଗସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ଅୱିଜ୍ଜାୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅୱିଜ୍ଜାସୁତ୍ତଂ

୧। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଅୱିଜ୍ଜା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ସମାପତ୍ତିଯା, ଅନ୍ୱଦେୱ [ଅନୁଦେୱ (ସୀ। ପୀ। କ।)] ଅହିରିକଂ ଅନୋତ୍ତପ୍ପଂ । ଅୱିଜ୍ଜାଗତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅୱିଦ୍ଦସୁନୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ପହୋତି; ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିସ୍ସ ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପୋ ପହୋତି; ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପସ୍ସ ମିଚ୍ଛାୱାଚା ପହୋତି; ମିଚ୍ଛାୱାଚସ୍ସ ମିଚ୍ଛାକମ୍ମନ୍ତୋ ପହୋତି; ମିଚ୍ଛାକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱୋ ପହୋତି; ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱସ୍ସ ମିଚ୍ଛାୱାଯାମୋ ପହୋତି; ମିଚ୍ଛାୱାଯାମସ୍ସ ମିଚ୍ଛାସତି ପହୋତି; ମିଚ୍ଛାସତିସ୍ସ ମିଚ୍ଛାସମାଧି ପହୋତି।

‘‘ୱିଜ୍ଜା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବଙ୍ଗମା କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ସମାପତ୍ତିଯା, ଅନ୍ୱଦେୱ ହିରୋତ୍ତପ୍ପଂ। ୱିଜ୍ଜାଗତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ , ୱିଦ୍ଦସୁନୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ପହୋତି; ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସ୍ସ ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ପହୋତି; ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପସ୍ସ ସମ୍ମାୱାଚା ପହୋତି; ସମ୍ମାୱାଚସ୍ସ ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ପହୋତି; ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତସ୍ସ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ପହୋତି; ସମ୍ମାଆଜୀୱସ୍ସ ସମ୍ମାୱାଯାମୋ ପହୋତି; ସମ୍ମାୱାଯାମସ୍ସ ସମ୍ମାସତି ପହୋତି; ସମ୍ମାସତିସ୍ସ ସମ୍ମାସମାଧି ପହୋତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ଉପଡ୍ଢସୁତ୍ତଂ

୨। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସକ୍କେସୁ ୱିହରତି ନଗରକଂ ନାମ [ନାଗରକଂ ନାମ (ସୀ।), ସକ୍କରଂ ନାମ (ସ୍ୟା। କ।)] ସକ୍କାନଂ ନିଗମୋ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଉପଡ୍ଢମିଦଂ, ଭନ୍ତେ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ଯଦିଦଂ – କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା କଲ୍ୟାଣସହାଯତା କଲ୍ୟାଣସମ୍ପୱଙ୍କତା’’ତି।

‘‘ମା ହେୱଂ, ଆନନ୍ଦ, ମା ହେୱଂ, ଆନନ୍ଦ! ସକଲମେୱିଦଂ, ଆନନ୍ଦ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ଯଦିଦଂ – କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା କଲ୍ୟାଣସହାଯତା କଲ୍ୟାଣସମ୍ପୱଙ୍କତା। କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସ୍ସେତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ କଲ୍ୟାଣସହାଯସ୍ସ କଲ୍ୟାଣସମ୍ପୱଙ୍କସ୍ସ – ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେସ୍ସତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି।

‘‘କଥଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ କଲ୍ୟାଣସହାଯୋ କଲ୍ୟାଣସମ୍ପୱଙ୍କୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ; ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ …ପେ… ସମ୍ମାୱାଚଂ ଭାୱେତି …ପେ… ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତଂ ଭାୱେତି…ପେ… ସମ୍ମାଆଜୀୱଂ ଭାୱେତି…ପେ… ସମ୍ମାୱାଯାମଂ ଭାୱେତି…ପେ… ସମ୍ମାସତିଂ ଭାୱେତି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ କଲ୍ୟାଣସହାଯୋ କଲ୍ୟାଣସମ୍ପୱଙ୍କୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି।

''ତଦମିନାପେତଂ , ଆନନ୍ଦ, ପରିଯାୟେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ ଯଥା ସକଲମେୱିଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ଯଦିଦଂ – କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା କଲ୍ୟାଣସହାଯତା କଲ୍ୟାଣସମ୍ପୱଙ୍କତା। ମମଞ୍ହି, ଆନନ୍ଦ, କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଂ ଆଗମ୍ମ ଜାତିଧମ୍ମା ସତ୍ତା ଜାତିଯା ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି; ଜରାଧମ୍ମା ସତ୍ତା ଜରାଯ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି; ମରଣଧମ୍ମା ସତ୍ତା ମରଣେନ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି; ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସଧମ୍ମା ସତ୍ତା ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସେହି ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଇମିନା ଖୋ ଏତଂ, ଆନନ୍ଦ, ପରିଯାୟେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ ଯଥା ସକଲମେୱିଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ଯଦିଦଂ – କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା କଲ୍ୟାଣସହାଯତା କଲ୍ୟାଣସମ୍ପୱଙ୍କତା''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ସାରିପୁତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସକଲମିଦଂ, ଭନ୍ତେ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ଯଦିଦଂ – କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା କଲ୍ୟାଣସହାଯତା କଲ୍ୟାଣସମ୍ପୱଙ୍କତା''ତି।

''ସାଧୁ ସାଧୁ, ସାରିପୁତ୍ତ! ସକଲମିଦଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ଯଦିଦଂ – କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା କଲ୍ୟାଣସହାଯତା କଲ୍ୟାଣସମ୍ପୱଙ୍କତା। କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସ୍ସେତଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ କଲ୍ୟାଣସହାଯସ୍ସ କଲ୍ୟାଣସମ୍ପୱଙ୍କସ୍ସ – ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେସ୍ସତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି। କଥଞ୍ଚ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ କଲ୍ୟାଣସହାଯୋ କଲ୍ୟାଣସମ୍ପୱଙ୍କୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି?

''ଇଧ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ କଲ୍ୟାଣସହାଯୋ କଲ୍ୟାଣସମ୍ପୱଙ୍କୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି।

''ତଦମିନାପେତଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ପରିଯାୟେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ ଯଥା ସକଲମିଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ଯଦିଦଂ – କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା କଲ୍ୟାଣସହାଯତା କଲ୍ୟାଣସମ୍ପୱଙ୍କତା। ମମଞ୍ହି, ସାରିପୁତ୍ତ, କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଂ ଆଗମ୍ମ ଜାତିଧମ୍ମା ସତ୍ତା ଜାତିଯା ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି; ଜରାଧମ୍ମା ସତ୍ତା ଜରାଯ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି; ମରଣଧମ୍ମା ସତ୍ତା ମରଣେନ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି; ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସଧମ୍ମା ସତ୍ତା ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସେହି ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଇମିନା ଖୋ ଏତଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ପରିଯାୟେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ ଯଥା ସକଲମିଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ଯଦିଦଂ – କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା କଲ୍ୟାଣସହାଯତା କଲ୍ୟାଣସମ୍ପୱଙ୍କତା''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଜାଣୁସ୍ସୋଣିବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ସାୱତ୍ଥିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଜାଣୁସ୍ସୋଣିଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ସବ୍ବସେତେନ ୱଳୱାଭିରଥେନ [ୱଳଭୀରଥେନ (ସୀ।)] ସାୱତ୍ଥିଯା ନିଯ୍ୟାଯନ୍ତଂ। ସେତା ସୁଦଂ ଅସ୍ସା ଯୁତ୍ତା ହୋନ୍ତି ସେତାଲଙ୍କାରା, ସେତୋ ରଥୋ, ସେତପରିୱାରୋ, ସେତା ରସ୍ମିଯୋ, ସେତା ପତୋଦଲଟ୍ଠି, ସେତଂ ଛତ୍ତଂ, ସେତଂ ଉଣ୍ହୀସଂ , ସେତାନି ୱତ୍ଥାନି, ସେତା ଉପାହନା, ସେତାଯ ସୁଦଂ ୱାଲବୀଜନିଯା ବୀଜୀଯତି। ତମେନଂ ଜନୋ ଦିସ୍ୱା ଏୱମାହ – ''ବ୍ରହ୍ମଂ ୱତ, ଭୋ, ଯାନଂ! ବ୍ରହ୍ମଯାନରୂପଂ ୱତ, ଭୋ''ତି!!

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

''ଇଧାହଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ସାୱତ୍ଥିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସିଂ। ଅଦ୍ଦସଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଜାଣୁସ୍ସୋଣିଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ସବ୍ବସେତେନ ୱଳୱାଭିରଥେନ ସାୱତ୍ଥିଯା ନିଯ୍ୟାଯନ୍ତଂ। ସେତା ସୁଦଂ ଅସ୍ସା ଯୁତ୍ତା ହୋନ୍ତି ସେତାଲଙ୍କାରା, ସେତୋ ରଥୋ, ସେତପରିୱାରୋ, ସେତା ରସ୍ମିଯୋ, ସେତା ପତୋଦଲଟ୍ଠି, ସେତଂ ଛତ୍ତଂ, ସେତଂ ଉଣ୍ହୀସଂ, ସେତାନି ୱତ୍ଥାନି, ସେତା ଉପାହନା, ସେତାଯ ସୁଦଂ ୱାଲବୀଜନିଯା ବୀଜୀଯତି। ତମେନଂ ଜନୋ ଦିସ୍ୱା ଏୱମାହ – 'ବ୍ରହ୍ମଂ ୱତ, ଭୋ, ଯାନଂ! ବ୍ରହ୍ମଯାନରୂପଂ ୱତ, ଭୋ'ତି!! ସକ୍କା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଇମସ୍ମିଂ

ଧମ୍ମୱିନଯେ ବ୍ରହ୍ମଯାନଂ ପଞ୍ଞାପେତୁ’’ନ୍ତି?

‘‘ସକ୍କା , ଆନନ୍ଦା’’ତି ଭଗୱା ଅୱୋଚ – ‘‘ଇମସ୍ସେୱ ଖୋ ଏତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଅରିଯସ୍ସ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅଧିୱଚନଂ – ‘ବ୍ରହ୍ମଯାନଂ’ ଇତିପି, ‘ଧମ୍ମଯାନଂ’ ଇତିପି, ‘ଅନୁତ୍ତରୋ ସଙ୍ଗାମୱିଜଯୋ’ ଇତିପୀ’’ତି।

‘‘ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ଆନନ୍ଦ, ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନା ହୋତି, ଦୋସୱିନଯପରିଯୋସାନା ହୋତି, ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନା ହୋତି। ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନୋ ହୋତି, ଦୋସୱିନଯପରିଯୋସାନୋ ହୋତି, ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନୋ ହୋତି। ସମ୍ମାୱାଚା, ଆନନ୍ଦ, ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନା ହୋତି, ଦୋସ…ପେ… ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନା ହୋତି। ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନୋ ହୋତି, ଦୋସ… ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନୋ ହୋତି। ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନୋ ହୋତି, ଦୋସ… ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନୋ ହୋତି । ସମ୍ମାୱାଯାମୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନୋ ହୋତି, ଦୋସ… ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନୋ ହୋତି। ସମ୍ମାସତି, ଆନନ୍ଦ, ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନା ହୋତି, ଦୋସ… ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନା ହୋତି। ସମ୍ମାସମାଧି, ଆନନ୍ଦ, ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନୋ ହୋତି, ଦୋସ… ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନୋ ହୋତି।

‘‘ଇମିନା ଖୋ ଏତଂ, ଆନନ୍ଦ, ପରିଯାଯେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ ଯଥା ଇମସ୍ସେୱେତଂ ଅରିଯସ୍ସ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଅଧିୱଚନଂ – ‘ବ୍ରହ୍ମଯାନଂ’ ଇତିପି, ‘ଧମ୍ମଯାନଂ’ ଇତିପି, ‘ଅନୁତ୍ତରୋ ସଙ୍ଗାମୱିଜଯୋ’ ଇତିପୀ’’ତି। ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସୁଗତୋ ଅଥାପରଂ ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା –

‘‘ଯସ୍ସ ସଦ୍ଧା ଚ ପଞ୍ଞା ଚ, ଧମ୍ମା ଯୁତ୍ତା ସଦା ଧୁରଂ;

ହିରୀ ଈସା ମନୋ ଯୋତ୍ତଂ, ସତି ଆରକ୍ଖସାରଥି।

‘‘ରଥୋ ସୀଲପରିକ୍ଖାରୋ, ଝାନକ୍ଖୋ ଚକ୍କୱୀରିଯୋ;

ଉପେକ୍ଖା ଧୁରସମାଧି, ଅନିଚ୍ଛା ପରିୱାରଣଂ।

‘‘ଅବ୍ୟାପାଦୋ ଅୱିହିଂସା, ୱିୱେକୋ ଯସ୍ସ ଆୱୁଧଂ;

ତିତିକ୍ଖା ଚମ୍ମସନ୍ନାହୋ [ୱମ୍ମସନ୍ନାହୋ (ସୀ।)], ଯୋଗକ୍ଖେମାଯ ୱତ୍ତତି।

‘‘ଏତଦତ୍ତନି ସମ୍ଭୂତଂ, ବ୍ରହ୍ମଯାନଂ ଅନୁତ୍ତରଂ;

ନିଯ୍ୟନ୍ତି ଧୀରା ଲୋକମ୍ହା, ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥୁ ଜଯଂ ଜଯ’’ନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ;

୫। କିମତ୍ଥିଯସୁତ୍ତଂ

୫। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ –

‘‘ଇଧ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଅମ୍ହେ ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତି – ‘କିମତ୍ଥିଯଂ, ଆୱୁସୋ, ସମଣେ ଗୋତମେ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତୀ’ତି? ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରୋମ – ‘ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ପରିଞ୍ଞତ୍ଥଂ ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତୀ’ତି। କଚ୍ଚି ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ଏୱଂ ବ୍ୟାକରମାନା ୱୁତ୍ତୱାଦିନୋ ଚେୱ ଭଗୱତୋ ହୋମ, ନ ଚ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖାମ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରୋମ, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ୱାଦାନୁୱାଦୋ ଗାରଯ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛତୀ’’ତି?

‘‘ତସ୍ମା ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ଏୱଂ ବ୍ୟାକରମାନା ୱୁତ୍ତୱାଦିନୋ ଚେୱ ମେ ହୋଥ, ନ ଚ ମଂ ଅଭୂତେନ ଅବ୍ଭାଚିକ୍ଖଥ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମଂ ବ୍ୟାକରୋଥ, ନ ଚ କୋଚି ସହଧମ୍ମିକୋ ୱାଦାନୁୱାଦୋ ଗାରୟ୍ହଂ ଠାନଂ ଆଗଚ୍ଛତି। ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ହି ପରିଞ୍ଞତ୍ଥଂ ମଯି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତି। ସଚେ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – ‘ଅତ୍ଥି ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ, ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାଯା’ତି, ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାଥ – ‘ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ, ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାଯା’’’ତି।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ, କତମା ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାଯାତି? ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ, ଅଯଂ ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାଯାତି। ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାଥା’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପଠମଅଞ୍ଞତରଭିକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯ’ନ୍ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତମଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନ’’ନ୍ତି?

‘‘ଅଯମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି । ଯୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ରାଗକ୍ଖଯୋ ଦୋସକ୍ଖଯୋ ମୋହକ୍ଖଯୋ – ଇଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନ’’ନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଦୁତିଯଅଞ୍ଞତରଭିକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘‘ରାଗୱିନଯୋ ଦୋସୱିନଯୋ ମୋହୱିନଯୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିସ୍ସ ନୁ ଖୋ ଏତଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଧିୱଚନଂ – ‘ରାଗୱିନଯୋ ଦୋସୱିନଯୋ ମୋହୱିନଯୋ’’’ତି? ‘‘ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ଖୋ ଏତଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅଧିୱଚନଂ – ‘ରାଗୱିନଯୋ ଦୋସୱିନଯୋ ମୋହୱିନଯୋ’ତି। ଆସୱାନଂ ଖଯୋ ତେନ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ଅମତଂ, ଅମତ’ନ୍ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅମତଂ, କତମୋ ଅମତଗାମିମଗ୍ଗୋ’’ତି? ‘‘ଯୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ରାଗକ୍ଖଯୋ ଦୋସକ୍ଖଯୋ ମୋହକ୍ଖଯୋ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅମତଂ। ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଅମତଗାମିମଗ୍ଗୋ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଅରିଯଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଦେସେସ୍ସାମି ୱିଭଜିସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ? ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି? ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖେ ଞାଣଂ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯେ ଞାଣଂ , ଦୁକ୍ଖନିରୋଧେ ଞାଣଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଞାଣଂ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ? ଯୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନେକ୍ଖମ୍ମସଙ୍କପ୍ପୋ , ଅବ୍ୟାପାଦସଙ୍କପ୍ପୋ, ଅୱିହିଂସାସଙ୍କପ୍ପୋ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାୱାଚା? ଯା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୁସାୱାଦା ୱେରମଣୀ, ପିସୁଣାଯ ୱାଚାଯ ୱେରମଣୀ, ଫରୁସାଯ ୱାଚାଯ ୱେରମଣୀ, ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ୱେରମଣୀ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାୱାଚା।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ? ଯା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାଣାତିପାତା ୱେରମଣୀ, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ୱେରମଣୀ, ଅବ୍ରହ୍ମଚରିଯା ୱେରମଣୀ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱଂ ପହାଯ ସମ୍ମାଆଜୀୱେନ ଜୀୱିତଂ କପ୍ପେତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାୱାଯାମୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି, ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି…ପେ… ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି…ପେ… ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଠିତିଯା ଅସମ୍ମୋସାଯ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାୱାଯାମୋ।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାସତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାସତି।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାସମାଧି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ପୀତିଯା ଚ ୱିରାଗା ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ୱିହରତି ସତୋ ଚ ସମ୍ପଜାନୋ, ସୁଖଞ୍ଚ କାଯେନ ପଟିସଂୱେଦେତି, ଯଂ ତଂ ଅରିଯା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି – ‘ଉପେକ୍ଖକୋ ସତିମା ସୁଖୱିହାରୀ’ତି ତତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ପୁବ୍ବେୱ ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାସମାଧୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ସୂକସୁତ୍ତଂ

୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାଲିସୂକଂ ୱା ଯୱସୂକଂ ୱା ମିଚ୍ଛାପଣିହିତଂ ହତ୍ଥେନ ୱା ପାଦେନ ୱା ଅକ୍କନ୍ତଂ ହତ୍ଥଂ ୱା ପାଦଂ ୱା ଭିନ୍ଦିସ୍ସତି [ଭେଚ୍ଛତି (କ।)], ଲୋହିତଂ ୱା ଉପ୍ପାଦେସ୍ସତୀତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ମିଚ୍ଛାପଣିହିତତ୍ତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୂକସ୍ସ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋ ୱତ ଭିକ୍ଖୁ ମିଚ୍ଛାପଣିହିତାଯ ଦିଟ୍ଠିଯା ମିଚ୍ଛାପଣିହିତାଯ ମଗ୍ଗଭାୱନାଯ ଅୱିଜ୍ଜଂ ଭିନ୍ଦିସ୍ସତି, ୱିଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସତି, ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରିସ୍ସତୀତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ମିଚ୍ଛାପଣିହିତତ୍ତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଟ୍ଠିଯା।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାଲିସୂକଂ ୱା ଯୱସୂକଂ ୱା ସମ୍ମାପଣିହିତଂ ହତ୍ଥେନ ୱା ପାଦେନ ୱା ଅକ୍କନ୍ତଂ ହତ୍ଥଂ ୱା ପାଦଂ ୱା ଭିନ୍ଦିସ୍ସତି, ଲୋହିତଂ ୱା ଉପ୍ପାଦେସ୍ସତୀତି – ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ସମ୍ମାପଣିହିତତ୍ତା, ଭିକ୍ଖୱେ , ସୂକସ୍ସ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋ ୱତ ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାପଣିହିତାଯ ଦିଟ୍ଠିଯା ସମ୍ମାପଣିହିତାଯ ମଗ୍ଗଭାୱନାଯ ଅୱିଜ୍ଜଂ ଭିନ୍ଦିସ୍ସତି, ୱିଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସତି, ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରିସ୍ସତୀତି – ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ସମ୍ମାପଣିହିତତ୍ତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଟ୍ଠିଯା।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାପଣିହିତାଯ ଦିଟ୍ଠିଯା ସମ୍ମାପଣିହିତାଯ ମଗ୍ଗଭାୱନାଯ ଅୱିଜ୍ଜଂ ଭିନ୍ଦତି, ୱିଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତୀତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାପଣିହିତାଯ ଦିଟ୍ଠିଯା ସମ୍ମାପଣିହିତାଯ ମଗ୍ଗଭାୱନାଯ ଅୱିଜ୍ଜଂ ଭିନ୍ଦତି, ୱିଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତୀ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ନନ୍ଦିୟସୁତ୍ତଂ

୧୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ନନ୍ଦିୟୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ କଥଂ ସାରଣୀୟଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ନନ୍ଦିୟୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କତି ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ନିବ୍ବାନଙ୍ଗମା ହୋନ୍ତି ନିବ୍ବାନପରାୟନା ନିବ୍ବାନପରିୟୋସାନା''ତି?

''ଅଟ୍ଠିମେ ଖୋ, ନନ୍ଦିୟ, ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ନିବ୍ବାନଙ୍ଗମା ହୋନ୍ତି ନିବ୍ବାନପରାୟନା ନିବ୍ବାନପରିୟୋସାନା। କତମେ ଅଟ୍ଠ? ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଇମେ ଖୋ, ନନ୍ଦିୟ, ଅଟ୍ଠ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ନିବ୍ବାନଙ୍ଗମା ହୋନ୍ତି ନିବ୍ବାନପରାୟନା ନିବ୍ବାନପରିୟୋସାନା''ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ନନ୍ଦିୟୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ , ଭୋ ଗୋତମ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ …ପେ… ଉପାସକଂ ମଂ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ''ନ୍ତି। ଦସମଂ।

ଅୱିଜ୍ଜାୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅୱିଜ୍ଜଞ୍ଚ ଉପଡ୍ଢଞ୍ଚ, ସାରିପୁତ୍ତୋ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ;

କିମତ୍ଥିୟୋ ଚ ଦ୍ୱେ ଭିକ୍ଖୂ, ୱିଭଙ୍ଗୋ ସୂକନନ୍ଦିୟାତି।

୨। ୱିହାରୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଠମୱିହାରସୁତ୍ତଂ

୧୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ''ଇଚ୍ଛାମହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଡ୍ଢମାସଂ ପଟିସଲ୍ଲିୟିତୁଂ। ନମ୍ହି କେନଚି ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବୋ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଏକେନ ପିଣ୍ଡପାତନୀହାରକେନା''ତି। ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ନାସ୍ସୁଧ କୋଚି ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମତି, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଏକେନ ପିଣ୍ଡପାତନୀହାରକେନ।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ତସ୍ସ ଅଡ୍ଢମାସସ୍ସ ଅଚ୍ଚୟେନ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଯେନ ସ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିହାରେନ ପଠମାଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱିହରାମି, ତସ୍ସ ପଦେସେନ ୱିହାସିଂ। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାମି – 'ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତଂ; ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତଂ…ପେ… ମିଚ୍ଛାସମାଧିପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତଂ; ସମ୍ମାସମାଧିପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତଂ; ଛନ୍ଦପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତଂ; ୱିତକ୍କପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତଂ; ସଞ୍ଞାପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତଂ; ଛନ୍ଦୋ ଚ ଅୱୂପସନ୍ତୋ ହୋତି, ୱିତକ୍କୋ ଚ ଅୱୂପସନ୍ତୋ ହୋତି, ସଞ୍ଞା ଚ ଅୱୂପସନ୍ତା ହୋତି, ତପ୍ପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତଂ; ଛନ୍ଦୋ ଚ ୱୂପସନ୍ତୋ ହୋତି, ୱିତକ୍କୋ ଚ ୱୂପସନ୍ତୋ ହୋତି, ସଞ୍ଞା ଚ ୱୂପସନ୍ତା ହୋତି, ତପ୍ପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତଂ; ଅପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତିୟା ଅତ୍ଥି ଆୟାମଂ [ୱାୟାମଂ (ସୀ। ସ୍ୟା।)], ତସ୍ମିମ୍ପି ଠାନେ ଅନୁପ୍ପତ୍ତେ ତପ୍ପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତ'''ନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ଦୁତିୟୱିହାରସୁତ୍ତଂ

୧୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''ଇଚ୍ଛାମହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେମାସଂ ପଟିସଲ୍ଲିୟିତୁଂ। ନମ୍ହି କେନଚି ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବୋ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଏକେନ ପିଣ୍ଡପାତନୀହାରକେନା''ତି । ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ନାସ୍ସୁଧ କୋଚି ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମତି, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଏକେନ ପିଣ୍ଡପାତନୀହାରକେନ।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ତସ୍ସ ତେମାସସ୍ସ ଅଚ୍ଚୟେନ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଯେନ ସ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିହାରେନ ପଠମାଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱିହରାମି, ତସ୍ସ ପଦେସେନ ୱିହାସିଂ। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାମି – 'ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତଂ; ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିୱୂପସମପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତଂ; ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତଂ; ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିୱୂପସମପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତଂ…ପେ… ମିଚ୍ଛାସମାଧିପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତଂ; ମିଚ୍ଛାସମାଧିୱୂପସମପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତଂ, ସମ୍ମାସମାଧିପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତଂ; ସମ୍ମାସମାଧିୱୂପସମପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତଂ; ଛନ୍ଦପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତଂ; ଛନ୍ଦୱୂପସମପଚ୍ଚୟାପି

ୱେଦୟିତଂ; ୱିତକ୍କପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତଂ; ୱିତକ୍କୱୂପସମପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତଂ; ସଞ୍ଞାପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତଂ; ସଞ୍ଞାୱୂପସମପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତଂ; ଛନ୍ଦୋ ଚ ଅୱୂପସନ୍ତୋ ହୋତି, ୱିତକ୍କୋ ଚ ଅୱୂପସନ୍ତୋ ହୋତି, ସଞ୍ଞା ଚ ଅୱୂପସନ୍ତା ହୋତି, ତପ୍ପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତଂ; ଛନ୍ଦୋ ଚ ୱୂପସନ୍ତୋ ହୋତି , ୱିତକ୍କୋ ଚ ୱୂପସନ୍ତୋ ହୋତି, ସଞ୍ଞା ଚ ୱୂପସନ୍ତା ହୋତି, ତପ୍ପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତଂ; ଅପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତିୟା ଅତ୍ଥି ଆୟାମଂ [ୱାୟାମଂ (ସୀ। ସ୍ୟା।)], ତସ୍ମିମ୍ପି ଠାନେ ଅନୁପ୍ପତ୍ତେ ତପ୍ପଚ୍ଚୟାପି ୱେଦୟିତ’’’ନ୍ତି। ଦୁତିୟଂ।

୩। ସେକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୧୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ସେକ୍ଖୋ, ସେକ୍ଖୋ’ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସେକ୍ଖୋ ହୋତୀ’’ତି?

‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ସେକ୍ଖାୟ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିୟା ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି…ପେ… ସେକ୍ଖେନ ସମ୍ମାସମାଧିନା ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ସେକ୍ଖୋ ହୋତୀ’’ତି। ତତିୟଂ।

୪। ପଠମଉପ୍ପାଦସୁତ୍ତଂ

୧୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଅଟ୍ଠିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନାଞ୍ଞତ୍ର ତଥାଗତସ୍ସ ପାତୁଭାୱା ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ। କତମେ ଅଟ୍ଠ? ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଟ୍ଠ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନାଞ୍ଞତ୍ର ତଥାଗତସ୍ସ ପାତୁଭାୱା ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସା’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦୁତିୟଉପ୍ପାଦସୁତ୍ତଂ

୧୫। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଅଟ୍ଠିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନାଞ୍ଞତ୍ର ସୁଗତୱିନୟା। କତମେ ଅଟ୍ଠ? ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି । ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଟ୍ଠ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନାଞ୍ଞତ୍ର ସୁଗତୱିନୟା’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପଠମପରିସୁଦ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୧୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଅଟ୍ଠିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ପରିସୁଦ୍ଧା ପରିୟୋଦାତା ଅନଙ୍ଗଣା ୱିଗତୂପକ୍କିଲେସା ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନାଞ୍ଞତ୍ର ତଥାଗତସ୍ସ ପାତୁଭାୱା ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ। କତମେ ଅଟ୍ଠ? ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଟ୍ଠ ଧମ୍ମା ପରିସୁଦ୍ଧା ପରିୟୋଦାତା ଅନଙ୍ଗଣା ୱିଗତୂପକ୍କିଲେସା ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନାଞ୍ଞତ୍ର ତଥାଗତସ୍ସ ପାତୁଭାୱା ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସା’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଦୁତିୟପରିସୁଦ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୧୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଅଟ୍ଠିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ପରିସୁଦ୍ଧା ପରିୟୋଦାତା ଅନଙ୍ଗଣା ୱିଗତୂପକ୍କିଲେସା ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନାଞ୍ଞତ୍ର ସୁଗତୱିନୟା। କତମେ ଅଟ୍ଠ? ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଟ୍ଠ ଧମ୍ମା ପରିସୁଦ୍ଧା ପରିୟୋଦାତା ଅନଙ୍ଗଣା ୱିଗତୂପକ୍କିଲେସା ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନାଞ୍ଞତ୍ର ସୁଗତୱିନୟା’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ପଠମକୁକ୍କୁଟାରାମସୁତ୍ତଂ

୧୮। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମୟଂ ଆୟସ୍ମା ଚ ଆନନ୍ଦୋ ଆୟସ୍ମା ଚ ଭଦ୍ଦୋ ପାଟଲିପୁତ୍ତେ ୱିହରନ୍ତି କୁକ୍କୁଟାରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଭଦ୍ଦୋ ସାୟନ୍ହସମୟଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ୟେନାୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ କଥଂ ସାରଣୀୟଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଭଦ୍ଦୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘‘ଅବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, ଅବ୍ରହ୍ମଚରିୟ’ନ୍ତି, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅବ୍ରହ୍ମଚରିୟ’’ନ୍ତି? ‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଆୱୁସୋ ଭଦ୍ଦ!

ଭଦ୍ଦକୋ ଖୋ ତେ, ଆୱୁସୋ ଭଦ୍ଦ, ଉମ୍ମଙ୍ଗୋ, ଭଦ୍ଦକଂ ପଟିଭାନଂ, କଲ୍ୟାଣୀ ପରିପୁଚ୍ଛା। ଏୱଞ୍ହି ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ଭଦ୍ଦ, ପୁଚ୍ଛସି – 'ଅବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ଅବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅବ୍ରହ୍ମଚରିଯ'''ନ୍ତି? ''ଏୱମାୱୁସୋ''ତି। ''ଅଯମେୱ ଖୋ , ଆୱୁସୋ, ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମିଚ୍ଛାମଗ୍ଗୋ ଅବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ମିଚ୍ଛାସମାଧୀ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଦୁତିଯକୁକ୍କୁଟାରାମସୁତ୍ତଂ

୧୯। ପାଟଲିପୁତ୍ତନିଦାନଂ। '''ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯ'ନ୍ତି, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତମଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନ''ନ୍ତି? ''ସାଧୁ ସାଧୁ, ଆୱୁସୋ ଭଦ୍ଦ! ଭଦ୍ଦକୋ ଖୋ ତେ, ଆୱୁସୋ ଭଦ୍ଦ, ଉମ୍ମଙ୍ଗୋ, ଭଦ୍ଦକଂ ପଟିଭାନଂ, କଲ୍ୟାଣୀ ପରିପୁଚ୍ଛା। ଏୱଞ୍ହି ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ଭଦ୍ଦ, ପୁଚ୍ଛସି – 'ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ , ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତମଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନ'''ନ୍ତି? ''ଏୱମାୱୁସୋ''ତି। ''ଅଯମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଯୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ରାଗକ୍ଖଯୋ ଦୋସକ୍ଖଯୋ ମୋହକ୍ଖଯୋ – ଇଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନ''ନ୍ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ତତିଯକୁକ୍କୁଟାରାମସୁତ୍ତଂ

୨୦। ପାଟଲିପୁତ୍ତନିଦାନଂ। '''ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯ'ନ୍ତି, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତମୋ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ, କତମଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନ''ନ୍ତି? ''ସାଧୁ ସାଧୁ, ଆୱୁସୋ ଭଦ୍ଦ! ଭଦ୍ଦକୋ ଖୋ ତେ, ଆୱୁସୋ ଭଦ୍ଦ, ଉମ୍ମଙ୍ଗୋ, ଭଦ୍ଦକଂ ପଟିଭାନଂ, କଲ୍ୟାଣୀ ପରିପୁଚ୍ଛା। ଏୱଞ୍ହି ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ଭଦ୍ଦ, ପୁଚ୍ଛସି – 'ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ୱୁଚ୍ଚତି। କତମଂ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତମୋ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ, କତମଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନ'''ନ୍ତି? ''ଏୱମାୱୁସୋ''ତି। ''ଅଯମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଯୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଇମିନା ଅରିଯେନ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକେନ ମଗ୍ଗେନ ସମନ୍ନାଗତୋ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ। ଯୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ରାଗକ୍ଖଯୋ ଦୋସକ୍ଖଯୋ ମୋହକ୍ଖଯୋ – ଇଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନ''ନ୍ତି। ଦସମଂ।

ତୀଣି ସୁତ୍ତନ୍ତାନି ଏକନିଦାନାନି।ୱିହାରୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଦ୍ୱେ ୱିହାରା ଚ ସେକ୍ଖୋ ଚ, ଉପ୍ପାଦା ଅପରେ ଦୁୱେ;

ପରିସୁଦ୍ଧେନ ଦ୍ୱେ ୱୁତ୍ତା, କୁକ୍କୁଟାରାମେନ ତଯୋତି।

୩। ମିଚ୍ଛତ୍ତୱଗ୍ଗୋ

୧। ମିଚ୍ଛତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୨୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ''ମିଚ୍ଛତ୍ତଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି, ସମ୍ମତ୍ତଞ୍ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛତ୍ତଂ? ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ମିଚ୍ଛାସମାଧି । ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛତ୍ତଂ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମତ୍ତଂ? ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମତ୍ତ''ନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ଅକୁସଲଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୨୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''ଅକୁସଲେ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେ ଦେସେସ୍ସାମି, କୁସଲେ ଚ ଧମ୍ମେ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା? ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ମିଚ୍ଛାସମାଧି। ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁସଲା ଧମ୍ମା ? ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁସଲା ଧମ୍ମା''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ପଠମପଟିପଦାସୁତ୍ତଂ

୨୩। ସାଓତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ମିଚ୍ଛାପଟିପଦଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି, ସମ୍ମାପଟିପଦଞ୍ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା? ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ମିଚ୍ଛାସମାଧି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାପଟିପଦା? ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାପଟିପଦା’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଦୁତିଯପଟିପଦାସୁତ୍ତଂ

୨୪। ସାଓତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଗିହିନୋ ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ୱା ମିଚ୍ଛାପଟିପଦଂ ନ ୱଣ୍ଣେମି। ଗିହି ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପବ୍ବଜିତୋ ୱା ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନୋ ମିଚ୍ଛାପଟିପତ୍ତାଧିକରଣହେତୁ ନାରାଧକୋ ହୋତି ଞାଯଂ ଧମ୍ମଂ କୁସଲଂ’’।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା? ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ମିଚ୍ଛାସମାଧି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାପଟିପଦା। ଗିହିନୋ ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ୱା ମିଚ୍ଛାପଟିପଦଂ ନ ୱଣ୍ଣେମି। ଗିହି ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପବ୍ବଜିତୋ ୱା ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନୋ ମିଚ୍ଛାପଟିପତ୍ତାଧିକରଣହେତୁ ନାରାଧକୋ ହୋତି ଞାଯଂ ଧମ୍ମଂ କୁସଲଂ।

‘‘ଗିହିନୋ ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ୱା ସମ୍ମାପଟିପଦଂ ୱଣ୍ଣେମି। ଗିହି ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପବ୍ବଜିତୋ ୱା ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତାଧିକରଣହେତୁ ଆରାଧକୋ ହୋତି ଞାଯଂ ଧମ୍ମଂ କୁସଲଂ। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାପଟିପଦା? ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାପଟିପଦା। ଗିହିନୋ ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ୱା ସମ୍ମାପଟିପଦଂ ୱଣ୍ଣେମି। ଗିହି ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ , ପବ୍ବଜିତୋ ୱା ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତାଧିକରଣହେତୁ ଆରାଧକୋ ହୋତି ଞାଯଂ ଧମ୍ମଂ କୁସଲ’’ନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପଠମଅସପ୍ପୁରିସସୁତ୍ତଂ

୨୫। ସାଓତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଅସପ୍ପୁରିସଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି, ସପ୍ପୁରିସଞ୍ଚ । ତଂ ସୁଣାଥ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି, ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପୋ, ମିଚ୍ଛାୱାଚୋ, ମିଚ୍ଛାକମ୍ମନ୍ତୋ, ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱୋ, ମିଚ୍ଛାୱାଯାମୋ, ମିଚ୍ଛାସତି, ମିଚ୍ଛାସମାଧି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ’’।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ, ସମ୍ମାୱାଚୋ, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ , ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ, ସମ୍ମାୱାଯାମୋ, ସମ୍ମାସତି, ସମ୍ମାସମାଧି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସୋ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯଅସପ୍ପୁରିସସୁତ୍ତଂ

୨୬। ସାଓତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଅସପ୍ପୁରିସଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି, ଅସପ୍ପୁରିସେନ ଅସପ୍ପୁରିସତରଞ୍ଚ। ସପ୍ପୁରିସଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ସପ୍ପୁରିସେନ ସପ୍ପୁରିସତରଞ୍ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି…ପେ… ମିଚ୍ଛାସମାଧି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସୋ’’।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସେନ ଅସପ୍ପୁରିସତରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି…ପେ… ମିଚ୍ଛାସମାଧି, ମିଚ୍ଛାଞାଣୀ, ମିଚ୍ଛାୱିମୁତ୍ତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସପ୍ପୁରିସେନ ଅସପ୍ପୁରିସତରୋ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସୋ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସେନ ସପ୍ପୁରିସତରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି, ସମ୍ମାଞାଣୀ, ସମ୍ମାୱିମୁତ୍ତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସପ୍ପୁରିସେନ ସପ୍ପୁରିସତରୋ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। କୁମ୍ଭସୁତ୍ତଂ

୨୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁମ୍ଭୋ ଅନାଧାରୋ ସୁପ୍ପୱତ୍ତିୟୋ ହୋତି, ସାଧାରୋ ଦୁପ୍ପୱତ୍ତିୟୋ ହୋତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତଂ ଅନାଧାରଂ ସୁପ୍ପୱତ୍ତିୟଂ ହୋତି, ସାଧାରଂ ଦୁପ୍ପୱତ୍ତିୟଂ ହୋତି। କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଆଧାରୋ? ଅୟମେୱ ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଅୟଂ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଆଧାରୋ। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁମ୍ଭୋ ଅନାଧାରୋ ସୁପ୍ପୱତ୍ତିୟୋ ହୋତି, ସାଧାରୋ ଦୁପ୍ପୱତ୍ତିୟୋ ହୋତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତଂ ଅନାଧାରଂ ସୁପ୍ପୱତ୍ତିୟଂ ହୋତି, ସାଧାରଂ ଦୁପ୍ପୱତ୍ତିୟଂ ହୋତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ସମାଧିସୁତ୍ତଂ

୨୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଅରିୟଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଦେସେସ୍ସାମି ସଉପନିସଂ ସପରିକ୍ଖାରଂ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟୋ ସମ୍ମାସମାଧି ସଉପନିସୋ ସପରିକ୍ଖାରୋ? ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସତି [ସମ୍ମାସମାଧି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। କ।)]। ଯା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେହି ସତ୍ତହଙ୍ଗେହି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଏକଗ୍ଗତା ସପରିକ୍ଖାରତା [ସପରିକ୍ଖତା (ସୀ। ପୀ।)] – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟୋ ସମ୍ମାସମାଧି ସଉପନିସୋ ଇତିପି ସପରିକ୍ଖାରୋ ଇତିପୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ୱେଦନାସୁତ୍ତଂ

୨୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା। ଇମାସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ୱେଦନାନଂ ପରିଞ୍ଞାୟ ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାୱେତବ୍ବୋ। କତମୋ ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ? ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି । ଇମାସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ୱେଦନାନଂ ପରିଞ୍ଞାୟ ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାୱେତବ୍ବୋ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଉତ୍ତିୟସୁତ୍ତଂ

୩୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଉତ୍ତିୟୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଉତ୍ତିୟୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଇଧ ମୟ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ରହୋଗତସ୍ସ ପଟିସଲ୍ଲୀନସ୍ସ ଏୱଂ ଚେତସୋ ପରିୱିତକ୍କୋ ଉଦପାଦି – ‘ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା। କତମେ ନୁ ଖୋ ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା’’’ତି? ‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଉତ୍ତିୟ! ପଞ୍ଚିମେ ଖୋ, ଉତ୍ତିୟ, କାମଗୁଣା ୱୁତ୍ତା ମୟା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା, ସୋତୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ସଦ୍ଦା…ପେ… ଘାନୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଗନ୍ଧା… ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରସା… କାୟୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା – ଇମେ ଖୋ, ଉତ୍ତିୟ, ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା ୱୁତ୍ତା ମୟା। ଇମେସଂ ଖୋ, ଉତ୍ତିୟ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ କାମଗୁଣାନଂ ପହାନାୟ ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାୱେତବ୍ବୋ। କତମୋ ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ? ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଉତ୍ତିୟ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ କାମଗୁଣାନଂ ପହାନାୟ ଅୟଂ ଅରିୟୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାୱେତବ୍ବୋ’’ତି। ଦସମଂ।

ମିଚ୍ଛତ୍ତୱଗ୍ଗୋ ତତିୟୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ମିଚ୍ଛତ୍ତଂ ଅକୁସଲଂ ଧମ୍ମଂ, ଦୁୱେ ପଟିପଦାପି ଚ;

ଅସପ୍ପୁରିସେନ ଦ୍ୱେ କୁମ୍ଭୋ, ସମାଧି ୱେଦନୁତ୍ତିୟେନାତି।

୪। ପଟିପତ୍ତିୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଠମପଟିପତ୍ତିସୁତ୍ତଂ

୩୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ମିଚ୍ଛାପଟିପତ୍ତିଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି, ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଞ୍ଚ । ତଂ ସୁଣାଥ। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାପଟିପତ୍ତି? ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ମିଚ୍ଛାସମାଧି। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାପଟିପତ୍ତି। କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତି? ସେୟ୍ୟଥିଦଂ –

ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ଦୁତିଯପଟିପତ୍ତିସୁତ୍ତଂ

୩୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି, ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନଞ୍ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି…ପେ… ମିଚ୍ଛାସମାଧି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ , ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନୋ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଚ୍ଚୋ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକୋ ହୋତି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ୱିରଦ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୩୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ୱିରଦ୍ଧୋ, ୱିରଦ୍ଧୋ ତେସଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯଗାମୀ। ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଆରଦ୍ଧୋ, ଆରଦ୍ଧୋ ତେସଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯଗାମୀ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ? ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ୱିରଦ୍ଧୋ, ୱିରଦ୍ଧୋ ତେସଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯଗାମୀ। ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଆରଦ୍ଧୋ, ଆରଦ୍ଧୋ ତେସଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯଗାମୀ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ପାରଙ୍ଗମସୁତ୍ତଂ

୩୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଅଟ୍ଠିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଅପାରା ପାରଂ ଗମନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ଅଟ୍ଠ? ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଟ୍ଠ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଅପାରା ପାରଂ ଗମନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସୁଗତୋ ଅଥାପରଂ ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା –

‘‘ଅପ୍ପକା ତେ ମନୁସ୍ସେସୁ, ଯେ ଜନା ପାରଗାମିନୋ;

ଅଥାଯଂ ଇତରା ପଜା, ତୀରମେୱାନୁଧାୱତି।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ ସମ୍ମଦକ୍ଖାତେ, ଧମ୍ମେ ଧମ୍ମାନୁୱତ୍ତିନୋ;

ତେ ଜନା ପାରମେସ୍ସନ୍ତି, ମଚ୍ଚୁଧେଯ୍ୟଂ ସୁଦୁତ୍ତରଂ।

‘‘କଣ୍ହଂ ଧମ୍ମଂ ୱିପ୍ପହାଯ, ସୁକ୍କଂ ଭାୱେଥ ପଣ୍ଡିତୋ;

ଓକା ଅନୋକମାଗମ୍ମ, ୱିୱେକେ ଯତ୍ଥ ଦୂରମଂ।

‘‘ତତ୍ରାଭିରତିମିଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ହିତ୍ୱା କାମେ ଅକିଞ୍ଚନୋ;

ପରିଯୋଦପେଯ୍ୟ ଅତ୍ତାନଂ, ଚିତ୍ତକ୍ଲେସେହି ପଣ୍ଡିତୋ।

‘‘ଯେସଂ ସମ୍ବୋଧିଯଙ୍ଗେସୁ, ସମ୍ମା ଚିତ୍ତଂ ସୁଭାୱିତଂ;

ଆଦାନପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗେ, ଅନୁପାଦାଯ ଯେ ରତା;

ଖୀଣାସୱା ଜୁତିମନ୍ତୋ, ତେ ଲୋକେ ପରିନିବ୍ବୁତା’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ;

୫। ପଠମସାମଞ୍ଞସୁତ୍ତଂ

୩୫। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ସାମଞ୍ଞଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେସେସ୍ସାମି, ସାମଞ୍ଞଫଲାନି ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସାମଞ୍ଞଂ? ଅଯମେଵ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସାମଞ୍ଞଂ। କତମାନି ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସାମଞ୍ଞଫଲାନି? ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ, ସକଦାଗାମିଫଲଂ, ଅନାଗାମିଫଲଂ, ଅରହତ୍ତଫଲଂ – ଇମାନି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସାମଞ୍ଞଫଲାନୀ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯସାମଞ୍ଞସୁତ୍ତଂ

୩୬। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ସାମଞ୍ଞଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେସେସ୍ସାମି, ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସାମଞ୍ଞଂ? ଅଯମେଵ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସାମଞ୍ଞଂ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସାମଞ୍ଞତ୍ଥୋ? ଯୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରାଗକ୍ଖଯୋ ଦୋସକ୍ଖଯୋ ମୋହକ୍ଖଯୋ – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସାମଞ୍ଞତ୍ଥୋ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ପଠମବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞସୁତ୍ତଂ

୩୭। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେସେସ୍ସାମି, ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞଫଲାନି ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞଂ? ଅଯମେଵ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞଂ। କତମାନି ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞଫଲାନି ? ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ , ସକଦାଗାମିଫଲଂ, ଅନାଗାମିଫଲଂ, ଅରହତ୍ତଫଲଂ – ଇମାନି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞଫଲାନୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଦୁତିଯବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞସୁତ୍ତଂ

୩୮। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେସେସ୍ସାମି, ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞଂ? ଅଯମେଵ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞଂ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥୋ? ଯୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରାଗକ୍ଖଯୋ ଦୋସକ୍ଖଯୋ ମୋହକ୍ଖଯୋ – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥୋ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପଠମବ୍ରହ୍ମଚରିଯସୁତ୍ତଂ

୩୯। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେସେସ୍ସାମି, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଫଲାନି ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ? ଅଯମେଵ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ। କତମାନି ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଫଲାନି? ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ, ସକଦାଗାମିଫଲଂ, ଅନାଗାମିଫଲଂ, ଅରହତ୍ତଫଲଂ – ଇମାନି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଫଲାନୀ’’ତି। ନଵମଂ।

୧୦। ଦୁତିଯବ୍ରହ୍ମଚରିଯସୁତ୍ତଂ

୪୦। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେସେସ୍ସାମି, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯତ୍ଥଞ୍ଚ। ତଂ ସୁଣାଥ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ? ଅଯମେଵ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯତ୍ଥୋ? ଯୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରାଗକ୍ଖଯୋ ଦୋସକ୍ଖଯୋ ମୋହକ୍ଖଯୋ – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯତ୍ଥୋ’’ତି। ଦସମଂ।

ପଟିପତ୍ତିଵଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ପଟିପତ୍ତି ପଟିପନ୍ନୋ ଚ, ୱିରଦ୍ଧଞ୍ଚ ପାରଂଗମା;

ସାମଞ୍ଞେନ ଚ ଦ୍ୱେ ୱୁତ୍ତା, ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞା ଅପରେ ଦୁୱେ;

ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେନ ଦ୍ୱେ ୱୁତ୍ତା, ୱଗ୍ଗୋ ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତୀତି।

୫। ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ରାଗୱିରାଗସୁତ୍ତଂ

୪୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ସଚେ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ – ‘କିମତ୍ଥିଯଂ, ଆୱୁସୋ, ସମଣେ ଗୋତମେ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତୀ’ତି, ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟାଥ – ‘ରାଗୱିରାଗତ୍ଥଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତୀ’ତି। ସଚେ ପନ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ – ‘ଅତ୍ଥି ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ, ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା ରାଗୱିରାଗାଯା’ତି, ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟାଥ – ‘ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ, ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା ରାଗୱିରାଗାଯା’ତି। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ, କତମା ଚ ପଟିପଦା ରାଗୱିରାଗାଯ ? ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ, ଅଯଂ ପଟିପଦା ରାଗୱିରାଗାଯାତି। ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟାଥା’’ତି। ପଠମଂ।

୨-୭। ସଂଯୋଜନପ୍ପହାନାଦିସୁତ୍ତଛକ୍କଂ

୪୨-୪୭। ‘‘ସଚେ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ – ‘କିମତ୍ଥିଯଂ, ଆୱୁସୋ, ସମଣେ ଗୋତମେ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତୀ’ତି, ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟାଥ – ‘ସଂଯୋଜନପ୍ପହାନତ୍ଥଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତୀ’ତି…ପେ… ‘ଅନୁସଯସମୁଗ୍ଘାତନତ୍ଥଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତୀ’ତି…ପେ… ‘ଅଦ୍ଧାନପରିଞ୍ଞତ୍ଥଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତୀ’ତି…ପେ… ‘ଆସୱାନଂ ଖଯତ୍ଥଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତୀ’ତି…ପେ… ‘ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯତ୍ଥଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତୀ’ତି…ପେ… ‘ଞାଣଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତୀ’ତି…ପେ…। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନସୁତ୍ତଂ

୪୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ସଚେ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ – ‘କିମତ୍ଥିଯଂ, ଆୱୁସୋ, ସମଣେ ଗୋତମେ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତୀ’ତି, ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟାଥ – ‘ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନତ୍ଥଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତୀ’ତି। ସଚେ ପନ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ – ‘ଅତ୍ଥି ପନାୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ, ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନାଯା’ତି, ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟାଥ – ‘ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ମଗ୍ଗୋ, ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନାଯା’ତି । କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ, କତମା ଚ ପଟିପଦା ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନାଯ? ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ, ଅଯଂ ପଟିପଦା ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନାଯାତି। ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟାଥା’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ୱିରାଗସଂଯୋଜନଂ ଅନୁସଯଂ, ଅଦ୍ଧାନଂ ଆସୱା ଖଯା;

ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଞାଣଞ୍ଚ, ଅନୁପାଦାଯ ଅଟ୍ଠମୀ।

୬। ସୂରିଯପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ

୧। କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୪୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ସୂରିଯସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦଯତୋ ଏତଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଏତଂ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ଯଦିଦଂ – ଅରୁଣୁଗ୍ଗଂ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅରିଯସ୍ସ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ ଏତଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଏତଂ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ଯଦିଦଂ – କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା। କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେସ୍ସତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨-୬। ସୀଲସମ୍ପଦାଦିସୁତ୍ତପଞ୍ଚକଂ

୫୦-୫୪। ‘‘ସୂରିଯସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦଯତୋ ଏତଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଏତଂ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ଯଦିଦଂ – ଅରୁଣୁଗ୍ଗଂ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅରିଯସ୍ସ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ ଏତଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଏତଂ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ଯଦିଦଂ – ସୀଲସମ୍ପଦା। ସୀଲସମ୍ପନ୍ନସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ… ଯଦିଦଂ – ଛନ୍ଦସମ୍ପଦା… ଯଦିଦଂ – ଅତ୍ତସମ୍ପଦା… ଯଦିଦଂ – ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦା… ଯଦିଦଂ – ଅପ୍ପମାଦସମ୍ପଦା…। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପଦାସୁତ୍ତଂ

୫୫। ‘‘ସୂରିଯସ୍ସ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦଯତୋ ଏତଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଏତଂ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ଯଦିଦଂ – ଅରୁଣୁଗ୍ଗଂ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅରିଯସ୍ସ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ ଏତଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଏତଂ ପୁବ୍ବନିମ୍ମିତ୍ତଂ, ଯଦିଦଂ – ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପଦା। ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେସ୍ସତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୧। କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୫୬। ‘‘ସୂରିଯସ୍ସ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦଯତୋ ଏତଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଏତଂ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ଯଦିଦଂ – ଅରୁଣୁଗ୍ଗଂ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅରିଯସ୍ସ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ ଏତଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଏତଂ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ , ଯଦିଦଂ – କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା। କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେସ୍ସତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨-୬। ସୀଲସମ୍ପଦାଦିସୁତ୍ତପଞ୍ଚକଂ

୫୭-୬୧। ‘‘ସୂରିଯସ୍ସ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦଯତୋ ଏତଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଏତଂ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ଯଦିଦଂ – ଅରୁଣୁଗ୍ଗଂ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅରିଯସ୍ସ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ ଏତଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଏତଂ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ଯଦିଦଂ – ସୀଲସମ୍ପଦା…ପେ… ଯଦିଦଂ – ଛନ୍ଦସମ୍ପଦା…ପେ… ଯଦିଦଂ – ଅତ୍ତସମ୍ପଦା…ପେ… ଯଦିଦଂ – ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦା…ପେ… ଯଦିଦଂ – ଅପ୍ପମାଦସମ୍ପଦା…ପେ…। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପଦାସୁତ୍ତଂ

୬୨। ‘‘ଯଦିଦଂ – ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପଦା। ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେସ୍ସତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

ସୂରିଯପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ ଛଟ୍ଠୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଂ ସୀଲଞ୍ଚ, ଛନ୍ଦୋ ଚ ଅତ୍ତସମ୍ପଦା;

ଦିଟ୍ଠି ଚ ଅପ୍ପମାଦୋ ଚ, ଯୋନିସୋ ଭୱତି ସତ୍ତମଂ।

୭। ଏକଧମ୍ମପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ

୧। କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୬୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଏକଧମ୍ମୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ବହୂପକାରୋ ଅରିଯସ୍ସ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ। କତମୋ ଏକଧମ୍ମୋ? ଯଦିଦଂ – କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା। କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସ୍ସେତଂ , ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେସ୍ସତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨-୬। ସୀଲସମ୍ପଦାଦିସୁତ୍ତପଞ୍ଚକଂ

୬୪-୬୮। ‘‘ଏକଧମ୍ମୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ବହୂପକାରୋ ଅରିଯସ୍ସ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ। କତମୋ ଏକଧମ୍ମୋ? ଯଦିଦଂ – ସୀଲସମ୍ପଦା…ପେ… ଯଦିଦଂ – ଛନ୍ଦସମ୍ପଦା…ପେ… ଯଦିଦଂ – ଅତ୍ତସମ୍ପଦା…ପେ… ଯଦିଦଂ – ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦା…ପେ… ଯଦିଦଂ – ଅପ୍ପମାଦସମ୍ପଦା…ପେ…। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପଦାସୁତ୍ତଂ

୬୯। ‘‘ଯଦିଦଂ – ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପଦା। ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେସ୍ସତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୧। କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୭୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଏକଧମ୍ମୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ବହୂପକାରୋ ଅରିଯସ୍ସ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ। କତମୋ ଏକଧମ୍ମୋ? ଯଦିଦଂ –

କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତତା। କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତସ୍ସେତଂ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାଵେସ୍ସତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାଵେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାଵେତି ରାଗଵିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସଵିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହଵିନଯପରିଯୋସାନଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାଵେତି ରାଗଵିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସଵିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହଵିନଯପରିଯୋସାନଂ। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାଵେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨-୬। ସୀଲସମ୍ପଦାଦିସୁତ୍ତପଞ୍ଚକଂ

୭୧-୭୫। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଏକଧମ୍ମୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ବହୂପକାରୋ ଅରିଯସ୍ସ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ। କତମୋ ଏକଧମ୍ମୋ? ଯଦିଦଂ – ସୀଲସମ୍ପଦା…ପେ… ଯଦିଦଂ – ଛନ୍ଦସମ୍ପଦା…ପେ… ଯଦିଦଂ – ଅତ୍ତସମ୍ପଦା…ପେ… ଯଦିଦଂ – ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦା…ପେ… ଯଦିଦଂ – ଅପ୍ପମାଦସମ୍ପଦା…ପେ…। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପଦାସୁତ୍ତଂ

୭୬। ‘‘ଯଦିଦଂ – ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପଦା। ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାଵେସ୍ସତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାଵେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାଵେତି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାଵେତି ରାଗଵିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସଵିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହଵିନଯପରିଯୋସାନଂ। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାଵେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

ଏକଧମ୍ମପେଯ୍ଯାଲଵଗ୍ଗୋ ସତ୍ତମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତଂ ସୀଲଞ୍ଚ, ଛନ୍ଦୋ ଚ ଅତ୍ତସମ୍ପଦା;

ଦିଟ୍ଠି ଚ ଅପ୍ପମାଦୋ ଚ, ଯୋନିସୋ ଭଵତି ସତ୍ତମଂ।

୮। ଦୁତିଯଏକଧମ୍ମପେଯ୍ଯାଲଵଗ୍ଗୋ

୧। କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୭୭। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ନାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଞ୍ଞଂ ଏକଧମ୍ମମ୍ପି ସମନୁପସ୍ସାମି, ଯେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଵା ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଵା ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି, ଯଥଯିଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତତା। କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାଵେସ୍ସତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାଵେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାଵେତି ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାଵେତି ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ ଵିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ଵୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ଯାଣମିତ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାଵେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨-୬। ସୀଲସମ୍ପଦାଦିସୁତ୍ତପଞ୍ଚକଂ

୭୮-୮୨। ‘‘ନାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଞ୍ଞଂ ଏକଧମ୍ମମ୍ପି ସମନୁପସ୍ସାମି, ଯେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଵା ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଵା ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି, ଯଥଯିଦଂ , ଭିକ୍ଖଵେ, ସୀଲସମ୍ପଦା…ପେ… ଯଥଯିଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଛନ୍ଦସମ୍ପଦା…ପେ… ଯଥଯିଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅତ୍ତସମ୍ପଦା…ପେ… ଯଥଯିଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦା…ପେ… ଯଥଯିଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅପ୍ପମାଦସମ୍ପଦା…ପେ…। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପଦାସୁତ୍ତଂ

୮୩। ‘‘ଯଥୟିଦଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପଦା। ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେସ୍ସତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୧। କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୮୪। ‘‘ନାହଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞଂ ଏକଧମ୍ମମ୍ପି ସମନୁପସ୍ସାମି, ଯେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି, ଯଥୟିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା। କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେସ୍ସତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨-୬। ସୀଲସମ୍ପଦାଦିସୁତ୍ତପଞ୍ଚକଂ

୮୫-୮୯। ‘‘ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞଂ ଏକଧମ୍ମମ୍ପି ସମନୁପସ୍ସାମି, ଯେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ୱା ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି, ଯଥୟିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀଲସମ୍ପଦା…ପେ… ଯଥୟିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛନ୍ଦସମ୍ପଦା…ପେ… ଯଥୟିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ତସମ୍ପଦା…ପେ… ଯଥୟିଦଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପଦା…ପେ… ଯଥୟିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପମାଦସମ୍ପଦା…ପେ…। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପଦାସୁତ୍ତଂ

୯୦। ‘‘ଯଥୟିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପଦା। ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେସ୍ସତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନଂ। ଏୱଂ ଖୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

ଦୁତିଯଏକଧମ୍ମପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଂ ସୀଲଞ୍ଚ, ଛନ୍ଦୋ ଚ ଅତ୍ତସମ୍ପଦା;

ଦିଟ୍ଠି ଚ ଅପ୍ପମାଦୋ ଚ, ଯୋନିସୋ ଭୱତି ସତ୍ତମଂ।

୧। ଗଙ୍ଗାପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଠମପାଚୀନନିନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୯୧। ସାଓତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ’’ତି। ପଠମଂ।

୨-୫। ଦୁତିୟାଦିପାଚୀନନିନ୍ନସୁତ୍ତଚତୁକ୍କଂ

୯୨-୯୫। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୁନା ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଚିରୱତୀ ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସରଭୂ ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ମହୀ ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ…। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଛଟ୍ଠପାଚୀନନିନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୯୬। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯା କାଚିମା ମହାନଦିୟୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଗଙ୍ଗା, ଯମୁନା, ଅଚିରୱତୀ, ସରଭୂ, ମହୀ, ସବ୍ବା ତା ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୧। ପଠମସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୯୭। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନା ସମୁଦ୍ଦପୋଣା ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ’’ତି। ପଠମଂ।

୨-୬। ଦୁତିୟାଦିସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନସୁତ୍ତପଞ୍ଚକଂ

୯୮-୧୦୨। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୁନା ନଦୀ ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନା ସମୁଦ୍ଦପୋଣା ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଚିରୱତୀ ନଦୀ ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନା ସମୁଦ୍ଦପୋଣା ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ସରଭୂ ନଦୀ ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନା ସମୁଦ୍ଦପୋଣା ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହୀ ନଦୀ ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନା ସମୁଦ୍ଦପୋଣା ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯା କାଚିମା ମହାନଦିୟୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଗଙ୍ଗା, ଯମୁନା, ଅଚିରୱତୀ, ସରଭୂ, ମହୀ, ସବ୍ବା ତା ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନା ସମୁଦ୍ଦପୋଣା ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ

ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

ଗଙ୍ଗାପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଛ ପାଚୀନତୋ ନିନ୍ନା, ଛ ନିନ୍ନା ଚ ସମୁଦ୍ଦତୋ;

ଏତେ ଦ୍ୱେ ଛ ଦ୍ୱାଦସ ହୋନ୍ତି, ୱଗ୍ଗୋ ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତୀତି;

ଗଙ୍ଗାପେଯ୍ୟାଲୀ ପାଚୀନନିନ୍ନୱାଚନମଗ୍ଗୀ, ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ଦ୍ୱାଦସକୀ ପଠମକୀ।

୨। ଦୁତିଯଗଙ୍ଗାପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଠମପାଚୀନନିନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୧୦୩। ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ। କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ''ତି। ପଠମଂ।

୨-୬। ଦୁତିଯାଦିପାଚୀନନିନ୍ନସୁତ୍ତପଞ୍ଚକଂ

୧୦୪। ''ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୁନା ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଦୁତିଯଂ।

୧୦୫। ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଚିରୱତୀ ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ତତିଯଂ।

୧୦୬। ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସରଭୂ ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଚତୁତ୍ଥଂ।

୧୦୭। ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହୀ ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ପଞ୍ଚମଂ।

୧୦୮। ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯା କାଚିମା ମହାନଦିଯୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଗଙ୍ଗା, ଯମୁନା, ଅଚିରୱତୀ, ସରଭୂ, ମହୀ, ସବ୍ବା ତା ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଛଟ୍ଠଂ।

୧। ପଠମସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୧୦୯। ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନା ସମୁଦ୍ଦପୋଣା ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ

ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ’’ତି। ପଠମଂ।

୨-୬। ଦୁତିଯାଦିସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନସୁତ୍ତପଞ୍ଚକଂ

୧୧୦। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯମୁନା ନଦୀ ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନା ସମୁଦ୍ଦପୋଣା ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରା; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଦୁତିଯଂ।

୧୧୧। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଚିରଵତୀ ନଦୀ ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନା ସମୁଦ୍ଦପୋଣା ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରା; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ତତିଯଂ।

୧୧୨। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖଵେ, ସରଭୂ ନଦୀ ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନା ସମୁଦ୍ଦପୋଣା ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରା; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଚତୁତ୍ଥଂ।

୧୧୩। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ମହୀ ନଦୀ ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନା ସମୁଦ୍ଦପୋଣା ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରା; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ପଞ୍ଚମଂ।

୧୧୪। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯା କାଚିମା ମହାନଦିଯୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଗଙ୍ଗା, ଯମୁନା, ଅଚିରଵତୀ, ସରଭୂ, ମହୀ, ସବ୍ବା ତା ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନା ସମୁଦ୍ଦପୋଣା ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରା; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାଵେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାଵେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାଵେତି ରାଗଵିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସଵିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହଵିନଯପରିଯୋସାନଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାଵେତି ରାଗଵିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସଵିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହଵିନଯପରିଯୋସାନଂ। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାଵେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

(ରାଗଵିନଯଦ୍ଵାଦସକୀ ଦୁତିଯକୀ ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନନ୍ତି)।

୧। ପଠମପାଚୀନନିନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୧୧୫। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାଵେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାଵେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାଵେତି ଅମତୋଗଧଂ ଅମତପରାଯନଂ ଅମତପରିଯୋସାନଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାଵେତି ଅମତୋଗଧଂ ଅମତପରାଯନଂ ଅମତପରିଯୋସାନଂ। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାଵେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ’’ତି। ପଠମଂ।

୨-୬। ଦୁତିଯାଦିପାଚୀନନିନ୍ନସୁତ୍ତପଞ୍ଚକଂ

୧୧୬। ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖଵେ, ଯମୁନା ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଦୁତିଯଂ।

୧୧୭। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଚିରଵତୀ ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା ; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ତତିଯଂ।

୧୧୮। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସରଭୂ ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଚତୁତ୍ଥଂ।

୧୧୯। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ମହୀ ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ପଞ୍ଚମଂ।

୧୨୦। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯା କାଚିମା ମହାନଦିଯୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଗଙ୍ଗା, ଯମୁନା, ଅଚିରଵତୀ, ସରଭୂ, ମହୀ, ସବ୍ବା ତା ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଛଟ୍ଠଂ।

୧। ପଠମସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୧୨୧। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନା ସମୁଦ୍ଦପୋଣା ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ? ଇଧ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ଅମତୋଗଧଂ ଅମତପରାୟନଂ ଅମତପରିୟୋସାନଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ଅମତୋଗଧଂ ଅମତପରାୟନଂ ଅମତପରିୟୋସାନଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ’’ତି। ପଠମଂ।

୨-୬। ଦୁତିୟାଦିସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନସୁତ୍ତପଞ୍ଚକଂ

୧୨୨-୧୨୬। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟମୁନା ନଦୀ ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନା ସମୁଦ୍ଦପୋଣା ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଚିରୱତୀ ନଦୀ ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନା ସମୁଦ୍ଦପୋଣା ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସରଭୂ ନଦୀ ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନା ସମୁଦ୍ଦପୋଣା ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହୀ ନଦୀ ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନା ସମୁଦ୍ଦପୋଣା ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟା କାଚିମା ମହାନଦିୟୋ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଗଙ୍ଗା , ୟମୁନା, ଅଚିରୱତୀ, ସରଭୂ, ମହୀ, ସବ୍ବା ତା ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନା ସମୁଦ୍ଦପୋଣା ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ଅମତୋଗଧଂ ଅମତପରାୟନଂ ଅମତପରିୟୋସାନଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ଅମତୋଗଧଂ ଅମତପରାୟନଂ ଅମତପରିୟୋସାନଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

(ଅମତୋଗଧଦ୍ୱାଦସକୀ ତତିୟକୀ)।

୧। ପଠମପାଚୀନନିନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୧୨୭। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ନିବ୍ବାନନିନ୍ନଂ ନିବ୍ବାନପୋଣଂ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ନିବ୍ବାନନିନ୍ନଂ ନିବ୍ବାନପୋଣଂ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ’’ତି। ପଠମଂ।

୨-୬। ଦୁତିୟାଦିପାଚୀନନିନ୍ନସୁତ୍ତପଞ୍ଚକଂ

୧୨୮-୧୩୨। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ୟମୁନା ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଚିରୱତୀ ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସରଭୂ ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହୀ ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୟା କାଚିମା ମହାନଦିୟୋ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଗଙ୍ଗା, ୟମୁନା, ଅଚିରୱତୀ, ସରଭୂ, ମହୀ, ସବ୍ବା ତା ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ

ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ନିବ୍ବାନନିନ୍ନଂ ନିବ୍ବାନପୋଣଂ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ନିବ୍ବାନନିନ୍ନଂ ନିବ୍ବାନପୋଣଂ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୧। ପଠମସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୧୩୩। ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନା ସମୁଦ୍ଦପୋଣା ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ନିବ୍ବାନନିନ୍ନଂ ନିବ୍ବାନପୋଣଂ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ନିବ୍ବାନନିନ୍ନଂ ନିବ୍ବାନପୋଣଂ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ''ତି। ପଠମଂ।

୨-୬। ଦୁତିଯାଦିସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନସୁତ୍ତପଞ୍ଚକଂ

୧୩୪-୧୩୮। ''ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯମୁନା ନଦୀ ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନା ସମୁଦ୍ଦପୋଣା ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଚିରୱତୀ ନଦୀ ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନା ସମୁଦ୍ଦପୋଣା ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସରଭୂ ନଦୀ ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନା ସମୁଦ୍ଦପୋଣା ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହୀ ନଦୀ ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନା ସମୁଦ୍ଦପୋଣା ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯା କାଚିମା ମହାନଦିଯୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଗଙ୍ଗା, ଯମୁନା, ଅଚିରୱତୀ ସରଭୂ, ମହୀ, ସବ୍ବା ତା ସମୁଦ୍ଦନିନ୍ନା ସମୁଦ୍ଦପୋଣା ସମୁଦ୍ଦପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ନିବ୍ବାନନିନ୍ନଂ ନିବ୍ବାନପୋଣଂ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ନିବ୍ବାନନିନ୍ନଂ ନିବ୍ବାନପୋଣଂ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

(ଗଙ୍ଗାପେଯ୍ୟାଲୀ)।

ଦୁତିଯଗଙ୍ଗାପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଛ ପାଚୀନତୋ ନିନ୍ନା, ଛ ନିନ୍ନା ଚ ସମୁଦ୍ଦତୋ;

ଏତେ ଦ୍ୱେ ଛ ଦ୍ୱାଦସ ହୋନ୍ତି, ୱଗ୍ଗୋ ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତୀତି;

ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ଦ୍ୱାଦସକୀ, ଚତୁକ୍କକୀ ଛଟ୍ଠା ନୱକୀ।

୫। ଅପ୍ପମାଦପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ତଥାଗତସୁତ୍ତଂ

୧୩୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ''ଯାୱତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଅପଦା ୱା ଦ୍ୱିପଦା [ଦିପଦା (ସୀ।)] ୱା ଚତୁପ୍ପଦା ୱା ବହୁପ୍ପଦା [ବହୁପଦା (?)] ୱା ରୂପିନୋ ୱା ଅରୂପିନୋ ୱା ସଞ୍ଞିନୋ ୱା ଅସଞ୍ଞିନୋ ୱା ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞିନୋ ୱା, ତଥାଗତୋ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ;

ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି କୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅପ୍ପମାଦମୂଲକା ଅପ୍ପମାଦସମୋସରଣା; ଅପ୍ପମାଦୋ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି। ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେସ୍ସତି ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି।

‘‘ଯାୱତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଅପଦା ୱା ଦ୍ୱିପଦା ୱା ଚତୁପ୍ପଦା ୱା ବହୁପ୍ପଦା ୱା ରୂପିନୋ ୱା ଅରୂପିନୋ ୱା ସଞ୍ଞିନୋ ୱା ଅସଞ୍ଞିନୋ ୱା ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞିନୋ ୱା, ତଥାଗତୋ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି କୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅପ୍ପମାଦମୂଲକା ଅପ୍ପମାଦସମୋସରଣା; ଅପ୍ପମାଦୋ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି। ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେସ୍ସତି, ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି। କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ରାଗୱିନୟପରିୟୋସାନଂ ଦୋସୱିନୟପରିୟୋସାନଂ ମୋହୱିନୟପରିୟୋସାନଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ରାଗୱିନୟପରିୟୋସାନଂ ଦୋସୱିନୟପରିୟୋସାନଂ ମୋହୱିନୟପରିୟୋସାନଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି।

‘‘ଯାୱତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଅପଦା ୱା ଦ୍ୱିପଦା ୱା ଚତୁପ୍ପଦା ୱା ବହୁପ୍ପଦା ୱା ରୂପିନୋ ୱା ଅରୂପିନୋ ୱା ସଞ୍ଞିନୋ ୱା ଅସଞ୍ଞିନୋ ୱା ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞିନୋ ୱା, ତଥାଗତୋ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି କୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅପ୍ପମାଦମୂଲକା ଅପ୍ପମାଦସମୋସରଣା; ଅପ୍ପମାଦୋ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି। ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେସ୍ସତି ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ଅମତୋଗଧଂ ଅମତପରାୟନଂ ଅମତପରିୟୋସାନଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ଅମତୋଗଧଂ ଅମତପରାୟନଂ ଅମତପରିୟୋସାନଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି।

‘‘ଯାୱତା , ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତା ଅପଦା ୱା ଦ୍ୱିପଦା ୱା ଚତୁପ୍ପଦା ୱା ବହୁପ୍ପଦା ୱା ରୂପିନୋ ୱା ଅରୂପିନୋ ୱା ସଞ୍ଞିନୋ ୱା ଅସଞ୍ଞିନୋ ୱା ନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞିନୋ ୱା, ତଥାଗତୋ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି କୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅପ୍ପମାଦମୂଲକା ଅପ୍ପମାଦସମୋସରଣା; ଅପ୍ପମାଦୋ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି। ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେସ୍ସତି ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ନିବ୍ବାନନିନ୍ନଂ ନିବ୍ବାନପୋଣଂ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ନିବ୍ବାନନିନ୍ନଂ ନିବ୍ବାନପୋଣଂ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ପଦସୁତ୍ତଂ

୧୪୦। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାନି କାନିଚି ଜଙ୍ଗଲାନଂ ପାଣାନଂ ପଦଜାତାନି, ସବ୍ବାନି ତାନି ହତ୍ଥିପଦେ ସମୋଧାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି; ହତ୍ଥିପଦଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି, ଯଦିଦଂ – ମହନ୍ତତ୍ତେନ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି କୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅପ୍ପମାଦମୂଲକା ଅପ୍ପମାଦସମୋସରଣା; ଅପ୍ପମାଦୋ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି। ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେସ୍ସତି ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି। ଦୁତିୟଂ।

୩-୭। କୂଟାଦିସୁତ୍ତପଞ୍ଚକଂ

୧୪୧। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, କୂଟାଗାରସ୍ସ ଯା କାଚି ଗୋପାନସିଯୋ ସବ୍ବା ତା କୂଟଙ୍ଗମା କୂଟନିନ୍ନା କୂଟସମୋସରଣା; କୂଟଂ ତାସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ତତିଯଂ।

୧୪୨। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ମୂଲଗନ୍ଧା, କାଳାନୁସାରିଯଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଚତୁତ୍ଥଂ।

୧୪୩। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ସାରଗନ୍ଧା, ଲୋହିତଚନ୍ଦନଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ପଞ୍ଚମଂ।

୧୪୪। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ପୁପ୍ଫଗନ୍ଧା, ୱସ୍ସିକଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଛଟ୍ଠଂ।

୧୪୫। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି କୁଟ୍ଟରାଜାନୋ, ସବ୍ବେ ତେ ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଅନୁଯନ୍ତା ଭୱନ୍ତି, ରାଜା ତେସଂ ଚକ୍କୱତ୍ତି ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ସତ୍ତମଂ।

୮-୧୦। ଚନ୍ଦିମାଦିସୁତ୍ତତତିଯକଂ

୧୪୬। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯା କାଚି ତାରକରୂପାନଂ ପଭା, ସବ୍ବା ତା ଚନ୍ଦିମପ୍ପଭାଯ [ଚନ୍ଦିମାପଭାଯ (ସ୍ୟା। କ।)] କଲଂ ନାଗ୍ଘନ୍ତି ସୋଳସିଂ, ଚନ୍ଦପ୍ପଭା ତାସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଅଟ୍ଠମଂ।

୧୪୭। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସରଦସମଯେ ୱିଦ୍ଧେ ୱିଗତୱଲାହକେ ଦେୱେ ଆଦିଚ୍ଚୋ ନଭଂ ଅବ୍ଭୁସ୍ସକ୍କମାନୋ ସବ୍ବଂ ଆକାସଗତଂ ତମଗତଂ ଅଭିୱିହଚ୍ଚ ଭାସତେ ଚ ତପତେ ଚ ୱିରୋଚତି ଚ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ନୱମଂ।

୧୪୮। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାନି କାନିଚି ତନ୍ତାୱୁତାନଂ ୱତ୍ଥାନଂ, କାସିକୱତ୍ଥଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି କୁସଲା ଧମ୍ମା, ସବ୍ବେ ତେ ଅପ୍ପମାଦମୂଲକା ଅପ୍ପମାଦସମୋସରଣା; ଅପ୍ପମାଦୋ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି। ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେସ୍ସତି ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି। କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି। ଦସମଂ।

(ଯଦପି ତଥାଗତଂ, ତଦପି ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ)।

ଅପ୍ପମାଦପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ତଥାଗତଂ ପଦଂ କୂଟଂ, ମୂଲଂ ସାରୋ ଚ ୱସ୍ସିକଂ;

ରାଜା ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ଚ, ୱତ୍ଥେନ ଦସମଂ ପଦଂ।

୬। ବଲକରଣୀଯୱଗ୍ଗୋ

୧। ବଲସୁତ୍ତଂ

୧୪୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ବଲକରଣୀଯା କମ୍ମନ୍ତା କରୀଯନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ପଥୱିଂ ନିସ୍ସାଯ ପଥୱିଯଂ ପତିଟ୍ଠାଯ ଏୱମେତେ ବଲକରଣୀଯା କମ୍ମନ୍ତା କରୀଯନ୍ତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି

ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ… ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି।

(ପରଗଙ୍ଗାପେଯ୍ୟାଲୀୱଣ୍ଣିଯତୋ ପରିପୁଣ୍ଣସୁତ୍ତନ୍ତି ୱିତ୍ଥାରମଗ୍ଗୀ)।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ବଲକରଣୀଯା କମ୍ମନ୍ତା କରୀଯନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ପଥୱିଂ ନିସ୍ସାଯ ପଥୱିଯଂ ପତିଟ୍ଠାଯ ଏୱମେତେ ବଲକରଣୀଯା କମ୍ମନ୍ତା କରୀଯନ୍ତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି। କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନଂ… ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ବଲକରଣୀଯା କମ୍ମନ୍ତା କରୀଯନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ପଥୱିଂ ନିସ୍ସାଯ ପଥୱିଯଂ ପତିଟ୍ଠାଯ ଏୱମେତେ ବଲକରଣୀଯା କମ୍ମନ୍ତା କରୀଯନ୍ତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ଅମତୋଗଧଂ ଅମତପରାଯନଂ ଅମତପରିଯୋସାନଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ଅମତୋଗଧଂ ଅମତପରାଯନଂ ଅମତପରିଯୋସାନଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ବଲକରଣୀଯା କମ୍ମନ୍ତା କରୀଯନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ପଥୱିଂ ନିସ୍ସାଯ ପଥୱିଯଂ ପତିଟ୍ଠାଯ ଏୱମେତେ ବଲକରଣୀଯା କମ୍ମନ୍ତା କରୀଯନ୍ତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ନିବ୍ବାନନିନ୍ନଂ ନିବ୍ବାନପୋଣଂ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ନିବ୍ବାନନିନ୍ନଂ ନିବ୍ବାନପୋଣଂ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ବୀଜସୁତ୍ତଂ

୧୫୦। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚିମେ ବୀଜଗାମଭୂତଗାମା ୱୁଡ୍ଢିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ପଥୱିଂ ନିସ୍ସାଯ ପଥୱିଯଂ ପତିଟ୍ଠାଯ ଏୱମେତେ ବୀଜଗାମଭୂତଗାମା ୱୁଡ୍ଢିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ୱୁଡ୍ଢିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ପାପୁଣାତି ଧମ୍ମେସୁ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ୱୁଡ୍ଢିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ପାପୁଣାତି ଧମ୍ମେସୁ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ୱୁଡ୍ଢିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ପାପୁଣାତି ଧମ୍ମେସୂ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ନାଗସୁତ୍ତଂ

୧୫୧। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ହିମୱନ୍ତଂ ପବ୍ବତରାଜଂ ନିସ୍ସାଯ ନାଗା କାଯଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତି, ବଲଂ ଗାହେନ୍ତି; ତେ ତତ୍ଥ କାଯଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ବଲଂ ଗାହେତ୍ୱା କୁସୋବ୍ଭେ ଓତରନ୍ତି, କୁସୋବ୍ଭେ [କୁସ୍ସୁବ୍ଭେ (ସୀ। ସ୍ୟା।), କୁସୁବ୍ଭେ (ପୀ। କ।)] ଓତରିତ୍ୱା ମହାସୋବ୍ଭେ ଓତରନ୍ତି, ମହାସୋବ୍ଭେ ଓତରିତ୍ୱା କୁନ୍ନଦିଯୋ

ଓତରନ୍ତି, କୁନ୍ନଦିୟୋ ଓତରିତ୍ୱା ମହାନଦିୟୋ ଓତରନ୍ତି, ମହାନଦିୟୋ ଓତରିତ୍ୱା ମହାସମୁଦ୍ଦଂ [ମହାସମୁଦ୍ଦସାଗରଂ (ସଙ୍ଖ୍ୟ) ସଂ। ନି। ୨।୨୩] ଓତରନ୍ତି, ତେ ତତ୍ଥ ମହନ୍ତତ୍ତଂ ୱେପୁଲ୍ଲତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି କାୟେନ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାୟ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ମହନ୍ତତ୍ତଂ ୱେପୁଲ୍ଲତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି ଧମ୍ମେସୁ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାୟ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ମହନ୍ତତ୍ତଂ ୱେପୁଲ୍ଲତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି ଧମ୍ମେସୁ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାୟ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ମହନ୍ତତ୍ତଂ ୱେପୁଲ୍ଲତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି ଧମ୍ମେସୂ’’ତି। ତତିୟଂ।

୪। ରୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୧୫୨। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୁକ୍ଖୋ ପାଚୀନନିନ୍ନୋ ପାଚୀନପୋଣୋ ପାଚୀନପବ୍ଭାରୋ। ସୋ ମୂଲଚ୍ଛିନ୍ନୋ [ମୂଲଚ୍ଛିନ୍ନେ କତେ (ସ୍ୟା।)] କତମେନ ପପତେୟ୍ୟା’’ତି? ‘‘ୟେନ , ଭନ୍ତେ, ନିନ୍ନୋ ୟେନ ପୋଣୋ ୟେନ ପବ୍ଭାରୋ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। କୁମ୍ଭସୁତ୍ତଂ

୧୫୩। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, କୁମ୍ଭୋ ନିକ୍କୁଜ୍ଜୋ ୱମତେୱ ଉଦକଂ, ନୋ ପଚ୍ଚାୱମତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ୱମତେୱ ପାପକେ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ, ନୋ ପଚ୍ଚାୱମତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ୱମତେୱ ପାପକେ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ, ନୋ ପଚ୍ଚାୱମତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ୱମତେୱ ପାପକେ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ, ନୋ ପଚ୍ଚାୱମତୀ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସୂକସୁତ୍ତଂ

୧୫୪। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାଲିସୂକଂ ୱା ୟୱସୂକଂ ୱା ସମ୍ମାପଣିହିତଂ ହତ୍ଥେନ ୱା ପାଦେନ ୱା ଅକ୍କନ୍ତଂ ହତ୍ଥଂ ୱା ପାଦଂ ୱା ଭିନ୍ଦିସ୍ସତି ଲୋହିତଂ ୱା ଉପ୍ପାଦେସ୍ସତୀତି – ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ସମ୍ମାପଣିହିତତ୍ତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୂକସ୍ସ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାପଣିହିତାୟ ଦିଟ୍ଠିୟା ସମ୍ମାପଣିହିତାୟ ମଗ୍ଗଭାୱନାୟ ଅୱିଜ୍ଜଂ ଭିନ୍ଦିସ୍ସତି, ୱିଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସତି, ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରିସ୍ସତୀତି – ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ସମ୍ମାପଣିହିତତ୍ତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଟ୍ଠିୟା। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାପଣିହିତାୟ ଦିଟ୍ଠିୟା ସମ୍ମାପଣିହିତାୟ ମଗ୍ଗଭାୱନାୟ ଅୱିଜ୍ଜଂ ଭିନ୍ଦତି, ୱିଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାପଣିହିତାୟ ଦିଟ୍ଠିୟା ସମ୍ମାପଣିହିତାୟ ମଗ୍ଗଭାୱନାୟ ଅୱିଜ୍ଜଂ ଭିନ୍ଦତି, ୱିଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ନିବ୍ବାନଂ ସଚ୍ଛିକରୋତୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଆକାସସୁତ୍ତଂ

୧୫୫। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଆକାସେ ୱିୱିଧା ୱାତା ୱାୟନ୍ତି – ପୁରତ୍ଥିମାପି ୱାତା ୱାୟନ୍ତି, ପଚ୍ଛିମାପି ୱାତା ୱାୟନ୍ତି, ଉତ୍ତରାପି ୱାତା ୱାୟନ୍ତି, ଦକ୍ଖିଣାପି ୱାତା ୱାୟନ୍ତି, ସରଜାପି ୱାତା ୱାୟନ୍ତି, ଅରଜାପି ୱାତା ୱାୟନ୍ତି, ସୀତାପି ୱାତା ୱାୟନ୍ତି, ଉଣ୍ହାପି ୱାତା ୱାୟନ୍ତି, ପରିତ୍ତାପି ୱାତା ୱାୟନ୍ତି, ଅଧିମତ୍ତାପି ୱାତା ୱାୟନ୍ତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱୟତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୋ

ଚତ୍ତାରୋପି ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଚତ୍ତାରୋପି ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଚତ୍ତାରୋପି ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ପଞ୍ଚପି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ପଞ୍ଚପି ବଲାନି ଭାୱନାପରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ସତ୍ତପି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱଯତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୋ ଚତ୍ତାରୋପି ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଚତ୍ତାରୋପି ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଚତ୍ତାରୋପି ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ପଞ୍ଚପି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ପଞ୍ଚପି ବଲାନି ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ସତ୍ତପି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱଯତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୋ ଚତ୍ତାରୋପି ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଚତ୍ତାରୋପି ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଚତ୍ତାରୋପି ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ପଞ୍ଚପି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ପଞ୍ଚପି ବଲାନି ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ସତ୍ତପି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ପଠମମେଘସୁତ୍ତଂ

୧୫୬। ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗିମ୍ହାନଂ ପଚ୍ଛିମେ ମାସେ ଉହତଂ ରଜୋଜଲ୍ଲଂ, ତମେନଂ ମହାଅକାଲମେଘୋ ଠାନସୋ ଅନ୍ତରଧାପେତି ୱୂପସମେତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପନ୍ନେ ପାପକେ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ଠାନସୋ ଅନ୍ତରଧାପେତି ୱୂପସମେତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପନ୍ନେ ପାପକେ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ଠାନସୋ ଅନ୍ତରଧାପେତି ୱୂପସମେତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପନ୍ନେ ପାପକେ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ଠାନସୋ ଅନ୍ତରଧାପେତି ୱୂପସମେତୀ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଦୁତିଯମେଘସୁତ୍ତଂ

୧୫୭। ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ମହାମେଘଂ, ତମେନଂ ମହାୱାତୋ ଅନ୍ତରାଯେୱ ଅନ୍ତରଧାପେତି ୱୂପସମେତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପନ୍ନେ ପାପକେ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ଅନ୍ତରାଯେୱ ଅନ୍ତରଧାପେତି ୱୂପସମେତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପନ୍ନେ ପାପକେ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ଅନ୍ତରାଯେୱ ଅନ୍ତରଧାପେତି ୱୂପସମେତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପନ୍ନେ ପାପକେ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ଅନ୍ତରାଯେୱ ଅନ୍ତରଧାପେତି ୱୂପସମେତୀ''ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ନାୱାସୁତ୍ତଂ

୧୫୮। ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାମୁଦ୍ଦିକାଯ ନାୱାଯ ୱେତ୍ତବନ୍ଧନବନ୍ଧାଯ ଛ ମାସାନି ଉଦକେ ପରିଯାଦାଯ [ପରିଯାତାଯ (କ।), ପରିଯାହତାଯ (?)] ହେମନ୍ତିକେନ ଥଲଂ ଉକ୍ଖିତ୍ତାଯ ୱାତାତପପରେତାନି ବନ୍ଧନାନି ତାନି ପାୱୁସ୍ସକେନ ମେଘେନ ଅଭିପ୍ପୱୁଟ୍ଠାନି ଅପ୍ପକସିରେନେୱ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନ୍ତି, ପୂତିକାନି ଭୱନ୍ତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱଯତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୋ ଅପ୍ପକସିରେନେୱ ସଂଯୋଜନାନି ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନ୍ତି, ପୂତିକାନି ଭୱନ୍ତି । କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱଯତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୋ ଅପ୍ପକସିରେନେୱ ସଂଯୋଜନାନି ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନ୍ତି, ପୂତିକାନି ଭୱନ୍ତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱଯତୋ ଅରିଯଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୋ ଅପ୍ପକସିରେନେୱ ସଂଯୋଜନାନି ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନ୍ତି, ପୂତିକାନି ଭୱନ୍ତୀ''ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ଆଗନ୍ତୁକସୁତ୍ତଂ

୧୫୯। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଗନ୍ତୁକାଗାରଂ। ତତ୍ଥ ପୁରତ୍ଥିମାୟପି ଦିସାୟ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱାସଂ କପ୍ପେନ୍ତି, ପଚ୍ଛିମାୟପି ଦିସାୟ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱାସଂ କପ୍ପେନ୍ତି, ଉତ୍ତରାୟପି ଦିସାୟ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱାସଂ କପ୍ପେନ୍ତି, ଦକ୍ଖିଣାୟପି ଦିସାୟ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱାସଂ କପ୍ପେନ୍ତି, ଖତ୍ତିୟାପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱାସଂ କପ୍ପେନ୍ତି, ବ୍ରାହ୍ମଣାପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱାସଂ କପ୍ପେନ୍ତି, ୱେସ୍ସାପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱାସଂ କପ୍ପେନ୍ତି, ସୁଦ୍ଦାପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱାସଂ କପ୍ପେନ୍ତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ଯେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟା, ତେ ଧମ୍ମେ ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଜାନାତି , ଯେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ପହାତବ୍ବା, ତେ ଧମ୍ମେ ଅଭିଞ୍ଞା ପଜହତି, ଯେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବା, ତେ ଧମ୍ମେ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକରୋତି, ଯେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ଭାୱେତବ୍ବା, ତେ ଧମ୍ମେ ଅଭିଞ୍ଞା ଭାୱେତି।

‘‘କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟା? ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାତିସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ। କତମେ ପଞ୍ଚ? ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଇମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟା। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ପହାତବ୍ବା? ଅୱିଜ୍ଜା ଚ ଭୱତଣ୍ହା ଚ – ଇମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ପହାତବ୍ବା। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବା? ୱିଜ୍ଜା ଚ ୱିମୁତ୍ତି ଚ – ଇମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବା। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ଭାୱେତବ୍ବା? ସମଥୋ ଚ ୱିପସ୍ସନା ଚ – ଇମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ଭାୱେତବ୍ବା। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ, ଯେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ତେ ଧମ୍ମେ ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଜାନାତି…ପେ… ଯେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ଭାୱେତବ୍ବା, ତେ ଧମ୍ମେ ଅଭିଞ୍ଞା ଭାୱେତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ଯେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟା, ତେ ଧମ୍ମେ ଅଭିଞ୍ଞା ପରିଜାନାତି, ଯେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ପହାତବ୍ବା, ତେ ଧମ୍ମେ ଅଭିଞ୍ଞା ପଜହତି, ଯେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବା, ତେ ଧମ୍ମେ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକରୋତି, ଯେ ଧମ୍ମା ଅଭିଞ୍ଞା ଭାୱେତବ୍ବା, ତେ ଧମ୍ମେ ଅଭିଞ୍ଞା ଭାୱେତୀ’’ତି। ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ନଦୀସୁତ୍ତଂ

୧୬୦। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା। ଅଥ ମହାଜନକାୟୋ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ କୁଦ୍ଦାଲ-ପିଟକଂ ଆଦାୟ – ‘ମୟଂ ଇମଂ ଗଙ୍ଗଂ ନଦିଂ ପଚ୍ଛାନିନ୍ନଂ କରିସ୍ସାମ ପଚ୍ଛାପୋଣଂ ପଚ୍ଛାପବ୍ଭାର’ନ୍ତି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପି ନୁ ସୋ ମହାଜନକାୟୋ ଗଙ୍ଗଂ ନଦିଂ ପଚ୍ଛାନିନ୍ନଂ କରେୟ୍ୟ ପଚ୍ଛାପୋଣଂ ପଚ୍ଛାପବ୍ଭାର’’ନ୍ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’। ‘‘ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ’’? ‘‘ଗଙ୍ଗା, ଭନ୍ତେ, ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା। ସା ନ ସୁକରା ପଚ୍ଛାନିନ୍ନଂ କାତୁଂ ପଚ୍ଛାପୋଣଂ ପଚ୍ଛାପବ୍ଭାରଂ। ଯାୱଦେୱ ପନ ସୋ ମହାଜନକାୟୋ କିଲମଥସ୍ସ ୱିଘାତସ୍ସ ଭାଗୀ ଅସ୍ସା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁଂ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତଂ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତଂ ରାଜାନୋ ୱା ରାଜମହାମତ୍ତା ୱା ମିତ୍ତା ୱା ଅମଚ୍ଚା ୱା ଞାତୀ ୱା ଞାତିସାଲୋହିତା ୱା ଭୋଗେହି ଅଭିହଟ୍ଠୁଂ ପୱାରେୟ୍ୟୁଂ – ‘ଏହମ୍ଭୋ ପୁରିସ, କିଂ ତେ ଇମେ କାସାୱା ଅନୁଦହନ୍ତି, କିଂ ମୁଣ୍ଡୋ କପାଲମନୁସଂଚରସି! ଏହି, ହୀନାୟାୱତ୍ତିତ୍ୱା ଭୋଗେ ଚ ଭୁଞ୍ଜସ୍ସୁ, ପୁଞ୍ଞାନି ଚ କରୋହୀ’ତି। ସୋ ୱତ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେନ୍ତୋ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ହୀନାୟାୱତ୍ତିସ୍ସତୀତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯଞ୍ହି ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ୱିୱେକନିନ୍ନଂ ୱିୱେକପୋଣଂ ୱିୱେକପବ୍ଭାରଂ ତଂ ୱତ ହୀନାୟାୱତ୍ତିସ୍ସତୀତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ଭାୱେତି, ଅରିୟଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ମଗ୍ଗଂ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି। (ଯଦପି ବଲକରଣୀୟଂ, ତଦପି ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।) ଦ୍ୱାଦସମଂ।

ବଲକରଣୀୟୱଗ୍ଗୋ ଛଟ୍ଠୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ବଲଂ ବୀଜଞ୍ଚ ନାଗୋ ଚ, ରୁକ୍ଖୋ କୁମ୍ଭେନ ସୂକିୟା;

ଆକାସେନ ଚ ଦ୍ୱେ ମେଘା, ନାୱା ଆଗନ୍ତୁକା ନଦୀତି।

୭। ଏସନାଵଗ୍ଗୋ

୧। ଏସନାସୁତ୍ତଂ

୧୬୧। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏସନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? କାମେସନା, ଭଵେସନା, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେସନା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସୋ ଏସନା। ଇମାସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଏସନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ। କତମୋ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାଵେତି ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାଵେତି ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ ଵିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ଵୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଇମାସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଏସନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏସନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? କାମେସନା, ଭଵେସନା, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେସନା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସୋ ଏସନା। ଇମାସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଏସନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ। କତମୋ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାଵେତି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାଵେତି ରାଗଵିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସଵିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହଵିନଯପରିଯୋସାନଂ। ଇମାସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଏସନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏସନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? କାମେସନା, ଭଵେସନା, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେସନା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସୋ ଏସନା। ଇମାସଂ ଖୋ , ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଏସନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ। କତମୋ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାଵେତି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାଵେତି ଅମତୋଗଧଂ ଅମତପରାଯନଂ ଅମତପରିଯୋସାନଂ। ଇମାସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଏସନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏସନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? କାମେସନା, ଭଵେସନା, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେସନା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସୋ ଏସନା। ଇମାସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଏସନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ। କତମୋ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାଵେତି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାଵେତି ନିବ୍ବାନନିନ୍ନଂ ନିବ୍ବାନପୋଣଂ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରଂ। ଇମାସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଏସନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏସନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? କାମେସନା, ଭଵେସନା, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେସନା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସୋ ଏସନା। ଇମାସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଏସନାନଂ ପରିଞ୍ଞାଯ…ପେ… ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ’’ତି। (ଯଦପି ଅଭିଞ୍ଞା, ତଦପି ପରିଞ୍ଞାଯ ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।)

‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏସନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? କାମେସନା, ଭଵେସନା, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେସନା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସୋ ଏସନା। ଇମାସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଏସନାନଂ ପରିକ୍ଖଯାଯ…ପେ… ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ’’ତି। (ଯଦପି ଅଭିଞ୍ଞା, ତଦପି ପରିକ୍ଖଯାଯ ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।)

‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏସନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? କାମେସନା, ଭଵେସନା, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେସନା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସୋ ଏସନା। ଇମାସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଏସନାନଂ ପହାନାଯ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ। କତମୋ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାଵେତି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାଵେତି ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ ଵିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ଵୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ଇମାସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଏସନାନଂ ପହାନାଯ ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ’’ତି। (ଯଦପି ଅଭିଞ୍ଞା, ତଦପି ପହାନାଯ ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।) ପଠମଂ।

୨। ଵିଧାସୁତ୍ତଂ

୧୬୨। ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵିଧା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ‘ସେଯ୍ୟୋହମସ୍ମୀ’ତି ଵିଧା, ‘ସଦିସୋହମସ୍ମୀ’ତି ଵିଧା, ‘ହୀନୋହମସ୍ମୀ’ତି ଵିଧା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସୋ ଵିଧା। ଇମାସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଵିଧାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ। କତମୋ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାଵେତି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାଵେତି ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ

ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ଇମାସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ ତିସ୍ସନ୍ନଂ ୱିଧାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ପରିଞ୍ଞାୟ ପରିକ୍ଖଯାୟ ପହାନାୟ ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାୱେତବ୍ବୋ''ତି। (ଯଥା ଏସନା, ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ)। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଆସୱସୁତ୍ତଂ

୧୬୩। ''ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆସୱା। କତମେ ତଯୋ? କାମାସୱୋ, ଭୱାସୱୋ, ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋ – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଯୋ ଆସୱା। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ ଆସୱାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ପରିଞ୍ଞାୟ ପରିକ୍ଖଯାୟ ପହାନାୟ…ପେ… ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାୱେତବ୍ବୋ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଭୱସୁତ୍ତଂ

୧୬୪। ''ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭୱା। କତମେ ତଯୋ? କାମଭୱୋ , ରୂପଭୱୋ, ଅରୂପଭୱୋ – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଯୋ ଭୱା। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ ଭୱାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ପରିଞ୍ଞାୟ ପରିକ୍ଖଯାୟ ପହାନାୟ…ପେ… ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାୱେତବ୍ବୋ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦୁକ୍ଖତାସୁତ୍ତଂ

୧୬୫। ''ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖତା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ଦୁକ୍ଖଦୁକ୍ଖତା, ସଙ୍ଖାରଦୁକ୍ଖତା, ୱିପରିଣାମଦୁକ୍ଖତା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ଦୁକ୍ଖତା। ଇମାସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଦୁକ୍ଖତାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ପରିଞ୍ଞାୟ ପରିକ୍ଖଯାୟ ପହାନାୟ…ପେ… ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାୱେତବ୍ବୋ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଖିଲସୁତ୍ତଂ

୧୬୬। ''ତଯୋମେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଖିଲା। କତମେ ତଯୋ? ରାଗୋ ଖିଲୋ, ଦୋସୋ ଖିଲୋ, ମୋହୋ ଖିଲୋ – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଯୋ ଖିଲା। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ ଖିଲାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ପରିଞ୍ଞାୟ ପରିକ୍ଖଯାୟ ପହାନାୟ…ପେ… ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାୱେତବ୍ବୋ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ମଲସୁତ୍ତଂ

୧୬୭। ''ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଲାନି। କତମାନି ତୀଣି? ରାଗୋ ମଲଂ, ଦୋସୋ ମଲଂ, ମୋହୋ ମଲଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀଣି ମଲାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ ମଲାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ପରିଞ୍ଞାୟ ପରିକ୍ଖଯାୟ ପହାନାୟ…ପେ… ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାୱେତବ୍ବୋ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ନୀଘସୁତ୍ତଂ

୧୬୮। ''ତଯୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନୀଘା। କତମେ ତଯୋ? ରାଗୋ ନୀଘୋ, ଦୋସୋ ନୀଘୋ, ମୋହୋ ନୀଘୋ – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଯୋ ନୀଘା। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ ନୀଘାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ପରିଞ୍ଞାୟ ପରିକ୍ଖଯାୟ ପହାନାୟ…ପେ… ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାୱେତବ୍ବୋ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ୱେଦନାସୁତ୍ତଂ

୧୬୯। ''ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା। ଇମାସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ୱେଦନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ପରିଞ୍ଞାୟ ପରିକ୍ଖଯାୟ ପହାନାୟ…ପେ… ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାୱେତବ୍ବୋ''ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ତଣ୍ହାସୁତ୍ତଂ

୧୭୦। ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖଵେ, ତଣ୍ହା। କତମା ତିସ୍ସୋ? କାମତଣ୍ହା, ଭଵତଣ୍ହା, ଵିଭଵତଣ୍ହା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସୋ ତଣ୍ହା। ଇମାସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ତଣ୍ହାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ…ପେ… ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ। କତମୋ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ , ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାଵେତି ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ ଵିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ଵୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାଵେତି ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ ଵିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ଵୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଇମାସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ତଣ୍ହାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ…ପେ… ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ’’ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ତସିନାସୁତ୍ତଂ

୧୭୧। ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖଵେ, ତସିନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? କାମତସିନା, ଭଵତସିନା, ଵିଭଵତସିନା। ଇମାସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ତସିନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ…ପେ… ରାଗଵିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସଵିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହଵିନଯପରିଯୋସାନଂ…ପେ… ଅମତୋଗଧଂ ଅମତପରାଯନଂ ଅମତପରିଯୋସାନଂ…ପେ… ନିବ୍ବାନନିନ୍ନଂ ନିବ୍ବାନପୋଣଂ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରଂ। ଇମାସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ତସିନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ…ପେ… ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ’’ତି। ଏକାଦସମଂ।

ଏସନାଵଗ୍ଗୋ ସତ୍ତମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଏସନା ଵିଧା ଆସଵୋ, ଭଵୋ ଚ ଦୁକ୍ଖତା ଖିଲା;

ମଲଂ ନୀଘୋ ଚ ଵେଦନା, ଦ୍ଵେ ତଣ୍ହା ତସିନାଯ ଚାତି।

୮। ଓଘଵଗ୍ଗୋ

୧। ଓଘସୁତ୍ତଂ

୧୭୨। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଓଘା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? କାମୋଘୋ, ଭଵୋଘୋ, ଦିଟ୍ଠୋଘୋ, ଅଵିଜ୍ଜୋଘୋ – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତ୍ତାରୋ ଓଘା। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଓଘାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ…ପେ… ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ’’ତି। (ଯଥା ଏସନା, ଏଵଂ ସବ୍ବଂ ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।) ପଠମଂ।

୨। ଯୋଗସୁତ୍ତଂ

୧୭୩। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯୋଗା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? କାମଯୋଗୋ, ଭଵଯୋଗୋ, ଦିଟ୍ଠିଯୋଗୋ ଅଵିଜ୍ଜାଯୋଗୋ – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତ୍ତାରୋ ଯୋଗା। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଯୋଗାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ…ପେ… ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଉପାଦାନସୁତ୍ତଂ

୧୭୪। ‘‘ଚତ୍ତାରିମାନି , ଭିକ୍ଖଵେ, ଉପାଦାନାନି। କତମାନି ଚତ୍ତାରି? କାମୁପାଦାନଂ, ଦିଟ୍ଠୁପାଦାନଂ, ସୀଲବ୍ବତୁପାଦାନଂ, ଅତ୍ତଵାଦୁପାଦାନଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତ୍ତାରି ଉପାଦାନାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଉପାଦାନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ…ପେ… ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଗନ୍ଥସୁତ୍ତଂ

୧୭୫। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଗନ୍ଥା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଅଭିଜ୍ଝା କାଯଗନ୍ଥୋ, ବ୍ଯାପାଦୋ କାଯଗନ୍ଥୋ, ସୀଲବ୍ବତପରାମାସୋ କାଯଗନ୍ଥୋ, ଇଦଂସଚ୍ଚାଭିନିଵେସୋ କାଯଗନ୍ଥୋ – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତ୍ତାରୋ ଗନ୍ଥା। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଗନ୍ଥାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ…ପେ… ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଅନୁସଯସୁତ୍ତଂ

୧୭୬। ‘‘ସତ୍ତିମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନୁସଯା। କତମେ ସତ୍ତ? କାମରାଗାନୁସଯୋ, ପଟିଘାନୁସଯୋ, ଦିଟ୍ଠାନୁସଯୋ , ଵିଚିକିଚ୍ଛାନୁସଯୋ, ମାନାନୁସଯୋ, ଭଵରାଗାନୁସଯୋ, ଅଵିଜ୍ଜାନୁସଯୋ – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତାନୁସଯା। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତନ୍ନଂ ଅନୁସଯାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ…ପେ… ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। କାମଗୁଣସୁତ୍ତଂ

୧୭୭। ‘‘ପଞ୍ଚିମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, କାମଗୁଣା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞେଯ୍ଯା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା, ସୋତଵିଞ୍ଞେଯ୍ଯା ସଦ୍ଦା…ପେ… ଘାନଵିଞ୍ଞେଯ୍ଯା ଗନ୍ଧା…ପେ… ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞେଯ୍ଯା ରସା…ପେ… କାଯଵିଞ୍ଞେଯ୍ଯା ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ କାମଗୁଣାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ…ପେ… ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ନୀଵରଣସୁତ୍ତଂ

୧୭୮। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି , ଭିକ୍ଖଵେ, ନୀଵରଣାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? କାମଚ୍ଛନ୍ଦନୀଵରଣଂ, ବ୍ଯାପାଦନୀଵରଣଂ, ଥିନମିଦ୍ଧନୀଵରଣଂ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚନୀଵରଣଂ, ଵିଚିକିଚ୍ଛାନୀଵରଣଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚ ନୀଵରଣାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ନୀଵରଣାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ…ପେ… ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୧୭୯। ‘‘ପଞ୍ଚିମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ସେଯ୍ଯଥିଦଂ – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ , ଵେଦନୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ , ସଞ୍ଞୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ସଙ୍ଖାରୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଵିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ…ପେ… ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଓରମ୍ଭାଗିଯସୁତ୍ତଂ

୧୮୦। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଓରମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠି, ଵିଚିକିଚ୍ଛା, ସୀଲବ୍ବତପରାମାସୋ, କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ, ବ୍ଯାପାଦୋ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚୋରମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି। ଇମେସଂ ଖୋ ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ…ପେ… ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ’’ତି। ନଵମଂ।

୧୦। ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯସୁତ୍ତଂ

୧୮୧। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ରୂପରାଗୋ, ଅରୂପରାଗୋ, ମାନୋ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ, ଅଵିଜ୍ଜା – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚୁଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ। କତମୋ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାଵେତି ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାଵେତି ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ ଵିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ଵୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ’’ତି।

‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ରୂପରାଗୋ, ଅରୂପରାଗୋ, ମାନୋ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ, ଅଵିଜ୍ଜା – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚୁଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ। କତମୋ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାଵେତି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଭାଵେତି ରାଗଵିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସଵିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହଵିନଯପରିଯୋସାନଂ… ଅମତୋଗଧଂ ଅମତପରାଯନଂ ଅମତପରିଯୋସାନଂ… ନିବ୍ବାନନିନ୍ନଂ ନିବ୍ବାନପୋଣଂ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରଂ। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ ଅଯଂ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ’’ତି। ଦସମଂ।

ଓଘଵଗ୍ଗୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଓଘୋ ଯୋଗୋ ଉପାଦାନଂ, ଗନ୍ଥଂ ଅନୁସଯେନ ଚ;

କାମଗୁଣା ନୀଵରଣଂ, ଖନ୍ଧା ଓରୁଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାତି।

ଵଗ୍ଗୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅଵିଜ୍ଜାଵଗ୍ଗୋ ପଠମୋ, ଦୁତିଯଂ ଵିହାରଂ ଵୁଚ୍ଚତି;

ମିଚ୍ଛତ୍ତଂ ତତିଯୋ ଵଗ୍ଗୋ, ଚତୁତ୍ଥଂ ପଟିପନ୍ନେନେଵ।

ତିତ୍ଥିଯଂ ପଞ୍ଚମୋ ଵଗ୍ଗୋ, ଛଟ୍ଠୋ ସୂରିଯେନ ଚ;

ବହୁକତେ ସତ୍ତମୋ ଵଗ୍ଗୋ, ଉପ୍ପାଦୋ ଅଟ୍ଠମେନ ଚ।

ଦିଵସଵଗ୍ଗୋ ନଵମୋ, ଦସମୋ ଅପ୍ପମାଦେନ ଚ;

ଏକାଦସବଲଵଗ୍ଗୋ, ଦ୍ଵାଦସ ଏସନା ପାଠଇଯଂ;

ଓଘଵଗ୍ଗୋ ଭଵତି ତେରସାତି।

ମଗ୍ଗସଂଯୁତ୍ତଂ ପଠମଂ।

୨. ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସଂଯୁତ୍ତଂ

୧. ପବ୍ବତୱଗ୍ଗୋ

୧. ହିମୱନ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୮୨. ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ହିମୱନ୍ତଂ ପବ୍ବତରାଜାନଂ ନିସ୍ସାୟ ନାଗା କାଯଂ ୱଡ୍ଢେନ୍ତି, ବଲଂ ଗାହେନ୍ତି; ତେ ତତ୍ଥ କାଯଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ବଲଂ ଗାହେତ୍ୱା କୁସୋବ୍ଭେ ଓତରନ୍ତି, କୁସୋବ୍ଭେ ଓତରିତ୍ୱା ମହାସୋବ୍ଭେ ଓତରନ୍ତି, ମହାସୋବ୍ଭେ ଓତରିତ୍ୱା କୁନ୍ନଦିଯୋ ଓତରନ୍ତି, କୁନ୍ନଦିଯୋ ଓତରିତ୍ୱା ମହାନଦିଯୋ ଓତରନ୍ତି, ମହାନଦିଯୋ ଓତରିତ୍ୱା ମହାସମୁଦ୍ଦସାଗରଂ ଓତରନ୍ତି; ତେ ତତ୍ଥ ମହନ୍ତତ୍ତଂ ୱେପୁଲ୍ଲତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି କାଯେନ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାୟ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେନ୍ତୋ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ମହନ୍ତତ୍ତଂ ୱେପୁଲ୍ଲତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି ଧମ୍ମେସୁ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାୟ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେନ୍ତୋ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ମହନ୍ତତ୍ତଂ ୱେପୁଲ୍ଲତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି ଧମ୍ମେସୂତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ; ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି…ପେ… ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି…ପେ… ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି…ପେ… ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି…ପେ… ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାୟ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେନ୍ତୋ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ମହନ୍ତତ୍ତଂ ୱେପୁଲ୍ଲତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି ଧମ୍ମେସୂ’’ତି। ପଠମଂ।

୨. କାଯସୁତ୍ତଂ

୧୮୩. ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଯଂ କାଯୋ ଆହାରଟ୍ଠିତିକୋ, ଆହାରଂ ପଟିଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତି, ଅନାହାରୋ ନୋ ତିଟ୍ଠତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣା ଆହାରଟ୍ଠିତିକା, ଆହାରଂ ପଟିଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଅନାହାରା ନୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତି।

‘‘କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଭନିମିତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ।

‘‘କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଘନିମିତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ।

‘‘କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ? ଅତ୍ଥି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରତି ତନ୍ଦି ୱିଜମ୍ଭିତା ଭତ୍ତସମ୍ମଦୋ ଚେତସୋ ଚ ଲୀନତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ।

‘‘କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତସୋ ଅୱୂପସମୋ। ତତ୍ଥ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ।

‘‘କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାଯ ୱା ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ୱା ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଚିକିଚ୍ଛାଟ୍ଠାନୀଯା ଧମ୍ମା। ତତ୍ଥ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାଯ ୱା ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ୱା ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଯଂ କାଯୋ ଆହାରଟ୍ଠିତିକୋ, ଆହାରଂ ପଟିଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତି, ଅନାହାରୋ ନୋ ତିଟ୍ଠତି; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମେ ପଞ୍ଚ ନୀଵରଣା ଆହାରଟ୍ଠିତିକା, ଆହାରଂ ପଟିଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଅନାହାରା ନୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଯଂ କାଯୋ ଆହାରଟ୍ଠିତିକୋ, ଆହାରଂ ପଟିଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତି, ଅନାହାରୋ ନୋ ତିଟ୍ଠତି; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଆହାରଟ୍ଠିତିକା, ଆହାରଂ ପଟିଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଅନାହାରା ନୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତି।

‘‘କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାଵନାଯ ପାରିପୂରିଯା? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠାନୀଯା ଧମ୍ମା। ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାଵନାଯ ପାରିପୂରିଯା।

‘‘କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ଧମ୍ମଵିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ଧମ୍ମଵିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାଵନାଯ ପାରିପୂରିଯା? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖଵେ, କୁସଲାକୁସଲା ଧମ୍ମା, ସାଵଜ୍ଜାନଵଜ୍ଜା ଧମ୍ମା, ହୀନପଣୀତା ଧମ୍ମା, କଣ୍ହସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗା ଧମ୍ମା। ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ଧମ୍ମଵିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ଧମ୍ମଵିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାଵନାଯ ପାରିପୂରିଯା।

‘‘କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ଵୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ଵୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାଵନାଯ ପାରିପୂରିଯା? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆରମ୍ଭଧାତୁ [ଆରଦ୍ଧଧାତୁ (ସ୍ୟା। କ।)] ନିକ୍କମଧାତୁ ପରକ୍କମଧାତୁ। ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ଵୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ଵୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାଵନାଯ ପାରିପୂରିଯା।

‘‘କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାଵନାଯ ପାରିପୂରିଯା? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠାନୀଯା ଧମ୍ମା। ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାଵନାଯ ପାରିପୂରିଯା।

‘‘କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାଵନାଯ ପାରିପୂରିଯା? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖଵେ , କାଯପସ୍ସଦ୍ଧି, ଚିତ୍ତପସ୍ସଦ୍ଧି। ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାଵନାଯ ପାରିପୂରିଯା।

‘‘କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାଵନାଯ ପାରିପୂରିଯା? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଥନିମିତ୍ତଂ [ସମାଧିନିମିତ୍ତଂ (ସ୍ୟା।)] ଅବ୍ୟଗ୍ଗନିମିତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାଵନାଯ ପାରିପୂରିଯା।

‘‘କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଆହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାଵନାଯ ପାରିପୂରିଯା? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠାନୀଯା ଧମ୍ମା। ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଵା ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାଵନାଯ ପାରିପୂରିଯା।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଯଂ କାଯୋ ଆହାରଟ୍ଠିତିକୋ, ଆହାରଂ ପଟିଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠତି, ଅନାହାରୋ ନୋ ତିଟ୍ଠତି; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମେ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଆହାରଟ୍ଠିତିକା, ଆହାରଂ ପଟିଚ୍ଚ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଅନାହାରା ନୋ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ସୀଲସୁତ୍ତଂ

୧୮୪। ‘‘ଯେ ତେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୂ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନା ସମାଧିସମ୍ପନ୍ନା ଞାଣସମ୍ପନ୍ନା ଵିମୁତ୍ତିସମ୍ପନ୍ନା ଵିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନସମ୍ପନ୍ନା, ଦସ୍ସନମ୍ପାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୁକାରଂ [ବହୂପକାରଂ (ସ୍ୟା।)] ଵଦାମି; ସଵନମ୍ପାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୁକାରଂ ଵଦାମି; ଉପସଙ୍କମନମ୍ପାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୁକାରଂ ଵଦାମି; ପଯିରୁପାସନମ୍ପାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୁକାରଂ ଵଦାମି; ଅନୁସ୍ସତିମ୍ପାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୁକାରଂ

ଓଦାମି; ଅନୁପଜ୍ଜନ୍ତାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ବହୁକାରଂ ଓଦାମି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ତଥାରୂପାନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଦ୍ୱୟେନ ୱୂପକାସେନ ୱୂପକଟ୍ଠୋ [ଦ୍ୱୟେନ ୱୂପକଟ୍ଠୋ (ସୀ। ସ୍ୟା।)] ୱିହରତି – କାଯୱୂପକାସେନ ଚ ଚିତ୍ତୱୂପକାସେନ ଚ। ସୋ ତଥା ୱୂପକଟ୍ଠୋ ୱିହରନ୍ତୋ ତଂ ଧମ୍ମଂ ଅନୁସ୍ସରତି ଅନୁୱିତକ୍କେତି।

''ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ତଥା ୱୂପକଟ୍ଠୋ ୱିହରନ୍ତୋ ତଂ ଧମ୍ମଂ ଅନୁସ୍ସରତି ଅନୁୱିତକ୍କେତି, ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି; ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି; ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି। ସୋ ତଥା ସତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଞ୍ଞାଯ ପୱିଚିନତି ପୱିଚରତି ପରିୱୀମଂସମାପଜ୍ଜତି।

''ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ତଥା ସତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଞ୍ଞାଯ ପୱିଚିନତି ପୱିଚରତି ପରିୱୀମଂସମାପଜ୍ଜତି, ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି; ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି; ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ସ ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଞ୍ଞାଯ ପୱିଚିନତୋ ପୱିଚରତୋ ପରିୱୀମଂସମାପଜ୍ଜତୋ ଆରଦ୍ଧଂ ହୋତି ୱୀରିଯଂ ଅସଲ୍ଲୀନଂ।

''ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଞ୍ଞାଯ ପୱିଚିନତୋ ପୱିଚରତୋ ପରିୱୀମଂସମାପଜ୍ଜତୋ ଆରଦ୍ଧଂ ହୋତି ୱୀରିଯଂ ଅସଲ୍ଲୀନଂ, ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି; ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି; ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି। ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପୀତି ନିରାମିସା।

''ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପୀତି ନିରାମିସା, ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି; ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି; ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି। ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋପି ପସ୍ସମ୍ଭତି, ଚିତ୍ତମ୍ପି ପସ୍ସମ୍ଭତି।

''ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋପି ପସ୍ସମ୍ଭତି ଚିତ୍ତମ୍ପି ପସ୍ସମ୍ଭତି, ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି; ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି; ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି। ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯସ୍ସ ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି।

''ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯସ୍ସ ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି, ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି ; ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି; ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି। ସୋ ତଥାସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ସାଧୁକଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତା ହୋତି।

''ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ତଥାସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ସାଧୁକଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତା ହୋତି, ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି; ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି; ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

''ଏୱଂ ଭାୱିତେସୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତସୁ ସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେସୁ ଏୱଂ ବହୁଲୀକତେସୁ ସତ୍ତ ଫଲା ସତ୍ତାନିସଂସା ପାଟିକଙ୍ଖା। କତମେ ସତ୍ତ ଫଲା ସତ୍ତାନିସଂସା? ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପଟିକଚ୍ଚ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି। ନୋ ଚେ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପଟିକଚ୍ଚ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି, ଅଥ ମରଣକାଲେ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି। ନୋ ଚେ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପଟିକଚ୍ଚ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି, ନୋ ଚେ ମରଣକାଲେ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି, ଅଥ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି। ନୋ ଚେ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପଟିକଚ୍ଚ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି, ନୋ ଚେ ମରଣକାଲେ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି, ନୋ ଚେ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ଅଥ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି। ନୋ ଚେ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପଟିକଚ୍ଚ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି, ନୋ ଚେ ମରଣକାଲେ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି, ନୋ ଚେ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ନୋ ଚେ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ଅଥ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି। ନୋ ଚେ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପଟିକଚ୍ଚ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି, ନୋ ଚେ ମରଣକାଲେ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି, ନୋ ଚେ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ନୋ ଚେ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ନୋ ଚେ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ଅଥ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା

ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାୟୀ ହୋତି। ନୋ ଚେ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପଟିକଚ୍ଚ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି, ନୋ ଚେ ମରଣକାଲେ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି, ନୋ ଚେ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିୟାନଂ ସଂୟୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖୟା ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାୟୀ ହୋତି , ନୋ ଚେ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିୟାନଂ ସଂୟୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖୟା ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାୟୀ ହୋତି, ନୋ ଚେ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିୟାନଂ ସଂୟୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖୟା ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାୟୀ ହୋତି, ନୋ ଚେ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିୟାନଂ ସଂୟୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖୟା ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାୟୀ ହୋତି, ଅଥ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିୟାନଂ ସଂୟୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖୟା ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ହୋତି ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ। ଏୱଂ ଭାୱିତେସୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତସୁ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେସୁ ଏୱଂ ବହୁଲୀକତେସୁ ଇମେ ସତ୍ତ ଫଲା ସତ୍ତାନିସଂସା ପାଟିକଙ୍ଖା''ତି। ତତିୟଂ।

୪। ୱତ୍ଥସୁତ୍ତଂ

୧୮୫। ଏକଂ ସମୟଂ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୱୋ''ତି! ''ଆୱୁସୋ''ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆୟସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଏତଦୱୋଚ –

''ସତ୍ତିମେ, ଆୱୁସୋ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା। କତମେ ସତ୍ତ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ୱୀରିୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ – ଇମେ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା। ଇମେସଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ୟେନ ୟେନ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେନ ଆକଙ୍ଖାମି ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ୱିହରିତୁଂ, ତେନ ତେନ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେନ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ୱିହରାମି; ୟେନ ୟେନ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେନ ଆକଙ୍ଖାମି ମଜ୍ଝନ୍ହିକଂ ସମୟଂ ୱିହରିତୁଂ, ତେନ ତେନ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେନ ମଜ୍ଝନ୍ହିକଂ ସମୟଂ ୱିହରାମି; ୟେନ ୟେନ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେନ ଆକଙ୍ଖାମି ସାୟନ୍ହସମୟଂ ୱିହରିତୁଂ, ତେନ ତେନ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେନ ସାୟନ୍ହସମୟଂ ୱିହରାମି। ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଇତି ଚେ ମେ, ଆୱୁସୋ, ହୋତି, 'ଅପ୍ପମାଣୋ'ତି ମେ ହୋତି, 'ସୁସମାରଦ୍ଧୋ'ତି ମେ ହୋତି, ତିଟ୍ଠନ୍ତଞ୍ଚ ନଂ 'ତିଟ୍ଠତୀ'ତି ପଜାନାମି। ସଚେପି ମେ ଚୱତି, 'ଇଦପ୍ପଚ୍ଚୟା ମେ ଚୱତୀ'ତି ପଜାନାମି…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଇତି ଚେ ମେ, ଆୱୁସୋ, ହୋତି, 'ଅପ୍ପମାଣୋ'ତି ମେ ହୋତି, 'ସୁସମାରଦ୍ଧୋ'ତି ମେ ହୋତି, ତିଟ୍ଠନ୍ତଞ୍ଚ ନଂ 'ତିଟ୍ଠତୀ'ତି ପଜାନାମି। ସଚେପି ମେ ଚୱତି, 'ଇଦପ୍ପଚ୍ଚୟା ମେ ଚୱତୀ'ତି ପଜାନାମି।

''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋ, ରଞ୍ଞୋ ୱା ରାଜମହାମତ୍ତସ୍ସ ୱା ନାନାରତ୍ତାନଂ ଦୁସ୍ସାନଂ ଦୁସ୍ସକରଣ୍ଡକୋ ପୂରୋ ଅସ୍ସ। ସୋ ୟଞ୍ଞଦେୱ ଦୁସ୍ସୟୁଗଂ ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ପାରୁପିତୁଂ, ତଂ ତଦେୱ ଦୁସ୍ସୟୁଗଂ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ପାରୁପେୟ୍ୟ; ୟଞ୍ଞଦେୱ ଦୁସ୍ସୟୁଗଂ ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟ ମଜ୍ଝନ୍ହିକଂ ସମୟଂ ପାରୁପିତୁଂ, ତଂ ତଦେୱ ଦୁସ୍ସୟୁଗଂ ମଜ୍ଝନ୍ହିକଂ ସମୟଂ ପାରୁପେୟ୍ୟ; ୟଞ୍ଞଦେୱ ଦୁସ୍ସୟୁଗଂ ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟ ସାୟନ୍ହସମୟଂ ପାରୁପିତୁଂ, ତଂ ତଦେୱ ଦୁସ୍ସୟୁଗଂ ସାୟନ୍ହସମୟଂ ପାରୁପେୟ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଇମେସଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ୟେନ ୟେନ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେନ ଆକଙ୍ଖାମି ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ୱିହରିତୁଂ, ତେନ ତେନ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେନ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ୱିହରାମି; ୟେନ ୟେନ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେନ ଆକଙ୍ଖାମି ମଜ୍ଝନ୍ହିକଂ ସମୟଂ ୱିହରିତୁଂ, ତେନ ତେନ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେନ ମଜ୍ଝନ୍ହିକଂ ସମୟଂ ୱିହରାମି; ୟେନ ୟେନ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେନ ଆକଙ୍ଖାମି ସାୟନ୍ହସମୟଂ ୱିହରିତୁଂ, ତେନ ତେନ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେନ ସାୟନ୍ହସମୟଂ ୱିହରାମି। ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଇତି ଚେ ମେ, ଆୱୁସୋ, ହୋତି, 'ଅପ୍ପମାଣୋ'ତି ମେ ହୋତି, 'ସୁସମାରଦ୍ଧୋ'ତି ମେ ହୋତି, ତିଟ୍ଠନ୍ତଞ୍ଚ ନଂ 'ତିଟ୍ଠତୀ'ତି ପଜାନାମି। ସଚେପି ମେ ଚୱତି, 'ଇଦପ୍ପଚ୍ଚୟା ମେ ଚୱତୀ'ତି ପଜାନାମି…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଇତି ଚେ ମେ, ଆୱୁସୋ, ହୋତି, 'ଅପ୍ପମାଣୋ'ତି ମେ ହୋତି, 'ସୁସମାରଦ୍ଧୋ'ତି ମେ ହୋତି, ତିଟ୍ଠନ୍ତଞ୍ଚ ନଂ 'ତିଟ୍ଠତୀ'ତି ପଜାନାମି। ସଚେପି ମେ ଚୱତି, 'ଇଦପ୍ପଚ୍ଚୟା ମେ ଚୱତୀ'ତି ପଜାନାମୀ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଭିକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୧୮୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – '''ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା'ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, 'ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା'ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀ''ତି? ''ବୋଧାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ତସ୍ମା 'ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା'ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ… ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ତସ୍ସିମେ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱୟତୋ କାମାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି , ଭୱାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଅୱିଜ୍ଜାସୱାପି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି। ୱିମୁତ୍ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ହୋତି। 'ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟା'ତି ପଜାନାତି। ବୋଧାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି, ଭିକ୍ଖୁ, ତସ୍ମା 'ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା'ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। କୁଣ୍ଡଲିୟସୁତ୍ତଂ

୧୮୭। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ସାକେତେ ଵିହରତି ଅଞ୍ଜନଵନେ ମିଗଦାଯେ। ଅଥ ଖୋ କୁଣ୍ଡଲିଯୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ଵୀତିସାରେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ କୁଣ୍ଡଲିଯୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ''ଅହମସ୍ମି, ଭୋ ଗୋତମ, ଆରାମନିସ୍ସଯୀ [ଆରାମନିସାଦୀ (ସୀ।), ଆରାମନିଯାଦୀ (ସ୍ଯା।)] ପରିସାଵଚରୋ। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ଭୁତ୍ତପାତରାସସ୍ସ ଅଯମାଚାରୋ [ଅଯମାହାରୋ (ସ୍ଯା। କ।)] ହୋତି – ଆରାମେନ ଆରାମଂ ଉଯ୍ଯାନେନ ଉଯ୍ଯାନଂ ଅନୁଚଙ୍କମାମି ଅନୁଵିଚରାମି। ସୋ ତତ୍ଥ ପସ୍ସାମି ଏକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେ ଇତିଵାଦପ୍ପମୋକ୍ଖାନିସଂସଞ୍ଚେଵ କଥଂ କଥେନ୍ତେ ଉପାରମ୍ଭାନିସଂସଞ୍ଚ – 'ଭଵଂ ପନ ଗୋତମୋ କିମାନିସଂସୋ ଵିହରତୀ'''ତି? ''ଵିଜ୍ଜାଵିମୁତ୍ତିଫଲାନିସଂସୋ ଖୋ, କୁଣ୍ଡଲିଯ, ତଥାଗତୋ ଵିହରତୀ''ତି।

''କତମେ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ଧମ୍ମା ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ଵିଜ୍ଜାଵିମୁତ୍ତିଂ ପରିପୂରେନ୍ତୀ''ତି? ''ସତ୍ତ ଖୋ, କୁଣ୍ଡଲିଯ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ଵିଜ୍ଜାଵିମୁତ୍ତିଂ ପରିପୂରେନ୍ତୀ''ତି। ''କତମେ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ଧମ୍ମା ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ପରିପୂରେନ୍ତୀ''ତି? ''ଚତ୍ତାରୋ ଖୋ, କୁଣ୍ଡଲିଯ, ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ପରିପୂରେନ୍ତୀ''ତି । ''କତମେ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ଧମ୍ମା ଭାଵିତା, ବହୁଲୀକତା ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ପରିପୂରେନ୍ତୀ''ତି? ''ତୀଣି ଖୋ, କୁଣ୍ଡଲିଯ, ସୁଚରିତାନି ଭାଵିତାନି ବହୁଲୀକତାନି ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ପରିପୂରେନ୍ତୀ''ତି। ''କତମେ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ଧମ୍ମା ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ତୀଣି ସୁଚରିତାନି ପରିପୂରେନ୍ତୀ''ତି? ''ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂଵରୋ ଖୋ, କୁଣ୍ଡଲିଯ, ଭାଵିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ତୀଣି ସୁଚରିତାନି ପରିପୂରେତୀ''ତି।

''କଥଂ ଭାଵିତୋ ଚ, କୁଣ୍ଡଲିଯ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂଵରୋ କଥଂ ବହୁଲୀକତୋ ତୀଣି ସୁଚରିତାନି ପରିପୂରେତୀତି? ଇଧ, କୁଣ୍ଡଲିଯ, ଭିକ୍ଖୁ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ଵା ମନାପଂ ନାଭିଜ୍ଝତି ନାଭିହଂସତି, ନ ରାଗଂ ଜନେତି। ତସ୍ସ ଠିତୋ ଚ କାଯୋ ହୋତି, ଠିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁସଣ୍ଠିତଂ ସୁଵିମୁତ୍ତଂ। ଚକ୍ଖୁନା ଖୋ ପନେଵ ରୂପଂ ଦିସ୍ଵା ଅମନାପଂ ନ ମଙ୍କୁ ହୋତି ଅପ୍ପତିଟ୍ଠିତଚିତ୍ତୋ ଅଦୀନମାନସୋ ଅବ୍ୟାପନ୍ନଚେତସୋ। ତସ୍ସ ଠିତୋ ଚ କାଯୋ ହୋତି ଠିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁସଣ୍ଠିତଂ ସୁଵିମୁତ୍ତଂ।

''ପୁନ ଚପରଂ, କୁଣ୍ଡଲିଯ, ଭିକ୍ଖୁ ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ଵା…ପେ… ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ଵା… ଜିଵ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯିତ୍ଵା… କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ଵା…ପେ… ମନସା ଧମ୍ମଂ ଵିଞ୍ଞାଯ ମନାପଂ ନାଭିଜ୍ଝତି ନାଭିହଂସତି, ନ ରାଗଂ ଜନେତି। ତସ୍ସ ଠିତୋ ଚ କାଯୋ ହୋତି, ଠିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁସଣ୍ଠିତଂ ସୁଵିମୁତ୍ତଂ। ମନସା ଖୋ ପନେଵ ଧମ୍ମଂ ଵିଞ୍ଞାଯ ଅମନାପଂ ନ ମଙ୍କୁ ହୋତି ଅପ୍ପତିଟ୍ଠିତଚିତ୍ତୋ ଅଦୀନମାନସୋ ଅବ୍ୟାପନ୍ନଚେତସୋ। ତସ୍ସ ଠିତୋ ଚ କାଯୋ ହୋତି, ଠିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁସଣ୍ଠିତଂ ସୁଵିମୁତ୍ତଂ।

''ଯତୋ ଖୋ, କୁଣ୍ଡଲିଯ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ଦିସ୍ଵା ମନାପାମନାପେସୁ ରୂପେସୁ ଠିତୋ ଚ କାଯୋ ହୋତି, ଠିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁସଣ୍ଠିତଂ ସୁଵିମୁତ୍ତଂ। ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ଵା…ପେ… ଘାନେନ ଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ଵା…ପେ… ଜିଵ୍ହାଯ ରସଂ ସାଯିତ୍ଵା…ପେ… କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସିତ୍ଵା…ପେ… ମନସା ଧମ୍ମଂ ଵିଞ୍ଞାଯ ମନାପାମନାପେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଠିତୋ ଚ କାଯୋ ହୋତି, ଠିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସୁସଣ୍ଠିତଂ ସୁଵିମୁତ୍ତଂ । ଏଵଂ ଭାଵିତୋ ଖୋ, କୁଣ୍ଡଲିଯ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂଵରୋ ଏଵଂ ବହୁଲୀକତୋ ତୀଣି ସୁଚରିତାନି ପରିପୂରେତି।

''କଥଂ ଭାଵିତାନି ଚ, କୁଣ୍ଡଲିଯ, ତୀଣି ସୁଚରିତାନି କଥଂ ବହୁଲୀକତାନି ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ପରିପୂରେନ୍ତି? ଇଧ, କୁଣ୍ଡଲିଯ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯଦୁଚ୍ଚରିତଂ ପହାଯ କାଯସୁଚରିତଂ ଭାଵେତି, ଵଚୀଦୁଚ୍ଚରିତଂ ପହାଯ ଵଚୀସୁଚରିତଂ ଭାଵେତି, ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତଂ ପହାଯ ମନୋସୁଚରିତଂ ଭାଵେତି। ଏଵଂ ଭାଵିତାନି ଖୋ, କୁଣ୍ଡଲିଯ, ତୀଣି ସୁଚରିତାନି ଏଵଂ ବହୁଲୀକତାନି ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ପରିପୂରେନ୍ତି।

''କଥଂ ଭାଵିତା ଚ, କୁଣ୍ଡଲିଯ, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା କଥଂ ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ପରିପୂରେନ୍ତି? ଇଧ, କୁଣ୍ଡଲିଯ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ଵିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ଵେଦନାସୁ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ଵିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଏଵଂ ଭାଵିତା ଖୋ, କୁଣ୍ଡଲିଯ, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଏଵଂ ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ପରିପୂରେନ୍ତି।

''କଥଂ ଭାଵିତା ଚ, କୁଣ୍ଡଲିଯ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା କଥଂ ବହୁଲୀକତା ଵିଜ୍ଜାଵିମୁତ୍ତିଂ ପରିପୂରେନ୍ତି? ଇଧ, କୁଣ୍ଡଲିଯ, ଭିକ୍ଖୁ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାଵେତି ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ ଵିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ଵୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାଵେତି ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ ଵିରାଗନିସ୍ସିତଂ

ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଭାୱିତା ଖୋ, କୁଣ୍ଡଲିଯ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଂ ପରିପୂରେନ୍ତୀ’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ କୁଣ୍ଡଲିଯୋ ପରିବ୍ବାଜକୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ! ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭୋ ଗୋତମ, ନିକ୍କୁଜ୍ଜିତଂ ୱା ଉକ୍କୁଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ୱା ୱିୱରେଯ୍ୟ, ମୂଳ୍ହସ୍ସ ୱା ମଗ୍ଗଂ ଆଚିକ୍ଖେଯ୍ୟ, ଅନ୍ଧକାରେ ୱା ତେଲପଜ୍ଜୋତଂ ଧାରେଯ୍ୟ, ଚକ୍ଖୁମନ୍ତୋ ରୂପାନି ଦକ୍ଖନ୍ତୀତି; ଏୱମେୱ ଭୋତା ଗୋତମେନ ଅନେକପରିଯାଯେନ ଧମ୍ମୋ ପକାସିତୋ। ଏସାହଂ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ। ଉପାସକଂ ମଂ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ’’ନ୍ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। କୂଟାଗାରସୁତ୍ତଂ

୧୮୮। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, କୂଟାଗାରସ୍ସ ଯା କାଚି ଗୋପାନସିଯୋ, ସବ୍ବା ତା କୂଟନିନ୍ନା କୂଟପୋଣା କୂଟପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେନ୍ତୋ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ।

‘‘କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେନ୍ତୋ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେନ୍ତୋ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଉପୱାନସୁତ୍ତଂ

୧୮୯। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଚ ଉପୱାନୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ କୋସମ୍ବିଯଂ ୱିହରନ୍ତି ଘୋସିତାରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନାଯସ୍ମା ଉପୱାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ଉପୱାନେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଉପୱାନଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଜାନେଯ୍ୟ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ଉପୱାନ, ଭିକ୍ଖୁ ‘ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ଯୋନିସୋମନସିକାରା ଏୱଂ ସୁସମାରଦ୍ଧା ମେ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଫାସୁୱିହାରାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’’ତି? ‘‘ଜାନେଯ୍ୟ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ , ଭିକ୍ଖୁ ‘ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ଯୋନିସୋମନସିକାରା ଏୱଂ ସୁସମାରଦ୍ଧା ମେ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଫାସୁୱିହାରାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’’ତି।

‘‘ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଆରଭମାନୋ ପଜାନାତି ‘ଚିତ୍ତଞ୍ଚ ମେ ସୁୱିମୁତ୍ତଂ, ଥିନମିଦ୍ଧଞ୍ଚ ମେ ସୁସମୂହତଂ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଞ୍ଚ ମେ ସୁପ୍ପଟିୱିନୀତଂ, ଆରଦ୍ଧଞ୍ଚ ମେ ୱୀରିଯଂ, ଅଟ୍ଠିଂକତ୍ୱା ମନସି କରୋମି, ନୋ ଚ ଲୀନ’ନ୍ତି…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଆରଭମାନୋ ପଜାନାତି ‘ଚିତ୍ତଞ୍ଚ ମେ ସୁୱିମୁତ୍ତଂ, ଥିନମିଦ୍ଧଞ୍ଚ ମେ ସୁସମୂହତଂ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଞ୍ଚ ମେ ସୁପ୍ପଟିୱିନୀତଂ, ଆରଦ୍ଧଞ୍ଚ ମେ ୱୀରିଯଂ, ଅଟ୍ଠିଂକତ୍ୱା ମନସି କରୋମି, ନୋ ଚ ଲୀନ’ନ୍ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ ଜାନେଯ୍ୟ ‘ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ଯୋନିସୋମନସିକାରା ଏୱଂ ସୁସମାରଦ୍ଧା ମେ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଫାସୁୱିହାରାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପଠମଉପ୍ପନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୧୯୦। ‘‘ସତ୍ତିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନାଞ୍ଞତ୍ର ତଥାଗତସ୍ସ ପାତୁଭାୱା ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ। କତମେ ସତ୍ତ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନାଞ୍ଞତ୍ର ତଥାଗତସ୍ସ ପାତୁଭାୱା ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସା’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଦୁତିଯଉପ୍ପନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୧୯୧। ‘‘ସତ୍ତିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନାଞ୍ଞତ୍ର ସୁଗତୱିନଯା। କତମେ ସତ୍ତ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ…

ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନାଞ୍ଞତ୍ର ସୁଗତୱିନୟା’’ତି। ଦସମଂ।

ପଵ୍ବତୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ହିମୱନ୍ତଂ କାୟଂ ସୀଲଂ, ୱତ୍ଥଂ ଭିକ୍ଖୁ ଚ କୁଣ୍ଡଲି;

କୂଟଞ୍ଚ ଉପୱାନଞ୍ଚ, ଉପ୍ପନ୍ନା ଅପରେ ଦୁୱେତି।

୨। ଗିଲାନୱଗ୍ଗୋ

୧। ପାଣସୁତ୍ତଂ

୧୯୨। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ପାଣା ଚତ୍ତାରୋ ଇରିୟାପଥେ କପ୍ପେନ୍ତି – କାଲେନ ଗମନଂ, କାଲେନ ଠାନଂ, କାଲେନ ନିସଜ୍ଜଂ, କାଲେନ ସେୟ୍ୟଂ, ସଵ୍ବେ ତେ ପଥୱିଂ ନିସ୍ସାୟ ପଥୱିୟଂ ପତିଟ୍ଠାୟ ଏୱମେତେ ଚତ୍ତାରୋ ଇରିୟାପଥେ କପ୍ପେନ୍ତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାୟ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାୟ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେତି ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାୟ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାୟ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ପଠମସୂରିୟୂପମସୁତ୍ତଂ

୧୯୩। ‘‘ସୂରିୟସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦୟତୋ ଏତଂ ପୁଵ୍ବଙ୍ଗମଂ ଏତଂ ପୁଵ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ଯଦିଦଂ – ଅରୁଣୁଗ୍ଗଂ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଉପ୍ପାଦାୟ ଏତଂ ପୁଵ୍ବଙ୍ଗମଂ ଏତଂ ପୁଵ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ଯଦିଦଂ – କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା। କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେସ୍ସତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେତି ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି। ଦୁତିୟଂ।

୩। ଦୁତିୟସୂରିୟୂପମସୁତ୍ତଂ

୧୯୪। ‘‘ସୂରିୟସ୍ସ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦୟତୋ ଏତଂ ପୁଵ୍ବଙ୍ଗମଂ ଏତଂ ପୁଵ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ଯଦିଦଂ – ଅରୁଣୁଗ୍ଗଂ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଉପ୍ପାଦାୟ ଏତଂ ପୁଵ୍ବଙ୍ଗମଂ ଏତଂ ପୁଵ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ଯଦିଦଂ – ଯୋନିସୋମନସିକାରୋ। ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେସ୍ସତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନୋ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନୋ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି। ତତିୟଂ।

୪। ପଠମଗିଲାନସୁତ୍ତଂ

୧୯୫। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ରାଜଗହେ ଵିହରତି ଵେଳୁଵନେ କଲନ୍ଦକନିଵାପେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ପିପ୍ପଲିଗୁହାଯଂ [ଵିପ୍ଫଲିଗୁହାଯଂ (ସୀ।)] ଵିହରତି ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ଵୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନାଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ଭଗଵା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକସ୍ସପଂ ଏତଦଵୋଚ –

‘‘କଚ୍ଚି ତେ, କସ୍ସପ, ଖମନୀଯଂ କଚ୍ଚି ଯାପନୀଯଂ? କଚ୍ଚି ଦୁକ୍ଖା ଵେଦନା ପଟିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ଅଭିକ୍କମନ୍ତି; ପଟିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୋ ଅଭିକ୍କମୋ’’ତି? ‘‘ନ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଖମନୀଯଂ, ନ ଯାପନୀଯଂ। ବାଳ୍ହା ମେ ଦୁକ୍ଖା ଵେଦନା ଅଭିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ପଟିକ୍କମନ୍ତି; ଅଭିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୋ ପଟିକ୍କମୋ’’ତି।

‘‘ସତ୍ତିମେ, କସ୍ସପ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ମଯା ସମ୍ମଦକ୍ଖାତା ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂଵତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ସତ୍ତ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଖୋ, କସ୍ସପ, ମଯା ସମ୍ମଦକ୍ଖାତୋ ଭାଵିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂଵତ୍ତତି…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଖୋ, କସ୍ସପ, ମଯା ସମ୍ମଦକ୍ଖାତୋ ଭାଵିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂଵତ୍ତତି। ଇମେ ଖୋ, କସ୍ସପ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ମଯା ସମ୍ମଦକ୍ଖାତା ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂଵତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ତଗ୍ଘ, ଭଗଵା, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା; ତଗ୍ଘ, ସୁଗତ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା’’ତି।

ଇଦମଵୋଚ ଭଗଵା। ଅତ୍ତମନୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଭଗଵତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦି। ଵୁଟ୍ଠହି ଚାଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ତମ୍ହା ଆବାଧା। ତଥାପହୀନୋ ଚାଯସ୍ମତୋ ମହାକସ୍ସପସ୍ସ ସୋ ଆବାଧୋ ଅହୋସୀତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦୁତିଯଗିଲାନସୁତ୍ତଂ

୧୯୬। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ରାଜଗହେ ଵିହରତି ଵେଳୁଵନେ କଲନ୍ଦକନିଵାପେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ପବ୍ବତେ ଵିହରତି ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ଵୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନାଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ଭଗଵା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଏତଦଵୋଚ –

‘‘କଚ୍ଚି ତେ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଖମନୀଯଂ କଚ୍ଚି ଯାପନୀଯଂ? କଚ୍ଚି ଦୁକ୍ଖା ଵେଦନା ପଟିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ଅଭିକ୍କମନ୍ତି; ପଟିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୋ ଅଭିକ୍କମୋ’’ତି? ‘‘ନ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଖମନୀଯଂ, ନ ଯାପନୀଯଂ। ବାଳ୍ହା ମେ ଦୁକ୍ଖା ଵେଦନା ଅଭିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ପଟିକ୍କମନ୍ତି; ଅଭିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୋ ପଟିକ୍କମୋ’’ତି।

‘‘ସତ୍ତିମେ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ମଯା ସମ୍ମଦକ୍ଖାତା ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂଵତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ସତ୍ତ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଖୋ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ମଯା ସମ୍ମଦକ୍ଖାତୋ ଭାଵିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂଵତ୍ତତି…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଖୋ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ମଯା ସମ୍ମଦକ୍ଖାତୋ ଭାଵିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂଵତ୍ତତି। ଇମେ ଖୋ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ମଯା ସମ୍ମଦକ୍ଖାତା ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂଵତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ତଗ୍ଘ , ଭଗଵା, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା; ତଗ୍ଘ, ସୁଗତ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା’’ତି।

ଇଦମଵୋଚ ଭଗଵା। ଅତ୍ତମନୋ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଭଗଵତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦି। ଵୁଟ୍ଠହି ଚାଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ତମ୍ହା ଆବାଧା। ତଥାପହୀନୋ ଚାଯସ୍ମତୋ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସ୍ସ ସୋ ଆବାଧୋ ଅହୋସୀତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ତତିଯଗିଲାନସୁତ୍ତଂ

୧୯୭। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ରାଜଗହେ ଵିହରତି ଵେଳୁଵନେ କଲନ୍ଦକନିଵାପେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭଗଵା ଆବାଧିକୋ ହୋତି ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାଚୁନ୍ଦୋ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି।

ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମହାଚୁନ୍ଦଂ ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ପଟିଭନ୍ତୁ ତଂ, ଚୁନ୍ଦ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା’’ତି।

‘‘ସତ୍ତିମେ, ଭନ୍ତେ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭଗଵତା ସମ୍ମଦକ୍ଖାତା ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ଅଭିଞ୍ଞାୟ ସମ୍ବୋଧାୟ ନିବ୍ବାନାୟ ସଂଵତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ସତ୍ତ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତା ସମ୍ମଦକ୍ଖାତୋ ଭାଵିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ସମ୍ବୋଧାୟ ନିବ୍ବାନାୟ ସଂଵତ୍ତତି…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତା ସମ୍ମଦକ୍ଖାତୋ ଭାଵିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ସମ୍ବୋଧାୟ ନିବ୍ବାନାୟ ସଂଵତ୍ତତି। ଇମେ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭଗଵତା ସମ୍ମଦକ୍ଖାତା ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ଅଭିଞ୍ଞାୟ ସମ୍ବୋଧାୟ ନିବ୍ବାନାୟ ସଂଵତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ତଗ୍ଘ , ଚୁନ୍ଦ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା; ତଗ୍ଘ, ଚୁନ୍ଦ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା’’ତି।

ଇଦମଵୋଚାୟସ୍ମା ଚୁନ୍ଦୋ। ସମନୁଞ୍ଞୋ ସତ୍ଥା ଅହୋସି। ଵୁଟ୍ଠହି ଚ ଭଗଵା ତମ୍ହା ଆବାଧା। ତଥାପହୀନୋ ଚ ଭଗଵତୋ ସୋ ଆବାଧୋ ଅହୋସୀତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ପାରଙ୍ଗମସୁତ୍ତଂ

୧୯୮। ‘‘ସତ୍ତିମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ଅପାରା ପାରଂ ଗମନାୟ ସଂଵତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ସତ୍ତ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ଅପାରା ପାରଂ ଗମନାୟ ସଂଵତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ଅପ୍ପକା ତେ ମନୁସ୍ସେସୁ, ଯେ ଜନା ପାରଗାମିନୋ;

ଅଥାୟଂ ଇତରା ପଜା, ତୀରମେଵାନୁଧାଵତି।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ ସମ୍ମଦକ୍ଖାତେ, ଧମ୍ମେ ଧମ୍ମାନୁଵତ୍ତିନୋ;

ତେ ଜନା ପାରମେସ୍ସନ୍ତି, ମଚ୍ଚୁଧେୟ୍ୟଂ ସୁଦୁତ୍ତରଂ।

‘‘କଣ୍ହଂ ଧମ୍ମଂ ଵିପ୍ପହାୟ, ସୁକ୍କଂ ଭାଵେଥ ପଣ୍ଡିତୋ;

ଓକା ଅନୋକମାଗମ୍ମ, ଵିଵେକେ ୟତ୍ଥ ଦୂରମଂ।

‘‘ତତ୍ରାଭିରତିମିଚ୍ଛେୟ୍ୟ , ହିତ୍ଵା କାମେ ଅକିଞ୍ଚନୋ;

ପରିୟୋଦପେୟ୍ୟ ଅତ୍ତାନଂ, ଚିତ୍ତକ୍ଲେସେହି ପଣ୍ଡିତୋ।

‘‘ଯେସଂ ସମ୍ବୋଧିୟଙ୍ଗେସୁ, ସମ୍ମା ଚିତ୍ତଂ ସୁଭାଵିତଂ;

ଆଦାନପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗେ, ଅନୁପାଦାୟ ଯେ ରତା;

ଖୀଣାସଵା ଜୁତିମନ୍ତୋ, ତେ ଲୋକେ ପରିନିବ୍ବୁତା’’ତି। ସତ୍ତମଂ;

୮। ଵିରଦ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୧୯୯। ‘‘ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଵିରଦ୍ଧା, ଵିରଦ୍ଧୋ ତେସଂ ଅରିୟୋ ମଗ୍ଗୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟଗାମୀ। ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଆରଦ୍ଧା, ଆରଦ୍ଧୋ ତେସଂ ଅରିୟୋ ମଗ୍ଗୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟଗାମୀ। କତମେ ସତ୍ତ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ – ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମେ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଵିରଦ୍ଧା, ଵିରଦ୍ଧୋ ତେସଂ ଅରିୟୋ ମଗ୍ଗୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟଗାମୀ। ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମେ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଆରଦ୍ଧା, ଆରଦ୍ଧୋ ତେସଂ ଅରିୟୋ ମଗ୍ଗୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟଗାମୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଅରିଯସୁତ୍ତଂ

୨୦୦। "ସତ୍ତିମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ଅରିଯା ନିଯ୍ୟାନିକା ନୀଯନ୍ତି ତକ୍କରସ୍ସ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। କତମେ ସତ୍ତ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ଅରିଯା ନିଯ୍ୟାନିକା ନୀଯନ୍ତି ତକ୍କରସ୍ସ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯା"ତି। ନଵମଂ।

୧୦। ନିବ୍ବିଦାସୁତ୍ତଂ

୨୦୧। "ସତ୍ତିମେ , ଭିକ୍ଖଵେ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ଏକନ୍ତନିବ୍ବିଦାଯ ଵିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ଉପସମାଯ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂଵତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ସତ୍ତ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ଏକନ୍ତନିବ୍ବିଦାଯ ଵିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ଉପସମାଯ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂଵତ୍ତନ୍ତୀ"ତି। ଦସମଂ।

ଗିଲାନଵଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ପାଣା ସୂରିଯୂପମା ଦ୍ୱେ, ଗିଲାନା ଅପରେ ତଯୋ;

ପାରଙ୍ଗାମୀ ଵିରଦ୍ଧୋ ଚ, ଅରିଯୋ ନିବ୍ବିଦାଯ ଚାତି।

୩। ଉଦାଯିଵଗ୍ଗୋ

୧। ବୋଧାଯସୁତ୍ତଂ

୨୦୨। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ –

"'ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା'ତି, ଭନ୍ତେ, ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି। କିତ୍ତାଵତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, 'ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା'ତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତୀ"ତି? "'ବୋଧାଯ ସଂଵତ୍ତନ୍ତୀ'ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ତସ୍ମା ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁ, ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାଵେତି ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାଵେତି ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ ଵିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ଵୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। 'ବୋଧାଯ ସଂଵତ୍ତନ୍ତୀ'ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ତସ୍ମା 'ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା'ତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତୀ"ତି। ପଠମଂ।

୨। ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଦେସନାସୁତ୍ତଂ

୨୦୩। "ସତ୍ତ ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଦେସେସ୍ସାମି; ତଂ ସୁଣାଥ। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା"ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଠାନିଯସୁତ୍ତଂ

୨୦୪। "କାମରାଗଟ୍ଠାନିଯାନଂ , [କାମରାଗଟ୍ଠାନୀଯାନଂ (ସୀ।)] ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମାନଂ ମନସିକାରବହୁଲୀକାରା ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେଵ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଭିଯ୍ୟୋଭାଵାଯ ଵେପୁଲ୍ଲାଯ ସଂଵତ୍ତତି। ବ୍ୟାପାଦଟ୍ଠାନିଯାନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମାନଂ ମନସିକାରବହୁଲୀକାରା ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେଵ ବ୍ୟାପାଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ବ୍ୟାପାଦୋ ଭିଯ୍ୟୋଭାଵାଯ ଵେପୁଲ୍ଲାଯ ସଂଵତ୍ତତି। ଥିନମିଦ୍ଧଟ୍ଠାନିଯାନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମାନଂ ମନସିକାରବହୁଲୀକାରା ଅନୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚେଵ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଭିଯ୍ୟୋଭାଵାଯ ଵେପୁଲ୍ଲାଯଂ ସଂଵତ୍ତତି। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଟ୍ଠାନିଯାନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମାନଂ ମନସିକାରବହୁଲୀକାରା ଅନୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚେଵ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଭିଯ୍ୟୋଭାଵାଯ ଵେପୁଲ୍ଲାଯ ସଂଵତ୍ତତି। ଵିଚିକିଚ୍ଛାଟ୍ଠାନିଯାନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମାନଂ ମନସିକାରବହୁଲୀକାରା ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଚେଵ ଵିଚିକିଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନା ଚ ଵିଚିକିଚ୍ଛା ଭିଯ୍ୟୋଭାଵାଯ ଵେପୁଲ୍ଲାଯ ସଂଵତ୍ତତି।

‘‘ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠାନିଯାନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମାନଂ ମନସିକାରବହୁଲୀକାରା ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେଵ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଭାଵନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠାନିଯାନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମାନଂ ମନସିକାରବହୁଲୀକାରା ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେଵ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଭାଵନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଅଯୋନିସୋମନସିକାରସୁତ୍ତଂ

୨୦୫। ‘‘ଅଯୋନିସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମନସିକରୋତୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେଵ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଭିଯ୍ୟୋଭାଵାଯ ଵେପୁଲ୍ଲାଯ ସଂଵତ୍ତତି; ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେଵ ବ୍ୟାପାଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ବ୍ୟାପାଦୋ ଭିଯ୍ୟୋଭାଵାଯ ଵେପୁଲ୍ଲାଯ ସଂଵତ୍ତତି; ଅନୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚେଵ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଭିଯ୍ୟୋଭାଵାଯ ଵେପୁଲ୍ଲାଯ ସଂଵତ୍ତତି; ଅନୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚେଵ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଭିଯ୍ୟୋଭାଵାଯ ଵେପୁଲ୍ଲାଯ ସଂଵତ୍ତତି; ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଚେଵ ଵିଚିକିଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନା ଚ ଵିଚିକିଚ୍ଛା ଭିଯ୍ୟୋଭାଵାଯ ଵେପୁଲ୍ଲାଯ ସଂଵତ୍ତତି; ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେଵ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ନିରୁଜ୍ଝତି…ପେ… ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେଵ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ନିରୁଜ୍ଝତି।

ଯୋନିସୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମନସିକରୋତୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେଵ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ପହୀଯତି; ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେଵ ବ୍ୟାପାଦୋ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ବ୍ୟାପାଦୋ ପହୀଯତି; ଅନୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚେଵ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ପହୀଯତି; ଅନୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚେଵ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ପହୀଯତି; ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଚେଵ ଵିଚିକିଚ୍ଛା ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନା ଚ ଵିଚିକିଚ୍ଛା ପହୀଯତି।

‘‘ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେଵ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଭାଵନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି…ପେ… ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେଵ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଭାଵନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଅପରିହାନିଯସୁତ୍ତଂ

୨୦୬। ‘‘ସତ୍ତ ଵୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅପରିହାନିଯେ ଧମ୍ମେ ଦେସେସ୍ସାମି; ତଂ ସୁଣାଥ। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତ ଅପରିହାନିଯା ଧମ୍ମା? ଯଦିଦଂ – ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା। କତମେ ସତ୍ତ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତ ଅପରିହାନିଯା ଧମ୍ମା’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ତଣ୍ହକ୍ଖଯସୁତ୍ତଂ

୨୦୭। ‘‘ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଗ୍ଗୋ ଯା ପଟିପଦା ତଣ୍ହକ୍ଖଯାଯ ସଂଵତ୍ତତି, ତଂ ମଗ୍ଗଂ ତଂ ପଟିପଦଂ ଭାଵେଥ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଗ୍ଗୋ କତମା ଚ ପଟିପଦା ତଣ୍ହକ୍ଖଯାଯ ସଂଵତ୍ତତି? ଯଦିଦଂ – ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା। କତମେ ସତ୍ତ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ’’ତି। ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ ଆଯସ୍ମା ଉଦାଯୀ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘କଥଂ ଭାଵିତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା, କଥଂ ବହୁଲୀକତା ତଣ୍ହକ୍ଖଯାଯ ସଂଵତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି?

‘‘ଇଧ , ଉଦାଯି, ଭିକ୍ଖୁ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାଵେତି ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ ଵିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ଵୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ ଵିପୁଲଂ ମହଗ୍ଗତଂ ଅପ୍ପମାଣଂ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜଂ [ଅବ୍ୟାପଜ୍ଝଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। ପୀ।)]। ତସ୍ସ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାଵଯତୋ ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ ଵିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ଵୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ ଵିପୁଲଂ ମହଗ୍ଗତଂ ଅପ୍ପମାଣଂ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜଂ ତଣ୍ହା ପହୀଯତି। ତଣ୍ହାଯ ପହାନା କମ୍ମଂ ପହୀଯତି। କମ୍ମସ୍ସ ପହାନା ଦୁକ୍ଖଂ ପହୀଯତି…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାଵେତି ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ ଵିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ଵୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ ଵିପୁଲଂ ମହଗ୍ଗତଂ ଅପ୍ପମାଣଂ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜଂ। ତସ୍ସ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାଵଯତୋ ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ ଵିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ଵୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ ଵିପୁଲଂ ମହଗ୍ଗତଂ ଅପ୍ପମାଣଂ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜଂ ତଣ୍ହା ପହୀଯତି ତଣ୍ହାଯ ପହାନା କମ୍ମଂ ପହୀଯତି । କମ୍ମସ୍ସ ପହାନା ଦୁକ୍ଖଂ ପହୀଯତି। ଇତି ଖୋ, ଉଦାଯି, ତଣ୍ହକ୍ଖଯା କମ୍ମକ୍ଖଯୋ, କମ୍ମକ୍ଖଯା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯୋ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ତଣ୍ହାନିରୋଧସୁତ୍ତଂ

୨୦୮। ‘‘ଯୋ , ଭିକ୍ଖଵେ, ମଗ୍ଗୋ ଯା ପଟିପଦା ତଣ୍ହାନିରୋଧାଯ ସଂଵତ୍ତତି, ତଂ ମଗ୍ଗଂ ତଂ ପଟିପଦଂ ଭାଵେଥ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଗ୍ଗୋ କତମା ଚ ପଟିପଦା ତଣ୍ହାନିରୋଧାଯ ସଂଵତ୍ତତି? ଯଦିଦଂ – ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା। କତମେ ସତ୍ତ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ।

କଥଂ ଭାୱିତା, ଚ ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା କଥଂ ବହୁଲୀକତା ତଣ୍ହାନିରୋଧାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି?

''ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଭାୱିତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ତଣ୍ହାନିରୋଧାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯସୁତ୍ତଂ

୨୦୯। ''ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗଂ ଦେସେସ୍ସାମି; ତଂ ସୁଣାଥ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯୋ ମଗ୍ଗୋ? ଯଦିଦଂ – ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା। କତମେ ସତ୍ତ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ''ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଆଯସ୍ମା ଉଦାଯୀ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କଥଂ ଭାୱିତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା କଥଂ ବହୁଲୀକତା ନିବ୍ବେଧାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ''ତି?

''ଇଧ, ଉଦାଯି, ଭିକ୍ଖୁ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ ୱିପୁଲଂ ମହଗ୍ଗତଂ ଅପ୍ପମାଣଂ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଝଂ। ସୋ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱିତେନ ଚିତ୍ତେନ ଅନିବ୍ବିଦ୍ଧପୁବ୍ବଂ ଅପ୍ପଦାଲିତପୁବ୍ବଂ ଲୋଭକ୍ଖନ୍ଧଂ ନିବ୍ବିଜ୍ଝତି ପଦାଲେତି ; ଅନିବ୍ବିଦ୍ଧପୁବ୍ବଂ ଅପ୍ପଦାଲିତପୁବ୍ବଂ ଦୋସକ୍ଖନ୍ଧଂ ନିବ୍ବିଜ୍ଝତି ପଦାଲେତି; ଅନିବ୍ବିଦ୍ଧପୁବ୍ବଂ ଅପ୍ପଦାଲିତପୁବ୍ବଂ ମୋହକ୍ଖନ୍ଧଂ ନିବ୍ବିଜ୍ଝତି ପଦାଲେତି…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ ୱିପୁଲଂ ମହଗ୍ଗତଂ ଅପ୍ପମାଣଂ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଝଂ। ସୋ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱିତେନ ଚିତ୍ତେନ ଅନିବ୍ବିଦ୍ଧପୁବ୍ବଂ ଅପ୍ପଦାଲିତପୁବ୍ବଂ ଲୋଭକ୍ଖନ୍ଧଂ ନିବ୍ବିଜ୍ଝତି ପଦାଲେତି; ଅନିବ୍ବିଦ୍ଧପୁବ୍ବଂ ଅପ୍ପଦାଲିତପୁବ୍ବଂ ଦୋସକ୍ଖନ୍ଧଂ ନିବ୍ବିଜ୍ଝତି ପଦାଲେତି; ଅନିବ୍ବିଦ୍ଧପୁବ୍ବଂ ଅପ୍ପଦାଲିତପୁବ୍ବଂ ମୋହକ୍ଖନ୍ଧଂ ନିବ୍ବିଜ୍ଝତି ପଦାଲେତି। ଏୱଂ ଭାୱିତା ଖୋ, ଉଦାଯି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ନିବ୍ବେଧାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଏକଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୨୧୦। ''ନାହଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞଂ ଏକଧମ୍ମମ୍ପି ସମନୁପସ୍ସାମି, ଯୋ ଏୱଂ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ସଂଯୋଜନୀଯାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତତି, ଯଥଯିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା। କତମେ ସତ୍ତ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ। କଥଂ ଭାୱିତା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା କଥଂ ବହୁଲୀକତା ସଂଯୋଜନୀଯାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି?

''ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଭାୱିତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ସଂଯୋଜନୀଯାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି।

''କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂଯୋଜନୀଯା ଧମ୍ମା? ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂଯୋଜନୀଯୋ ଧମ୍ମୋ। ଏତ୍ଥେତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସଂଯୋଜନୱିନିବନ୍ଧା ଅଜ୍ଝୋସାନା… ପେ… ଜିୱ୍ହା ସଂଯୋଜନୀଯା ଧମ୍ମା। ଏତ୍ଥେତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସଂଯୋଜନୱିନିବନ୍ଧା ଅଜ୍ଝୋସାନା…ପେ… ମନୋ ସଂଯୋଜନୀଯୋ ଧମ୍ମୋ। ଏତ୍ଥେତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ସଂଯୋଜନୱିନିବନ୍ଧା ଅଜ୍ଝୋସାନା। ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂଯୋଜନୀଯା ଧମ୍ମା''ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଉଦାଯିସୁତ୍ତଂ

୨୧୧। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସୁମ୍ଭେସୁ ୱିହରତି ସେତକଂ ନାମ ସୁମ୍ଭାନଂ ନିଗମୋ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଉଦାଯୀ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି… ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଉଦାଯୀ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

''ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭନ୍ତେ! ଯାୱ ବହୁକତଞ୍ଚ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତି ପେମଞ୍ଚ ଗାରୱୋ ଚ ହିରୀ ଚ ଓତ୍ତପ୍ପଞ୍ଚ। ଅହଞ୍ହି, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବେ ଅଗାରିକଭୂତୋ ସମାନୋ ଅବହୁକତୋ ଅହୋସିଂ ଧମ୍ମେନ [ଧମ୍ମେ (?)] ଅବହୁକତୋ ସଙ୍ଘେନ। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ ଭଗୱତି ପେମଞ୍ଚ ଗାରୱଞ୍ଚ ହିରିଞ୍ଚ ଓତ୍ତପ୍ପଞ୍ଚ ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତୋ। ତସ୍ସ ମେ ଭଗୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି – 'ଇତି ରୂପଂ, ଇତି ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯୋ, ଇତି ରୂପସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ; ଇତି ୱେଦନା…ପେ… ଇତି ସଞ୍ଞା… ଇତି ସଙ୍ଖାରା… ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣଂ, ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସମୁଦଯୋ, ଇତି ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ

ଅନ୍ତଙ୍ଗମୋ’ତି।

‘‘ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତୋ ଇମେସଂ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାନଂ ଉକ୍କୁଜ୍ଜାୱକୁଜ୍ଜଂ ସମ୍ପରିୱତ୍ତେନ୍ତୋ ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ’ତି ଯଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ’ତି ଯଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ। ଧମ୍ମୋ ଚ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଅଭିସମିତୋ, ମଗ୍ଗୋ ଚ ମେ ପଟିଲଦ୍ଧୋ; ଯୋ ମେ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ତଥା ତଥା ୱିହରନ୍ତଂ ତଥତ୍ତାଯ ଉପନେସ୍ସତି ଯଥାହଂ – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନିସ୍ସାମି।

‘‘ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ପଟିଲଦ୍ଧୋ, ଯୋ ମେ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ତଥା ତଥା ୱିହରନ୍ତଂ ତଥତ୍ତାଯ ଉପନେସ୍ସତି ଯଥାହଂ – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନିସ୍ସାମି…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ପଟିଲଦ୍ଧୋ, ଯୋ ମେ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ତଥା ତଥା ୱିହରନ୍ତଂ ତଥତ୍ତାଯ ଉପନେସ୍ସତି ଯଥାହଂ – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନିସ୍ସାମି। ଅଯଂ ଖୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ମଗ୍ଗୋ ପଟିଲଦ୍ଧୋ, ଯୋ ମେ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ତଥା ତଥା ୱିହରନ୍ତଂ ତଥତ୍ତାଯ ଉପନେସ୍ସତି ଯଥାହଂ – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନିସ୍ସାମୀ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଉଦାଯି! ଏସୋ ହି ତେ, ଉଦାଯି, ମଗ୍ଗୋ ପଟିଲଦ୍ଧୋ, ଯୋ ତେ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ତଥା ତଥା ୱିହରନ୍ତଂ ତଥତ୍ତାଯ ଉପନେସ୍ସତି ଯଥା ତ୍ୱଂ – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନିସ୍ସସୀ’’ତି। ଦସମଂ।

ଉଦାଯିୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ବୋଧାଯ ଦେସନା ଠାନା, ଅଯୋନିସୋ ଚାପରିହାନୀ;

ଖଯୋ ନିରୋଧୋ ନିବ୍ବେଧୋ, ଏକଧମ୍ମୋ ଉଦାଯିନାତି।

୪। ନୀୱରଣୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଠମକୁସଲସୁତ୍ତଂ

୨୧୨। ‘‘ଯେ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା କୁସଲା କୁସଲଭାଗିଯା କୁସଲପକ୍ଖିକା, ସବ୍ବେ ତେ ଅପ୍ପମାଦମୂଲକା ଅପ୍ପମାଦସମୋସରଣା; ଅପ୍ପମାଦୋ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି। ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେସ୍ସତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋତି ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ଦୁତିଯକୁସଲସୁତ୍ତଂ

୨୧୩। ‘‘ଯେ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା କୁସଲା କୁସଲଭାଗିଯା କୁସଲପକ୍ଖିକା, ସବ୍ବେ ତେ ଯୋନିସୋମନସିକାରମୂଲକା ଯୋନିସୋମନସିକାରସମୋସରଣା; ଯୋନିସୋମନସିକାରୋ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି। ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେସ୍ସତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନୋ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଭିକ୍ଖୁ ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନୋ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି।

ଦୁତିଯଂ।

୩। ଉପକ୍କିଲେସସୁତ୍ତଂ

୨୧୪। ‘‘ପଞ୍ଚିମେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାତରୂପସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସା, ଯେହି ଉପକ୍କିଲେସେହି ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠଂ ଜାତରୂପଂ ନ ଚେୱ ମୁଦୁ ହୋତି ନ ଚ କମ୍ମନିଯଂ, ନ ଚ ପଭସ୍ସରଂ ପଭଙ୍ଗୁ ଚ, ନ ଚ ସମ୍ମା ଉପେତି କମ୍ମାଯ। କତମେ ପଞ୍ଚ? ଅଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାତରୂପସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ, ଯେନ ଉପକ୍କିଲେସେନ ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠଂ ଜାତରୂପଂ ନ ଚେୱ ମୁଦୁ ହୋତି ନ ଚ କମ୍ମନିଯଂ, ନ ଚ ପଭସ୍ସରଂ ପଭଙ୍ଗୁ ଚ, ନ ଚ ସମ୍ମା ଉପେତି କମ୍ମାଯ। ଲୋହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାତରୂପସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ, ଯେନ ଉପକ୍କିଲେସେନ ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠଂ ଜାତରୂପଂ…ପେ… ତିପୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାତରୂପସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ…ପେ… ସୀସଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାତରୂପସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ…ପେ… ସଜ୍ଝୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାତରୂପସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ, ଯେନ ଉପକ୍କିଲେସେନ ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠଂ ଜାତରୂପଂ ନ ଚେୱ ମୁଦୁ ହୋତି ନ ଚ କମ୍ମନିଯଂ, ନ ଚ ପଭସ୍ସରଂ ପଭଙ୍ଗୁ ଚ, ନ ଚ ସମ୍ମା ଉପେତି କମ୍ମାଯ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ ଜାତରୂପସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସା, ଯେହି ଉପକ୍କିଲେସେହି ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠଂ ଜାତରୂପଂ ନ ଚେୱ ମୁଦୁ ହୋତି ନ ଚ କମ୍ମନିଯଂ, ନ ଚ ପଭସ୍ସରଂ ପଭଙ୍ଗୁ ଚ, ନ ଚ ସମ୍ମା ଉପେତି କମ୍ମାଯ।

‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚିମେ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସା, ଯେହି ଉପକ୍କିଲେସେହି ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଚେୱ ମୁଦୁ ହୋତି ନ ଚ କମ୍ମନିଯଂ, ନ ଚ ପଭସ୍ସରଂ ପଭଙ୍ଗୁ ଚ, ନ ଚ ସମ୍ମା ସମାଧିଯତି ଆସୱାନଂ ଖଯାଯ। କତମେ ପଞ୍ଚ? କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋ, ଯେନ ଉପକ୍କିଲେସେନ ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଚେୱ ମୁଦୁ ହୋତି ନ ଚ କମ୍ମନିଯଂ, ନ ଚ ପଭସ୍ସରଂ ପଭଙ୍ଗୁ ଚ, ନ ଚ ସମ୍ମା ସମାଧିଯତି ଆସୱାନଂ ଖଯାଯ…ପେ… ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପେକ୍କିଲେସା, ଯେହି ଉପକ୍କିଲେସେହି ଉପକ୍କିଲିଟ୍ଠଂ ଚିତ୍ତଂ ନ ଚେୱ ମୁଦୁ ହୋତି ନ ଚ କମ୍ମନିଯଂ, ନ ଚ ପଭସ୍ସରଂ ପଭଙ୍ଗୁ ଚ, ନ ଚ ସମ୍ମା ସମାଧିଯତି ଆସୱାନଂ ଖଯାଯା’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଅନୁପକ୍କିଲେସସୁତ୍ତଂ

୨୧୫। ‘‘ସତ୍ତିମେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଅନାୱରଣା ଅନୀୱରଣା ଚେତସୋ ଅନୁପକ୍କିଲେସା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି । କତମେ ସତ୍ତ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାୱରଣୋ ଅନୀୱରଣୋ ଚେତସୋ ଅନୁପକ୍କିଲେସୋ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ସଂୱତ୍ତତି…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାୱରଣୋ ଅନୀୱରଣୋ ଚେତସୋ ଅନୁପକ୍କିଲେସୋ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଅନାୱରଣା ଅନୀୱରଣା ଚେତସୋ ଅନୁପକ୍କିଲେସା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଅଯୋନିସୋମନସିକାରସୁତ୍ତଂ

୨୧୬। ‘‘ଅଯୋନିସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନସିକରୋତୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେୱ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ସଂୱତ୍ତତି; ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେୱ ବ୍ଯାପାଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ବ୍ଯାପାଦୋ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ସଂୱତ୍ତତି; ଅନୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚେୱ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ସଂୱତ୍ତତି; ଅନୁପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚେୱ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ସଂୱତ୍ତତି; ଅନୁପ୍ପନ୍ନା ଚେୱ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନା ଚ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ସଂୱତ୍ତତୀ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଯୋନିସୋମନସିକାରସୁତ୍ତଂ

୨୧୭। ‘‘ଯୋନିସୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନସିକରୋତୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେୱ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି…ପେ… ଅନୁପ୍ପନ୍ନୋ ଚେୱ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଚ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ବୁଦ୍ଧିସୁତ୍ତଂ

୨୧୮। ‘‘ସତ୍ତିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ବୁଦ୍ଧିଯା ଅପରିହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ସତ୍ତ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ…ପେ…

ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ବୁଦ୍ଧିଯା ଅପରିହାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଆୱରଣନୀୱରଣସୁତ୍ତଂ

୨୧୯। ''ପଞ୍ଚିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆୱରଣା ନୀୱରଣା ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସା ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣା। କତମେ ପଞ୍ଚ? କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆୱରଣୋ ନୀୱରଣୋ ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣୋ। ବ୍ୟାପାଦୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆୱରଣୋ ନୀୱରଣୋ ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣୋ। ଥିନମିଦ୍ଧଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆୱରଣଂ ନୀୱରଣଂ ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସଂ ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣଂ। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଆୱରଣଂ ନୀୱରଣଂ ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସଂ ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣଂ। ୱିଚିକିଚ୍ଛା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆୱରଣା ନୀୱରଣା ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସା ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣା। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ ଆୱରଣା ନୀୱରଣା ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସା ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣା।

''ସତ୍ତିମେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଅନାୱରଣା ଅନୀୱରଣା ଚେତସୋ ଅନୁପକ୍କିଲେସା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ସତ୍ତ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାୱରଣୋ ଅନୀୱରଣୋ ଚେତସୋ ଅନୁପକ୍କିଲେସୋ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ସଂୱତ୍ତତି…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାୱରଣୋ ଅନୀୱରଣୋ ଚେତସୋ ଅନୁପକ୍କିଲେସୋ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଅନାୱରଣା ଅନୀୱରଣା ଚେତସୋ ଅନୁପକ୍କିଲେସା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀତି।

''ଯସ୍ମିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଯେ ଅରିଯସାୱକୋ ଅଟ୍ଠିଂ କତ୍ୱା ମନସି କତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ଚେତସୋ ସମନ୍ନାହରିତ୍ୱା ଓହିତସୋତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାତି, ଇମସ୍ସ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ନ ହୋନ୍ତି। ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି।

''କତମେ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ନ ହୋନ୍ତି? କାମଚ୍ଛନ୍ଦନୀୱରଣଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ନ ହୋତି, ବ୍ୟାପାଦନୀୱରଣଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ନ ହୋତି, ଥିନମିଦ୍ଧନୀୱରଣଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ନ ହୋତି, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚନୀୱରଣଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ନ ହୋତି, ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୀୱରଣଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ନ ହୋତି। ଇମସ୍ସ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ନ ହୋନ୍ତି।

''କତମେ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି। ଇମେ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଯସ୍ମିଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଯେ ଅରିଯସାୱକୋ ଅଟ୍ଠିଂ କତ୍ୱା ମନସି କତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ଚେତସୋ ସମନ୍ନାହରିତ୍ୱା ଓହିତସୋତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାତି, ଇମସ୍ସ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ନ ହୋନ୍ତି। ଇମେ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ରୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୨୨୦। ''ସନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାରୁକ୍ଖା ଅଣୁବୀଜା ମହାକାଯା ରୁକ୍ଖାନଂ ଅଜ୍ଝାରୁହା, ଯେହି ରୁକ୍ଖା ଅଜ୍ଝାରୂଳ୍ହା ଓଭଗ୍ଗୱିଭଗ୍ଗା ୱିପତିତା ସେନ୍ତି। କତମେ ଚ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାରୁକ୍ଖା ଅଣୁବୀଜା ମହାକାଯା ରୁକ୍ଖାନଂ ଅଜ୍ଝାରୁହା, ଯେହି ରୁକ୍ଖା ଅଜ୍ଝାରୂଳ୍ହା ଓଭଗ୍ଗୱିଭଗ୍ଗା ୱିପତିତା ସେନ୍ତି [ସେନ୍ତି। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ (କତ୍ଥଚି)]? ଅସ୍ସତ୍ଥୋ, ନିଗ୍ରୋଧୋ, ପିଲକ୍ଖୋ, ଉଦୁମ୍ବରୋ, କଚ୍ଛକୋ, କପିତ୍ଥନୋ – ଇମେ ଖୋ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାରୁକ୍ଖା ଅଣୁବୀଜା ମହାକାଯା ରୁକ୍ଖାନଂ ଅଜ୍ଝାରୁହା, ଯେହି ରୁକ୍ଖା ଅଜ୍ଝାରୂଳ୍ହା ଓଭଗ୍ଗୱିଭଗ୍ଗା ୱିପତିତା ସେନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ଯାଦିସକେ କାମେ ଓହାଯ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତୋ ହୋତି, ସୋ ତାଦିସକେହି କାମେହି ତତୋ ୱା ପାପିଟ୍ଠତରେହି ଓଭଗ୍ଗୱିଭଗ୍ଗୋ ୱିପତିତୋ ସେତି।

''ପଞ୍ଚିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆୱରଣା ନୀୱରଣା ଚେତସୋ ଅଜ୍ଝାରୁହା ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣା। କତମେ ପଞ୍ଚ? କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆୱରଣୋ ନୀୱରଣୋ ଚେତସୋ ଅଜ୍ଝାରୁହୋ ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣୋ। ବ୍ୟାପାଦୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆୱରଣୋ ନୀୱରଣୋ ଚେତସୋ ଅଜ୍ଝାରୁହୋ ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣୋ। ଥିନମିଦ୍ଧଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆୱରଣଂ ନୀୱରଣଂ ଚେତସୋ ଅଜ୍ଝାରୁହଂ ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣଂ। ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆୱରଣଂ ନୀୱରଣଂ ଚେତସୋ ଅଜ୍ଝାରୁହଂ ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣଂ। ୱିଚିକିଚ୍ଛା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆୱରଣା ନୀୱରଣା ଚେତସୋ ଅଜ୍ଝାରୁହା ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣା। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ , ପଞ୍ଚ ଆୱରଣା ନୀୱରଣା ଚେତସୋ ଅଜ୍ଝାରୁହା ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣା।

‘‘ସତ୍ତିମେ , ଭିକ୍ଖବେ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଅନାୱରଣା ଅନୀୱରଣା ଚେତସୋ ଅନୁପକ୍କିଲେସା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ସତ୍ତ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅନାୱରଣୋ ଅନୀୱରଣୋ ଚେତସୋ ଅନୁପକ୍କିଲେସୋ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ସଂୱତ୍ତତି…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅନାୱରଣୋ ଅନୀୱରଣୋ ଚେତସୋ ଅନୁପକ୍କିଲେସୋ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ସଂୱତ୍ତତି। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଅନାୱରଣା ଅନୀୱରଣା ଚେତସୋ ଅନୁପକ୍କିଲେସା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ନୀୱରଣସୁତ୍ତଂ

୨୨୧। ‘‘ପଞ୍ଚିମେ, ଭିକ୍ଖବେ, ନୀୱରଣା ଅନ୍ଧକରଣା ଅଚକ୍ଖୁକରଣା ଅଞ୍ଞାଣକରଣା ପଞ୍ଞାନିରୋଧିକା ୱିଘାତପକ୍ଖିୟା ଅନିବ୍ବାନସଂୱତ୍ତନିକା। କତମେ ପଞ୍ଚ? କାମଚ୍ଛନ୍ଦନୀୱରଣଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅନ୍ଧକରଣଂ ଅଚକ୍ଖୁକରଣଂ ଅଞ୍ଞାଣକରଣଂ ପଞ୍ଞାନିରୋଧିକଂ ୱିଘାତପକ୍ଖିୟଂ ଅନିବ୍ବାନସଂୱତ୍ତନିକଂ । ବ୍ୟାପାଦନୀୱରଣଂ, ଭିକ୍ଖବେ…ପେ… ଥିନମିଦ୍ଧନୀୱରଣଂ, ଭିକ୍ଖବେ… ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚନୀୱରଣଂ, ଭିକ୍ଖବେ… ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୀୱରଣଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ଅନ୍ଧକରଣଂ ଅଚକ୍ଖୁକରଣଂ ଅଞ୍ଞାଣକରଣଂ ପଞ୍ଞାନିରୋଧିକଂ ୱିଘାତପକ୍ଖିୟଂ ଅନିବ୍ବାନସଂୱତ୍ତନିକଂ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣା ଅନ୍ଧକରଣା ଅଚକ୍ଖୁକରଣା ଅଞ୍ଞାଣକରଣା ପଞ୍ଞାନିରୋଧିକା ୱିଘାତପକ୍ଖିୟା ଅନିବ୍ବାନସଂୱତ୍ତନିକା।

‘‘ସତ୍ତିମେ, ଭିକ୍ଖବେ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଚକ୍ଖୁକରଣା ଞାଣକରଣା ପଞ୍ଞାବୁଦ୍ଧିୟା ଅୱିଘାତପକ୍ଖିୟା ନିବ୍ବାନସଂୱତ୍ତନିକା। କତମେ ସତ୍ତ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଚକ୍ଖୁକରଣୋ ଞାଣକରଣୋ ପଞ୍ଞାବୁଦ୍ଧିୟୋ ଅୱିଘାତପକ୍ଖିୟୋ ନିବ୍ବାନସଂୱତ୍ତନିକୋ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଚକ୍ଖୁକରଣୋ ଞାଣକରଣୋ ପଞ୍ଞାବୁଦ୍ଧିୟୋ ଅୱିଘାତପକ୍ଖିୟୋ ନିବ୍ବାନସଂୱତ୍ତନିକୋ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ , ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଚକ୍ଖୁକରଣା ଞାଣକରଣା ପଞ୍ଞାବୁଦ୍ଧିୟା ଅୱିଘାତପକ୍ଖିୟା ନିବ୍ବାନସଂୱତ୍ତନିକା’’ତି। ଦସମଂ।

ନୀୱରଣୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଦ୍ୱେ କୁସଲା କିଲେସା ଚ, ଦ୍ୱେ ଯୋନିସୋ ଚ ବୁଦ୍ଧି ଚ;

ଆୱରଣା ନୀୱରଣା ରୁକ୍ଖଂ, ନୀୱରଣଞ୍ଚ ତେ ଦସାତି।

୫। ଚକ୍କୱତ୍ତିୱଗ୍ଗୋ

୧। ୱିଧାସୁତ୍ତଂ

୨୨୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖବେ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ତିସ୍ସୋ ୱିଧା ପଜହିଂସୁ, ସବ୍ବେ ତେ ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖବେ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ତିସ୍ସୋ ୱିଧା ପଜହିସ୍ସନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖବେ, ଏତରହି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ତିସ୍ସୋ ୱିଧା ପଜହନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା। କତମେସଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖବେ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ତିସ୍ସୋ ୱିଧା ପଜହିଂସୁ…ପେ… ପଜହିସ୍ସନ୍ତି…ପେ… ପଜହନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଇମେସଂୟେୱ ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ଚକ୍କୱତ୍ତିସୁତ୍ତଂ

୨୨୩। ‘‘ରଞ୍ଞୋ , ଭିକ୍ଖବେ, ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ପାତୁଭାୱା ସତ୍ତନ୍ନଂ ରତନାନଂ ପାତୁଭାୱୋ ହୋତି। କତମେସଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ? ଚକ୍କରତନସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ ହୋତି, ହତ୍ଥିରତନସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ ହୋତି, ଅସ୍ସରତନସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ ହୋତି, ମଣିରତନସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ ହୋତି, ଇତ୍ଥିରତନସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ ହୋତି, ଗହପତିରତନସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ ହୋତି, ପରିଣାୟକରତନସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ ହୋତି । ରଞ୍ଞୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ପାତୁଭାୱା ଇମେସଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ

ରତନାନଂ ପାତୁଭାୱୋ ହୋତି।

"ତଥାଗତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାତୁଭାୱା ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗରତନାନଂ ପାତୁଭାୱୋ ହୋତି। କତମେସଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ରତନସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ ହୋତି…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ରତନସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ ହୋତି। ତଥାଗତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାତୁଭାୱା ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଇମେସଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗରତନାନଂ ପାତୁଭାୱୋ ହୋତୀ"ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ମାରସୁତ୍ତଂ

୨୨୪। "ମାରସେନପ୍ପମଦ୍ଦନଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗଂ ଦେସେସ୍ସାମି; ତଂ ସୁଣାଥ। କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାରସେନପ୍ପମଦ୍ଦନୋ ମଗ୍ଗୋ? ଯଦିଦଂ – ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା। କତମେ ସତ୍ତ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ – ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମାରସେନପ୍ପମଦ୍ଦନୋ ମଗ୍ଗୋ"ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଦୁପ୍ପଞ୍ଞସୁତ୍ତଂ

୨୨୫। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – "'ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ଏଳମୂଗୋ, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ଏଳମୂଗୋ'ତି , ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, 'ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ଏଳମୂଗୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ"ତି? "ସତ୍ତନ୍ନଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଅଭାୱିତତ୍ତା ଅବହୁଲୀକତତ୍ତା 'ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ଏଳମୂଗୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କତମେସଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ – ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ , ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଅଭାୱିତତ୍ତା ଅବହୁଲୀକତତ୍ତା 'ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ଏଳମୂଗୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ"ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପଞ୍ଞୱନ୍ତସୁତ୍ତଂ

୨୨୬। "'ପଞ୍ଞୱା ଅନେଳମୂଗୋ, ପଞ୍ଞୱା ଅନେଳମୂଗୋ'ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, 'ପଞ୍ଞୱା ଅନେଳମୂଗୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ"ତି? "ସତ୍ତନ୍ନଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା 'ପଞ୍ଞୱା ଅନେଳମୂଗୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କତମେସଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ – ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା 'ପଞ୍ଞୱା ଅନେଳମୂଗୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ"ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦଳିଦ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୨୨୭। "'ଦଳିଦ୍ଦୋ, ଦଳିଦ୍ଦୋ'ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, 'ଦଳିଦ୍ଦୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ"ତି? "ସତ୍ତନ୍ନଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଅଭାୱିତତ୍ତା ଅବହୁଲୀକତତ୍ତା 'ଦଳିଦ୍ଦୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କତମେସଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ – ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଅଭାୱିତତ୍ତା ଅବହୁଲୀକତତ୍ତା 'ଦଳିଦ୍ଦୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ"ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଅଦଳିଦ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୨୨୮। "'ଅଦଳିଦ୍ଦୋ , ଅଦଳିଦ୍ଦୋ'ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, 'ଅଦଳିଦ୍ଦୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ"ତି? "ସତ୍ତନ୍ନଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା 'ଅଦଳିଦ୍ଦୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କତମେସଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ …ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ – ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା 'ଅଦଳିଦ୍ଦୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ"ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଆଦିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୨୨୯। "ଆଦିଚ୍ଚସ୍ସ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦଯତୋ ଏତଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଏତଂ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ଯଦିଦଂ – ଅରୁଣୁଗ୍ଗଂ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଉପ୍ପାଦାଯ ଏତଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଏତଂ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ଯଦିଦଂ – କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା। କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେସ୍ସତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ

ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋତୀ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୨୩୦। ''ଅଜ୍ଝତ୍ତିକଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗନ୍ତି କରିତ୍ୱା ନାଞ୍ଞଂ ଏକଙ୍ଗମ୍ପି ସମନୁପସ୍ସାମି ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଯଥଯିଦଂ – ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋନିସୋମନସିକାରୋ। ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେସ୍ସତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନୋ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯୋନିସୋମନସିକାରସମ୍ପନ୍ନୋ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋତୀ''ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ବାହିରଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୨୩୧। ''ବାହିରଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗନ୍ତି କରିତ୍ୱା ନାଞ୍ଞଂ ଏକଙ୍ଗମ୍ପି ସମନୁପସ୍ସାମି ସତ୍ତନ୍ନଂ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଯଥଯିଦଂ – ଭିକ୍ଖୱେ, କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତତା। କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତସ୍ସେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେସ୍ସତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରିସ୍ସତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋତୀ''ତି। ଦସମଂ।

ଚକ୍କୱତ୍ତିୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ୱିଧା ଚକ୍କୱତ୍ତି ମାରୋ, ଦୁପ୍ପଞ୍ଞୋ ପଞ୍ଞୱେନ ଚ;

ଦଳିଦ୍ଦୋ ଅଦଳିଦ୍ଦୋ ଚ, ଆଦିଚ୍ଚଙ୍ଗେନ ତେ ଦସାତି।

୬। ସାକଚ୍ଛୱଗ୍ଗୋ

୧। ଆହାରସୁତ୍ତଂ

୨୩୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ''ପଞ୍ଚନ୍ନଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନୀୱରଣାନଂ ସତ୍ତନ୍ନଞ୍ଚ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଆହାରଞ୍ଚ ଅନାହାରଞ୍ଚ ଦେସେସ୍ସାମି; ତଂ ସୁଣାଥ। କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ , ସୁଭନିମିତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ।

''କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଟିଘନିମିତ୍ତଂ । ତତ୍ଥ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ।

''କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରତି ତନ୍ଦି ୱିଜମ୍ଭିତା ଭତ୍ତସମ୍ମଦୋ ଚେତସୋ ଚ ଲୀନତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ

ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ।

''କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତସୋ ଅୱୂପସମୋ। ତତ୍ଥ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ।

''କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାଯ ୱା ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ୱା ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଚିକିଚ୍ଛାଟ୍ଠାନୀଯା ଧମ୍ମା। ତତ୍ଥ ଅଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାଯ ୱା ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ୱା ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ।

''କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠାନୀଯା ଧମ୍ମା। ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା।

''କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁସଲାକୁସଲା ଧମ୍ମା ସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜା ଧମ୍ମା ହୀନପଣୀତା ଧମ୍ମା କଣ୍ହସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗା ଧମ୍ମା। ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା।

''କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆରମ୍ଭଧାତୁ ନିକ୍କମଧାତୁ ପରକ୍କମଧାତୁ। ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା।

''କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠାନୀଯା ଧମ୍ମା। ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା।

''କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧି ଚିତ୍ତପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧି । ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା।

''କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଥନିମିତ୍ତଂ ଅବ୍ୟଗ୍ଗନିମିତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା।

''କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠାନୀଯା ଧମ୍ମା। ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅଯମାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା।

''କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସୁଭନିମିତ୍ତଂ । ତତ୍ଥ ଯୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅଯମନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା କାମଚ୍ଛନ୍ଦସ୍ସ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ।

''କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଯ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ,

ମେତ୍ତାଚେତୋୱିମୁତ୍ତି। ତତ୍ଥ ୟୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅୟମନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାୟ ୱେପୁଲ୍ଲାୟ।

''କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାୟ ୱେପୁଲ୍ଲାୟ? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆରମ୍ଭଧାତୁ ନିକ୍କମଧାତୁ ପରକ୍କମଧାତୁ। ତତ୍ଥ ୟୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅୟମନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ , ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାୟ ୱେପୁଲ୍ଲାୟ।

''କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାୟ ୱେପୁଲ୍ଲାୟ? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତସୋ ୱୂପସମୋ। ତତ୍ଥ ୟୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅୟମନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାୟ ୱେପୁଲ୍ଲାୟ।

''କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାୟ ୱା ୱିଚିକିଚ୍ଛାୟ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନାୟ ୱା ୱିଚିକିଚ୍ଛାୟ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାୟ ୱେପୁଲ୍ଲାୟ? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁସଲାକୁସଲା ଧମ୍ମା ସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜା ଧମ୍ମା ହୀନପଣୀତା ଧମ୍ମା କଣ୍ହସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗା ଧମ୍ମା। ତତ୍ଥ ୟୋନିସୋମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅୟମନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାୟ ୱା ୱିଚିକିଚ୍ଛାୟ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନାୟ ୱା ୱିଚିକିଚ୍ଛାୟ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାୟ ୱେପୁଲ୍ଲାୟ।

''କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ ପାରିପୂରିୟା? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠାନୀୟା ଧମ୍ମା। ତତ୍ଥ ଅମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅୟମନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ ପାରିପୂରିୟା।

''କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ ପାରିପୂରିୟା? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁସଲାକୁସଲା ଧମ୍ମା ସାୱଜ୍ଜାନୱଜ୍ଜା ଧମ୍ମା ହୀନପଣୀତା ଧମ୍ମା କଣ୍ହସୁକ୍କସପ୍ପଟିଭାଗା ଧମ୍ମା। ତତ୍ଥ ଅମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅୟମନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ ପାରିପୂରିୟା।

''କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ୱୀରିୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ୱୀରିୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ ପାରିପୂରିୟା? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆରମ୍ଭଧାତୁ ନିକ୍କମଧାତୁ ପରକ୍କମଧାତୁ। ତତ୍ଥ ଅମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅୟମନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ୱୀରିୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ୱୀରିୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ ପାରିପୂରିୟା।

''କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ ପାରିପୂରିୟା? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠାନୀୟା ଧମ୍ମା। ତତ୍ଥ ଅମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅୟମନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ ପାରିପୂରିୟା।

''କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ ପାରିପୂରିୟା? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, କାୟପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧି ଚିତ୍ତପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧି। ତତ୍ଥ ଅମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅୟମନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ ପାରିପୂରିୟା।

''କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ ପାରିପୂରିୟା? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଥନିମିତ୍ତଂ ଅବ୍ୟଗ୍ଗନିମିତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅୟମନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ ପାରିପୂରିୟା।

''କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ ପାରିପୂରିୟା? ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଟ୍ଠାନୀୟା ଧମ୍ମା। ତତ୍ଥ ଅମନସିକାରବହୁଲୀକାରୋ – ଅୟମନାହାରୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାୟ , ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ୱା ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ ପାରିପୂରିୟା''ତି। ପଠମଂ।

୨। ପରିଯାୟସୁତ୍ତଂ

୨୩୩। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ସାୱତ୍ଥିଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିସିଂସୁ। ଅଥ ଖୋ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏତଦହୋସି – ''ଅତିପ୍ପଗୋ ଖୋ ତାୱ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତୁଂ। ଯଂନୂନ ମୟଂ ଯେନ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଆରାମୋ ତେନୁପସଙ୍କମେୟ୍ୟାମା''ତି।

ଅଥ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଯେନ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଆରାମୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତେହି ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟେହି ପରିବ୍ବାଜକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିଂସୁ। ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ କଥଂ ସାରଣୀୟଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନେ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ପରିବ୍ବାଜକା ଏତଦୱୋଚୁଂ –

''ସମଣୋ, ଆୱୁସୋ, ଗୋତମୋ ସାୱକାନଂ ଏୱଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି – 'ଏଥ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣେ ପହାୟ ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସେ ପଞ୍ଞାୟ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣେ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଯଥାଭୂତଂ ଭାୱେଥା'ତି। ମୟମ୍ପି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ସାୱକାନଂ ଏୱଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେମ – 'ଏଥ ତୁମ୍ହେ, ଆୱୁସୋ, ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣେ ପହାୟ ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସେ ପଞ୍ଞାୟ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣେ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଯଥାଭୂତଂ ଭାୱେଥା'ତି। ଇଧ ନୋ, ଆୱୁସୋ, କୋ ୱିସେସୋ, କୋ ଅଧିପ୍ପୟାସୋ, କିଂ ନାନାକରଣଂ ସମଣସ୍ସ ୱା ଗୋତମସ୍ସ ଅମ୍ହାକଂ ୱା, ଯଦିଦଂ – ଧମ୍ମଦେସନାୟ ୱା ଧମ୍ମଦେସନଂ, ଅନୁସାସନିୟା ୱା ଅନୁସାସନି''ନ୍ତି?

ଅଥ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଭାସିତଂ ନେୱ ଅଭିନନ୍ଦିଂସୁ ନପ୍ପଟିକ୍କୋସିଂସୁ; ଅନଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅପ୍ପଟିକ୍କୋସିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ପକ୍କମିଂସୁ – ''ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ଏତସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନିସ୍ସାମା''ତି। ଅଥ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ସାୱତ୍ଥିଂ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ –

''ଇଧ ମୟଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବଣ୍ହସମୟଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ସାୱତ୍ଥିଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିସିମ୍ହା ତେସଂ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଏତଦହୋସି – 'ଅତିପ୍ପଗୋ ଖୋ ତାୱ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତୁଂ, ଯଂନୂନ ମୟଂ ଯେନ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଆରାମୋ ତେନୁପସଙ୍କମେୟ୍ୟାମା'ତି। ଅଥ ଖୋ ମୟଂ, ଭନ୍ତେ, ଯେନ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଆରାମୋ ତେନୁପସଙ୍କମିମ୍ହ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତେହି ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟେହି ପରିବ୍ବାଜକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିମ୍ହ। ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ କଥଂ ସାରଣୀୟଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିମ୍ହ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନେ ଖୋ ଅମ୍ହେ, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ପରିବ୍ବାଜକା ଏତଦୱୋଚୁଂ –

''ସମଣୋ, ଆୱୁସୋ, ଗୋତମୋ ସାୱକାନଂ ଏୱଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି 'ଏଥ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣେ ପହାୟ ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସେ ପଞ୍ଞାୟ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣେ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଯଥାଭୂତଂ ଭାୱେଥା'ତି। ମୟମ୍ପି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ସାୱକାନଂ ଏୱଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେମ – 'ଏଥ ତୁମ୍ହେ, ଆୱୁସୋ, ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣେ ପହାୟ ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସେ ପଞ୍ଞାୟ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣେ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଯଥାଭୂତଂ ଭାୱେଥା'ତି। ଇଧ ନୋ, ଆୱୁସୋ, କୋ ୱିସେସୋ, କୋ ଅଧିପ୍ପୟାସୋ, କିଂ ନାନାକରଣଂ ସମଣସ୍ସ ୱା ଗୋତମସ୍ସ ଅମ୍ହାକଂ ୱା, ଯଦିଦଂ – ଧମ୍ମଦେସନାୟ ୱା ଧମ୍ମଦେସନଂ, ଅନୁସାସନିୟା ୱା ଅନୁସାସନି''ନ୍ତି?

''ଅଥ ଖୋ ମୟଂ, ଭନ୍ତେ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଭାସିତଂ ନେୱ ଅଭିନନ୍ଦିମ୍ହ ନପ୍ପଟିକ୍କୋସିମ୍ହ, ଅନଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅପ୍ପଟିକ୍କୋସିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ପକ୍କମିମ୍ହ – 'ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ଏତସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନିସ୍ସାମା'''ତି।

''ଏୱଂୱାଦିନୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ପରିବ୍ବାଜକା ଏୱମସ୍ସୁ ୱଚନୀୟା – 'ଅତ୍ଥି ପନାୱୁସୋ, ପରିୟାୟୋ, ଯଂ ପରିୟାୟଂ ଆଗମ୍ମ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣା ଦସ ହୋନ୍ତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଚତୁଦ୍ଦସା'ତି। ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ପରିବ୍ବାଜକା ନ ଚେୱ ସମ୍ପାୟିସ୍ସନ୍ତି, ଉତ୍ତରିଞ୍ଚ ୱିଘାତଂ ଆପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯଥା ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅୱିସୟସ୍ମିଂ। ''ନାହଂ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପସ୍ସାମି ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିୟା ପଜାୟ ସଦେୱମନୁସ୍ସାୟ, ଯୋ ଇମେସଂ ପଞ୍ହାନଂ ୱେୟ୍ୟାକରଣେନ ଚିତ୍ତଂ ଆରାଧେୟ୍ୟ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ତଥାଗତେନ ୱା ତଥାଗତସାୱକେନ ୱା ଇତୋ ୱା ପନ ସୁତ୍ୱା''।

''କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିୟାୟୋ, ଯଂ ପରିୟାୟଂ ଆଗମ୍ମ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣା ଦସ ହୋନ୍ତି? ଯଦପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ତଦପି ନୀୱରଣଂ,

ଯଦପି ବହିଦ୍ଧା କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ତଦପି ନୀୱରଣଂ। 'କାମଚ୍ଛନ୍ଦନୀୱରଣ'ନ୍ତି ଇତି ହିଦଂ ଉଦ୍ଦେସଂ ଗଚ୍ଛତି। ତଦମିନାପେତଂ ପରିଯାୟେନ ଦ୍ୱଯଂ ହୋତି। ଯଦପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ବ୍ୟାପାଦୋ ତଦପି ନୀୱରଣଂ, ଯଦପି ବହିଦ୍ଧା ବ୍ୟାପାଦୋ ତଦପି ନୀୱରଣଂ। 'ବ୍ୟାପାଦନୀୱରଣ'ନ୍ତି ଇତି ହିଦଂ ଉଦ୍ଦେସଂ ଗଚ୍ଛତି। ତଦମିନାପେତଂ ପରିଯାୟେନ ଦ୍ୱଯଂ ହୋତି। ଯଦପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଥିନଂ ତଦପି ନୀୱରଣଂ, ଯଦପି ମିଦ୍ଧଂ ତଦପି ନୀୱରଣଂ। 'ଥିନମିଦ୍ଧନୀୱରଣ'ନ୍ତି ଇତି ହିଦଂ ଉଦ୍ଦେସଂ ଗଚ୍ଛତି। ତଦମିନାପେତଂ ପରିଯାୟେନ ଦ୍ୱଯଂ ହୋତି। ଯଦପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ ତଦପି ନୀୱରଣଂ, ଯଦପି କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ତଦପି ନୀୱରଣଂ। 'ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚନୀୱରଣ'ନ୍ତି ଇତି ହିଦଂ ଉଦ୍ଦେସଂ ଗଚ୍ଛତି। ତଦମିନାପେତଂ ପରିଯାୟେନ ଦ୍ୱଯଂ ହୋତି। ଯଦପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମେସୁ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ତଦପି ନୀୱରଣଂ, ଯଦପି ବହିଦ୍ଧା ଧମ୍ମେସୁ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ତଦପି ନୀୱରଣଂ। 'ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୀୱରଣ'ନ୍ତି ଇତି ହିଦଂ ଉଦ୍ଦେସଂ ଗଚ୍ଛତି। ତଦମିନାପେତଂ ପରିଯାୟେନ ଦ୍ୱଯଂ ହୋତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଯାୟୋ, ଯଂ ପରିଯାୟଂ ଆଗମ୍ମ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣା ଦସ ହୋନ୍ତି।

''କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଯାୟୋ, ଯଂ ପରିଯାୟଂ ଆଗମ୍ମ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଚତୁଦ୍ଦସ ହୋନ୍ତି? ଯଦପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମେସୁ ସତି ତଦପି ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ଯଦପି ବହିଦ୍ଧା ଧମ୍ମେସୁ ସତି ତଦପି ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ। 'ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ'ତି ଇତି ହିଦଂ ଉଦ୍ଦେସଂ ଗଚ୍ଛତି। ତଦମିନାପେତଂ ପରିଯାୟେନ ଦ୍ୱଯଂ ହୋତି।

''ଯଦପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମେସୁ ପଞ୍ଞାଯ ପୱିଚିନତି [ପୱିଚିନାତି (କ।)] ପୱିଚରତି ପରିୱୀମଂସମାପଜ୍ଜତି ତଦପି ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ଯଦପି ବହିଦ୍ଧା ଧମ୍ମେସୁ ପଞ୍ଞାଯ ପୱିଚିନତି ପୱିଚରତି ପରିୱୀମଂସମାପଜ୍ଜତି ତଦପି ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ। 'ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ'ତି ଇତି ହିଦଂ ଉଦ୍ଦେସଂ ଗଚ୍ଛତି। ତଦମିନାପେତଂ ପରିଯାୟେନ ଦ୍ୱଯଂ ହୋତି।

''ଯଦପି, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯିକଂ ୱୀରିଯଂ ତଦପି ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ଯଦପି ଚେତସିକଂ ୱୀରିଯଂ ତଦପି ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ। 'ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ'ତି ଇତି ହିଦଂ ଉଦ୍ଦେସଂ ଗଚ୍ଛତି। ତଦମିନାପେତଂ ପରିଯାୟେନ ଦ୍ୱଯଂ ହୋତି।

''ଯଦପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ସୱିତକ୍କସୱିଚାରା ପୀତି ତଦପି ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ଯଦପି ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରା ପୀତି ତଦପି ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ। 'ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ'ତି ଇତି ହିଦଂ ଉଦ୍ଦେସଂ ଗଚ୍ଛତି। ତଦମିନାପେତଂ ପରିଯାୟେନ ଦ୍ୱଯଂ ହୋତି।

''ଯଦପି, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧି ତଦପି ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ଯଦପି ଚିତ୍ତପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧି ତଦପି ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ। 'ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ'ତି ଇତି ହିଦଂ ଉଦ୍ଦେସଂ ଗଚ୍ଛତି। ତଦମିନାପେତଂ ପରିଯାୟେନ ଦ୍ୱଯଂ ହୋତି।

''ଯଦପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୱିତକ୍କୋ ସୱିଚାରୋ ସମାଧି ତଦପି ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ଯଦପି ଅୱିତକ୍କଅୱିଚାରୋ ସମାଧି ତଦପି ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ। 'ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ'ତି ଇତି ହିଦଂ ଉଦ୍ଦେସଂ ଗଚ୍ଛତି। ତଦମିନାପେତଂ ପରିଯାୟେନ ଦ୍ୱଯଂ ହୋତି।

''ଯଦପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମେସୁ ଉପେକ୍ଖା ତଦପି ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ଯଦପି ବହିଦ୍ଧା ଧମ୍ମେସୁ ଉପେକ୍ଖା ତଦପି ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ। 'ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ'ତି ଇତି ହିଦଂ ଉଦ୍ଦେସଂ ଗଚ୍ଛତି। ତଦମିନାପେତଂ ପରିଯାୟେନ ଦ୍ୱଯଂ ହୋତି। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଯାୟୋ, ଯଂ ପରିଯାୟଂ ଆଗମ୍ମ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଚତୁଦ୍ଦସା''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଅଗ୍ଗିସୁତ୍ତଂ

୨୩୪। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିଂସୁ । (ପରିଯାଯସୁତ୍ତସଦିସଂ)।

''ଏୱଂୱାଦିନୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଏୱମସ୍ସୁ ୱଚନୀଯା – 'ଯସ୍ମିଂ, ଆୱୁସୋ, ସମଯେ ଲୀନଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, କତମେସଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଅକାଲୋ ଭାୱନାଯ, କତମେସଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ କାଲୋ ଭାୱନାଯ? ଯସ୍ମିଂ ପନାୱୁସୋ, ସମଯେ ଉଦ୍ଧତଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, କତମେସଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ ଅକାଲୋ ଭାୱନାଯ, କତମେସଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗାନଂ କାଲୋ ଭାୱନାଯା'ତି? ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ନ ଚେୱ ସମ୍ପାଯିସ୍ସନ୍ତି, ଉତ୍ତରିଞ୍ଚ ୱିଘାତଂ ଆପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯଥା ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅୱିସଯସ୍ମିଂ।

''ନାହଂ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପସ୍ସାମି ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ ଯୋ ଇମେସଂ ପଞ୍ହାନଂ

ୱେୟ୍ୟାକରଣେନ ଚିତ୍ତଂ ଆରାଧେୟ୍ୟ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ତଥାଗତେନ ୱା ତଥାଗତସାୱକେନ ୱା ଇତୋ ୱା ପନ ସୁତ୍ୱା।

‘‘ଯସ୍ମିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଯେ ଲୀନଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, ଅକାଲୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ, ଅକାଲୋ ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ, ଅକାଲୋ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଲୀନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତଂ ତଂ ଏତେହି ଧମ୍ମେହି ଦୁସ୍ସମୁଟ୍ଠାପଯଂ ହୋତି।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ପରିତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିଂ ଉଜ୍ଜାଲେତୁକାମୋ ଅସ୍ସ। ସୋ ତତ୍ଥ ଅଲ୍ଲାନି ଚେୱ ତିଣାନି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ଅଲ୍ଲାନି ଚ ଗୋମଯାନି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ଅଲ୍ଲାନି ଚ କଟ୍ଠାନି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ , ଉଦକୱାତଞ୍ଚ ଦଦେୟ୍ୟ, ପଂସୁକେନ ଚ ଓକିରେୟ୍ୟ; ଭବ୍ବୋ ନୁ ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ ପରିତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିଂ ଉଜ୍ଜାଲିତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ଲୀନଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, ଅକାଲୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ, ଅକାଲୋ ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ, ଅକାଲୋ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଲୀନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତଂ ତଂ ଏତେହି ଧମ୍ମେହି ଦୁସ୍ସମୁଟ୍ଠାପଯଂ ହୋତି।

‘‘ଯସ୍ମିଞ୍ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଯେ ଲୀନଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, କାଲୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ, କାଲୋ ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ, କାଲୋ ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଲୀନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତଂ ତଂ ଏତେହି ଧମ୍ମେହି ସୁସମୁଟ୍ଠାପଯଂ ହୋତି।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ପରିତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିଂ ଉଜ୍ଜାଲେତୁକାମୋ ଅସ୍ସ। ସୋ ତତ୍ଥ ସୁକ୍ଖାନି ଚେୱ ତିଣାନି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ସୁକ୍ଖାନି ଗୋମଯାନି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ସୁକ୍ଖାନି କଟ୍ଠାନି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ମୁଖୱାତଞ୍ଚ ଦଦେୟ୍ୟ, ନ ଚ ପଂସୁକେନ ଓକିରେୟ୍ୟ; ଭବ୍ବୋ ନୁ ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ ପରିତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିଂ ଉଜ୍ଜାଲିତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ଲୀନଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, କାଲୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ, କାଲୋ ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ, କାଲୋ ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଲୀନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତଂ ତଂ ଏତେହି ଧମ୍ମେହି ସୁସମୁଟ୍ଠାପଯଂ ହୋତି।

‘‘ଯସ୍ମିଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଯେ ଉଦ୍ଧତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, ଅକାଲୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ, ଅକାଲୋ ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ, ଅକାଲୋ ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଉଦ୍ଧତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତଂ ତଂ ଏତେହି ଧମ୍ମେହି ଦୁୱୂପସମଯଂ ହୋତି।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ମହନ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧଂ ନିବ୍ବାପେତୁକାମୋ ଅସ୍ସ। ସୋ ତତ୍ଥ ସୁକ୍ଖାନି ଚେୱ ତିଣାନି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ସୁକ୍ଖାନି ଚ ଗୋମଯାନି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ସୁକ୍ଖାନି ଚ କଟ୍ଠାନି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ମୁଖୱାତଞ୍ଚ ଦଦେୟ୍ୟ, ନ ଚ ପଂସୁକେନ ଓକିରେୟ୍ୟ; ଭବ୍ବୋ ନୁ ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ ମହନ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧଂ ନିବ୍ବାପେତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ଉଦ୍ଧତଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, ଅକାଲୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ, ଅକାଲୋ ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ, ଅକାଲୋ ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଉଦ୍ଧତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତଂ ତଂ ଏତେହି ଧମ୍ମେହି ଦୁୱୂପସମଯଂ ହୋତି।

‘‘ଯସ୍ମିଞ୍ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଯେ ଉଦ୍ଧତଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, କାଲୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ, କାଲୋ ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ, କାଲୋ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଉଦ୍ଧତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତଂ ତଂ ଏତେହି ଧମ୍ମେହି ସୁୱୂପସମଯଂ ହୋତି।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ମହନ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧଂ ନିବ୍ବାପେତୁକାମୋ ଅସ୍ସ। ସୋ ତତ୍ଥ ଅଲ୍ଲାନି ଚେୱ ତିଣାନି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ଅଲ୍ଲାନି ଚ ଗୋମଯାନି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ଅଲ୍ଲାନି ଚ କଟ୍ଠାନି ପକ୍ଖିପେୟ୍ୟ, ଉଦକୱାତଞ୍ଚ ଦଦେୟ୍ୟ, ପଂସୁକେନ ଚ ଓକିରେୟ୍ୟ; ଭବ୍ବୋ ନୁ ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ ମହନ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧଂ ନିବ୍ବାପେତୁ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’।

‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ଉଦ୍ଧତଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, କାଲୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାଯ, କାଲୋ

ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ, କାଲୋ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସ୍ସ ଭାୱନାୟ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଉଦ୍ଧତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତଂ ତଂ ଏତେହି ଧମ୍ମେହି ସୁୱୂପସମଯଂ ହୋତି। ସତିଞ୍ଚ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବତ୍ଥିକଂ ୱଦାମୀ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ମେତ୍ତାସହଗତସୁତ୍ତଂ

୨୩୫। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା କୋଲିଯେସୁ ୱିହରତି ହଲିଦ୍ଦୱସନଂ ନାମ କୋଲିଯାନଂ ନିଗମୋ। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ହଲିଦ୍ଦୱସନଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିଂସୁ । ଅଥ ଖୋ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏତଦହୋସି – ''ଅତିପ୍ପଗୋ ଖୋ ତାୱ ହଲିଦ୍ଦୱସନେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତୁଂ। ଯଂନୂନ ମଯଂ ଯେନ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଆରାମୋ ତେନୁପସଙ୍କମେଯ୍ୟାମା''ତି।

ଅଥ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଯେନ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଆରାମୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତେହି ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯେହି ପରିବ୍ବାଜକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିଂସୁ। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନେ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଏତଦୱୋଚୁଂ –

''ସମଣୋ, ଆୱୁସୋ, ଗୋତମୋ ସାୱକାନଂ ଏୱଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି – 'ଏଥ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣେ ପହାଯ ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସେ ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣେ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରଥ, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ; ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରଥ। କରୁଣାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରଥ, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ; ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ କରୁଣାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରଥ। ମୁଦିତାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରଥ, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ; ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ ମୁଦିତାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରଥ। ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରଥ, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ; ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରଥା'''ତି।

''ମଯମ୍ପି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ସାୱକାନଂ ଏୱଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେମ – 'ଏଥ ତୁମ୍ହେ, ଆୱୁସୋ, ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣେ ପହାଯ ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସେ ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣେ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରଥ…ପେ… କରୁଣାସହଗତେନ ଚେତସା… ମୁଦିତାସହଗତେନ ଚେତସା… ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରଥ, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ; ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରଥା'ତି। ଇଧ ନୋ, ଆୱୁସୋ, କୋ ୱିସେସୋ, କୋ ଅଧିପ୍ପଯାସୋ, କିଂ ନାନାକରଣଂ ସମଣସ୍ସ ୱା ଗୋତମସ୍ସ ଅମ୍ହାକଂ ୱା, ଯଦିଦଂ – ଧମ୍ମଦେସନାଯ ୱା ଧମ୍ମଦେସନଂ, ଅନୁସାସନିଯା ୱା ଅନୁସାସନି''ନ୍ତି?

ଅଥ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଭାସିତଂ ନେୱ ଅଭିନନ୍ଦିଂସୁ ନପ୍ପଟିକ୍କୋସିଂସୁ। ଅନଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅପ୍ପଟିକ୍କୋସିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କମିଂସୁ – ''ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ଏତସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନିସ୍ସାମା''ତି। ଅଥ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ହଲିଦ୍ଦୱସନେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ –

''ଇଧ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ହଲିଦ୍ଦୱସନେ ପିଣ୍ଡାଯ ପୱିସିମ୍ହା। ତେସଂ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ଏତଦହୋସି – 'ଅତିପ୍ପଗୋ ଖୋ ତାୱ ହଲିଦ୍ଦୱସନେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତୁଂ। ଯଂନୂନ ମଯଂ ଯେନ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଆରାମୋ ତେନୁପସଙ୍କମେଯ୍ୟାମା'''ତି।

''ଅଥ ଖୋ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଯେନ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଆରାମୋ ତେନୁପସଙ୍କମିମ୍ହ, ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତେହି ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯେହି ପରିବ୍ବାଜକେହି ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିମ୍ହା। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିମ୍ହା। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନେ ଖୋ ଅମ୍ହେ, ଭନ୍ତେ,

ତେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ପରିବ୍ବାଜକା ଏତଦୱୋଚୁଂ –

‘‘ସମଣୋ, ଆୱୁସୋ, ଗୋତମୋ ସାୱକାନଂ ଏୱଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି – ‘ଏଥ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣେ ପହାଯ ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସେ ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣେ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରଥ…ପେ… କରୁଣାସହଗତେନ ଚେତସା … ମୁଦିତାସହଗତେନ ଚେତସା… ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରଥ, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ; ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରଥା’’’ତି।

‘‘ମଯମ୍ପି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ସାୱକାନଂ ଏୱଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେମ – ‘ଏଥ ତୁମ୍ହେ, ଆୱୁସୋ, ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣେ ପହାଯ ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସେ ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣେ ମେତ୍ତାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରଥ…ପେ… କରୁଣାସହଗତେନ ଚେତସା…ପେ… ମୁଦିତାସହଗତେନ ଚେତସା…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ଏକଂ ଦିସଂ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରଥ, ତଥା ଦୁତିଯଂ, ତଥା ତତିଯଂ, ତଥା ଚତୁତ୍ଥଂ; ଇତି ଉଦ୍ଧମଧୋ ତିରିଯଂ ସବ୍ବଧି ସବ୍ବତ୍ତତାଯ ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ଲୋକଂ ଉପେକ୍ଖାସହଗତେନ ଚେତସା ୱିପୁଲେନ ମହଗ୍ଗତେନ ଅପ୍ପମାଣେନ ଅୱେରେନ ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜେନ ଫରିତ୍ୱା ୱିହରଥା’ତି। ଇଧ ନୋ, ଆୱୁସୋ, କୋ ୱିସେସୋ, କୋ ଅଧିପ୍ପଯାସୋ, କିଂ ନାନାକରଣଂ ସମଣସ୍ସ ୱା ଗୋତମସ୍ସ ଅମ୍ହାକଂ ୱା, ଯଦିଦଂ, ଧମ୍ମଦେସନାଯ ୱା ଧମ୍ମଦେସନଂ, ଅନୁସାସନିଯା ୱା ଅନୁସାସନି’’ନ୍ତି?

ଅଥ ଖୋ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଭାସିତଂ ନେୱ ଅଭିନନ୍ଦିମ୍ହ ନପ୍ପଟିକ୍କୋସିମ୍ହ, ଅନଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅପ୍ପଟିକ୍କୋସିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କମିମ୍ହ – ‘ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ଏତସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଆଜାନିସ୍ସାମା’ତି।

‘‘ଏୱଂୱାଦିନୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ପରିବ୍ବାଜକା ଏୱମସ୍ସୁ ୱଚନୀୟା – ‘କଥଂ ଭାୱିତା ପନାୱୁସୋ, ମେତ୍ତାଚେତୋୱିମୁତ୍ତି, କିଂଗତିକା ହୋତି, କିଂପରମା, କିଂଫଲା, କିଂପରିଯୋସାନା? କଥଂ ଭାୱିତା ପନାୱୁସୋ, କରୁଣାଚେତୋୱିମୁତ୍ତି, କିଂଗତିକା ହୋତି, କିଂପରମା, କିଂଫଲା, କିଂପରିଯୋସାନା? କଥଂ ଭାୱିତା ପନାୱୁସୋ, ମୁଦିତାଚେତୋୱିମୁତ୍ତି, କିଂଗତିକା ହୋତି, କିଂପରମା, କିଂଫଲା, କିଂପରିଯୋସାନା? କଥଂ ଭାୱିତା ପନାୱୁସୋ, ଉପେକ୍ଖାଚେତୋୱିମୁତ୍ତି, କିଂଗତିକା ହୋତି, କିଂପରମା, କିଂଫଲା, କିଂପରିଯୋସାନା’’’ତି? ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ପରିବ୍ବାଜକା ନ ଚେୱ ସମ୍ପାଯିସ୍ସନ୍ତି, ଉତ୍ତରିଞ୍ଚ ୱିଘାତଂ ଆପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯଥା ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅୱିସଯସ୍ମିଂ। ‘‘ନାହଂ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପସ୍ସାମି ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ, ଯୋ ଇମେସଂ ପଞ୍ହାନଂ ୱେୟ୍ୟାକରଣେନ ଚିତ୍ତଂ ଆରାଧେୟ୍ୟ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ତଥାଗତେନ ୱା ତଥାଗତସାୱକେନ ୱା ଇତୋ ୱା ପନ ସୁତ୍ୱା’’।

‘‘କଥଂ ଭାୱିତା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମେତ୍ତାଚେତୋୱିମୁତ୍ତି, କିଂଗତିକା ହୋତି, କିଂପରମା, କିଂଫଲା, କିଂପରିଯୋସାନା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ମେତ୍ତାସହଗତଂ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି…ପେ… ମେତ୍ତାସହଗତଂ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ସୋ ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି ‘ଅପ୍ପଟିକୂଲେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେୟ୍ୟ’ନ୍ତି, ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି। ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି ‘ପଟିକୂଲେ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେୟ୍ୟ’ନ୍ତି, ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି। ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି ‘ଅପ୍ପଟିକୂଲେ ଚ ପଟିକୂଲେ ଚ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେୟ୍ୟ’ନ୍ତି, ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି। ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି ‘ପଟିକୂଲେ ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲେ ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେୟ୍ୟ’ନ୍ତି, ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି। ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି ‘ଅପ୍ପଟିକୂଲଞ୍ଚ ପଟିକୂଲଞ୍ଚ ତଦୁଭଯଂ ଅଭିନିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଉପେକ୍ଖକୋ ୱିହରେୟ୍ୟଂ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ’ତି, ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ତତ୍ଥ ୱିହରତି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ, ସୁଭଂ ୱା ଖୋ ପନ ୱିମୋକ୍ଖଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ସୁଭପରମାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମେତ୍ତାଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ୱଦାମି, ଇଧପଞ୍ଞସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉତ୍ତରିୱିମୁତ୍ତିଂ ଅପ୍ପଟିୱିଜ୍ଝତୋ।

‘‘କଥଂ ଭାୱିତା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, କରୁଣାଚେତୋୱିମୁତ୍ତି, କିଂଗତିକା ହୋତି, କିଂପରମା, କିଂଫଲା, କିଂପରିଯୋସାନା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କରୁଣାସହଗତଂ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି…ପେ… କରୁଣାସହଗତଂ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ । ସୋ ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି ‘ଅପ୍ପଟିକୂଲେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେୟ୍ୟ’ନ୍ତି, ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି…ପେ… ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି ‘ଅପ୍ପଟିକୂଲଞ୍ଚ ପଟିକୂଲଞ୍ଚ ତଦୁଭଯଂ ଅଭିନିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଉପେକ୍ଖକୋ ୱିହରେୟ୍ୟଂ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ’ତି, ଉପେକ୍ଖକୋ ତତ୍ଥ ୱିହରତି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ। ସବ୍ବସୋ ୱା ପନ ରୂପସଞ୍ଞାନଂ ସମତିକ୍କମା ପଟିଘସଞ୍ଞାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ନାନତ୍ତସଞ୍ଞାନଂ ଅମନସିକାରା ‘ଅନନ୍ତୋ ଆକାସୋ’ତି ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନପରମାହଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, କରୁଣାଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ୱଦାମି, ଇଧପଞ୍ଞସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉତ୍ତରିୱିମୁତ୍ତିଂ ଅପ୍ପଟିୱିଜ୍ଝତୋ।

''କଥଂ ଭାୱିତା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୁଦିତାଚେତୋୱିମୁତ୍ତି, କିଂଗତିକା ହୋତି, କିଂପରମା, କିଂଫଲା, କିଂପରିଯୋସାନା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ମୁଦିତାସହଗତଂ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି…ପେ… ମୁଦିତାସହଗତଂ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ସୋ ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି 'ଅପ୍ପଟିକୂଲେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେୟ୍ୟ'ନ୍ତି, ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି …ପେ… ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି 'ଅପ୍ପଟିକୂଲଞ୍ଚ ପଟିକୂଲଞ୍ଚ ତଦୁଭଯଂ ଅଭିନିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଉପେକ୍ଖକୋ ୱିହରେୟ୍ୟଂ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ'ତି, ଉପେକ୍ଖକୋ ତତ୍ଥ ୱିହରତି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ। ସଙ୍ଗସୋ ୱା ପନ ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ 'ଅନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣ'ନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନପରମାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୁଦିତାଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ୱଦାମି, ଇଧପଞ୍ଞସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉତ୍ତରିୱିମୁତ୍ତିଂ ଅପ୍ପଟିୱିଜ୍ଝତୋ।

''କଥଂ ଭାୱିତା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପେକ୍ଖାଚେତୋୱିମୁତ୍ତି, କିଂଗତିକା ହୋତି, କିଂପରମା, କିଂଫଲା, କିଂପରିଯୋସାନା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଉପେକ୍ଖାସହଗତଂ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସହଗତଂ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ସୋ ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି 'ଅପ୍ପଟିକୂଲେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେୟ୍ୟ'ନ୍ତି, ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି। ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି 'ପଟିକୂଲେ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେୟ୍ୟ'ନ୍ତି, ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି। ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି 'ଅପ୍ପଟିକୂଲେ ଚ ପଟିକୂଲେ ଚ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେୟ୍ୟ'ନ୍ତି, ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି। ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି 'ପଟିକୂଲେ ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲେ ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେୟ୍ୟ'ନ୍ତି, ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି। ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି 'ଅପ୍ପଟିକୂଲଞ୍ଚ ପଟିକୂଲଞ୍ଚ ତଦୁଭଯଂ ଅଭିନିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଉପେକ୍ଖକୋ ୱିହରେୟ୍ୟଂ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ'ତି, ଉପେକ୍ଖକୋ ତତ୍ଥ ୱିହରତି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ। ସଙ୍ଗସୋ ୱା ପନ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ 'ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀ'ତି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନପରମାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପେକ୍ଖାଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ୱଦାମି, ଇଧପଞ୍ଞସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉତ୍ତରିୱିମୁତ୍ତିଂ ଅପ୍ପଟିୱିଜ୍ଝତୋ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସଙ୍ଗାରୱସୁତ୍ତଂ

୨୩୬। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଅଥ ଖୋ ସଙ୍ଗାରୱୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସଙ୍ଗାରୱୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

''କୋ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନେକଦା ଦୀଘରତ୍ତଂ ସଜ୍ଝାଯକତାପି ମନ୍ତା ନପ୍ପଟିଭନ୍ତି, ପଗେୱ ଅସଜ୍ଝାଯକତା? କୋ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନେକଦା ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅସଜ୍ଝାଯକତାପି ମନ୍ତା ପଟିଭନ୍ତି, ପଗେୱ ସଜ୍ଝାଯକତା''ତି?

''ଯସ୍ମିଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସମଯେ କାମରାଗପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ୱିହରତି କାମରାଗପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ କାମରାଗସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି, ଉଭଯତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି; ଦୀଘରତ୍ତଂ ସଜ୍ଝାଯକତାପି ମନ୍ତା ନପ୍ପଟିଭନ୍ତି, ପଗେୱ ଅସଜ୍ଝାଯକତା।

''ସେୟ୍ୟଥାପି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଉଦପତ୍ତୋ ସଂସଟ୍ଠୋ ଲାଖାଯ ୱା ହଲିଦ୍ଦିଯା ୱା ନୀଲିଯା ୱା ମଞ୍ଜିଟ୍ଠାଯ ୱା। ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ସକଂ ମୁଖନିମିତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନେୟ୍ୟ ନ ପସ୍ସେୟ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ କାମରାଗପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ୱିହରତି କାମରାଗପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ କାମରାଗସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି…ପେ… ଉଭଯତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି; ଦୀଘରତ୍ତଂ ସଜ୍ଝାଯକତାପି ମନ୍ତା ନପ୍ପଟିଭନ୍ତି, ପଗେୱ ଅସଜ୍ଝାଯକତା।

''ପୁନ ଚପରଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ବ୍ୟାପାଦପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ୱିହରତି ବ୍ୟାପାଦପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି…ପେ… ଉଭଯତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି; ଦୀଘରତ୍ତଂ ସଜ୍ଝାଯକତାପି ମନ୍ତା ନପ୍ପଟିଭନ୍ତି, ପଗେୱ ଅସଜ୍ଝାଯକତା।

''ସେୟ୍ୟଥାପି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଉଦପତ୍ତୋ ଅଗ୍ଗିନା ସନ୍ତତ୍ତୋ ପକ୍କୁଥିତୋ [ପକ୍କୁଧିତୋ (କ।), ଉକ୍କଟ୍ଠିତୋ (ସୀ।), ଉକ୍କୁଟ୍ଠିତୋ (ସ୍ୟା।)] ଉସ୍ମୁଦକଜାତୋ [ଉସ୍ସଦକଜାତୋ (ସୀ।), ଉସ୍ମାଦକଜାତୋ (ସ୍ୟା।)]। ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ସକଂ ମୁଖନିମିତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନେୟ୍ୟ ନ ପସ୍ସେୟ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ବ୍ୟାପାଦପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ୱିହରତି ବ୍ୟାପାଦପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ

ନପ୍ପଜାନାତି, ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ…ପେ… ଉଭଯତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି; ଦୀଘରତ୍ତଂ ସଜ୍ଝାଯକତାପି ମନ୍ତା ନପ୍ପଟିଭନ୍ତି, ପଗେଵ ଅସଜ୍ଝାଯକତା।

''ପୁନ ଚପରଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ଥିନମିଦ୍ଧପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ୱିହରତି ଥିନମିଦ୍ଧପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି…ପେ… ଉଭଯତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି; ଦୀଘରତ୍ତଂ ସଜ୍ଝାଯକତାପି ମନ୍ତା ନପ୍ପଟିଭନ୍ତି, ପଗେଵ ଅସଜ୍ଝାଯକତା।

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଉଦପତ୍ତୋ ସେୱାଲପଣକପରିଯୋନଦ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ସକଂ ମୁଖନିମିତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନେଯ୍ୟ ନ ପସ୍ସେଯ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ଥିନମିଦ୍ଧପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ୱିହରତି ଥିନମିଦ୍ଧପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି…ପେ… ଉଭଯତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି; ଦୀଘରତ୍ତଂ ସଜ୍ଝାଯକତାପି ମନ୍ତା ନପ୍ପଟିଭନ୍ତି, ପଗେଵ ଅସଜ୍ଝାଯକତା।

''ପୁନ ଚପରଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ୱିହରତି ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି…ପେ… ଉଭଯତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି; ଦୀଘରତ୍ତଂ ସଜ୍ଝାଯକତାପି ମନ୍ତା ନପ୍ପଟିଭନ୍ତି, ପଗେଵ ଅସଜ୍ଝାଯକତା।

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଉଦପତ୍ତୋ ୱାତେରିତୋ ଚଲିତୋ ଭନ୍ତୋ ଊମିଜାତୋ। ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ସକଂ ମୁଖନିମିତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନେଯ୍ୟ ନ ପସ୍ସେଯ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ୱିହରତି ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି…ପେ… ଉଭଯତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି; ଦୀଘରତ୍ତଂ ସଜ୍ଝାଯକତାପି ମନ୍ତା ନପ୍ପଟିଭନ୍ତି, ପଗେଵ ଅସଜ୍ଝାଯକତା।

''ପୁନ ଚପରଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିଚିକିଚ୍ଛାପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ୱିହରତି ୱିଚିକିଚ୍ଛାପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ଚ ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି…ପେ… ଉଭଯତ୍ଥମ୍ପି… ଦୀଘରତ୍ତଂ ସଜ୍ଝାଯକତାପି ମନ୍ତା ନପ୍ପଟିଭନ୍ତି, ପଗେଵ ଅସଜ୍ଝାଯକତା।

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଉଦପତ୍ତୋ ଆୱିଲୋ ଲୁଳିତୋ କଲଲୀଭୂତୋ ଅନ୍ଧକାରେ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ। ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ସକଂ ମୁଖନିମିତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନେଯ୍ୟ ନ ପସ୍ସେଯ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିଚିକିଚ୍ଛାପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ୱିହରତି ୱିଚିକିଚ୍ଛାପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ଚ ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନାତି, ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି, ଉଭଯତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି; ଦୀଘରତ୍ତଂ ସଜ୍ଝାଯକତାପି ମନ୍ତା ନପ୍ପଟିଭନ୍ତି, ପଗେଵ ଅସଜ୍ଝାଯକତା। ଅଯଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ହେତୁ ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନେକଦା ଦୀଘରତ୍ତଂ ସଜ୍ଝାଯକତାପି ମନ୍ତା ନପ୍ପଟିଭନ୍ତି, ପଗେଵ ଅସଜ୍ଝାଯକତା।

''ଯସ୍ମିଞ୍ଚ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସମଯେ ନ କାମରାଗପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ୱିହରତି ନ କାମରାଗପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ କାମରାଗସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନାତି ପସ୍ସତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନାତି ପସ୍ସତି, ଉଭଯତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନାତି ପସ୍ସତି; ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅସଜ୍ଝାଯକତାପି ମନ୍ତା ପଟିଭନ୍ତି, ପଗେଵ ସଜ୍ଝାଯକତା।

''ସେଯ୍ୟଥାପି , ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଉଦପତ୍ତୋ ଅସଂସଟ୍ଠୋ ଲାଖାଯ ୱା ହଲିଦ୍ଦିଯା ୱା ନୀଲିଯା ୱା ମଞ୍ଜିଟ୍ଠାଯ ୱା। ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ସକଂ ମୁଖନିମିତ୍ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖମାନୋ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନେଯ୍ୟ ପସ୍ସେଯ୍ୟ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ନ କାମରାଗପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ୱିହରତି ନ କାମରାଗପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ କାମରାଗସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି…ପେ…।

''ପୁନ ଚପରଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ନ ବ୍ଯାପାଦପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ୱିହରତି ନ ବ୍ଯାପାଦପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ ବ୍ଯାପାଦସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନାତି ପସ୍ସତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି…ପେ… ଉଭଯତ୍ଥମ୍ପି… ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅସଜ୍ଝାଯକତାପି ମନ୍ତା

ପଟିଭନ୍ତି, ପଗେଵ ସଜ୍ଝାଯକତା।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଉଦପତ୍ତୋ ନ ଅଗ୍ଗିନା ସନ୍ତତ୍ତୋ ନ ପକ୍କୁଥିତୋ ନ ଉସ୍ମୁଦକଜାତୋ, ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ସକଂ ମୁଖନିମିତ୍ତଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖମାନୋ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନେଯ୍ୟ ପସ୍ସେଯ୍ୟ । ଏଵମେଵ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ନ ବ୍ୟାପାଦପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ଵିହରତି ନ ବ୍ୟାପାଦପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ ବ୍ୟାପାଦସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନାତି ପସ୍ସତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି… ପେ… ଉଭଯତ୍ଥମ୍ପି… ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅସଜ୍ଝାଯକତାପି ମନ୍ତା ପଟିଭନ୍ତି, ପଗେଵ ସଜ୍ଝାଯକତା।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ନ ଥିନମିଦ୍ଧପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ଵିହରତି ନ ଥିନମିଦ୍ଧପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନାତି ପସ୍ସତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି…ପେ… ଉଭଯତ୍ଥମ୍ପି … ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅସଜ୍ଝାଯକତାପି ମନ୍ତା ପଟିଭନ୍ତି, ପଗେଵ ସଜ୍ଝାଯକତା।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଉଦପତ୍ତୋ ନ ସେଵାଲପଣକପରିଯୋନଦ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ସକଂ ମୁଖନିମିତ୍ତଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖମାନୋ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନେଯ୍ୟ ପସ୍ସେଯ୍ୟ। ଏଵମେଵ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ନ ଥିନମିଦ୍ଧପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ଵିହରତି ନ ଥିନମିଦ୍ଧପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ ଥିନମିଦ୍ଧସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନାତି ପସ୍ସତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି…ପେ… ଉଭଯତ୍ଥମ୍ପି… ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅସଜ୍ଝାଯକତାପି ମନ୍ତା ପଟିଭନ୍ତି, ପଗେଵ ସଜ୍ଝାଯକତା।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ନ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ଵିହରତି ନ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନାତି ପସ୍ସତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି…ପେ… ଉଭଯତ୍ଥମ୍ପି… ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅସଜ୍ଝାଯକତାପି ମନ୍ତା ପଟିଭନ୍ତି, ପଗେଵ ସଜ୍ଝାଯକତା।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଉଦପତ୍ତୋ ନ ଵାତେରିତୋ ନ ଚଲିତୋ ନ ଭନ୍ତୋ ନ ଊମିଜାତୋ। ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ସକଂ ମୁଖନିମିତ୍ତଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖମାନୋ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନେଯ୍ୟ ପସ୍ସେଯ୍ୟ। ଏଵମେଵ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ନ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ଵିହରତି ନ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନାତି ପସ୍ସତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି…ପେ… ଉଭଯତ୍ଥମ୍ପି… ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅସଜ୍ଝାଯକତାପି ମନ୍ତା ପଟିଭନ୍ତି, ପଗେଵ ସଜ୍ଝାଯକତା।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ନ ଵିଚିକିଚ୍ଛାପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ଵିହରତି ନ ଵିଚିକିଚ୍ଛାପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ଚ ଵିଚିକିଚ୍ଛାଯ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି [ପଜାନାତି ପସ୍ସତି (ସ୍ୟା।)], ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନାତି ପସ୍ସତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନାତି ପସ୍ସତି; ଉଭଯତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନାତି ପସ୍ସତି; ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅସଜ୍ଝାଯକତାପି ମନ୍ତା ପଟିଭନ୍ତି, ପଗେଵ ସଜ୍ଝାଯକତା।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଉଦପତ୍ତୋ ଅଚ୍ଛୋ ଵିପ୍ପସନ୍ନୋ ଅନାଵିଲୋ ଆଲୋକେ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ। ତତ୍ଥ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ସକଂ ମୁଖନିମିତ୍ତଂ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖମାନୋ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନେଯ୍ୟ ପସ୍ସେଯ୍ୟ। ଏଵମେଵ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ନ ଵିଚିକିଚ୍ଛାପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ଵିହରତି ନ ଵିଚିକିଚ୍ଛାପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ଚ ଵିଚିକିଚ୍ଛାଯ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ଅତ୍ତତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନାତି ପସ୍ସତି, ପରତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନାତି ପସ୍ସତି, ଉଭଯତ୍ଥମ୍ପି ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନାତି ପସ୍ସତି; ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅସଜ୍ଝାଯକତାପି ମନ୍ତା ପଟିଭନ୍ତି, ପଗେଵ ସଜ୍ଝାଯକତା। ଅଯଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ହେତୁ ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନେକଦା ଦୀଘରତ୍ତଂ ଅସଜ୍ଝାଯକତାପି ମନ୍ତା ପଟିଭନ୍ତି, ପଗେଵ ସଜ୍ଝାଯକତା।

‘‘ସତ୍ତିମେ , ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଅନାଵରଣା ଅନୀଵରଣା ଚେତସୋ ଅନୁପକ୍କିଲେସା ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ଵିଜ୍ଜାଵିମୁତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ସଂଵତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ସତ୍ତ? ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅନାଵରଣୋ ଅନୀଵରଣୋ ଚେତସୋ ଅନୁପକ୍କିଲେସୋ ଭାଵିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଵିଜ୍ଜାଵିମୁତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ସଂଵତ୍ତତି…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅନାଵରଣୋ ଅନୀଵରଣୋ ଚେତସୋ ଅନୁପକ୍କିଲେସୋ ଭାଵିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଵିଜ୍ଜାଵିମୁତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ସଂଵତ୍ତତି। ଇମେ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଅନାଵରଣା ଅନୀଵରଣା ଚେତସୋ ଅନୁପକ୍କିଲେସା ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ଵିଜ୍ଜାଵିମୁତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ସଂଵତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ ସଙ୍ଗାରଵୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ…ପେ… ଉପାସକଂ ମଂ ଭଵଂ ଗୋତମୋ ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ’’ନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅଭଯସୁତ୍ତଂ

୨୩୭। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ପବ୍ବତେ। ଅଥ ଖୋ ଅଭଯୋ ରାଜକୁମାରୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଅଭଯୋ ରାଜକୁମାରୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ପୂରଣୋ, ଭନ୍ତେ, କସ୍ସପୋ ଏୱମାହ – 'ନତ୍ଥି ହେତୁ, ନତ୍ଥି ପଚ୍ଚଯୋ ଅଞ୍ଞାଣାଯ ଅଦସ୍ସନାଯ। ଅହେତୁ, ଅପ୍ପଚ୍ଚଯୋ [ଅପ୍ପଚ୍ଚଯା (ସୀ।), ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଂ (?)] ଅଞ୍ଞାଣଂ ଅଦସ୍ସନଂ ହୋତି। ନତ୍ଥି ହେତୁ, ନତ୍ଥି ପଚ୍ଚଯୋ ଞାଣାଯ ଦସ୍ସନାଯ। ଅହେତୁ, ଅପ୍ପଚ୍ଚଯୋ ଞାଣଂ ଦସ୍ସନଂ ହୋତୀ'ତି। ଇଧ ଭଗୱା କିମାହା''ତି? ''ଅତ୍ଥି, ରାଜକୁମାର, ହେତୁ, ଅତ୍ଥି ପଚ୍ଚଯୋ ଅଞ୍ଞାଣାଯ ଅଦସ୍ସନାଯ। ସହେତୁ, ସପ୍ପଚ୍ଚଯୋ [ସପ୍ପଚ୍ଚଯା (ସୀ।), ସପ୍ପଚ୍ଚଯଂ (?)] ଅଞ୍ଞାଣଂ ଅଦସ୍ସନଂ ହୋତି। ଅତ୍ଥି , ରାଜକୁମାର, ହେତୁ, ଅତ୍ଥି ପଚ୍ଚଯୋ ଞାଣାଯ ଦସ୍ସନାଯ। ସହେତୁ, ସପ୍ପଚ୍ଚଯୋ ଞାଣଂ ଦସ୍ସନଂ ହୋତୀ''ତି।

''କତମୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କତମୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଅଞ୍ଞାଣାଯ ଅଦସ୍ସନାଯ? କଥଂ ସହେତୁ, ସପ୍ପଚ୍ଚଯୋ ଅଞ୍ଞାଣଂ ଅଦସ୍ସନଂ ହୋତୀ''ତି? ''ଯସ୍ମିଂ ଖୋ, ରାଜକୁମାର, ସମଯେ କାମରାଗପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ୱିହରତି କାମରାଗପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚ କାମରାଗସ୍ସ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି – ଅଯମ୍ପି ଖୋ, ରାଜକୁମାର, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଅଞ୍ଞାଣାଯ ଅଦସ୍ସନାଯ। ଏୱମ୍ପି ସହେତୁ ସପ୍ପଚ୍ଚଯୋ ଅଞ୍ଞାଣଂ ଅଦସ୍ସନଂ ହୋତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ରାଜକୁମାର, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ବ୍ୟାପାଦପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ୱିହରତି ବ୍ୟାପାଦପରେତେନ...ପେ... ଥିନମିଦ୍ଧପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ... ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ... ୱିଚିକିଚ୍ଛାପରିଯୁଟ୍ଠିତେନ ଚେତସା ୱିହରତି ୱିଚିକିଚ୍ଛାପରେତେନ, ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ଚ ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ନିସ୍ସରଣଂ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନାତି ନ ପସ୍ସତି – ଅଯମ୍ପି ଖୋ, ରାଜକୁମାର, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଅଞ୍ଞାଣାଯ ଅଦସ୍ସନାଯ। ଏୱମ୍ପି ସହେତୁ ସପ୍ପଚ୍ଚଯୋ ଅଞ୍ଞାଣଂ ଅଦସ୍ସନଂ ହୋତୀ''ତି।

''କୋ ନାମାଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମପରିଯାଯୋ''ତି? ''ନୀୱରଣା ନାମେତେ, ରାଜକୁମାରା''ତି। ''ତଗ୍ଘ, ଭଗୱା, ନୀୱରଣା; ତଗ୍ଘ, ସୁଗତ, ନୀୱରଣା! ଏକମେକେନପି ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ନୀୱରଣେନ ଅଭିଭୂତୋ ଯଥାଭୂତଂ ନ ଜାନେଯ୍ୟ ନ ପସ୍ସେଯ୍ୟ, କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଞ୍ଚହି ନୀୱରଣେହି?

''କତମୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ, କତମୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଞାଣାଯ ଦସ୍ସନାଯ? କଥଂ ସହେତୁ, ସପ୍ପଚ୍ଚଯୋ ଞାଣଂ ଦସ୍ସନଂ ହୋତୀ''ତି? ''ଇଧ , ରାଜକୁମାର, ଭିକ୍ଖୁ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ସୋ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱିତେନ ଚିତ୍ତେନ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନାତି ପସ୍ସତି – ଅଯମ୍ପି ଖୋ, ରାଜକୁମାର, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଞାଣାଯ ଦସ୍ସନାଯ। ଏୱମ୍ପି ସହେତୁ, ସପ୍ପଚ୍ଚଯୋ ଞାଣଂ ଦସ୍ସନଂ ହୋତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ରାଜକୁମାର, ଭିକ୍ଖୁ...ପେ... ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ସୋ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱିତେନ ଚିତ୍ତେନ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନାତି ପସ୍ସତି – ଅଯମ୍ପି ଖୋ, ରାଜକୁମାର, ହେତୁ, ଅଯଂ ପଚ୍ଚଯୋ ଞାଣାଯ ଦସ୍ସନାଯ। ଏୱଂ ସହେତୁ, ସପ୍ପଚ୍ଚଯୋ ଞାଣଂ ଦସ୍ସନଂ ହୋତୀ''ତି।

''କୋ ନାମାଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମପରିଯାଯୋ''ତି? ''ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ନାମେତେ, ରାଜକୁମାରା''ତି। ''ତଗ୍ଘ, ଭଗୱା, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା; ତଗ୍ଘ, ସୁଗତ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା! ଏକମେକେନପି ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଯଥାଭୂତଂ ଜାନେଯ୍ୟ ପସ୍ସେଯ୍ୟ, କୋ ପନ ୱାଦୋ ସତ୍ତହି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେହି? ଯୋପି ମେ, ଭନ୍ତେ, ଗିଜ୍ଝକୂଟଂ ପବ୍ବତଂ ଆରୋହନ୍ତସ୍ସ କାଯକିଲମଥୋ ଚିତ୍ତକିଲମଥୋ, ସୋପି ମେ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୋ, ଧମ୍ମୋ ଚ ମେ ଅଭିସମିତୋ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

ସାକଚ୍ଛୱଗ୍ଗୋ ଛଟ୍ଠୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଆହାରା ପରିଯାଯମଗ୍ଗି, ମେତ୍ତଂ ସଙ୍ଗାରୱେନ ଚ;

ଅଭଯୋ ପୁଚ୍ଛିତୋ ପଞ୍ହଂ, ଗିଜ୍ଝକୂଟମ୍ହି ପବ୍ବତେତି।

୭। ଆନାପାନଵଗ୍ଗୋ

୧। ଅଟ୍ଠିକମହପ୍ଫଲସୁତ୍ତଂ

୨୩୮। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସା। କଥଂ ଭାଵିତା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞା କଥଂ ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞାସହଗତଂ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାଵେତି ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ ଵିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ଵୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞାସହଗତଂ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାଵେତି ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ ଵିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ଵୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏଵଂ ଭାଵିତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞା ଏଵଂ ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସା’’ତି।

ଅଞ୍ଞତରଫଲସୁତ୍ତଂ

‘‘ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞାଯ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭାଵିତାଯ ବହୁଲୀକତାଯ ଦ୍ଵିନ୍ନଂ ଫଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଫଲଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ଅଞ୍ଞା, ସତି ଵା ଉପାଦିସେସେ ଅନାଗାମିତା। କଥଂ ଭାଵିତାଯ ଚ ଖୋ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞାଯ କଥଂ ବହୁଲୀକତାଯ ଦ୍ଵିନ୍ନଂ ଫଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଫଲଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ଅଞ୍ଞା, ସତି ଵା ଉପାଦିସେସେ ଅନାଗାମିତା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞାସହଗତଂ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାଵେତି…ପେ… ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞାସହଗତଂ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାଵେତି ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ ଵିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ଵୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏଵଂ ଭାଵିତାଯ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞାଯ ଏଵଂ ବହୁଲୀକତାଯ ଦ୍ଵିନ୍ନଂ ଫଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଫଲଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ଅଞ୍ଞା, ସତି ଵା ଉପାଦିସେସେ ଅନାଗାମିତା’’ତି।

ମହତ୍ଥସୁତ୍ତଂ

‘‘ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞା , ଭିକ୍ଖଵେ, ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ମହତୋ ଅତ୍ଥାଯ ସଂଵତ୍ତତି। କଥଂ ଭାଵିତା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞା କଥଂ ବହୁଲୀକତା ମହତୋ ଅତ୍ଥାଯ ସଂଵତ୍ତତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞାସହଗତଂ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାଵେତି…ପେ… ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞାସହଗତଂ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାଵେତି ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ ଵିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ଵୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏଵଂ ଭାଵିତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞା ଏଵଂ ବହୁଲୀକତା ମହତୋ ଅତ୍ଥାଯ ସଂଵତ୍ତତୀ’’ତି।

ଯୋଗକ୍ଖେମସୁତ୍ତଂ

‘‘ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ମହତୋ ଯୋଗକ୍ଖେମାଯ ସଂଵତ୍ତତି। କଥଂ ଭାଵିତା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞା କଥଂ ବହୁଲୀକତା ମହତୋ ଯୋଗକ୍ଖେମାଯ ସଂଵତ୍ତତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞାସହଗତଂ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାଵେତି…ପେ… ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞାସହଗତଂ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାଵେତି ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ ଵିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ଵୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏଵଂ ଭାଵିତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞା ଏଵଂ ବହୁଲୀକତା ମହତୋ ଯୋଗକ୍ଖେମାଯ ସଂଵତ୍ତତୀ’’ତି।

ସଂଵେଗସୁତ୍ତଂ

‘‘ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞା , ଭିକ୍ଖଵେ, ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ମହତୋ ସଂଵେଗାଯ ସଂଵତ୍ତତି। କଥଂ ଭାଵିତା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞା କଥଂ ବହୁଲୀକତା ମହତୋ ସଂଵେଗାଯ ସଂଵତ୍ତତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞାସହଗତଂ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାଵେତି…ପେ… ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞାସହଗତଂ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାଵେତି ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ ଵିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ଵୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏଵଂ ଭାଵିତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞା ଏଵଂ ବହୁଲୀକତା ମହତୋ ସଂଵେଗାଯ ସଂଵତ୍ତତୀ’’ତି।

ଫାସୁଵିହାରସୁତ୍ତଂ

‘‘ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞା , ଭିକ୍ଖଵେ, ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ମହତୋ ଫାସୁଵିହାରାଯ ସଂଵତ୍ତତି। କଥଂ ଭାଵିତା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞା କଥଂ ବହୁଲୀକତା ମହତୋ ଫାସୁଵିହାରାଯ ସଂଵତ୍ତତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞାସହଗତଂ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାଵେତି…ପେ… ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞାସହଗତଂ

ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଭାୱିତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଟ୍ଠିକସଞ୍ଞା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ମହତୋ ଫାସୁୱିହାରାଯ ସଂୱତ୍ତତୀ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ପୁଳୁୱକସୁତ୍ତଂ

୨୩୯। ''ପୁଳୁୱକସଞ୍ଞା [ପୁଳୱକସଞ୍ଞା (କ।)], ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱିତା...ପେ... ଦୁତିଯଂ।

୩। ୱିନୀଲକସୁତ୍ତଂ

୨୪୦। ''ୱିନୀଲକସଞ୍ଞା, ଭିକ୍ଖୱେ...ପେ... ତତିଯଂ।

୪। ୱିଚ୍ଛିଦ୍ଦକସୁତ୍ତଂ

୨୪୧। ''ୱିଚ୍ଛିଦ୍ଦକସଞ୍ଞା, ଭିକ୍ଖୱେ...ପେ... ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଉଦ୍ଧୁମାତକସୁତ୍ତଂ

୨୪୨। ''ଉଦ୍ଧୁମାତକସଞ୍ଞା, ଭିକ୍ଖୱେ...ପେ... ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ମେତ୍ତାସୁତ୍ତଂ

୨୪୩। ''ମେତ୍ତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱିତା...ପେ... ଛଟ୍ଠଂ।

୭। କରୁଣାସୁତ୍ତଂ

୨୪୪। ''କରୁଣା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱିତା...ପେ... ସତ୍ତମଂ।

୮। ମୁଦିତାସୁତ୍ତଂ

୨୪୫। ''ମୁଦିତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱିତା...ପେ... ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଉପେକ୍ଖାସୁତ୍ତଂ

୨୪୬। ''ଉପେକ୍ଖା , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱିତା...ପେ... ନୱମଂ।

୧୦। ଆନାପାନସୁତ୍ତଂ

୨୪୭। ''ଆନାପାନସ୍ସତି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱିତା...ପେ... ଦସମଂ।

ଆନାପାନୱଗ୍ଗୋ ସତ୍ତମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅଟ୍ଠିକପୁଳୁୱକଂ ୱିନୀଲକଂ, ୱିଚ୍ଛିଦ୍ଦକଂ ଉଦ୍ଧୁମାତେନ ପଞ୍ଚମଂ;

ମେତ୍ତା କରୁଣା ମୁଦିତା ଉପେକ୍ଖା, ଆନାପାନେନ ତେ ଦସାତି।

୮। ନିରୋଧଵଗ୍ଗୋ

୧। ଅସୁଭସୁତ୍ତଂ

୨୪୮। ‘‘ଅସୁଭସଞ୍ଞା , ଭିକ୍ଖଵେ…ପେ… ପଠମଂ।

୨। ମରଣସୁତ୍ତଂ

୨୪୯। ‘‘ମରଣସଞ୍ଞା , ଭିକ୍ଖଵେ…ପେ… ଦୁତିଯଂ।

୩। ଆହାରେପଟିକୂଲସୁତ୍ତଂ

୨୫୦। ‘‘ଆହାରେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞା, ଭିକ୍ଖଵେ…ପେ… ତତିଯଂ।

୪। ଅନଭିରତିସୁତ୍ତଂ

୨୫୧। ‘‘ସବ୍ବଲୋକେ ଅନଭିରତିସଞ୍ଞା, ଭିକ୍ଖଵେ…ପେ… ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଅନିଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୨୫୨। ‘‘ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା, ଭିକ୍ଖଵେ…ପେ… ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୨୫୩। ‘‘ଅନିଚ୍ଚେ ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞା, ଭିକ୍ଖଵେ…ପେ… ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଅନତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୨୫୪। ‘‘ଦୁକ୍ଖେ ଅନତ୍ତସଞ୍ଞା, ଭିକ୍ଖଵେ…ପେ… ସତ୍ତମଂ।

୮। ପହାନସୁତ୍ତଂ

୨୫୫। ‘‘ପହାନସଞ୍ଞା, ଭିକ୍ଖଵେ…ପେ… ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଵିରାଗସୁତ୍ତଂ

୨୫୬। ‘‘ଵିରାଗସଞ୍ଞା, ଭିକ୍ଖଵେ…ପେ… ନଵମଂ।

୧୦। ନିରୋଧସୁତ୍ତଂ

୨୫୭। ‘‘ନିରୋଧସଞ୍ଞା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସା। କଥଂ ଭାଵିତା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନିରୋଧସଞ୍ଞା କଥଂ ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ନିରୋଧସଞ୍ଞାସହଗତଂ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାଵେତି…ପେ… ନିରୋଧସଞ୍ଞାସହଗତଂ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାଵେତି ଵିଵେକନିସ୍ସିତଂ ଵିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ଵୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏଵଂ ଭାଵିତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ନିରୋଧସଞ୍ଞା ଏଵଂ ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସାତି।

‘‘ନିରୋଧସଞ୍ଞାଯ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭାଵିତାଯ ବହୁଲୀକତାଯ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଫଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଫଲଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ଅଞ୍ଞା, ସତି ଵା

ଉପାଦିସେସେ ଅନାଗାମିତା। କଥଂ ଭାୱିତାଯ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରୋଧସଞ୍ଞାଯ କଥଂ ବହୁଲୀକତାଯ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଫଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଫଲଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଅଞ୍ଞା, ସତି ୱା ଉପାଦିସେସେ ଅନାଗାମିତା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ନିରୋଧସଞ୍ଞାସହଗତଂ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି…ପେ… ନିରୋଧସଞ୍ଞାସହଗତଂ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଭାୱିତାଯ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରୋଧସଞ୍ଞାଯ ଏୱଂ ବହୁଲୀକତାଯ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଫଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଫଲଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଅଞ୍ଞା, ସତି ୱା ଉପାଦିସେସେ ଅନାଗାମିତା’’ତି।

‘‘ନିରୋଧସଞ୍ଞା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ମହତୋ ଅତ୍ଥାଯ ସଂୱତ୍ତତି, ମହତୋ ଯୋଗକ୍ଖେମାଯ ସଂୱତ୍ତତି, ମହତୋ ସଂୱେଗାଯ ସଂୱତ୍ତତି, ମହତୋ ଫାସୁୱିହାରାଯ ସଂୱତ୍ତତି। କଥଂ ଭାୱିତା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରୋଧସଞ୍ଞା କଥଂ ବହୁଲୀକତା ମହତୋ ଅତ୍ଥାଯ ସଂୱତ୍ତତି, ମହତୋ ଯୋଗକ୍ଖେମାଯ ସଂୱତ୍ତତି, ମହତୋ ସଂୱେଗାଯ ସଂୱତ୍ତତି, ମହତୋ ଫାସୁୱିହାରାଯ ସଂୱତ୍ତତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଭିକ୍ଖୁ ନିରୋଧସଞ୍ଞାସହଗତଂ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି…ପେ… ନିରୋଧସଞ୍ଞାସହଗତଂ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଭାୱିତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନିରୋଧସଞ୍ଞା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ମହତୋ ଅତ୍ଥାଯ ସଂୱତ୍ତତି, ମହତୋ ଯୋଗକ୍ଖେମାଯ ସଂୱତ୍ତତି, ମହତୋ ସଂୱେଗାଯ ସଂୱତ୍ତତି, ମହତୋ ଫାସୁୱିହାରାଯ ସଂୱତ୍ତତୀ’’ତି। ଦସମଂ।

ନିରୋଧୱଗ୍ଗୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅସୁଭମରଣଆହାରେ, ପଟିକୂଲଅନଭିରତେନ [ପଟିକୂଲେନ ଚ ସବ୍ବଲୋକେ (ସ୍ୟା।)];

ଅନିଚ୍ଚଦୁକ୍ଖଅନତ୍ତପହାନଂ, ୱିରାଗନିରୋଧେନ ତେ ଦସାତି।

୯। ଗଙ୍ଗାପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୨। ଗଙ୍ଗାନଦୀଆଦିସୁତ୍ତଂ

୨୫୮-୨୬୯। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେନ୍ତୋ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେନ୍ତୋ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଭାୱେନ୍ତୋ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ’’ତି। (ଯାୱ ଏସନା ପାଠଇ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବା)।

ଗଙ୍ଗାପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ ନୱମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଛ ପାଚୀନତୋ ନିନ୍ନା, ଛ ନିନ୍ନା ଚ ସମୁଦ୍ଦତୋ;

ଦ୍ୱେତେ ଛ ଦ୍ୱାଦସ ହୋନ୍ତି, ୱଗ୍ଗୋ ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତୀତି।

୧୦। ଅପ୍ପମାଦୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୦। ତଥାଗତାଦିସୁତ୍ତଂ

୨୭୦। ''ଯାଵତା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତା ଅପଦା ଵା ଦ୍ୱିପଦା ଵା ଚତୁପ୍ପଦା ଵା ବହୁପ୍ପଦା ଵାତି ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ ।

ଅପ୍ପମାଦଵଗ୍ଗୋ ଦସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ତଥାଗତଂ ପଦଂ କୂଟଂ, ମୂଲଂ ସାରେନ ଵସ୍ସିକଂ;

ରାଜା ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ଚ, ଵତ୍ଥେନ ଦସମଂ ପଦନ୍ତି।

(ଅପ୍ପମାଦଵଗ୍ଗୋ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଵସେନ ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବା)।

୧୧। ବଲକରଣୀଯଵଗ୍ଗୋ

୧-୧୨। ବଲାଦିସୁତ୍ତଂ

୨୮୦। ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯେ କେଚି ବଲକରଣୀଯା କମ୍ମନ୍ତା କରୀଯନ୍ତି…ପେ… ।

ବଲକରଣୀଯଵଗ୍ଗୋ ଏକାଦସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ବଲଂ ବୀଜଞ୍ଚ ନାଗୋ ଚ, ରୁକ୍ଖୋ କୁମ୍ଭେନ ସୂକିଯା;

ଆକାସେନ ଚ ଦ୍ୱେ ମେଘା, ନାଵା ଆଗନ୍ତୁକା ନଦୀତି।

(ବଲକରଣୀଯଵଗ୍ଗୋ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଵସେନ ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବା)।

୧୨। ଏସନାଵଗ୍ଗୋ

୧-୧୦। ଏସନାଦିସୁତ୍ତଂ

୨୯୨। ''ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏସନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? କାମେସନା, ଭଵେସନା, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେସନାତି ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ଏସନାଵଗ୍ଗୋ ଦ୍ୱାଦସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଏସନା ଵିଧା ଆସଵୋ, ଭଵୋ ଚ ଦୁକ୍ଖତା ତିସ୍ସୋ;

ଖିଲଂ ମଲଞ୍ଚ ନୀଘୋ ଚ, ଵେଦନା ତଣ୍ହା ତସିନାଯ ଚାତି।

(ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ଏସନାପେଯ୍ୟାଲଂ ଵିଵେକନିସ୍ସିତତୋ ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ)।

୧୩। ଓଘଵଗ୍ଗୋ

୧-୮। ଓଘାଦିସୁତ୍ତଂ

୩୦୨। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ ଭିକ୍ଖୱେ , ଓଘା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? କାମୋଘୋ, ଭୱୋଘୋ, ଦିଟ୍ଠୋଘୋ, ଅୱିଜ୍ଜୋଘୋତି ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

୧୦। ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯସୁତ୍ତଂ

୩୧୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ରୂପରାଗୋ, ଅରୂପରାଗୋ, ମାନୋ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ, ଅୱିଜ୍ଜା – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ , ପଞ୍ଚୁଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାୱେତବ୍ବା। କତମେ ସତ୍ତ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନଂ… ଅମତୋଗଧଂ ଅମତପରାଯନଂ ଅମତପରିଯୋସାନଂ… ନିବ୍ବାନନିନ୍ନଂ ନିବ୍ବାନପୋଣଂ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରଂ। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ ଇମେ ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାୱେତବ୍ବା’’ତି। ଦସମଂ।

ଓଘୱଗ୍ଗୋ ତେରସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଓଘୋ ଯୋଗୋ ଉପାଦାନଂ, ଗନ୍ଥା ଅନୁସଯେନ ଚ;

କାମଗୁଣା ନୀୱରଣା, ଖନ୍ଧା ଓରୁଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନୀତି।

୧୪। ପୁନଗଙ୍ଗାପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ

୩୧୨-୩୨୩

ପୁନଗଙ୍ଗାନଦୀଆଦିସୁତ୍ତଂ

ୱଗ୍ଗୋ ଚୁଦ୍ଦସମୋ।

ଉଦ୍ଦାନଂ –

ଛ ପାଚୀନତୋ ନିନ୍ନା, ଛ ନିନ୍ନା ଚ ସମୁଦ୍ଦତୋ;

ଦ୍ୱେତେ ଛ ଦ୍ୱାଦସ ହୋନ୍ତି, ୱଗ୍ଗୋ ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତୀତି।

(ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ଗଙ୍ଗାପେଯ୍ୟାଲଂ ରାଗୱସେନ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ)।

୧୫। ପୁନଅପ୍ପମାଦୱଗ୍ଗୋ

୩୨୪-୩୩୩

ତଥାଗତାଦିସୁତ୍ତଂ

ପନ୍ନରସମୋ।

ଉଦ୍ଦାନଂ –

ତଥାଗତଂ ପଦଂ କୂଟଂ, ମୂଲଂ ସାରେନ ୱସ୍ସିକଂ;

ରାଜା ଚନ୍ଦିମସୂରିୟା ଚ, ୱତ୍ଥେନ ଦସମଂ ପଦନ୍ତି।

(ଅପ୍ପମାଦୱଗ୍ଗୋ ରାଗୱସେନ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ)।

୧୬। ପୁନବଲକରଣୀଯୱଗ୍ଗୋ

୩୩୪-୩୪୫

ପୁନବଲାଦିସୁତ୍ତଂ

ସୋଳସମୋ।

ଉଦ୍ଦାନଂ –

ବଲଂ ବୀଜଞ୍ଚ ନାଗୋ ଚ, ରୁକ୍ଖୋ କୁମ୍ଭେନ ସୂକିଯା;

ଆକାସେନ ଚ ଦ୍ୱେ ମେଘା, ନାୱା ଆଗନ୍ତୁକା ନଦୀତି।

(ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ବଲକରଣୀଯୱଗ୍ଗୋ ରାଗୱସେନ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ)।

୧୭। ପୁନଏସନାୱଗ୍ଗୋ

୩୪୬-୩୫୬

ପୁନଏସନାଦିସୁତ୍ତଂ

ପୁନଏସନାୱଗ୍ଗୋ ସତ୍ତରସମୋ।

ଉଦ୍ଦାନଂ –

ଏସନା ୱିଧା ଆସୱୋ, ଭୱୋ ଚ ଦୁକ୍ଖତା ତିସ୍ସୋ;

ଖିଲଂ ମଲଞ୍ଚ ନୀଘୋ ଚ, ୱେଦନାତଣ୍ହା ତସିନାଯ ଚାତି।

୧୮। ପୁନଓଘୱଗ୍ଗୋ

୩୫୭-୩୬୬

ପୁନଓଘାଦିସୁତ୍ତଂ

ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସଂଯୁତସ୍ସ ପୁନଓଘୱଗ୍ଗୋ ଅଟ୍ଠାରସମୋ।

ଉଦ୍ଦାନଂ –

ଓଘୋ ଯୋଗୋ ଉପାଦାନଂ, ଗନ୍ଥା ଅନୁସଯେନ ଚ;

କାମଗୁଣା ନୀୱରଣା, ଖନ୍ଧା ଓରୁଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନୀତି।

(ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନ-ଦୋସୱିନଯପରିଯୋସାନ-ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନୱଗ୍ଗୋ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ)। (ଯଦପି ମଗ୍ଗସଂଯୁତ୍ତଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ, ତଦପି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସଂଯୁତ୍ତଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ)।

ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସଂଯୁତ୍ତଂ ଦୁତିଯଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୩। ସତିପଟ୍ଠାନସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ଅମ୍ବପାଲିୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅମ୍ବପାଲିସୁତ୍ତଂ

୩୬୭। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ୱେସାଲିଯଂ ୱିହରତି ଅମ୍ବପାଲିୱନେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଏକାଯନୋ ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା ସୋକପରିଦେୱାନଂ ସମତିକ୍କମାଯ ଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମାଯ ଞାଯସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ, ଯଦିଦଂ – ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଏକାଯନୋ ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା ସୋକପରିଦେୱାନଂ ସମତିକ୍କମାଯ ଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମାଯ ଞାଯସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ, ଯଦିଦଂ – ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ସତିସୁତ୍ତଂ

୩୬୮। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ୱେସାଲିଯଂ ୱିହରତି ଅମ୍ବପାଲିୱନେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। ‘‘ଭଦନ୍ତେ’’ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ସତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିହରେଯ୍ଯ ସମ୍ପଜାନୋ। ଅଯଂ ୱୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିକ୍କନ୍ତେ ପଟିକ୍କନ୍ତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ଆଲୋକିତେ ୱିଲୋକିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ସମିଞ୍ଜିତେ ପସାରିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ସଙ୍ଘାଟିପତ୍ତଚୀୱରଧାରଣେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ଅସିତେ ପୀତେ ଖାଯିତେ ସାଯିତେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱକମ୍ମେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି, ଗତେ ଠିତେ ନିସିନ୍ନେ ସୁତ୍ତେ ଜାଗରିତେ ଭାସିତେ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ପଜାନକାରୀ ହୋତି। ସତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିହରେଯ୍ଯ ସମ୍ପଜାନୋ। ଅଯଂ ୱୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଭିକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୩୬୯। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ, ଯମହଂ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରେଯ୍ଯ’’ନ୍ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ପନିଧେକଚ୍ଚେ ମୋଘପୁରିସା ମଞ୍ଚେୱ [ମମେୱ (ସୀ।)] ଅଜ୍ଝେସନ୍ତି, ଧମ୍ମେ ଚ ଭାସିତେ ମମେୱ ଅନୁବନ୍ଧିତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ଦେସେତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ, ଦେସେତୁ ସୁଗତୋ ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ। ଅପ୍ପେୱ ନାମାହଂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ଜାନେଯ୍ଯଂ, ଅପ୍ପେୱ ନାମାହଂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତସ୍ସ ଦାଯାଦୋ ଅସ୍ସ’’ନ୍ତି। ‘‘ତସ୍ମାତିହ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଆଦିମେୱ ୱିସୋଧେହି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ।

କୋ ଚାଦି କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ? ସୀଲଞ୍ଚ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ, ଦିଟ୍ଠି ଚ ଉଜୁକା। ଯତୋ ଖୋ ତେ, ଭିକ୍ଖୁ, ସୀଲଞ୍ଚ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ ଭୱିସ୍ସତି ଦିଟ୍ଠି ଚ ଉଜୁକା, ତତୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ତିୱିଧେନ ଭାୱେଯ୍ୟାସି।

କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାହି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ବହିଦ୍ଧା ୱା କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାହି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ୱା କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାହି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ୱେଦନାସୁ…ପେ… ବହିଦ୍ଧା ୱା ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ୱା ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାହି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତେ…ପେ… ବହିଦ୍ଧା ୱା ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ୱା ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାହି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱା ଧମ୍ମେସୁ…ପେ… ବହିଦ୍ଧା ୱା ଧମ୍ମେସୁ…ପେ… ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ୱା ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାହି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଯତୋ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଏୱଂ ତିୱିଧେନ ଭାୱେସ୍ସସି, ତତୋ ତୁଯ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଯା ରତ୍ତି ୱା ଦିୱସୋ ୱା ଆଗମିସ୍ସତି ୱୁଦ୍ଧିଯେୱ ପାଟିକଙ୍ଖା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ନୋ ପରିହାନୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଅଥ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ – ଯସ୍ସତ୍ଥାଯ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମଦେୱ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜନ୍ତି, ତଦନୁତ୍ତରଂ – ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି । ‘‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’’ତି ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି। ଅଞ୍ଞତରୋ ଚ ପନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତଂ ଅହୋସୀତି। ତତିଯଂ।

୪। ସାଲସୁତ୍ତଂ

୩୭୦। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା କୋସଲେସୁ ୱିହରତି ସାଲାଯ ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି…ପେ… ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଯେ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ନୱା ଅଚିରପବ୍ବଜିତା ଅଧୁନାଗତା ଇମଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ, ତେ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱନାଯ ସମାଦପେତବ୍ବା ନିୱେସେତବ୍ବା ପତିଟ୍ଠାପେତବ୍ବା। କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଏଥ ତୁମ୍ହେ, ଆୱୁସୋ, କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରଥ ଆତାପିନୋ ସମ୍ପଜାନା ଏକୋଦିଭୂତା ୱିପ୍ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ସମାହିତା ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତା, କାଯସ୍ସ ଯଥାଭୂତଂ ଞାଣାଯ; ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରଥ ଆତାପିନୋ ସମ୍ପଜାନା ଏକୋଦିଭୂତା ୱିପ୍ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ସମାହିତା ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତା, ୱେଦନାନଂ ଯଥାଭୂତଂ ଞାଣାଯ; ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରଥ ଆତାପିନୋ ସମ୍ପଜାନା ଏକୋଦିଭୂତା ୱିପ୍ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ସମାହିତା ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତା, ଚିତ୍ତସ୍ସ ଯଥାଭୂତଂ ଞାଣାଯ; ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରଥ ଆତାପିନୋ ସମ୍ପଜାନା ଏକୋଦିଭୂତା ୱିପ୍ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ସମାହିତା ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତା, ଧମ୍ମାନଂ ଯଥାଭୂତଂ ଞାଣାଯ। ଯେପି ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ସେଖା ଅପ୍ପତ୍ତମାନସା ଅନୁତ୍ତରଂ ଯୋଗକ୍ଖେମଂ ପତ୍ଥଯମାନା ୱିହରନ୍ତି, ତେପି କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରନ୍ତି ଆତାପିନୋ ସମ୍ପଜାନା ଏକୋଦିଭୂତା ୱିପ୍ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ସମାହିତା ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତା , କାଯସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାଯ; ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରନ୍ତି ଆତାପିନୋ ସମ୍ପଜାନା ଏକୋଦିଭୂତା ୱିପ୍ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ସମାହିତା ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତା, ୱେଦନାନଂ ପରିଞ୍ଞାଯ; ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରନ୍ତି ଆତାପିନୋ ସମ୍ପଜାନା ଏକୋଦିଭୂତା ୱିପ୍ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ସମାହିତା ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତା, ଚିତ୍ତସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାଯ; ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରନ୍ତି ଆତାପିନୋ ସମ୍ପଜାନା ଏକୋଦିଭୂତା ୱିପ୍ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ସମାହିତା ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତା, ଧମ୍ମାନଂ ପରିଞ୍ଞାଯ।

‘‘ଯେପି ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଅରହନ୍ତୋ ଖୀଣାସୱା ୱୁସିତୱନ୍ତୋ କତକରଣୀଯା ଓହିତଭାରା ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥା ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂଯୋଜନା ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତା, ତେପି କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରନ୍ତି ଆତାପିନୋ ସମ୍ପଜାନା ଏକୋଦିଭୂତା ୱିପ୍ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ସମାହିତା ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତା, କାଯେନ ୱିସଂଯୁତ୍ତା; ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରନ୍ତି ଆତାପିନୋ ସମ୍ପଜାନା ଏକୋଦିଭୂତା ୱିପ୍ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ସମାହିତା ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତା, ୱେଦନାହି ୱିସଂଯୁତ୍ତା; ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରନ୍ତି ଆତାପିନୋ ସମ୍ପଜାନା ଏକୋଦିଭୂତା ୱିପ୍ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ସମାହିତା ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତା, ଚିତ୍ତେନ ୱିସଂଯୁତ୍ତା; ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରନ୍ତି ଆତାପିନୋ ସମ୍ପଜାନା ଏକୋଦିଭୂତା ୱିପ୍ପସନ୍ନଚିତ୍ତା ସମାହିତା ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତା, ଧମ୍ମେହି ୱିସଂଯୁତ୍ତା।

‘‘ଯେପି ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ନୱା ଅଚିରପବ୍ବଜିତା ଅଧୁନାଗତା ଇମଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ, ତେ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱନାଯ ସମାଦପେତବ୍ବା ନିୱେସେତବ୍ବା ପତିଟ୍ଠାପେତବ୍ବା’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଅକୁସଲରାସିସୁତ୍ତଂ

୩୭୧। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ତତ୍ର ଖୋ ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ – '''ଅକୁସଲରାସୀ'ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵଦମାନୋ ପଞ୍ଚ ନୀଵରଣେ ସମ୍ମା ଵଦମାନୋ ଵଦେୟ୍ୟ। କେଵଲୋ ହାୟଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅକୁସଲରାସି, ଯଦିଦଂ – ପଞ୍ଚ ନୀଵରଣା। କତମେ ପଞ୍ଚ? କାମଚ୍ଛନ୍ଦନୀଵରଣଂ , ବ୍ୟାପାଦନୀଵରଣଂ, ଥିନମିଦ୍ଧନୀଵରଣଂ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚନୀଵରଣଂ, ଵିଚିକିଚ୍ଛାନୀଵରଣଂ। 'ଅକୁସଲରାସୀ'ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵଦମାନୋ ଇମେ ପଞ୍ଚ ନୀଵରଣେ ସମ୍ମା ଵଦମାନୋ ଵଦେୟ୍ୟ। କେଵଲୋ ହାୟଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅକୁସଲରାସି, ଯଦିଦଂ – ପଞ୍ଚ ନୀଵରଣା।

'''କୁସଲରାସୀ'ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵଦମାନୋ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ସମ୍ମା ଵଦମାନୋ ଵଦେୟ୍ୟ। କେଵଲୋ ହାୟଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, କୁସଲରାସି, ଯଦିଦଂ – ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ କାୟେ କାୟାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ଵିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ଵେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ଵିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ । 'କୁସଲରାସୀ'ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵଦମାନୋ ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ସମ୍ମା ଵଦମାନୋ ଵଦେୟ୍ୟ। କେଵଲୋ ହାୟଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, କୁସଲରାସି, ଯଦିଦଂ – ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସକୁଣଗ୍ଘିସୁତ୍ତଂ

୩୭୨। ''ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସକୁଣଗ୍ଘି ଲାପଂ ସକୁଣଂ ସହସା ଅଜ୍ଝପ୍ପତ୍ତା ଅଗ୍ଗହେସି। ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଲାପୋ ସକୁଣୋ ସକୁଣଗ୍ଘିୟା ହରିୟମାନୋ ଏଵଂ ପରିଦେଵେସି – 'ମୟମେଵମ୍ହ [ମୟମେଵାମ୍ହ (କ।)] ଅଲକ୍ଖିକା, ମୟଂ ଅପ୍ପପୁଞ୍ଞା, ଯେ ମୟଂ ଅଗୋଚରେ ଚରିମ୍ହ ପରଵିସଯେ। ସଚେଜ୍ଜ ମୟଂ ଗୋଚରେ ଚରେୟ୍ୟାମ ସକେ ପେତ୍ତିକେ ଵିସଯେ, ନ ମ୍ୟାୟଂ [ନ ଚାୟଂ (ସୀ।)], ସକୁଣଗ୍ଘି, ଅଲଂ ଅଭଵିସ୍ସ, ଯଦିଦଂ – ଯୁଦ୍ଧାୟା'ତି। 'କୋ ପନ ତେ, ଲାପ, ଗୋଚରୋ ସକୋ ପେତ୍ତିକୋ ଵିସଯୋ'ତି? 'ଯଦିଦଂ – ନଙ୍ଗଲକଟ୍ଠକରଣଂ ଲେଡ୍ଡୁଟ୍ଠାନ'''ନ୍ତି। ''ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସକୁଣଗ୍ଘି ସକେ ବଲେ ଅପତ୍ଥଦ୍ଧା ସକେ ବଲେ ଅସଂଵଦମାନା [ଅଵଚମାନା (ସୀ।)] ଲାପଂ ସକୁଣଂ ପମୁଞ୍ଚି – 'ଗଚ୍ଛ ଖୋ ତ୍ଵଂ, ଲାପ, ତତ୍ରପି ମେ ଗନ୍ତ୍ଵା ନ ମୋକ୍ଖସୀ'''ତି।

''ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଲାପୋ ସକୁଣୋ ନଙ୍ଗଲକଟ୍ଠକରଣଂ ଲେଡ୍ଡୁଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ମହନ୍ତଂ ଲେଡ୍ଡୁଂ ଅଭିରୁହିତ୍ଵା ସକୁଣଗ୍ଘିଂ ଵଦମାନୋ ଅଟ୍ଠାସି – 'ଏହି ଖୋ ଦାନି ମେ, ସକୁଣଗ୍ଘି, ଏହି ଖୋ ଦାନି ମେ, ସକୁଣଗ୍ଘୀ'ତି। ଅଥ ଖୋ ସା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସକୁଣଗ୍ଘି ସକେ ବଲେ ଅପତ୍ଥଦ୍ଧା ସକେ ବଲେ ଅସଂଵଦମାନା ଉଭୋ ପକ୍ଖେ ସନ୍ନୟ୍ହ [ସନ୍ଧାୟ (ସୀ। ସ୍ୟା।)] ଲାପଂ ସକୁଣଂ ସହସା ଅଜ୍ଝପ୍ପତ୍ତା। ଯଦା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଞ୍ଞାସି ଲାପୋ ସକୁଣୋ 'ବହୁଆଗତୋ ଖୋ ମ୍ୟାୟଂ ସକୁଣଗ୍ଘୀ'ତି, ଅଥ ତସ୍ସେଵ ଲେଡ୍ଡୁସ୍ସ ଅନ୍ତରଂ ପଚ୍ଚୁପାଦି। ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସକୁଣଗ୍ଘି ତତ୍ଥେଵ ଉରଂ ପଚ୍ଚତାଳେସି। ଏଵଞ୍ହି ତଂ [ଏଵଂ ହେତଂ (ସୀ।)], ଭିକ୍ଖଵେ, ହୋତି ଯୋ ଅଗୋଚରେ ଚରତି ପରଵିସଯେ।

''ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମା ଅଗୋଚରେ ଚରିତ୍ଥ ପରଵିସଯେ। ଅଗୋଚରେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚରତଂ ପରଵିସଯେ ଲଚ୍ଛତି ମାରୋ ଓତାରଂ, ଲଚ୍ଛତି ମାରୋ ଆରମ୍ମଣଂ। କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଗୋଚରୋ ପରଵିସଯୋ? ଯଦିଦଂ – ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ଚକ୍ଖୁଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା, ସୋତଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ସଦ୍ଦା…ପେ… ଘାନଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଗନ୍ଧା… ଜିଵ୍ହାଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ରସା… କାୟଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟା ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିୟରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀୟା – ଅୟଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଗୋଚରୋ ପରଵିସଯୋ।

''ଗୋଚରେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚରଥ ସକେ ପେତ୍ତିକେ ଵିସଯେ। ଗୋଚରେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚରତଂ ସକେ ପେତ୍ତିକେ ଵିସଯେ ନ ଲଚ୍ଛତି ମାରୋ ଓତାରଂ, ନ ଲଚ୍ଛତି ମାରୋ ଆରମ୍ମଣଂ। କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଗୋଚରୋ ସକୋ ପେତ୍ତିକୋ ଵିସଯୋ? ଯଦିଦଂ – ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ କାୟେ କାୟାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ଵିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ଵେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ଵିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ – ଅୟଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଗୋଚରୋ ସକୋ ପେତ୍ତିକୋ ଵିସଯୋ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ମକ୍କଟସୁତ୍ତଂ

୩୭୩। ''ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖଵେ, ହିମଵତୋ ପବ୍ବତରାଜସ୍ସ ଦୁଗ୍ଗା ଵିସମା ଦେସା, ଯତ୍ଥ ନେଵ ମକ୍କଟାନଂ ଚାରୀ ନ ମନୁସ୍ସାନଂ। ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖଵେ, ହିମଵତୋ

ପବ୍ବତରାଜସ୍ସ ଦୁଗ୍ଗା ୱିସମା ଦେସା, ଯତ୍ଥ ମକ୍କଟାନଞ୍ହି ଖୋ ଚାରୀ, ନ ମନୁସ୍ସାନଂ। ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ହିମୱତୋ ପବ୍ବତରାଜସ୍ସ ସମା ଭୂମିଭାଗା ରମଣୀଯା, ଯତ୍ଥ ମକ୍କଟାନଞ୍ଚେୱ ଚାରୀ ମନୁସ୍ସାନଞ୍ଚ। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୁଦ୍ଦା ମକ୍କଟୱୀଥୀସୁ ଲେପଂ ଓଡ୍ଡେନ୍ତି ମକ୍କଟାନଂ ବାଧନାଯ।

''ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ ତେ ମକ୍କଟା ଅବାଲଜାତିକା ଅଲୋଲଜାତିକା, ତେ ତଂ ଲେପଂ ଦିସ୍ୱା ଆରକା ପରିୱଜ୍ଜନ୍ତି। ଯୋ ପନ ସୋ ହୋତି ମକ୍କଟୋ ବାଲଜାତିକୋ ଲୋଲଜାତିକୋ, ସୋ ତଂ ଲେପଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ହତ୍ଥେନ ଗଣ୍ହାତି। ସୋ ତତ୍ଥ ବଜ୍ଝତି। 'ହତ୍ଥଂ ମୋଚେସ୍ସାମୀ'ତି ଦୁତିଯେନ ହତ୍ଥେନ ଗଣ୍ହାତି। ସୋ ତତ୍ଥ ବଜ୍ଝତି। 'ଉଭୋ ହତ୍ଥେ ମୋଚେସ୍ସାମୀ'ତି ପାଦେନ ଗଣ୍ହାତି। ସୋ ତତ୍ଥ ବଜ୍ଝତି। 'ଉଭୋ ହତ୍ଥେ ମୋଚେସ୍ସାମି ପାଦଞ୍ଚା'ତି ଦୁତିଯେନ ପାଦେନ ଗଣ୍ହାତି। ସୋ ତତ୍ଥ ବଜ୍ଝତି। 'ଉଭୋ ହତ୍ଥେ ମୋଚେସ୍ସାମି ପାଦେ ଚା'ତି ତୁଣ୍ଡେନ ଗଣ୍ହାତି। ସୋ ତତ୍ଥ ବଜ୍ଝତି। ଏୱଞ୍ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମକ୍କଟୋ ପଞ୍ଚୋଡ୍ଡିତୋ ଥୁନଂ ସେତି ଅନଯଂ ଆପନ୍ନୋ ବ୍ଯସନଂ ଆପନ୍ନୋ ଯଥାକାମକରଣୀଯୋ ଲୁଦ୍ଦସ୍ସ। ତମେନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୁଦ୍ଦୋ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂଯେୱ କଟ୍ଠକତଙ୍ଗାରେ [ତସ୍ମିଂଯେୱ ମକ୍କଟଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା (ସୀ। ସ୍ଯା।)] ଅୱସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଯେନ କାମଂ ପକ୍କମତି। ଏୱଂ ସୋ ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ହୋତି ଯୋ ଅଗୋଚରେ ଚରତି ପରୱିସଯେ।

''ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମା ଅଗୋଚରେ ଚରିତ୍ଥ ପରୱିସଯେ। ଅଗୋଚରେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚରତଂ ପରୱିସଯେ ଲଚ୍ଛତି ମାରୋ ଓତାରଂ, ଲଚ୍ଛତି ମାରୋ ଆରମ୍ମଣଂ। କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଗୋଚରୋ ପରୱିସଯୋ? ଯଦିଦଂ – ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣା। କତମେ ପଞ୍ଚ? ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯା ରୂପା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା, ସୋତୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯା ସଦ୍ଦା...ପେ... ଘାନୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯା ଗନ୍ଧା... ଜିୱ୍ହାୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯା ରସା... କାଯୱିଞ୍ଞେଯ୍ଯା ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଇଟ୍ଠା କନ୍ତା ମନାପା ପିଯରୂପା କାମୂପସଂହିତା ରଜନୀଯା। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଗୋଚରୋ ପରୱିସଯୋ।

''ଗୋଚରେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚରଥ ସକେ ପେତ୍ତିକେ ୱିସଯେ। ଗୋଚରେ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଚରତଂ ସକେ ପେତ୍ତିକେ ୱିସଯେ ନ ଲଚ୍ଛତି ମାରୋ ଓତାରଂ, ନ ଲଚ୍ଛତି ମାରୋ ଆରମ୍ମଣଂ। କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଗୋଚରୋ ସକୋ ପେତ୍ତିକୋ ୱିସଯୋ? ଯଦିଦଂ – ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ... ପେ... ଚିତ୍ତେ...ପେ... ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଅଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଗୋଚରୋ ସକୋ ପେତ୍ତିକୋ ୱିସଯୋ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ସୂଦସୁତ୍ତଂ

୩୭୪। ''ସେଯ୍ଯଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲୋ ଅବ୍ଯତ୍ତୋ ଅକୁସଲୋ ସୂଦୋ ରାଜାନଂ ୱା ରାଜମହାମତ୍ତଂ ୱା [ରାଜମହାମତ୍ତାନଂ ୱା (ସୀ।)] ନାନଚ୍ଚଯେହି ସୂପେହି ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତୋ ଅସ୍ସ – ଅମ୍ବିଲଗ୍ଗେହିପି, ତିତ୍ତକଗ୍ଗେହିପି, କଟୁକଗ୍ଗେହିପି, ମଧୁରଗ୍ଗେହିପି, ଖାରିକେହିପି, ଅଖାରିକେହିପି, ଲୋଣିକେହିପି, ଅଲୋଣିକେହିପି।

''ସ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲୋ ଅବ୍ଯତ୍ତୋ ଅକୁସଲୋ ସୂଦୋ ସକସ୍ସ ଭତ୍ତୁ ନିମିତ୍ତଂ ନ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତି – 'ଇଦଂ ୱା ମେ ଅଜ୍ଜ ଭତ୍ତୁ ସୂପେଯ୍ଯଂ ରୁଚ୍ଚତି, ଇମସ୍ସ ୱା ଅଭିହରତି, ଇମସ୍ସ ୱା ବହୁଂ ଗଣ୍ହାତି, ଇମସ୍ସ ୱା ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି। ଅମ୍ବିଲଗ୍ଗଂ ୱା ମେ ଅଜ୍ଜ ଭତ୍ତୁ ସୂପେଯ୍ଯଂ ରୁଚ୍ଚତି , ଅମ୍ବିଲଗ୍ଗସ୍ସ ୱା ଅଭିହରତି, ଅମ୍ବିଲଗ୍ଗସ୍ସ ୱା ବହୁଂ ଗଣ୍ହାତି, ଅମ୍ବିଲଗ୍ଗସ୍ସ ୱା ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି। ତିତ୍ତକଗ୍ଗଂ ୱା ମେ ଅଜ୍ଜ... କଟୁକଗ୍ଗଂ ୱା ମେ ଅଜ୍ଜ... ମଧୁରଗ୍ଗଂ ୱା ମେ ଅଜ୍ଜ... ଖାରିକଂ ୱା ମେ ଅଜ୍ଜ... ଅଖାରିକଂ ୱା ମେ ଅଜ୍ଜ... ଲୋଣିକଂ ୱା ମେ ଅଜ୍ଜ... ଅଲୋଣିକଂ ୱା ମେ ଅଜ୍ଜ ଭତ୍ତୁ ସୂପେଯ୍ଯଂ ରୁଚ୍ଚତି, ଅଲୋଣିକସ୍ସ ୱା ଅଭିହରତି, ଅଲୋଣିକସ୍ସ ୱା ବହୁଂ ଗଣ୍ହାତି, ଅଲୋଣିକସ୍ସ ୱା ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତୀ'''ତି।

''ସ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲୋ ଅବ୍ଯତ୍ତୋ ଅକୁସଲୋ ସୂଦୋ ନ ଚେୱ ଲାଭୀ ହୋତି ଅଚ୍ଛାଦନସ୍ସ, ନ ଲାଭୀ ୱେତନସ୍ସ, ନ ଲାଭୀ ଅଭିହାରାନଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ତଥା ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାଲୋ ଅବ୍ଯତ୍ତୋ ଅକୁସଲୋ ସୂଦୋ ସକସ୍ସ ଭତ୍ତୁ ନିମିତ୍ତଂ ନ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ବାଲୋ ଅବ୍ଯତ୍ତୋ ଅକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ତସ୍ସ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ଚିତ୍ତଂ ନ ସମାଧିଯତି, ଉପକ୍କିଲେସା ନ ପହୀଯନ୍ତି। ସୋ ତଂ ନିମିତ୍ତଂ ନ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି...ପେ... ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ...ପେ... ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ତସ୍ସ ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ଚିତ୍ତଂ ନ ସମାଧିଯତି, ଉପକ୍କିଲେସା ନ ପହୀଯନ୍ତି। ସୋ ତଂ ନିମିତ୍ତଂ ନ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତି।

‘‘ସ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ବାଲୋ ଅବ୍ୟତ୍ତୋ ଅକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୁ ନ ଚେଵ ଲାଭୀ ହୋତି ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସୁଖଵିହାରାନଂ, ନ ଲାଭୀ ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞସ୍ସ । ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ତଥା ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ବାଲୋ ଅବ୍ୟତ୍ତୋ ଅକୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୁ ସକସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ନିମିତ୍ତଂ ନ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଣ୍ଡିତୋ ବ୍ୟତ୍ତୋ କୁସଲୋ ସୂଦୋ ରାଜାନଂ ଵା ରାଜମହାମତ୍ତଂ ଵା ନାନଚ୍ଚଯେହି ସୂପେହି ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତୋ ଅସ୍ସ – ଅମ୍ବିଲଗ୍ଗେହିପି, ତିତ୍ତକଗ୍ଗେହିପି, କଟୁକଗ୍ଗେହିପି, ମଧୁରଗ୍ଗେହିପି, ଖାରିକେହିପି, ଅଖାରିକେହିପି, ଲୋଣିକେହିପି, ଅଲୋଣିକେହିପି।

‘‘ସ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଣ୍ଡିତୋ ବ୍ୟତ୍ତୋ କୁସଲୋ ସୂଦୋ ସକସ୍ସ ଭତ୍ତୁ ନିମିତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତି – ‘ଇଦଂ ଵା ମେ ଅଜ୍ଜ ଭତ୍ତୁ ସୂପେଯ୍ୟଂ ରୁଚ୍ଚତି, ଇମସ୍ସ ଵା ଅଭିହରତି, ଇମସ୍ସ ଵା ବହୁଂ ଗଣ୍ହାତି, ଇମସ୍ସ ଵା ଵଣ୍ଣଂ ଭାସତି। ଅମ୍ବିଲଗ୍ଗଂ ଵା ମେ ଅଜ୍ଜ ଭତ୍ତୁ ସୂପେଯ୍ୟଂ ରୁଚ୍ଚତି , ଅମ୍ବିଲଗ୍ଗସ୍ସ ଵା ଅଭିହରତି, ଅମ୍ବିଲଗ୍ଗସ୍ସ ଵା ବହୁଂ ଗଣ୍ହାତି, ଅମ୍ବିଲଗ୍ଗସ୍ସ ଵା ଵଣ୍ଣଂ ଭାସତି। ତିତ୍ତକଗ୍ଗଂ ଵା ମେ ଅଜ୍ଜ... କଟୁକଗ୍ଗଂ ଵା ମେ ଅଜ୍ଜ... ମଧୁରଗ୍ଗଂ ଵା ମେ ଅଜ୍ଜ... ଖାରିକଂ ଵା ମେ ଅଜ୍ଜ... ଅଖାରିକଂ ଵା ମେ ଅଜ୍ଜ... ଲୋଣିକଂ ଵା ମେ ଅଜ୍ଜ... ଅଲୋଣିକଂ ଵା ମେ ଅଜ୍ଜ ଭତ୍ତୁ ସୂପେଯ୍ୟଂ ରୁଚ୍ଚତି, ଅଲୋଣିକସ୍ସ ଵା ଅଭିହରତି, ଅଲୋଣିକସ୍ସ ଵା ବହୁଂ ଗଣ୍ହାତି, ଅଲୋଣିକସ୍ସ ଵା ଵଣ୍ଣଂ ଭାସତୀ’’’ତି।

‘‘ସ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଣ୍ଡିତୋ ବ୍ୟତ୍ତୋ କୁସଲୋ ସୂଦୋ ଲାଭୀ ଚେଵ ହୋତି ଅଚ୍ଛାଦନସ୍ସ, ଲାଭୀ ଵେତନସ୍ସ, ଲାଭୀ ଅଭିହାରାନଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ତଥା ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଣ୍ଡିତୋ ବ୍ୟତ୍ତୋ କୁସଲୋ ସୂଦୋ ସକସ୍ସ ଭତ୍ତୁ ନିମିତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଧେକଚ୍ଚୋ ପଣ୍ଡିତୋ ବ୍ୟତ୍ତୋ କୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ଵିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ତସ୍ସ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସିନୋ ଵିହରତୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି, ଉପକ୍କିଲେସା ପହୀଯନ୍ତି । ସୋ ତଂ ନିମିତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ଵେଦନାସୁ ଵେଦନାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରତି... ପେ... ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରତି...ପେ... ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ଵିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ତସ୍ସ ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସିନୋ ଵିହରତୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି, ଉପକ୍କିଲେସା ପହୀଯନ୍ତି। ସୋ ତଂ ନିମିତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତି।

‘‘ସ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଣ୍ଡିତୋ ବ୍ୟତ୍ତୋ କୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୁ ଲାଭୀ ଚେଵ ହୋତି ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସୁଖଵିହାରାନଂ, ଲାଭୀ ହୋତି ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞସ୍ସ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ତଥା ହି ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଣ୍ଡିତୋ ବ୍ୟତ୍ତୋ କୁସଲୋ ଭିକ୍ଖୁ ସକସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ନିମିତ୍ତଂ ଉଗ୍ଗଣ୍ହାତୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଗିଲାନସୁତ୍ତଂ

୩୭୫। ଏଵଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ଵେସାଲିଯଂ ଵିହରତି ଵେଳୁଵଗାମକେ [ବେଲୁଵଗାମକେ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗଵା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଏଥ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମନ୍ତା ଵେସାଲିଯା ଯଥାମିତ୍ତଂ ଯଥାସନ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଯଥାସମ୍ଭତ୍ତଂ ଵସ୍ସଂ ଉପେଥ। ଇଧେଵାହଂ ଵେଳୁଵଗାମକେ ଵସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛାମୀ’’ତି। ‘‘ଏଵଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ସମନ୍ତା ଵେସାଲିଯା ଯଥାମିତ୍ତଂ ଯଥାସନ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଯଥାସମ୍ଭତ୍ତଂ ଵସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛୁଂ। ଭଗଵା ପନ ତତ୍ଥେଵ ଵେଳୁଵଗାମକେ ଵସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛି [ଉପଗଞ୍ଛି (ସୀ। ପୀ।)]।

ଅଥ ଖୋ ଭଗଵତୋ ଵସ୍ସୂପଗତସ୍ସ ଖରୋ ଆବାଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ବାଳ୍ହା ଵେଦନା ଵତ୍ତନ୍ତି ମାରଣନ୍ତିକା। ତତ୍ର ସୁଦଂ ଭଗଵା ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ଅଧିଵାସେସି ଅଵିହଞ୍ଞମାନୋ। ଅଥ ଖୋ ଭଗଵତୋ ଏତଦହୋସି – ‘‘ନ ଖୋ ମେ ତଂ ପତିରୂପଂ, ଯୋହଂ ଅନାମନ୍ତେତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାକେ ଅନପଲୋକେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିନିବ୍ବାଯେଯ୍ୟଂ। ଯଂନୂନାହଂ ଇମଂ ଆବାଧଂ ଵୀରିଯେନ ପଟିପଣାମେତ୍ୱା ଜୀଵିତସଙ୍ଖାରଂ ଅଧିଟ୍ଠାଯ ଵିହରେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ତଂ ଆବାଧଂ ଵୀରିଯେନ ପଟିପଣାମେତ୍ୱା ଜୀଵିତସଙ୍ଖାରଂ ଅଧିଟ୍ଠାଯ ଵିହାସି। (ଅଥ ଖୋ ଭଗଵତୋ ସୋ ଆବାଧୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭି) [( ) ଦୀ। ନି। ୨।୧୬୪ ଦିସ୍ସତି]।

ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ଗିଲାନା ଵୁଟ୍ଠିତୋ [ଗିଲାନଵୁଟ୍ଠିତୋ (ସଦ୍ଦନୀତି)] ଅଚିରଵୁଟ୍ଠିତୋ ଗେଲଞ୍ଞା ଵିହାରା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଵିହାରପଚ୍ଛାଯାଯଂ [ଵିହାରପଚ୍ଛାଛାଯାଯଂ (ବହୂସୁ)] ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ଦିଟ୍ଠୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତୋ ଫାସୁ; ଦିଟ୍ଠଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତୋ ଖମନୀଯଂ; ଦିଟ୍ଠଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତୋ ଯାପନୀଯଂ। ଅପି ଚ ମେ, ଭନ୍ତେ, ମଧୁରକଜାତୋ ଵିଯ କାଯୋ, ଦିସାପି ମେ ନ ପକ୍ଖାଯନ୍ତି, ଧମ୍ମାପି ମଂ ନପ୍ପଟିଭନ୍ତି ଭଗଵତୋ ଗେଲଞ୍ଞେନ। ଅପି ଚ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଅହୋସି କାଚିଦେଵ ଅସ୍ସାସମତ୍ତା – ‘ନ ତାଵ ଭଗଵା ପରିନିବ୍ବାଯିସ୍ସତି, ନ ଯାଵ ଭଗଵା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଆରବ୍ଭ କିଞ୍ଚିଦେଵ ଉଦାହରତୀ’’’ତି।

‘‘କିଂ ପନ ଦାନି, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ମଯି ପଚ୍ଚାସୀସତି [ପଚ୍ଚାସିଂସତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]? ଦେସିତୋ, ଆନନ୍ଦ, ମଯା ଧମ୍ମୋ ଅନନ୍ତରଂ

ଅବାହିରଂ କରିତ୍ୱା। ନତ୍ଥାନନ୍ଦ, ତଥାଗତସ୍ସ ଧମ୍ମେସୁ ଆଚରିୟମୁଟ୍ଠି। ଯସ୍ସ ନୂନ, ଆନନ୍ଦ, ଏୱମସ୍ସ – ‘ଅହଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିହରିସ୍ସାମୀ’ତି ୱା, ‘ମମୁଦ୍ଦେସିକୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ’ତି ୱା, ସୋ ନୂନ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଆରବ୍ଭ କିଞ୍ଚିଦେୱ ଉଦାହରେୟ୍ୟ। ତଥାଗତସ୍ସ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ନ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଅହଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପରିହରିସ୍ସାମୀ’ତି ୱା , ‘ମମୁଦ୍ଦେସିକୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ’ତି ୱା। ସ କିଂ [ସୋ ନୂନ (ସୀ। ପୀ।)], ଆନନ୍ଦ, ତଥାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଆରବ୍ଭ କିଞ୍ଚିଦେୱ ଉଦାହରିସ୍ସତି! ଏତରହି ଖୋ ପନାହଂ, ଆନନ୍ଦ, ଜିଣ୍ଣୋ ୱୁଦ୍ଧୋ ମହଲ୍ଲକୋ ଅଦ୍ଧଗତୋ ୱୟୋଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ। ଆସୀତିକୋ ମେ ୱୟୋ ୱତ୍ତତି। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଆନନ୍ଦ, ଜଜ୍ଜରସକଟଂ [ଜରସକଟଂ (ସବ୍ବତ୍ଥ)] ୱେଠଅମିସ୍ସକେନ [ୱେଗମିସ୍ସକେନ (ସୀ।), ୱେଠଉମିସ୍ସକେନ (ସ୍ଯା। କଂ।), ୱେଧମିସ୍ସକେନ (ପୀ। କ।), ୱେଖମିସ୍ସକେନ (କ।)] ଯାପେତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ୱେଧମିସ୍ସକେନ ମଞ୍ଞେ ତଥାଗତସ୍ସ କାୟୋ ଯାପେତି।

‘‘ଯସ୍ମିଂ , ଆନନ୍ଦ, ସମଯେ ତଥାଗତୋ ସବ୍ବନିମିତ୍ତାନଂ ଅମନସିକାରା ଏକଚ୍ଚାନଂ ୱେଦନାନଂ ନିରୋଧା ଅନିମିତ୍ତଂ ଚେତୋସମାଧିଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି, ଫାସୁତରୋ [ଫାସୁତରଂ (ସବ୍ବତ୍ଥ)], ଆନନ୍ଦ, ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ତଥାଗତସ୍ସ କାୟୋ ହୋତି [ତଥାଗତସ୍ସ ହୋତି (ବହୂସୁ)]। ତସ୍ମାତିହାନନ୍ଦ, ଅତ୍ତଦୀପା ୱିହରଥ ଅତ୍ତସରଣା ଅନଞ୍ଞସରଣା, ଧମ୍ମଦୀପା ଧମ୍ମସରଣା ଅନଞ୍ଞସରଣା।

‘‘କଥଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ତଦୀପୋ ୱିହରତି ଅତ୍ତସରଣୋ ଅନଞ୍ଞସରଣୋ, ଧମ୍ମଦୀପୋ ଧମ୍ମସରଣୋ ଅନଞ୍ଞସରଣୋ? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାୟାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ତଦୀପୋ ୱିହରତି ଅତ୍ତସରଣୋ ଅନଞ୍ଞସରଣୋ, ଧମ୍ମଦୀପୋ ଧମ୍ମସରଣୋ ଅନଞ୍ଞସରଣୋ। ଯେ ହି କେଚି, ଆନନ୍ଦ, ଏତରହି ୱା ମମଚ୍ଚଯେ ୱା ଅତ୍ତଦୀପା ୱିହରିସ୍ସନ୍ତି ଅତ୍ତସରଣା ଅନଞ୍ଞସରଣା, ଧମ୍ମଦୀପା ଧମ୍ମସରଣା ଅନଞ୍ଞସରଣା ; ତମତଗ୍ଗେ ମେତେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୂ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଯେ କେଚି ସିକ୍ଖାକାମା’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯସୁତ୍ତଂ

୩୭୬। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ଯେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସୟୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଯେନାୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତା ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ –

‘‘ଇଧ, ଭନ୍ତେ ଆନନ୍ଦ, ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଚତୂସୁ ସତିପଟ୍ଠାନେସୁ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଚିତ୍ତା [ସୁପଟ୍ଠିତଚିତ୍ତା (ସୀ। ପୀ। କ।)] ୱିହରନ୍ତିୟୋ ଉଳାରଂ ପୁବ୍ବେନାପରଂ ୱିସେସଂ ସଞ୍ଜାନନ୍ତୀ’’ତି [ସମ୍ପଜାନନ୍ତୀତି (କ।)]। ‘‘ଏୱମେତଂ , ଭଗିନିୟୋ, ଏୱମେତଂ, ଭଗିନିୟୋ! ଯୋ ହି କୋଚି, ଭଗିନିୟୋ, ଭିକ୍ଖୁ ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀ ୱା ଚତୂସୁ ସତିପଟ୍ଠାନେସୁ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଚିତ୍ତୋ ୱିହରତି, ତସ୍ସେତଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ‘ଉଳାରଂ ପୁବ୍ବେନାପରଂ ୱିସେସଂ ସଞ୍ଜାନିସ୍ସତୀ’’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତା ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଧମ୍ମିୟା କଥାୟ ସନ୍ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସମାଦପେତ୍ୱା ସମୁତ୍ତେଜେତ୍ୱା ସମ୍ପହଂସେତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ପକ୍କାମି। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଇଧାହଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାୟ ଯେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସୟୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦିଂ। ଅଥ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଯେନାହଂ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ମଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ତା ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ମଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘ଇଧ, ଭନ୍ତେ ଆନନ୍ଦ, ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଚତୂସୁ ସତିପଟ୍ଠାନେସୁ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଚିତ୍ତା ୱିହରନ୍ତିୟୋ ଉଳାରଂ ପୁବ୍ବେନାପରଂ ୱିସେସଂ ସଞ୍ଜାନନ୍ତୀ’ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତାହଂ, ଭନ୍ତେ, ତା ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଏତଦୱୋଚଂ – ‘ଏୱମେତଂ, ଭଗିନିୟୋ, ଏୱମେତଂ, ଭଗିନିୟୋ! ଯୋ ହି କୋଚି, ଭଗିନିୟୋ, ଭିକ୍ଖୁ ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀ ୱା ଚତୂସୁ ସତିପଟ୍ଠାନେସୁ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଚିତ୍ତୋ ୱିହରତି, ତସ୍ସେତଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଉଳାରଂ ପୁବ୍ବେନାପରଂ ୱିସେସଂ ସଞ୍ଜାନିସ୍ସତୀ’’’ତି।

‘‘ଏୱମେତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଏୱମେତଂ, ଆନନ୍ଦ! ଯୋ ହି କୋଚି, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀ ୱା ଚତୂସୁ ସତିପଟ୍ଠାନେସୁ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଚିତ୍ତୋ ୱିହରତି, ତସ୍ସେତଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ‘ଉଳାରଂ ପୁବ୍ବେନାପରଂ ୱିସେସଂ ସଞ୍ଜାନିସ୍ସତି’’’ [ସଞ୍ଜାନିସ୍ସତୀତି (ବହୂସୁ)]।

‘‘କତମେସୁ ଚତୁସୁ? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ତସ୍ସ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ କାଯାରମ୍ମଣୋ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାଯସ୍ମିଂ ପରିଳାହୋ, ଚେତସୋ ୱା ଲୀନତ୍ତଂ, ବହିଦ୍ଧା ୱା ଚିତ୍ତଂ ୱିକ୍ଖିପତି। ତେନାନନ୍ଦ [ତେନହାନନ୍ଦ (ସୀ।)], ଭିକ୍ଖୁନା କିସ୍ମିଞ୍ଚିଦେୱ ପସାଦନୀଯେ ନିମିତ୍ତେ ଚିତ୍ତଂ ପଣିଦହିତବ୍ବଂ। ତସ୍ସ କିସ୍ମିଞ୍ଚିଦେୱ ପସାଦନୀଯେ ନିମିତ୍ତେ ଚିତ୍ତଂ ପଣିଦହତୋ ପାମୋଜ୍ଜଂ ଜାଯତି। ପମୁଦିତସ୍ସ ପୀତି ଜାଯତି। ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋ ପସ୍ସମ୍ଭତି। ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯୋ ସୁଖଂ ୱେଦଯତି [ୱେଦିଯତି (ସୀ।)]। ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଯସ୍ସ ଖ୍ୱାହଂ ଅତ୍ଥାଯ ଚିତ୍ତଂ ପଣିଦହିଂ, ସୋ ମେ ଅତ୍ଥୋ ଅଭିନିପ୍ଫନ୍ନୋ। ହନ୍ଦ, ଦାନି ପଟିସଂହରାମୀ’ତି। ସୋ ପଟିସଂହରତି ଚେୱ ନ ଚ ୱିତକ୍କେତି ନ ଚ ୱିଚାରେତି। ‘ଅୱିତକ୍କୋମ୍ହି ଅୱିଚାରୋ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସତିମା ସୁଖମସ୍ମୀ’ତି ପଜାନାତି’’।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ତସ୍ସ ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ଧମ୍ମାରମ୍ମଣୋ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି କାଯସ୍ମିଂ ପରିଳାହୋ, ଚେତସୋ ୱା ଲୀନତ୍ତଂ, ବହିଦ୍ଧା ୱା ଚିତ୍ତଂ ୱିକ୍ଖିପତି। ତେନାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନା କିସ୍ମିଞ୍ଚିଦେୱ ପସାଦନୀଯେ ନିମିତ୍ତେ ଚିତ୍ତଂ ପଣିଦହିତବ୍ବଂ। ତସ୍ସ କିସ୍ମିଞ୍ଚିଦେୱ ପସାଦନୀଯେ ନିମିତ୍ତେ ଚିତ୍ତଂ ପଣିଦହତୋ ପାମୋଜ୍ଜଂ ଜାଯତି । ପମୁଦିତସ୍ସ ପୀତି ଜାଯତି। ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋ ପସ୍ସମ୍ଭତି। ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯୋ ସୁଖଂ ୱେଦଯତି। ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଯସ୍ସ ଖ୍ୱାହଂ ଅତ୍ଥାଯ ଚିତ୍ତଂ ପଣିଦହିଂ, ସୋ ମେ ଅତ୍ଥୋ ଅଭିନିପ୍ଫନ୍ନୋ। ହନ୍ଦ, ଦାନି ପଟିସଂହରାମୀ’ତି। ସୋ ପଟିସଂହରତି ଚେୱ ନ ଚ ୱିତକ୍କେତି ନ ଚ ୱିଚାରେତି। ‘ଅୱିତକ୍କୋମ୍ହି ଅୱିଚାରୋ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସତିମା ସୁଖମସ୍ମୀ’ତି ପଜାନାତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ପଣିଧାଯ ଭାୱନା ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚାନନ୍ଦ , ଅପ୍ପଣିଧାଯ ଭାୱନା ହୋତି? ବହିଦ୍ଧା , ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଚିତ୍ତଂ ଅପ୍ପଣିଧାଯ ‘ଅପ୍ପଣିହିତଂ ମେ ବହିଦ୍ଧା ଚିତ୍ତ’ନ୍ତି ପଜାନାତି। ଅଥ ପଚ୍ଛାପୁରେ ‘ଅସଂଖିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ଅପ୍ପଣିହିତ’ନ୍ତି ପଜାନାତି। ଅଥ ଚ ପନ ‘କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାମି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ସୁଖମସ୍ମୀ’ତି ପଜାନାତି। ବହିଦ୍ଧା, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଚିତ୍ତଂ ଅପ୍ପଣିଧାଯ ‘ଅପ୍ପଣିହିତଂ ମେ ବହିଦ୍ଧା ଚିତ୍ତ’ନ୍ତି ପଜାନାତି। ଅଥ ପଚ୍ଛାପୁରେ ‘ଅସଂଖିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ଅପ୍ପଣିହିତ’ନ୍ତି ପଜାନାତି। ଅଥ ଚ ପନ ‘ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାମି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ସୁଖମସ୍ମୀ’ତି ପଜାନାତି। ବହିଦ୍ଧା, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଚିତ୍ତଂ ଅପ୍ପଣିଧାଯ ‘ଅପ୍ପଣିହିତଂ ମେ ବହିଦ୍ଧା ଚିତ୍ତ’ନ୍ତି ପଜାନାତି। ଅଥ ପଚ୍ଛାପୁରେ ‘ଅସଂଖିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ଅପ୍ପଣିହିତ’ନ୍ତି ପଜାନାତି। ଅଥ ଚ ପନ ‘ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାମି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ସୁଖମସ୍ମୀ’ତି ପଜାନାତି। ବହିଦ୍ଧା, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଚିତ୍ତଂ ଅପ୍ପଣିଧାଯ ‘ଅପ୍ପଣିହିତଂ ମେ ବହିଦ୍ଧା ଚିତ୍ତ’ନ୍ତି ପଜାନାତି। ଅଥ ପଚ୍ଛାପୁରେ ‘ଅସଂଖିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତଂ ଅପ୍ପଣିହିତ’ନ୍ତି ପଜାନାତି। ଅଥ ଚ ପନ ‘ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାମି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା ସୁଖମସ୍ମୀ’ତି ପଜାନାତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଅପ୍ପଣିଧାଯ ଭାୱନା ହୋତି।

‘‘ଇତି ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଦେସିତା ମଯା ପଣିଧାଯ ଭାୱନା, ଦେସିତା ଅପ୍ପଣିଧାଯ ଭାୱନା। ଯଂ, ଆନନ୍ଦ, ସତ୍ଥାରା କରଣୀଯଂ ସାୱକାନଂ ହିତେସିନା ଅନୁକମ୍ପକେନ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯ, କତଂ ୱୋ ତଂ ମଯା। ଏତାନି, ଆନନ୍ଦ, ରୁକ୍ଖମୂଲାନି, ଏତାନି ସୁଞ୍ଞାଗାରାନି! ଝାଯଥାନନ୍ଦ, ମା ପମାଦତ୍ଥ; ମା ପଚ୍ଛା ୱିପ୍ପଟିସାରିନୋ ଅହୁୱତ୍ଥ! ଅଯଂ ୱୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀ’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୀତି। ଦସମଂ।

ଅମ୍ବପାଲିୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅମ୍ବପାଲି ସତୋ ଭିକ୍ଖୁ, ସାଲା କୁସଲରାସି ଚ;

ସକୁଣଗ୍ଘି ମକ୍କଟୋ ସୂଦୋ, ଗିଲାନୋ ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯୋତି।

୨। ନାଳନ୍ଦୱଗ୍ଗୋ

୧। ମହାପୁରିସସୁତ୍ତଂ

୩୭୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – "'ମହାପୁରିସୋ, ମହାପୁରିସୋ'ତି, ଭନ୍ତେ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ମହାପୁରିସୋ ହୋତୀ"ତି? "ୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତତ୍ତା ଖ୍ୱାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, 'ମହାପୁରିସୋ'ତି ୱଦାମି। ଅୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତତ୍ତା 'ନୋ ମହାପୁରିସୋ'ତି ୱଦାମି"।

"କଥଞ୍ଚ, ସାରିପୁତ୍ତ, ୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତୋ ହୋତି? ଇଧ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ତସ୍ସ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ଚିତ୍ତଂ ୱିରଜ୍ଜତି, ୱିମୁଚ୍ଚତି ଅନୁପାଦାଯ ଆସୱେହି। ୱେଦନାସୁ...ପେ... ଚିତ୍ତେ... ପେ... ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ତସ୍ସ ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ଚିତ୍ତଂ ୱିରଜ୍ଜତି, ୱିମୁଚ୍ଚତି ଅନୁପାଦାଯ ଆସୱେହି। ଏୱଂ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତୋ ହୋତି। ୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତତ୍ତା ଖ୍ୱାହଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, 'ମହାପୁରିସୋ'ତି ୱଦାମି। ଅୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତତ୍ତା 'ନୋ ମହାପୁରିସୋ'ତି ୱଦାମୀ"ତି। ପଠମଂ।

୨। ନାଳନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୩୭୮। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ନାଳନ୍ଦାଯଂ ୱିହରତି ପାୱାରିକମ୍ବୱନେ। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – "ଏୱଂପସନ୍ନୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତି! ନ ଚାହୁ, ନ ଚ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚେତରହି ୱିଜ୍ଜତି ଅଞ୍ଞୋ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଭଗୱତା ଭିୟ୍ୟୋଭିଞ୍ଞତରୋ, ଯଦିଦଂ – ସମ୍ବୋଧିଯ"ନ୍ତି। "ଉଳାରା ଖୋ ତ୍ୟାଯଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଆସଭୀ ୱାଚା ଭାସିତା, ଏକଂସୋ ଗହିତୋ, ସୀହନାଦୋ ନଦିତୋ – 'ଏୱଂପସନ୍ନୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତି! ନ ଚାହୁ, ନ ଚ ଭୱିସ୍ସତି ନ ଚେତରହି ୱିଜ୍ଜତି ଅଞ୍ଞୋ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଭଗୱତା ଭିୟ୍ୟୋଭିଞ୍ଞତରୋ, ଯଦିଦଂ – ସମ୍ବୋଧିଯ'"ନ୍ତି।

"କିଂ ନୁ ତେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଯେ ତେ ଅହେସୁଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା, ସବ୍ବେ ତେ ଭଗୱନ୍ତୋ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ୱିଦିତା – 'ଏୱଂସୀଲା ତେ ଭଗୱନ୍ତୋ ଅହେସୁଂ' ଇତି ୱା, 'ଏୱଂଧମ୍ମା ତେ ଭଗୱନ୍ତୋ ଅହେସୁଂ' ଇତି ୱା, 'ଏୱଂପଞ୍ଞା ତେ ଭଗୱନ୍ତୋ ଅହେସୁଂ' ଇତି ୱା, 'ଏୱଂୱିହାରିନୋ ତେ ଭଗୱନ୍ତୋ ଅହେସୁଂ' ଇତି ୱା, 'ଏୱଂୱିମୁତ୍ତା ତେ ଭଗୱନ୍ତୋ ଅହେସୁଂ' ଇତି ୱା"ତି? "ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ"!

"କିଂ ପନ ତେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଯେ ତେ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା, ସବ୍ବେ ତେ ଭଗୱନ୍ତୋ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ୱିଦିତା – 'ଏୱଂସୀଲା ତେ ଭଗୱନ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି' ଇତି ୱା, 'ଏୱଂଧମ୍ମା ତେ ଭଗୱନ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି' ଇତି ୱା, 'ଏୱଂପଞ୍ଞା ତେ ଭଗୱନ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି' ଇତି ୱା, 'ଏୱଂୱିହାରିନୋ ତେ ଭଗୱନ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି' ଇତି ୱା, 'ଏୱଂୱିମୁତ୍ତା ତେ ଭଗୱନ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି' ଇତି ୱା"ତି? "ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ"।

"କିଂ ପନ ତ୍ୟାହଂ [କିଂ ପନ ତେ (ସୀ।)], ସାରିପୁତ୍ତ, ଏତରହି, ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ୱିଦିତୋ – 'ଏୱଂସୀଲୋ ଭଗୱା' ଇତି ୱା, 'ଏୱଂଧମ୍ମୋ ଭଗୱା' ଇତି ୱା, 'ଏୱଂପଞ୍ଞୋ ଭଗୱା' ଇତି ୱା, 'ଏୱଂୱିହାରୀ ଭଗୱା' ଇତି ୱା, 'ଏୱଂୱିମୁତ୍ତୋ ଭଗୱା' ଇତି ୱା"ତି? "ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ"।

"ଏତ୍ଥ ଚ ତେ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଅରହନ୍ତେସୁ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେସୁ ଚେତୋପରିଯଞାଣଂ [ଚେତୋପରିଯାଯଞାଣଂ (ବହୂସୁ)] ନତ୍ଥି। ଅଥ କିଞ୍ଚରହି ତ୍ୟାଯଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଉଳାରା ଆସଭୀ ୱାଚା ଭାସିତା, ଏକଂସୋ ଗହିତୋ, ସୀହନାଦୋ ନଦିତୋ – 'ଏୱଂପସନ୍ନୋ ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତି! ନ ଚାହୁ, ନ ଚ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚେତରହି ୱିଜ୍ଜତି ଅଞ୍ଞୋ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଭଗୱତା' ଭିୟ୍ୟୋଭିଞ୍ଞତରୋ, ଯଦିଦଂ – ସମ୍ବୋଧିଯ"ନ୍ତି?

"ନ ଖୋ ମେ [ନ ଖୋ ମେ ତଂ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)], ଭନ୍ତେ, ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଅରହନ୍ତେସୁ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେସୁ ଚେତୋପରିଯଞାଣଂ ଅତ୍ଥି, ଅପି ଚ ମେ ଧମ୍ମନ୍ୱଯୋ ୱିଦିତୋ। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭନ୍ତେ, ରଞ୍ଞୋ ପଚ୍ଚନ୍ତିମଂ ନଗରଂ ଦଳ୍ହୁଦ୍ଦାପଂ [ଦଳ୍ହୁଦ୍ଦାପଂ (ସୀ। ପୀ। କ।), ଦଳ୍ହଦ୍ଦାପଂ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଦଳ୍ହପାକାରତୋରଣଂ ଏକଦ୍ୱାରଂ। ତତ୍ରସ୍ସ ଦୋୱାରିକୋ ପଣ୍ଡିତୋ ବ୍ୟତ୍ତୋ ମେଧାୱୀ ଅଞ୍ଞାତାନଂ ନିୱାରେତା ଞାତାନଂ ପୱେସେତା। ସୋ ତସ୍ସ ନଗରସ୍ସ ସମନ୍ତା ଅନୁପରିଯାଯପଥଂ ଅନୁକ୍କମମାନୋ ନ ପସ୍ସେଯ୍ୟ ପାକାରସନ୍ଧିଂ ୱା ପାକାରୱିୱରଂ ୱା, ଅନ୍ତମସୋ ବିଳାରନିକ୍ଖମନମତ୍ତମ୍ପି। ତସ୍ସ ଏୱମସ୍ସ – 'ଯେ ଖୋ କେଚି ଓଳାରିକା ପାଣା ଇମଂ ନଗରଂ ପୱିସନ୍ତି ୱା ନିକ୍ଖମନ୍ତି ୱା, ସବ୍ବେ ତେ ଇମିନାୱ ଦ୍ୱାରେନ ପୱିସନ୍ତି ୱା ନିକ୍ଖମନ୍ତି

ୱା’ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମନ୍ୱଯୋ ୱିଦିତୋ – ‘ଯେପି ତେ, ଭନ୍ତେ, ଅହେସୁଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା, ସବ୍ବେ ତେ ଭଗୱନ୍ତୋ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣେ ପହାଯ, ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସେ ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣେ, ଚତୂସୁ ସତିପଟ୍ଠାନେସୁ ସୁପତିଟ୍ଠିତଚିତ୍ତା, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଯଥାଭୂତଂ ଭାୱେତ୍ୱା, ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝିଂସୁ। ଯେପି ତେ, ଭନ୍ତେ, ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା, ସବ୍ବେ ତେ ଭଗୱନ୍ତୋ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣେ ପହାଯ, ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସେ ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣେ, ଚତୂସୁ ସତିପଟ୍ଠାନେସୁ ସୁପତିଟ୍ଠିତଚିତ୍ତା, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଯଥାଭୂତଂ ଭାୱେତ୍ୱା, ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝିସ୍ସନ୍ତି। ଭଗୱାପି, ଭନ୍ତେ, ଏତରହି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣେ ପହାଯ, ଚେତସୋ ଉପକ୍କିଲେସେ ପଞ୍ଞାଯ ଦୁବ୍ବଲୀକରଣେ, ଚତୂସୁ ସତିପଟ୍ଠାନେସୁ ସୁପତିଟ୍ଠିତଚିତ୍ତୋ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ଯଥାଭୂତଂ ଭାୱେତ୍ୱା, ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’’’ତି।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ସାରିପୁତ୍ତ! ତସ୍ମାତିହ ତ୍ୱଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଇମଂ ଧମ୍ମପରିଯାଯଂ ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଭାସେଯ୍ୟାସି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଉପାସକାନଂ ଉପାସିକାନଂ। ଯେସମ୍ପି ହି, ସାରିପୁତ୍ତ, ମୋଘପୁରିସାନଂ ଭୱିସ୍ସତି ତଥାଗତେ କଙ୍ଖା ୱା ୱିମତି ୱା, ତେସମ୍ପିମଂ ଧମ୍ମପରିଯାଯଂ ସୁତ୍ୱା ଯା ତଥାଗତେ କଙ୍ଖା ୱା ୱିମତି ୱା ସା ପହୀଯିସ୍ସତୀ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଚୁନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୩୭୯। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ମଗଧେସୁ ୱିହରତି ନାଳକଗାମକେ ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ଚୁନ୍ଦୋ ଚ ସମଣୁଦ୍ଦେସୋ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାକୋ ହୋତି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତେନେୱ ଆବାଧେନ ପରିନିବ୍ବାଯି। ଅଥ ଖୋ ଚୁନ୍ଦୋ ସମଣୁଦ୍ଦେସୋ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଯେନ ସାୱତ୍ଥି ଜେତୱନଂ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମୋ ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଚୁନ୍ଦୋ ସମଣୁଦ୍ଦେସୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଆଯସ୍ମା, ଭନ୍ତେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ। ଇଦମସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱର’’ନ୍ତି।

‘‘ଅତ୍ଥି ଖୋ ଇଦଂ, ଆୱୁସୋ ଚୁନ୍ଦ, କଥାପାଭତଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଦସ୍ସନାଯ। ଆଯାମାୱୁସୋ ଚୁନ୍ଦ, ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିସ୍ସାମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସ୍ସାମା’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ଚୁନ୍ଦୋ ସମଣୁଦ୍ଦେସୋ ଆଯସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ଆନନ୍ଦୋ ଚୁନ୍ଦୋ ଚ ସମଣୁଦ୍ଦେସୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଚୁନ୍ଦୋ ସମଣୁଦ୍ଦେସୋ ଏୱମାହ – ‘ଆଯସ୍ମା, ଭନ୍ତେ, ସାରିପୁତ୍ତୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ; ଇଦମସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱର’ନ୍ତି। ଅପି ଚ ମେ, ଭନ୍ତେ, ମଧୁରକଜାତୋ ୱିଯ କାଯୋ, ଦିସାପି ମେ ନ ପକ୍ଖାଯନ୍ତି, ଧମ୍ମାପି ମଂ ନପ୍ପଟିଭନ୍ତି ‘ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ’ତି ସୁତ୍ୱା’’।

‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ ତେ, ଆନନ୍ଦ, ସାରିପୁତ୍ତୋ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧଂ ୱା ଆଦାଯ ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧଂ ୱା ଆଦାଯ ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧଂ ୱା ଆଦାଯ ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ୱିମୁତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧଂ ୱା ଆଦାଯ ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନକ୍ଖନ୍ଧଂ ୱା ଆଦାଯ ପରିନିବ୍ବୁତୋ’’ତି? ‘‘ନ ଚ ଖୋ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧଂ ୱା ଆଦାଯ ପରିନିବ୍ବୁତୋ, ସମାଧିକ୍ଖନ୍ଧଂ ୱା…ପେ… ପଞ୍ଞାକ୍ଖନ୍ଧଂ ୱା… ୱିମୁତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧଂ ୱା… ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନକ୍ଖନ୍ଧଂ ୱା ଆଦାଯ ପରିନିବ୍ବୁତୋ। ଅପି ଚ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଓୱାଦକୋ ଅହୋସି ଓତିଣ୍ଣୋ ୱିଞ୍ଞାପକୋ ସନ୍ଦସ୍ସକୋ ସମାଦପକୋ ସମୁତ୍ତେଜକୋ ସମ୍ପହଂସକୋ, ଅକିଲାସୁ ଧମ୍ମଦେସନାଯ, ଅନୁଗ୍ଗାହକୋ ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ। ତଂ ମଯଂ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଧମ୍ମୋଜଂ ଧମ୍ମଭୋଗଂ ଧମ୍ମାନୁଗ୍ଗହଂ ଅନୁସ୍ସରାମା’’ତି।

‘‘ନନୁ ତଂ, ଆନନ୍ଦ, ମଯା ପଟିକଚ୍ଚେୱ [ପଟିଗଚ୍ଚେୱ (ସୀ। ପୀ।)] ଅକ୍ଖାତଂ – ‘ସବ୍ବେହି ପିଯେହି ମନାପେହି ନାନାଭାୱୋ ୱିନାଭାୱୋ ଅଞ୍ଞଥାଭାୱୋ । ତଂ କୁତେତ୍ଥ, ଆନନ୍ଦ, ଲବ୍ଭା! ଯଂ ତଂ ଜାତଂ ଭୂତଂ ସଙ୍ଖତଂ ପଲୋକଧମ୍ମଂ, ତଂ ୱତ ମା ପଲୁଜ୍ଜୀତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଆନନ୍ଦ, ମହତୋ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ତିଟ୍ଠତୋ ସାରୱତୋ ଯୋ ମହନ୍ତତରୋ ଖନ୍ଧୋ ସୋ ପଲୁଜ୍ଜେଯ୍ୟ; ଏୱମେୱ ଖୋ ଆନନ୍ଦ, ମହତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ତିଟ୍ଠତୋ ସାରୱତୋ ସାରିପୁତ୍ତୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ। ତଂ କୁତେତ୍ଥ, ଆନନ୍ଦ, ଲବ୍ଭା! ଯଂ ତଂ ଜାତଂ ଭୂତଂ ସଙ୍ଖତଂ ପଲୋକଧମ୍ମଂ, ତଂ ୱତ ମା ପଲୁଜ୍ଜୀ’ତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ତସ୍ମାତିହାନନ୍ଦ, ଅତ୍ତଦୀପା ୱିହରଥ ଅତ୍ତସରଣା ଅନଞ୍ଞସରଣା, ଧମ୍ମଦୀପା ଧମ୍ମସରଣା ଅନଞ୍ଞସରଣା।

‘‘କଥଞ୍ଚାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ତଦୀପୋ ୱିହରତି ଅତ୍ତସରଣୋ ଅନଞ୍ଞସରଣୋ, ଧମ୍ମଦୀପୋ ଧମ୍ମସରଣୋ ଅନଞ୍ଞସରଣୋ? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ତଦୀପୋ ୱିହରତି ଅତ୍ତସରଣୋ ଅନଞ୍ଞସରଣୋ, ଧମ୍ମଦୀପୋ ଧମ୍ମସରଣୋ ଅନଞ୍ଞସରଣୋ। ଯେ ହି କେଚି, ଆନନ୍ଦ, ଏତରହି ୱା ମମଚ୍ଚଯେ ୱା ଅତ୍ତଦୀପା ୱିହରିସ୍ସନ୍ତି ଅତ୍ତସରଣା ଅନଞ୍ଞସରଣା, ଧମ୍ମଦୀପା ଧମ୍ମସରଣା ଅନଞ୍ଞସରଣା; ତମତଗ୍ଗେ ମେତେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୂ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଯେ କେଚି ସିକ୍ଖାକାମା’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଉକ୍କଚେଲସୁତ୍ତଂ

୩୮୦। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ୱଜ୍ଜୀସୁ ୱିହରତି ଉକ୍କଚେଲାଯଂ ଗଙ୍ଗାଯ ନଦିଯା ତୀରେ ମହତା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଚିରପରିନିବ୍ବୁତେସୁ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେସୁ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଅବ୍ଭୋକାସେ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ତୁଣ୍ହୀଭୂତଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଅନୁୱିଲୋକେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଅପି ମ୍ୟାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିସା ସୁଞ୍ଞା ୱିଯ ଖାଯତି ପରିନିବ୍ବୁତେସୁ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେସୁ। ଅସୁଞ୍ଞା ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିସା ହୋତି , ଅନପେକ୍ଖା ତସ୍ସଂ ଦିସାଯଂ ହୋତି, ଯସ୍ସଂ ଦିସାଯଂ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା ୱିହରନ୍ତି। ଯେ ହି ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅହେସୁଂ ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା, ତେସମ୍ପି ଭଗୱନ୍ତାନଂ ଏତପ୍ପରମଂଯେୱ ସାୱକଯୁଗଂ [ଏତପରମଂଯେୱ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଅହୋସି – ସେଯ୍ୟଥାପି ମୟ୍ହଂ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା। ଯେପି ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା, ତେସମ୍ପି ଭଗୱନ୍ତାନଂ ଏତପ୍ପରମଂଯେୱ ସାୱକଯୁଗଂ ଭୱିସ୍ସତି – ସେଯ୍ୟଥାପି ମୟ୍ହଂ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା। ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାୱକାନଂ! ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାୱକାନଂ! ସତ୍ଥୁ ଚ ନାମ ସାସନକରା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ୱଚନକରା ୱାଦପ୍ପଟିକରା, ଚତୁନ୍ନଞ୍ଚ ପରିସାନଂ ପିଯା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ମନାପା ଗରୁଭାୱନୀଯା ଚ! ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତସ୍ସ, ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତସ୍ସ! ଏୱରୂପେପି ନାମ ସାୱକଯୁଗେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ନତ୍ଥି ତଥାଗତସ୍ସ ସୋକୋ ୱା ପରିଦେୱୋ ୱା! ତଂ କୁତେତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲବ୍ଭା! ଯଂ ତଂ ଜାତଂ ଭୂତଂ ସଙ୍ଖତଂ ପଲୋକଧମ୍ମଂ, ତଂ ୱତ ମା ପଲୁଜ୍ଜୀତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହତୋ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ତିଟ୍ଠତୋ ସାରୱତୋ ଯେ ମହନ୍ତତରା ଖନ୍ଧା ତେ ପଲୁଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ତିଟ୍ଠତୋ ସାରୱତୋ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା ପରିନିବ୍ବୁତା। ତଂ କୁତେତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲବ୍ଭା! ଯଂ ତଂ ଜାତଂ ଭୂତଂ ସଙ୍ଖତଂ ପଲୋକଧମ୍ମଂ, ତଂ ୱତ ମା ପଲୁଜ୍ଜୀତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ତଦୀପା ୱିହରଥ ଅତ୍ତସରଣା ଅନଞ୍ଞସରଣା, ଧମ୍ମଦୀପା ଧମ୍ମସରଣା ଅନଞ୍ଞସରଣା।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ତଦୀପୋ ୱିହରତି ଅତ୍ତସରଣୋ ଅନଞ୍ଞସରଣୋ, ଧମ୍ମଦୀପୋ ଧମ୍ମସରଣୋ ଅନଞ୍ଞସରଣୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ତଦୀପୋ ୱିହରତି ଅତ୍ତସରଣୋ ଅନଞ୍ଞସରଣୋ, ଧମ୍ମଦୀପୋ ଧମ୍ମସରଣୋ ଅନଞ୍ଞସରଣୋ। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି ୱା ମମଚ୍ଚଯେ ୱା ଅତ୍ତଦୀପା ୱିହରିସ୍ସନ୍ତି ଅତ୍ତସରଣା ଅନଞ୍ଞସରଣା, ଧମ୍ମଦୀପା ଧମ୍ମସରଣା ଅନଞ୍ଞସରଣା; ତମତଗ୍ଗେ ମେତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଯେ କେଚି ସିକ୍ଖାକାମା’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ବାହିଯସୁତ୍ତଂ

୩୮୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ବାହିଯୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ବାହିଯୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ, ଯମହଂ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି। ‘‘ତସ୍ମାତିହ ତ୍ୱଂ, ବାହିଯ, ଆଦିମେୱ ୱିସୋଧେହି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ। କୋ ଚାଦି କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ? ସୀଲଞ୍ଚ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ, ଦିଟ୍ଠି ଚ ଉଜୁକା। ଯତୋ ଚ ଖୋ ତେ, ବାହିଯ, ସୀଲଞ୍ଚ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଦିଟ୍ଠି ଚ ଉଜୁକା, ତତୋ ତ୍ୱଂ, ବାହିଯ, ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଭାୱେଯ୍ୟାସି’’।

‘‘କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ତ୍ୱଂ, ବାହିଯ, କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାହି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାହି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଯତୋ

ଖୋ ତ୍ୱଂ, ବାହିଯ, ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଏୱଂ ଭାୱେସ୍ସସି, ତତୋ ତୁଯ୍ହଂ, ବାହିଯ, ଯା ରତ୍ତି ୱା ଦିୱସୋ ୱା ଆଗମିସ୍ସତି, ୱୁଦ୍ଧିଯେୱ ପାଟିକଙ୍ଖା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ନୋ ପରିହାନୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ବାହିଯୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ବାହିଯୋ ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ – ଯସ୍ସତ୍ଥାଯ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମଦେୱ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜନ୍ତି, ତଦନୁତ୍ତରଂ – ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସି । ''ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା''ତି ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି। ଅଞ୍ଞତରୋ ଚ ପନାଯସ୍ମା ବାହିଯୋ ଅରହତଂ ଅହୋସୀତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଉତ୍ତିଯସୁତ୍ତଂ

୩୮୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଉତ୍ତିଯୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି...ପେ... ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଉତ୍ତିଯୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ, ଯମହଂ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରେଯ୍ୟ''ନ୍ତି। ''ତସ୍ମାତିହ ତ୍ୱଂ, ଉତ୍ତିଯ, ଆଦିମେୱ ୱିସୋଧେହି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ। କୋ ଚାଦି କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ? ସୀଲଞ୍ଚ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ, ଦିଟ୍ଠି ଚ ଉଜୁକା। ଯତୋ ଚ ଖୋ ତେ, ଉତ୍ତିଯ, ସୀଲଞ୍ଚ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଦିଟ୍ଠି ଚ ଉଜୁକା, ତତୋ ତ୍ୱଂ, ଉତ୍ତିଯ, ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଭାୱେଯ୍ୟାସି''।

''କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ ତ୍ୱଂ, ଉତ୍ତିଯ, କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାହି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ...ପେ... ଚିତ୍ତେ...ପେ... ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାହି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଯତୋ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଉତ୍ତିଯ, ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଏୱଂ ଭାୱେସ୍ସସି, ତତୋ ତ୍ୱଂ, ଉତ୍ତିଯ, ଗମିସ୍ସସି ମଚ୍ଚୁଧେଯ୍ୟସ୍ସ ପାର''ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଉତ୍ତିଯୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଉତ୍ତିଯୋ ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ – ଯସ୍ସତ୍ଥାଯ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମଦେୱ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜନ୍ତି, ତଦନୁତ୍ତରଂ – ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସି। ''ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା''ତି ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି। ଅଞ୍ଞତରୋ ଚ ପନାଯସ୍ମା ଉତ୍ତିଯୋ ଅରହତଂ ଅହୋସୀତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଅରିଯସୁତ୍ତଂ

୩୮୩। ''ଚତ୍ତାରୋମେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଅରିଯା ନିଯ୍ୟାନିକା ନିଯ୍ୟନ୍ତି ତକ୍କରସ୍ସ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ...ପେ... ଚିତ୍ତେ...ପେ... ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଅରିଯା ନିଯ୍ୟାନିକା ନିଯ୍ୟନ୍ତି ତକ୍କରସ୍ସ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯା''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ବ୍ରହ୍ମସୁତ୍ତଂ

୩୮୪। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ଉରୁୱେଲାଯଂ ୱିହରତି ନଜ୍ଜା ନେରଞ୍ଜରାଯ ତୀରେ ଅଜପାଲନିଗ୍ରୋଧେ ପଠମାଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱତୋ ରହୋଗତସ୍ସ ପଟିସଲ୍ଲୀନସ୍ସ ଏୱଂ ଚେତସୋ ପରିୱିତକ୍କୋ ଉଦପାଦି – ''ଏକାଯନୋ ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା ସୋକପରିଦେୱାନଂ ସମତିକ୍କମାଯ ଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମାଯ ଞାଯସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ, ଯଦିଦଂ – ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା''।

''କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? କାଯେ ୱା ଭିକ୍ଖୁ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରେଯ୍ୟ ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ ୱା ଭିକ୍ଖୁ...ପେ... ଚିତ୍ତେ ୱା ଭିକ୍ଖୁ...ପେ... ଧମ୍ମେସୁ ୱା ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରେଯ୍ୟ ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଏକାଯନୋ ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା ସୋକପରିଦେୱାନଂ ସମତିକ୍କମାଯ ଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମାଯ ଞାଯସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ, ଯଦିଦଂ – ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା''ତି।

ଅଥ ଖୋ ବ୍ରହ୍ମା ସହମ୍ପତି ଭଗଵତୋ ଚେତସା ଚେତୋପରିଵିତକ୍କମଞ୍ଞାଯ – ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ବଲଵା ପୁରିସୋ ସମିଞ୍ଜିତଂ ଵା ବାହଂ ପସାରେଯ୍ୟ, ପସାରିତଂ ଵା ବାହଂ ସମିଞ୍ଜେଯ୍ୟ, ଏଵମେଵ – ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଅନ୍ତରହିତୋ ଭଗଵତୋ ପୁରତୋ ପାତୁରହୋସି। ଅଥ ଖୋ ବ୍ରହ୍ମା ସହମ୍ପତି ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ଵା ଯେନ ଭଗଵା ତେନଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ''ଏଵମେତଂ, ଭଗଵା, ଏଵମେତଂ, ସୁଗତ! ଏକାଯନୋ ଅଯଂ, ଭନ୍ତେ, ମଗ୍ଗୋ ସତ୍ତାନଂ ଵିସୁଦ୍ଧିଯା ସୋକପରିଦେଵାନଂ ସମତିକ୍କମାଯ ଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମାଯ ଞାଯସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ, ଯଦିଦଂ – ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା'' ।

''କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? କାଯେ ଵା, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରେଯ୍ୟ ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା , ଵିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ଵେଦନାସୁ ଵା, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ ଵା, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଵା, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରେଯ୍ୟ ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ଵିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଏକାଯନୋ ଅଯଂ, ଭନ୍ତେ, ମଗ୍ଗୋ ସତ୍ତାନଂ ଵିସୁଦ୍ଧିଯା ସୋକପରିଦେଵାନଂ ସମତିକ୍କମାଯ ଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମାଯ ଞାଯସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ, ଯଦିଦଂ – ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା''ତି।

ଇଦମଵୋଚ ବ୍ରହ୍ମା ସହମ୍ପତି। ଇଦଂ ଵତ୍ଵା ଅଥାପରଂ ଏତଦଵୋଚ –

''ଏକାଯନଂ ଜାତିଖଯନ୍ତଦସ୍ସୀ, ମଗ୍ଗଂ ପଜାନାତି ହିତାନୁକମ୍ପୀ;

ଏତେନ ମଗ୍ଗେନ ତରିଂସୁ ପୁବ୍ବେ, ତରିସ୍ସନ୍ତି ଯେ ଚ ତରନ୍ତି ଓଘ''ନ୍ତି। ଅଟ୍ଠମଂ;

୯। ସେଦକସୁତ୍ତଂ

୩୮୫। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ସୁମ୍ଭେସୁ ଵିହରତି ସେଦକଂ ନାମ ସୁମ୍ଭାନଂ ନିଗମୋ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗଵା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚଣ୍ଡାଲଵଂସିକୋ ଚଣ୍ଡାଲଵଂସଂ ଉସ୍ସାପେତ୍ଵା ମେଦକଥାଲିକଂ ଅନ୍ତେଵାସିଂ ଆମନ୍ତେସି – 'ଏହି ତ୍ଵଂ, ସମ୍ମ ମେଦକଥାଲିକେ, ଚଣ୍ଡାଲଵଂସଂ ଅଭିରୁହିତ୍ଵା ମମ ଉପରିଖନ୍ଧେ ତିଟ୍ଠାହୀ'ତି। 'ଏଵଂ, ଆଚରିଯା'ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମେଦକଥାଲିକା ଅନ୍ତେଵାସୀ ଚଣ୍ଡାଲଵଂସିକସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁତ୍ଵା ଚଣ୍ଡାଲଵଂସଂ ଅଭିରୁହିତ୍ଵା ଆଚରିଯସ୍ସ ଉପରିଖନ୍ଧେ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚଣ୍ଡାଲଵଂସିକୋ ମେଦକଥାଲିକଂ ଅନ୍ତେଵାସିଂ ଏତଦଵୋଚ – 'ତ୍ଵଂ, ସମ୍ମ ମେଦକଥାଲିକେ, ମମଂ ରକ୍ଖ, ଅହଂ ତଂ ରକ୍ଖିସ୍ସାମି। ଏଵଂ ମଯଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଗୁତ୍ତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ରକ୍ଖିତା ସିପ୍ପାନି ଚେଵ ଦସ୍ସେସ୍ସାମ, ଲାଭଞ୍ଚ [ଲାଭେ ଚ (ସୀ।)] ଲଚ୍ଛାମ, ସୋତ୍ଥିନା ଚ ଚଣ୍ଡାଲଵଂସା ଓରୋହିସ୍ସାମା'ତି। ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମେଦକଥାଲିକା ଅନ୍ତେଵାସୀ ଚଣ୍ଡାଲଵଂସିକଂ ଏତଦଵୋଚ – 'ନ ଖୋ ପନେତଂ, ଆଚରିଯ, ଏଵଂ ଭଵିସ୍ସତି। ତ୍ଵଂ, ଆଚରିଯ, ଅତ୍ତାନଂ ରକ୍ଖ, ଅହଂ ଅତ୍ତାନଂ ରକ୍ଖିସ୍ସାମି। ଏଵଂ ମଯଂ ଅତ୍ତଗୁତ୍ତା ଅତ୍ତରକ୍ଖିତା ସିପ୍ପାନି ଚେଵ ଦସ୍ସେସ୍ସାମ, ଲାଭଞ୍ଚ ଲଚ୍ଛାମ, ସୋତ୍ଥିନା ଚ ଚଣ୍ଡାଲଵଂସା ଓରୋହିସ୍ସାମା'''ତି। ''ସୋ ତତ୍ଥ ଞାଯୋ''ତି ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ, ''ଯଥା ମେଦକଥାଲିକା ଅନ୍ତେଵାସୀ ଆଚରିଯଂ ଅଵୋଚ। ଅତ୍ତାନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରକ୍ଖିସ୍ସାମୀତି ସତିପଟ୍ଠାନଂ ସେଵିତବ୍ବଂ; ପରଂ ରକ୍ଖିସ୍ସାମୀତି ସତିପଟ୍ଠାନଂ ସେଵିତବ୍ବଂ। ଅତ୍ତାନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରକ୍ଖନ୍ତୋ ପରଂ ରକ୍ଖତି, ପରଂ ରକ୍ଖନ୍ତୋ ଅତ୍ତାନଂ ରକ୍ଖତି''।

''କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଅତ୍ତାନଂ ରକ୍ଖନ୍ତୋ ପରଂ ରକ୍ଖତି? ଆସେଵନାଯ, ଭାଵନାଯ, ବହୁଲୀକମ୍ମେନ – ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅତ୍ତାନଂ ରକ୍ଖନ୍ତୋ ପରଂ ରକ୍ଖତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପରଂ ରକ୍ଖନ୍ତୋ ଅତ୍ତାନଂ ରକ୍ଖତି? ଖନ୍ତିଯା, ଅଵିହିଂସାଯ, ମେତ୍ତଚିତ୍ତତାଯ, ଅନୁଦଯତାଯ – ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପରଂ ରକ୍ଖନ୍ତୋ ଅତ୍ତାନଂ ରକ୍ଖତି। ଅତ୍ତାନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରକ୍ଖିସ୍ସାମୀତି ସତିପଟ୍ଠାନଂ ସେଵିତବ୍ବଂ; ପରଂ ରକ୍ଖିସ୍ସାମୀତି ସତିପଟ୍ଠାନଂ ସେଵିତବ୍ବଂ। ଅତ୍ତାନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରକ୍ଖନ୍ତୋ ପରଂ ରକ୍ଖତି, ପରଂ ରକ୍ଖନ୍ତୋ ଅତ୍ତାନଂ ରକ୍ଖତୀ''ତି। ନଵମଂ।

୧୦। ଜନପଦକଲ୍ୟାଣୀସୁତ୍ତଂ

୩୮୬। ଏଵଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ସୁମ୍ଭେସୁ ଵିହରତି ସେଦକଂ ନାମ ସୁମ୍ଭାନଂ ନିଗମୋ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗଵା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଭିକ୍ଖଵୋ''ତି। ''ଭଦନ୍ତେ''ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ –

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, 'ଜନପଦକଲ୍ୟାଣୀ, ଜନପଦକଲ୍ୟାଣୀ'ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମହାଜନକାଯୋ ସନ୍ନିପତେଯ୍ୟ। 'ସା ଖୋ ପନସ୍ସ ଜନପଦକଲ୍ୟାଣୀ ପରମପାସାଵିନୀ ନଚ୍ଚେ, ପରମପାସାଵିନୀ ଗୀତେ। ଜନପଦକଲ୍ୟାଣୀ ନଚ୍ଚତି ଗାଯତୀ'ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ମହାଜନକାଯୋ

ସନ୍ନିପତେୟ୍ୟ। ଅଥ ପୁରିସୋ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ଜୀୱିତୁକାମୋ ଅମରିତୁକାମୋ ସୁଖକାମୋ ଦୁକ୍ଖପଟିକୂଲୋ। ତମେନଂ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – 'ଅଯଂ ତେ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ସମତିତ୍ତିକୋ ତେଲପତ୍ତୋ ଅନ୍ତରେନ ଚ ମହାସମଜ୍ଜଂ ଅନ୍ତରେନ ଚ ଜନପଦକଲ୍ୟାଣିଯା ପରିହରିତବ୍ବୋ। ପୁରିସୋ ଚ ତେ ଉକ୍ଖିତ୍ତାସିକୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଅନୁବନ୍ଧିସ୍ସତି। ଯତ୍ଥେୱ ନଂ ଥୋକମ୍ପି ଛଡ୍ଡେସ୍ସତି ତତ୍ଥେୱ ତେ ସିରୋ ପାତେସ୍ସତୀ'ତି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପି ନୁ ସୋ ପୁରିସୋ ଅମୁଂ ତେଲପତ୍ତଂ ଅମନସିକରିତ୍ୱା ବହିଦ୍ଧା ପମାଦଂ ଆହରେୟ୍ୟା''ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''।

''ଉପମା ଖୋ ମ୍ୟାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତା ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାପନାଯ। ଅଯଂ ଚେତ୍ଥେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ସମତିତ୍ତିକୋ ତେଲପତ୍ତୋତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯଗତାଯ ଏତଂ ସତିଯା ଅଧିୱଚନଂ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'କାଯଗତା ସତି ନୋ ଭାୱିତା ଭୱିସ୍ସତି ବହୁଲୀକତା ଯାନୀକତା ୱତ୍ଥୁକତା ଅନୁଟ୍ଠିତା ପରିଚିତା ସୁସମାରଦ୍ଧା'ତି। ଏୱଞ୍ହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ''ନ୍ତି। ଦସମଂ।

ନାଲନ୍ଦୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ମହାପୁରିସୋ ନାଲନ୍ଦଂ, ଚୁନ୍ଦୋ ଚେଲଞ୍ଚ ବାହିଯୋ;

ଉତ୍ତିଯୋ ଅରିଯୋ ବ୍ରହ୍ମା, ସେଦକଂ ଜନପଦେନ ଚାତି।

୩। ସୀଲଟ୍ଠିତିୱଗ୍ଗୋ

୧। ସୀଲସୁତ୍ତଂ

୩୮୭। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଚ ଆନନ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ଭଦ୍ଦୋ ପାଟଲିପୁତ୍ତେ ୱିହରନ୍ତି କୁକ୍କୁଟାରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଭଦ୍ଦୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଭଦ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଯାନିମାନି, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, କୁସଲାନି ସୀଲାନି ୱୁତ୍ତାନି ଭଗୱତା, ଇମାନି କୁସଲାନି ସୀଲାନି କିମତ୍ଥିଯାନି ୱୁତ୍ତାନି ଭଗୱତା''ତି?

''ସାଧୁ ସାଧୁ, ଆୱୁସୋ ଭଦ୍ଦ! ଭଦ୍ଦକୋ ଖୋ ତେ, ଆୱୁସୋ ଭଦ୍ଦ, ଉମ୍ମଙ୍ଗୋ [ଉମ୍ମଗ୍ଗୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)], ଭଦ୍ଦକଂ ପଟିଭାନଂ, କଲ୍ୟାଣୀ ପରିପୁଚ୍ଛା। ଏୱଞ୍ହି ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ଭଦ୍ଦ, ପୁଚ୍ଛସି – 'ଯାନିମାନି ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, କୁସଲାନି ସୀଲାନି ୱୁତ୍ତାନି ଭଗୱତା, ଇମାନି କୁସଲାନି ସୀଲାନି କିମତ୍ଥିଯାନି ୱୁତ୍ତାନି ଭଗୱତା'''ତି? ''ଏୱମାୱୁସୋ''ତି। ''ଯାନିମାନି, ଆୱୁସୋ ଭଦ୍ଦ, କୁସଲାନି ସୀଲାନି ୱୁତ୍ତାନି ଭଗୱତା, ଇମାନି କୁସଲାନି ସୀଲାନି ଯାୱଦେୱ ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱନାଯ ୱୁତ୍ତାନି ଭଗୱତା''।

''କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଇଧାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଯାନିମାନି , ଆୱୁସୋ ଭଦ୍ଦ, କୁସଲାନି ସୀଲାନି ୱୁତ୍ତାନି ଭଗୱତା, ଇମାନି କୁସଲାନି ସୀଲାନି ଯାୱଦେୱ ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱନାଯ ୱୁତ୍ତାନି ଭଗୱତା''ତି। ପଠମଂ।

୨। ଚିରଟ୍ଠିତିସୁତ୍ତଂ

୩୮୮। ତଂଯେୱ ନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଭଦ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କୋ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ତଥାଗତେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ନ ଚିରଟ୍ଠିତିକୋ ହୋତି? କୋ ପନାୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ତଥାଗତେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ଚିରଟ୍ଠିତିକୋ ହୋତୀ''ତି?

''ସାଧୁ ସାଧୁ, ଆୱୁସୋ ଭଦ୍ଦ! ଭଦ୍ଦକୋ ଖୋ ତେ, ଆୱୁସୋ ଭଦ୍ଦ, ଉମ୍ମଙ୍ଗୋ, ଭଦ୍ଦକଂ ପଟିଭାନଂ, କଲ୍ୟାଣୀ ପରିପୁଚ୍ଛା। ଏୱଞ୍ହି ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ଭଦ୍ଦ, ପୁଚ୍ଛସି – 'କୋ ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ତଥାଗତେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ନ ଚିରଟ୍ଠିତିକୋ ହୋତି? କୋ

ପନାଓ୍ୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ତଥାଗତେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ଚିରଟ୍ଠିତିକୋ ହୋତୀ’’’ତି? ‘‘ଏଓ୍ୱମାଓ୍ୱୁସୋ’’ତି। ‘‘ଚତୁନ୍ନଂ ଖୋ, ଆଓ୍ୱୁସୋ, ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଅଭାଓ୍ୱିତତ୍ତା ଅବହୁଲୀକତତ୍ତା ତଥାଗତେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ନ ଚିରଟ୍ଠିତିକୋ ହୋତି। ଚତୁନ୍ନଞ୍ଚ ଖୋ, ଆଓ୍ୱୁସୋ, ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାଓ୍ୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ତଥାଗତେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ଚିରଟ୍ଠିତିକୋ ହୋତି’’।

‘‘କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଇଧାଓ୍ୱୁସୋ , ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଇମେସଂ ଖୋ, ଆଓ୍ୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଅଭାଓ୍ୱିତତ୍ତା ଅବହୁଲୀକତତ୍ତା ତଥାଗତେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ନ ଚିରଟ୍ଠିତିକୋ ହୋତି। ଇମେସଞ୍ଚ ଖୋ, ଆଓ୍ୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାଓ୍ୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ତଥାଗତେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ଚିରଟ୍ଠିତିକୋ ହୋତୀ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ପରିହାନସୁତ୍ତଂ

୩୮୯। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଚ ଆନନ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ଭଦ୍ଦୋ ପାଟଲିପୁତ୍ତେ ୱିହରନ୍ତି କୁକ୍କୁଟାରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଭଦ୍ଦୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଭଦ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଆଓ୍ୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ସଦ୍ଧମ୍ମପରିହାନଂ ହୋତି? କୋ ନୁ ଖୋ, ଆଓ୍ୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ସଦ୍ଧମ୍ମଅପରିହାନଂ ହୋତୀ’’ତି?

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଆଓ୍ୱୁସୋ ଭଦ୍ଦ! ଭଦ୍ଦକୋ ଖୋ ତେ, ଆଓ୍ୱୁସୋ ଭଦ୍ଦ, ଉମ୍ମଙ୍ଗୋ, ଭଦ୍ଦକଂ ପଟିଭାନଂ, କଲ୍ୟାଣୀ ପରିପୁଚ୍ଛା। ଏଓ୍ୱଞ୍ହି ତ୍ୱଂ, ଆଓ୍ୱୁସୋ ଭଦ୍ଦ, ପୁଚ୍ଛସି – ‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଆଓ୍ୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ସଦ୍ଧମ୍ମପରିହାନଂ ହୋତି? କୋ ପନାଓ୍ୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ସଦ୍ଧମ୍ମଅପରିହାନଂ ହୋତୀ’’’ତି? ‘‘ଏଓ୍ୱମାଓ୍ୱୁସୋ’’ତି। ‘‘ଚତୁନ୍ନଂ ଖୋ, ଆଓ୍ୱୁସୋ , ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଅଭାଓ୍ୱିତତ୍ତା ଅବହୁଲୀକତତ୍ତା ସଦ୍ଧମ୍ମପରିହାନଂ ହୋତି। ଚତୁନ୍ନଞ୍ଚ ଖୋ, ଆଓ୍ୱୁସୋ, ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାଓ୍ୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ସଦ୍ଧମ୍ମଅପରିହାନଂ ହୋତି’’।

‘‘କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଇଧାଓ୍ୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଇମେସଂ ଖୋ, ଆଓ୍ୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଅଭାଓ୍ୱିତତ୍ତା ଅବହୁଲୀକତତ୍ତା ସଦ୍ଧମ୍ମପରିହାନଂ ହୋତି। ଇମେସଞ୍ଚ ଖୋ, ଆଓ୍ୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାଓ୍ୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ସଦ୍ଧମ୍ମଅପରିହାନଂ ହୋତୀ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ସୁଦ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୩୯୦। ସାଓ୍ୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିପଟ୍ଠାନା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ …ପେ… ଚିତ୍ତେ …ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଅଞ୍ଞତରବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୩୯୧। ଏଓ୍ୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଓ୍ୱା ସାଓ୍ୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତଓ୍ୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଯେନ ଭଗଓ୍ୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗଓ୍ୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗଓ୍ୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ତଥାଗତେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ନ ଚିରଟ୍ଠିତିକୋ ହୋତି? କୋ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚଯୋ ଯେନ ତଥାଗତେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ଚିରଟ୍ଠିତିକୋ ହୋତୀ’’ତି?

‘‘ଚତୁନ୍ନଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଅଭାଓ୍ୱିତତ୍ତା ଅବହୁଲୀକତତ୍ତା ତଥାଗତେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ନ ଚିରଟ୍ଠିତିକୋ ହୋତି। ଚତୁନ୍ନଞ୍ଚ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାଓ୍ୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ତଥାଗତେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ଚିରଟ୍ଠିତିକୋ ହୋତି।

‘‘କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଇଧ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଇମେସଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଅଭାୱିତତ୍ତା ଅବହୁଲୀକତତ୍ତା ତଥାଗତେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ନ ଚିରଟ୍ଠିତିକୋ ହୋତି। ଇମେସଞ୍ଚ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ତଥାଗତେ ପରିନିବ୍ବୁତେ ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ଚିରଟ୍ଠିତିକୋ ହୋତୀ’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ସୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ , ଭୋ ଗୋତମ…ପେ… ଉପାସକଂ ମଂ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ’’ନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପଦେସସୁତ୍ତଂ

୩୯୨। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ସାକେତେ ୱିହରନ୍ତି କଣ୍ଡକୀୱନେ [କଣ୍ଟକୀୱନେ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତା ଯେନାଯସ୍ମା ଅନିରୁଦ୍ଧୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ଅନୁରୁଦ୍ଧେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିଂସୁ। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ସେଖୋ, ସେଖୋ’ତି [ସେକ୍ଖୋ ସେକ୍ଖୋତି (ସ୍ୟା। କଂ।)], ଆୱୁସୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ସେଖୋ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ଚତୁନ୍ନଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ପଦେସଂ ଭାୱିତତ୍ତା ସେଖୋ ହୋତି’’।

‘‘କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଇଧାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଇମେସଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ପଦେସଂ ଭାୱିତତ୍ତା ସେଖୋ ହୋତୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସମତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୩୯୩। ତଂଯେୱ ନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘‘ଅସେଖୋ , ଅସେଖୋ’ତି, ଆୱୁସୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ୱୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅସେଖୋ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ଚତୁନ୍ନଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ସମତ୍ତଂ ଭାୱିତତ୍ତା ଅସେଖୋ ହୋତି’’।

‘‘କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଇଧାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଇମେସଂ ଖୋ , ଆୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ସମତ୍ତଂ ଭାୱିତତ୍ତା ଅସେଖୋ ହୋତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଲୋକସୁତ୍ତଂ

୩୯୪। ତଂଯେୱ ନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କତମେସଂ, ଆୱୁସୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଧମ୍ମାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ମହାଭିଞ୍ଞତଂ [ମହାଭିଞ୍ଞାତଂ (ପୀ।)] ପତ୍ତୋ’’ତି? ‘‘ଚତୁନ୍ନଂ , ଆୱୁସୋ, ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ମହାଭିଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତୋ’’।

‘‘କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାମି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାମି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଇମେସଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ , ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ମହାଭିଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତୋ। ଇମେସଞ୍ଚ ପନାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ସହସ୍ସଂ ଲୋକଂ ଅଭିଜାନାମୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ସିରିୱଡ୍ଢସୁତ୍ତଂ

୩୯୫। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ସିରିୱଡ୍ଢୋ [ସିରୀୱଡ୍ଢୋ (କ।)] ଗହପତି ଆବାଧିକୋ ହୋତି ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ଅଥ ଖୋ ସିରିୱଡ୍ଢୋ ଗହପତି ଅଞ୍ଞତରଂ ପୁରିସଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଏହି ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ମମ ୱଚନେନ ଆଯସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦ – 'ସିରିୱଡ୍ଢୋ, ଭନ୍ତେ, ଗହପତି ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ସୋ ଆଯସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦତୀ'ତି। ଏୱଞ୍ଚ ୱଦେହି – 'ସାଧୁ କିର, ଭନ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ସିରିୱଡ୍ଢସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମତୁ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯା'''ତି। ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ ସିରିୱଡ୍ଢସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ସିରିୱଡ୍ଢୋ, ଭନ୍ତେ, ଗହପତି ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ, ସୋ ଆଯସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦତି। ଏୱଞ୍ଚ ୱଦେତି – 'ସାଧୁ କିର, ଭନ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ସିରିୱଡ୍ଢସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମତୁ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯା'''ତି। ଅଧିୱାସେସି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଯେନ ସିରିୱଡ୍ଢସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସିରିୱଡ୍ଢଂ ଗହପତିଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କଚ୍ଚି ତେ, ଗହପତି, ଖମନୀଯଂ କଚ୍ଚି ଯାପନୀଯଂ, କଚ୍ଚି ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ପଟିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ଅଭିକ୍କମନ୍ତି; ପଟିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୋ ଅଭିକ୍କମୋ''ତି? ''ନ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଖମନୀଯଂ ନ ଯାପନୀଯଂ। ବାଳ୍ହା ମେ ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଅଭିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ପଟିକ୍କମନ୍ତି; ଅଭିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୋ ପଟିକ୍କମୋ''ତି।

''ତସ୍ମାତିହ ତେ, ଗହପତି, ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରିସ୍ସାମି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ...ପେ... ଚିତ୍ତେ...ପେ... ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରିସ୍ସାମି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସ'ନ୍ତି। ଏୱଞ୍ହି ତେ, ଗହପତି, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ''ନ୍ତି।

''ଯେମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଦେସିତା ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତି, ତେ ଧମ୍ମା [ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତେ ରତନଧମ୍ମା (ସୀ।)] ମଯି, ଅହଞ୍ଚ ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସନ୍ଦିସ୍ସାମି। ଅହଞ୍ହି, ଭନ୍ତେ, କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାମି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ...ପେ... ଚିତ୍ତେ...ପେ... ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାମି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଯାନି ଚିମାନି, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ପଞ୍ଚୋରମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି ଦେସିତାନି, ନାହଂ, ଭନ୍ତେ, ତେସଂ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ତନି ଅପ୍ପହୀନଂ ସମନୁପସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଲାଭା ତେ, ଗହପତି, ସୁଲଦ୍ଧଂ ତେ, ଗହପତି! ଅନାଗାମିଫଲଂ ତଯା, ଗହପତି, ବ୍ଯାକତ''ନ୍ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ମାନଦିନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୩୯୬। ତଂଯେୱ ନିଦାନଂ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ମାନଦିନ୍ନୋ ଗହପତି ଆବାଧିକୋ ହୋତି ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ଅଥ ଖୋ ମାନଦିନ୍ନୋ ଗହପତି ଅଞ୍ଞତରଂ ପୁରିସଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଏହି ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ...ପେ... ନ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଖମନୀଯଂ ନ ଯାପନୀଯଂ। ବାଳ୍ହା ମେ ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଅଭିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ପଟିକ୍କମନ୍ତି; ଅଭିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୋ ପଟିକ୍କମୋତି। ଏୱରୂପାଯ ଚାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ଫୁଟ୍ଠୋ ସମାନୋ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାମି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ...ପେ... ଚିତ୍ତେ... ପେ... ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାମି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଯାନି ଚିମାନି, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ପଞ୍ଚୋରମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି ଦେସିତାନି, ନାହଂ, ଭନ୍ତେ, ତେସଂ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ତନି ଅପ୍ପହୀନଂ ସମନୁପସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଲାଭା ତେ, ଗହପତି, ସୁଲଦ୍ଧଂ ତେ, ଗହପତି! ଅନାଗାମିଫଲଂ ତଯା, ଗହପତି, ବ୍ଯାକତ''ନ୍ତି। ଦସମଂ।

ସୀଲଟ୍ଠିତିୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସୀଲଂ ଠିତି ପରିହାନଂ, ସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରାହ୍ମଣପଦେସଂ;

ସମତ୍ତଂ ଲୋକୋ ସିରିଓଙ୍ଘୋ, ମାନଦିନ୍ନେନ ତେ ଦସାତି।

୪। ଅନନୁସ୍ସୁତଓଗ୍ଗୋ

୧। ଅନନୁସ୍ସୁତସୁତ୍ତଂ

୩୯୭। ସାଓତ୍ଥିନିଦାନଂ । '''ଅଯଂ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସନା'ତି ମେ, ଭିକ୍ଖଓେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ଓିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି। 'ସା ଖୋ ପନାଯଂ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସନା ଭାଓେତବ୍ବା'ତି ମେ, ଭିକ୍ଖଓେ…ପେ… ଭାଓିତା'ତି ମେ, ଭିକ୍ଖଓେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ଓିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି''।

'''ଅଯଂ ଓେଦନାସୁ ଓେଦନାନୁପସ୍ସନା'ତି ମେ, ଭିକ୍ଖଓେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ଓିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି। 'ସା ଖୋ ପନାଯଂ ଓେଦନାସୁ ଓେଦନାନୁପସ୍ସନା ଭାଓେତବ୍ବା'ତି ମେ, ଭିକ୍ଖଓେ…ପେ… ଭାଓିତା'ତି ମେ, ଭିକ୍ଖଓେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ଓିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି।

'''ଅଯଂ ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସନା'ତି ମେ, ଭିକ୍ଖଓେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ଓିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି। 'ସା ଖୋ ପନାଯଂ ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସନା ଭାଓେତବ୍ବା'ତି ମେ, ଭିକ୍ଖଓେ…ପେ… ଭାଓିତା'ତି ମେ, ଭିକ୍ଖଓେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ଓିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି।

'''ଅଯଂ ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନା'ତି ମେ, ଭିକ୍ଖଓେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ଓିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି। 'ସା ଖୋ ପନାଯଂ ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସନା ଭାଓେତବ୍ବା'ତି ମେ, ଭିକ୍ଖଓେ…ପେ… ଭାଓିତା'ତି ମେ, ଭିକ୍ଖଓେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ଓିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦୀ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ଓିରାଗସୁତ୍ତଂ

୩୯୮। ''ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖଓେ, ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାଓିତା ବହୁଲୀକତା ଏକନ୍ତନିବ୍ବିଦାଯ ଓିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ଉପସମାଯ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂଓତ୍ତନ୍ତି।

''କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ଓିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ଓିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ଓେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ଓିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ଓିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାଓିତା ବହୁଲୀକତା ଏକନ୍ତନିବ୍ବିଦାଯ ଓିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ଉପସମାଯ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂଓତ୍ତନ୍ତୀ''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଓିରଦ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୩୯୯। ''ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି, ଭିକ୍ଖଓେ, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଓିରଦ୍ଧା, ଓିରଦ୍ଧୋ ତେସଂ ଅରିଯୋ ମଗ୍ଗୋ [ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ (କ।) ଇମସ୍ମିଂ ଯେଓ ସୁତ୍ତେ ଦିସ୍ସତି ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋତିପଦଂ, ନ ପନାଞ୍ଞତ୍ଥ ଇଦ୍ଧିପାଦ ଅନୁରୁଦ୍ଧାଦୀସୁ] ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯଗାମୀ। ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି, ଭିକ୍ଖଓେ, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଆରଦ୍ଧା, ଆରଦ୍ଧୋ ତେସଂ ଅରିଯୋ ମଗ୍ଗୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯଗାମୀ।

''କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ଓିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ଓିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ଓେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ଓିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ଓିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି , ଭିକ୍ଖଓେ, ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଓିରଦ୍ଧା, ଓିରଦ୍ଧୋ ତେସଂ ଅରିଯୋ ମଗ୍ଗୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯଗାମୀ। ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି, ଭିକ୍ଖଓେ, ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଆରଦ୍ଧା, ଆରଦ୍ଧୋ ତେସଂ ଅରିଯୋ ମଗ୍ଗୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯଗାମୀ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଭାୱିତସୁତ୍ତଂ

୪୦୦। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଅପାରା ପାରଂ ଗମନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି।

‘‘କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଅପାରା ପାରଂ ଗମନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସତିସୁତ୍ତଂ

୪୦୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ‘‘ସତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିହରେଯ୍ୟ ସମ୍ପଜାନୋ। ଅଯଂ ୱୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀ’’।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତୋ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱିଦିତା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ୱିଦିତା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି , ୱିଦିତା ଅବ୍ଭତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ୱିଦିତା ୱିତକ୍କା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି , ୱିଦିତା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ୱିଦିତା ଅବ୍ଭତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ୱିଦିତା ସଞ୍ଞା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ୱିଦିତା ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ୱିଦିତା ଅବ୍ଭତ୍ଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମ୍ପଜାନୋ ହୋତି। ସତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିହରେଯ୍ୟ ସମ୍ପଜାନୋ। ଅଯଂ ୱୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୪୦୨। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିପଟ୍ଠାନା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଫଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଫଲଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଅଞ୍ଞା, ସତି ୱା ଉପାଦିସେସେ ଅନାଗାମିତା’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଛନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୪୦୩। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିପଟ୍ଠାନା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ତସ୍ସ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ଯୋ କାଯସ୍ମିଂ ଛନ୍ଦୋ ସୋ ପହୀଯତି। ଛନ୍ଦସ୍ସ ପହାନା ଅମତଂ ସଚ୍ଛିକତଂ ହୋତି।

‘‘ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ତସ୍ସ ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ଯୋ ୱେଦନାସୁ ଛନ୍ଦୋ ସୋ ପହୀଯତି। ଛନ୍ଦସ୍ସ ପହାନା ଅମତଂ ସଚ୍ଛିକତଂ ହୋତି।

‘‘ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ତସ୍ସ ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ଯୋ ଚିତ୍ତମ୍ହି ଛନ୍ଦୋ ସୋ ପହୀଯତି। ଛନ୍ଦସ୍ସ ପହାନା ଅମତଂ ସଚ୍ଛିକତଂ ହୋତି।

‘‘ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ତସ୍ସ ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ଯୋ ଧମ୍ମେସୁ ଛନ୍ଦୋ ସୋ ପହୀଯତି। ଛନ୍ଦସ୍ସ ପହାନା ଅମତଂ ସଚ୍ଛିକତଂ ହୋତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ପରିଞ୍ଞାତସୁତ୍ତଂ

୪୦୪। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିପଟ୍ଠାନା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ତସ୍ସ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ କାଯୋ ପରିଞ୍ଞାତୋ ହୋତି। କାଯସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାତତ୍ତା ଅମତଂ ସଚ୍ଛିକତଂ ହୋତି।

‘‘ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ତସ୍ସ ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ୱେଦନା ପରିଞ୍ଞାତା ହୋନ୍ତି। ୱେଦନାନଂ ପରିଞ୍ଞାତତ୍ତା ଅମତଂ ସଚ୍ଛିକତଂ ହୋତି।

‘‘ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ତସ୍ସ ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ଚିତ୍ତଂ ପରିଞ୍ଞାତଂ ହୋତି। ଚିତ୍ତସ୍ସ ପରିଞ୍ଞାତତ୍ତା ଅମତଂ ସଚ୍ଛିକତଂ ହୋତି।

‘‘ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ତସ୍ସ ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସିନୋ ୱିହରତୋ ଧମ୍ମା ପରିଞ୍ଞାତା ହୋନ୍ତି। ଧମ୍ମାନଂ ପରିଞ୍ଞାତତ୍ତା ଅମତଂ ସଚ୍ଛିକତଂ ହୋତୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଭାୱନାସୁତ୍ତଂ

୪୦୫। ‘‘ଚତୁନ୍ନଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱନଂ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ’’। ‘‘କତମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱନା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଅଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱନା’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୪୦୬। ‘‘ସତିପଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ସତିପଟ୍ଠାନଭାୱନଞ୍ଚ ସତିପଟ୍ଠାନଭାୱନାଗାମିନିଞ୍ଚ ପଟିପଦଂ। ତଂ ସୁଣାଥ’’। ‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିପଟ୍ଠାନଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି…ପେ… ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିପଟ୍ଠାନଂ’’।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିପଟ୍ଠାନଭାୱନା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମୁଦଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ କାଯସ୍ମିଂ ୱିହରତି, ୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ କାଯସ୍ମିଂ ୱିହରତି, ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ କାଯସ୍ମିଂ ୱିହରତି, ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ସମୁଦଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱେଦନାସୁ ୱିହରତି…ପେ… ସମୁଦଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ଚିତ୍ତେ ୱିହରତି… ସମୁଦଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ଧମ୍ମେସୁ ୱିହରତି, ୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ଧମ୍ମେସୁ ୱିହରତି, ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ଧମ୍ମେସୁ ୱିହରତି, ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିପଟ୍ଠାନଭାୱନା।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିପଟ୍ଠାନଭାୱନାଗାମିନୀ ପଟିପଦା? ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ, ସମ୍ମାୱାଚା, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ, ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ, ସମ୍ମାୱାଯାମୋ, ସମ୍ମାସତି, ସମ୍ମାସମାଧି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିପଟ୍ଠାନଭାୱନାଗାମିନୀ ପଟିପଦା’’ତି। ଦସମଂ।

ଅନନୁସ୍ସୁତୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅନନୁସ୍ସୁତଂ ୱିରାଗୋ, ୱିରଦ୍ଧୋ ଭାୱନା ସତି;

ଅଞ୍ଞା ଛନ୍ଦଂ ପରିଞ୍ଞାଯ, ଭାୱନା ୱିଭଙ୍ଗେନ ଚାତି।

୫। ଅମତଵଗ୍ଗୋ

୧। ଅମତସୁତ୍ତଂ

୪୦୭। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଚତୂସୁ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତିପଟ୍ଠାନେସୁ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଚିତ୍ତା ଵିହରଥ। ମା ଵୋ ଅମତଂ ପନସ୍ସ। କତମେସୁ ଚତୂସୁ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ଵିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ଵେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ଵିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଇମେସୁ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତୂସୁ ସତିପଟ୍ଠାନେସୁ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଚିତ୍ତା ଵିହରଥ। ମା ଵୋ ଅମତଂ ପନସ୍ସା’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ସମୁଦଯସୁତ୍ତଂ

୪୦୮। ‘‘ଚତୁନ୍ନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ। କୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, କାଯସ୍ସ ସମୁଦଯୋ? ଆହାରସମୁଦଯା କାଯସ୍ସ ସମୁଦଯୋ; ଆହାରନିରୋଧା କାଯସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ। ଫସ୍ସସମୁଦଯା ଵେଦନାନଂ ସମୁଦଯୋ; ଫସ୍ସନିରୋଧା ଵେଦନାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ। ନାମରୂପସମୁଦଯା ଚିତ୍ତସ୍ସ ସମୁଦଯୋ; ନାମରୂପନିରୋଧା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ। ମନସିକାରସମୁଦଯା ଧମ୍ମାନଂ ସମୁଦଯୋ; ମନସିକାରନିରୋଧା ଧମ୍ମାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ମଗ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୪୦୯। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ତତ୍ର ଖୋ ଭଗଵା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଏକମିଦାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଯଂ ଉରୁଵେଲାଯଂ ଵିହରାମି ନଜ୍ଜା ନେରଞ୍ଜରାଯ ତୀରେ ଅଜପାଲନିଗ୍ରୋଧେ ପଠମାଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରହୋଗତସ୍ସ ପଟିସଲ୍ଲୀନସ୍ସ ଏଵଂ ଚେତସୋ ପରିଵିତକ୍କୋ ଉଦପାଦି – ‘ଏକାଯନୋ ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ ସତ୍ତାନଂ ଵିସୁଦ୍ଧିଯା ସୋକପରିଦେଵାନଂ ସମତିକ୍କମାଯ ଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମାଯ ଞାଯସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ, ଯଦିଦଂ – ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା’’’।

‘‘କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? କାଯେ ଵା ଭିକ୍ଖୁ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରେଯ୍ୟ ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ଵିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ଵେଦନାସୁ ଵା ଭିକ୍ଖୁ ଵେଦନାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରେଯ୍ୟ…ପେ… ଚିତ୍ତେ ଵା ଭିକ୍ଖୁ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରେଯ୍ୟ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଵା ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରେଯ୍ୟ ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ଵିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଏକାଯନୋ ଅଯଂ ମଗ୍ଗୋ ସତ୍ତାନଂ ଵିସୁଦ୍ଧିଯା ସୋକପରିଦେଵାନଂ ସମତିକ୍କମାଯ ଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମାଯ ଞାଯସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ, ଯଦିଦଂ – ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା’’ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ବ୍ରହ୍ମା ସହମ୍ପତି ମମ ଚେତସା ଚେତୋପରିଵିତକ୍କମଞ୍ଞାଯ – ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ବଲଵା ପୁରିସୋ ସମିଞ୍ଜିତଂ ଵା ବାହଂ ପସାରେଯ୍ୟ, ପସାରିତଂ ଵା ବାହଂ ସମିଞ୍ଜେଯ୍ୟ, ଏଵମେଵ – ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଅନ୍ତରହିତୋ ମମ ପୁରତୋ ପାତୁରହୋସି। ଅଥ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ବ୍ରହ୍ମା ସହମ୍ପତି ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ଵା ଯେନାହଂ ତେନଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ଵା ମଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘ଏଵମେତଂ, ଭଗଵା, ଏଵମେତଂ, ସୁଗତ! ଏକାଯନୋ ଅଯଂ, ଭନ୍ତେ, ମଗ୍ଗୋ ସତ୍ତାନଂ ଵିସୁଦ୍ଧିଯା ସୋକପରିଦେଵାନଂ ସମତିକ୍କମାଯ ଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମାଯ ଞାଯସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ, ଯଦିଦଂ – ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା’’’।

‘‘କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? କାଯେ ଵା, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରେଯ୍ୟ ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ଵିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ଵେଦନାସୁ ଵା…ପେ… ଚିତ୍ତେ ଵା …ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଵା, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରେଯ୍ୟ ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ଵିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଏକାଯନୋ ଅଯଂ, ଭନ୍ତେ, ମଗ୍ଗୋ ସତ୍ତାନଂ ଵିସୁଦ୍ଧିଯା ସୋକପରିଦେଵାନଂ ସମତିକ୍କମାଯ ଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମାଯ ଞାଯସ୍ସ ଅଧିଗମାଯ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ, ଯଦିଦଂ – ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା’’ତି।

‘‘ଇଦମଵୋଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ବ୍ରହ୍ମା ସହମ୍ପତି। ଇଦଂ ଵତ୍ଵା ଅଥାପରଂ ଏତଦଵୋଚ –

‘ଏକାଯନଂ ଜାତିଖଯନ୍ତଦସ୍ସୀ, ମଗ୍ଗଂ ପଜାନାତି ହିତାନୁକମ୍ପୀ;

ଏତେନ ମଗ୍ଗେନ ତରିଂସୁ ପୁବ୍ବେ, ତରିସ୍ସନ୍ତି ଯେ ଚ ତରନ୍ତି ଓଘ'''ନ୍ତି। ତତିଯଂ;

୪। ସତିସୁତ୍ତଂ

୪୧୦। ''ସତୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିହରେଯ୍ୟ। ଅଯଂ ୱୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତୋ ହୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତୋ ହୋତି। ସତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିହରେଯ୍ୟ। ଅଯଂ ୱୋ ଅମ୍ହାକଂ ଅନୁସାସନୀ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। କୁସଲରାସିସୁତ୍ତଂ

୪୧୧। '''କୁସଲରାସୀ'ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଦମାନୋ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟ। କେୱଲୋ ହାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁସଲରାସି, ଯଦିଦଂ – ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା।

''କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। 'କୁସଲରାସୀ'ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଦମାନୋ ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟ। କେୱଲୋ ହାଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁସଲରାସି, ଯଦିଦଂ – ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୁତ୍ତଂ

୪୧୨। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

''ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ, ଯମହଂ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରେଯ୍ୟ''ନ୍ତି। ''ତସ୍ମାତିହ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଆଦିମେୱ ୱିସୋଧେହି କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ। କୋ ଚାଦି କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ? ଇଧ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତୋ ୱିହରାହି ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅଣୁମତ୍ତେସୁ ୱଜ୍ଜେସୁ ଭଯଦସ୍ସାୱୀ, ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖସ୍ସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ। ଯତୋ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତୋ ୱିହରିସ୍ସସି ଆଚାରଗୋଚରସମ୍ପନ୍ନୋ ଅଣୁମତ୍ତେସୁ ୱଜ୍ଜେସୁ ଭଯଦସ୍ସାୱୀ ସମାଦାଯ ସିକ୍ଖିସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ; ତତୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଭାୱେଯ୍ୟାସି''।

''କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାହି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାହି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ । ଯତୋ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଏୱଂ ଭାୱେସ୍ସସି, ତତୋ ତୁଯ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଯା ରତ୍ତି ୱା ଦିୱସୋ ୱା ଆଗମିସ୍ସତି ୱୁଦ୍ଧିଯେୱ ପାଟିକଙ୍ଖା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ନୋ ପରିହାନୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି। ଅଥ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ନଚିରସ୍ସେୱ – ଯସ୍ସତ୍ଥାଯ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମଦେୱ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜନ୍ତି, ତଦନୁତ୍ତରଂ – ବ୍ରହ୍ମଚରିଯପରିଯୋସାନଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ''ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା''ତି ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି। ଅଞ୍ଞତରୋ ଚ ପନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତଂ ଅହୋସୀତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଦୁଚ୍ଚରିତସୁତ୍ତଂ

୪୧୩। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି…ପେ… ''ସାଧୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ସଂଖିତ୍ତେନ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ, ଯମହଂ ଭଗୱତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁତ୍ୱା ଏକୋ ୱୂପକଟ୍ଠୋ ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ଆତାପୀ ପହିତତ୍ତୋ ୱିହରେଯ୍ୟ''ନ୍ତି। ''ତସ୍ମାତିହ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଆଦିମେୱ ୱିସୋଧେହି

କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ। କୋ ଚାଦି କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ? ଇଧ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, କାଯଦୁଚ୍ଚରିତଂ ପହାଯ କାଯସୁଚରିତଂ ଭାୱେସ୍ସସି। ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତଂ ପହାଯ ୱଚୀସୁଚରିତଂ ଭାୱେସ୍ସସି। ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତଂ ପହାଯ ମନୋସୁଚରିତଂ ଭାୱେସ୍ସସି। ଯତୋ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, କାଯଦୁଚ୍ଚରିତଂ ପହାଯ କାଯସୁଚରିତଂ ଭାୱେସ୍ସସି, ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତଂ ପହାଯ ୱଚୀସୁଚରିତଂ ଭାୱେସ୍ସସି, ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତଂ ପହାଯ ମନୋସୁଚରିତଂ ଭାୱେସ୍ସସି, ତତୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଭାୱେୟ୍ୟାସି''।

''କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାହି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାହି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଯତୋ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଏୱଂ ଭାୱେସ୍ସସି, ତତୋ ତୁଯ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଯା ରତ୍ତି ୱା ଦିୱସୋ ୱା ଆଗମିସ୍ସତି ୱୁଦ୍ଧିଯେୱ ପାଟିକଙ୍ଖା କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ନୋ ପରିହାନୀ''ତି…ପେ… ଅଞ୍ଞତରୋ ଚ ପନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହତଂ ଅହୋସୀତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ମିତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୪୧୪। ''ଯେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁକମ୍ପେୟ୍ୟାଥ, ଯେ ଚ ଖୋ ସୋତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟୁଂ ମିତ୍ତା ୱା ଅମଚ୍ଚା ୱା ଞାତୀ ୱା ସାଲୋହିତା ୱା, ତେ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱନାଯ ସମାଦପେତବ୍ବା ନିୱେସେତବ୍ବା ପତିଟ୍ଠାପେତବ୍ବା।

''କତମେସଂ, ଚତୁନ୍ନଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁକମ୍ପେୟ୍ୟାଥ, ଯେ ଚ ସୋତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟୁଂ ମିତ୍ତା ୱା ଅମଚ୍ଚା ୱା ଞାତୀ ୱା ସାଲୋହିତା ୱା, ତେ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱନାଯ ସମାଦପେତବ୍ବା ନିୱେସେତବ୍ବା ପତିଟ୍ଠାପେତବ୍ବା''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ୱେଦନାସୁତ୍ତଂ

୪୧୫। ''ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? ସୁଖା ୱେଦନା, ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ୱେଦନା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା। ଇମାସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ୱେଦନାନଂ ପରିଞ୍ଞାଯ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାୱେତବ୍ବା।

''କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଇମାସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ୱେଦନାନଂ ପରିଞ୍ଞାଯ ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାୱେତବ୍ବା''ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଆସୱସୁତ୍ତଂ

୪୧୬। ''ତଯୋମେ , ଭିକ୍ଖୱେ ଆସୱା। କତମେ ତଯୋ? କାମାସୱୋ, ଭୱାସୱୋ, ଅୱିଜ୍ଜାସୱୋ – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଯୋ ଆସୱା। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ ଆସୱାନଂ ପହାନାଯ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାୱେତବ୍ବା।

''କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ ଆସୱାନଂ ପହାନାଯ ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାୱେତବ୍ବା''ତି। ଦସମଂ।

ଅମତୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅମତଂ ସମୁଦଯୋ ମଗ୍ଗୋ, ସତି କୁସଲରାସି ଚ;

ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଦୁଚ୍ଚରିତଂ, ମିଡ୍ଢଵେଦନା ଆସଵେନ ଚାତି।

୬। ଗଙ୍ଗାପେୟ୍ୟାଲଵଗ୍ଗୋ

୧-୧୨। ଗଙ୍ଗାନଦୀଆଦିସୁତ୍ତଦ୍ୱାଦସକଂ

୪୧୭-୪୨୮। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖଵେ, ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଭାଵେନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଭାଵେନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ କାୟେ କାୟାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ଵିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ଵେଦନାସୁ …ପେ… ଚିତ୍ତେ …ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ଵିନେୟ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଭାଵେନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ’’ତି ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ଗଙ୍ଗାପେୟ୍ୟାଲଵଗ୍ଗୋ ଛଟ୍ଠୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଛ ପାଚୀନତୋ ନିନ୍ନା, ଛ ନିନ୍ନା ଚ ସମୁଦ୍ଦତୋ;

ଏତେ ଦ୍ୱେ ଛ ଦ୍ୱାଦସ ହୋନ୍ତି, ଵଗ୍ଗୋ ତେନ ପଵୁଚ୍ଚତୀତି।

୭। ଅପ୍ପମାଦଵଗ୍ଗୋ

୧-୧୦। ତଥାଗତାଦିସୁତ୍ତଦସକଂ

୪୨୯-୪୩୮। ଯାଵତା, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତ୍ତା ଅପଦା ଵା ଦ୍ୱିପଦା ଵା ଚତୁପ୍ପଦା ଵା ବହୁପ୍ପଦା ଵାତି ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ଅପ୍ପମାଦଵଗ୍ଗୋ ସତ୍ତମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ତଥାଗତଂ ପଦଂ କୂଟଂ, ମୂଲଂ ସାରୋ ଚ ଵସ୍ସିକଂ;

ରାଜା ଚନ୍ଦିମସୂରିୟା, ଵତ୍ଥେନ ଦସମଂ ପଦନ୍ତି।

୮। ବଲକରଣୀୟଵଗ୍ଗୋ

୧-୧୨। ବଲାଦିସୁତ୍ତଦ୍ୱାଦସକଂ

୪୩୯-୪୫୦। ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖଵେ, ଯେ କେଚି ବଲକରଣୀୟା କମ୍ମନ୍ତା କରୀୟନ୍ତୀତି ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ବଲକରଣୀୟଵଗ୍ଗୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ବଲଂ ବୀଜଞ୍ଚ ନାଗୋ ଚ, ରୁକ୍ଖୋ କୁମ୍ଭେନ ସୂକିଯା;

ଆକାସେନ ଚ ଦ୍ୱେ ମେଘା, ନାୱା ଆଗନ୍ତୁକା ନଦୀତି।

୯। ଏସନାୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୦। ଏସନାଦିସୁତ୍ତଦସକଂ

୪୫୧-୪୬୦। ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏସନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? କାମେସନା, ଭୱେସନା, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେସନାତି ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।

ଏସନାୱଗ୍ଗୋ ନୱମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଏସନା ୱିଧା ଆସୱୋ, ଭୱୋ ଚ ଦୁକ୍ଖତା ତିସ୍ସୋ;

ଖିଲଂ ମଲଞ୍ଚ ନୀଘୋ ଚ, ୱେଦନା ତଣ୍ହା ତସିନାଯ ଚାତି।

୧୦। ଓଘୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୦। ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାଦିସୁତ୍ତଦସକଂ

୪୬୧-୪୭୦। "ପଞ୍ଚିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ରୂପରାଗୋ, ଅରୂପରାଗୋ, ମାନୋ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ, ଅୱିଜ୍ଜା – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚୁଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାୱେତବ୍ବା।

"କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାୱେତବ୍ବା"ତି।

(ଯଥା ମଗ୍ଗସଂଯୁତ୍ତଂ ତଥା ସତିପଟ୍ଠାନସଂଯୁତ୍ତଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ)।

ଓଘୱଗ୍ଗୋ ଦସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଓଘୋ ଯୋଗୋ ଉପାଦାନଂ, ଗନ୍ଥା ଅନୁସଯେନ ଚ;

କାମଗୁଣା ନୀୱରଣା, ଖନ୍ଧା ଓରୁଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାତି।

ସତିପଟ୍ଠାନସଂଯୁତ୍ତଂ ତତିଯଂ।

୪। ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ସୁଦ୍ଧିକୱଗ୍ଗୋ

୧। ସୁଦ୍ଧିକସୁତ୍ତଂ

୪୭୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ପଠମସୋତାପନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୪୭୨। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ [ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।) ସଂ। ନି। ୨।୧୭୫] ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଦୁତିଯସୋତାପନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୪୭୩। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ପଠମଅରହନ୍ତସୁତ୍ତଂ

୪୭୪। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ [ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।) ସଂ। ନି। ୨।୧୭୫] ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଅନୁପାଦାୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରହଂ ଖୀଣାସୱୋ ୱୁସିତୱା କତକରଣୀଯୋ ଓହିତଭାରୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥୋ ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂଯୋଜନୋ ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତୋ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦୁତିଯଅରହନ୍ତସୁତ୍ତଂ

୪୭୫। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଅନୁପାଦାୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରହଂ ଖୀଣାସୱୋ ୱୁସିତୱା କତକରଣୀଯୋ ଓହିତଭାରୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥୋ ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂଯୋଜନୋ ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତୋ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପଠମସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୪୭୬। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ନ ମେ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ୱା ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା, ନ ଚ ପନେତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତି।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି [ଯେ ଚ ଖୋ ତେ (ସ୍ୟା॰ କଂ॰ କା॰) ସଂ॰ ନି॰ ୨।୧୭୪], ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନଵଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି, ତେ ଖୋ ମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ସମଣେସୁ ଚେଵ ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା; ତେ ଚ ପନାଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ଵା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରନ୍ତୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଦୁତିଯସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୪୭୭। ‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯସମୁଦଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି; ଵୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି …ପେ… ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯସମୁଦଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ନ ମେ ତେ, ଭିକ୍ଖଵେ ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ସମଣେସୁ ଵା ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା, ନ ଚ ପନେତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ଵା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ଵା ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ଵା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରନ୍ତି।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଜାନନ୍ତି, ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯସମୁଦଯଂ ପଜାନନ୍ତି, ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଂ ପଜାନନ୍ତି, ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନନ୍ତି; ଵୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଜାନନ୍ତି, ଵୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯସମୁଦଯଂ ପଜାନନ୍ତି, ଵୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଂ ପଜାନନ୍ତି, ଵୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନନ୍ତି; ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଜାନନ୍ତି, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯସମୁଦଯଂ ପଜାନନ୍ତି, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଂ ପଜାନନ୍ତି, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନନ୍ତି , ତେ ଖୋ ମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ସମଣେସୁ ଚେଵ ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା, ତେ ଚ ପନାଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ଵା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରନ୍ତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଦଟ୍ଠବ୍ବସୁତ୍ତଂ

୪୭୮। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। କତ୍ଥ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ? ଚତୂସୁ ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗେସୁ – ଏତ୍ଥ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କତ୍ଥ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ? ଚତୂସୁ ସମ୍ମପ୍ପଧାନେସୁ – ଏତ୍ଥ ଵୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କତ୍ଥ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ? ଚତୂସୁ ସତିପଟ୍ଠାନେସୁ – ଏତ୍ଥ ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କତ୍ଥ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ? ଚତୂସୁ ଝାନେସୁ – ଏତ୍ଥ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। କତ୍ଥ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ? ଚତୂସୁ ଅରିଯସଚ୍ଚେସୁ – ଏତ୍ଥ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପଠମଵିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୪୭୯। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରିଯସାଵକୋ ସଦ୍ଧୋ ହୋତି, ସଦ୍ଦହତି ତଥାଗତସ୍ସ ବୋଧିଂ – ‘ଇତିପି ସୋ ଭଗଵା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଵିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଲୋକଵିଦୂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵା’ତି – ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରିଯସାଵକୋ ଆରଦ୍ଧଵୀରିଯୋ ଵିହରତି ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାଯ, କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପସମ୍ପଦାଯ, ଥାମଵା ଦଳ୍ହପରକ୍କମୋ ଅନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରୋ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ – ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଵୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରିଯସାଵକୋ ସତିମା ହୋତି ପରମେନ ସତିନେପକ୍କେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଚିରକତମ୍ପି ଚିରଭାସିତମ୍ପି ସରିତା ଅନୁସ୍ସରିତା – ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରିଯସାଵକୋ ଵୋସ୍ସଗ୍ଗାରମ୍ମଣଂ କରିତ୍ଵା ଲଭତି ସମାଧିଂ, ଲଭତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଏକଗ୍ଗତଂ – ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ପଞ୍ଞୱା ହୋତି ଉଦଯତ୍ଥଗାମିନିଯା ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯାଯ ନିବ୍ବେଧିକାଯ, ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯଗାମିନିଯା – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନୀ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଦୁତିଯୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୪୮୦। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ସଦ୍ଧୋ ହୋତି, ସଦ୍ଦହତି ତଥାଗତସ୍ସ ବୋଧିଂ – ‘ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଲୋକୱିଦୂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା’ତି – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ ୱିହରତି ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାଯ, କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପସମ୍ପଦାଯ, ଥାମୱା ଦଳ୍ହପରକ୍କମୋ ଅନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରୋ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ। ସୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି; ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି; ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି; ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଠିତିଯା [ସମାପତ୍ତିଯା (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ଅସମ୍ମୋସାଯ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ସତିମା ହୋତି ପରମେନ ସତିନେପକ୍କେନ ସମନ୍ନାଗତୋ, ଚିରକତମ୍ପି ଚିରଭାସିତମ୍ପି ସରିତା ଅନୁସ୍ସରିତା। ସୋ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗାରମ୍ମଣଂ କରିତ୍ୱା ଲଭତି ସମାଧିଂ, ଲଭତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଏକଗ୍ଗତଂ। ସୋ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ପୀତିଯା ଚ ୱିରାଗା ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ୱିହରତି ସତୋ ଚ ସମ୍ପଜାନୋ ସୁଖଞ୍ଚ କାଯେନ ପଟିସଂୱେଦେତି ଯଂ ତଂ ଅରିଯା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି ‘ଉପେକ୍ଖକୋ ସତିମା ସୁଖୱିହାରୀ’ତି ତତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ପୁବ୍ବେୱ ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ପଞ୍ଞୱା ହୋତି ଉଦଯତ୍ଥଗାମିନିଯା ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯାଯ ନିବ୍ବେଧିକାଯ, ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯଗାମିନିଯା। ସୋ ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନୀ’’ତି। ଦସମଂ।

ସୁଦ୍ଧିକୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସୁଦ୍ଧିକଞ୍ଚେୱ ଦ୍ୱେ ସୋତା, ଅରହନ୍ତା ଅପରେ ଦୁୱେ;

ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ୱିଭଙ୍ଗା ଅପରେ ଦୁୱେତି।

୨। ମୁଦୁତରୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଟିଲାଭସୁତ୍ତଂ

୪୮୧। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ…। କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ସଦ୍ଧୋ ହୋତି, ସଦ୍ଦହତି ତଥାଗତସ୍ସ ବୋଧିଂ – ‘ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଲୋକୱିଦୂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା’ତି – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନେ ଆରବ୍ଭ ୱୀରିଯଂ ପଟିଲଭତି – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଆରବ୍ଭ ସତିଂ ପଟିଲଭତି – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗାରମ୍ମଣଂ କରିତ୍ୱା ଲଭତି ସମାଧିଂ, ଲଭତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଏକଗ୍ଗତଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ପଞ୍ଞୱା ହୋତି ଉଦଯତ୍ଥଗାମିନିଯା ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯାଯ ନିବ୍ବେଧିକାଯ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯଗାମିନିଯା – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ପଠମସଂଖିତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୪୮୨। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସମତ୍ତା ପରିପୂରତ୍ତା ଅରହଂ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଅନାଗାମୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସକଦାଗାମୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଧମ୍ମାନୁସାରୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ ହୋତୀ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଦୁତିଯସଂଖିତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୪୮୩। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସମତ୍ତା ପରିପୂରତ୍ତା ଅରହଂ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଅନାଗାମୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସକଦାଗାମୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଧମ୍ମାନୁସାରୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ ହୋତି। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯୱେମତ୍ତତା ଫଲୱେମତ୍ତତା ହୋତି, ଫଲୱେମତ୍ତତା ପୁଗ୍ଗଲୱେମତ୍ତତା’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ତତିଯସଂଖିତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୪୮୪। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସମତ୍ତା ପରିପୂରତ୍ତା ଅରହଂ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଅନାଗାମୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସକଦାଗାମୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଧମ୍ମାନୁସାରୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ ହୋତି। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିପୂରଂ ପରିପୂରକାରୀ ଆରାଧେତି, ପଦେସଂ ପଦେସକାରୀ ଆରାଧେତି। ‘ଅୱଞ୍ଝାନି ତ୍ୱେୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନୀ’ତି ୱଦାମୀ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପଠମୱିତ୍ଥାରସୁତ୍ତଂ

୪୮୫। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସମତ୍ତା ପରିପୂରତ୍ତା ଅରହଂ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ତତୋ

ମୁଦୁତରେହି ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ହୋତି ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସକଦାଗାମୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଧମ୍ମାନୁସାରୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ ହୋତୀ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯଓିତ୍ଥାରସୁତ୍ତଂ

୪୮୬। ''ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସମତ୍ତା ପରିପୂରତ୍ତା ଅରହଂ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ହୋତି ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସକଦାଗାମୀ ହୋତି , ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଧମ୍ମାନୁସାରୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ ହୋତି। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯଵେମତ୍ତତା ଫଲଵେମତ୍ତତା ହୋତି, ଫଲଵେମତ୍ତତା ପୁଗ୍ଗଲଵେମତ୍ତତା ହୋତୀ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ତତିଯଓିତ୍ଥାରସୁତ୍ତଂ

୪୮୭। ''ପଞ୍ଚିମାନି , ଭିକ୍ଖଵେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସମତ୍ତା ପରିପୂରତ୍ତା ଅରହଂ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ହୋତି ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସକଦାଗାମୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଧମ୍ମାନୁସାରୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ ହୋତି। ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପରିପୂରଂ ପରିପୂରକାରୀ ଆରାଧେତି, ପଦେସଂ ପଦେସକାରୀ ଆରାଧେତି। 'ଅଵଞ୍ଝାନି ତ୍ୱେଵାହଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନୀ'ତି ଵଦାମୀ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ପଟିପନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୪୮୮। ''ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସମତ୍ତା ପରିପୂରତ୍ତା ଅରହଂ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଅରହତ୍ତଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଅନାଗାମୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଅନାଗାମିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସକଦାଗାମୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସକଦାଗାମିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ଯସ୍ସ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମାନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ସବ୍ବଥା ସବ୍ବଂ ନତ୍ଥି, ତମହଂ 'ବାହିରୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନପକ୍ଖେ ଠିତୋ'ତି ଵଦାମୀ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ସମ୍ପନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୪୮୯। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ –

'''ଇନ୍ଦ୍ରିଯସମ୍ପନ୍ନୋ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯସମ୍ପନ୍ନୋ'ତି, ଭନ୍ତେ, ଵୁଚ୍ଚତି। କିତ୍ତାଵତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତୀ''ତି? ''ଇଧ , ଭିକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାଵେତି ଉପସମଗାମିଂ ସମ୍ବୋଧଗାମିଂ, ଵୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାଵେତି ଉପସମଗାମିଂ ସମ୍ବୋଧଗାମିଂ, ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାଵେତି ଉପସମଗାମିଂ ସମ୍ବୋଧଗାମିଂ , ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାଵେତି ଉପସମଗାମିଂ ସମ୍ବୋଧଗାମିଂ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାଵେତି ଉପସମଗାମିଂ ସମ୍ବୋଧଗାମିଂ। ଏତ୍ତାଵତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତୀ''ତି। ନଵମଂ।

୧୦। ଆସଵକ୍ଖଯସୁତ୍ତଂ

୪୯୦। ''ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି। ଇମେସଂ ଖୋ,

ଭିକ୍ଖବେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୁ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ''ତି। ଦସମଂ।

ମୁଦୁତରୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ପଟିଲାଭୋ ତଯୋ ସଂଖିତ୍ତା, ୱିତ୍ଥାରା ଅପରେ ତଯୋ;

ପଟିପନ୍ନୋ ଚ ସମ୍ପନ୍ନୋ [ପଟିପନ୍ନୋ ଚୂପସମୋ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)], ଦସମଂ ଆସୱକ୍ଖଯନ୍ତି।

୩। ଛଳଇନ୍ଦ୍ରିଯୱଗ୍ଗୋ

୧। ପୁନବ୍ଭୱସୁତ୍ତଂ

୪୯୧। ''ପଞ୍ଚିମାନି , ଭିକ୍ଖବେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଯାୱକୀୱଞ୍ଚାହଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନାବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ନେୱ ତାୱାହଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ 'ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ'ତି ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ [ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)]। ଯତୋ ଚ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ଅଥାହଂ, ଭିକ୍ଖବେ, ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ 'ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ'ତି ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ। ଞାଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ଦସ୍ସନଂ ଉଦପାଦି – 'ଅକୁପ୍ପା ମେ ୱିମୁତ୍ତି [ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି (ସୀ। ପୀ। କ।)], ଅଯମନ୍ତିମା ଜାତି, ନତ୍ଥିଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ'''ତି। ପଠମଂ।

୨। ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯସୁତ୍ତଂ

୪୯୨। ''ତୀଣିମାନି , ଭିକ୍ଖବେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ତୀଣି? ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ତୀଣି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନୀ''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯସୁତ୍ତଂ

୪୯୩। ''ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖବେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ତୀଣି? ଅନଞ୍ଞାତଞ୍ଞସ୍ସାମୀତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ , ଅଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଅଞ୍ଞାତାୱିନ୍ଦ୍ରିଯଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ତୀଣି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନୀ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଏକବୀଜୀସୁତ୍ତଂ

୪୯୪। ''ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖବେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସମତ୍ତା ପରିପୂରତ୍ତା ଅରହଂ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ହୋତି ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସକଦାଗାମୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଏକବୀଜୀ [ଏକବୀଜି (କ।)] ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି କୋଲଂକୋଲୋ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମୋ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ଧମ୍ମାନୁସାରୀ ହୋତି, ତତୋ ମୁଦୁତରେହି ସଦ୍ଧାନୁସାରୀ ହୋତୀ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସୁଦ୍ଧକସୁତ୍ତଂ

୪୯୫। ‘‘ଛୟିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି। କତମାନି ଛ? ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ସୋତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ଘାନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ , ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, କାୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ମନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନୀ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସୋତାପନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୪୯୬। ‘‘ଛୟିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି। କତମାନି ଛ? ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟଂ…ପେ… ମନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ। ୟତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ଇମେସଂ ଛନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ସମୁଦୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣୋ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଅରହନ୍ତସୁତ୍ତଂ

୪୯୭। ‘‘ଛୟିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି। କତମାନି ଛ? ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ସୋତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ଘାନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, କାୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ମନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ। ୟତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଇମେସଂ ଛନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ସମୁଦୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ୟଥାଭୂତଂ ୱିଦିତ୍ୱା ଅନୁପାଦାୱିମୁତ୍ତୋ ହୋତି – ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ଭିକ୍ଖୁ ଅରହଂ ଖୀଣାସୱୋ ୱୁସିତୱା କତକରଣୀୟୋ ଓହିତଭାରୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥୋ ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂୟୋଜନୋ ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତୋ’’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ସମ୍ବୁଦ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୪୯୮। ‘‘ଛୟିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି। କତମାନି ଛ? ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ସୋତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ଘାନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, କାୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ମନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ। ୟାୱକୀୱଞ୍ଚାହଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେସଂ ଛନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ସମୁଦୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ୟଥାଭୂତଂ ନାବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ନେୱ ତାୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସ ମଣବ୍ରାହ୍ମଣିୟା ପଜାୟ ସଦେୱମନୁସ୍ସାୟ ‘ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’ତି ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ। ୟତୋ ଚ ଖ୍ୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେସଂ ଛନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ସମୁଦୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ୟଥାଭୂତଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ଅଥାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିୟା ପଜାୟ ସଦେୱମନୁସ୍ସାୟ ‘ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’ତି ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ। ଞାଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ଦସ୍ସନଂ ଉଦପାଦି – ‘ଅକୁପ୍ପା ମେ ୱିମୁତ୍ତି, ଅୟମନ୍ତିମା ଜାତି, ନତ୍ଥିଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ’’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପଠମସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୪୯୯। ‘‘ଛୟିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି। କତମାନି ଛ? ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ସୋତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ଘାନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, କାୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ମନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ। ୟେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଇମେସଂ ଛନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ସମୁଦୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ନ ମେ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ୱା ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା, ନ ଚ ପନେତେ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତି’’। ‘‘ୟେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଇମେସଂ ଛନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ସମୁଦୟଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନୱଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି, ତେ ଖୋ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ଚେୱ ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା, ତେ ଚ ପନାୟସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଦୁତିୟସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୫୦୦। ‘‘ୟେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟସମୁଦୟଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି; ସୋତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ…ପେ… ଘାନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ…ପେ… ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିୟଂ…ପେ… କାୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ…ପେ… ମନିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ମନିନ୍ଦ୍ରିୟସମୁଦୟଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି , ମନିନ୍ଦ୍ରିୟନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ମନିନ୍ଦ୍ରିୟନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି। ନ ମେ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତି।

‘‘ୟେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟଂ ପଜାନନ୍ତି, ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟସମୁଦୟଂ ପଜାନନ୍ତି, ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିୟନିରୋଧଂ ପଜାନନ୍ତି,

ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନନ୍ତି, ସୋତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ଘାନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ଜିଵ୍ହିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… କାଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଜାନନ୍ତି, ମନିନ୍ଦ୍ରିଯସମୁଦଯଂ ପଜାନନ୍ତି, ମନିନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଂ ପଜାନନ୍ତି, ମନିନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନନ୍ତି, ତେ ଖୋ ମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ସମଣେସୁ ଚେଵ ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା, ତେ ଚ ପନାଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ଵା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରନ୍ତୀ''ତି। ଦସମଂ।

ଛଟ୍ଠଇନ୍ଦ୍ରିଯଵଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ପୁନବ୍ଭଵୋ ଜୀଵିତଞ୍ଞାଯ, ଏକବୀଜୀ ଚ ସୁଦ୍ଧକଂ;

ସୋତୋ ଅରହସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଦ୍ଵେ ଚ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାତି।

୪। ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଵଗ୍ଗୋ

୧। ସୁଦ୍ଧିକସୁତ୍ତଂ

୫୦୧। ''ପଞ୍ଚିମାନି , ଭିକ୍ଖଵେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନୀ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ସୋତାପନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୫୦୨। ''ପଞ୍ଚିମାନି , ଭିକ୍ଖଵେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରିଯସାଵକୋ ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନଵଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରିଯସାଵକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଅଵିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଅରହନ୍ତସୁତ୍ତଂ

୫୦୩। ''ପଞ୍ଚିମାନି , ଭିକ୍ଖଵେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନଵଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ଵିଦିତ୍ଵା ଅନୁପାଦାଵିମୁତ୍ତୋ ହୋତି – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରହଂ ଖୀଣାସଵୋ ଵୁସିତଵା କତକରଣୀଯୋ ଓହିତଭାରୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥୋ ପରିକ୍ଖୀଣଭଵସଂଯୋଜନୋ ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ଵିମୁତ୍ତୋ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ପଠମସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୫୦୪। ''ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନଵଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ନ ମେ ତେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ସମଣେସୁ ଵା ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା, ନ ଚ ପନେତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ଵା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ଵା ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ଵା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରନ୍ତି।

''ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ଇମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସମୁଦଯଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମଞ୍ଚ ଅସ୍ସାଦଞ୍ଚ ଆଦୀନଵଞ୍ଚ ନିସ୍ସରଣଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି, ତେ ଖୋ ମେ , ଭିକ୍ଖଵେ, ସମଣା ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣା ଵା ସମଣେସୁ ଚେଵ ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା, ତେ ଚ ପନାଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ଵା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରନ୍ତୀ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦୁତିଯସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୫୦୫। ''ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯସମୁଦଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି; ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି …ପେ… ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯସମୁଦଯଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି; ନ ମେ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ୱା ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା, ନ ଚ ପନେତେ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତି।

''ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଜାନନ୍ତି, ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯସମୁଦଯଂ ପଜାନନ୍ତି, ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଂ ପଜାନନ୍ତି, ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନନ୍ତି; ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଜାନନ୍ତି… ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଜାନନ୍ତି… ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଜାନନ୍ତି, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯସମୁଦଯଂ ପଜାନନ୍ତି, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଂ ପଜାନନ୍ତି, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଜାନନ୍ତି, ତେ ଚ ଖୋ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ଚେୱ ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା, ତେ ଚ ପନାଯସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପଠମୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୫୦୬। ''ପଞ୍ଚିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

''କତମଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯିକଂ ସୁଖଂ , କାଯିକଂ ସାତଂ, କାଯସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ସୁଖଂ ସାତଂ ୱେଦଯିତଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

''କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, କାଯିକଂ ଅସାତଂ, କାଯସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅସାତଂ ୱେଦଯିତଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

''କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତସିକଂ ସୁଖଂ, ଚେତସିକଂ ସାତଂ, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ସୁଖଂ ସାତଂ ୱେଦଯିତଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

''କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତସିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଚେତସିକଂ ଅସାତଂ, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅସାତଂ ୱେଦଯିତଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

''କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯିକଂ ୱା ଚେତସିକଂ ୱା ନେୱସାତଂ ନାସାତଂ ୱେଦଯିତଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନୀ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଦୁତିଯୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୫୦୭। ''ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

''କତମଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯିକଂ ସୁଖଂ, କାଯିକଂ ସାତଂ, କାଯସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ସୁଖଂ ସାତଂ ୱେଦଯିତଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

''କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ , କାଯିକଂ ଅସାତଂ, କାଯସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅସାତଂ ୱେଦଯିତଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତସିକଂ ସୁଖଂ, ଚେତସିକଂ ସାତଂ, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ସୁଖଂ ସାତଂ ୱେଦଯିତଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତସିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଚେତସିକଂ ଅସାତଂ, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅସାତଂ ୱେଦଯିତଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯିକଂ ୱା ଚେତସିକଂ ୱା ନେୱସାତଂ ନାସାତଂ ୱେଦଯିତଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

‘‘ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଞ୍ଚ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଯଞ୍ଚ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୁଖା ସା ୱେଦନା ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଯଞ୍ଚ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଦୁକ୍ଖା ସା ୱେଦନା ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଦିଦଂ ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ସା ୱେଦନା ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ତତିଯୱିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୫୦୮। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯିକଂ ସୁଖଂ , କାଯିକଂ ସାତଂ, କାଯସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ସୁଖଂ ସାତଂ ୱେଦଯିତଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, କାଯିକଂ ଅସାତଂ, କାଯସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅସାତଂ ୱେଦଯିତଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତସିକଂ ସୁଖଂ, ଚେତସିକଂ ସାତଂ, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ସୁଖଂ ସାତଂ ୱେଦଯିତଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚେତସିକଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ଚେତସିକଂ ଅସାତଂ, ମନୋସମ୍ଫସ୍ସଜଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅସାତଂ ୱେଦଯିତଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ? ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯିକଂ ୱା ଚେତସିକଂ ୱା ନେୱ ସାତଂ ନାସାତଂ ୱେଦଯିତଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ।

‘‘ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଞ୍ଚ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଯଞ୍ଚ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୁଖା ସା ୱେଦନା ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଯଞ୍ଚ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଦୁକ୍ଖା ସା ୱେଦନା ଦଟ୍ଠବ୍ବା। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଦିଦଂ ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖା ସା ୱେଦନା ଦଟ୍ଠବ୍ବା । ଇତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମାନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ପଞ୍ଚ ହୁତ୍ୱା ତୀଣି ହୋନ୍ତି, ତୀଣି ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ହୋନ୍ତି ପରିଯାଯେନା’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। କଟ୍ଠୋପମସୁତ୍ତଂ

୫୦୯। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ସୁଖୱେଦନିଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ସୋ ସୁଖିତୋୱ ସମାନୋ ‘ସୁଖିତୋସ୍ମୀ’ତି ପଜାନାତି। ତସ୍ସେୱ ସୁଖୱେଦନିଯସ୍ସ ଫସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧା ‘ଯଂ ତଜ୍ଜଂ ୱେଦଯିତଂ ସୁଖୱେଦନିଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଂ ୱୂପସମ୍ମତୀ’ତି ପଜାନାତି’’।

‘‘ଦୁକ୍ଖୱେଦନିଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ସୋ ଦୁକ୍ଖିତୋୱ ସମାନୋ ‘ଦୁକ୍ଖିତୋସ୍ମୀ’ତି ପଜାନାତି। ତସ୍ସେୱ ଦୁକ୍ଖୱେଦନିଯସ୍ସ ଫସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧା ‘ଯଂ ତଜ୍ଜଂ ୱେଦଯିତଂ ଦୁକ୍ଖୱେଦନିଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଂ ୱୂପସମ୍ମତୀ’ତି ପଜାନାତି’’।

‘‘ସୋମନସ୍ସୱେଦନିଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ସୋ ସୁମନୋୱ ସମାନୋ ‘ସୁମନୋସ୍ମୀ’ତି ପଜାନାତି। ତସ୍ସେୱ ସୋମନସ୍ସୱେଦନିଯସ୍ସ ଫସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧା ‘ଯଂ ତଜ୍ଜଂ ୱେଦଯିତଂ ସୋମନସ୍ସୱେଦନିଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଂ ୱୂପସମ୍ମତୀ’ତି ପଜାନାତି’’।

‘‘ଦୋମନସ୍ସୱେଦନିଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ସୋ ଦୁମ୍ମନୋୱ ସମାନୋ ‘ଦୁମ୍ମନୋସ୍ମୀ’ତି ପଜାନାତି। ତସ୍ସେୱ ଦୋମନସ୍ସୱେଦନିଯସ୍ସ ଫସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧା ‘ଯଂ ତଜ୍ଜଂ ୱେଦଯିତଂ ଦୋମନସ୍ସୱେଦନିଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଂ ୱୂପସମ୍ମତୀ’ତି ପଜାନାତି’’।

‘‘ଉପେକ୍ଖାୱେଦନିଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ସୋ ଉପେକ୍ଖକୋୱ ସମାନୋ ‘ଉପେକ୍ଖକୋସ୍ମୀ’ତି ପଜାନାତି। ତସ୍ସେୱ ଉପେକ୍ଖାୱେଦନିଯସ୍ସ ଫସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧା ‘ଯଂ ତଜ୍ଜଂ ୱେଦଯିତଂ ଉପେକ୍ଖାୱେଦନିଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଂ ୱୂପସମ୍ମତୀ’ତି ପଜାନାତି’’।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ କଟ୍ଠାନଂ ସଙ୍ଘଟ୍ଟନସମୋଧାନା [ସଂଘଟ୍ଟନାସମୋଧାନା (ପୀ। କ।), ସଂଘଟନସମୋଧାନା (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଉସ୍ମା ଜାଯତି, ତେଜୋ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତତି; ତେସଂୟେୱ କଟ୍ଠାନଂ ନାନାଭାୱାୱିନିକ୍ଖେପା ଯା [ନାନାଭାୱନିକ୍ଖେପା (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ତଜ୍ଜା ଉସ୍ମା ସା ନିରୁଜ୍ଝତି ସା ୱୂପସମ୍ମତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଖୱେଦନିଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ସୋ ସୁଖିତୋୱ ସମାନୋ ‘ସୁଖିତୋସ୍ମୀ’ତି ପଜାନାତି। ତସ୍ସେୱ ସୁଖୱେଦନିଯସ୍ସ ଫସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧା ‘ଯଂ ତଜ୍ଜଂ ୱେଦଯିତଂ ସୁଖୱେଦନିଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି , ତଂ ୱୂପସମ୍ମତୀ’ତି ପଜାନାତି’’।

‘‘ଦୁକ୍ଖୱେଦନିଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ…ପେ… ସୋମନସ୍ସୱେଦନିଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ…ପେ… ଦୋମନସ୍ସୱେଦନିଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାୱେଦନିଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ସୋ ଉପେକ୍ଖକୋୱ ସମାନୋ ‘ଉପେକ୍ଖକୋସ୍ମୀ’ତି ପଜାନାତି। ତସ୍ସେୱ ଉପେକ୍ଖାୱେଦନିଯସ୍ସ ଫସ୍ସସ୍ସ ନିରୋଧା ‘ଯଂ ତଜ୍ଜଂ ୱେଦଯିତଂ ଉପେକ୍ଖାୱେଦନିଯଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ତଂ ନିରୁଜ୍ଝତି, ତଂ ୱୂପସମ୍ମତୀ’ତି ପଜାନାତି’’। ନୱମଂ।

୧୦। ଉପ୍ପଟିପାଟିକସୁତ୍ତଂ

୫୧୦। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ , ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଖୋ ମେ ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ସନିମିତ୍ତଂ ସନିଦାନଂ ସସଙ୍ଖାରଂ ସପ୍ପଚ୍ଚଯଂ। ତଞ୍ଚ ଅନିମିତ୍ତଂ ଅନିଦାନଂ ଅସଙ୍ଖାରଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଂ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି’। ସୋ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯସମୁଦଯଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ଯତ୍ଥ ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅପରିସେସଂ ନିରୁଜ୍ଝତି ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି। କତ୍ଥ ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅପରିସେସଂ ନିରୁଜ୍ଝତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି, ଏତ୍ଥ ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅପରିସେସଂ ନିରୁଜ୍ଝତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞାସି ଦୁକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ନିରୋଧଂ, ତଦତ୍ଥାଯ ଚିତ୍ତଂ ଉପସଂହରତି’’’।

‘‘ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଖୋ ମେ ଇଦଂ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ସନିମିତ୍ତଂ ସନିଦାନଂ ସସଙ୍ଖାରଂ ସପ୍ପଚ୍ଚଯଂ। ତଞ୍ଚ ଅନିମିତ୍ତଂ ଅନିଦାନଂ ଅସଙ୍ଖାରଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଂ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି’ । ସୋ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯସମୁଦଯଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ଯତ୍ଥ ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅପରିସେସଂ ନିରୁଜ୍ଝତି ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି। କତ୍ଥ ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅପରିସେସଂ ନିରୁଜ୍ଝତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି, ଏତ୍ଥ ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅପରିସେସଂ ନିରୁଜ୍ଝତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞାସି ଦୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ନିରୋଧଂ, ତଦତ୍ଥାଯ ଚିତ୍ତଂ ଉପସଂହରତି’’’।

‘‘ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଖୋ ମେ

ଇଦଂ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ସନିମିତ୍ତଂ ସନିଦାନଂ ସସଙ୍ଖାରଂ ସପ୍ପଚ୍ଚଯଂ। ତଞ୍ଚ ଅନିମିତ୍ତଂ ଅନିଦାନଂ ଅସଙ୍ଖାରଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଂ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି'। ସୋ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯସମୁଦଯଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ଯତ୍ଥ ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅପରିସେସଂ ନିରୁଜ୍ଝତି ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି। କତ୍ଥ ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅପରିସେସଂ ନିରୁଜ୍ଝତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପୀତିଯା ଚ ୱିରାଗା ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ୱିହରତି ସତୋ ଚ ସମ୍ପଜାନୋ ସୁଖଞ୍ଚ କାଯେନ ପଟିସଂୱେଦେତି ଯଂ ତଂ ଅରିଯା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି 'ଉପେକ୍ଖକୋ ସତିମା ସୁଖୱିହାରୀ'ତି ତତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି, ଏତ୍ଥ ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅପରିସେସଂ ନିରୁଜ୍ଝତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞାସି ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ନିରୋଧଂ, ତଦତ୍ଥାଯ ଚିତ୍ତଂ ଉପସଂହରତି'"।

''ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଖୋ ମେ ଇଦଂ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ସନିମିତ୍ତଂ ସନିଦାନଂ ସସଙ୍ଖାରଂ ସପ୍ପଚ୍ଚଯଂ। ତଞ୍ଚ ଅନିମିତ୍ତଂ ଅନିଦାନଂ ଅସଙ୍ଖାରଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଂ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି'। ସୋ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯସମୁଦଯଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ଯତ୍ଥ ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅପରିସେସଂ ନିରୁଜ୍ଝତି ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି। କତ୍ଥ ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅପରିସେସଂ ନିରୁଜ୍ଝତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ପୁବ୍ବେୱ ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି, ଏତ୍ଥ ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅପରିସେସଂ ନିରୁଜ୍ଝତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞାସି ସୋମନସ୍ସିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ନିରୋଧଂ, ତଦତ୍ଥାଯ ଚିତ୍ତଂ ଉପସଂହରତି'"।

''ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଆତାପିନୋ ପହିତତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – 'ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଖୋ ମେ ଇଦଂ ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ସନିମିତ୍ତଂ ସନିଦାନଂ ସସଙ୍ଖାରଂ ସପ୍ପଚ୍ଚଯଂ। ତଞ୍ଚ ଅନିମିତ୍ତଂ ଅନିଦାନଂ ଅସଙ୍ଖାରଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚଯଂ ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି'। ସୋ ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯସମୁଦଯଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯନିରୋଧଞ୍ଚ ପଜାନାତି, ଯତ୍ଥ ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅପରିସେସଂ ନିରୁଜ୍ଝତି ତଞ୍ଚ ପଜାନାତି। କତ୍ଥ ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅପରିସେସଂ ନିରୁଜ୍ଝତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସବ୍ବସୋ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାଯତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି, ଏତ୍ଥ ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଅପରିସେସଂ ନିରୁଜ୍ଝତି। ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞାସି ଉପେକ୍ଖିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ନିରୋଧଂ, ତଦତ୍ଥାଯ ଚିତ୍ତଂ ଉପସଂହରତୀ'"ତି। ଦସମଂ।

ସୁଖିନ୍ଦ୍ରିଯୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସୁଦ୍ଧିକଞ୍ଚ ସୋତୋ ଅରହା, ଦୁୱେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା;

ୱିଭଙ୍ଗେନ ତଯୋ ୱୁତ୍ତା, କଟ୍ଠୋ ଉପ୍ପଟିପାଟିକନ୍ତି।

୫। ଜରାୱଗ୍ଗୋ

୧। ଜରାଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୫୧୧। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ପୁବ୍ବାରାମେ ମିଗାରମାତୁପାସାଦେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭଗୱା ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ପଚ୍ଛାତପେ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି ପିଟ୍ଠିଂ ଓତାପଯମାନୋ।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ଗତ୍ତାନି ପାଣିନା ଅନୋମଜ୍ଜନ୍ତୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଭନ୍ତେ , ଅବ୍ଭୁତଂ, ଭନ୍ତେ! ନ ଚେୱଂ ଦାନି, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ତାୱ ପରିସୁଦ୍ଧୋ ଛୱିୱଣ୍ଣୋ ପରିଯୋଦାତୋ, ସିଥିଲାନି ଚ ଗତ୍ତାନି ସବ୍ବାନି ୱଲିଯଜାତାନି, ପୁରତୋ ପବ୍ଭାରୋ ଚ କାଯୋ, ଦିସ୍ସତି ଚ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ – ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ସୋତିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଘାନିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ କାଯିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସା''ତି।

''ଏୱଞ୍ହେତଂ , ଆନନ୍ଦ, ହୋତି – ଜରାଧମ୍ମୋ ଯୋବ୍ବଞ୍ଞେ, ବ୍ୟାଧିଧମ୍ମୋ ଆରୋଗ୍ୟେ, ମରଣଧମ୍ମୋ ଜୀୱିତେ। ନ ଚେୱ ତାୱ ପରିସୁଦ୍ଧୋ ହୋତି

ଛୱିଓଣ୍ଣୋ ପରିୟୋଦାତୋ, ସିଥିଲାନି ଚ ହୋନ୍ତି ଗତ୍ତାନି ସବ୍ବାନି ୱଲିଯଜାତାନି, ପୁରତୋ ପବ୍ଭାରୋ ଚ କାୟୋ, ଦିସ୍ସତି ଚ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ – ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ସୋତିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଘାନିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ କାଯିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସା’’ତି।

‘‘ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱା ଚ ସୁଗତୋ ଅଥାପରଂ ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା –

‘‘ଧୀ ତଂ ଜମ୍ମି ଜରେ ଅତ୍ଥୁ, ଦୁବ୍ବଣ୍ଣକରଣୀ ଜରେ;

ତାୱ ମନୋରମଂ ବିମ୍ବଂ, ଜରାଯ ଅଭିମଦ୍ଦିତଂ।

‘‘ୟୋପି ୱସ୍ସସତଂ ଜୀୱେ, ସୋପି ମଚ୍ଚୁପରାଯଣୋ [ସବ୍ବେ ମଚ୍ଚୁପରାଯନା (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)];

ନ କିଞ୍ଚି ପରିୱଜ୍ଜେତି, ସବ୍ବମେୱାଭିମଦ୍ଦତୀ’’ତି। ପଠମଂ;

୨। ଉଣ୍ଣାଭବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୫୧୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ଉଣ୍ଣାଭୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଉଣ୍ଣାଭୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭୋ ଗୋତମ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ନାନାୱିସଯାନି ନାନାଗୋଚରାନି, ନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଗୋଚରୱିସଯଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋନ୍ତି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୋତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଘାନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, କାଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ । ଇମେସଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଗୋତମ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ନାନାୱିସଯାନଂ ନାନାଗୋଚରାନଂ ନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଗୋଚରୱିସଯଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋନ୍ତାନଂ କିଂ ପଟିସରଣଂ, କୋ ଚ ନେସଂ ଗୋଚରୱିସଯଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତୀ’’ତି?

‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ନାନାୱିସଯାନି ନାନାଗୋଚରାନି ନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଗୋଚରୱିସଯଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋନ୍ତି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୋତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ , ଘାନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, କାଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଇମେସଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ନାନାୱିସଯାନଂ ନାନାଗୋଚରାନଂ ନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଗୋଚରୱିସଯଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋନ୍ତାନଂ ମନୋ ପଟିସରଣଂ, ମନୋୱ ନେସଂ ଗୋଚରୱିସଯଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତୀ’’ତି।

‘‘ମନସ୍ସ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, କିଂ ପଟିସରଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ମନସ୍ସ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ସତି ପଟିସରଣ’’ନ୍ତି। ‘‘ସତିଯା ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, କିଂ ପଟିସରଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ସତିଯା ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ୱିମୁତ୍ତି ପଟିସରଣ’’ନ୍ତି। ‘‘ୱିମୁତ୍ତିଯା ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, କିଂ ପଟିସରଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ୱିମୁତ୍ତିଯା ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ନିବ୍ବାନଂ ପଟିସରଣ’’ନ୍ତି। ‘‘ନିବ୍ବାନସ୍ସ ପନ, ଭୋ ଗୋତମ, କିଂ ପଟିସରଣ’’ନ୍ତି? ‘‘ଅଚ୍ଚଯାସି [ଅଚ୍ଚସରା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।), ଅଜ୍ଝପରଂ (ପୀ। କ।)], ବ୍ରାହ୍ମଣ, ପଞ୍ହଂ, ନାସକ୍ଖି ପଞ୍ହସ୍ସ ପରିଯନ୍ତଂ ଗହେତୁଂ। ନିବ୍ବାନୋଗଧଞ୍ହି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତି ନିବ୍ବାନପରାଯଣଂ ନିବ୍ବାନପରିୟୋସାନ’’ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଉଣ୍ଣାଭୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ପକ୍କାମି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଅଚିରପକ୍କନ୍ତେ ଉଣ୍ଣାଭେ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, କୂଟାଗାରେ ୱା କୂଟାଗାରସାଲାଯଂ ୱା [ରସ୍ମିୟୋ (ସ୍ୟା। କ।)] ପାଚୀନୱାତପାନା ସୂରିଯେ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ୱାତପାନେନ ରସ୍ମି [କୂଟାଗାରଂ ୱା କୂଟାଗାରସାଲଂ ୱା ଉତ୍ତରାଯ (କ। ସୀ।)] ପୱିସିତ୍ୱା କ୍ୱାସ୍ସ [କାଯ (ସ୍ୟା। କ।)] ପତିଟ୍ଠିତା’’ତି? ‘‘ପଚ୍ଛିମାଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଣ୍ଣାଭସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ତଥାଗତେ ସଦ୍ଧା ନିୱିଟ୍ଠା ମୂଲଜାତା ପତିଟ୍ଠିତା ଦଳ୍ହା ଅସଂହାରିଯା ସମଣେନ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ୱା ଦେୱେନ ୱା ମାରେନ ୱା ବ୍ରହ୍ମୁନା ୱା କେନଚି ୱା ଲୋକସ୍ମିଂ। ଇମମ୍ହି ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଯେ ଉଣ୍ଣାଭୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ କାଲଙ୍କରେୟ୍ୟ, ନତ୍ଥି ସଂୟୋଜନଂ ୟେନ ସଂୟୋଜନେନ ସଂୟୁତ୍ତୋ ଉଣ୍ଣାଭୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ପୁନ ଇମଂ ଲୋକଂ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ସାକେତସୁତ୍ତଂ

୫୧୩। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାକେତେ ୱିହରତି ଅଞ୍ଜନୱନେ ମିଗଦାଯେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ , ପରିଯାୟୋ ଯଂ ପରିଯାଯଂ ଆଗମ୍ମ ଯାନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ତାନି ପଞ୍ଚ ବଲାନି ହୋନ୍ତି, ଯାନି ପଞ୍ଚ ବଲାନି ତାନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ହୋନ୍ତୀ’’ତି?

‘‘ଭଗଵଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା ଭଗଵଂନେତ୍ତିକା ଭଗଵଂପଟିସରଣା। ସାଧୁ ୱତ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵନ୍ତଂୟେଵ ପଟିଭାତୁ ଏତସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ। ଭଗଵତୋ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଧାରେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପରିଯାୟୋ ଯଂ ପରିଯାୟଂ ଆଗମ୍ମ ଯାନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ତାନି ପଞ୍ଚ ବଲାନି ହୋନ୍ତି, ଯାନି ପଞ୍ଚ ବଲାନି ତାନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ହୋନ୍ତି’’।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପରିଯାୟୋ ଯଂ ପରିଯାୟଂ ଆଗମ୍ମ ଯାନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ତାନି ପଞ୍ଚ ବଲାନି ହୋନ୍ତି, ଯାନି ପଞ୍ଚ ବଲାନି ତାନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ହୋନ୍ତି? ଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ତଂ ସଦ୍ଧାବଲଂ, ଯଂ ସଦ୍ଧାବଲଂ ତଂ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ; ଯଂ ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ତଂ ୱୀରିୟବଲଂ, ଯଂ ୱୀରିୟବଲଂ ତଂ ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ; ଯଂ ସତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ତଂ ସତିବଲଂ, ଯଂ ସତିବଲଂ ତଂ ସତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ; ଯଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ତଂ ସମାଧିବଲଂ, ଯଂ ସମାଧିବଲଂ ତଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ; ଯଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ତଂ ପଞ୍ଞାବଲଂ, ଯଂ ପଞ୍ଞାବଲଂ ତଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ। ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା, ତସ୍ସ ମଜ୍ଝେ ଦୀପୋ। ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖଵେ, ପରିଯାୟୋ ଯଂ ପରିଯାୟଂ ଆଗମ୍ମ ତସ୍ସା ନଦିୟା ଏକୋ ସୋତୋ ତ୍ୱେଵ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି [ସଙ୍ଖଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)]। ଅତ୍ଥି ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପରିଯାୟୋ ଯଂ ପରିଯାୟଂ ଆଗମ୍ମ ତସ୍ସା ନଦିୟା ଦ୍ୱେ ସୋତାନି ତ୍ୱେଵ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପରିଯାୟୋ ଯଂ ପରିଯାୟଂ ଆଗମ୍ମ ତସ୍ସା ନଦିୟା ଏକୋ ସୋତୋ ତ୍ୱେଵ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି? ଯଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତସ୍ସ ଦୀପସ୍ସ ପୁରିମନ୍ତେ [ପୁରତ୍ଥିମନ୍ତେ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଉଦକଂ, ଯଞ୍ଚ ପଚ୍ଛିମନ୍ତେ ଉଦକଂ – ଅୟଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପରିଯାୟୋ ଯଂ ପରିଯାୟଂ ଆଗମ୍ମ ତସ୍ସା ନଦିୟା ଏକୋ ସୋତୋ ତ୍ୱେଵ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପରିଯାୟୋ ଯଂ ପରିଯାୟଂ ଆଗମ୍ମ ତସ୍ସା ନଦିୟା ଦ୍ୱେ ସୋତାନି ତ୍ୱେଵ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି? ଯଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତସ୍ସ ଦୀପସ୍ସ ଉତ୍ତରନ୍ତେ ଉଦକଂ, ଯଞ୍ଚ ଦକ୍ଖିଣନ୍ତେ ଉଦକଂ – ଅୟଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପରିଯାୟୋ ଯଂ ପରିଯାୟଂ ଆଗମ୍ମ ତସ୍ସା ନଦିୟା ଦ୍ୱେ ସୋତାନି ତ୍ୱେଵ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯଂ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ତଂ ସଦ୍ଧାବଲଂ, ଯଂ ସଦ୍ଧାବଲଂ ତଂ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ; ଯଂ ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ତଂ ୱୀରିୟବଲଂ, ଯଂ ୱୀରିୟବଲଂ ତଂ ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ; ଯଂ ସତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ତଂ ସତିବଲଂ , ଯଂ ସତିବଲଂ ତଂ ସତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ; ଯଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ତଂ ସମାଧିବଲଂ, ଯଂ ସମାଧିବଲଂ ତଂ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ; ଯଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ତଂ ପଞ୍ଞାବଲଂ, ଯଂ ପଞ୍ଞାବଲଂ ତଂ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ। ପଞ୍ଚନ୍ନଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ଭାଵିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୁ ଆସଵାନଂ ଖୟା ଅନାସଵଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ’’ତି। ତତିୟଂ।

୪। ପୁବ୍ବକୋଟ୍ଠକସୁତ୍ତଂ

୫୧୪। ଏଵଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗଵା ସାଵତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି ପୁବ୍ବକୋଟ୍ଠକେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗଵା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ସଦ୍ଦହସି [ସଦ୍ଦହାସି (ସୀ। ପୀ।)] ତ୍ୱଂ, ସାରିପୁତ୍ତ – ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଭାଵିତଂ ବହୁଲୀକତଂ ଅମତୋଗଧଂ ହୋତି ଅମତପରାୟଣଂ ଅମତପରିୟୋସାନଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଭାଵିତଂ ବହୁଲୀକତଂ ଅମତୋଗଧଂ ହୋତି ଅମତପରାୟଣଂ ଅମତପରିୟୋସାନ’’ନ୍ତି?

‘‘ନ ଖ୍ୱାହଂ ଏତ୍ଥ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତୋ ସଦ୍ଧାୟ ଗଚ୍ଛାମି – ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଭାଵିତଂ ବହୁଲୀକତଂ ଅମତୋଗଧଂ ହୋତି ଅମତପରାୟଣଂ ଅମତପରିୟୋସାନଂ। ଯେସଞ୍ହେତଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଞ୍ଞାତଂ ଅସ୍ସ ଅଦିଟ୍ଠଂ ଅୱିଦିତଂ ଅସଚ୍ଛିକତଂ ଅଫସ୍ସିତଂ [ଅପସ୍ସିତଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। କ।), ଅଫୁସିତଂ (ପୀ।)] ପଞ୍ଞାୟ, ତେ ତତ୍ଥ ପରେସଂ ସଦ୍ଧାୟ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଭାଵିତଂ ବହୁଲୀକତଂ ଅମତୋଗଧଂ ହୋତି ଅମତପରାୟଣଂ ଅମତପରିୟୋସାନଂ। ଯେସଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ, ଭନ୍ତେ, ଞାତଂ ଦିଟ୍ଠଂ ୱିଦିତଂ ସଚ୍ଛିକତଂ ଫସ୍ସିତଂ ପଞ୍ଞାୟ, ନିକ୍କଙ୍ଖା ତେ ତତ୍ଥ ନିବ୍ବିଚିକିଚ୍ଛା – ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଭାଵିତଂ ବହୁଲୀକତଂ ଅମତୋଗଧଂ ହୋତି ଅମତପରାୟଣଂ ଅମତପରିୟୋସାନଂ। ମୟ୍ହଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ, ଭନ୍ତେ, ଞାତଂ ଦିଟ୍ଠଂ ୱିଦିତଂ ସଚ୍ଛିକତଂ ଫସ୍ସିତଂ ପଞ୍ଞାୟ। ନିକ୍କଙ୍ଖୱାହଂ ତତ୍ଥ ନିବ୍ବିଚିକିଚ୍ଛୋ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଭାଵିତଂ ବହୁଲୀକତଂ ଅମତୋଗଧଂ ହୋତି ଅମତପରାୟଣଂ ଅମତପରିୟୋସାନ’’ନ୍ତି।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ସାରିପୁତ୍ତ! ଯେସଞ୍ହେତଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଅଞ୍ଞାତଂ ଅସ୍ସ ଅଦିଟ୍ଠଂ ଅୱିଦିତଂ ଅସଚ୍ଛିକତଂ ଅଫସ୍ସିତଂ ପଞ୍ଞାୟ, ତେ ତତ୍ଥ ପରେସଂ ସଦ୍ଧାୟ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଭାଵିତଂ ବହୁଲୀକତଂ ଅମତୋଗଧଂ ହୋତି ଅମତପରାୟଣଂ ଅମତପରିୟୋସାନଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଭାଵିତଂ ବହୁଲୀକତଂ ଅମତୋଗଧଂ ହୋତି ଅମତପରାୟଣଂ ଅମତପରିୟୋସାନଂ। ଯେସଞ୍ଚ ଖୋ ଏତଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଞାତଂ ଦିଟ୍ଠଂ ୱିଦିତଂ ସଚ୍ଛିକତଂ ଫସ୍ସିତଂ ପଞ୍ଞାୟ, ନିକ୍କଙ୍ଖା ତେ ତତ୍ଥ ନିବ୍ବିଚିକିଚ୍ଛା – ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଭାଵିତଂ ବହୁଲୀକତଂ ଅମତୋଗଧଂ ହୋତି ଅମତପରାୟଣଂ ଅମତପରିୟୋସାନଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଭାଵିତଂ ବହୁଲୀକତଂ ଅମତୋଗଧଂ ହୋତି ଅମତପରାୟଣଂ ଅମତପରିୟୋସାନ’’ନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫. ପଠମପୁବ୍ବାରାମସୁତ୍ତଂ

୫୧୫. ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ପୁବ୍ବାରାମେ ମିଗାରମାତୁପାସାଦେ. ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘କତିନଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ଯାକରୋତି – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାମୀ’’ତି?

ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ‘‘ଏକସ୍ସ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ଯାକରୋତି – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାମୀତି. କତମସ୍ସ ଏକସ୍ସ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ପଞ୍ଞୱତୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ତଦନ୍ୱଯା ସଦ୍ଧା ସଣ୍ଠାତି, ତଦନ୍ୱଯଂ ୱୀରିଯଂ ସଣ୍ଠାତି, ତଦନ୍ୱଯା ସତି ସଣ୍ଠାତି, ତଦନ୍ୱଯୋ ସମାଧି ସଣ୍ଠାତି. ଇମସ୍ସ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକସ୍ସ ଇନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ଯାକରୋତି – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାମୀ’’ତି. ପଞ୍ଚମଂ.

୬. ଦୁତିଯପୁବ୍ବାରାମସୁତ୍ତଂ

୫୧୬. ତଂଯେୱ ନିଦାନଂ. ‘‘କତିନଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ଯାକରୋତି – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାମୀ’’ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ‘‘ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ଯାକରୋତି – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାମୀତି. କତମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ? ଅରିଯାଯ ଚ ପଞ୍ଞାଯ, ଅରିଯାଯ ଚ ୱିମୁତ୍ତିଯା. ଯା ହିସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯା ପଞ୍ଞା ତଦସ୍ସ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ. ଯା ହିସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯା ୱିମୁତ୍ତି ତଦସ୍ସ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ. ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ଯାକରୋତି – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାମୀ’’ତି. ଛଟ୍ଠଂ.

୭. ତତିଯପୁବ୍ବାରାମସୁତ୍ତଂ

୫୧୭. ତଂଯେୱ ନିଦାନଂ. ‘‘କତିନଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ଯାକରୋତି – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାମୀ’’ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ‘‘ଚତୁନ୍ନଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ଯାକରୋତି – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାମୀତି. କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ, ସତିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ – ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ଯାକରୋତି – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାମୀ’’ତି. ସତ୍ତମଂ.

୮. ଚତୁତ୍ଥପୁବ୍ବାରାମସୁତ୍ତଂ

୫୧୮. ତଂଯେୱ ନିଦାନଂ. ‘‘କତିନଂ ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ଯାକରୋତି – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାମୀ’’ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ‘‘ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ଯାକରୋତି – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାମୀତି. କତମେସଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ , ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ, ସତିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ – ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ଯାକରୋତି – ‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯା’ତି ପଜାନାମୀ’’ତି. ଅଟ୍ଠମଂ.

୯. ପିଣ୍ଡୋଲଭାରଦ୍ୱାଜସୁତ୍ତଂ

୫୧୯. ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା କୋସମ୍ବିଯଂ ୱିହରତି ଘୋସିତାରାମେ. ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମତା ପିଣ୍ଡୋଲଭାରଦ୍ୱାଜେନ ଅଞ୍ଞା ବ୍ଯାକତା ହୋତି – ‘‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ, କତଂ କରଣୀଯଂ , ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାଯାତି ପଜାନାମୀ’’ତି. ଅଥ

ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚୁଂ –

''ଆୟସ୍ମତା, ଭନ୍ତେ, ପିଣ୍ଡୋଲଭାରଦ୍ଵାଜେନ ଅଞ୍ଞା ବ୍ୟାକତା – 'ଖୀଣା ଜାତି, ଵୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟା'ତି ପଜାନାମୀତି। କିଂ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅତ୍ଥଵସଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନେନ ଆୟସ୍ମତା ପିଣ୍ଡୋଲଭାରଦ୍ଵାଜେନ ଅଞ୍ଞା ବ୍ୟାକତା – 'ଖୀଣା ଜାତି, ଵୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟା'ତି ପଜାନାମୀ''ତି?

''ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ଭାଵିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ପିଣ୍ଡୋଲଭାରଦ୍ଵାଜେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଅଞ୍ଞା ବ୍ୟାକତା – 'ଖୀଣା ଜାତି, ଵୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟା'ତି ପଜାନାମୀତି। କତମେସଂ ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ? ସତିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ – ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ଭାଵିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ପିଣ୍ଡୋଲଭାରଦ୍ଵାଜେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଅଞ୍ଞା ବ୍ୟାକତା – 'ଖୀଣା ଜାତି, ଵୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟା'ତି ପଜାନାମୀତି। ଇମାନି ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ତୀଣିନ୍ଦ୍ରିୟାନି କିମନ୍ତାନି? ଖୟନ୍ତାନି। କିସ୍ସ ଖୟନ୍ତାନି? ଜାତିଜରାମରଣସ୍ସ। 'ଜାତିଜରାମରଣଂ ଖୟ'ନ୍ତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମ୍ପସ୍ସମାନେନ ପିଣ୍ଡୋଲଭାରଦ୍ଵାଜେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଅଞ୍ଞା ବ୍ୟାକତା – 'ଖୀଣା ଜାତି, ଵୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, କତଂ କରଣୀୟଂ, ନାପରଂ ଇତ୍ଥତ୍ତାୟା'ତି ପଜାନାମୀ''ତି। ନଵମଂ।

୧୦। ଆପଣସୁତ୍ତଂ

୫୨୦। ଏଵଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗଵା ଅଙ୍ଗେସୁ ଵିହରତି ଆପଣଂ ନାମ ଅଙ୍ଗାନଂ ନିଗମୋ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗଵା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଯୋ ସୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଅରିୟସାଵକୋ ତଥାଗତେ ଏକନ୍ତଗତୋ [ଏକନ୍ତିଗତୋ (ସୀ।)] ଅଭିପ୍ପସନ୍ନୋ, ନ ସୋ ତଥାଗତେ ଵା ତଥାଗତସାସନେ ଵା କଙ୍ଖେୟ୍ୟ ଵା ଵିଚିକିଚ୍ଛେୟ୍ୟ ଵା''ତି?

''ଯୋ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ଅରିୟସାଵକୋ ତଥାଗତେ ଏକନ୍ତଗତୋ ଅଭିପ୍ପସନ୍ନୋ, ନ ସୋ ତଥାଗତେ ଵା ତଥାଗତସାସନେ ଵା କଙ୍ଖେୟ୍ୟ ଵା ଵିଚିକିଚ୍ଛେୟ୍ୟ ଵା। ସଦ୍ଧସ୍ସ ହି, ଭନ୍ତେ, ଅରିୟସାଵକସ୍ସ ଏଵଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ ଯଂ ଆରଦ୍ଧଵୀରିୟୋ ଵିହରିସ୍ସତି – ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାୟ, କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପସମ୍ପଦାୟ, ଥାମଵା ଦଳ୍ହପରକ୍କମୋ ଅନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରୋ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ। ଯଂ ହିସ୍ସ, ଭନ୍ତେ, ଵୀରିୟଂ ତଦସ୍ସ ଵୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ।

''ସଦ୍ଧସ୍ସ ହି , ଭନ୍ତେ, ଅରିୟସାଵକସ୍ସ ଆରଦ୍ଧଵୀରିୟସ୍ସ ଏତଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ ଯଂ ସତିମା ଭଵିସ୍ସତି, ପରମେନ ସତିନେପକ୍କେନ ସମନ୍ନାଗତୋ, ଚିରକତମ୍ପି ଚିରଭାସିତମ୍ପି ସରିତା ଅନୁସ୍ସରିତା। ଯା ହିସ୍ସ, ଭନ୍ତେ, ସତି ତଦସ୍ସ ସତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ।

''ସଦ୍ଧସ୍ସ ହି, ଭନ୍ତେ, ଅରିୟସାଵକସ୍ସ ଆରଦ୍ଧଵୀରିୟସ୍ସ ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତିନୋ ଏତଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ ଯଂ ଵୋସ୍ସଗ୍ଗାରମ୍ମଣଂ କରିତ୍ଵା ଲଭିସ୍ସତି ସମାଧିଂ, ଲଭିସ୍ସତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଏକଗ୍ଗତଂ। ଯୋ ହିସ୍ସ, ଭନ୍ତେ, ସମାଧି ତଦସ୍ସ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ।

''ସଦ୍ଧସ୍ସ ହି, ଭନ୍ତେ, ଅରିୟସାଵକସ୍ସ ଆରଦ୍ଧଵୀରିୟସ୍ସ ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତିନୋ ସମାହିତଚିତ୍ତସ୍ସ ଏତଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ ଯଂ ଏଵଂ ପଜାନିସ୍ସତି – ଅନମତଗ୍ଗୋ ଖୋ ସଂସାରୋ। ପୁବ୍ବା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାୟତି ଅଵିଜ୍ଜାନୀଵରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନାନଂ ସନ୍ଧାଵତଂ ସଂସରତଂ। ଅଵିଜ୍ଜାୟ ତ୍ଵେଵ ତମୋକାୟସ୍ସ ଅସେସଵିରାଗନିରୋଧୋ ସନ୍ତମେତଂ ପଦଂ ପଣୀତମେତଂ ପଦଂ, ଯଦିଦଂ – ସବ୍ବସଙ୍ଖାରସମଥୋ ସବ୍ବୂପଧିପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ ତଣ୍ହାକ୍ଖୟୋ ଵିରାଗୋ ନିରୋଧୋ ନିବ୍ବାନଂ [ନିବ୍ବାନନ୍ତି (?)]। ଯା ହିସ୍ସ, ଭନ୍ତେ, ପଞ୍ଞା ତଦସ୍ସ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ।

''ସଦ୍ଧୋ ସୋ [ସ ଖୋ ସୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)], ଭନ୍ତେ, ଅରିୟସାଵକୋ ଏଵଂ ପଦହିତ୍ଵା ପଦହିତ୍ଵା ଏଵଂ ସରିତ୍ଵା ସରିତ୍ଵା ଏଵଂ ସମାଦହିତ୍ଵା ସମାଦହିତ୍ଵା ଏଵଂ ପଜାନିତ୍ଵା ପଜାନିତ୍ଵା ଏଵଂ ଅଭିସଦ୍ଦହତି – 'ଇମେ ଖୋ ତେ ଧମ୍ମା ଯେ ମେ ପୁବ୍ବେ ସୁତଵା ଅହେସୁଂ। ତେନାହଂ ଏତରହି କାୟେନ ଚ ଫୁସିତ୍ଵା ଵିହରାମି, ପଞ୍ଞାୟ ଚ ଅତିଵିଜ୍ଝ [ପଟିଵିଜ୍ଝ (ସୀ। କ।) ତଦଟ୍ଠକଥାସୁ ପନ ଅତିଵିଜ୍ଝିତ୍ଵାତି ଵଣ୍ଣିତଂ] ପସ୍ସାମୀ'ତି। ଯା ହିସ୍ସ, ଭନ୍ତେ, ସଦ୍ଧା ତଦସ୍ସ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟ''ନ୍ତି।

''ସାଧୁ ସାଧୁ, ସାରିପୁତ୍ତ! ଯୋ ସୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଅରିୟସାଵକୋ ତଥାଗତେ ଏକନ୍ତଗତୋ ଅଭିପ୍ପସନ୍ନୋ, ନ ସୋ ତଥାଗତେ ଵା ତଥାଗତସାସନେ ଵା କଙ୍ଖେୟ୍ୟ ଵା ଵିଚିକିଚ୍ଛେୟ୍ୟ ଵା। ସଦ୍ଧସ୍ସ ହି, ସାରିପୁତ୍ତ, ଅରିୟସାଵକସ୍ସ ଏତଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ ଯଂ ଆରଦ୍ଧଵୀରିୟୋ ଵିହରିସ୍ସତି – ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାୟ, କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପସମ୍ପଦାୟ, ଥାମଵା ଦଳ୍ହପରକ୍କମୋ ଅନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରୋ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ। ଯଂ ହିସ୍ସ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଵୀରିୟଂ ତଦସ୍ସ

ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ।

‘‘ସଦ୍ଧସ୍ସ ହି, ସାରିପୁତ୍ତ, ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟସ୍ସ ଏତଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ ଯଂ ସତିମା ଭୱିସ୍ସତି, ପରମେନ ସତିନେପକ୍କେନ ସମନ୍ନାଗତୋ, ଚିରକତମ୍ପି ଚିରଭାସିତମ୍ପି ସରିତା ଅନୁସ୍ସରିତା। ଯା ହିସ୍ସ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସତି ତଦସ୍ସ ସତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ।

‘‘ସଦ୍ଧସ୍ସ ହି, ସାରିପୁତ୍ତ, ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟସ୍ସ ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତିନୋ ଏତଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ ଯଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗାରମ୍ମଣଂ କରିତ୍ୱା ଲଭିସ୍ସତି ସମାଧିଂ, ଲଭିସ୍ସତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଏକଗ୍ଗତଂ। ଯୋ ହିସ୍ସ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସମାଧି ତଦସ୍ସ ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ।

‘‘ସଦ୍ଧସ୍ସ ହି, ସାରିପୁତ୍ତ, ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟସ୍ସ ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତିନୋ ସମାହିତଚିତ୍ତସ୍ସ ଏତଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ ଯଂ ଏୱଂ ପଜାନିସ୍ସତି – ଅନମତଗ୍ଗୋ ଖୋ ସଂସାରୋ। ପୁବ୍ବା କୋଟି ନ ପଞ୍ଞାୟତି ଅୱିଜ୍ଜାନୀୱରଣାନଂ ସତ୍ତାନଂ ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନାନଂ ସନ୍ଧାୱତଂ ସଂସରତଂ। ଅୱିଜ୍ଜାୟ ତ୍ୱେୱ ତମୋକାୟସ୍ସ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧୋ ସନ୍ତମେତଂ ପଦଂ ପଣୀତମେତଂ ପଦଂ, ଯଦିଦଂ – ସବ୍ବସଙ୍ଖାରସମଥୋ ସବ୍ବୂପଧିପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ ତଣ୍ହାକ୍ଖୟୋ ୱିରାଗୋ ନିରୋଧୋ ନିବ୍ବାନଂ। ଯା ହିସ୍ସ, ସାରିପୁତ୍ତ, ପଞ୍ଞା ତଦସ୍ସ ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ।

‘‘ସଦ୍ଧୋ ସୋ [ସ ଖୋ ସୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)], ସାରିପୁତ୍ତ, ଅରିୟସାୱକୋ ଏୱଂ ପଦହିତ୍ୱା ପଦହିତ୍ୱା ଏୱଂ ସରିତ୍ୱା ସରିତ୍ୱା ଏୱଂ ସମାଦହିତ୍ୱା ସମାଦହିତ୍ୱା ଏୱଂ ପଜାନିତ୍ୱା ପଜାନିତ୍ୱା ଏୱଂ ଅଭିସଦ୍ଦହତି – ‘ଇମେ ଖୋ ତେ ଧମ୍ମା ଯେ ମେ ପୁବ୍ବେ ସୁତୱା ଅହେସୁଂ। ତେନାହଂ ଏତରହି କାୟେନ ଚ ଫୁସିତ୍ୱା ୱିହରାମି, ପଞ୍ଞାୟ ଚ ଅତିୱିଜ୍ଝ [ପଟିୱିଜ୍ଝ (କ। ସୀ। କ।)] ପସ୍ସାମୀ’ତି। ଯା ହିସ୍ସ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସଦ୍ଧା ତଦସ୍ସ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟ’’ନ୍ତି। ଦସମଂ।

ଜରାୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଜରା ଉଣ୍ଣାଭୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ, ସାକେତୋ ପୁବ୍ବକୋଟ୍ଠକୋ;

ପୁବ୍ବାରାମେ ଚ ଚତ୍ତାରି, ପିଣ୍ଡୋଲୋ ଆପଣେନ ଚାତି [ସଦ୍ଧେନ ତେ ଦସାତି (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)]।

୬। ସୂକରଖତୱଗ୍ଗୋ

୧। ସାଲସୁତ୍ତଂ

୫୨୧। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା କୋସଲେସୁ ୱିହରତି ସାଲାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପାଣା, ସୀହୋ ମିଗରାଜା ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି, ଯଦିଦଂ – ଥାମେନ ଜୱେନ ସୂରେନ [ସୂରିୟେନ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)]; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ବୋଧିପକ୍ଖିୟା ଧମ୍ମା, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି, ଯଦିଦଂ – ବୋଧାୟ’’।

‘‘କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବୋଧିପକ୍ଖିୟା ଧମ୍ମା? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବୋଧିପକ୍ଖିୟୋ ଧମ୍ମୋ, ତଂ ବୋଧାୟ ସଂୱତ୍ତତି; ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ବୋଧିପକ୍ଖିୟୋ ଧମ୍ମୋ, ତଂ ବୋଧାୟ ସଂୱତ୍ତତି; ସତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ବୋଧିପକ୍ଖିୟୋ ଧମ୍ମୋ, ତଂ ବୋଧାୟ ସଂୱତ୍ତତି; ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ବୋଧିପକ୍ଖିୟୋ ଧମ୍ମୋ, ତଂ ବୋଧାୟ ସଂୱତ୍ତତି; ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ବୋଧିପକ୍ଖିୟୋ ଧମ୍ମୋ, ତଂ ବୋଧାୟ ସଂୱତ୍ତତି। ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପାଣା, ସୀହୋ ମିଗରାଜା ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି, ଯଦିଦଂ – ଥାମେନ ଜୱେନ ସୂରେନ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ବୋଧିପକ୍ଖିୟା ଧମ୍ମା, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାୟତି, ଯଦିଦଂ – ବୋଧାୟା’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ମଲ୍ଲିକସୁତ୍ତଂ

୫୨୨। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ମଲ୍ଲେସୁ [ମଲ୍ଲକେସୁ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।), ମଲ୍ଲିକେସୁ (କ।)] ୱିହରତି ଉରୁୱେଳକପ୍ପଂ ନାମ ମଲ୍ଲାନଂ

ନିଗମୋ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଯାୱକୀୱଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଅରିଯଞାଣଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ହୋତି ନେୱ ତାୱ ଚତୁନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସଣ୍ଠିତି ହୋତି, ନେୱ ତାୱ ଚତୁନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଅୱଟ୍ଠିତି ହୋତି। ଯତୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଅରିଯଞାଣଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ହୋତି, ଅଥ ଚତୁନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସଣ୍ଠିତି ହୋତି, ଅଥ ଚତୁନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଅୱଟ୍ଠିତି ହୋତି’’।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱକୀୱଞ୍ଚ କୂଟାଗାରସ୍ସ କୂଟଂ ନ ଉସ୍ସିତଂ ହୋତି, ନେୱ ତାୱ ଗୋପାନସୀନଂ ସଣ୍ଠିତି ହୋତି, ନେୱ ତାୱ ଗୋପାନସୀନଂ ଅୱଟ୍ଠିତି ହୋତି। ଯତୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୂଟାଗାରସ୍ସ କୂଟଂ ଉସ୍ସିତଂ ହୋତି, ଅଥ ଗୋପାନସୀନଂ ସଣ୍ଠିତି ହୋତି, ଅଥ ଗୋପାନସୀନଂ ଅୱଟ୍ଠିତି ହୋତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱକୀୱଞ୍ଚ ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଅରିଯଞାଣଂ ନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ହୋତି, ନେୱ ତାୱ ଚତୁନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ସଣ୍ଠିତି ହୋତି, ନେୱ ତାୱ ଚତୁନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଅୱଟ୍ଠିତି ହୋତି। ଯତୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଅରିଯଞାଣଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ହୋତି, ଅଥ ଚତୁନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ…ପେ… ଅୱଟ୍ଠିତି ହୋତି।

‘‘କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ , ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ, ସତିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ। ପଞ୍ଞୱତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ତଦନ୍ୱଯା ସଦ୍ଧା ସଣ୍ଠାତି, ତଦନ୍ୱଯଂ ୱୀରିଯଂ ସଣ୍ଠାତି, ତଦନ୍ୱଯା ସତି ସଣ୍ଠାତି, ତଦନ୍ୱଯୋ ସମାଧି ସଣ୍ଠାତୀ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ସେଖସୁତ୍ତଂ

୫୨୩। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା କୋସମ୍ବିଯଂ ୱିହରତି ଘୋସିତାରାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଯାଯୋ ଯଂ ପରିଯାଯଂ ଆଗମ୍ମ ସେଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ସେଖଭୂମିଯଂ ଠିତୋ ‘ସେଖୋସ୍ମୀ’ତି ପଜାନେଯ୍ୟ, ଅସେଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅସେଖଭୂମିଯଂ ଠିତୋ ‘ଅସେଖୋସ୍ମୀ’ତି ପଜାନେଯ୍ୟା’’ତି?

ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଯାଯୋ ଯଂ ପରିଯାଯଂ ଆଗମ୍ମ ସେଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ସେଖଭୂମିଯଂ ଠିତୋ ‘ସେଖୋସ୍ମୀ’ତି ପଜାନେଯ୍ୟ, ଅସେଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅସେଖଭୂମିଯଂ ଠିତୋ ‘ଅସେଖୋସ୍ମୀ’ତି ପଜାନେଯ୍ୟ’’।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଯାଯୋ ଯଂ ପରିଯାଯଂ ଆଗମ୍ମ ସେଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ସେଖଭୂମିଯଂ ଠିତୋ ‘ସେଖୋସ୍ମୀ’ତି ପଜାନାତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି – ଅଯମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଯାଯୋ ଯଂ ପରିଯାଯଂ ଆଗମ୍ମ ସେଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ସେଖଭୂମିଯଂ ଠିତୋ ‘ସେଖୋସ୍ମୀ’ତି ପଜାନାତି’’।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ ଇତୋ ବହିଦ୍ଧା ଅଞ୍ଞୋ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଯୋ ଏୱଂ ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ ତଥଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଯଥା ଭଗୱା’ତି? ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ନତ୍ଥି ଖୋ ଇତୋ ବହିଦ୍ଧା ଅଞ୍ଞୋ ସମଣୋ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱା ଯୋ ଏୱଂ ଭୂତଂ ତଚ୍ଛଂ ତଥଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଯଥା ଭଗୱା’ତି। ଅଯମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଯାଯୋ ଯଂ ପରିଯାଯଂ ଆଗମ୍ମ ସେଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ସେଖଭୂମିଯଂ ଠିତୋ ‘ସେଖୋସ୍ମୀ’ତି ପଜାନାତି’’।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସେଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ପଜାନାତି – ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ – ଯଂଗତିକାନି ଯଂପରମାନି ଯଂଫଲାନି ଯଂପରିଯୋସାନାନି। ନ ହେୱ ଖୋ କାଯେନ ଫୁସିତ୍ୱା ୱିହରତି; ପଞ୍ଞାଯ ଚ ଅତିୱିଜ୍ଝ ପସ୍ସତି। ଅଯମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଯାଯୋ ଯଂ ପରିଯାଯଂ ଆଗମ୍ମ ସେଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ସେଖଭୂମିଯଂ ଠିତୋ ‘ସେଖୋସ୍ମୀ’ତି ପଜାନାତି’’।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଯାଯୋ ଯଂ ପରିଯାଯଂ ଆଗମ୍ମ ଅସେଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅସେଖଭୂମିଯଂ ଠିତୋ ‘ଅସେଖୋସ୍ମୀ’ତି ପଜାନାତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସେଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ପଜାନାତି – ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ – ଯଂଗତିକାନି ଯଂପରମାନି ଯଂଫଲାନି ଯଂପରିଯୋସାନାନି। କାଯେନ ଚ ଫୁସିତ୍ୱା ୱିହରତି; ପଞ୍ଞାଯ ଚ ଅତିୱିଜ୍ଝ ପସ୍ସତି। ଅଯମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିଯାଯୋ ଯଂ ପରିଯାଯଂ ଆଗମ୍ମ ଅସେଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅସେଖଭୂମିଯଂ ଠିତୋ ‘ଅସେଖୋସ୍ମୀ’ତି ପଜାନାତି’’।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସେଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ଛ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ପଜାନାତି। ‘ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସୋତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଘାନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଜିୱ୍ହିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, କାଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ମନିନ୍ଦ୍ରିଯଂ – ଇମାନି ଖୋ ଛ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ସବ୍ବଥା ସବ୍ବଂ ଅପରିସେସଂ ନିରୁଜ୍ଝିସ୍ସନ୍ତି, ଅଞ୍ଞାନି ଚ ଛ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ନ କୁହିଞ୍ଚି କିସ୍ମିଞ୍ଚି ଉପ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତୀ’ତି ପଜାନାତି।

ଅଯମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପରିଯାଯୋ ଯଂ ପରିଯାଯଂ ଆଗମ୍ମ ଅସେଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅସେଖଭୂମିଯଂ ଠିତୋ ‘ଅସେଖୋମ୍ହୀ’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ପଦସୁତ୍ତଂ

୫୨୪। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖଵେ, ଯାନି କାନିଚି ଜଙ୍ଗଲାନଂ [ଜଙ୍ଗମାନଂ (ସୀ। ପୀ।)] ପାଣାନଂ ପଦଜାତାନି ସବ୍ବାନି ତାନି ହତ୍ଥିପଦେ ସମୋଧାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ହତ୍ଥିପଦଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି, ଯଦିଦଂ – ମହନ୍ତତ୍ତେନ; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯାନି କାନିଚି ପଦାନି ବୋଧାଯ ସଂଵତ୍ତନ୍ତି , ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଦଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି, ଯଦିଦଂ – ବୋଧାଯ। କତମାନି ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଦାନି ବୋଧାଯ ସଂଵତ୍ତନ୍ତି? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଦଂ, ତଂ ବୋଧାଯ ସଂଵତ୍ତତି; ଵୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଦଂ, ତଂ ବୋଧାଯ ସଂଵତ୍ତତି; ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଦଂ, ତଂ ବୋଧାଯ ସଂଵତ୍ତତି; ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଦଂ, ତଂ ବୋଧାଯ ସଂଵତ୍ତତି; ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଦଂ, ତଂ ବୋଧାଯ ସଂଵତ୍ତତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯାନି କାନିଚି ଜଙ୍ଗଲାନଂ ପାଣାନଂ ପଦଜାତାନି ସବ୍ବାନି ତାନି ହତ୍ଥିପଦେ ସମୋଧାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ହତ୍ଥିପଦଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି, ଯଦିଦଂ – ମହନ୍ତତ୍ତେନ; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯାନି କାନିଚି ପଦାନି ବୋଧାଯ ସଂଵତ୍ତନ୍ତି, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ପଦଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି, ଯଦିଦଂ – ବୋଧାଯା’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସାରସୁତ୍ତଂ

୫୨୫। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯେ କେଚି ସାରଗନ୍ଧା, ଲୋହିତଚନ୍ଦନଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏଵମେଵ ଖୋ ଭିକ୍ଖଵେ, ଯେ କେଚି ବୋଧିପକ୍ଖିଯା ଧମ୍ମା , ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି, ଯଦିଦଂ – ବୋଧାଯ। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ବୋଧିପକ୍ଖିଯା ଧମ୍ମା? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ବୋଧିପକ୍ଖିଯୋ ଧମ୍ମୋ, ତଂ ବୋଧାଯ ସଂଵତ୍ତତି। ଵୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ …ପେ… ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ବୋଧିପକ୍ଖିଯୋ ଧମ୍ମୋ, ତଂ ବୋଧାଯ ସଂଵତ୍ତତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯେ କେଚି ସାରଗନ୍ଧା, ଲୋହିତଚନ୍ଦନଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯେ କେଚି ବୋଧିପକ୍ଖିଯା ଧମ୍ମା, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି, ଯଦିଦଂ – ବୋଧାଯା’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପତିଟ୍ଠିତସୁତ୍ତଂ

୫୨୬। ‘‘ଏକଧମ୍ମେ ପତିଟ୍ଠିତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାଵିତାନି ହୋନ୍ତି ସୁଭାଵିତାନି। କତମସ୍ମିଂ ଏକଧମ୍ମେ? ଅପ୍ପମାଦେ। କତମୋ ଚ ଭିକ୍ଖଵେ, ଅପ୍ପମାଦୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚିତ୍ତଂ ରକ୍ଖତି ଆସଵେସୁ ଚ ସାସଵେସୁ ଚ ଧମ୍ମେସୁ। ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ରକ୍ଖତୋ ଆସଵେସୁ ଚ ସାସଵେସୁ ଚ ଧମ୍ମେସୁ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯମ୍ପି ଭାଵନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି। ଵୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯମ୍ପି ଭାଵନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି। ସତିନ୍ଦ୍ରିଯମ୍ପି ଭାଵନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି। ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯମ୍ପି ଭାଵନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି। ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯମ୍ପି ଭାଵନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି। ଏଵମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏକଧମ୍ମେ ପତିଟ୍ଠିତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାଵିତାନି ହୋନ୍ତି ସୁଭାଵିତାନୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସହମ୍ପତିବ୍ରହ୍ମସୁତ୍ତଂ

୫୨୭। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ଉରୁଵେଲାଯଂ ଵିହରତି ନଜ୍ଜା ନେରଞ୍ଜରାଯ ତୀରେ ଅଜପାଲନିଗ୍ରୋଧେ ପଠମାଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ। ଅଥ ଖୋ ଭଗଵତୋ ରହୋଗତସ୍ସ ପଟିସଲ୍ଲୀନସ୍ସ ଏଵଂ ଚେତସୋ ପରିଵିତକ୍କୋ ଉଦପାଦି – ‘‘ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାଵିତାନି ବହୁଲୀକତାନି ଅମତୋଗଧାନି ହୋନ୍ତି ଅମତପରାଯଣାନି ଅମତପରିଯୋସାନାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାଵିତଂ ବହୁଲୀକତଂ ଅମତୋଗଧଂ ହୋତି ଅମତପରାଯଣଂ ଅମତପରିଯୋସାନଂ। ଵୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାଵିତଂ ବହୁଲୀକତଂ ଅମତୋଗଧଂ ହୋତି ଅମତପରାଯଣଂ ଅମତପରିଯୋସାନଂ। ଇମାନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାଵିତାନି ବହୁଲୀକତାନି ଅମତୋଗଧାନି ହୋନ୍ତି ଅମତପରାଯଣାନି ଅମତପରିଯୋସାନାନୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ବ୍ରହ୍ମା ସହମ୍ପତି ଭଗଵତୋ ଚେତସା ଚେତୋପରିଵିତକ୍କମଞ୍ଞାଯ – ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ବଲଵା ପୁରିସୋ ସମିଞ୍ଜିତଂ ଵା ବାହଂ ପସାରେଯ୍ୟ, ପସାରିତଂ ଵା ବାହଂ ସମିଞ୍ଜେଯ୍ୟ; ଏଵମେଵ ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଅନ୍ତରହିତୋ ଭଗଵତୋ ପୁରତୋ ପାତୁରହୋସି। ଅଥ ଖୋ ବ୍ରହ୍ମା ସହମ୍ପତି ଏକଂସଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ କରିତ୍ଵା ଯେନ ଭଗଵା ତେନଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ଏଵମେତଂ, ଭଗଵା, ଏଵମେତଂ ସୁଗତ! ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାଵିତାନି ବହୁଲୀକତାନି ଅମତୋଗଧାନି ହୋନ୍ତି ଅମତପରାଯଣାନି ଅମତପରିଯୋସାନାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାଵିତଂ ବହୁଲୀକତଂ ଅମତୋଗଧଂ ହୋତି ଅମତପରାଯଣଂ ଅମତପରିଯୋସାନଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାଵିତଂ ବହୁଲୀକତଂ ଅମତୋଗଧଂ ହୋତି ଅମତପରାଯଣଂ ଅମତପରିଯୋସାନଂ। ଇମାନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାଵିତାନି ବହୁଲୀକତାନି ଅମତୋଗଧାନି ହୋନ୍ତି ଅମତପରାଯଣାନି ଅମତପରିଯୋସାନାନି’’।

''ଭୂତପୁବ୍ବାହଂ , ଭନ୍ତେ, କସ୍ସପେ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଅଚରିଂ। ତତ୍ରପି ମଂ ଏୱଂ ଜାନନ୍ତି – 'ସହକୋ ଭିକ୍ଖୁ, ସହକୋ ଭିକ୍ଖୂ'ତି। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଇମେସଂଯେୱ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା କାମେସୁ କାମଚ୍ଛନ୍ଦଂ ୱିରାଜେତ୍ୱା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ ଉପପନ୍ନୋ। ତତ୍ରପି ମଂ ଏୱଂ ଜାନନ୍ତି – 'ବ୍ରହ୍ମା ସହମ୍ପତି, ବ୍ରହ୍ମା ସହମ୍ପତୀ'''ତି। ''ଏୱମେତଂ, ଭଗୱା, ଏୱମେତଂ ସୁଗତ! ଅହମେତଂ ଜାନାମି, ଅହମେତଂ ପସ୍ସାମି ଯଥା ଇମାନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାୱିତାନି ବହୁଲୀକତାନି ଅମତୋଗଧାନି ହୋନ୍ତି ଅମତପରାଯଣାନି ଅମତପରିଯୋସାନାନୀ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ସୂକରଖତସୁତ୍ତଂ

୫୨୮। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ପବ୍ବତେ ସୂକରଖତାଯଂ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଆମନ୍ତେସି – ''କିଂ ନୁ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଅତ୍ଥୱସଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ତଥାଗତେ ୱା ତଥାଗତସାସନେ ୱା ପରମନିପଚ୍ଚକାରଂ ପୱତ୍ତମାନୋ ପୱତ୍ତତୀ''ତି [ପୱତ୍ତେତୀତି (ସୀ।)]? ''ଅନୁତ୍ତରଞ୍ହି , ଭନ୍ତେ, ଯୋଗକ୍ଖେମଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ତଥାଗତେ ୱା ତଥାଗତସାସନେ ୱା ପରମନିପଚ୍ଚକାରଂ ପୱତ୍ତମାନୋ ପୱତ୍ତତୀ''ତି। ''ସାଧୁ ସାଧୁ, ସାରିପୁତ୍ତ! ଅନୁତ୍ତରଞ୍ହି, ସାରିପୁତ୍ତ, ଯୋଗକ୍ଖେମଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ତଥାଗତେ ୱା ତଥାଗତସାସନେ ୱା ପରମନିପଚ୍ଚକାରଂ ପୱତ୍ତମାନୋ ପୱତ୍ତତୀ''ତି।

''କତମୋ ଚ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଅନୁତ୍ତରୋ ଯୋଗକ୍ଖେମୋ ଯଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ତଥାଗତେ ୱା ତଥାଗତସାସନେ ୱା ପରମନିପଚ୍ଚକାରଂ ପୱତ୍ତମାନୋ ପୱତ୍ତତୀ''ତି? ''ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱେତି ଉପସମଗାମିଂ ସମ୍ବୋଧଗାମିଂ, ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱେତି… ପେ… ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱେତି…ପେ… ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱେତି…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱେତି ଉପସମଗାମିଂ ସମ୍ବୋଧଗାମିଂ। ଅଯଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅନୁତ୍ତରୋ ଯୋଗକ୍ଖେମୋ ଯଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ତଥାଗତେ ୱା ତଥାଗତସାସନେ ୱା ପରମନିପଚ୍ଚକାରଂ ପୱତ୍ତମାନୋ ପୱତ୍ତତୀ''ତି। ''ସାଧୁ ସାଧୁ, ସାରିପୁତ୍ତ! ଏସୋ ହି, ସାରିପୁତ୍ତ, ଅନୁତ୍ତରୋ ଯୋଗକ୍ଖେମୋ ଯଂ ସମ୍ପସ୍ସମାନୋ ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ତଥାଗତେ ୱା ତଥାଗତସାସନେ ୱା ପରମନିପଚ୍ଚକାରଂ ପୱତ୍ତମାନୋ ପୱତ୍ତତୀ''ତି।

''କତମୋ ଚ, ସାରିପୁତ୍ତ, ପରମନିପଚ୍ଚକାରୋ ଯଂ ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ତଥାଗତେ ୱା ତଥାଗତସାସନେ ୱା ପରମନିପଚ୍ଚକାରଂ ପୱତ୍ତମାନୋ ପୱତ୍ତତୀ''ତି? ''ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ଥରି ସଗାରୱୋ ୱିହରତି ସପ୍ପତିସ୍ସୋ [ସପ୍ପତିସ୍ସୋ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)], ଧମ୍ମେ ସଗାରୱୋ ୱିହରତି ସପ୍ପତିସ୍ସୋ, ସଙ୍ଘେ ସଗାରୱୋ ୱିହରତି ସପ୍ପତିସ୍ସୋ, ସିକ୍ଖାଯ ସଗାରୱୋ ୱିହରତି ସପ୍ପତିସ୍ସୋ, ସମାଧିସ୍ମିଂ ସଗାରୱୋ ୱିହରତି ସପ୍ପତିସ୍ସୋ। ଅଯଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ପରମନିପଚ୍ଚକାରୋ ଯଂ ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ତଥାଗତେ ୱା ତଥାଗତସାସନେ ୱା ପରମନିପଚ୍ଚକାରଂ ପୱତ୍ତମାନୋ ପୱତ୍ତତୀ''ତି। ''ସାଧୁ ସାଧୁ, ସାରିପୁତ୍ତ! ଏସୋ ହି , ସାରିପୁତ୍ତ, ପରମନିପଚ୍ଚକାରୋ ଯଂ ଖୀଣାସୱୋ ଭିକ୍ଖୁ ତଥାଗତେ ୱା ତଥାଗତସାସନେ ୱା ପରମନିପଚ୍ଚକାରଂ ପୱତ୍ତମାନୋ ପୱତ୍ତତୀ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପଠମଉପ୍ପାଦସୁତ୍ତଂ

୫୨୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ''ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାୱିତାନି ବହୁଲୀକତାନି ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନାଞ୍ଞତ୍ର ତଥାଗତସ୍ସ ପାତୁଭାୱା ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାୱିତାନି ବହୁଲୀକତାନି ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନାଞ୍ଞତ୍ର ତଥାଗତସ୍ସ ପାତୁଭାୱା ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସା''ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଦୁତିଯଉପ୍ପାଦସୁତ୍ତଂ

୫୩୦। ''ପଞ୍ଚିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାୱିତାନି ବହୁଲୀକତାନି ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନାଞ୍ଞତ୍ର ସୁଗତୱିନଯା। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାୱିତାନି ବହୁଲୀକତାନି ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନାଞ୍ଞତ୍ର ସୁଗତୱିନଯା''ତି। ଦସମଂ।

ସୂକରଖତୱଗ୍ଗୋ ଛଟ୍ଠୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସାଲଂ ମଲ୍ଲିକଂ ସେଖୋ ଚ, ପଦଂ ସାରଂ ପତିଟ୍ଠିତଂ;

ବ୍ରହ୍ମସୂକରଖତାୟୋ, ଉପ୍ପାଦା ଅପରେ ଦୁୱେତି।

୭। ବୋଧିପକ୍ଖିୟୱଗ୍ଗୋ

୧। ସଂୟୋଜନସୁତ୍ତଂ

୫୩୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଭାୱିତାନି ବହୁଲୀକତାନି ସଂୟୋଜନପ୍ପହାନାୟ [ସଂୟୋଜନାନଂ ପହାନାୟ (ସ୍ୟା। କ।)] ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଭାୱିତାନି ବହୁଲୀକତାନି ସଂୟୋଜନପ୍ପହାନାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ଅନୁସୟସୁତ୍ତଂ

୫୩୨। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଭାୱିତାନି ବହୁଲୀକତାନି ଅନୁସୟସମୁଗ୍ଘାତାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ – ଇମାନି ଖୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଭାୱିତାନି ବହୁଲୀକତାନି ଅନୁସୟସମୁଗ୍ଘାତାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ଦୁତିୟଂ।

୩। ପରିଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୫୩୩। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଭାୱିତାନି ବହୁଲୀକତାନି ଅଦ୍ଧାନପରିଞ୍ଞାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଭାୱିତାନି ବହୁଲୀକତାନି ଅଦ୍ଧାନପରିଞ୍ଞାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ତତିୟଂ।

୪। ଆସୱକ୍ଖୟସୁତ୍ତଂ

୫୩୪। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଭାୱିତାନି ବହୁଲୀକତାନି ଆସୱାନଂ ଖୟାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଭାୱିତାନି ବହୁଲୀକତାନି ଆସୱାନଂ ଖୟାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଭାୱିତାନି ବହୁଲୀକତାନି ସଂୟୋଜନପ୍ପହାନାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ଅନୁସୟସମୁଗ୍ଘାତାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ଅଦ୍ଧାନପରିଞ୍ଞାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ଆସୱାନଂ ଖୟାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଭାୱିତାନି ବହୁଲୀକତାନି ସଂୟୋଜନପ୍ପହାନାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ଅନୁସୟସମୁଗ୍ଘାତାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ଅଦ୍ଧାନପରିଞ୍ଞାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି, ଆସୱାନଂ ଖୟାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପଠମଫଲସୁତ୍ତଂ

୫୩୫। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଫଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଫଲଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଅଞ୍ଞା, ସତି ୱା ଉପାଦିସେସେ ଅନାଗାମିତା’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିୟଫଲସୁତ୍ତଂ

୫୩୬। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ସତ୍ତ ଫଲା ସତ୍ତାନିସଂସା ପାଟିକଙ୍ଖା। କତମେ ସତ୍ତ ଫଲା ସତ୍ତାନିସଂସା? ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପଟିକଚ୍ଚ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି, ନୋ ଚେ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପଟିକଚ୍ଚ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି, ଅଥ ମରଣକାଲେ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି। ନୋ ଚେ

ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି, ନୋ ଚେ ମରଣକାଲେ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି, ଅଥ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ହୋତି ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଇମେ ସତ୍ତ ଫଲା ସତ୍ତାନିସଂସା ପାଟିକଙ୍ଖା’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ପଠମରୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୫୩୭। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ଜମ୍ବୁଦୀପକା ରୁକ୍ଖା, ଜମ୍ବୂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏୱମେୱ ଖୋ ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ବୋଧିପକ୍ଖିଯା ଧମ୍ମା, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି, ଯଦିଦଂ – ବୋଧାଯ। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବୋଧିପକ୍ଖିଯା ଧମ୍ମା? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବୋଧିପକ୍ଖିଯୋ ଧମ୍ମୋ, ତଂ ବୋଧାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ବୋଧିପକ୍ଖିଯୋ ଧମ୍ମୋ, ତଂ ବୋଧାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ଜମ୍ବୁଦୀପକା ରୁକ୍ଖା, ଜମ୍ବୂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ବୋଧିପକ୍ଖିଯା ଧମ୍ମା, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି, ଯଦିଦଂ – ବୋଧାଯା’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଦୁତିଯରୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୫୩୮। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ଦେୱାନଂ ତାୱତିଂସାନଂ ରୁକ୍ଖା, ପାରିଛତ୍ତକୋ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ବୋଧିପକ୍ଖିଯା ଧମ୍ମା, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି, ଯଦିଦଂ – ବୋଧାଯ। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବୋଧିପକ୍ଖିଯା ଧମ୍ମା? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ବୋଧିପକ୍ଖିଯୋ ଧମ୍ମୋ, ତଂ ବୋଧାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ବୋଧିପକ୍ଖିଯୋ ଧମ୍ମୋ, ତଂ ବୋଧାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ , ଯେ କେଚି ଦେୱାନଂ ତାୱତିଂସାନଂ ରୁକ୍ଖା, ପାରିଛତ୍ତକୋ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ବୋଧିପକ୍ଖିଯା ଧମ୍ମା, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି, ଯଦିଦଂ – ବୋଧାଯା’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ତତିଯରୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୫୩୯। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ଅସୁରାନଂ ରୁକ୍ଖା, ଚିତ୍ତପାଟଲି ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ବୋଧିପକ୍ଖିଯା ଧମ୍ମା, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି, ଯଦିଦଂ – ବୋଧାଯ। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବୋଧିପକ୍ଖିଯା ଧମ୍ମା? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବୋଧିପକ୍ଖିଯୋ ଧମ୍ମୋ, ତଂ ବୋଧାଯ ସଂୱତ୍ତତି…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ବୋଧିପକ୍ଖିଯୋ ଧମ୍ମୋ, ତଂ ବୋଧାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ସେଯ୍ୟଥାପି ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ଅସୁରାନଂ ରୁକ୍ଖା, ଚିତ୍ତପାଟଲି ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ବୋଧିପକ୍ଖିଯା ଧମ୍ମା, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି, ଯଦିଦଂ – ବୋଧାଯା’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଚତୁତ୍ଥରୁକ୍ଖସୁତ୍ତଂ

୫୪୦। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ସୁପଣ୍ଣାନଂ ରୁକ୍ଖା, କୂଟସିମ୍ବଲୀ [କୋଟସିମ୍ବଲି (ସ୍ୟା। କଂ।)] ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ବୋଧିପକ୍ଖିଯା ଧମ୍ମା, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି, ଯଦିଦଂ – ବୋଧାଯ। କତମେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବୋଧିପକ୍ଖିଯା ଧମ୍ମା? ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବୋଧିପକ୍ଖିଯୋ ଧମ୍ମୋ, ତଂ ବୋଧାଯ ସଂୱତ୍ତତି…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ବୋଧିପକ୍ଖିଯୋ ଧମ୍ମୋ, ତଂ ବୋଧାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ସୁପଣ୍ଣାନଂ ରୁକ୍ଖା, କୂଟସିମ୍ବଲୀ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ବୋଧିପକ୍ଖିଯା ଧମ୍ମା, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ତେସଂ ଅଗ୍ଗମକ୍ଖାଯତି, ଯଦିଦଂ – ବୋଧାଯା’’ତି। ଦସମଂ।

ବୋଧିପକ୍ଖିଯୱଗ୍ଗୋ ସତ୍ତମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସଂଯୋଜନା ଅନୁସଯା, ପରିଞ୍ଞା ଆସୱକ୍ଖଯା;

ଦ୍ୱେ ଫଲା ଚତୁରୋ ରୁକ୍ଖା, ୱଗ୍ଗୋ ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତୀତି।

୮। ଗଙ୍ଗାପେୟ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୨। ପାଚୀନାଦିସୁତ୍ତଦ୍ୱାଦସକଂ

୫୪୧-୫୫୨। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଭାୱେନ୍ତୋ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଭାୱେନ୍ତୋ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ, ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟଂ…ପେ… ସତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ… ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିୟଂ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ଭାୱେନ୍ତୋ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟାନି ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ’’ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

ଗଙ୍ଗାପେୟ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଛ ପାଚୀନତୋ ନିନ୍ନା, ଛ ନିନ୍ନା ଚ ସମୁଦ୍ଦତୋ;

ଦ୍ୱେତେ ଛ ଦ୍ୱାଦସ ହୋନ୍ତି, ୱଗ୍ଗୋ ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତୀତି।

ଅପ୍ପମାଦୱଗ୍ଗୋ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ତଥାଗତଂ ପଦଂ କୂଟଂ, ମୂଲଂ ସାରେନ ୱସ୍ସିକଂ;

ରାଜା ଚନ୍ଦିମସୂରିୟା, ୱତ୍ଥେନ ଦସମଂ ପଦନ୍ତି।

ବଲକରଣୀୟୱଗ୍ଗୋ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ବଲଂ ବୀଜଞ୍ଚ ନାଗୋ ଚ, ରୁକ୍ଖୋ କୁମ୍ଭେନ ସୂକିୟା;

ଆକାସେନ ଚ ଦ୍ୱେ ମେଘା, ନାୱା ଆଗନ୍ତୁକା ନଦୀତି।

ଏସନାୱଗ୍ଗୋ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଏସନା ୱିଧା ଆସୱୋ, ଭୱୋ ଚ ଦୁକ୍ଖତା ତିସ୍ସୋ;

ଖିଲଂ ମଲଞ୍ଚ ନୀଘୋ ଚ, ୱେଦନା ତଣ୍ହା ତସିନା ଚାତି।

୧୨। ଓଘୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୦। ଓଘାଦିସୁତ୍ତଦସକଂ

୫୮୭-୫୯୬। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ରୂପରାଗୋ, ଅରୂପରାଗୋ, ମାନୋ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ, ଅୱିଜ୍ଜା – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚୁଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାୱେତବ୍ବାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ ଇମାନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାୱେତବ୍ବାନୀ’’ତି। ଦସମଂ। (ଯଥା ମଗ୍ଗସଂଯୁତ୍ତଂ, ତଥା ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ।)

ଓଘୱଗ୍ଗୋ ଦ୍ୱାଦସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଓଘୋ ଯୋଗୋ ଉପାଦାନଂ, ଗନ୍ଥା ଅନୁସଯେନ ଚ;

କାମଗୁଣା ନୀୱରଣା, ଖନ୍ଧା ଓରୁଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାତି।

୧୩। ଗଙ୍ଗାପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୨। ପାଚୀନାଦିସୁତ୍ତଦ୍ୱାଦସକଂ

୫୯୭-୬୦୮। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାୱେନ୍ତୋ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାୱେନ୍ତୋ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱେତି ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱେତି ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାୱେନ୍ତୋ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ’’ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

ଗଙ୍ଗାପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ ତେରସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଛ ପାଚୀନତୋ ନିନ୍ନା, ଛ ନିନ୍ନା ଚ ସମୁଦ୍ଦତୋ;

ଦ୍ୱେତେ ଛ ଦ୍ୱାଦସ ହୋନ୍ତି, ୱଗ୍ଗୋ ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତୀତି।

ଅପ୍ପମାଦୱଗ୍ଗ-ବଲକରଣୀଯୱଗ୍ଗ-ଏସନାୱଗ୍ଗା ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବା।

୧୭। ଓଘୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୦। ଓଘାଦିସୁତ୍ତଦସକଂ

୬୪୧-୬୫୦। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ରୂପରାଗୋ, ଅରୂପରାଗୋ, ମାନୋ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ, ଅୱିଜ୍ଜା – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚୁଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାୱେତବ୍ବାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱେତି ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନଂ। ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ …ପେ… ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ… ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ … ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭାୱେତି

ରାଗୱିନଯପରିୟୋସାନଂ ଦୋସୱିନଯପରିୟୋସାନଂ ମୋହୱିନଯପରିୟୋସାନଂ। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂୟୋଜନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ ଇମାନି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯାନି ଭାୱେତବ୍ବାନୀ’’ତି।

ଓଘୱଗ୍ଗୋ ସତ୍ତରସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଓଘୋ ୟୋଗୋ ଉପାଦାନଂ, ଗନ୍ଥା ଅନୁସଯେନ ଚ;

କାମଗୁଣା ନୀୱରଣା, ଖନ୍ଧା ଓରୁଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାତି।

ଇନ୍ଦ୍ରିଯସଂଯୁତ୍ତଂ ଚତୁତ୍ଥଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୫। ସମ୍ମପ୍ପଧାନସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ଗଙ୍ଗାପେୟ୍ୟାଲଵଗ୍ଗୋ

୧-୧୨। ପାଚୀନାଦିସୁତ୍ତଦ୍ୱାଦସକଂ

୬୫୧-୬୬୨। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ । ତତ୍ର ଖୋ ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସମ୍ମପ୍ପଧାନା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ଵାଯମତି ଵୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି। ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ଵାଯମତି ଵୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି। ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ଵାଯମତି ଵୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି। ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଠିତିଯା ଅସମ୍ମୋସାଯ ଭିୟ୍ୟୋଭାଵାଯ ଵେପୁଲ୍ଲାଯ ଭାଵନାଯ ପାରିପୂରିଯା ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ଵାଯମତି ଵୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନାତି’’।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନେ ଭାଵେନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନେ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନେ ଭାଵେନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନେ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ? ଇଧ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ଵାଯମତି ଵୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି। ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ଵାଯମତି ଵୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି। ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ଵାଯମତି ଵୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି। ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଠିତିଯା ଅସମ୍ମୋସାଯ ଭିୟ୍ୟୋଭାଵାଯ ଵେପୁଲ୍ଲାଯ ଭାଵନାଯ ପାରିପୂରିଯା ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ଵାଯମତି ଵୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନେ ଭାଵେନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନେ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ’’ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ। (ସମ୍ମପ୍ପଧାନସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ଗଙ୍ଗାପେୟ୍ୟାଲୀ ସମ୍ମପ୍ପଧାନଵସେନ ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବା)।

ଗଙ୍ଗାପେୟ୍ୟାଲଵଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଛ ପାଚୀନତୋ ନିନ୍ନା, ଛ ନିନ୍ନା ଚ ସମୁଦ୍ଦତୋ;

ଦ୍ୱେତେ ଛ ଦ୍ୱାଦସ ହୋନ୍ତି, ଵଗ୍ଗୋ ତେନ ପଵୁଚ୍ଚତୀତି।

୨। ଅପ୍ପମାଦଵଗ୍ଗୋ

(ଅପ୍ପମାଦଵଗ୍ଗୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନଵସେନ ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ)।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ତଥାଗତଂ ପଦଂ କୂଟଂ, ମୂଲଂ ସାରେନ ଵସ୍ସିକଂ;

ରାଜା ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା, ଵତ୍ଥେନ ଦସମଂ ପଦନ୍ତି।

୩। ବଲକରଣୀଯଵଗ୍ଗୋ

୧-୧୨। ବଲକରଣୀଯାଦିସୁତ୍ତଦ୍ୱାଦସକଂ

୬୭୩-୬୮୪। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ କେଚି ବଲକରଣୀଯା କମ୍ମନ୍ତା କଯିରନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ପଥୱିଂ ନିସ୍ସାଯ ପଥୱିଯଂ ପତିଟ୍ଠାଯ ଏୱମେତେ ବଲକରଣୀଯା କମ୍ମନ୍ତା କଯିରନ୍ତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନେ ଭାୱେତି, ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନେ ବହୁଲୀକରୋତି। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନେ ଭାୱେତି, ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନେ ବହୁଲୀକରୋତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି…ପେ… ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଠିତିଯା ଅସମ୍ମୋସାଯ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲଂ ନିସ୍ସାଯ ସୀଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନେ ଭାୱେତି, ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନେ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି। (ଏୱଂ ବଲକରଣୀଯୱଗ୍ଗୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନୱସେନ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ)। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

ବଲକରଣୀଯୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ବଲଂ ବୀଜଞ୍ଚ ନାଗୋ ଚ, ରୁକ୍ଖୋ କୁମ୍ଭେନ ସୂକିଯା;

ଆକାସେନ ଚ ଦ୍ୱେ ମେଘା, ନାୱା ଆଗନ୍ତୁକା ନଦୀତି।

୪। ଏସନାୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୦। ଏସନାଦିସୁତ୍ତଦସକଂ

୬୮୫-୬୯୪। ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏସନା। କତମା ତିସ୍ସୋ? କାମେସନା, ଭୱେସନା, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେସନା – ଇମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସୋ ଏସନା। ଇମାସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଏସନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ଭାୱେତବ୍ବା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ…ପେ… ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଠିତିଯା ଅସମ୍ମୋସାଯ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି। ଇମାସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ଏସନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ଭାୱେତବ୍ବା’’ତି। (ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ)। ଦସମଂ।

ଏସନାୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଏସନା ୱିଧା ଆସୱୋ, ଭୱୋ ଚ ଦୁକ୍ଖତା ତିସ୍ସୋ;

ଖିଲଂ ମଲଞ୍ଚ ନୀଘୋ ଚ, ୱେଦନା ତଣ୍ହା ତସିନା ଚାତି।

୫। ଓଘୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୦। ଓଘାଦିସୁତ୍ତଦସକଂ

୬୯୫-୭୦୪। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ରୂପରାଗୋ, ଅରୂପରାଗୋ, ମାନୋ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ, ଅୱିଜ୍ଜା – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚୁଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ଭାୱେତବ୍ବା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ…ପେ… ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଠିତିଯା ଅସମ୍ମୋସାଯ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି

ପଦହତି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସମ୍ମପ୍ପଧାନା ଭାଵେତବ୍ବା’’ତି। (ଵିତ୍ଥାରେତବ୍ବା)। ଦସମଂ।

ଓଘଵଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଓଘୋ ଯୋଗୋ ଉପାଦାନଂ, ଗନ୍ଥା ଅନୁସଯେନ ଚ;

କାମଗୁଣା ନୀଵରଣା, ଖନ୍ଧା ଓରୁଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାତି।

ସମ୍ମପ୍ପଧାନସଂଯୁତ୍ତଂ ପଞ୍ଚମଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୬। ବଲସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ଗଙ୍ଗାପେଯ୍ୟାଲଓ୍ୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୨। ବଲାଦିସୁତ୍ତଦ୍ୱାଦସକଂ

୭୦୫-୭୧୬। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି , ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ବଲାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ସଦ୍ଧାବଲଂ, ୱୀରିଯବଲଂ, ସତିବଲଂ, ସମାଧିବଲଂ, ପଞ୍ଞାବଲଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ପଞ୍ଚ ବଲାନୀତି। ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚ ବଲାନି ଭାଓ୍ୱେନ୍ତୋ ପଞ୍ଚବଲାନି ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚ ବଲାନି ଭାଓ୍ୱେନ୍ତୋ ପଞ୍ଚ ବଲାନି ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧାବଲଂ ଭାଓ୍ୱେତି ୱିଓ୍ୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ଓ୍ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ, ୱୀରିଯବଲଂ…ପେ… ସତିବଲଂ… ସମାଧିବଲଂ… ପଞ୍ଞାବଲଂ ଭାଓ୍ୱେତି ୱିଓ୍ୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ଓ୍ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏଓ୍ୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚ ବଲାନି ଭାଓ୍ୱେନ୍ତୋ ପଞ୍ଚ ବଲାନି ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ’’ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

ଗଙ୍ଗାପେଯ୍ୟାଲଓ୍ୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଛ ପାଚୀନତୋ ନିନ୍ନା, ଛ ନିନ୍ନା ଚ ସମୁଦ୍ଦତୋ;

ଦ୍ୱେତେ ଛ ଦ୍ୱାଦସ ହୋନ୍ତି, ଓ୍ୱଗ୍ଗୋ ତେନ ପଓ୍ୱୁଚ୍ଚତୀତି।

୨। ଅପ୍ପମାଦଓ୍ୱଗ୍ଗୋ

ଅପ୍ପମାଦଓ୍ୱଗ୍ଗୋ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ତଥାଗତଂ ପଦଂ କୂଟଂ, ମୂଲଂ ସାରେନ ଓ୍ୱସ୍ସିକଂ;

ରାଜା ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା, ଓ୍ୱତ୍ଥେନ ଦସମଂ ପଦନ୍ତି।

ବଲକରଣୀଯଓ୍ୱଗ୍ଗୋ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ବଲଂ ବୀଜଞ୍ଚ ନାଗୋ ଚ, ରୁକ୍ଖୋ କୁମ୍ଭେନ ସୂକିଯା;

ଆକାସେନ ଚ ଦ୍ୱେ ମେଘା, ନାଓ୍ୱା ଆଗନ୍ତୁକା ନଦୀତି।

ଏସନାଓ୍ୱଗ୍ଗୋ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଏସନା ୱିଧା ଆସୱୋ, ଭୱୋ ଚ ଦୁକ୍ଖତା ତିସ୍ସୋ;

ଖିଲଂ ମଲଞ୍ଚ ନୀଘୋ ଚ, ୱେଦନା ତଣ୍ହା ତସିନା ଚାତି।

୫। ଓଘୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୦। ଓଘାଦିସୁତ୍ତଦସକଂ

୭୪୯-୭୫୮। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ରୂପରାଗୋ, ଅରୂପରାଗୋ, ମାନୋ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ, ଅୱିଜ୍ଜା – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚୁଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ ପଞ୍ଚ ବଲାନି ଭାୱେତବ୍ବାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ, ସଦ୍ଧାବଲଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ, ୱୀରିଯବଲଂ…ପେ… ସତିବଲଂ…ପେ… ସମାଧିବଲଂ…ପେ… ପଞ୍ଞାବଲଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ ଇମାନି ପଞ୍ଚ ବଲାନି ଭାୱେତବ୍ବାନୀ’’ତି। (ଏୱଂ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବା)। ଦସମଂ।

ଓଘୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଓଘୋ ଯୋଗୋ ଉପାଦାନଂ, ଗନ୍ଥା ଅନୁସଯେନ ଚ;

କାମଗୁଣା ନୀୱରଣା, ଖନ୍ଧା ଓରୁଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାତି।

୬। ଗଙ୍ଗାପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୨। ପାଚୀନାଦିସୁତ୍ତଦ୍ୱାଦସକଂ

୭୫୯-୭୭୦। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚ ବଲାନି ଭାୱେନ୍ତୋ ପଞ୍ଚ ବଲାନି ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚ ବଲାନି ଭାୱେନ୍ତୋ ପଞ୍ଚ ବଲାନି ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ, ସଦ୍ଧାବଲଂ ଭାୱେତି ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନଂ…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚ ବଲାନି ଭାୱେନ୍ତୋ ପଞ୍ଚ ବଲାନି ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ’’ତି। (ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବା) ଦ୍ୱାଦସମଂ।

ଗଙ୍ଗାପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ ଛଟ୍ଠୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଛ ପାଚୀନତୋ ନିନ୍ନା, ଛ ନିନ୍ନା ଚ ସମୁଦ୍ଦତୋ;

ଦ୍ୱେତେ ଛ ଦ୍ୱାଦସ ହୋନ୍ତି, ୱଗ୍ଗୋ ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତୀତି।

ଅପ୍ପମାଦ-ବଲକରଣୀଯୱଗ୍ଗା ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବା।

୯। ଏସନାୱଗ୍ଗୋ

୯-୧୨। ଏସନାଦିସୁତ୍ତଦ୍ୱାଦସକଂ

୭୯୨-୮୦୨। ଏୱଂ ଏସନାପାଠଇ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବା – ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନଂ।

ଏସନାୱଗ୍ଗୋ ନୱମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଏସନା ୱିଧା ଆସୱୋ, ଭୱୋ ଚ ଦୁକ୍ଖତା ତିସ୍ସୋ;

ଖିଲଂ ମଲଞ୍ଚ ନୀଘୋ ଚ, ୱେଦନା ତଣ୍ହା ତସିନା ଚାତି।

୧୦। ଓଘୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୦। ଓଘାଦିସୁତ୍ତଦସକଂ

୮୦୩-୮୧୨। ''ପଞ୍ଚିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ରୂପରାଗୋ, ଅରୂପରାଗୋ, ମାନୋ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ ଅୱିଜ୍ଜା – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚୁଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ ପଞ୍ଚ ବଲାନି ଭାୱେତବ୍ବାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସଦ୍ଧାବଲଂ ଭାୱେତି…ପେ… ପଞ୍ଞାବଲଂ ଭାୱେତି ରାଗୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ଦୋସୱିନଯପରିଯୋସାନଂ ମୋହୱିନଯପରିଯୋସାନଂ। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ ଇମାନି ପଞ୍ଚ ବଲାନି ଭାୱେତବ୍ବାନୀ''ତି। ଦସମଂ।

ଓଘୱଗ୍ଗୋ ଦସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଓଘୋ ଯୋଗୋ ଉପାଦାନଂ, ଗନ୍ଥା ଅନୁସଯେନ ଚ;

କାମଗୁଣା ନୀୱରଣା, ଖନ୍ଧା ଓରୁଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାତି।

ବଲସଂଯୁତ୍ତଂ ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଇଦ୍ଧିପାଦସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ଚାପାଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅପାରସୁତ୍ତଂ

୮୧୩। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଅପାରା ପାରଂ ଗମନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ୱୀରିଯସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ଚିତ୍ତସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ୱୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଅପାରା ପାରଂ ଗମନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ୱିରଦ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୮୧୪। ‘‘ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ୱିରଦ୍ଧା, ୱିରଦ୍ଧୋ ତେସଂ ଅରିଯୋ ମଗ୍ଗୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯଗାମୀ। ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ଆରଦ୍ଧା, ଆରଦ୍ଧୋ ତେସଂ ଅରିଯୋ ମଗ୍ଗୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯଗାମୀ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ୱୀରିଯସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି…ପେ… ୱୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି। ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ୱିରଦ୍ଧା, ୱିରଦ୍ଧୋ ତେସଂ ଅରିଯୋ ମଗ୍ଗୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯଗାମୀ। ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ଆରଦ୍ଧା, ଆରଦ୍ଧୋ ତେସଂ ଅରିଯୋ ମଗ୍ଗୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯଗାମୀ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଅରିଯସୁତ୍ତଂ

୮୧୫। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଅରିଯା ନିଯ୍ୟାନିକା ନିଯ୍ୟନ୍ତି ତକ୍କରସ୍ସ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯ। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ୱୀରିଯସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି…ପେ… ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ୱୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଅରିଯା ନିଯ୍ୟାନିକା ନିଯ୍ୟନ୍ତି ତକ୍କରସ୍ସ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯାଯା’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ନିବ୍ବିଦାସୁତ୍ତଂ

୮୧୬। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଏକନ୍ତନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ଉପସମାଯ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ୱୀରିଯସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି…ପେ… ୱୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଏକନ୍ତନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ଉପସମାଯ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଇଦ୍ଧିପଦେସସୁତ୍ତଂ

୮୧୭। ‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଇଦ୍ଧିପଦେସଂ ଅଭିନିପ୍ଫାଦେସୁଂ ସବ୍ବେ ତେ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା। ଯେ ହି କେଚି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଇଦ୍ଧିପଦେସଂ ଅଭିନିପ୍ଫାଦେସ୍ସନ୍ତି ସବ୍ବେ ତେ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଇଦ୍ଧିପଦେସଂ ଅଭିନିପ୍ଫାଦେନ୍ତି ସବ୍ବେ ତେ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା।

‘‘କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ୱୀରିଯସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି…

ପେ… ୱୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଇଦ୍ଧିପଦେସଂ ଅଭିନିପ୍ଫାଦେସୁଂ, ସବ୍ବେ ତେ ଇମେସଂଯେୱ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଇଦ୍ଧିପଦେସଂ ଅଭିନିପ୍ଫାଦେସ୍ସନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଇମେସଂଯେୱ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଇଦ୍ଧିପଦେସଂ ଅଭିନିପ୍ଫାଦେନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଇମେସଂଯେୱ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସମତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୮୧୮। ''ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମତ୍ତଂ ଇଦ୍ଧିଂ ଅଭିନିପ୍ଫାଦେସୁଂ, ସବ୍ବେ ତେ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମତ୍ତଂ ଇଦ୍ଧିଂ ଅଭିନିପ୍ଫାଦେସ୍ସନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମତ୍ତଂ ଇଦ୍ଧିଂ ଅଭିନିପ୍ଫାଦେନ୍ତି , ସବ୍ବେ ତେ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା।

''କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ୱୀରିଯସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି… ପେ… ୱୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମତ୍ତଂ ଇଦ୍ଧିଂ ଅଭିନିପ୍ଫାଦେସୁଂ, ସବ୍ବେ ତେ ଇମେସଂଯେୱ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମତ୍ତଂ ଇଦ୍ଧିଂ ଅଭିନିପ୍ଫାଦେସ୍ସନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଇମେସଂଯେୱ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମତ୍ତଂ ଇଦ୍ଧିଂ ଅଭିନିପ୍ଫାଦେନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଇମେସଂଯେୱ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଭିକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୮୧୯। ''ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଭିକ୍ଖୂ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିଂସୁ, ସବ୍ବେ ତେ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଭିକ୍ଖୂ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିସ୍ସନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି ଭିକ୍ଖୂ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା।

''କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ୱୀରିଯସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି… ପେ… ୱୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଭିକ୍ଖୂ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିଂସୁ ସବ୍ବେ ତେ ଇମେସଂଯେୱ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଭିକ୍ଖୂ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରିସ୍ସନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଇମେସଂଯେୱ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି ଭିକ୍ଖୂ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଇମେସଂଯେୱ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ବୁଦ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୮୨୦। ''ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦ୍ଧିପାଦା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ୱୀରିଯସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି …ପେ… ୱୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା । ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ତଥାଗତୋ 'ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଞାଣସୁତ୍ତଂ

୮୨୧। ‘‘‘ଅଯଂ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତୋ ଇଦ୍ଧିପାଦୋ’ତି ମେ ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ଵିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି। ‘ସୋ ଖୋ ପନାଯଂ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତୋ ଇଦ୍ଧିପାଦୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ’ତି ମେ, ଭିକ୍ଖଵେ…ପେ… ‘ଭାଵିତୋ’ତି ମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ଵିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି।

‘‘‘ଅଯଂ ଵୀରିଯସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତୋ ଇଦ୍ଧିପାଦୋ’ତି ମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ଵିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି। ‘ସୋ ଖୋ ପନାଯଂ ଵୀରିଯସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତୋ ଇଦ୍ଧିପାଦୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ’ତି ମେ, ଭିକ୍ଖଵେ…ପେ… ‘ଭାଵିତୋ’ତି ମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ଵିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି।

‘‘‘ଅଯଂ ଚିତ୍ତସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତୋ ଇଦ୍ଧିପାଦୋ’ତି ମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ଵିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି। ‘ସୋ ଖୋ ପନାଯଂ ଚିତ୍ତସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତୋ ଇଦ୍ଧିପାଦୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ’ତି ମେ, ଭିକ୍ଖଵେ…ପେ… ‘ଭାଵିତୋ’ତି ମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ଵିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି।

‘‘‘ଅଯଂ ଵୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତୋ ଇଦ୍ଧିପାଦୋ’ତି ମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ଵିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି। ‘ସୋ ଖୋ ପନାଯଂ ଵୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତୋ ଇଦ୍ଧିପାଦୋ ଭାଵେତବ୍ବୋ’ତି ମେ, ଭିକ୍ଖଵେ…ପେ… ‘ଭାଵିତୋ’ତି ମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ଵିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦୀ’’ତି। ନଵମଂ।

୧୦। ଚେତିଯସୁତ୍ତଂ

୮୨୨। ଏଵଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ଵେସାଲିଯଂ ଵିହରତି ମହାଵନେ କୂଟାଗାରସାଲାଯଂ। ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିଵାସେତ୍ଵା ପତ୍ତଚୀଵରମାଦାଯ ଵେସାଲିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାଵିସି। ଵେସାଲିଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ଵା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଗଣ୍ହାହି, ଆନନ୍ଦ, ନିସୀଦନଂ। ଯେନ ଚାପାଲଂ ଚେତିଯଂ [ପାଵାଲଚେତିଯଂ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ତେନୁପସଙ୍କମିସ୍ସାମ ଦିଵାଵିହାରାଯା’’ତି। ‘‘ଏଵଂ ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗଵତୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ଵା ନିସୀଦନଂ ଆଦାଯ ଭଗଵନ୍ତଂ ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଅନୁବନ୍ଧି। ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ଯେନ ଚାପାଲଂ ଚେତିଯଂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ଆଯସ୍ମାପି ଖୋ ଆନନ୍ଦୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ –

‘‘ରମଣୀଯା, ଆନନ୍ଦ, ଵେସାଲୀ, ରମଣୀଯଂ ଉଦେନଂ ଚେତିଯଂ, ରମଣୀଯଂ ଗୋତମକଂ ଚେତିଯଂ, ରମଣୀଯଂ ସତ୍ତମ୍ବଂ ଚେତିଯଂ, ରମଣୀଯଂ ବହୁପୁତ୍ତଂ ଚେତିଯଂ [ବହୁପୁତ୍ତକଚେତିଯଂ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)], ରମଣୀଯଂ ସାରନ୍ଦଦଂ ଚେତିଯଂ [ଆନନ୍ଦଚେତିଯଂ (କ।), ସାନନ୍ଦରଂ (କ।)], ରମଣୀଯଂ ଚାପାଲଂ ଚେତିଯଂ। ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଆନନ୍ଦ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ଯାନୀକତା ଵତ୍ଥୁକତା ଅନୁଟ୍ଠିତା ପରିଚିତା ସୁସମାରଦ୍ଧା, ସୋ ଆକଙ୍ଖମାନୋ କପ୍ପଂ ଵା ତିଟ୍ଠେଯ୍ଯ କପ୍ପାଵସେସଂ ଵା। ତଥାଗତସ୍ସ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ଯାନୀକତା ଵତ୍ଥୁକତା ଅନୁଟ୍ଠିତା ପରିଚିତା ସୁସମାରଦ୍ଧା। ଆକଙ୍ଖମାନୋ, ଆନନ୍ଦ, ତଥାଗତୋ କପ୍ପଂ ଵା ତିଟ୍ଠେଯ୍ଯ କପ୍ପାଵସେସଂ ଵା’’ତି।

ଏଵମ୍ପି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗଵତା ଓଳାରିକେ ନିମିତ୍ତେ କଯିରମାନେ ଓଳାରିକେ ଓଭାସେ କଯିରମାନେ ନାସକ୍ଖି ପଟିଵିଜ୍ଝିତୁଂ; ନ ଭଗଵନ୍ତଂ ଯାଚି – ‘‘ତିଟ୍ଠତୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା କପ୍ପଂ, ତିଟ୍ଠତୁ ସୁଗତୋ କପ୍ପଂ [ସୁଗତୋ କପ୍ପାଵସେସଂ (ପୀ। କ।) ଦୀ। ନି। ୨।୧୬୭] ବହୁଜନହିତାଯ ବହୁଜନସୁଖାଯ ଲୋକାନୁକମ୍ପାଯ ଅତ୍ଥାଯ ହିତାଯ ସୁଖାଯ ଦେଵମନୁସ୍ସାନ’’ନ୍ତି ଯଥା ତଂ ମାରେନ ପରିଯୁଟ୍ଠିତଚିତ୍ତୋ।

ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ଭଗଵା…ପେ… ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ଭଗଵା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ରମଣୀଯା, ଆନନ୍ଦ, ଵେସାଲୀ, ରମଣୀଯଂ ଉଦେନଂ ଚେତିଯଂ, ରମଣୀଯଂ ଗୋତମକଂ ଚେତିଯଂ, ରମଣୀଯଂ ସତ୍ତମ୍ବଂ ଚେତିଯଂ, ରମଣୀଯଂ ବହୁପୁତ୍ତଂ ଚେତିଯଂ, ରମଣୀଯଂ ସାରନ୍ଦଦଂ ଚେତିଯଂ,

ରମଣୀୟଂ ଚାପାଲଂ ଚେତିୟଂ। ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ଆନନ୍ଦ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଯାନୀକତା ୱତ୍ଥୁକତା ଅନୁଟ୍ଠିତା ପରିଚିତା ସୁସମାରଦ୍ଧା, ସୋ ଆକଙ୍ଖମାନୋ କପ୍ପଂ ୱା ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ କପ୍ପାୱସେସଂ ୱା। ତଥାଗତସ୍ସ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଯାନୀକତା ୱତ୍ଥୁକତା ଅନୁଟ୍ଠିତା ପରିଚିତା ସୁସମାରଦ୍ଧା। ଆକଙ୍ଖମାନୋ, ଆନନ୍ଦ, ତଥାଗତୋ କପ୍ପଂ ୱା ତିଟ୍ଠେୟ୍ୟ କପ୍ପାୱସେସଂ ୱା''ତି।

ଏୱମ୍ପି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱତା ଓଳାରିକେ ନିମିତ୍ତେ କୟିରମାନେ ଓଳାରିକେ ଓଭାସେ କୟିରମାନେ ନାସକ୍ଖି ପଟିୱିଜ୍ଝିତୁଂ; ନ ଭଗୱନ୍ତଂ ଯାଚି – ''ତିଟ୍ଠତୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା କପ୍ପଂ, ତିଟ୍ଠତୁ ସୁଗତୋ କପ୍ପଂ ବହୁଜନହିତାୟ ବହୁଜନସୁଖାୟ ଲୋକାନୁକମ୍ପାୟ ଅତ୍ଥାୟ ହିତାୟ ସୁଖାୟ ଦେୱମନୁସ୍ସାନ''ନ୍ତି ଯଥା ତଂ ମାରେନ ପରିୟୁଟ୍ଠିତଚିତ୍ତୋ।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଗଚ୍ଛ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଆନନ୍ଦ, ଯସ୍ସ ଦାନି କାଲଂ ମଞ୍ଞସୀ''ତି। ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱତୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାୟାସନା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଅୱିଦୂରେ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ନିସୀଦି। ଅଥ ଖୋ ମାରୋ ପାପିମା, ଅଚିରପକ୍କନ୍ତେ ଆୟସ୍ମନ୍ତେ ଆନନ୍ଦେ, ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ପରିନିବ୍ବାତୁ ଦାନି, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା, ପରିନିବ୍ବାତୁ ଦାନି ସୁଗତୋ [ପରିନିବ୍ବାତୁ ସୁଗତୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।) ଏୱମୁପରିପି]! ପରିନିବ୍ବାନକାଲୋ ଦାନି, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ। ଭାସିତା ଖୋ ପନେସା, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ୱାଚା – 'ନ ତାୱାହଂ, ପାପିମ , ପରିନିବ୍ବାୟିସ୍ସାମି ଯାୱ ମେ ଭିକ୍ଖୂ ନ ସାୱକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ୱିୟତ୍ତା ୱିନୀତା ୱିସାରଦା ବହୁସ୍ସୁତା ଧମ୍ମଧରା ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନା ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନା ଅନୁଧମ୍ମଚାରିନୋ, ସକଂ ଆଚରିୟକଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଆଚିକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି ଦେସେସ୍ସନ୍ତି ପଞ୍ଞପେସ୍ସନ୍ତି ପଟ୍ଠପେସ୍ସନ୍ତି ୱିୱରିସ୍ସନ୍ତି ୱିଭଜିସ୍ସନ୍ତି ଉତ୍ତାନୀକରିସ୍ସନ୍ତି [ଉତ୍ତାନିଂ କରିସ୍ସନ୍ତି (କ।), ଉତ୍ତାନିକରିସ୍ସନ୍ତି (ପୀ।)], ଉପ୍ପନ୍ନଂ ପରପ୍ପୱାଦଂ ସହଧମ୍ମେନ ସୁନିଗ୍ଗହିତଂ ନିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସପ୍ପାଟିହାରିୟଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସନ୍ତୀ'''ତି।

ସନ୍ତି ଖୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଏତରହି ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ସାୱକା ୱିୟତ୍ତା ୱିନୀତା ୱିସାରଦା ବହୁସ୍ସୁତା ଧମ୍ମଧରା ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନା ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନା ଅନୁଧମ୍ମଚାରିନୋ, ସକଂ ଆଚରିୟକଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି ଦେସେନ୍ତି ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ପଟ୍ଠପେନ୍ତି ୱିୱରନ୍ତି ୱିଭଜନ୍ତି ଉତ୍ତାନୀକରୋନ୍ତି, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ପରପ୍ପୱାଦଂ ସହଧମ୍ମେନ ସୁନିଗ୍ଗହିତଂ ନିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସପ୍ପାଟିହାରିୟଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି। ପରିନିବ୍ବାତୁ ଦାନି, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା, ପରିନିବ୍ବାତୁ ଦାନି, ସୁଗତୋ! ପରିନିବ୍ବାନକାଲୋ ଦାନି, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ।

''ଭାସିତା ଖୋ ପନେସା, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ୱାଚା – 'ନ ତାୱାହଂ, ପାପିମ, ପରିନିବ୍ବାୟିସ୍ସାମି ଯାୱ ମେ ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ନ ସାୱିକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ୱିୟତ୍ତା ୱିନୀତା ୱିସାରଦା ବହୁସ୍ସୁତା ଧମ୍ମଧରା ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନା ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନା ଅନୁଧମ୍ମଚାରିନିୟୋ, ସକଂ ଆଚରିୟକଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଆଚିକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି ଦେସେସ୍ସନ୍ତି ପଞ୍ଞପେସ୍ସନ୍ତି ପଟ୍ଠପେସ୍ସନ୍ତି ୱିୱରିସ୍ସନ୍ତି ୱିଭଜିସ୍ସନ୍ତି ଉତ୍ତାନୀକରିସ୍ସନ୍ତି, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ପରପ୍ପୱାଦଂ ସହଧମ୍ମେନ ସୁନିଗ୍ଗହିତଂ ନିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସପ୍ପାଟିହାରିୟଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସନ୍ତୀ'''ତି।

''ସନ୍ତି ଖୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଏତରହି ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଭଗୱତୋ ସାୱିକା ୱିୟତ୍ତା ୱିନୀତା ୱିସାରଦା ବହୁସ୍ସୁତା ଧମ୍ମଧରା ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନା ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନା ଅନୁଧମ୍ମଚାରିନିୟୋ, ସକଂ ଆଚରିୟକଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି ଦେସେନ୍ତି ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ପଟ୍ଠପେନ୍ତି ୱିୱରନ୍ତି ୱିଭଜନ୍ତି ଉତ୍ତାନୀକରୋନ୍ତି, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ପରପ୍ପୱାଦଂ ସହଧମ୍ମେନ ସୁନିଗ୍ଗହିତଂ ନିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସପ୍ପାଟିହାରିୟଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି। ପରିନିବ୍ବାତୁ ଦାନି, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା, ପରିନିବ୍ବାତୁ ଦାନି, ସୁଗତୋ! ପରିନିବ୍ବାନକାଲୋ ଦାନି, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ।

''ଭାସିତା ଖୋ ପନେସା, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ୱାଚା – 'ନ ତାୱାହଂ, ପାପିମ, ପରିନିବ୍ବାୟିସ୍ସାମି ଯାୱ ମେ ଉପାସକା…ପେ… ଯାୱ ମେ ଉପାସିକା ନ ସାୱିକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ୱିୟତ୍ତା ୱିନୀତା ୱିସାରଦା ବହୁସ୍ସୁତା ଧମ୍ମଧରା ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନା ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନା ଅନୁଧମ୍ମଚାରିନିୟୋ, ସକଂ ଆଚରିୟକଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଆଚିକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି ଦେସେସ୍ସନ୍ତି ପଞ୍ଞପେସ୍ସନ୍ତି ପଟ୍ଠପେସ୍ସନ୍ତି ୱିୱରିସ୍ସନ୍ତି ୱିଭଜିସ୍ସନ୍ତି ଉତ୍ତାନୀକରିସ୍ସନ୍ତି, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ପରପ୍ପୱାଦଂ ସହଧମ୍ମେନ ସୁନିଗ୍ଗହିତଂ ନିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସପ୍ପାଟିହାରିୟଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସନ୍ତୀ'''ତି।

''ସନ୍ତି ଖୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଏତରହି ଉପାସକା…ପେ… ଉପାସିକା ଭଗୱତୋ ସାୱିକା ୱିୟତ୍ତା ୱିନୀତା ୱିସାରଦା ବହୁସ୍ସୁତା ଧମ୍ମଧରା ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନା ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନା ଅନୁଧମ୍ମଚାରିନିୟୋ , ସକଂ ଆଚରିୟକଂ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି ଦେସେନ୍ତି ପଞ୍ଞପେନ୍ତି ପଟ୍ଠପେନ୍ତି ୱିୱରନ୍ତି ୱିଭଜନ୍ତି ଉତ୍ତାନୀକରୋନ୍ତି, ଉପ୍ପନ୍ନଂ ପରପ୍ପୱାଦଂ ସହଧମ୍ମେନ ସୁନିଗ୍ଗହିତଂ ନିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସପ୍ପାଟିହାରିୟଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତି। ପରିନିବ୍ବାତୁ ଦାନି, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା, ପରିନିବ୍ବାତୁ ଦାନି, ସୁଗତୋ! ପରିନିବ୍ବାନକାଲୋ ଦାନି, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ।

‘‘ଭାସିତା ଖୋ ପନେସା, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ୱାଚା – ‘ନ ତାୱାହଂ, ପାପିମ, ପରିନିବ୍ବାୟିସ୍ସାମି ଯାୱ ମେ ଇଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ନ ଇଦ୍ଧଞ୍ଚେୱ ଭୱିସ୍ସତି ଫୀତଞ୍ଚ ୱିତ୍ଥାରିକଂ ବାହୁଜଞ୍ଞଂ ପୁଥୁଭୂତଂ ଯାୱ ଦେୱମନୁସ୍ସେହି ସୁପ୍ପକାସିତ’ନ୍ତି। ତୟିଦଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଇଦ୍ଧଞ୍ଚେୱ ଫୀତଞ୍ଚ ୱିତ୍ଥାରିକଂ ବାହୁଜଞ୍ଞଂ ପୁଥୁଭୂତଂ ଯାୱ ଦେୱମନୁସ୍ସେହି ସୁପ୍ପକାସିତଂ। ପରିନିବ୍ବାତୁ ଦାନି, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା, ପରିନିବ୍ବାତୁ ଦାନି ସୁଗତୋ। ପରିନିବ୍ବାନକାଲୋ ଦାନି, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତୋ’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଭଗୱା ମାରଂ ପାପିମନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ ତ୍ୱଂ, ପାପିମ, ହୋହି। ନ ଚିରଂ [ନଚିରସ୍ସେୱ (କ।)] ତଥାଗତସ୍ସ ପରିନିବ୍ବାନଂ ଭୱିସ୍ସତି। ଇତୋ ତିଣ୍ଣଂ ମାସାନଂ ଅଚ୍ଚୟେନ ତଥାଗତୋ ପରିନିବ୍ବାୟିସ୍ସତୀ’’ତି। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଚାପାଲେ ଚେତିୟେ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ଆୟୁସଙ୍ଖାରଂ ଓସ୍ସଜି। ଓସ୍ସଟ୍ଠେ ଚ [ଓସଜ୍ଜେ ପନ (କ।)] ଭଗୱତା ଆୟୁସଙ୍ଖାରେ ମହାଭୂମିଚାଲୋ ଅହୋସି ଭିଂସନକୋ ଲୋମହଂସୋ, ଦେୱଦୁନ୍ଦୁଭିୟୋ [ଦେୱଦୁଦ୍ରଭିୟୋ (କ।)] ଚ ଫଲିଂସୁ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଏତମତ୍ଥଂ ୱିଦିତ୍ୱା ତାୟଂ ୱେଲାୟଂ ଇମଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି –

‘‘ତୁଲମତୁଲଞ୍ଚ ସମ୍ଭୱଂ, ଭୱସଙ୍ଖାରମୱସ୍ସଜି ମୁନି;

ଅଜ୍ଝତ୍ତରତୋ ସମାହିତୋ, ଅଭିନ୍ଦି କୱଚମିୱତ୍ତସମ୍ଭୱ’’ନ୍ତି। ଦସମଂ;

ଚାପାଲୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅପାରାପି ୱିରଦ୍ଧୋ ଚ, ଅରିୟା ନିବ୍ବିଦାପି ଚ;

ପଦେସଂ ସମତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁ, ବୁଦ୍ଧଂ ଞାଣଞ୍ଚ ଚେତିୟନ୍ତି।

୨। ପାସାଦକମ୍ପନୱଗ୍ଗୋ

୧। ପୁବ୍ବସୁତ୍ତଂ

୮୨୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ପୁବ୍ବେୱ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ବୋଧା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେୱ ସତୋ ଏତଦହୋସି – ‘କୋ ନୁ ଖୋ ହେତୁ, କୋ ପଚ୍ଚୟୋ ଇଦ୍ଧିପାଦଭାୱନାୟା’ତି? ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଦହୋସି – ‘ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି – ଇତି ମେ ଛନ୍ଦୋ ନ ଚ ଅତିଲୀନୋ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅତିପ୍ପଗ୍ଗହିତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତି। ପଚ୍ଛାପୁରେସଞ୍ଞୀ ଚ ୱିହରତି – ଯଥା ପୁରେ ତଥା ପଚ୍ଛା, ଯଥା ପଚ୍ଛା ତଥା ପୁରେ; ଯଥା ଅଧୋ ତଥା ଉଦ୍ଧଂ, ଯଥା ଉଦ୍ଧଂ ତଥା ଅଧୋ; ଯଥା ଦିୱା ତଥା ରତ୍ତିଂ, ଯଥା ରତ୍ତିଂ ତଥା ଦିୱା। ଇତି ୱିୱଟେନ ଚେତସା ଅପରିୟୋନଦ୍ଧେନ ସପ୍ପଭାସଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି’’’।

‘‘ୱୀରିୟସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି – ଇତି ମେ ୱୀରିୟଂ ନ ଚ ଅତିଲୀନଂ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅତିପ୍ପଗ୍ଗହିତଂ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତି। ପଚ୍ଛାପୁରେସଞ୍ଞୀ ଚ ୱିହରତି – ଯଥା ପୁରେ ତଥା ପଚ୍ଛା, ଯଥା ପଚ୍ଛା ତଥା ପୁରେ; ଯଥା ଅଧୋ ତଥା ଉଦ୍ଧଂ, ଯଥା ଉଦ୍ଧଂ ତଥା ଅଧୋ; ଯଥା ଦିୱା ତଥା ରତ୍ତିଂ, ଯଥା ରତ୍ତିଂ ତଥା ଦିୱା। ଇତି ୱିୱଟେନ ଚେତସା ଅପରିୟୋନଦ୍ଧେନ ସପ୍ପଭାସଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି।

‘‘ଚିତ୍ତସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି – ଇତି ମେ ଚିତ୍ତଂ ନ ଚ ଅତିଲୀନଂ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅତିପ୍ପଗ୍ଗହିତଂ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଭୱିସ୍ସତି। ପଚ୍ଛାପୁରେସଞ୍ଞୀ ଚ ୱିହରତି – ଯଥା ପୁରେ ତଥା ପଚ୍ଛା, ଯଥା ପଚ୍ଛା ତଥା ପୁରେ; ଯଥା ଅଧୋ ତଥା ଉଦ୍ଧଂ, ଯଥା ଉଦ୍ଧଂ ତଥା ଅଧୋ; ଯଥା ଦିୱା ତଥା ରତ୍ତିଂ, ଯଥା ରତ୍ତିଂ ତଥା ଦିୱା। ଇତି ୱିୱଟେନ ଚେତସା ଅପରିୟୋନଦ୍ଧେନ ସପ୍ପଭାସଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି।

‘‘ୱୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି – ଇତି ମେ ୱୀମଂସା ନ ଚ ଅତିଲୀନା ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅତିପ୍ପଗ୍ଗହିତା ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତା ଭୱିସ୍ସତି , ନ ଚ ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖିତ୍ତା ଭୱିସ୍ସତି। ପଚ୍ଛାପୁରେସଞ୍ଞୀ ଚ ୱିହରତି – ଯଥା ପୁରେ ତଥା ପଚ୍ଛା, ଯଥା ପଚ୍ଛା ତଥା ପୁରେ;

ଯଥା ଅଧୋ ତଥା ଉଦ୍ଧଂ, ଯଥା ଉଦ୍ଧଂ ତଥା ଅଧୋ; ଯଥା ଦିୱା ତଥା ରତ୍ତିଂ, ଯଥା ରତ୍ତିଂ ତଥା ଦିୱା। ଇତି ୱିୱଟେନ ଚେତସା ଅପରିଯୋନଦ୍ଧେନ ସପ୍ପଭାସଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି।

''ଏୱଂ ଭାୱିତେସୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଚତୂସୁ ଇଦ୍ଧିପାଦେସୁ ଏୱଂ ବହୁଲୀକତେସୁ, ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି – ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋତି, ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋତି; ଆୱିଭାୱଂ, ତିରୋଭାୱଂ; ତିରୋକୁଟ୍ଟଂ ତିରୋପାକାରଂ ତିରୋପବ୍ବତଂ ଅସଜ୍ଜମାନୋ ଗଚ୍ଛତି, ସେୟ୍ୟଥାପି ଆକାସେ; ପଥୱିଯାପି ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନିମୁଜ୍ଜଂ କରୋତି, ସେୟ୍ୟଥାପି ଉଦକେ; ଉଦକେପି ଅଭିଜ୍ଜମାନେ [ଅଭିଜ୍ଜମାନୋ (ସୀ। ପୀ। କ।)] ଗଚ୍ଛତି, ସେୟ୍ୟଥାପି ପଥୱିଯଂ; ଆକାସେପି ପଲ୍ଲଙ୍କେନ କମତି, ସେୟ୍ୟଥାପି ପକ୍ଖୀ ସକୁଣୋ; ଇମେପି ଚନ୍ଦିମସୂରିଯେ ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକେ ଏୱଂମହାନୁଭାୱେ ପାଣିନା ପରିମସତି [ପରାମସତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ପରିମଜ୍ଜତି; ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାଯେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେତି।

''ଏୱଂ ଭାୱିତେସୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଚତୂସୁ ଇଦ୍ଧିପାଦେସୁ ଏୱଂ ବହୁଲୀକତେସୁ ଦିବ୍ବାଯ ସୋତଧାତୁଯା ୱିସୁଦ୍ଧାଯ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସିକାଯ ଉଭୋ ସଦ୍ଦେ ସୁଣାତି – ଦିବ୍ବେ ଚ ମାନୁସେ ଚ, ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ଚାତି।

''ଏୱଂ ଭାୱିତେସୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଚତୂସୁ ଇଦ୍ଧିପାଦେସୁ ଏୱଂ ବହୁଲୀକତେସୁ, ପରସତ୍ତାନଂ ପରପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ପଜାନାତି। ସରାଗଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ସରାଗଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି; ୱୀତରାଗଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ୱୀତରାଗଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି; ସଦୋସଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ସଦୋସଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି; ୱୀତଦୋସଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ୱୀତଦୋସଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି; ସମୋହଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ସମୋହଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି; ୱୀତମୋହଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ୱୀତମୋହଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି; ସଂଖିତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ସଂଖିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି; ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି; ମହଗ୍ଗତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ମହଗ୍ଗତଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି; ଅମହଗ୍ଗତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ଅମହଗ୍ଗତଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି; ସଉତ୍ତରଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ସଉତ୍ତରଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି; ଅନୁତ୍ତରଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ଅନୁତ୍ତରଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି; ସମାହିତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ସମାହିତଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି; ଅସମାହିତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ଅସମାହିତଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି; ୱିମୁତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ୱିମୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି; ଅୱିମୁତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ 'ଅୱିମୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତ'ନ୍ତି ପଜାନାତି''।

''ଏୱଂ ଭାୱିତେସୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଚତୂସୁ ଇଦ୍ଧିପାଦେସୁ ଏୱଂ ବହୁଲୀକତେସୁ, ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରତି, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଏକମ୍ପି ଜାତିଂ ଦ୍ୱେପି ଜାତିଯୋ ତିସ୍ସୋପି ଜାତିଯୋ ଚତସ୍ସୋପି ଜାତିଯୋ ପଞ୍ଚପି ଜାତିଯୋ ଦସପି ଜାତିଯୋ ୱୀସମ୍ପି ଜାତିଯୋ ତିଂସମ୍ପି ଜାତିଯୋ ଚତ୍ତାଲୀସମ୍ପି ଜାତିଯୋ ପଞ୍ଞାସମ୍ପି ଜାତିଯୋ ଜାତିସତମ୍ପି ଜାତିସହସ୍ସମ୍ପି ଜାତିସତସହସ୍ସମ୍ପି ଅନେକେପି ସଂୱଟ୍ଟକପ୍ପେ ଅନେକେପି ୱିୱଟ୍ଟକପ୍ପେ ଅନେକେପି ସଂୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟକପ୍ପେ – 'ଅମୁତ୍ରାସିଂ ଏୱଂନାମୋ ଏୱଂଗୋତ୍ତୋ ଏୱଂୱଣ୍ଣୋ ଏୱମାହାରୋ ଏୱଂସୁଖଦୁକ୍ଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଏୱମାୟୁପରିଯନ୍ତୋ, ସୋ ତତୋ ଚୁତୋ ଅମୁତ୍ର ଉଦପାଦିଂ [ଉପ୍ପାଦିଂ (ସୀ।)]; ତତ୍ରାପାସିଂ ଏୱଂନାମୋ ଏୱଂଗୋତ୍ତୋ ଏୱଂୱଣ୍ଣୋ ଏୱମାହାରୋ ଏୱଂସୁଖଦୁକ୍ଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଏୱମାୟୁପରିଯନ୍ତୋ, ସୋ ତତୋ ଚୁତୋ ଇଧୂପପନ୍ନୋ'ତି। ଇତି ସାକାରଂ ସଉଦ୍ଦେସଂ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରତି।

''ଏୱଂ ଭାୱିତେସୁ ଖୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଚତୂସୁ ଇଦ୍ଧିପାଦେସୁ ଏୱଂ ବହୁଲୀକତେସୁ, ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସତ୍ତେ ପସ୍ସତି ଚୱମାନେ ଉପପଜ୍ଜମାନେ ହୀନେ ପଣୀତେ ସୁୱଣ୍ଣେ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣେ, ସୁଗତେ ଦୁଗ୍ଗତେ ଯଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ପଜାନାତି – 'ଇମେ ୱତ, ଭୋନ୍ତୋ, ସତ୍ତା କାଯଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ମନୋଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିଯାନଂ ଉପୱାଦକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା; ତେ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପନ୍ନା। ଇମେ ୱା ପନ, ଭୋନ୍ତୋ, ସତ୍ତା କାଯସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ୱଚୀସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ମନୋସୁଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ଅରିଯାନଂ ଅନୁପୱାଦକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିକମ୍ମସମାଦାନା; ତେ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପନ୍ନା'ତି। ଇତି ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସତ୍ତେ ପସ୍ସତି ଚୱମାନେ ଉପପଜ୍ଜମାନେ ହୀନେ ପଣୀତେ ସୁୱଣ୍ଣେ ଦୁବ୍ବଣ୍ଣେ, ସୁଗତେ ଦୁଗ୍ଗତେ ଯଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ପଜାନାତି।

''ଏୱଂ ଭାୱିତେସୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଚତୂସୁ ଇଦ୍ଧିପାଦେସୁ ଏୱଂ ବହୁଲୀକତେସୁ, ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ମହପ୍ଫଲସୁତ୍ତଂ

୮୨୪। ''ଚତ୍ତାରୋମେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋନ୍ତି ମହାନିସଂସା। କଥଂ ଭାୱିତା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ

ଇଦ୍ଧିପାଦା କଥଂ ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋନ୍ତି ମହାନିସଂସା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି – 'ଇତି ମେ ଛନ୍ଦୋ ନ ଚ ଅତିଲୀନୋ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅତିପ୍ପଗ୍ଗହିତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତି'। ପଚ୍ଛାପୁରେସଞ୍ଞୀ ଚ ୱିହରତି – ଯଥା ପୁରେ ତଥା ପଚ୍ଛା, ଯଥା ପଚ୍ଛା ତଥା ପୁରେ; ଯଥା ଅଧୋ ତଥା ଉଦ୍ଧଂ, ଯଥା ଉଦ୍ଧଂ ତଥା ଅଧୋ; ଯଥା ଦିୱା ତଥା ରତ୍ତିଂ, ଯଥା ରତ୍ତିଂ ତଥା ଦିୱା। ଇତି ୱିୱଟେନ ଚେତସା ଅପରିଯୋନଦ୍ଧେନ ସପ୍ପଭାସଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି।

''ୱୀରିଯସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି…ପେ… ୱୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି – 'ଇତି ମେ ୱୀମଂସା ନ ଚ ଅତିଲୀନା ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅତିପ୍ପଗ୍ଗହିତା ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତା ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖିତ୍ତା ଭୱିସ୍ସତି'। ପଚ୍ଛାପୁରେସଞ୍ଞୀ ଚ ୱିହରତି – ଯଥା ପୁରେ ତଥା ପଚ୍ଛା, ଯଥା ପଚ୍ଛା ତଥା ପୁରେ; ଯଥା ଅଧୋ ତଥା ଉଦ୍ଧଂ, ଯଥା ଉଦ୍ଧଂ ତଥା ଅଧୋ; ଯଥା ଦିୱା ତଥା ରତ୍ତିଂ, ଯଥା ରତ୍ତିଂ ତଥା ଦିୱା। ଇତି ୱିୱଟେନ ଚେତସା ଅପରିଯୋନଦ୍ଧେନ ସପ୍ପଭାସଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି। ଏୱଂ ଭାୱିତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋନ୍ତି ମହାନିସଂସା।

''ଏୱଂ ଭାୱିତେସୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚତୂସୁ ଇଦ୍ଧିପାଦେସୁ ଏୱଂ ବହୁଲୀକତେସୁ ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି – ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋତି…ପେ… ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାଯେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେତି…ପେ…।

''ଏୱଂ ଭାୱିତେସୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚତୂସୁ ଇଦ୍ଧିପାଦେସୁ ଏୱଂ ବହୁଲୀକତେସୁ, ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଛନ୍ଦସମାଧିସୁତ୍ତଂ

୮୨୫। ''ଛନ୍ଦଂ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ନିସ୍ସାଯ ଲଭତି ସମାଧିଂ, ଲଭତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଏକଗ୍ଗତଂ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଛନ୍ଦସମାଧି। ସୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି। ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି। ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପ୍ପାଦାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି। ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଠିତିଯା ଅସମ୍ମୋସାଯ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି। ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି 'ପଧାନସଙ୍ଖାରା'ତି। ଇତି ଅଯଞ୍ଚ ଛନ୍ଦୋ, ଅଯଞ୍ଚ ଛନ୍ଦସମାଧି, ଇମେ ଚ ପଧାନସଙ୍ଖାରା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତୋ ଇଦ୍ଧିପାଦୋ'''।

''ୱୀରିଯଂ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ନିସ୍ସାଯ ଲଭତି ସମାଧିଂ, ଲଭତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଏକଗ୍ଗତଂ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି 'ୱୀରିଯସମାଧି'। ସୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ…ପେ… ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଠିତିଯା ଅସମ୍ମୋସାଯ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି। ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି 'ପଧାନସଙ୍ଖାରା'ତି। ଇତି ଇଦଞ୍ଚ ୱୀରିଯଂ, ଅଯଞ୍ଚ ୱୀରିଯସମାଧି, ଇମେ ଚ ପଧାନସଙ୍ଖାରା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ୱୀରିଯସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତୋ ଇଦ୍ଧିପାଦୋ'''।

''ଚିତ୍ତଂ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ନିସ୍ସାଯ ଲଭତି ସମାଧିଂ, ଲଭତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଏକଗ୍ଗତଂ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି 'ଚିତ୍ତସମାଧି'। ସୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନଂ… ପେ… ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଠିତିଯା ଅସମ୍ମୋସାଯ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି। ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି 'ପଧାନସଙ୍ଖାରା'ତି। ଇତି ଇଦଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଂ, ଅଯଞ୍ଚ ଚିତ୍ତସମାଧି, ଇମେ ଚ ପଧାନସଙ୍ଖାରା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଚିତ୍ତସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତୋ ଇଦ୍ଧିପାଦୋ'''।

''ୱୀମଂସଂ ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ନିସ୍ସାଯ ଲଭତି ସମାଧିଂ, ଲଭତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ଏକଗ୍ଗତଂ – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି 'ୱୀମଂସାସମାଧି'। ସୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ପାପକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦାଯ ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି…ପେ… ଉପ୍ପନ୍ନାନଂ କୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଠିତିଯା ଅସମ୍ମୋସାଯ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱାଯ ୱେପୁଲ୍ଲାଯ ଭାୱନାଯ ପାରିପୂରିଯା ଛନ୍ଦଂ ଜନେତି ୱାଯମତି ୱୀରିଯଂ ଆରଭତି ଚିତ୍ତଂ ପଗ୍ଗଣ୍ହାତି ପଦହତି। ଇମେ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି 'ପଧାନସଙ୍ଖାରା'ତି । ଇତି ଅଯଞ୍ଚ ୱୀମଂସା, ଅଯଞ୍ଚ ୱୀମଂସାସମାଧି, ଇମେ ଚ ପଧାନସଙ୍ଖାରା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ୱୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତୋ ଇଦ୍ଧିପାଦୋ'''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସୁତ୍ତଂ

୮୨୬। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ପୁବ୍ବାରାମେ ମିଗାରମାତୁପାସାଦେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ହେଟ୍ଠାମିଗାରମାତୁପାସାଦେ ୱିହରନ୍ତି ଉଦ୍ଧତା ଉନ୍ନଳା ଚପଲା ମୁଖରା ୱିକିଣ୍ଣୱାଚା ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିନୋ ଅସମ୍ପଜାନା ଅସମାହିତା ଭନ୍ତଚିତ୍ତା [ୱିବ୍ଭନ୍ତଚିତ୍ତା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ପାକତିନ୍ଦ୍ରିଯା।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଏତେ ଖୋ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ସବ୍ରହ୍ମଚାରିନୋ ହେଟ୍ଠାମିଗାରମାତୁପାସାଦେ ୱିହରନ୍ତି ଉଦ୍ଧତା ଉନ୍ନଳା ଚପଲା ମୁଖରା ୱିକିଣ୍ଣୱାଚା ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିନୋ ଅସମ୍ପଜାନା ଅସମାହିତା ଭନ୍ତଚିତ୍ତା ପାକତିନ୍ଦ୍ରିଯା। ଗଚ୍ଛ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ତେ ଭିକ୍ଖୂ ସଂୱେଜେହୀ’’ତି।

‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଭଗୱତୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ତଥାରୂପଂ ଇଦ୍ଧାଭିସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖାରେସି [ଅଭିସଙ୍ଖରେସି (ସ୍ୟା। ପୀ। କ।)] ଯଥା ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠକେନ ମିଗାରମାତୁପାସାଦଂ ସଙ୍କମ୍ପେସି ସମ୍ପକମ୍ପେସି ସମ୍ପଚାଲେସି। ଅଥ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ସଂୱିଗ୍ଗା ଲୋମହଟ୍ଠଜାତା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠଂସୁ – ‘‘ଅଚ୍ଛରିଯଂ ୱତ, ଭୋ, ଅବ୍ଭୁତଂ ୱତ, ଭୋ! ନିୱାତଞ୍ଚ ୱତ ଅଯଞ୍ଚ ମିଗାରମାତୁପାସାଦୋ ଗମ୍ଭୀରନେମୋ ସୁନିଖାତୋ ଅଚଲୋ ଅସମ୍ପକମ୍ପୀ, ଅଥ ଚ ପନ ସଙ୍କମ୍ପିତୋ ସମ୍ପକମ୍ପିତୋ ସମ୍ପଚାଲିତୋ’’ତି!

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଯେନ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କିଂ ନୁ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂୱିଗ୍ଗା ଲୋମହଟ୍ଠଜାତା ଏକମନ୍ତଂ ଠିତା’’ତି? ‘‘ଅଚ୍ଛରିଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଅବ୍ଭୁତଂ ଭନ୍ତେ! ନିୱାତଞ୍ଚ ୱତ ଅଯଞ୍ଚ ମିଗାରମାତୁପାସାଦୋ ଗମ୍ଭୀରନେମୋ ସୁନିଖାତୋ ଅଚଲୋ ଅସମ୍ପକମ୍ପୀ, ଅଥ ଚ ପନ ସଙ୍କମ୍ପିତୋ ସମ୍ପକମ୍ପିତୋ ସମ୍ପଚାଲିତୋ’’ତି! ‘‘ତୁମ୍ହେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂୱେଜେତୁକାମେନ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପାଦଙ୍ଗୁଟ୍ଠକେନ ମିଗାରମାତୁପାସାଦୋ, ସଙ୍କମ୍ପିତୋ ସମ୍ପକମ୍ପିତୋ ସମ୍ପଚାଲିତୋ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକୋ ଏୱଂମହାନୁଭାୱୋ’’ତି ? ‘‘ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା, ଭଗୱଂନେତ୍ତିକା ଭଗୱଂପଟିସରଣା। ସାଧୁ ୱତ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂଯେୱ ପଟିଭାତୁ ଏତସ୍ସ ଭାସିତସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ। ଭଗୱତୋ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଧାରେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ତେନ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୁଣାଥ। ଚତୁନ୍ନଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକୋ ଏୱଂମହାନୁଭାୱୋ। କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ୱୀରିଯସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି…ପେ… ୱୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି – ‘ଇତି ମେ ୱୀମଂସା ନ ଚ ଅତିଲୀନା ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅତିପ୍ପଗ୍ଗହିତା ଭୱିସ୍ସତି; ନ ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତା ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖିତ୍ତା ଭୱିସ୍ସତି’। ପଚ୍ଛାପୁରେସଞ୍ଞୀ ଚ ୱିହରତି – ଯଥା ପୁରେ ତଥା ପଚ୍ଛା, ଯଥା ପଚ୍ଛା ତଥା ପୁରେ; ଯଥା ଅଧୋ ତଥା ଉଦ୍ଧଂ ଯଥା ଉଦ୍ଧଂ ତଥା ଅଧୋ; ଯଥା ଦିୱା ତଥା ରତ୍ତିଂ, ଯଥା ରତ୍ତିଂ ତଥା ଦିୱା। ଇତି ୱିୱଟେନ ଚେତସା ଅପରିଯୋନଦ୍ଧେନ ସପ୍ପଭାସଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକୋ ଏୱଂମହାନୁଭାୱୋ। ଇମେସଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି…ପେ… ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାଯେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେତି…ପେ… ଇମେସଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଉଣ୍ଣାଭବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୮୨୭। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ କୋସମ୍ବିଯଂ ୱିହରତି ଘୋସିତାରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଉଣ୍ଣାଭୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଉଣ୍ଣାଭୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କିମତ୍ଥିଯଂ ନୁ ଖୋ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ସମଣେ ଗୋତମେ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତୀ’’ତି? ‘‘ଛନ୍ଦପ୍ପହାନତ୍ଥଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଭଗୱତି ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ୱୁସ୍ସତୀ’’ତି।

‘‘ଅତ୍ଥି ପନ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ଛନ୍ଦସ୍ସ ପହାନାଯା’’ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ମଗ୍ଗୋ ଅତ୍ଥି ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ଛନ୍ଦସ୍ସ ପହାନାଯା’’ତି।

‘‘କତମୋ ପନ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ମଗ୍ଗୋ କତମା ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ଛନ୍ଦସ୍ସ ପହାନାଯା’’ତି? ‘‘ଇଧ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଭିକ୍ଖୁ

ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ୱୀରିଯସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି…ପେ… ୱୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି – ଅଯଂ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ମଗ୍ଗୋ ଅଯଂ ପଟିପଦା ଏତସ୍ସ ଛନ୍ଦସ୍ସ ପହାନାଯା’’ତି।

‘‘ଏୱଂ ସନ୍ତେ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ସନ୍ତକଂ ହୋତି ନୋ ଅସନ୍ତକଂ। ଛନ୍ଦେନେୱ ଛନ୍ଦଂ ପଜହିସ୍ସତୀତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି’’। ‘‘ତେନ ହି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ତଞ୍ଞେୱେତ୍ଥ ପଟିପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମି। ଯଥା ତେ ଖମେଯ୍ୟ ତଥା ନଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟାସି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଅହୋସି ତେ ପୁବ୍ବେ ଛନ୍ଦୋ ‘ଆରାମଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’ତି? ତସ୍ସ ତେ ଆରାମଗତସ୍ସ ଯୋ ତଜ୍ଜୋ ଛନ୍ଦୋ ସୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୋ’’ତି? ‘‘ଏୱଂ , ଭୋ’’। ‘‘ଅହୋସି ତେ ପୁବ୍ବେ ୱୀରିଯଂ ‘ଆରାମଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’ତି? ତସ୍ସ ତେ ଆରାମଗତସ୍ସ ଯଂ ତଜ୍ଜଂ ୱୀରିଯଂ ତଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭୋ’’। ‘‘ଅହୋସି ତେ ପୁବ୍ବେ ଚିତ୍ତଂ ‘ଆରାମଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’ତି? ତସ୍ସ ତେ ଆରାମଗତସ୍ସ ଯଂ ତଜ୍ଜଂ ଚିତ୍ତଂ ତଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭୋ’’। ‘‘ଅହୋସି ତେ ପୁବ୍ବେ ୱୀମଂସା ‘ଆରାମଂ ଗମିସ୍ସାମୀ’ତି? ତସ୍ସ ତେ ଆରାମଗତସ୍ସ ଯା ତଜ୍ଜା ୱୀମଂସା ସା ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା’’ତି? ‘‘ଏୱଂ, ଭୋ’’।

‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଯୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅରହଂ ଖୀଣାସୱୋ ୱୁସିତୱା କତକରଣୀଯୋ ଓହିତଭାରୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥୋ ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂଯୋଜନୋ ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତୋ, ତସ୍ସ ଯୋ ପୁବ୍ବେ ଛନ୍ଦୋ ଅହୋସି ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତିଯା, ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତେ [ଅରହତ୍ତେ ପତ୍ତେ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ଯୋ ତଜ୍ଜୋ ଛନ୍ଦୋ ସୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୋ; ଯଂ ପୁବ୍ବେ ୱୀରିଯଂ ଅହୋସି ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତିଯା, ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତେ ଯଂ ତଜ୍ଜଂ ୱୀରିଯଂ ତଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧଂ; ଯଂ ପୁବ୍ବେ ଚିତ୍ତଂ ଅହୋସି ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତିଯା, ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତେ ଯଂ ତଜ୍ଜଂ ଚିତ୍ତଂ ତଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧଂ; ଯା ପୁବ୍ବେ ୱୀମଂସା ଅହୋସି ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତିଯା, ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତେ ଯା ତଜ୍ଜା ୱୀମଂସା ସା ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଇତି ଏୱଂ ସନ୍ତେ, ସନ୍ତକଂ ୱା ହୋତି ନୋ ଅସନ୍ତକଂ ୱା’’ତି?

‘‘ଅଦ୍ଧା, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ, ସନ୍ତକଂ ହୋତି ନୋ ଅସନ୍ତକଂ। ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ! ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ନିକ୍କୁଜ୍ଜିତଂ ୱା ଉକ୍କୁଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ୱା ୱିୱରେଯ୍ୟ, ମୂଳ୍ହସ୍ସ ୱା ମଗ୍ଗଂ ଆଚିକ୍ଖେଯ୍ୟ, ଅନ୍ଧକାରେ ୱା ତେଲପଜ୍ଜୋତଂ ଧାରେଯ୍ୟ – ଚକ୍ଖୁମନ୍ତୋ ରୂପାନି ଦକ୍ଖନ୍ତୀତି; ଏୱମେୱଂ ଭୋତା ଆନନ୍ଦେନ ଅନେକପରିଯାଯେନ ଧମ୍ମୋ ପକାସିତୋ। ଏସାହଂ, ଭୋ ଆନନ୍ଦ, ତଂ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମି ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ। ଉପାସକଂ ମଂ ଭୱଂ ଆନନ୍ଦୋ ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତଂ ସରଣଂ ଗତ’’ନ୍ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପଠମସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୮୨୮। ‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ମହିଦ୍ଧିକା ଅହେସୁଂ ମହାନୁଭାୱା, ସବ୍ବେ ତେ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ମହିଦ୍ଧିକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ମହାନୁଭାୱା, ସବ୍ବେ ତେ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ମହିଦ୍ଧିକା ମହାନୁଭାୱା, ସବ୍ବେ ତେ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା।

‘‘କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଇଧ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ୱୀରିଯସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି…ପେ… ୱୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ମହିଦ୍ଧିକା ଅହେସୁଂ ମହାନୁଭାୱା, ସବ୍ବେ ତେ ଇମେସଂଯେୱ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ମହିଦ୍ଧିକା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ମହାନୁଭାୱା, ସବ୍ବେ ତେ ଇମେସଂଯେୱ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ମହିଦ୍ଧିକା ମହାନୁଭାୱା, ସବ୍ବେ ତେ ଇମେସଂଯେୱ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଦୁତିଯସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୮୨୯। ‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋସୁଂ – ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ଅହେସୁଂ, ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ଅହେସୁଂ; ଆୱିଭାୱଂ, ତିରୋଭାୱଂ; ତିରୋକୁଟ୍ଟଂ ତିରୋପାକାରଂ ତିରୋପବ୍ବତଂ ଅସଜ୍ଜମାନା ଅଗମଂସୁ, ସେଯ୍ୟଥାପି ଆକାସେ; ପଥୱିଯାପି ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନିମୁଜ୍ଜଂ ଅକଂସୁ, ସେଯ୍ୟଥାପି ଉଦକେ; ଉଦକେପି ଅଭିଜ୍ଜମାନେ [ଅଭିଜ୍ଜମାନା (ସୀ। ପୀ। କ।)] ଅଗମଂସୁ, ସେଯ୍ୟଥାପି ପଥୱିଯଂ; ଆକାସେପି ପଲ୍ଲଙ୍କେନ କମିଂସୁ, ସେଯ୍ୟଥାପି ପକ୍ଖୀ ସକୁଣୋ; ଇମେପି ଚନ୍ଦିମସୂରିଯେ ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକେ ଏୱଂମହାନୁଭାୱେ ପାଣିନା ପରିମସିଂସୁ [ପରାମସିଂସୁ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ପରିମଜ୍ଜିଂସୁ; ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାଯେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେସୁଂ, ସବ୍ବେ ତେ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ

ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା।

''ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋସ୍ସନ୍ତି – ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି; ଆୱିଭାୱଂ, ତିରୋଭାୱଂ; ତିରୋକୁଟ୍ଟଂ ତିରୋପାକାରଂ ତିରୋପବ୍ବତଂ ଅସଜ୍ଜମାନା ଗମିସ୍ସନ୍ତି , ସେଯ୍ୟଥାପି ଆକାସେ; ପଥୱିଯାପି ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନିମୁଜ୍ଜଂ କରିସ୍ସନ୍ତି, ସେଯ୍ୟଥାପି ଉଦକେ; ଉଦକେପି ଅଭିଜ୍ଜମାନେ ଗମିସ୍ସନ୍ତି, ସେଯ୍ୟଥାପି ପଥୱିଯଂ; ଆକାସେପି ପଲ୍ଲଙ୍କେନ କମିସ୍ସନ୍ତି, ସେଯ୍ୟଥାପି ପକ୍ଖୀ ସକୁଣୋ; ଇମେପି ଚନ୍ଦିମସୂରିଯେ ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକେ ଏୱଂମହାନୁଭାୱେ ପାଣିନା ପରିମସିସ୍ସନ୍ତି ପରିମଜ୍ଜିସ୍ସନ୍ତି; ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାଯେନ ୱସଂ ୱତ୍ତିସ୍ସନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା।

''ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋନ୍ତି – ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋନ୍ତି, ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋନ୍ତି; ଆୱିଭାୱଂ, ତିରୋଭାୱଂ; ତିରୋକୁଟ୍ଟଂ ତିରୋପାକାରଂ ତିରୋପବ୍ବତଂ ଅସଜ୍ଜମାନା ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ସେଯ୍ୟଥାପି ଆକାସେ; ପଥୱିଯାପି ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନିମୁଜ୍ଜଂ କରୋନ୍ତି, ସେଯ୍ୟଥାପି ଉଦକେ; ଉଦକେପି ଅଭିଜ୍ଜମାନେ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ସେଯ୍ୟଥାପି ପଥୱିଯଂ; ଆକାସେପି ପଲ୍ଲଙ୍କେନ କମନ୍ତି, ସେଯ୍ୟଥାପି ପକ୍ଖୀ ସକୁଣୋ; ଇମେପି ଚନ୍ଦିମସୂରିଯେ ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକେ ଏୱଂମହାନୁଭାୱେ ପାଣିନା ପରିମସନ୍ତି [ପରାମସନ୍ତି (ସ୍ୟା। କଂ।)] ପରିମଜ୍ଜନ୍ତି; ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାଯେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତାତି।

''କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ୱୀରିଯସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି… ପେ… ୱୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋସୁଂ – ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ଅହେସୁଂ…ପେ… ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାଯେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେସୁଂ, ସବ୍ବେ ତେ ଇମେସଂଯେୱ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା।

''ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋସ୍ସନ୍ତି – ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି… ପେ… ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାଯେନ ୱସଂ ୱତ୍ତିସ୍ସନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଇମେସଂଯେୱ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା।

''ଯେ ହି କେଚି ଭିକ୍ଖୱେ ଏତରହି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋନ୍ତି – ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋନ୍ତି…ପେ… ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାଯେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଇମେସଂଯେୱ ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଭିକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୮୩୦। ''ଚତୁନ୍ନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୁ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି।

''କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ୱୀରିଯସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି… ପେ… ୱୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୁ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଇଦ୍ଧାଦିଦେସନାସୁତ୍ତଂ

୮୩୧। ''ଇଦ୍ଧିଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି ଇଦ୍ଧିପାଦଞ୍ଚ ଇଦ୍ଧିପାଦଭାୱନଞ୍ଚ ଇଦ୍ଧିପାଦଭାୱନାଗାମିନିଞ୍ଚ ପଟିପଦଂ। ତଂ ସୁଣାଥ।

''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦ୍ଧି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି – ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋତି, ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋତି…ପେ… ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାଯେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦ୍ଧି।

''କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦ୍ଧିପାଦୋ? ଯୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଗ୍ଗୋ ଯା ପଟିପଦା ଇଦ୍ଧିଲାଭାଯ ଇଦ୍ଧିପଟିଲାଭାଯ ସଂୱତ୍ତତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦ୍ଧିପାଦୋ।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦ୍ଧିପାଦଭାଵନା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାଵେତି, ଵୀରିଯସମାଧି… ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି …ପେ… ଵୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାଵେତି – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦ୍ଧିପାଦଭାଵନା।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦ୍ଧିପାଦଭାଵନାଗାମିନୀ ପଟିପଦା? ଅଯମେଵ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ, ସମ୍ମାଵାଚା, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ, ସମ୍ମାଆଜୀଵୋ, ସମ୍ମାଵାଯାମୋ, ସମ୍ମାସତି, ସମ୍ମାସମାଧି – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦ୍ଧିପାଦଭାଵନାଗାମିନୀ ପଟିପଦା’’ତି। ନଵମଂ।

୧୦। ଵିଭଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୮୩୨। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋନ୍ତି ମହାନିସଂସା’’।

‘‘କଥଂ ଭାଵିତା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା କଥଂ ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋନ୍ତି ମହାନିସଂସା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ , ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାଵେତି – ‘ଇତି ମେ ଛନ୍ଦୋ ନ ଚ ଅତିଲୀନୋ ଭଵିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅତିପ୍ପଗ୍ଗହିତୋ ଭଵିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତୋ ଭଵିସ୍ସତି, ନ ଚ ବହିଦ୍ଧା ଵିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଭଵିସ୍ସତି’। ପଚ୍ଛାପୁରେସଞ୍ଞୀ ଚ ଵିହରତି – ‘ଯଥା ପୁରେ ତଥା ପଚ୍ଛା, ଯଥା ପଚ୍ଛା ତଥା ପୁରେ; ଯଥା ଅଧୋ ତଥା ଉଦ୍ଧଂ, ଯଥା ଉଦ୍ଧଂ ତଥା ଅଧୋ; ଯଥା ଦିଵା ତଥା ରତ୍ତିଂ ଯଥା ରତ୍ତିଂ ତଥା ଦିଵା’। ଇତି ଵିଵଟେନ ଚେତସା ଅପରିଯୋନଦ୍ଧେନ ସପ୍ପଭାସଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାଵେତି। ଵୀରିଯସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି…ପେ… ଵୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାଵେତି – ‘ଇତି ମେ ଵୀମଂସା ନ ଚ ଅତିଲୀନା ଭଵିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅତିପ୍ପଗ୍ଗହିତା ଭଵିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତା ଭଵିସ୍ସତି, ନ ଚ ବହିଦ୍ଧା ଵିକ୍ଖିତ୍ତା ଭଵିସ୍ସତି’। ପଚ୍ଛାପୁରେସଞ୍ଞୀ ଚ ଵିହରତି – ‘ଯଥା ପୁରେ ତଥା ପଚ୍ଛା, ଯଥା ପଚ୍ଛା ତଥା ପୁରେ; ଯଥା ଅଧୋ ତଥା ଉଦ୍ଧଂ, ଯଥା ଉଦ୍ଧଂ ତଥା ଅଧୋ; ଯଥା ଦିଵା ତଥା ରତ୍ତିଂ, ଯଥା ରତ୍ତିଂ ତଥା ଦିଵା’। ଇତି ଵିଵଟେନ ଚେତସା ଅପରିଯୋନଦ୍ଧେନ ସପ୍ପଭାସଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାଵେତି।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅତିଲୀନୋ ଛନ୍ଦୋ? ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଛନ୍ଦୋ କୋସଜ୍ଜସହଗତୋ କୋସଜ୍ଜସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅତିଲୀନୋ ଛନ୍ଦୋ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅତିପ୍ପଗ୍ଗହିତୋ ଛନ୍ଦୋ? ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଛନ୍ଦୋ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସହଗତୋ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅତିପ୍ପଗ୍ଗହିତୋ ଛନ୍ଦୋ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତୋ ଛନ୍ଦୋ? ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଛନ୍ଦୋ ଥିନମିଦ୍ଧସହଗତୋ ଥିନମିଦ୍ଧସମ୍ପଯୁତ୍ତୋ – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତୋ ଛନ୍ଦୋ।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ବହିଦ୍ଧା ଵିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଛନ୍ଦୋ? ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଛନ୍ଦୋ ବହିଦ୍ଧା ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣେ ଆରବ୍ଭ ଅନୁଵିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଅନୁଵିସଟୋ – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ବହିଦ୍ଧା ଵିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଛନ୍ଦୋ।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଛାପୁରେସଞ୍ଞୀ ଚ ଵିହରତି – ଯଥା ପୁରେ ତଥା ପଚ୍ଛା, ଯଥା ପଚ୍ଛା ତଥା ପୁରେ? ଇଧ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପଚ୍ଛାପୁରେସଞ୍ଞା ସୁଗ୍ଗହିତା ହୋତି ସୁମନସିକତା ସୂପଧାରିତା ସୁପ୍ପଟିଵିଦ୍ଧା ପଞ୍ଞାଯ। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ପଚ୍ଛାପୁରେସଞ୍ଞୀ ଚ ଵିହରତି – ଯଥା ପୁରେ ତଥା ପଚ୍ଛା, ଯଥା ପଚ୍ଛା ତଥା ପୁରେ।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯଥା ଅଧୋ ତଥା ଉଦ୍ଧଂ, ଯଥା ଉଦ୍ଧଂ ତଥା ଅଧୋ ଵିହରତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଇମମେଵ କାଯଂ ଉଦ୍ଧଂ ପାଦତଲା ଅଧୋ କେସମତ୍ଥକା ତଚପରିଯନ୍ତଂ ପୂରଂ ନାନପ୍ପକାରସ୍ସ ଅସୁଚିନୋ ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖତି – ‘ଅତ୍ଥି ଇମସ୍ମିଂ କାଯେ କେସା ଲୋମା ନଖା ଦନ୍ତା ତଚୋ ମଂସଂ ନ୍ହାରୁ ଅଟ୍ଠି ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜଂ ଵକ୍କଂ ହଦଯଂ ଯକନଂ କିଲୋମକଂ ପିହକଂ ପପ୍ଫାସଂ ଅନ୍ତଂ ଅନ୍ତଗୁଣଂ ଉଦରିଯଂ କରୀସଂ ପିତ୍ତଂ ସେମ୍ହଂ ପୁବ୍ବୋ ଲୋହିତଂ ସେଦୋ ମେଦୋ ଅସ୍ସୁ ଵସା ଖେଳୋ ସିଙ୍ଘାଣିକା ଲସିକା ମୁତ୍ତ’ନ୍ତି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯଥା ଅଧୋ ତଥା ଉଦ୍ଧଂ, ଯଥା ଉଦ୍ଧଂ ତଥା ଅଧୋ ଵିହରତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯଥା ଦିଵା ତଥା ରତ୍ତିଂ, ଯଥା ରତ୍ତିଂ ତଥା ଦିଵା ଵିହରତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯେହି ଆକାରେହି ଯେହି ଲିଙ୍ଗେହି ଯେହି

ନିମିତ୍ତେହି ଦିୱା ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ସୋ ତେହି ଆକାରେହି ତେହି ଲିଙ୍ଗେହି ତେହି ନିମିତ୍ତେହି ରତ୍ତିଂ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି; ଯେହି ୱା ପନ ଆକାରେହି ଯେହି ଲିଙ୍ଗେହି ଯେହି ନିମିତ୍ତେହି ରତ୍ତିଂ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ସୋ ତେହି ଆକାରେହି ତେହି ଲିଙ୍ଗେହି ତେହି ନିମିତ୍ତେହି ଦିୱା ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯଥା ଦିୱା ତଥା ରତ୍ତିଂ, ଯଥା ରତ୍ତିଂ ତଥା ଦିୱା ୱିହରତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱଟେନ ଚେତସା ଅପରିଯୋନଦ୍ଧେନ ସପ୍ପଭାସଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆଲୋକସଞ୍ଞା ସୁଗ୍ଗହିତା ହୋତି ଦିୱାସଞ୍ଞା ସ୍ୱାଧିଟ୍ଠିତା। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱଟେନ ଚେତସା ଅପରିଯୋନଦ୍ଧେନ ସପ୍ପଭାସଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି।

‘‘କତମଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତିଲୀନଂ ୱୀରିଯଂ? ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୀରିଯଂ କୋସଜ୍ଜସହଗତଂ କୋସଜ୍ଜସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତିଲୀନଂ ୱୀରିଯଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତିପ୍ପଗ୍ଗହିତଂ ୱୀରିଯଂ? ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୀରିଯଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସହଗତଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତିପ୍ପଗ୍ଗହିତଂ ୱୀରିଯଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତଂ ୱୀରିଯଂ? ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୀରିଯଂ ଥିନମିଦ୍ଧସହଗତଂ ଥିନମିଦ୍ଧସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତଂ ୱୀରିଯଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ୱୀରିଯଂ? ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୀରିଯଂ ବହିଦ୍ଧା ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣେ ଆରବ୍ଭ ଅନୁୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଅନୁୱିସଟଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ୱୀରିଯଂ…ପେ…।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱଟେନ ଚେତସା ଅପରିଯୋନଦ୍ଧେନ ସପ୍ପଭାସଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆଲୋକସଞ୍ଞା ସୁଗ୍ଗହିତା ହୋତି ଦିୱାସଞ୍ଞା ସ୍ୱାଧିଟ୍ଠିତା। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱଟେନ ଚେତସା ଅପରିଯୋନଦ୍ଧେନ ସପ୍ପଭାସଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତିଲୀନଂ ଚିତ୍ତଂ? ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତଂ କୋସଜ୍ଜସହଗତଂ କୋସଜ୍ଜସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତିଲୀନଂ ଚିତ୍ତଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତିପ୍ପଗ୍ଗହିତଂ ଚିତ୍ତଂ? ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସହଗତଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତିପ୍ପଗ୍ଗହିତଂ ଚିତ୍ତଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ? ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତଂ ଥିନମିଦ୍ଧସହଗତଂ ଥିନମିଦ୍ଧସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ? ଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିତ୍ତଂ ବହିଦ୍ଧା ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣେ ଆରବ୍ଭ ଅନୁୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଅନୁୱିସଟଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱଟେନ ଚେତସା ଅପରିଯୋନଦ୍ଧେନ ସପ୍ପଭାସଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତିଲୀନା ୱୀମଂସା? ଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୀମଂସା କୋସଜ୍ଜସହଗତା କୋସଜ୍ଜସମ୍ପଯୁତ୍ତା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତିଲୀନା ୱୀମଂସା।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତିପ୍ପଗ୍ଗହିତା ୱୀମଂସା? ଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୀମଂସା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସହଗତା ଉଦ୍ଧଚ୍ଚସମ୍ପଯୁତ୍ତା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତିପ୍ପଗ୍ଗହିତା ୱୀମଂସା।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତା ୱୀମଂସା? ଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୀମଂସା ଥିନମିଦ୍ଧସହଗତା ଥିନମିଦ୍ଧସମ୍ପଯୁତ୍ତା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତା ୱୀମଂସା।

‘‘କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖିତ୍ତା ୱୀମଂସା? ଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱୀମଂସା ବହିଦ୍ଧା ପଞ୍ଚ କାମଗୁଣେ ଆରବ୍ଭ ଅନୁୱିକ୍ଖିତ୍ତା ଅନୁୱିସଟା – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖିତ୍ତା ୱୀମଂସା…ପେ… ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱଟେନ ଚେତସା ଅପରିଯୋନଦ୍ଧେନ ସପ୍ପଭାସଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି। ଏୱଂ

ଭାୱିତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋନ୍ତି ମହାନିସଂସା।

''ଏୱଂ ଭାୱିତେସୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚତୂସୁ ଇଦ୍ଧିପାଦେସୁ ଏୱଂ ବହୁଲୀକତେସୁ, ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି – ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋତି, ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋତି…ପେ… ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାଯେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେତି। ଏୱଂ ଭାୱିତେସୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚତୂସୁ ଇଦ୍ଧିପାଦେସୁ ଏୱଂ ବହୁଲୀକତେସୁ, ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ''ତି। ଦସମଂ।

ପାସାଦକମ୍ପନୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ପୁବ୍ବଂ ମହପ୍ଫଲଂ ଛନ୍ଦଂ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଞ୍ଚ ଉଣ୍ଣାଭଂ;

ଦ୍ୱେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ଭିକ୍ଖୁ, ଦେସନା ୱିଭଙ୍ଗେନ ଚାତି।

୩। ଅଯୋଗୁଳଵଗ୍ଗୋ

୧। ମଗ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୮୩୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ''ପୁବ୍ବେୱ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ବୋଧା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସେୱ ସତୋ ଏତଦହୋସି – 'କୋ ନୁ ଖୋ ମଗ୍ଗୋ, କା ପଟିପଦା ଇଦ୍ଧିପାଦଭାୱନାଯା'ତି ? ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଦହୋସି – 'ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି – ଇତି ମେ ଛନ୍ଦୋ ନ ଚ ଅତିଲୀନୋ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅତିପ୍ପଗ୍ଗହିତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତି। ପଚ୍ଛାପୁରେସଞ୍ଞୀ ଚ ୱିହରତି – ଯଥା ପୁରେ ତଥା ପଚ୍ଛା, ଯଥା ପଚ୍ଛା ତଥା ପୁରେ; ଯଥା ଅଧୋ ତଥା ଉଦ୍ଧଂ, ଯଥା ଉଦ୍ଧଂ ତଥା ଅଧୋ; ଯଥା ଦିୱା ତଥା ରତ୍ତିଂ, ଯଥା ରତ୍ତିଂ ତଥା ଦିୱା। ଇତି ୱିୱଟେନ ଚେତସା ଅପରିଯୋନଦ୍ଧେନ ସପ୍ପଭାସଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି । ୱୀରିଯସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି…ପେ… ୱୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି – ଇତି ମେ ୱୀମଂସା ନ ଚ ଅତିଲୀନା ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅତିପ୍ପଗ୍ଗହିତା ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତା ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖିତ୍ତା ଭୱିସ୍ସତି। ପଚ୍ଛାପୁରେସଞ୍ଞୀ ଚ ୱିହରତି – ଯଥା ପୁରେ ତଥା ପଚ୍ଛା, ଯଥା ପଚ୍ଛା ତଥା ପୁରେ; ଯଥା ଅଧୋ ତଥା ଉଦ୍ଧଂ, ଯଥା ଉଦ୍ଧଂ ତଥା ଅଧୋ; ଯଥା ଦିୱା ତଥା ରତ୍ତିଂ ଯଥା ରତ୍ତିଂ ତଥା ଦିୱା' – ଇତି ୱିୱଟେନ ଚେତସା ଅପରିଯୋନଦ୍ଧେନ ସପ୍ପଭାସଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି।

''ଏୱଂ ଭାୱିତେସୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚତୂସୁ ଇଦ୍ଧିପାଦେସୁ ଏୱଂ ବହୁଲୀକତେସୁ ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି – ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋତି, ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋତି…ପେ… ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାଯେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେତି। ଏୱଂ ଭାୱିତେସୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚତୂସୁ ଇଦ୍ଧିପାଦେସୁ ଏୱଂ ବହୁଲୀକତେସୁ, ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ''ତି। ପଠମଂ।

(ଛପି ଅଭିଞ୍ଞାଯୋ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବା)।

୨। ଅଯୋଗୁଳସୁତ୍ତଂ

୮୩୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅଭିଜାନାତି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଇଦ୍ଧିଯା ମନୋମଯେନ କାଯେନ ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ ଉପସଙ୍କମିତା''ତି? ''ଅଭିଜାନାମି ଖ୍ୱାହଂ, ଆନନ୍ଦ, ଇଦ୍ଧିଯା ମନୋମଯେନ କାଯେନ ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ ଉପସଙ୍କମିତା''ତି। ''ଅଭିଜାନାତି ପନ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଇମିନା ଚାତୁମହାଭୂତିକେନ କାଯେନ ଇଦ୍ଧିଯା ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ ଉପସଙ୍କମିତା''ତି ? ''ଅଭିଜାନାମି ଖ୍ୱାହଂ, ଆନନ୍ଦ, ଇମିନା ଚାତୁମହାଭୂତିକେନ [ଚାତୁମ୍ମହାଭୂତିକେନ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] କାଯେନ ଇଦ୍ଧିଯା ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ ଉପସଙ୍କମିତା''ତି।

‘‘ଯଞ୍ଚ ଖୋ, ଓମାତି, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ଇଦ୍ଧିଯା ମନୋମଯେନ କାଯେନ ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ ଉପସଙ୍କମିତୁଂ, ଯଞ୍ଚ ଖୋ ଅଭିଜାନାତି, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ଇମିନା ଚାତୁମହାଭୂତିକେନ କାଯେନ ଇଦ୍ଧିଯା ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ ଉପସଙ୍କମିତା , ତଯିଦଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତୋ ଅଚ୍ଛରିଯଞ୍ଚେଵ ଅବ୍ଭୁତଞ୍ଚା’’ତି। ‘‘ଅଚ୍ଛରିଯା ଚେଵ, ଆନନ୍ଦ, ତଥାଗତା ଅଚ୍ଛରିଯଧମ୍ମସମନ୍ନାଗତା ଚ, ଅବ୍ଭୁତା ଚେଵ, ଆନନ୍ଦ, ତଥାଗତା ଅବ୍ଭୁତଧମ୍ମସମନ୍ନାଗତା ଚ’’।

‘‘ଯସ୍ମିଂ, ଆନନ୍ଦ, ସମଯେ ତଥାଗତୋ କାଯମ୍ପି ଚିତ୍ତେ ସମୋଦହତି [ସମାଦହତି (ସୀ। ସ୍ୟା। ପୀ।)] ଚିତ୍ତମ୍ପି କାଯେ ସମୋଦହତି, ସୁଖସଞ୍ଞଞ୍ଚ ଲହୁସଞ୍ଞଞ୍ଚ କାଯେ ଓକ୍କମିତ୍ଵା ଵିହରତି; ତସ୍ମିଂ, ଆନନ୍ଦ, ସମଯେ ତଥାଗତସ୍ସ କାଯୋ ଲହୁତରୋ ଚେଵ ହୋତି ମୁଦୁତରୋ ଚ କମ୍ମନିଯତରୋ ଚ ପଭସ୍ସରତରୋ ଚ।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଆନନ୍ଦ, ଅଯୋଗୁଳଂ ଦିଵସଂ ସନ୍ତତ୍ତୋ ଲହୁତରୋ ଚେଵ ହୋତି ମୁଦୁତରୋ ଚ କମ୍ମନିଯତରୋ ଚ ପଭସ୍ସରତରୋ ଚ; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ତଥାଗତୋ କାଯମ୍ପି ଚିତ୍ତେ ସମୋଦହତି, ଚିତ୍ତମ୍ପି କାଯେ ସମୋଦହତି, ସୁଖସଞ୍ଞଞ୍ଚ ଲହୁସଞ୍ଞଞ୍ଚ କାଯେ ଓକ୍କମିତ୍ଵା ଵିହରତି; ତସ୍ମିଂ, ଆନନ୍ଦ, ସମଯେ ତଥାଗତସ୍ସ କାଯୋ ଲହୁତରୋ ଚେଵ ହୋତି ମୁଦୁତରୋ ଚ କମ୍ମନିଯତରୋ ଚ ପଭସ୍ସରତରୋ ଚ।

‘‘ଯସ୍ମିଂ, ଆନନ୍ଦ, ସମଯେ ତଥାଗତୋ କାଯମ୍ପି ଚିତ୍ତେ ସମୋଦହତି, ଚିତ୍ତମ୍ପି କାଯେ ସମୋଦହତି, ସୁଖସଞ୍ଞଞ୍ଚ ଲହୁସଞ୍ଞଞ୍ଚ କାଯେ ଓକ୍କମିତ୍ଵା ଵିହରତି; ତସ୍ମିଂ, ଆନନ୍ଦ, ସମଯେ ତଥାଗତସ୍ସ କାଯୋ ଅପ୍ପକସିରେନେଵ ପଥଵିଯା ଵେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ସୋ ଅନେକଵିହିତଂ ଇଦ୍ଧିଵିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି – ଏକୋପି ହୁତ୍ଵା ବହୁଧା ହୋତି, ବହୁଧାପି ହୁତ୍ଵା ଏକୋ ହୋତି…ପେ… ଯାଵ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାଯେନ ଵସଂ ଵତ୍ତେତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଆନନ୍ଦ, ତୂଲପିଚୁ ଵା କପ୍ପାସପିଚୁ ଵା ଲହୁକୋ ଵାତୂପାଦାନୋ ଅପ୍ପକସିରେନେଵ ପଥଵିଯା ଵେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗଚ୍ଛତି; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ତଥାଗତୋ କାଯମ୍ପି ଚିତ୍ତେ ସମୋଦହତି, ଚିତ୍ତମ୍ପି କାଯେ ସମୋଦହତି, ସୁଖସଞ୍ଞଞ୍ଚ ଲହୁସଞ୍ଞଞ୍ଚ କାଯେ ଓକ୍କମିତ୍ଵା ଵିହରତି; ତସ୍ମିଂ, ଆନନ୍ଦ, ସମଯେ ତଥାଗତସ୍ସ କାଯୋ ଅପ୍ପକସିରେନେଵ ପଥଵିଯା ଵେହାସଂ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ସୋ ଅନେକଵିହିତଂ ଇଦ୍ଧିଵିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି – ଏକୋପି ହୁତ୍ଵା ବହୁଧା ହୋତି…ପେ… ଯାଵ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାଯେନ ଵସଂ ଵତ୍ତେତୀ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଭିକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୮୩୫। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦ୍ଧିପାଦା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାଵେତି, ଵୀରିଯସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି …ପେ… ଵୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାଵେତି – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାଵିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୁ ଆସଵାନଂ ଖଯା ଅନାସଵଂ ଚେତୋଵିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାଵିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ଵା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରତୀ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ସୁଦ୍ଧିକସୁତ୍ତଂ

୮୩୬। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦ୍ଧିପାଦା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାଵେତି, ଵୀରିଯସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି…ପେ… ଵୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାଵେତି – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପଠମଫଲସୁତ୍ତଂ

୮୩୭। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦ୍ଧିପାଦା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାଵେତି, ଵୀରିଯସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି …ପେ… ଵୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାଵେତି – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାଵିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୁନା ଦ୍ଵିନ୍ନଂ ଫଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଫଲଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଦିଟ୍ଠେଵ ଧମ୍ମେ ଅଞ୍ଞା, ସତି ଵା ଉପାଦିସେସେ ଅନାଗାମିତା’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯଫଲସୁତ୍ତଂ

୮୩୮। ''ଚତ୍ତାରୋମେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦ୍ଧିପାଦା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ୱୀରିଯସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି …ପେ… ୱୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ସତ୍ତ ଫଲା ସତ୍ତାନିସଂସା ପାଟିକଙ୍ଖା।

''କତମେ ସତ୍ତ ଫଲା ସତ୍ତାନିସଂସା? ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପଟିକଚ୍ଚ [ପଟିଗଚ୍ଚ (ସୀ।), ପଟିହଚ୍ଚ (ପୀ।)] ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି ନୋ ଚେ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପଟିକଚ୍ଚ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି; ଅଥ ମରଣକାଲେ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି, ନୋ ଚେ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପଟିକଚ୍ଚ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି, ନୋ ଚେ ମରଣକାଲେ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି; ଅଥ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ହୋତି ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଇମେ ସତ୍ତ ଫଲା ସତ୍ତାନିସଂସା ପାଟିକଙ୍ଖା''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ପଠମଆନନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୮୩୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

''କତମା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ , ଇଦ୍ଧି, କତମୋ ଇଦ୍ଧିପାଦୋ, କତମା ଇଦ୍ଧିପାଦଭାୱନା, କତମା ଇଦ୍ଧିପାଦଭାୱନାଗାମିନୀ ପଟିପଦା''ତି? ''ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି – ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋତି, ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋତି…ପେ… ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାଯେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାନନ୍ଦ, ଇଦ୍ଧି''।

''କତମୋ ଚାନନ୍ଦ, ଇଦ୍ଧିପାଦୋ? ଯୋ, ଆନନ୍ଦ, ମଗ୍ଗୋ ଯା ପଟିପଦା ଇଦ୍ଧିଲାଭାଯ ଇଦ୍ଧିପଟିଲାଭାଯ ସଂୱତ୍ତତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାନନ୍ଦ, ଇଦ୍ଧିପାଦୋ।

''କତମା ଚାନନ୍ଦ, ଇଦ୍ଧିପାଦଭାୱନା? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ୱୀରିଯସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି…ପେ… ୱୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାନନ୍ଦ, ଇଦ୍ଧିପାଦଭାୱନା।

''କତମା ଚାନନ୍ଦ, ଇଦ୍ଧିପାଦଭାୱନାଗାମିନୀ ପଟିପଦା? ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାନନ୍ଦ, ଇଦ୍ଧିପାଦଭାୱନାଗାମିନୀ ପଟିପଦା''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଦୁତିଯଆନନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୮୪୦। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ''କତମା ନୁ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଇଦ୍ଧି, କତମୋ ଇଦ୍ଧିପାଦୋ, କତମା ଇଦ୍ଧିପାଦଭାୱନା, କତମା ଇଦ୍ଧିପାଦଭାୱନାଗାମିନୀ ପଟିପଦା''ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା ଭଗୱଂନେତ୍ତିକା…ପେ…।

''ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି – ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋତି…ପେ… ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାଯେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାନନ୍ଦ, ଇଦ୍ଧି।

''କତମୋ ଚାନନ୍ଦ, ଇଦ୍ଧିପାଦୋ? ଯୋ, ଆନନ୍ଦ, ମଗ୍ଗୋ ଯା ପଟିପଦା ଇଦ୍ଧିଲାଭାଯ ଇଦ୍ଧିପଟିଲାଭାଯ ସଂୱତ୍ତତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାନନ୍ଦ, ଇଦ୍ଧିପାଦୋ।

''କତମା ଚାନନ୍ଦ, ଇଦ୍ଧିପାଦଭାୱନା? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ୱୀରିଯସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି…ପେ… ୱୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାନନ୍ଦ, ଇଦ୍ଧିପାଦଭାୱନା।

''କତମା ଚାନନ୍ଦ, ଇଦ୍ଧିପାଦଭାୱନାଗାମିନୀ ପଟିପଦା? ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି – ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତାନନ୍ଦ, ଇଦ୍ଧିପାଦଭାୱନାଗାମିନୀ ପଟିପଦା''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପଠମଭିକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୮୪୧। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚୁଂ – ''କତମା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଇଦ୍ଧି, କତମୋ ଇଦ୍ଧିପାଦୋ, କତମା ଇଦ୍ଧିପାଦଭାଵନା, କତମା ଇଦ୍ଧିପାଦଭାଵନାଗାମିନୀ ପଟିପଦା''ତି?

''ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନେକଵିହିତଂ ଇଦ୍ଧିଵିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି – ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋତି…ପେ… ଯାଵ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାଯେନ ଵସଂ ଵତ୍ତେତି – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦ୍ଧି।

''କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦ୍ଧିପାଦୋ? ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଗ୍ଗୋ, ଯା ପଟିପଦା ଇଦ୍ଧିଲାଭାଯ ଇଦ୍ଧିପଟିଲାଭାଯ ସଂଵତ୍ତତି – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦ୍ଧିପାଦୋ।

''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦ୍ଧିପାଦଭାଵନା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାଵେତି, ଵୀରିଯସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି…ପେ… ଵୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାଵେତି – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦ୍ଧିପାଦଭାଵନା।

''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦ୍ଧିପାଦଭାଵନାଗାମିନୀ ପଟିପଦା? ଅଯମେଵ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦ୍ଧିପାଦଭାଵନାଗାମିନୀ ପଟିପଦା''ତି। ନଵମଂ।

୧୦। ଦୁତିଯଭିକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୮୪୨। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନେ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ – ''କତମା ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦ୍ଧି, କତମୋ ଇଦ୍ଧିପାଦୋ, କତମା ଇଦ୍ଧିପାଦଭାଵନା, କତମା ଇଦ୍ଧିପାଦଭାଵନାଗାମିନୀ ପଟିପଦା''ତି? ଭଗଵଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା ଭଗଵଂନେତ୍ତିକା…ପେ…।

''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦ୍ଧି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନେକଵିହିତଂ ଇଦ୍ଧିଵିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି – ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋତି…ପେ… ଯାଵ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାଯେନ ଵସଂ ଵତ୍ତେତି – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦ୍ଧି।

''କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦ୍ଧିପାଦୋ? ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଗ୍ଗୋ, ଯା ପଟିପଦା ଇଦ୍ଧିଲାଭାଯ ଇଦ୍ଧିପଟିଲାଭାଯ ସଂଵତ୍ତତି – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦ୍ଧିପାଦୋ।

''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦ୍ଧିପାଦଭାଵନା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାଵେତି, ଵୀରିଯସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି…ପେ… ଵୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାଵେତି – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦ୍ଧିପାଦଭାଵନା।

''କତମା ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦ୍ଧିପାଦଭାଵନାଗାମିନୀ ପଟିପଦା? ଅଯମେଵ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି। ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦ୍ଧିପାଦଭାଵନାଗାମିନୀ ପଟିପଦା''ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସୁତ୍ତଂ

୮୪୩। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗଵା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, କତମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଭାଵିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏଵଂମହିଦ୍ଧିକୋ ଏଵଂମହାନୁଭାଵୋ''ତି? ଭଗଵଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା ଭଗଵଂନେତ୍ତିକା…ପେ… ''ଚତୁନ୍ନଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାଵିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏଵଂମହିଦ୍ଧିକୋ ଏଵଂମହାନୁଭାଵୋ''।

''କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାଵେତି – 'ଇତି ମେ ଛନ୍ଦୋ ନ ଚ ଅତିଲୀନୋ ଭଵିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅତିପ୍ପଗ୍ଗହିତୋ ଭଵିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତୋ ଭଵିସ୍ସତି, ନ ଚ ବହିଦ୍ଧା ଵିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଭଵିସ୍ସତି'। ପଚ୍ଛାପୁରେସଞ୍ଞୀ ଚ ଵିହରତି – 'ଯଥା ପୁରେ ତଥା ପଚ୍ଛା, ଯଥା ପଚ୍ଛା ତଥା ପୁରେ; ଯଥା ଅଧୋ ତଥା ଉଦ୍ଧଂ, ଯଥା ଉଦ୍ଧଂ ତଥା ଅଧୋ; ଯଥା ଦିଵା ତଥା ରତ୍ତିଂ, ଯଥା

ରତ୍ତିଂ ତଥା ଦିୱା’। ଇତି ୱିୱଟେନ ଚେତସା ଅପରିଯୋନଦ୍ଧେନ ସପ୍ପଭାସଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି। ୱୀରିୟସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି…ପେ… ୱୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି – ‘ଇତି ମେ ୱୀମଂସା ନ ଚ ଅତିଲୀନା ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅତିପ୍ପଗ୍ଗହିତା ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତା ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖିତ୍ତା ଭୱିସ୍ସତି’…ପେ… ଇତି ୱିୱଟେନ ଚେତସା ଅପରିଯୋନଦ୍ଧେନ ସପ୍ପଭାସଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକୋ ଏୱଂମହାନୁଭାୱୋ।

‘‘ଇମେସଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି – ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋତି, ବହୁଧାପି ହୁତ୍ୱା ଏକୋ ହୋତି…ପେ… ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାଯେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେତି। ଇମେସଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ’’ତି। ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ତଥାଗତସୁତ୍ତଂ

୮୪୪। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ତଥାଗତୋ ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକୋ ଏୱଂମହାନୁଭାୱୋ’’ତି? ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ‘‘ଚତୁନ୍ନଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ତଥାଗତୋ ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକୋ ଏୱଂମହାନୁଭାୱୋ’’।

‘‘କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି – ‘ଇତି ମେ ଛନ୍ଦୋ ନ ଚ ଅତିଲୀନୋ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅତିପ୍ପଗ୍ଗହିତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖିତ୍ତୋ ଭୱିସ୍ସତି’। ପଚ୍ଛାପୁରେସଞ୍ଞୀ ଚ ୱିହରତି – ‘ଯଥା ପୁରେ ତଥା ପଚ୍ଛା, ଯଥା ପଚ୍ଛା ତଥା ପୁରେ; ଯଥା ଅଧୋ ତଥା ଉଦ୍ଧଂ, ଯଥା ଉଦ୍ଧଂ ତଥା ଅଧୋ; ଯଥା ଦିୱା ତଥା ରତ୍ତିଂ, ଯଥା ରତ୍ତିଂ ତଥା ଦିୱା’। ଇତି ୱିୱଟେନ ଚେତସା ଅପରିଯୋନଦ୍ଧେନ ସପ୍ପଭାସଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି। ୱୀରିୟସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି…ପେ… ୱୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି – ‘ଇତି ମେ ୱୀମଂସା ନ ଚ ଅତିଲୀନା ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅତିପଗ୍ଗହିତା ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସଂଖିତ୍ତା ଭୱିସ୍ସତି, ନ ଚ ବହିଦ୍ଧା ୱିକ୍ଖିତ୍ତା ଭୱିସ୍ସତି’। ପଚ୍ଛାପୁରେସଞ୍ଞୀ ଚ ୱିହରତି – ‘ଯଥା ପୁରେ ତଥା ପଚ୍ଛା, ଯଥା ପଚ୍ଛା ତଥା ପୁରେ; ଯଥା ଅଧୋ ତଥା ଉଦ୍ଧଂ, ଯଥା ଉଦ୍ଧଂ ତଥା ଅଧୋ; ଯଥା ଦିୱା ତଥା ରତ୍ତିଂ, ଯଥା ରତ୍ତିଂ ତଥା ଦିୱା’। ଇତି ୱିୱଟେନ ଚେତସା ଅପରିଯୋନଦ୍ଧେନ ସପ୍ପଭାସଂ ଚିତ୍ତଂ ଭାୱେତି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ତଥାଗତୋ ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକୋ ଏୱଂମହାନୁଭାୱୋ।

‘‘ଇମେସଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ତଥାଗତୋ ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋତି – ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋତି…ପେ… ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାଯେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେତି। ଇମେସଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଇଦ୍ଧିପାଦାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ତଥାଗତୋ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ’’ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

(ଛପି ଅଭିଞ୍ଞାଯୋ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବା)।

ଅଯୋଗୁଳୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ମଗ୍ଗୋ ଅଯୋଗୁଳୋ ଭିକ୍ଖୁ, ସୁଦ୍ଧିକଞ୍ଚାପି ଦ୍ୱେ ଫଲା;

ଦ୍ୱେ ଚାନନ୍ଦା ଦୁୱେ ଭିକ୍ଖୂ, ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ତଥାଗତୋତି।

୪। ଗଙ୍ଗାପେୟ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୨। ଗଙ୍ଗାନଦୀଆଦିସୁତ୍ତଦ୍ୱାଦସକଂ

୮୪୫-୮୫୬। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦେ ଭାୱେନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦେ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦେ ଭାୱେନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦେ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ୱୀରିୟସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି…ପେ… ୱୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି।

‘‘ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦେ ଭାୱେନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦେ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ’’ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

ଗଙ୍ଗାପେୟ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଛ ପାଚୀନତୋ ନିନ୍ନା, ଛ ନିନ୍ନା ଚ ସମୁଦ୍ଦତୋ;

ଦ୍ୱେତେ ଛ ଦ୍ୱାଦସ ହୋନ୍ତି, ୱଗ୍ଗୋ ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତୀତି।

ଅପ୍ପମାଦୱଗ୍ଗୋ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ତଥାଗତଂ ପଦଂ କୂଟଂ, ମୂଲଂ ସାରୋ ଚ ୱସ୍ସିକଂ;

ରାଜା ଚନ୍ଦିମସୂରିୟା, ୱତ୍ଥେନ ଦସମଂ ପଦନ୍ତି।

ବଲକରଣୀୟୱଗ୍ଗୋ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ବଲଂ ବୀଜଞ୍ଚ ନାଗୋ ଚ, ରୁକ୍ଖୋ କୁମ୍ଭେନ ସୂକିୟା;

ଆକାସେନ ଚ ଦ୍ୱେ ମେଘା, ନାୱା ଆଗନ୍ତୁକା ନଦୀତି।

ଏସନାୱଗ୍ଗୋ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଏସନା ୱିଧା ଆସୱୋ, ଭୱୋ ଚ ଦୁକ୍ଖତା ତିସ୍ସୋ;

ଖିଲଂ ମଲଞ୍ଚ ନୀଘୋ ଚ, ୱେଦନା ତଣ୍ହା ତସିନା ଚାତି।

୮। ଓଘୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୦। ଓଘାଦିସୁତ୍ତଦସକଂ

୮୮୯-୮୯୮। ‘‘ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ ? ରୂପରାଗୋ, ଅରୂପରାଗୋ, ମାନୋ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ, ଅୱିଜ୍ଜା – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚୁଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାୱେତବ୍ବା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛନ୍ଦସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି, ୱୀରିଯସମାଧି…ପେ… ଚିତ୍ତସମାଧି …ପେ… ୱୀମଂସାସମାଧିପ୍ପଧାନସଙ୍ଖାରସମନ୍ନାଗତଂ ଇଦ୍ଧିପାଦଂ ଭାୱେତି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଇଦ୍ଧିପାଦା ଭାୱେତବ୍ବା’’ତି।

(ଯଥା ମଗ୍ଗସଂଯୁତ୍ତଂ ତଥା ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ)।

ଓଘୱଗ୍ଗୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଓଘୋ ଯୋଗୋ ଉପାଦାନଂ, ଗନ୍ଥା ଅନୁସଯେନ ଚ;

କାମଗୁଣା ନୀୱରଣା, ଖନ୍ଧା ଓରୁଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାତି।

ଇଦ୍ଧିପାଦସଂଯୁତ୍ତଂ ସତ୍ତମଂ।

୮। ଅନୁରୁଦ୍ଧସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ରହୋଗତୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଠମରହୋଗତସୁତ୍ତଂ

୮୯୯। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମତୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧସ୍ସ ରହୋଗତସ୍ସ ପଟିସଲ୍ଲୀନସ୍ସ ଏୱଂ ଚେତସୋ ପରିୱିତକ୍କୋ ଉଦପାଦି – ''ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ୱିରଦ୍ଧା, ୱିରଦ୍ଧୋ ତେସଂ ଅରିଯୋ ମଗ୍ଗୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯଗାମୀ। ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଆରଦ୍ଧା, ଆରଦ୍ଧୋ ତେସଂ ଅରିଯୋ ମଗ୍ଗୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯଗାମୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଆଯସ୍ମତୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧସ୍ସ ଚେତସା ଚେତୋପରିୱିତକ୍କମଞ୍ଞାଯ – ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ବଲୱା ପୁରିସୋ ସମିଞ୍ଜିତଂ ୱା ବାହଂ ପସାରେଯ୍ୟ, ପସାରିତଂ ୱା ବାହଂ ସମିଞ୍ଜେଯ୍ୟ, ଏୱମେୱ – ଆଯସ୍ମତୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧସ୍ସ ସମ୍ମୁଖେ ପାତୁରହୋସି। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଆରଦ୍ଧା ହୋନ୍ତୀ''ତି?

''ଇଧାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ କାଯେ ସମୁଦଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ କାଯେ ୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ କାଯେ ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ବହିଦ୍ଧା କାଯେ ସମୁଦଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ବହିଦ୍ଧା କାଯେ ୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ବହିଦ୍ଧା କାଯେ ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା କାଯେ ସମୁଦଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା କାଯେ ୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା କାଯେ ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ।

''ସୋ ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ଅପ୍ପଟିକୂଲେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେଯ୍ୟ'ନ୍ତି, ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି; ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ପଟିକୂଲେ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେଯ୍ୟ'ନ୍ତି, ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି; ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ଅପ୍ପଟିକୂଲେ ଚ ପଟିକୂଲେ ଚ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେଯ୍ୟ'ନ୍ତି, ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି; ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ପଟିକୂଲେ ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲେ ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେଯ୍ୟ'ନ୍ତି, ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି; ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ଅପ୍ପଟିକୂଲଞ୍ଚ ପଟିକୂଲଞ୍ଚ ତଦୁଭଯଂ ଅଭିନିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଉପେକ୍ଖକୋ ୱିହରେଯ୍ୟଂ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ'ତି, ଉପେକ୍ଖକୋ ତତ୍ଥ ୱିହରତି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ।

''ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱେଦନାସୁ ସମୁଦଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱେଦନାସୁ ୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱେଦନାସୁ ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ । ବହିଦ୍ଧା ୱେଦନାସୁ ସମୁଦଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ବହିଦ୍ଧା ୱେଦନାସୁ ୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ବହିଦ୍ଧା ୱେଦନାସୁ ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ୱେଦନାସୁ ସମୁଦଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ୱେଦନାସୁ ୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି, ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ୱେଦନାସୁ ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ।

''ସୋ ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ଅପ୍ପଟିକୂଲେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେଯ୍ୟ'ନ୍ତି, ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି; ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ପଟିକୂଲେ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେଯ୍ୟ'ନ୍ତି, ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି; ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ଅପ୍ପଟିକୂଲେ ଚ ପଟିକୂଲେ ଚ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେଯ୍ୟ'ନ୍ତି, ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି; ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ପଟିକୂଲେ ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲେ ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେଯ୍ୟ'ନ୍ତି, ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି; ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ଅପ୍ପଟିକୂଲଞ୍ଚ ପଟିକୂଲଞ୍ଚ ତଦୁଭଯଂ ଅଭିନିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଉପେକ୍ଖକୋ ୱିହରେଯ୍ୟଂ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ'ତି, ଉପେକ୍ଖକୋ ତତ୍ଥ ୱିହରତି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ।

''ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚିତ୍ତେ…ପେ… ବହିଦ୍ଧା ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ଚିତ୍ତେ ସମୁଦଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି… ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ଚିତ୍ତେ ୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ

ୱିହରତି… ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ଚିତ୍ତେ ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ…ପେ… ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ।

''ସୋ ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ଅପ୍ପଟିକୂଲେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେଯ୍ୟ'ନ୍ତି , ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି…ପେ… ଉପେକ୍ଖକୋ ତତ୍ଥ ୱିହରତି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ।

''ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମେସୁ…ପେ… ବହିଦ୍ଧା ଧମ୍ମେସୁ…ପେ… ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ଧମ୍ମେସୁ ସମୁଦଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି… ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ଧମ୍ମେସୁ ୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି… ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ଧମ୍ମେସୁ ସମୁଦଯୱଯଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ।

''ସୋ ସଚେ ଆକଙ୍ଖତି – 'ଅପ୍ପଟିକୂଲେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେଯ୍ୟ'ନ୍ତି, ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ତତ୍ଥ ୱିହରତି…ପେ… ଉପେକ୍ଖକୋ ତତ୍ଥ ୱିହରତି ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ। ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଆରଦ୍ଧା ହୋନ୍ତୀ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ଦୁତିଯରହୋଗତସୁତ୍ତଂ

୯୦୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମତୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧସ୍ସ ରହୋଗତସ୍ସ ପଟିସଲ୍ଲୀନସ୍ସ ଏୱଂ ଚେତସୋ ପରିୱିତକ୍କୋ ଉଦପାଦି – ''ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ୱିରଦ୍ଧା, ୱିରଦ୍ଧୋ ତେସଂ ଅରିଯୋ ମଗ୍ଗୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯଗାମୀ; ଯେସଂ କେସଞ୍ଚି ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଆରଦ୍ଧା, ଆରଦ୍ଧୋ ତେସଂ ଅରିଯୋ ମଗ୍ଗୋ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯଗାମୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଆଯସ୍ମତୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧସ୍ସ ଚେତସା ଚେତୋପରିୱିତକ୍କମଞ୍ଞାଯ – ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ବଲୱା ପୁରିସୋ ସମିଞ୍ଜିତଂ ୱା ବାହଂ ପସାରେଯ୍ୟ , ପସାରିତଂ ୱା ବାହଂ ସମିଞ୍ଜେଯ୍ୟ, ଏୱମେୱ – ଆଯସ୍ମତୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧସ୍ସ ସମ୍ମୁଖେ ପାତୁରହୋସି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଆରଦ୍ଧା ହୋନ୍ତୀ''ତି?

''ଇଧାୱୁସୋ , ଭିକ୍ଖୁ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ବହିଦ୍ଧା କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି…ପେ… ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ।

''ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ବହିଦ୍ଧା ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ।

''ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଚିତ୍ତେ…ପେ… ବହିଦ୍ଧା ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ।

''ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ଧମ୍ମେସୁ…ପେ… ବହିଦ୍ଧା ଧମ୍ମେସୁ…ପେ… ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଆରଦ୍ଧା ହୋନ୍ତୀ''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ସୁତନୁସୁତ୍ତଂ

୯୦୧। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ସୁତନୁତୀରେ। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଯେନାଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ଅନୁରୁଦ୍ଧେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିଂସୁ। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ''କତମେସଂ ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଧମ୍ମାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ମହାଭିଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତୋ''ତି?

‘‘ଚତୁନ୍ନଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ମହାଭିଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତୋ। କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାମି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାମି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ – ଇମେସଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ମହାଭିଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତୋ। ଇମେସଞ୍ଚ ପନାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ହୀନଂ ଧମ୍ମଂ ହୀନତୋ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ମଜ୍ଝିମଂ ଧମ୍ମଂ ମଜ୍ଝିମତୋ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିଂ, ପଣୀତଂ ଧମ୍ମଂ ପଣୀତତୋ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି’’ନ୍ତି। ତତିଯଂ।

୪। ପଠମକଣ୍ଡକୀସୁତ୍ତଂ

୯୦୨। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଚ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ସାକେତେ ୱିହରନ୍ତି କଣ୍ଡକୀୱନେ । ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତା ଯେନାଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମତା ଅନୁରୁଦ୍ଧେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିଂସୁ। ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସେଖେନାୱୁସୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଭିକ୍ଖୁନା କତମେ ଧମ୍ମା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାତବ୍ବା’’ତି?

‘‘ସେଖେନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାତବ୍ବା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ …ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ – ସେଖେନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାତବ୍ବା’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦୁତିଯକଣ୍ଡକୀସୁତ୍ତଂ

୯୦୩। ସାକେତନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅସେଖେନାୱୁସୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଭିକ୍ଖୁନା କତମେ ଧମ୍ମା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାତବ୍ବା’’ତି? ‘‘ଅସେଖେନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାତବ୍ବା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ ; ୱେଦନାସୁ… ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ – ଅସେଖେନାୱୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଭିକ୍ଖୁନା ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାତବ୍ବା’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ତତିଯକଣ୍ଡକୀସୁତ୍ତଂ

୯୦୪। ସାକେତନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କତମେସଂ ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଧମ୍ମାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ମହାଭିଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତୋ’’ତି? ‘‘ଚତୁନ୍ନଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ମହାଭିଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତୋ । କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାମି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାମି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ – ଇମେସଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ମହାଭିଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତୋ। ଇମେସଞ୍ଚ ପନାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ସହସ୍ସଂ ଲୋକଂ ଅଭିଜାନାମୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ତଣ୍ହକ୍ଖଯସୁତ୍ତଂ

୯୦୫। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ତତ୍ର ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଆୱୁସୋ ଭିକ୍ଖୱୋ’’ତି। ‘‘ଆୱୁସୋ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆଯସ୍ମତୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧସ୍ସ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ , ଆୱୁସୋ, ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ତଣ୍ହକ୍ଖଯାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି…ପେ… ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ

ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ – ଇମେ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ତଣ୍ହକ୍ଖଯାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ସଲଳାଗାରସୁତ୍ତଂ

୯୦୬। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ସଲଳାଗାରେ। ତତ୍ର ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି…ପେ… ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଆୱୁସୋ, ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା। ଅଥ ମହାଜନକାଯୋ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ କୁଦ୍ଦାଲପିଟକଂ [କୁଦ୍ଦାଲପିଟକଂ (ବହୂସୁ)] ଆଦାଯ – ‘ମଯଂ ଇମଂ ଗଙ୍ଗାନଦିଂ ପଚ୍ଛାନିନ୍ନଂ କରିସ୍ସାମ ପଚ୍ଛାପୋଣଂ ପଚ୍ଛାପବ୍ଭାର’ନ୍ତି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥାୱୁସୋ, ଅପି ନୁ ସୋ ମହାଜନକାଯୋ ଗଙ୍ଗାନଦିଂ ପଚ୍ଛାନିନ୍ନଂ କରେଯ୍ୟ ପଚ୍ଛାପୋଣଂ ପଚ୍ଛାପବ୍ଭାର’’ନ୍ତି? ‘‘ନୋ ହେତଂ, ଆୱୁସୋ’’। ‘‘ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ’’? ‘‘ଗଙ୍ଗା, ଆୱୁସୋ, ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା। ସା ନ ସୁକରା ପଚ୍ଛାନିନ୍ନଂ କାତୁଂ ପଚ୍ଛାପୋଣଂ ପଚ୍ଛାପବ୍ଭାରଂ। ଯାୱଦେୱ ଚ ପନ ସୋ ମହାଜନକାଯୋ କିଲମଥସ୍ସ ୱିଘାତସ୍ସ ଭାଗୀ ଅସ୍ସା’’ତି।

‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁଂ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଭାୱେନ୍ତଂ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତଂ ରାଜାନୋ ୱା ରାଜମହାମତ୍ତା ୱା ମିତ୍ତା ୱା ଅମଚ୍ଚା ୱା ଞାତୀ ୱା ସାଲୋହିତା ୱା ଭୋଗେହି ଅଭିହଟ୍ଠୁଂ ପୱାରେଯ୍ୟୁଂ – ‘ଏହମ୍ଭୋ ପୁରିସ, କିଂ ତେ ଇମେ କାସାୱା ଅନୁଦହନ୍ତି? କିଂ ମୁଣ୍ଡୋ କପାଲମନୁସଞ୍ଚରସି? ଏହି ହୀନାଯାୱତ୍ତିତ୍ୱା ଭୋଗେ ଚ ଭୁଞ୍ଜସ୍ସୁ ପୁଞ୍ଞାନି ଚ କରୋହୀ’’’ତି।

‘‘ସୋ ୱତ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଭାୱେନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ହୀନାଯାୱତ୍ତିସ୍ସତୀତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଯଞ୍ହି ତଂ, ଆୱୁସୋ, ଚିତ୍ତଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ୱିୱେକନିନ୍ନଂ ୱିୱେକପୋଣଂ ୱିୱେକପବ୍ଭାରଂ ତଂ ୱତ ହୀନାଯାୱତ୍ତିସ୍ସତୀତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। କଥଞ୍ଚାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଭାୱେତି, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ବହୁଲୀକରୋତୀତି? ଇଧାୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି…ପେ… ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ଭାୱେତି, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ବହୁଲୀକରୋତୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଅମ୍ବପାଲିୱନସୁତ୍ତଂ

୯୦୭। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଚ ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ୱେସାଲିଯଂ ୱିହରନ୍ତି ଅମ୍ବପାଲିୱନେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ୱିପ୍ପସନ୍ନାନି ଖୋ ତେ, ଆୱୁସୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧ, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି, ପରିସୁଦ୍ଧୋ ମୁଖୱଣ୍ଣୋ ପରିଯୋଦାତୋ। କତମେନାଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ୱିହାରେନ ଏତରହି ବହୁଲଂ ୱିହରତୀ’’ତି? ‘‘ଚତୂସୁ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ସତିପଟ୍ଠାନେସୁ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଚିତ୍ତୋ ଏତରହି ବହୁଲଂ ୱିହରାମି। କତମେସୁ ଚତୂସୁ? ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାମି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାମି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ – ଇମେସୁ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଚତୂସୁ ସତିପଟ୍ଠାନେସୁ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଚିତ୍ତୋ ଏତରହି ବହୁଲଂ ୱିହରାମି। ଯୋ ସୋ, ଆୱୁସୋ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରହଂ ଖୀଣାସୱୋ ୱୁସିତୱା କତକରଣୀଯୋ ଓହିତଭାରୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥୋ ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂଯୋଜନୋ ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତୋ, ସୋ ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ସତିପଟ୍ଠାନେସୁ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଚିତ୍ତୋ ବହୁଲଂ ୱିହରତୀ’’ତି।

‘‘ଲାଭା ୱତ ନୋ, ଆୱୁସୋ, ସୁଲଦ୍ଧଂ ୱତ ନୋ, ଆୱୁସୋ! ଯେ ମଯଂ ଆଯସ୍ମତୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧସ୍ସ ସମ୍ମୁଖାୱ ଅସ୍ସୁମ୍ହ ଆସଭିଂ ୱାଚଂ ଭାସମାନସ୍ସା’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ବାଳ୍ହଗିଲାନସୁତ୍ତଂ

୯୦୮। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଅନ୍ଧୱନସ୍ମିଂ ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଯେନାଯସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ –

‘‘କତମେନାୟସ୍ମତୋ ଅନୁରୁଦ୍ଧସ୍ସ ୱିହାରେନ ୱିହରତୋ ଉପ୍ପନ୍ନା ସାରୀରିକା ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଚିତ୍ତଂ ନ ପରିୟାଦାୟ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ଚତୂସୁ ଖୋ ମେ, ଆୱୁସୋ, ସତିପଟ୍ଠାନେସୁ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଚିତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ଉପ୍ପନ୍ନା ସାରୀରିକା ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଚିତ୍ତଂ ନ ପରିୟାଦାୟ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। କତମେସୁ ଚତୂସୁ? ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, କାୟେ କାୟାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାମି…ପେ… ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାମି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ – ଇମେସୁ ଖୋ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଚତୂସୁ ସତିପଟ୍ଠାନେସୁ ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତଚିତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ଉପ୍ପନ୍ନା ସାରୀରିକା ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଚିତ୍ତଂ ନ ପରିୟାଦାୟ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀ’’ତି। ଦସମଂ।

ରହୋଗତୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ରହୋଗତେନ ଦ୍ୱେ ୱୁତ୍ତା, ସୁତନୁ କଣ୍ଡକୀ ତୟୋ;

ତଣ୍ହକ୍ଖୟସଲଳଆଗାରଂ, ଅମ୍ବପାଲି ଚ ଗିଲାନନ୍ତି।

୨। ଦୁତିୟୱଗ୍ଗୋ

୧। କପ୍ପସହସ୍ସସୁତ୍ତଂ

୯୦୯। ଏକଂ ସମୟଂ ଆୟସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଯେନାୟସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମତା ଅନୁରୁଦ୍ଧେନ ସଦ୍ଧିଂ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ –

‘‘କତମେସଂ ଆୟସ୍ମା ଅନୁରୁଦ୍ଧୋ ଧମ୍ମାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ମହାଭିଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତୋ’’ତି? ‘‘ଚତୁନ୍ନଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ମହାଭିଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତୋ। କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଇଧାହଂ, ଆୱୁସୋ, କାୟେ କାୟାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାମି…ପେ… ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରାମି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ – ଇମେସଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ମହାଭିଞ୍ଞତଂ ପତ୍ତୋ। ଇମେସଞ୍ଚ ପନାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା କପ୍ପସହସ୍ସଂ ଅନୁସ୍ସରାମୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ଇଦ୍ଧିୱିଧସୁତ୍ତଂ

୯୧୦। ‘‘ଇମେସଞ୍ଚ ପନାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଅନେକୱିହିତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋମି – ଏକୋପି ହୁତ୍ୱା ବହୁଧା ହୋମି…ପେ… ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକାପି କାୟେନ ୱସଂ ୱତ୍ତେମୀ’’ତି। ଦୁତିୟଂ।

୩। ଦିବ୍ବସୋତସୁତ୍ତଂ

୯୧୧। ‘‘ଇମେସଞ୍ଚ ପନାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଦିବ୍ବାୟ ସୋତଧାତୁୟା ୱିସୁଦ୍ଧାୟ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସିକାୟ ଉଭୋ ସଦ୍ଦେ ସୁଣାମି ଦିବ୍ବେ ଚ ମାନୁସେ ଚ ଯେ ଦୂରେ ସନ୍ତିକେ ଚା’’ତି। ତତିୟଂ।

୪। ଚେତୋପରିୟସୁତ୍ତଂ

୯୧୨। ‘‘ଇମେସଞ୍ଚ ପନାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ପରସତ୍ତାନଂ ପରପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଚେତସା ଚେତୋ ପରିଚ୍ଚ ପଜାନାମି – ସରାଗଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ‘ସରାଗଂ ଚିତ୍ତ’ନ୍ତି ପଜାନାମି…ପେ… ଅୱିମୁତ୍ତଂ ୱା ଚିତ୍ତଂ ‘ଅୱିମୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତ’ନ୍ତି ପଜାନାମୀ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଠାନସୁତ୍ତଂ

୯୧୩। ‘‘ଇମେସଞ୍ଚ ପନାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଠାନଞ୍ଚ ଠାନତୋ ଅଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠାନତୋ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାମୀ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। କମ୍ମସମାଦାନସୁତ୍ତଂ

୯୧୪। ‘‘ଇମେସଞ୍ଚ ପନାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ କମ୍ମସମାଦାନାନଂ ଠାନସୋ ହେତୁସୋ ୱିପାକଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାମୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସବ୍ବତ୍ଥଗାମିନିସୁତ୍ତଂ

୯୧୫। ‘‘ଇମେସଞ୍ଚ ପନାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ସବ୍ବତ୍ଥଗାମିନିପ୍ପଟିପଦଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାମୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ନାନାଧାତୁସୁତ୍ତଂ

୯୧୬। ‘‘ଇମେସଞ୍ଚ ପନାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଅନେକଧାତୁନାନାଧାତୁଲୋକଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାମୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ନାନାଧିମୁତ୍ତିସୁତ୍ତଂ

୯୧୭। ‘‘ଇମେସଞ୍ଚ ପନାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ସତ୍ତାନଂ ନାନାଧିମୁତ୍ତିକତଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାମୀ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଇନ୍ଦ୍ରିଯପରୋପରିଯତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୯୧୮। ‘‘ଇମେସଞ୍ଚ ପନାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ପରସତ୍ତାନଂ ପରପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯପରୋପରିଯତ୍ତଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାମୀ’’ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ଝାନାଦିସୁତ୍ତଂ

୯୧୯। ‘‘ଇମେସଞ୍ଚ ପନାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଝାନୱିମୋକ୍ଖସମାଧିସମାପତ୍ତୀନଂ ସଂକିଲେସଂ ୱୋଦାନଂ ୱୁଟ୍ଠାନଂ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାମୀ’’ତି। ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ପୁବ୍ବେନିୱାସସୁତ୍ତଂ

୯୨୦। ‘‘ଇମେସଞ୍ଚ ପନାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରାମି, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଏକମ୍ପି ଜାତିଂ ଦ୍ୱେପି ଜାତିଯୋ…ପେ… ଇତି ସାକାରଂ ସଉଦ୍ଦେସଂ ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରାମୀ’’ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

୧୩। ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୯୨୧। ‘‘ଇମେସଞ୍ଚ ପନାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସତ୍ତେ ପସ୍ସାମି ଚୱମାନେ ଉପପଜ୍ଜମାନେ…ପେ… ଇତି ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ଯଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ପଜାନାମୀ’’ତି। ତେରସମଂ।

୧୪। ଆସୱକ୍ଖଯସୁତ୍ତଂ

୯୨୨। ‘‘ଇମେସଞ୍ଚ ପନାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ସତିପଟ୍ଠାନାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରାମୀ’’ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

ଦୁତିଯୋ ୱଗ୍ଗୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ମହାଭିଞ୍ଞଂ ଇଦ୍ଧି ଦିବ୍ବଂ, ଚେତୋପରିଯଂ ଠାନଂ କମ୍ମଂ;

ସବ୍ବତ୍ଥଧାତୁଧିମୁତ୍ତି, ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଝାନଂ ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜାତି।

ଅନୁରୁଦ୍ଧସଂଯୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠମଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୯। ଝାନସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ଗଙ୍ଗାପେୟ୍ୟାଲଓ୍ୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୨। ଝାନାଦିସୁତ୍ତଦ୍ୱାଦସକଂ

୯୨୩-୯୩୪। ସାଓ୍ୱତ୍ଥିନିଦାନଂ ''ଚତ୍ତାରୋ ମେ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଝାନା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱିଚ୍ଚେଓ୍ୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିଓ୍ୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାଓ୍ୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ପୀତିଯା ଚ ୱିରାଗା ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ୱିହରତି ସତୋ ଚ ସମ୍ପଜାନୋ ସୁଖଞ୍ଚ କାଯେନ ପଟିସଂୱେଦେତି, ଯଂ ତଂ ଅରିଯା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି – 'ଉପେକ୍ଖକୋ ସତିମା ସୁଖୱିହାରୀ'ତି ତତିଯଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ପୁବ୍ବେଓ୍ୱ ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ଝାନା''ତି।

''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଗଙ୍ଗା ନଦୀ ପାଚୀନନିନ୍ନା ପାଚୀନପୋଣା ପାଚୀନପବ୍ଭାରା; ଏଓ୍ୱମେଓ୍ୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚତ୍ତାରୋ ଝାନେ ଭାଓ୍ୱେନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରୋ ଝାନେ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ। କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚତ୍ତାରୋ ଝାନେ ଭାଓ୍ୱେନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରୋ ଝାନେ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱିଚ୍ଚେଓ୍ୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିଓ୍ୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା…ପେ… ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ…ପେ… ତତିଯଂ ଝାନଂ…ପେ… ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଏଓ୍ୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚତ୍ତାରୋ ଝାନେ ଭାଓ୍ୱେନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରୋ ଝାନେ ବହୁଲୀକରୋନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ''ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

ଗଙ୍ଗାପେୟ୍ୟାଲଓ୍ୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଛ ପାଚୀନତୋ ନିନ୍ନା, ଛ ନିନ୍ନା ଚ ସମୁଦ୍ଦତୋ;

ଦ୍ୱେତେ ଛ ଦ୍ୱାଦସ ହୋନ୍ତି, ଓ୍ୱଗ୍ଗୋ ତେନ ପଓ୍ୱୁଚ୍ଚତୀତି।

ଅପ୍ପମାଦଓ୍ୱଗ୍ଗୋ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ତଥାଗତଂ ପଦଂ କୂଟଂ, ମୂଲଂ ସାରୋ ଚ ଓ୍ୱସ୍ସିକଂ;

ରାଜା ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା, ଓ୍ୱତ୍ଥେନ ଦସମଂ ପଦନ୍ତି।

ବଲକରଣୀଯଓ୍ୱଗ୍ଗୋ ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ବଲଂ ବୀଜଞ୍ଚ ନାଗୋ ଚ, ରୁକ୍ଖୋ କୁମ୍ଭେନ ସୂକିଯା;

ଆକାସେନ ଚ ଦ୍ୱେ ମେଘା, ନାଓ୍ୱା ଆଗନ୍ତୁକା ନଦୀତି।

ଏସନାୱଗ୍ଗୋ ୱିହାରେତବ୍ବୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଏସନା ୱିଧା ଆସୱୋ, ଭୱୋ ଚ ଦୁକ୍ଖତା ତିସ୍ସୋ;

ଖିଲଂ ମଲଞ୍ଚ ନୀଘୋ ଚ, ୱେଦନା ତଣ୍ହା ତସିନା ଚାତି।

୫। ଓଘୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୦। ଓଘାଦିସୁତ୍ତଂ

୯୬୭-୯୭୬। ''ପଞ୍ଚିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି। କତମାନି ପଞ୍ଚ? ରୂପରାଗୋ, ଅରୂପରାଗୋ, ମାନୋ, ଉଦ୍ଧଚ୍ଚଂ, ଅୱିଜ୍ଜା – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚୁଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ ଚତ୍ତାରୋ ଝାନା ଭାୱେତବ୍ବା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିଯଂ ଝାନଂ...ପେ... ତତିଯଂ ଝାନଂ...ପେ... ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିକ୍ଖଯାଯ ପହାନାଯ ଇମେ ଚତ୍ତାରୋ ଝାନା ଭାୱେତବ୍ବା''ତି ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ। ଦସମଂ। (ଯଥା ମଗ୍ଗସଂଯୁତ୍ତଂ ତଥା ୱିତ୍ଥାରେତବ୍ବଂ)।

ଓଘୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଓଘୋ ଯୋଗୋ ଉପାଦାନଂ, ଗନ୍ଥା ଅନୁସଯେନ ଚ;

କାମଗୁଣା ନୀୱରଣା, ଖନ୍ଧା ଓରୁଦ୍ଧମ୍ଭାଗିଯାତି।

ଝାନସଂଯୁତ୍ତଂ ନୱମଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୦। ଆନାପାନସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ଏକଧମ୍ମୱଗ୍ଗୋ

୧। ଏକଧମ୍ମସୁତ୍ତଂ

୯୭୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ତତ୍ର ଖୋ…ପେ… ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଏକଧମ୍ମୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ମହପ୍ଫଲୋ ହୋତି ମହାନିସଂସୋ। କତମୋ ଏକଧମ୍ମୋ? ଆନାପାନସ୍ସତି [ଆନାପାନସତି (ସୀ। ପୀ।)]। କଥଂ ଭାୱିତା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନାପାନସ୍ସତି କଥଂ ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଗତୋ ୱା ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତୋ ୱା ନିସୀଦତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯ ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ସୋ ସତୋୱ ଅସ୍ସସତି, ସତୋୱ [ସତୋ (ବହୂସୁ) ତତିଯପାରାଜିକେପି] ପସ୍ସସତି। ଦୀଘଂ ୱା ଅସ୍ସସନ୍ତୋ ‘ଦୀଘଂ ଅସ୍ସସାମୀ’ତି ପଜାନାତି, ଦୀଘଂ ୱା ପସ୍ସସନ୍ତୋ ‘ଦୀଘଂ ପସ୍ସସାମୀ’ତି ପଜାନାତି; ରସ୍ସଂ ୱା ଅସ୍ସସନ୍ତୋ ‘ରସ୍ସଂ ଅସ୍ସସାମୀ’ତି ପଜାନାତି, ରସ୍ସଂ ୱା ପସ୍ସସନ୍ତୋ ‘ରସ୍ସଂ ପସ୍ସସାମୀ’ତି ପଜାନାତି; ‘ସବ୍ବକାଯପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ସବ୍ବକାଯପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାରଂ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାରଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ପୀତିପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ପୀତିପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ସୁଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ସୁଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରଂ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ଚିତ୍ତପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ଚିତ୍ତପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ଅଭିପ୍ପମୋଦଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ଅଭିପ୍ପମୋଦଯଂ ଚିତ୍ତଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ସମାଦହଂ ଚିତ୍ତଂ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି , ‘ସମାଦହଂ ଚିତ୍ତଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ୱିମୋଚଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ୱିମୋଚଯଂ ଚିତ୍ତଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ୱିରାଗାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ୱିରାଗାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ନିରୋଧାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ନିରୋଧାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି। ଏୱଂ ଭାୱିତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନାପାନସ୍ସତି ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସା’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୯୭୮। ‘‘ଆନାପାନସ୍ସତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସା। କଥଂ ଭାୱିତା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନାପାନସ୍ସତି କଥଂ ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଆନାପାନସ୍ସତିସହଗତଂ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ, ଆନାପାନସ୍ସତିସହଗତଂ ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି…ପେ… ଆନାପାନସ୍ସତିସହଗତଂ ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଭାୱିତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନାପାନସ୍ସତି ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସା’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ସୁଦ୍ଧିକସୁତ୍ତଂ

୯୭୯। ‘‘ଆନାପାନସ୍ସତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସା। କଥଂ ଭାୱିତା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନାପାନସ୍ସତି କଥଂ ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଗତୋ ୱା ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତୋ ୱା ନିସୀଦତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯ ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ସୋ ସତୋୱ ଅସ୍ସସତି, ସତୋୱ ପସ୍ସସତି…ପେ… ‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି। ଏୱଂ ଭାୱିତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନାପାନସ୍ସତି ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସା’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ପଠମଫଲସୁତ୍ତଂ

୯୮୦। ''ଆନାପାନସ୍ସତି , ଭିକ୍ଖବେ, ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସା। କଥଂ ଭାୱିତା ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଆନାପାନସ୍ସତି କଥଂ ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଗତୋ ୱା ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତୋ ୱା ନିସୀଦତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯ ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ସୋ ସତୋୱ ଅସ୍ସସତି, ସତୋୱ ପସ୍ସସତି…ପେ… 'ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି, 'ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି। ଏୱଂ ଭାୱିତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଆନାପାନସ୍ସତି ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସା। ଏୱଂ ଭାୱିତାଯ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଆନାପାନସ୍ସତିଯା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତାଯ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଫଲାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଫଲଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ଅଞ୍ଞା, ସତି ୱା ଉପାଦିସେସେ ଅନାଗାମିତା''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦୁତିଯଫଲସୁତ୍ତଂ

୯୮୧। ''ଆନାପାନସ୍ସତି, ଭିକ୍ଖବେ, ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସା। କଥଂ ଭାୱିତା ଚ, ଭିକ୍ଖବେ, ଆନାପାନସ୍ସତି କଥଂ ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସା? ଇଧ, ଭିକ୍ଖବେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଗତୋ ୱା ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତୋ ୱା ନିସୀଦତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯ ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ସୋ ସତୋୱ ଅସ୍ସସତି, ସତୋୱ ପସ୍ସସତି…ପେ… 'ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି, 'ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି। ଏୱଂ ଭାୱିତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଆନାପାନସ୍ସତି ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ମହପ୍ଫଲା ହୋତି ମହାନିସଂସା।

''ଏୱଂ ଭାୱିତାଯ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଆନାପାନସ୍ସତିଯା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତାଯ ସତ୍ତ ଫଲା ସତ୍ତାନିସଂସା ପାଟିକଙ୍ଖା। କତମେ ସତ୍ତ ଫଲା ସତ୍ତାନିସଂସା? ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପଟିକଚ୍ଚ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି; ନୋ ଚେ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପଟିକଚ୍ଚ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି। ଅଥ ମରଣକାଲେ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି; ନୋ ଚେ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ପଟିକଚ୍ଚ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି , ନୋ ଚେ ମରଣକାଲେ ଅଞ୍ଞଂ ଆରାଧେତି। ଅଥ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି… ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି… ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି… ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି… ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ହୋତି ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ – ଏୱଂ ଭାୱିତାଯ ଖୋ, ଭିକ୍ଖବେ, ଆନାପାନସ୍ସତିଯା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତାଯ ଇମେ ସତ୍ତ ଫଲା ସତ୍ତାନିସଂସା ପାଟିକଙ୍ଖା''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅରିଟ୍ଠସୁତ୍ତଂ

୯୮୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା…ପେ… ଏତଦୱୋଚ – ''ଭାୱେଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ ଭିକ୍ଖବେ, ଆନାପାନସ୍ସତି''ନ୍ତି? ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଆଯସ୍ମା ଅରିଟ୍ଠୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଅହଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଭାୱେମି ଆନାପାନସ୍ସତି''ନ୍ତି। ''ଯଥା କଥଂ ପନ ତ୍ୱଂ, ଅରିଟ୍ଠ, ଭାୱେସି ଆନାପାନସ୍ସତି''ନ୍ତି? ''ଅତୀତେସୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, କାମେସୁ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ପହୀନୋ, ଅନାଗତେସୁ ମେ କାମେସୁ କାମଚ୍ଛନ୍ଦୋ ୱିଗତୋ, ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା [ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ବହିଦ୍ଧା (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ଚ ମେ ଧମ୍ମେସୁ ପଟିଘସଞ୍ଞା ସୁପ୍ପଟିୱିନୀତା। ସୋ [ସୋହଂ (?)] ସତୋୱ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମି, ସତୋୱ ପସ୍ସସିସ୍ସାମି। ଏୱଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭାୱେମି ଆନାପାନସ୍ସତି''ନ୍ତି।

'''ଅତ୍ଥେସା, ଅରିଟ୍ଠ, ଆନାପାନସ୍ସତି, ନେସା ନତ୍ଥୀ'ତି ୱଦାମି। ଅପି ଚ, ଅରିଟ୍ଠ, ଯଥା ଆନାପାନସ୍ସତି ୱିତ୍ଥାରେନ ପରିପୁଣ୍ଣା ହୋତି ତଂ ସୁଣାହି, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋହି; ଭାସିସ୍ସାମୀ''ତି। ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଅରିଟ୍ଠୋ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

''କଥଞ୍ଚ, ଅରିଟ୍ଠ, ଆନାପାନସ୍ସତି ୱିତ୍ଥାରେନ ପରିପୁଣ୍ଣା ହୋତି? ଇଧ, ଅରିଟ୍ଠ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଗତୋ ୱା ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତୋ ୱା ନିସୀଦତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯ ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ସୋ ସତୋୱ ଅସ୍ସସତି, ସତୋୱ ପସ୍ସସତି। ଦୀଘଂ ୱା ଅସ୍ସସନ୍ତୋ 'ଦୀଘଂ ଅସ୍ସସାମୀ'ତି ପଜାନାତି…ପେ… 'ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି, 'ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଅରିଟ୍ଠ, ଆନାପାନସ୍ସତି ୱିତ୍ଥାରେନ ପରିପୁଣ୍ଣା ହୋତୀ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ମହାକପ୍ପିନସୁତ୍ତଂ

୯୮୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଆଯସ୍ମା ମହାକପ୍ପିନୋ ଭଗୱତୋ ଅୱିଦୂରେ ନିସିନ୍ନୋ ହୋତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯ ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଭଗୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାକପ୍ପିନଂ ଅୱିଦୂରେ ନିସିନ୍ନଂ ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯ ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ଦିସ୍ୱାନ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି –

‘‘ପସ୍ସଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କାଯସ୍ସ ଇଞ୍ଜିତତ୍ତଂ ୱା ଫନ୍ଦିତତ୍ତଂ ୱା’’ତି? ‘‘ଯଦାପି ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ତଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ପସ୍ସାମ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ୱା ନିସିନ୍ନଂ ଏକଂ ୱା ରହୋ ନିସିନ୍ନଂ, ତଦାପି ମଯଂ ତସ୍ସ ଆଯସ୍ମତୋ ନ ପସ୍ସାମ କାଯସ୍ସ ଇଞ୍ଜିତତ୍ତଂ ୱା ଫନ୍ଦିତତ୍ତଂ ୱା’’ତି।

‘‘ଯସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମାଧିସ୍ସ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ନେୱ କାଯସ୍ସ ଇଞ୍ଜିତତ୍ତଂ ୱା ହୋତି ଫନ୍ଦିତତ୍ତଂ ୱା, ନ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଇଞ୍ଜିତତ୍ତଂ ୱା ହୋତି ଫନ୍ଦିତତ୍ତଂ ୱା, ତସ୍ସ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସମାଧିସ୍ସ ନିକାମଲାଭୀ ଅକିଚ୍ଛଲାଭୀ ଅକସିରଲାଭୀ। କତମସ୍ସ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମାଧିସ୍ସ ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ନେୱ କାଯସ୍ସ ଇଞ୍ଜିତତ୍ତଂ ୱା ହୋତି ଫନ୍ଦିତତ୍ତଂ ୱା, ନ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଇଞ୍ଜିତତ୍ତଂ ୱା ହୋତି ଫନ୍ଦିତତ୍ତଂ ୱା?

‘‘ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱିତତ୍ତା ବହୁଲୀକତତ୍ତା ନେୱ କାଯସ୍ସ ଇଞ୍ଜିତତ୍ତଂ ୱା ହୋତି ଫନ୍ଦିତତ୍ତଂ ୱା, ନ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଇଞ୍ଜିତତ୍ତଂ ୱା ହୋତି ଫନ୍ଦିତତ୍ତଂ ୱା। କଥଂ ଭାୱିତେ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିମ୍ହି କଥଂ ବହୁଲୀକତେ ନେୱ କାଯସ୍ସ ଇଞ୍ଜିତତ୍ତଂ ୱା ହୋତି ଫନ୍ଦିତତ୍ତଂ ୱା, ନ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଇଞ୍ଜିତତ୍ତଂ ୱା ହୋତି ଫନ୍ଦିତତ୍ତଂ ୱା?

‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଗତୋ ୱା ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତୋ ୱା ନିସୀଦତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯ ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ସୋ ସତୋୱ ଅସ୍ସସତି, ସତୋୱ ପସ୍ସସତି…ପେ… ‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି। ଏୱଂ ଭାୱିତେ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିମ୍ହି ଏୱଂ ବହୁଲୀକତେ ନେୱ କାଯସ୍ସ ଇଞ୍ଜିତତ୍ତଂ ୱା ହୋତି ଫନ୍ଦିତତ୍ତଂ ୱା, ନ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଇଞ୍ଜିତତ୍ତଂ ୱା ହୋତି ଫନ୍ଦିତତ୍ତଂ ୱା’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ପଦୀପୋପମସୁତ୍ତଂ

୯୮୪। ‘‘ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ମହପ୍ଫଲୋ ହୋତି ମହାନିସଂସୋ। କଥଂ ଭାୱିତୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି କଥଂ ବହୁଲୀକତୋ ମହପ୍ଫଲୋ ହୋତି ମହାନିସଂସୋ?

‘‘ଇଧ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଗତୋ ୱା ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତୋ ୱା ନିସୀଦତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯ ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ସୋ ସତୋୱ ଅସ୍ସସତି, ସତୋୱ ପସ୍ସସତି। ଦୀଘଂ ୱା ଅସ୍ସସନ୍ତୋ ‘ଦୀଘଂ ଅସ୍ସସାମୀ’ତି ପଜାନାତି…ପେ… ‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି। ଏୱଂ ଭାୱିତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ଏୱଂ ବହୁଲୀକତୋ ମହପ୍ଫଲୋ ହୋତି ମହାନିସଂସୋ।

‘‘ଅହମ୍ପି ସୁଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେୱ ସମ୍ବୋଧା ଅନଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ବୋଧିସତ୍ତୋୱ ସମାନୋ ଇମିନା ୱିହାରେନ ବହୁଲଂ ୱିହରାମି। ତସ୍ସ ମୟ୍ହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମିନା ୱିହାରେନ ବହୁଲଂ ୱିହରତୋ ନେୱ କାଯୋ କିଲମତି ନ ଚକ୍ଖୂନି; ଅନୁପାଦାଯ ଚ ମେ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚି।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚେପି ଆକଙ୍ଖେଯ୍ୟ – ‘ନେୱ ମେ କାଯୋ କିଲମେଯ୍ୟ ନ ଚକ୍ଖୂନି, ଅନୁପାଦାଯ ଚ ମେ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚେଯ୍ୟା’ତି, ଅଯମେୱ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ସାଧୁକଂ ମନସି କାତବ୍ବୋ।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚେପି ଆକଙ୍ଖେଯ୍ୟ – ‘ଯେ ମେ ଗେହସିତା ସରସଙ୍କପ୍ପା ତେ ପହୀଯେଯ୍ୟୁ’ନ୍ତି, ଅଯମେୱ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ସାଧୁକଂ ମନସି କାତବ୍ବୋ।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚେପି ଆକଙ୍ଖେଯ୍ୟ – ‘ଅପ୍ପଟିକୂଲେ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେଯ୍ୟ’ନ୍ତି, ଅଯମେୱ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ସାଧୁକଂ ମନସି କାତବ୍ବୋ।

‘‘ତସ୍ମାତିହ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚେପି ଆକଙ୍ଖେଯ୍ୟ – ‘ପଟିକୂଲେ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେଯ୍ୟ’ନ୍ତି, ଅଯମେୱ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ସାଧୁକଂ ମନସି କାତବ୍ବୋ।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚେପି ଆକଙ୍ଖେଯ୍ୟ – ‘ପଟିକୂଲେ ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲେ ଚ ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେଯ୍ୟ’ନ୍ତି, ଅଯମେୱ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ସାଧୁକଂ ମନସି କାତବ୍ବୋ।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚେପି ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟ – ‘ପଟିକୂଲେ ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲେ ଚ ଅପ୍ପଟିକୂଲସଞ୍ଞୀ ୱିହରେୟ୍ୟ’ନ୍ତି, ଅୟମେୱ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ସାଧୁକଂ ମନସି କାତବ୍ବୋ।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚେପି ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟ – ‘ଅପ୍ପଟିକୂଲଞ୍ଚ ପଟିକୂଲଞ୍ଚ ତଦୁଭୟଂ ଅଭିନିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଉପେକ୍ଖକୋ ୱିହରେୟ୍ୟଂ ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ’ତି, ଅୟମେୱ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ସାଧୁକଂ ମନସି କାତବ୍ବୋ।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚେପି ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟ – ‘ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହି ୱିୱିଚ୍ଚ ଅକୁସଲେହି ଧମ୍ମେହି ସୱିତକ୍କଂ ସୱିଚାରଂ ୱିୱେକଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରେୟ୍ୟ’ନ୍ତି, ଅୟମେୱ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ସାଧୁକଂ ମନସି କାତବ୍ବୋ।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚେପି ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟ – ‘ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ସମ୍ପସାଦନଂ ଚେତସୋ ଏକୋଦିଭାୱଂ ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାରଂ ସମାଧିଜଂ ପୀତିସୁଖଂ ଦୁତିୟଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରେୟ୍ୟ’ନ୍ତି, ଅୟମେୱ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ସାଧୁକଂ ମନସି କାତବ୍ବୋ।

‘‘ତସ୍ମାତିହ ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚେପି ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟ – ‘ପୀତିୟା ଚ ୱିରାଗା ଉପେକ୍ଖକୋ ଚ ୱିହରେୟ୍ୟଂ ସତୋ ଚ ସମ୍ପଜାନୋ, ସୁଖଞ୍ଚ କାୟେନ ପଟିସଂୱେଦେୟ୍ୟଂ, ୟଂ ତଂ ଅରିୟା ଆଚିକ୍ଖନ୍ତି – ଉପେକ୍ଖକୋ ସତିମା ସୁଖୱିହାରୀତି ତତିୟଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରେୟ୍ୟ’ନ୍ତି, ଅୟମେୱ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ସାଧୁକଂ ମନସି କାତବ୍ବୋ।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚେପି ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟ – ‘ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ପହାନା ପୁବ୍ବେୱ ସୋମନସ୍ସଦୋମନସ୍ସାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରେୟ୍ୟ’ନ୍ତି, ଅୟମେୱ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ସାଧୁକଂ ମନସି କାତବ୍ବୋ।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚେପି ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟ – ‘ସବ୍ବସୋ ରୂପସଞ୍ଞାନଂ ସମତିକ୍କମା ପଟିଘସଞ୍ଞାନଂ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମା ନାନତ୍ତସଞ୍ଞାନଂ ଅମନସିକାରା ଅନନ୍ତୋ ଆକାସୋତି ଆକାସାନଞ୍ଚାୟତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରେୟ୍ୟ’ନ୍ତି, ଅୟମେୱ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ସାଧୁକଂ ମନସି କାତବ୍ବୋ।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚେପି ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟ – ‘ସବ୍ବସୋ ଆକାସାନଞ୍ଚାୟତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ଅନନ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାୟତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରେୟ୍ୟ’ନ୍ତି, ଅୟମେୱ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ସାଧୁକଂ ମନସି କାତବ୍ବୋ।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚେପି ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟ – ‘ସବ୍ବସୋ ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାୟତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ନତ୍ଥି କିଞ୍ଚୀତି ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରେୟ୍ୟ’ନ୍ତି, ଅୟମେୱ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ସାଧୁକଂ ମନସି କାତବ୍ବୋ।

‘‘ତସ୍ମାତିହ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚେପି ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟ – ‘ସବ୍ବସୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାୟତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରେୟ୍ୟ’ନ୍ତି, ଅୟମେୱ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ସାଧୁକଂ ମନସି କାତବ୍ବୋ।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚେପି ଆକଙ୍ଖେୟ୍ୟ – ‘ସବ୍ବସୋ ନେୱସଞ୍ଞାନାସଞ୍ଞାୟତନଂ ସମତିକ୍କମ୍ମ ସଞ୍ଞାୱେଦୟିତନିରୋଧଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରେୟ୍ୟ’ନ୍ତି, ଅୟମେୱ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ସାଧୁକଂ ମନସି କାତବ୍ବୋ।

‘‘ଏୱଂ ଭାୱିତେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିମ୍ହି ଏୱଂ ବହୁଲୀକତେ, ସୁଖଂ ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି, ସା ‘ଅନିଚ୍ଚା’ତି ପଜାନାତି, ‘ଅନଜ୍ଝୋସିତା’ତି ପଜାନାତି, ‘ଅନଭିନନ୍ଦିତା’ତି ପଜାନାତି; ଦୁକ୍ଖଂ ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି, ‘ସା ଅନିଚ୍ଚା’ତି ପଜାନାତି, ‘ଅନଜ୍ଝୋସିତା’ତି ପଜାନାତି, ‘ଅନଭିନନ୍ଦିତା’ତି ପଜାନାତି; ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି, ‘ସା ଅନିଚ୍ଚା’ତି ପଜାନାତି, ‘ଅନଜ୍ଝୋସିତା’ତି ପଜାନାତି, ‘ଅନଭିନନ୍ଦିତା’ତି ପଜାନାତି’’।

‘‘ସୁଖଂ [ସୋ ସୁଖଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।) ମ। ନି। ୩।୩୬୪ ଅଟ୍ଠକଥାଟୀକା ଓଲୋକେତବ୍ବା] ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି, ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ନଂ ୱେଦୟତି; ଦୁକ୍ଖଂ ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି, ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ନଂ ୱେଦୟତି; ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦୟତି, ୱିସଂଯୁତ୍ତୋ ନଂ ୱେଦୟତି। ସୋ କାୟପରିୟନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟମାନୋ ‘କାୟପରିୟନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟାମୀ’ତି ପଜାନାତି, ଜୀୱିତପରିୟନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟମାନୋ ‘ଜୀୱିତପରିୟନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦୟାମୀ’ତି ପଜାନାତି, ‘କାୟସ୍ସ ଭେଦା ଉଦ୍ଧଂ ଜୀୱିତପରିୟାଦାନା ଇଧେୱ ସବ୍ବୱେଦୟିତାନି ଅନଭିନନ୍ଦିତାନି

ସୀତୀଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’ତି ପଜାନାତି’’।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେଲଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ, ୱଟ୍ଟିଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ତେଲପ୍ପଦୀପୋ ଝାଯେଯ୍ୟ, ତସ୍ସେୱ ତେଲସ୍ସ ଚ ୱଟ୍ଟିଯା ଚ ପରିଯାଦାନା ଅନାହାରୋ ନିବ୍ବାଯେଯ୍ୟ; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯପରିଯନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯମାନୋ ‘କାଯପରିଯନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯାମୀ’ତି ପଜାନାତି, ଜୀୱିତପରିଯନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯମାନୋ ‘ଜୀୱିତପରିଯନ୍ତିକଂ ୱେଦନଂ ୱେଦଯାମୀ’ତି ପଜାନାତି, ‘କାଯସ୍ସ ଭେଦା ଉଦ୍ଧଂ ଜୀୱିତପରିଯାଦାନା ଇଧେୱ ସବ୍ବୱେଦଯିତାନି ଅନଭିନନ୍ଦିତାନି ସୀତୀଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ’ତି ପଜାନାତୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ୱେସାଲୀସୁତ୍ତଂ

୯୮୫। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ୱେସାଲିଯଂ ୱିହରତି ମହାୱନେ କୂଟାଗାରସାଲାଯଂ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନେକପରିଯାଯେନ ଅସୁଭକଥଂ କଥେତି, ଅସୁଭାଯ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି, ଅସୁଭଭାୱନାଯ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଇଚ୍ଛାମହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଡ୍ଢମାସଂ ପଟିସଲ୍ଲୀଯିତୁଂ। ନାମ୍ହି କେନଚି ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବୋ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଏକେନ ପିଣ୍ଡପାତନୀହାରକେନା’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ନାସ୍ସୁଧ କୋଚି ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମତି, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଏକେନ ପିଣ୍ଡପାତନୀହାରକେନ।

ଅଥ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ – ‘‘ଭଗୱା ଅନେକପରିଯାଯେନ ଅସୁଭକଥଂ କଥେତି, ଅସୁଭାଯ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି , ଅସୁଭଭାୱନାଯ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତୀ’’ତି ଅନେକାକାରୱୋକାରଂ ଅସୁଭଭାୱନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତା ୱିହରନ୍ତି। ତେ ଇମିନା କାଯେନ ଅଟ୍ଟୀଯମାନା [ଅଟ୍ଟିଯମାନା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ହରାଯମାନା ଜିଗୁଚ୍ଛମାନା ସତ୍ଥହାରକଂ ପରିଯେସନ୍ତି। ଦସପି ଭିକ୍ଖୂ ଏକାହେନ ସତ୍ଥଂ ଆହରନ୍ତି, ୱୀସମ୍ପି…ପେ… ତିଂସମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂ ଏକାହେନ ସତ୍ଥଂ ଆହରନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ତସ୍ସ ଅଡ୍ଢମାସସ୍ସ ଅଚ୍ଚଯେନ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘କିଂ ନୁ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ତନୁଭୂତୋ ୱିଯ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ’’ତି? ‘‘ତଥା ହି ପନ, ଭନ୍ତେ, ‘ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନେକପରିଯାଯେନ ଅସୁଭକଥଂ କଥେତି, ଅସୁଭାଯ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି , ଅସୁଭଭାୱନାଯ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତୀ’ତି ଅନେକାକାରୱୋକାରଂ ଅସୁଭଭାୱନାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତା ୱିହରନ୍ତି। ତେ ଇମିନା କାଯେନ ଅଟ୍ଟୀଯମାନା ହରାଯମାନା ଜିଗୁଚ୍ଛମାନା ସତ୍ଥହାରକଂ ପରିଯେସନ୍ତି। ଦସପି ଭିକ୍ଖୂ ଏକାହେନ ସତ୍ଥଂ ଆହରନ୍ତି, ୱୀସମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂ… ତିଂସମ୍ପି ଭିକ୍ଖୂ ଏକାହେନ ସତ୍ଥଂ ଆହରନ୍ତି। ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଅଞ୍ଞଂ ପରିଯାଯଂ ଆଚିକ୍ଖତୁ ଯଥାଯଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଅଞ୍ଞାଯ ସଣ୍ଠହେଯ୍ୟା’’ତି।

‘‘ତେନହାନନ୍ଦ, ଯାୱତିକା ଭିକ୍ଖୂ ୱେସାଲିଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରନ୍ତି ତେ ସବ୍ବେ ଉପଟ୍ଠାନସାଲାଯଂ ସନ୍ନିପାତେହୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱତୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ଯାୱତିକା ଭିକ୍ଖୂ ୱେସାଲିଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ୱିହରନ୍ତି ତେ ସବ୍ବେ ଉପଟ୍ଠାନସାଲାଯଂ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସନ୍ନିପତିତୋ [ସନ୍ନିପାତିତୋ (ସୀ।)], ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ। ଯସ୍ସ ଦାନି, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା କାଲଂ ମଞ୍ଞତୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଯେନ ଉପଟ୍ଠାନସାଲା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଅଯମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ସନ୍ତୋ ଚେୱ ପଣୀତୋ ଚ ଅସେଚନକୋ ଚ ସୁଖୋ ଚ ୱିହାରୋ ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପନ୍ନେ ଚ ପାପକେ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ଠାନସୋ ଅନ୍ତରଧାପେତି ୱୂପସମେତି’’।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଗିମ୍ହାନଂ ପଚ୍ଛିମେ ମାସେ ଉହତଂ ରଜୋଜଲ୍ଲଂ, ତମେନଂ ମହାଅକାଲମେଘୋ ଠାନସୋ ଅନ୍ତରଧାପେତି ୱୂପସମେତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ସନ୍ତୋ ଚେୱ ପଣୀତୋ ଚ ଅସେଚନକୋ ଚ ସୁଖୋ ଚ ୱିହାରୋ ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପନ୍ନେ ଚ ପାପକେ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ଠାନସୋ ଅନ୍ତରଧାପେତି ୱୂପସମେତି। କଥଂ ଭାୱିତୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି କଥଂ ବହୁଲୀକତୋ ସନ୍ତୋ ଚେୱ ପଣୀତୋ ଚ ଅସେଚନକୋ ଚ ସୁଖୋ ଚ ୱିହାରୋ ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପନ୍ନେ ଚ ପାପକେ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ଠାନସୋ ଅନ୍ତରଧାପେତି ୱୂପସମେତି?

‘‘ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଗତୋ ୱା ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତୋ ୱା ନିସୀଦତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯ ପରିମୁଖଂ

ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ସୋ ସତୋୱ ଅସ୍ସସତି, ସତୋୱ ପସ୍ସସତି…ପେ… ‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି। ଏୱଂ ଭାୱିତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ଏୱଂ ବହୁଲୀକତୋ ସନ୍ତୋ ଚେୱ ପଣୀତୋ ଚ ଅସେଚନକୋ ଚ ସୁଖୋ ଚ ୱିହାରୋ ଉପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପନ୍ନେ ଚ ପାପକେ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ ଠାନସୋ ଅନ୍ତରଧାପେତି ୱୂପସମେତୀ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। କିମିଲସୁତ୍ତଂ

୯୮୬। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା କିମିଲାଯଂ [କିମ୍ବିଲାଯଂ (ସୀ। ପୀ।)] ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ କିମିଲଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘କଥଂ ଭାୱିତୋ ନୁ ଖୋ, କିମିଲ, ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି କଥଂ ବହୁଲୀକତୋ ମହପ୍ଫଲୋ ହୋତି ମହାନିସଂସୋ’’ତି?

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଆଯସ୍ମା କିମିଲୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି। ଦୁତିଯମ୍ପି ଖୋ ଭଗୱା…ପେ… ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ଭଗୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ କିମିଲଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘କଥଂ ଭାୱିତୋ ନୁ ଖୋ, କିମିଲ, ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି କଥଂ ବହୁଲୀକତୋ ମହପ୍ଫଲୋ ହୋତି ମହାନିସଂସୋ’’ତି? ତତିଯମ୍ପି ଖୋ ଆଯସ୍ମା କିମିଲୋ ତୁଣ୍ହୀ ଅହୋସି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଏତସ୍ସ, ଭଗୱା, କାଲୋ; ଏତସ୍ସ, ସୁଗତ, କାଲୋ! ଯଂ ଭଗୱା ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିଂ ଭାସେଯ୍ୟ । ଭଗୱତୋ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଧାରେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ତେନହାନନ୍ଦ, ସୁଣାହି, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋହି; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କଥଂ ଭାୱିତୋ ଚ, ଆନନ୍ଦ, ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି କଥଂ ବହୁଲୀକତୋ ମହପ୍ଫଲୋ ହୋତି ମହାନିସଂସୋ? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଗତୋ ୱା ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତୋ ୱା ନିସୀଦତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯ ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ସୋ ସତୋୱ ଅସ୍ସସତି, ସତୋୱ ପସ୍ସସତି…ପେ… ‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି। ଏୱଂ ଭାୱିତୋ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ଏୱଂ ବହୁଲୀକତୋ ମହପ୍ଫଲୋ ହୋତି ମହାନିସଂସୋ’’।

‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଦୀଘଂ ୱା ଅସ୍ସସନ୍ତୋ ‘ଦୀଘଂ ଅସ୍ସସାମୀ’ତି ପଜାନାତି, ଦୀଘଂ ୱା ପସ୍ସସନ୍ତୋ ‘ଦୀଘଂ ପସ୍ସସାମୀ’ତି ପଜାନାତି; ରସ୍ସଂ ୱା ଅସ୍ସସନ୍ତୋ ‘ରସ୍ସଂ ଅସ୍ସସାମୀ’ତି ପଜାନାତି, ରସ୍ସଂ ୱା ପସ୍ସସନ୍ତୋ ‘ରସ୍ସଂ ପସ୍ସସାମୀ’ତି ପଜାନାତି; ‘ସବ୍ବକାଯପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ସବ୍ବକାଯପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାରଂ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାରଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି – କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? କାଯଞ୍ଞତରାହଂ, ଆନନ୍ଦ, ଏତଂ ୱଦାମି ଯଦିଦଂ – ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସଂ। ତସ୍ମାତିହାନନ୍ଦ, କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ।

‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ‘ପୀତିପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ପୀତିପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ସୁଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ସୁଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି – ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ୱେଦନାଞ୍ଞତରାହଂ, ଆନନ୍ଦ, ଏତଂ ୱଦାମି, ଯଦିଦଂ – ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ [ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସଂ (ପୀ। କ।) ମ। ନି। ୩।୧୪୯] ସାଧୁକଂ ମନସିକାରଂ। ତସ୍ମାତିହାନନ୍ଦ, ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ।

‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ‘ଚିତ୍ତପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ଚିତ୍ତପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ଅଭିପ୍ପମୋଦଯଂ ଚିତ୍ତଂ… ପେ… ସମାଦହଂ ଚିତ୍ତଂ…ପେ… ‘ୱିମୋଚଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ୱିମୋଚଯଂ ଚିତ୍ତଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି – ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ନାହଂ, ଆନନ୍ଦ, ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିସ୍ସ ଅସମ୍ପଜାନସ୍ସ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିଭାୱନଂ ୱଦାମି। ତସ୍ମାତିହାନନ୍ଦ, ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ୟ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ।

‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ‘ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି…ପେ… ୱିରାଗାନୁପସ୍ସୀ…ପେ… ନିରୋଧାନୁପସ୍ସୀ…ପେ…

'ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି, 'ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ସିକ୍ଖତି – ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ସୋ ଯଂ ତଂ ହୋତି ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସାନଂ ପହାନଂ ତଂ ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ସାଧୁକଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତା ହୋତି। ତସ୍ମାତିହାନନ୍ଦ, ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ।

''ସେଯ୍ଯଥାପି , ଆନନ୍ଦ, ଚତୁମହାପଥେ [ଚାତୁମ୍ମହାପଥେ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ମହାପଂସୁପୁଞ୍ଜୋ। ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଚେପି ଦିସାଯଂ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ ସକଟଂ ୱା ରଥୋ ୱା, ଉପହନତେୱ ତଂ ପଂସୁପୁଞ୍ଜଂ; ପଚ୍ଛିମାଯ ଚେପି ଦିସାଯ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ…ପେ… ଉତ୍ତରାଯ ଚେପି ଦିସାଯ…ପେ… ଦକ୍ଖିଣାଯ ଚେପି ଦିସାଯ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ ସକଟଂ ୱା ରଥୋ ୱା, ଉପହନତେୱ ତଂ ପଂସୁପୁଞ୍ଜଂ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରନ୍ତୋପି ଉପହନତେୱ ପାପକେ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ; ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରନ୍ତୋପି ଉପହନତେୱ ପାପକେ ଅକୁସଲେ ଧମ୍ମେ''ତି। ଦସମଂ।

ଏକଧମ୍ମୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଏକଧମ୍ମୋ ଚ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ, ସୁଦ୍ଧିକଞ୍ଚ ଦୁୱେ ଫଲା;

ଅରିଟ୍ଠୋ କପ୍ପିନୋ ଦୀପୋ, ୱେସାଲୀ କିମିଲେନ ଚାତି।

୨। ଦୁତିଯୱଗ୍ଗୋ

୧। ଇଚ୍ଛାନଙ୍ଗଲସୁତ୍ତଂ

୯୮୭। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ଇଚ୍ଛାନଙ୍ଗଲେ ୱିହରତି ଇଚ୍ଛାନଙ୍ଗଲୱନସଣ୍ଡେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଇଚ୍ଛାମହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେମାସଂ ପଟିସଲ୍ଲୀଯିତୁଂ। ନାମ୍ହି କେନଚି ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବୋ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଏକେନ ପିଣ୍ଡପାତନୀହାରକେନା''ତି। ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ନାସ୍ସୁଧ କୋଚି ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମତି, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଏକେନ ପିଣ୍ଡପାତନୀହାରକେନ।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ତସ୍ସ ତେମାସସ୍ସ ଅଚ୍ଚଯେନ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ସଚେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେଯ୍ଯୁଂ – 'କତମେନାୱୁସୋ, ୱିହାରେନ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ୱସ୍ସାୱାସଂ ବହୁଲଂ ୱିହାସୀ'ତି, ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ବ୍ଯାକରେଯ୍ଯାଥ – 'ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିନା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ୱସ୍ସାୱାସଂ ବହୁଲଂ ୱିହାସୀ'ତି। ଇଧାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତୋ ଅସ୍ସସାମି, ସତୋ ପସ୍ସସାମି। ଦୀଘଂ ଅସ୍ସସନ୍ତୋ 'ଦୀଘଂ ଅସ୍ସସାମୀ'ତି ପଜାନାମି, ଦୀଘଂ ପସ୍ସସନ୍ତୋ 'ଦୀଘଂ ପସ୍ସସାମୀ'ତି ପଜାନାମି; ରସ୍ସଂ ଅସ୍ସସନ୍ତୋ 'ରସ୍ସଂ ଅସ୍ସସାମୀ'ତି ପଜାନାମି, ରସ୍ସଂ ପସ୍ସସନ୍ତୋ 'ରସ୍ସଂ ପସ୍ସସାମୀ'ତି ପଜାନାମି; 'ସବ୍ବକାଯପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ପଜାନାମି…ପେ… 'ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ପଜାନାମି, 'ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ'ତି ପଜାନାମି''।

''ଯଞ୍ହି ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ଯ – 'ଅରିଯୱିହାରୋ' ଇତିପି, 'ବ୍ରହ୍ମୱିହାରୋ' ଇତିପି, 'ତଥାଗତୱିହାରୋ' ଇତିପି। ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିଂ ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ଯ – 'ଅରିଯୱିହାରୋ' ଇତିପି, 'ବ୍ରହ୍ମୱିହାରୋ' ଇତିପି, 'ତଥାଗତୱିହାରୋ' ଇତିପି। ଯେ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ସେଖା ଅପ୍ପତ୍ତମାନସା ଅନୁତ୍ତରଂ ଯୋଗକ୍ଖେମଂ ପତ୍ଥଯମାନା ୱିହରନ୍ତି ତେସଂ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଆସୱାନଂ ଖଯାଯ ସଂୱତ୍ତତି। ଯେ ଚ ଖୋ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଅରହନ୍ତୋ ଖୀଣାସୱା ୱୁସିତୱନ୍ତୋ କତକରଣୀଯା ଓହିତଭାରା ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥା ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂଯୋଜନା ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତା ତେସଂ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରାଯ ଚେୱ ସଂୱତ୍ତତି ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞାଯ ଚ।

''ଯଞ୍ହି ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ଯ – 'ଅରିଯୱିହାରୋ' ଇତିପି, 'ବ୍ରହ୍ମୱିହାରୋ' ଇତିପି, 'ତଥାଗତୱିହାରୋ' ଇତିପି।

ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିଂ ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘ଅରିଯୱିହାରୋ’ ଇତିପି, ‘ବ୍ରହ୍ମୱିହାରୋ’ ଇତିପି, ‘ତଥାଗତୱିହାରୋ’ ଇତିପୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। କଙ୍ଖେୟ୍ୟସୁତ୍ତଂ

୯୮୮। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଲୋମସକଂଭିଯୋ [ଲୋମସୱଙ୍ଗିସୋ (ସୀ। ପୀ।)] ସକ୍କେସୁ ୱିହରତି କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ନିଗ୍ରୋଧାରାମେ। ଅଥ ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଯେନାଯସ୍ମା ଲୋମସକଂଭିଯୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଲୋମସକଂଭିଯଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଲୋମସକଂଭିଯଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ସୋ ଏୱ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ସେଖୋ ୱିହାରୋ ସୋ ତଥାଗତୱିହାରୋ, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞୋୱ [ଅଞ୍ଞୋ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ସେଖୋ ୱିହାରୋ ଅଞ୍ଞୋ ତଥାଗତୱିହାରୋ’’ତି?

‘‘ନ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ମହାନାମ, ସ୍ୱେୱ ସେଖୋ ୱିହାରୋ, ସୋ ତଥାଗତୱିହାରୋ। ଅଞ୍ଞୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ମହାନାମ, ସେଖୋ ୱିହାରୋ, ଅଞ୍ଞୋ ତଥାଗତୱିହାରୋ। ଯେ ତେ, ଆୱୁସୋ ମହାନାମ, ଭିକ୍ଖୂ ସେଖା ଅପ୍ପତ୍ତମାନସା ଅନୁତ୍ତରଂ ଯୋଗକ୍ଖେମଂ ପତ୍ଥଯମାନା ୱିହରନ୍ତି, ତେ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣେ ପହାଯ ୱିହରନ୍ତି। କତମେ ପଞ୍ଚ? କାମଚ୍ଛନ୍ଦନୀୱରଣଂ ପହାଯ ୱିହରନ୍ତି, ବ୍ୟାପାଦନୀୱରଣଂ…ପେ… ଥିନମିଦ୍ଧନୀୱରଣଂ…ପେ… ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚନୀୱରଣଂ…ପେ… ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୀୱରଣଂ ପହାଯ ୱିହରନ୍ତି।

‘‘ଯେପି ତେ, ଆୱୁସୋ ମହାନାମ, ଭିକ୍ଖୂ ସେଖା ଅପ୍ପତ୍ତମାନସା ଅନୁତ୍ତରଂ ଯୋଗକ୍ଖେମଂ ପତ୍ଥଯମାନା ୱିହରନ୍ତି, ତେ ଇମେ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣେ ପହାଯ ୱିହରନ୍ତି।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ ତେ, ଆୱୁସୋ ମହାନାମ, ଭିକ୍ଖୂ ଅରହନ୍ତୋ ଖୀଣାସୱା ୱୁସିତୱନ୍ତୋ କତକରଣୀଯା ଓହିତଭାରା ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥା ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂଯୋଜନା ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତା, ତେସଂ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣା ପହୀନା ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା ଅନଭାୱଂକତା [ଅନଭାୱକତା (ସୀ। ପୀ।)] ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। କତମେ ପଞ୍ଚ? କାମଚ୍ଛନ୍ଦନୀୱରଣଂ ପହୀନଂ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲଂ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତଂ ଅନଭାୱଂକତଂ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମଂ; ବ୍ୟାପାଦନୀୱରଣଂ ପହୀନଂ…ପେ… ଥିନମିଦ୍ଧନୀୱରଣଂ…ପେ… ଉଦ୍ଧଚ୍ଚକୁକ୍କୁଚ୍ଚନୀୱରଣଂ…ପେ… ୱିଚିକିଚ୍ଛାନୀୱରଣଂ ପହୀନଂ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲଂ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତଂ ଅନଭାୱଂକତଂ ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମଂ।

‘‘ଯେ ତେ, ଆୱୁସୋ ମହାନାମ, ଭିକ୍ଖୂ ଅରହନ୍ତୋ ଖୀଣାସୱା ୱୁସିତୱନ୍ତୋ କତକରଣୀଯା ଓହିତଭାରା ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥା ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂଯୋଜନା ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତା, ତେସଂ ଇମେ ପଞ୍ଚ ନୀୱରଣା ପହୀନା ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା ଅନଭାୱଂକତା ଆଯତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା। ତଦମିନାପେତଂ, ଆୱୁସୋ ମହାନାମ, ପରିଯାଯେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ ଯଥା – ଅଞ୍ଞୋୱ ସେଖୋ ୱିହାରୋ, ଅଞ୍ଞୋ ତଥାଗତୱିହାରୋ।

‘‘ଏକମିଦଂ, ଆୱୁସୋ ମହାନାମ, ସମଯଂ ଭଗୱା ଇଚ୍ଛାନଙ୍ଗଲେ ୱିହରତି ଇଚ୍ଛାନଙ୍ଗଲୱନସଣ୍ଡେ। ତତ୍ର ଖୋ, ଆୱୁସୋ ମହାନାମ, ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘ଇଚ୍ଛାମହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେମାସଂ ପଟିସଲ୍ଲୀଯିତୁଂ। ନାମ୍ହି କେନଚି ଉପସଙ୍କମିତବ୍ବୋ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଏକେନ ପିଣ୍ଡପାତନୀହାରକେନା’ତି। ‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’ତି ଖୋ, ଆୱୁସୋ ମହାନାମ, ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ନାସ୍ସୁଧ କୋଚି ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମତି, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଏକେନ ପିଣ୍ଡପାତନୀହାରକେନ।

‘‘ଅଥ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ତସ୍ସ ତେମାସସ୍ସ ଅଚ୍ଚଯେନ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘ସଚେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ପରିବ୍ବାଜକା ଏୱଂ ପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ – କତମେନାୱୁସୋ, ୱିହାରେନ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ୱସ୍ସାୱାସଂ ବହୁଲଂ ୱିହାସୀତି, ଏୱଂ ପୁଟ୍ଠା ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତେସଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯାନଂ ପରିବ୍ବାଜକାନଂ ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟାଥ – ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିନା ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱା ୱସ୍ସାୱାସଂ ବହୁଲଂ ୱିହାସୀତି। ଇଧାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ , ସତୋ ଅସ୍ସସାମି, ସତୋ ପସ୍ସସାମି। ଦୀଘଂ ଅସ୍ସସନ୍ତୋ ଦୀଘଂ ଅସ୍ସସାମୀତି ପଜାନାମି, ଦୀଘଂ ପସ୍ସସନ୍ତୋ ଦୀଘଂ ପସ୍ସସାମୀତି ପଜାନାମି…ପେ… ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀତି ପଜାନାମି, ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ପଜାନାମି’’।

‘‘ଯଞ୍ହି ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେୟ୍ୟ – ଅରିଯୱିହାରୋ ଇତିପି, ବ୍ରହ୍ମୱିହାରୋ ଇତିପି, ତଥାଗତୱିହାରୋ ଇତିପି। ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିଂ ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେୟ୍ୟ – ଅରିଯୱିହାରୋ ଇତିପି, ବ୍ରହ୍ମୱିହାରୋ ଇତିପି, ତଥାଗତୱିହାରୋ ଇତିପି।

‘‘ଯେ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ସେଖା ଅପ୍ପତ୍ତମାନସା ଅନୁତ୍ତରଂ ଯୋଗକ୍ଖେମଂ ପତ୍ଥଯମାନା ୱିହରନ୍ତି, ତେସଂ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଆସୱାନଂ ଖଯାଯ ସଂୱତ୍ତତି।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ଅରହନ୍ତୋ ଖୀଣାସୱା ୱୁସିତୱନ୍ତୋ କତକରଣୀଯା ଓହିତଭାରା ଅନୁପ୍ପତ୍ତସଦତ୍ଥା ପରିକ୍ଖୀଣଭୱସଂଯୋଜନା ସମ୍ମଦଞ୍ଞା ୱିମୁତ୍ତା, ତେସଂ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୁଖୱିହାରାଯ ଚେୱ ସଂୱତ୍ତତି ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞାଯ ଚ।

‘‘ଯଞ୍ହି ତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ଯ – ଅରିଯୱିହାରୋ ଇତିପି, ବ୍ରହ୍ମୱିହାରୋ ଇତିପି, ତଥାଗତୱିହାରୋ ଇତିପି। ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିଂ ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ଯ – ଅରିଯୱିହାରୋ ଇତିପି, ବ୍ରହ୍ମୱିହାରୋ ଇତିପି, ତଥାଗତୱିହାରୋ ଇତିପୀ’’ତି। ‘‘ଇମିନା ଖୋ ଏତଂ, ଆୱୁସୋ ମହାନାମ, ପରିଯାଯେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ, ଯଥା – ଅଞ୍ଞୋୱ ସେଖୋ ୱିହାରୋ, ଅଞ୍ଞୋ ତଥାଗତୱିହାରୋ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ପଠମଆନନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୯୮୯। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ , ଏକଧମ୍ମୋ [ଏକୋ ଧମ୍ମୋ (ସୀ।)] ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେତି, ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେନ୍ତି, ସତ୍ତ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେନ୍ତୀ’’ତି?

‘‘ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଏକଧମ୍ମୋ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେତି, ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେନ୍ତି, ସତ୍ତ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘କତମୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଏକଧମ୍ମୋ [ଏକୋ ଧମ୍ମୋ (ସୀ।)] ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେତି, ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେନ୍ତି, ସତ୍ତ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଏକଧମ୍ମୋ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ପରିପୂରେତି, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ପରିପୂରେନ୍ତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଂ ପରିପୂରେନ୍ତି’’।

‘‘କଥଂ ଭାୱିତୋ, ଆନନ୍ଦ, ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି କଥଂ ବହୁଲୀକତୋ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ପରିପୂରେତି? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଗତୋ ୱା ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତୋ ୱା ନିସୀଦତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯ ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ସୋ ସତୋୱ ଅସ୍ସସତି, ସତୋୱ ପସ୍ସସତି। ଦୀଘଂ ୱା ଅସ୍ସସନ୍ତୋ ‘ଦୀଘଂ ଅସ୍ସସାମୀ’ତି ପଜାନାତି, ଦୀଘଂ ୱା ପସ୍ସସନ୍ତୋ ‘ଦୀଘଂ ପସ୍ସସାମୀ’ତି ପଜାନାତି… ପେ… ‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି’’। ‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଦୀଘଂ ୱା ଅସ୍ସସନ୍ତୋ ‘ଦୀଘଂ ଅସ୍ସସାମୀ’ତି ପଜାନାତି, ଦୀଘଂ ୱା ପସ୍ସସନ୍ତୋ ‘ଦୀଘଂ ପସ୍ସସାମୀ’ତି ପଜାନାତି; ରସ୍ସଂ ୱା…ପେ… ‘ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାରଂ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାରଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି – କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? କାଯଞ୍ଞତରାହଂ, ଆନନ୍ଦ, ଏତଂ ୱଦାମି, ଯଦିଦଂ – ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସଂ । ତସ୍ମାତିହାନନ୍ଦ, କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ’’।

‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ‘ପୀତିପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି …ପେ… ସୁଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ…ପେ… ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ… ପେ… ‘ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରଂ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି – ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ୱେଦନାଞ୍ଞତରାହଂ, ଆନନ୍ଦ, ଏତଂ ୱଦାମି, ଯଦିଦଂ – ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ସାଧୁକଂ ମନସିକାରଂ। ତସ୍ମାତିହାନନ୍ଦ, ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ।

‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ‘ଚିତ୍ତପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ଚିତ୍ତପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ଅଭିପ୍ପମୋଦଯଂ ଚିତ୍ତଂ… ପେ… ସମାଦହଂ ଚିତ୍ତଂ…ପେ… ‘ୱିମୋଚଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ୱିମୋଚଯଂ ଚିତ୍ତଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି – ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ନାହଂ, ଆନନ୍ଦ, ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିସ୍ସ ଅସମ୍ପଜାନସ୍ସ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିଭାୱନଂ ୱଦାମି। ତସ୍ମାତିହାନନ୍ଦ, ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ।

‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀ…ପେ… ୱିରାଗାନୁପସ୍ସୀ…ପେ… ନିରୋଧାନୁପସ୍ସୀ…ପେ… ‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି – ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ସୋ ଯଂ ତଂ ହୋତି ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସାନଂ ପହାନଂ ତଂ ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ସାଧୁକଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତା ହୋତି। ତସ୍ମାତିହାନନ୍ଦ, ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ।

‘‘ଏୱଂ ଭାୱିତୋ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ଏୱଂ ବହୁଲୀକତୋ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ପରିପୂରେତି।

‘‘କଥଂ ଭାୱିତା ଚାନନ୍ଦ, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା କଥଂ ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ପରିପୂରେନ୍ତି? ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି – ଉପଟ୍ଠିତାସ୍ସ [ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତି (ପୀ। କ।)] ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ [ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଆନନ୍ଦ ଭିକ୍ଖୁନୋ (ପୀ। କ।), ତସ୍ମିଂ ସମଯେ (ମ। ନି। ୩।୧୪୯)] ସତି ହୋତି ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା। ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉପଟ୍ଠିତା ସତି ହୋତି ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା – ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ସୋ ତଥା ସତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଞ୍ଞାଯ ପୱିଚିନତି ପୱିଚରତି ପରିୱୀମଂସମାପଜ୍ଜତି। ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ତଥା ସତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଞ୍ଞାଯ ପୱିଚିନତି ପୱିଚରତି ପରିୱୀମଂସମାପଜ୍ଜତି – ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ତସ୍ସ ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଞ୍ଞାଯ ପୱିଚିନତୋ ପୱିଚରତୋ ପରିୱୀମଂସମାପଜ୍ଜତୋ ଆରଦ୍ଧଂ ହୋତି ୱୀରିଯଂ ଅସଲ୍ଲୀନଂ। ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଞ୍ଞାଯ ପୱିଚିନତୋ ପୱିଚରତୋ ପରିୱୀମଂସମାପଜ୍ଜତୋ ଆରଦ୍ଧଂ ହୋତି ୱୀରିଯଂ ଅସଲ୍ଲୀନଂ – ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ୱୀରିଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପୀତି ନିରାମିସା। ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପୀତି ନିରାମିସା – ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋପି ପସ୍ସମ୍ଭତି, ଚିତ୍ତମ୍ପି ପସ୍ସମ୍ଭତି। ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋପି ପସ୍ସମ୍ଭତି, ଚିତ୍ତମ୍ପି ପସ୍ସମ୍ଭତି – ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯସ୍ସ ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି। ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯସ୍ସ ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି – ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ସୋ ତଥାସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ସାଧୁକଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତା ହୋତି। ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ତଥାସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ସାଧୁକଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତା ହୋତି – ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି , ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି – ଉପଟ୍ଠିତାସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସତି ହୋତି ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା। ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉପଟ୍ଠିତା ସତି ହୋତି ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା – ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି। (ଯଥା ପଠମଂ

ସତିପଟ୍ଠାନଂ, ଏୱଂ ୱିହାରେତଙ୍ଗଂ)।

"ସୋ ତଥାସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ସାଧୁକଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତା ହୋତି। ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ତଥାସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ସାଧୁକଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତା ହୋତି – ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି। ଏୱଂ ଭାୱିତା ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ପରିପୂରେନ୍ତି।

"କଥଂ ଭାୱିତା, ଆନନ୍ଦ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା କଥଂ ବହୁଲୀକତା ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଂ ପରିପୂରେନ୍ତି? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ, ଧମ୍ମୱିଚଯସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି …ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଭାୱିତା ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଂ ପରିପୂରେନ୍ତୀ"ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଦୁତିଯଆନନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୯୯୦। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – "ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ଏକଧମ୍ମୋ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେତି, ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା, ସତ୍ତ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେନ୍ତି, ସତ୍ତ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେନ୍ତୀ"ତି। ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… "ଅତ୍ଥାନନ୍ଦ, ଏକଧମ୍ମୋ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେତି, ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେନ୍ତି, ସତ୍ତ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେନ୍ତି।

"କତମୋ ଚାନନ୍ଦ, ଏକଧମ୍ମୋ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେତି, ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେନ୍ତି, ସତ୍ତ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେନ୍ତି? ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି, ଆନନ୍ଦ, ଏକଧମ୍ମୋ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ପରିପୂରେତି, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ପରିପୂରେନ୍ତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଂ ପରିପୂରେନ୍ତୀ"ତି। "କଥଂ ଭାୱିତୋ ଚାନନ୍ଦ, ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି, କଥଂ ବହୁଲୀକତୋ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ପରିପୂରେତି? ଇଧାନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା…ପେ… ଏୱଂ ଭାୱିତା ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଂ ପରିପୂରେନ୍ତୀ"ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପଠମଭିକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୯୯୧। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – "ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଏକଧମ୍ମୋ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେତି, ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେନ୍ତି, ସତ୍ତ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେନ୍ତୀ"ତି? "ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଧମ୍ମୋ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେତି, ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେନ୍ତି, ସତ୍ତ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେନ୍ତୀ"ତି।

"କତମୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଏକଧମ୍ମୋ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେତି, ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେନ୍ତି, ସତ୍ତ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେନ୍ତୀ"ତି? "ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଧମ୍ମୋ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ପରିପୂରେତି, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ପରିପୂରେନ୍ତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଂ ପରିପୂରେନ୍ତୀ"ତି।

"କଥଂ ଭାୱିତୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି କଥଂ ବହୁଲୀକତୋ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ପରିପୂରେତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା…ପେ… ଏୱଂ ଭାୱିତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଂ ପରିପୂରେନ୍ତୀ"ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯଭିକ୍ଖୁସୁତ୍ତଂ

୯୯୨। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନେ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଧମ୍ମୋ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେତି, ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେନ୍ତି, ସତ୍ତ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେନ୍ତୀ’’ତି? ‘‘ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା…ପେ… ଭଗୱତୋ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଧାରେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଧମ୍ମୋ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେତି, ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେନ୍ତି, ସତ୍ତ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେନ୍ତି’’।

‘‘କତମୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଧମ୍ମୋ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେତି, ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେନ୍ତି, ସତ୍ତ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ଦ୍ୱେ ଧମ୍ମେ ପରିପୂରେନ୍ତି? ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଧମ୍ମୋ ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ପରିପୂରେତି, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ପରିପୂରେନ୍ତି, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଂ ପରିପୂରେନ୍ତୀତି।

‘‘କଥଂ ଭାୱିତୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି କଥଂ ବହୁଲୀକତୋ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ପରିପୂରେତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଗତୋ ୱା ସୁଞ୍ଞାଗାରଗତୋ ୱା ନିସୀଦତି ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଆଭୁଜିତ୍ୱା ଉଜୁଂ କାଯଂ ପଣିଧାଯ ପରିମୁଖଂ ସତିଂ ଉପଟ୍ଠପେତ୍ୱା। ସୋ ସତୋୱ ଅସ୍ସସତି, ସତୋୱ ପସ୍ସସତି…ପେ… ‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି’’।

‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଦୀଘଂ ୱା ଅସ୍ସସନ୍ତୋ ‘ଦୀଘଂ ଅସ୍ସସାମୀ’ତି ପଜାନାତି, ଦୀଘଂ ୱା ପସ୍ସସନ୍ତୋ ‘ଦୀଘଂ ପସ୍ସସାମୀ’ତି ପଜାନାତି, ରସ୍ସଂ ୱା ଅସ୍ସସନ୍ତୋ ‘ରସ୍ସଂ ଅସ୍ସସାମୀ’ତି ପଜାନାତି…ପେ… ସବ୍ବକାଯପଟିସଂୱେଦୀ…ପେ… ‘ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାରଂ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାରଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି – କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? କାଯଞ୍ଞତରାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଂ ୱଦାମି, ଯଦିଦଂ – ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସଂ। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସୀ ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ।

‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ପୀତିପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ…ପେ… ସୁଖପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ…ପେ… ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ…ପେ… ‘ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରଂ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି – ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ୱେଦନାଞ୍ଞତରାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତଂ ୱଦାମି, ଯଦିଦଂ – ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ସାଧୁକଂ ମନସିକାରଂ। ତସ୍ମାତିହ , ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନାସୁ ୱେଦନାନୁପସ୍ସୀ ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ।

‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଚିତ୍ତପ୍ପଟିସଂୱେଦୀ…ପେ… ଅଭିପ୍ପମୋଦଯଂ ଚିତ୍ତଂ…ପେ… ‘ସମାଦହଂ ଚିତ୍ତଂ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ସମାଦହଂ ଚିତ୍ତଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି; ‘ୱିମୋଚଯଂ ଚିତ୍ତଂ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ୱିମୋଚଯଂ ଚିତ୍ତଂ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି – ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୁଟ୍ଠସ୍ସତିସ୍ସ ଅସମ୍ପଜାନସ୍ସ ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିଭାୱନଂ ୱଦାମି। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଚିତ୍ତେ ଚିତ୍ତାନୁପସ୍ସୀ ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ।

‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀ…ପେ… ୱିରାଗାନୁପସ୍ସୀ…ପେ… ନିରୋଧାନୁପସ୍ସୀ…ପେ… ‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି, ‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀ’ତି ସିକ୍ଖତି – ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ। ସୋ ଯଂ ତଂ ହୋତି ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସାନଂ ପହାନଂ ତଂ ପଞ୍ଞାଯ ଦିସ୍ୱା ସାଧୁକଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତା ହୋତି। ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ଭିକ୍ଖୁ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହରତି ଆତାପୀ ସମ୍ପଜାନୋ ସତିମା, ୱିନେଯ୍ଯ ଲୋକେ ଅଭିଜ୍ଝାଦୋମନସ୍ସଂ।

‘‘ଏୱଂ ଭାୱିତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ଏୱଂ ବହୁଲୀକତୋ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନେ ପରିପୂରେତି।

‘‘କଥଂ ଭାୱିତା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା କଥଂ ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ପରିପୂରେନ୍ତି? ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଯେ

କାୟାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି – ଉପଟ୍ଠିତାସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସତି ହୋତି ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା। ୟସ୍ମିଂ ସମୟେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉପଟ୍ଠିତା ସତି ହୋତି ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା – ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

''ସୋ ତଥା ସତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଞ୍ଞାୟ ପୱିଚିନତି ପୱିଚରତି ପରିୱୀମଂସମାପଜ୍ଜତି। ୟସ୍ମିଂ ସମୟେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ତଥା ସତୋ ୱିହରନ୍ତୋ ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଞ୍ଞାୟ ପୱିଚିନତି ପୱିଚରତି ପରିୱୀମଂସମାପଜ୍ଜତି – ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

''ତସ୍ସ ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଞ୍ଞାୟ ପୱିଚିନତୋ ପୱିଚରତୋ ପରିୱୀମଂସମାପଜ୍ଜତୋ ଆରଦ୍ଧଂ ହୋତି ୱୀରିୟଂ ଅସଲ୍ଲୀନଂ। ୟସ୍ମିଂ ସମୟେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଞ୍ଞାୟ ପୱିଚିନତୋ ପୱିଚରତୋ ପରିୱୀମଂସମାପଜ୍ଜତୋ ଆରଦ୍ଧଂ ହୋତି ୱୀରିୟଂ ଅସଲ୍ଲୀନଂ – ୱୀରିୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ୱୀରିୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ୱୀରିୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

''ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପୀତି ନିରାମିସା। ୟସ୍ମିଂ ସମୟେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୱୀରିୟସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପୀତି ନିରାମିସା – ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ପୀତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

''ପୀତିମନସ୍ସ କାୟୋପି ପସ୍ସମ୍ଭତି, ଚିତ୍ତମ୍ପି ପସ୍ସମ୍ଭତି। ୟସ୍ମିଂ ସମୟେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପୀତିମନସ୍ସ କାୟୋପି ପସ୍ସମ୍ଭତି, ଚିତ୍ତମ୍ପି ପସ୍ସମ୍ଭତି – ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ପସ୍ସଦ୍ଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

''ପସ୍ସଦ୍ଧକାୟସ୍ସ ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିୟତି। ୟସ୍ମିଂ ସମୟେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପସ୍ସଦ୍ଧକାୟସ୍ସ ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିୟତି – ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ସମାଧିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

''ସୋ ତଥାସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ସାଧୁକଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତା ହୋତି। ୟସ୍ମିଂ ସମୟେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ତଥାସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ସାଧୁକଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତା ହୋତି – ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି।

''ୟସ୍ମିଂ ସମୟେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ୱେଦନାସୁ…ପେ… ଚିତ୍ତେ…ପେ… ଧମ୍ମେସୁ ଧମ୍ମାନୁପସ୍ସୀ ୱିହରତି – ଉପଟ୍ଠିତାସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସତି ହୋତି ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା। ୟସ୍ମିଂ ସମୟେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉପଟ୍ଠିତା ସତି ହୋତି ଅସମ୍ମୁଟ୍ଠା – ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି – ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି…ପେ…।

ସୋ ତଥାସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ସାଧୁକଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତା ହୋତି। ୟସ୍ମିଂ ସମୟେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ତଥାସମାହିତଂ ଚିତ୍ତଂ ସାଧୁକଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତା ହୋତି – ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆରଦ୍ଧୋ ହୋତି, ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁ ଭାୱେତି, ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୋ ତସ୍ମିଂ ସମୟେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାୱନାପାରିପୂରିଂ ଗଚ୍ଛତି। ଏୱଂ ଭାୱିତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗେ ପରିପୂରେନ୍ତି।

''କଥଂ ଭାୱିତା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା କଥଂ ବହୁଲୀକତା ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଂ ପରିପୂରେନ୍ତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତିସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ; ଧମ୍ମୱିଚୟସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ…ପେ… ଉପେକ୍ଖାସମ୍ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ଭାୱେତି ୱିୱେକନିସ୍ସିତଂ ୱିରାଗନିସ୍ସିତଂ ନିରୋଧନିସ୍ସିତଂ ୱୋସ୍ସଗ୍ଗପରିଣାମିଂ। ଏୱଂ ଭାୱିତା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା ଏୱଂ ବହୁଲୀକତା ୱିଜ୍ଜାୱିମୁତ୍ତିଂ ପରିପୂରେନ୍ତୀ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସଂୟୋଜନପ୍ପହାନସୁତ୍ତଂ

୯୯୩। ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱିତୋ ବହୁଲୀକତୋ ସଂଯୋଜନପ୍ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତତି…ପେ…। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଅନୁସଯସମୁଗ୍ଘାତସୁତ୍ତଂ

୯୯୪। …ଅନୁସଯସମୁଗ୍ଘାତାଯ ସଂୱତ୍ତତି…। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଅଦ୍ଧାନପରିଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୯୯୫। …ଅଦ୍ଧାନପରିଞ୍ଞାଯ ସଂୱତ୍ତତି…। ନୱମଂ।

୧୦। ଆସୱକ୍ଖଯସୁତ୍ତଂ

୯୯୬। ଆସୱାନଂ ଖଯାଯ ସଂୱତ୍ତତି। କଥଂ ଭାୱିତୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି କଥଂ ବହୁଲୀକତୋ ସଂଯୋଜନପ୍ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତତି… ଅନୁସଯସମୁଗ୍ଘାତାଯ ସଂୱତ୍ତତି… ଅଦ୍ଧାନପରିଞ୍ଞାଯ ସଂୱତ୍ତତି… ଆସୱାନଂ ଖଯାଯ ସଂୱତ୍ତତି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଅରଞ୍ଞଗତୋ ୱା ରୁକ୍ଖମୂଲଗତୋ ୱା…ପେ। … ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ଅସ୍ସସିସ୍ସାମୀତି ସିକ୍ଖତି, ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସୀ ପସ୍ସସିସ୍ସାମୀତି ସିକ୍ଖତି। ଏୱଂ ଭାୱିତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧି ଏୱଂ ବହୁଲୀକତୋ ସଂଯୋଜନପ୍ପହାନାଯ ସଂୱତ୍ତତି…ପେ… ଅନୁସଯସମୁଗ୍ଘାତାଯ ସଂୱତ୍ତତି…ପେ… ଅଦ୍ଧାନପରିଞ୍ଞାଯ ସଂୱତ୍ତତି…ପେ… ଆସୱାନଂ ଖଯାଯ ସଂୱତ୍ତତୀତି। ଦସମଂ।

ଦୁତିଯୋ ୱଗ୍ଗୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଇଚ୍ଛାନଙ୍ଗଲଂ କଙ୍ଖେଯ୍ୟଂ, ଆନନ୍ଦା ଅପରେ ଦୁୱେ;

ଭିକ୍ଖୂ ସଂଯୋଜନାନୁସଯା, ଅଦ୍ଧାନଂ ଆସୱକ୍ଖଯନ୍ତି।

ଆନାପାନସଂଯୁତ୍ତଂ ଦସମଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୧। ସୋତାପତ୍ତିସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ୱେଳୁଦ୍ୱାରୱଗ୍ଗୋ

୧। ଚକ୍କୱତ୍ତିରାଜସୁତ୍ତଂ

୯୯୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା…ପେ… ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କିଞ୍ଚାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ରାଜା ଚକ୍କୱତ୍ତୀ [ଚକ୍କୱତ୍ତି (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ଚତୁନ୍ନଂ ଦୀପାନଂ ଇସ୍ସରିୟାଧିପଚ୍ଚଂ ରଜ୍ଜଂ କାରେତ୍ୱା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି ଦେୱାନଂ ତାୱତିଂସାନଂ ସହବ୍ୟତଂ, ସୋ ତତ୍ଥ ନନ୍ଦନେ ୱନେ ଅଚ୍ଛରାସଙ୍ଘପରିୱୁତୋ ଦିବ୍ବେହି ଚ ପଞ୍ଚହି କାମଗୁଣେହି ସମପ୍ପିତୋ ସମଙ୍ଗୀଭୂତୋ ପରିଚାରେତି, ସୋ ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ଅସମନ୍ନାଗତୋ, ଅଥ ଖୋ ସୋ ଅପରିମୁତ୍ତୋୱ [ଅପରିମୁତ୍ତୋ ଚ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ନିରୟା ଅପରିମୁତ୍ତୋ ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିୟା ଅପରିମୁତ୍ତୋ ପେତ୍ତିୱିସୟା ଅପରିମୁତ୍ତୋ ଅପାୟଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତା। କିଞ୍ଚାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ପିଣ୍ଡିୟାଲୋପେନ ଯାପେତି, ନନ୍ତକାନି ଚ ଧାରେତି, ସୋ ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ, ଅଥ ଖୋ ସୋ ପରିମୁତ୍ତୋ [ପରିମୁତ୍ତୋ ଚ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ନିରୟା ପରିମୁତ୍ତୋ ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିୟା ପରିମୁତ୍ତୋ ପେତ୍ତିୱିସୟା ପରିମୁତ୍ତୋ ଅପାୟଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତା’’।

‘‘କତମେହି ଚତୂହି? ଇଧ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ‘ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଲୋକୱିଦୂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା’ତି । ଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ‘ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଭଗୱତା ଧମ୍ମୋ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକୋ ଅକାଲିକୋ ଏହିପସ୍ସିକୋ ଓପନେୟ୍ୟିକୋ ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ ୱିଞ୍ଞୂହୀ’ତି। ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ‘ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ, ଉଜୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ, ଞାୟପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ, ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ, ଯଦିଦଂ – ଚତ୍ତାରି ପୁରିସଯୁଗାନି ଅଟ୍ଠ ପୁରିସପୁଗ୍ଗଲା, ଏସ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ ଆହୁନେୟ୍ୟୋ ପାହୁନେୟ୍ୟୋ ଦକ୍ଖିଣେୟ୍ୟୋ ଅଞ୍ଜଲିକରଣୀୟୋ ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସା’ତି। ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି ଅଚ୍ଛିଦ୍ଦେହି ଅସବଲେହି ଅକମ୍ମାସେହି ଭୁଜିସ୍ସେହି ୱିଞ୍ଞୁପ୍ପସତ୍ଥେହି ଅପରାମଟ୍ଠେହି ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଇମେହି ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ଯୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଦୀପାନଂ ପଟିଲାଭୋ, ଯୋ ଚତୁନ୍ନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପଟିଲାଭୋ ଚତୁନ୍ନଂ ଦୀପାନଂ ପଟିଲାଭୋ ଚତୁନ୍ନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପଟିଲାଭସ୍ସ କଲଂ ନାଗ୍ଘତି ସୋଳସି’’ନ୍ତି। ପଠମଂ।

୨। ବ୍ରହ୍ମଚରିୟୋଗଧସୁତ୍ତଂ

୯୯୮। ‘‘ଚତୂହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିୟସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣୋ।

‘‘କତମେହି ଚତୂହି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ‘ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ୱିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଲୋକୱିଦୂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା’ତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିୟସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣୋ’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ [ୱତ୍ୱା (ସୀ। ପୀ।) ଏୱମୀଦିସେସୁ ଠାନେସୁ] ସୁଗତୋ ଅଥାପରଂ ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା –

‘‘ଯେସଂ ସଦ୍ଧା ଚ ସୀଲଞ୍ଚ, ପସାଦୋ ଧମ୍ମଦସ୍ସନଂ;

ତେ ୱେ କାଲେନ ପଚ୍ଚେନ୍ତି, ବ୍ରହ୍ମଚରିୟୋଗଧଂ ସୁଖ’’ନ୍ତି। ଦୁତିୟଂ;

୩। ଦୀଘାୱୁଉପାସକସୁତ୍ତଂ

୯୯୯। ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ୱେଳୁୱନେ କଲନ୍ଦକନିୱାପେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଦୀଘାୱୁ ଉପାସକୋ ଆବାଧିକୋ

ହୋତି ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ଅଥ ଖୋ ଦୀଘାଵୁ ଉପାସକୋ ପିତରଂ ଜୋତିକଂ ଗହପତିଂ ଆମନ୍ତେସି – ''ଏହି ତ୍ଵଂ, ଗହପତି, ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ମମ ଵଚନେନ ଭଗଵତୋ ପାଦେ ସିରସା ଵନ୍ଦ – 'ଦୀଘାଵୁ, ଭନ୍ତେ , ଉପାସକୋ ଆବାଧିକୋ ହୋତି ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ସୋ ଭଗଵତୋ ପାଦେ ସିରସା ଵନ୍ଦତୀ'ତି। ଏଵଞ୍ଚ ଵଦେହି – 'ସାଧୁ କିର, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ଯେନ ଦୀଘାଵୁସ୍ସ ଉପାସକସ୍ସ ନିଵେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମତୁ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯା'''ତି। ''ଏଵଂ, ତାତା''ତି ଖୋ ଜୋତିକୋ ଗହପତି ଦୀଘାଵୁସ୍ସ ଉପାସକସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁତ୍ଵା ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଜୋତିକୋ ଗହପତି ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ''ଦୀଘାଵୁ, ଭନ୍ତେ, ଉପାସକୋ ଆବାଧିକୋ ହୋତି ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ । ସୋ ଭଗଵତୋ ପାଦେ ସିରସା ଵନ୍ଦତି। ଏଵଞ୍ଚ ଵଦେତି – 'ସାଧୁ କିର, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ଯେନ ଦୀଘାଵୁସ୍ସ ଉପାସକସ୍ସ ନିଵେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମତୁ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯା'''ତି। ଅଧିଵାସେସି ଭଗଵା ତୁଣ୍ହୀଭାଵେନ।

ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ନିଵାସେତ୍ଵା ପତ୍ତଚୀଵରମାଦାଯ ଯେନ ଦୀଘାଵୁସ୍ସ ଉପାସକସ୍ସ ନିଵେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ଭଗଵା ଦୀଘାଵୁଂ ଉପାସକଂ ଏତଦଵୋଚ – ''କଚ୍ଚି ତେ, ଦୀଘାଵୁ, ଖମନୀଯଂ, କଚ୍ଚି ଯାପନୀଯଂ? କଚ୍ଚି ଦୁକ୍ଖା ଵେଦନା ପଟିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ଅଭିକ୍କମନ୍ତି; ପଟିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୋ ଅଭିକ୍କମୋ''ତି? ''ନ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଖମନୀଯଂ, ନ ଯାପନୀଯଂ। ବାଳ୍ହା ମେ ଦୁକ୍ଖା ଵେଦନା ଅଭିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ପଟିକ୍କମନ୍ତି; ଅଭିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୋ ପଟିକ୍କମୋ''ତି। ''ତସ୍ମାତିହ ତେ, ଦୀଘାଵୁ, ଏଵଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ବୁଦ୍ଧେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଭଵିସ୍ସାମି – ଇତିପି ସୋ ଭଗଵା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଵିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଲୋକଵିଦୂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭଵିସ୍ସାମି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂଵତ୍ତନିକେହି'। ଏଵଞ୍ହି ତେ, ଦୀଘାଵୁ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ''ନ୍ତି।

''ଯାନିମାନି, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତା ଚତ୍ତାରି ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗାନି ଦେସିତାନି, ସଂଵିଜ୍ଜନ୍ତେ ତେ ଧମ୍ମା ମଯି, ଅହଞ୍ଚ ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସନ୍ଦିସ୍ସାମି। ଅହଞ୍ହି, ଭନ୍ତେ, ବୁଦ୍ଧେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ – ଇତିପି ସୋ ଭଗଵା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ… ପେ… ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂଵତ୍ତନିକେହୀ''ତି । ''ତସ୍ମାତିହ ତ୍ଵଂ, ଦୀଘାଵୁ, ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗେସୁ ପତିଟ୍ଠାଯ ଛ ଵିଜ୍ଜାଭାଗିଯେ ଧମ୍ମେ ଉତ୍ତରି ଭାଵେଯ୍ୟାସି। ଇଧ ତ୍ଵଂ, ଦୀଘାଵୁ, ସବ୍ବସଙ୍ଖାରେସୁ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରାହି, ଅନିଚ୍ଚେ ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞୀ, ଦୁକ୍ଖେ ଅନତ୍ତସଞ୍ଞୀ ପହାନସଞ୍ଞୀ ଵିରାଗସଞ୍ଞୀ ନିରୋଧସଞ୍ଞୀତି। ଏଵଞ୍ହି ତେ, ଦୀଘାଵୁ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ''ନ୍ତି।

''ଯେମେ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତା ଛ ଵିଜ୍ଜାଭାଗିଯା ଧମ୍ମା ଦେସିତା, ସଂଵିଜ୍ଜନ୍ତେ ତେ ଧମ୍ମା ମଯି, ଅହଞ୍ଚ ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସନ୍ଦିସ୍ସାମି। ଅହଞ୍ହି, ଭନ୍ତେ, ସବ୍ବସଙ୍ଖାରେସୁ ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀ ଵିହରାମି, ଅନିଚ୍ଚେ ଦୁକ୍ଖସଞ୍ଞୀ, ଦୁକ୍ଖେ ଅନତ୍ତସଞ୍ଞୀ ପହାନସଞ୍ଞୀ ଵିରାଗସଞ୍ଞୀ ନିରୋଧସଞ୍ଞୀ। ଅପି ଚ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଏଵଂ ହୋତି – 'ମା ହେଵାଯଂ ଜୋତିକୋ ଗହପତି ମମଚ୍ଚଯେନ ଵିଘାତଂ ଆପଜ୍ଜୀ'''ତି [ଆପଜ୍ଜତି (କ।)]। ''ମା ତ୍ଵଂ, ତାତ ଦୀଘାଵୁ, ଏଵଂ ମନସାକାସି। ଇଙ୍ଘ ତ୍ଵଂ, ତାତ ଦୀଘାଵୁ, ଯଦେଵ ତେ ଭଗଵା ଆହ, ତଦେଵ ତ୍ଵଂ ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋହୀ''ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ଦୀଘାଵୁଂ ଉପାସକଂ ଇମିନା ଓଵାଦେନ ଓଵଦିତ୍ଵା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କାମି। ଅଥ ଖୋ ଦୀଘାଵୁ ଉପାସକୋ ଅଚିରପକ୍କନ୍ତସ୍ସ ଭଗଵତୋ କାଲମକାସି। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚୁଂ – ''ଯୋ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ଦୀଘାଵୁ ନାମ ଉପାସକୋ ଭଗଵତା ସଂଖିତ୍ତେନ ଓଵାଦେନ ଓଵଦିତୋ ସୋ କାଲଙ୍କତୋ। ତସ୍ସ କା ଗତି, କୋ ଅଭିସମ୍ପରାଯୋ''ତି? ''ପଣ୍ଡିତୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୀଘାଵୁ ଉପାସକୋ, ପଚ୍ଚପାଦି [ଅହୋସି ସଚ୍ଚଵାଦୀ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ଧମ୍ମସ୍ସାନୁଧମ୍ମଂ, ନ ଚ ମଂ ଧମ୍ମାଧିକରଣଂ [ନ ଚ ଧମ୍ମାଧିକରଣଂ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ଵିହେସେସି [ଵିହେଠେସି (ଇତିପି ଅଞ୍ଞତ୍ଥ)]। ଦୀଘାଵୁ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଉପାସକୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଓପପାତିକୋ ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାଯୀ ଅନାଵତ୍ତିଧମ୍ମୋ ତସ୍ମା ଲୋକା''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ପଠମସାରିପୁତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୦୦୦। ଏକଂ ସମଯଂ ଆଯସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆଯସ୍ମା ଚ ଆନନ୍ଦୋ ସାଵତ୍ଥିଯଂ ଵିହରନ୍ତି ଜେତଵନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସାଯନ୍ହସମଯଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ଵୁଟ୍ଠିତୋ…ପେ… ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ''କତିନଂ ନୁ ଖୋ, ଆଵୁସୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ଧମ୍ମାନଂ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଏଵମଯଂ ପଜା ଭଗଵତା ବ୍ଯାକତା ସୋତାପନ୍ନା ଅଵିନିପାତଧମ୍ମା ନିଯତା ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣା''ତି ? ''ଚତୁନ୍ନଂ ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ଧମ୍ମାନଂ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଏଵମଯଂ ପଜା ଭଗଵତା ବ୍ଯାକତା ସୋତାପନ୍ନା ଅଵିନିପାତଧମ୍ମା

ନିଯତା ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣା’’।

‘‘କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଇଧାଵୁସୋ, ଅରିଯସାଵକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗଵା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂଵତ୍ତନିକେହି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ଧମ୍ମାନଂ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଏଵମଯଂ ପଜା ଭଗଵତା ବ୍ୟାକତା ସୋତାପନ୍ନା ଅଵିନିପାତଧମ୍ମା ନିଯତା ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣା’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦୁତିଯସାରିପୁତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୦୦୧। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ – ‘‘‘ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗଂ, ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗ’ନ୍ତି ହିଦଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଵୁଚ୍ଚତି। କତମଂ ନୁ ଖୋ ସାରିପୁତ୍ତ, ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗ’’ନ୍ତି? ‘‘ସପ୍ପୁରିସସଂସେଵୋ ହି, ଭନ୍ତେ, ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗଂ, ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସଵନଂ ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗଂ, ଯୋନିସୋମନସିକାରୋ ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗଂ, ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପତ୍ତି ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗ’’ନ୍ତି। ‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ସାରିପୁତ୍ତ! ସପ୍ପୁରିସସଂସେଵୋ ହି, ସାରିପୁତ୍ତ, ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗଂ, ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସଵନଂ ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗଂ, ଯୋନିସୋମନସିକାରୋ ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗଂ, ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପତ୍ତି ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗଂ’’।

‘‘‘ସୋତୋ, ସୋତୋ’ତି ହିଦଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଵୁଚ୍ଚତି। କତମୋ ନୁ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସୋତୋ’’ତି? ‘‘ଅଯମେଵ ହି, ଭନ୍ତେ, ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ସୋତୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ, ସମ୍ମାଵାଚା, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ, ସମ୍ମାଆଜୀଵୋ, ସମ୍ମାଵାଯାମୋ, ସମ୍ମାସତି, ସମ୍ମାସମାଧୀ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ସାରିପୁତ୍ତ! ଅଯମେଵ ହି, ସାରିପୁତ୍ତ, ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ ସୋତୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି’’।

‘‘‘ସୋତାପନ୍ନୋ , ସୋତାପନ୍ନୋ’ତି ହିଦଂ, ସାରିପୁତ୍ତ, ଵୁଚ୍ଚତି। କତମୋ ନୁ ଖୋ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସୋତାପନ୍ନୋ’’ତି ? ‘‘ଯୋ ହି, ଭନ୍ତେ, ଇମିନା ଅରିଯେନ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକେନ ମଗ୍ଗେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ସୋତାପନ୍ନୋ, ସ୍ଵାଯଂ ଆଯସ୍ମା ଏଵଂନାମୋ ଏଵଂଗୋତ୍ତୋ’’ତି। ‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ସାରିପୁତ୍ତ! ଯୋ ହି, ସାରିପୁତ୍ତ, ଇମିନା ଅରିଯେନ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକେନ ମଗ୍ଗେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି ସୋତାପନ୍ନୋ, ସ୍ଵାଯଂ ଆଯସ୍ମା ଏଵଂନାମୋ ଏଵଂଗୋତ୍ତୋ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଥପତିସୁତ୍ତଂ

୧୦୦୨। ସାଵତ୍ଥିନିଦାନଂ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ଚୀଵରକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି – ‘‘ନିଟ୍ଠିତଚୀଵରୋ ଭଗଵା ତେମାସଚ୍ଚଯେନ ଚାରିକଂ ପକ୍କମିସ୍ସତୀ’’ତି। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଇସିଦତ୍ତପୁରାଣା ଥପତଯୋ ସାଧୁକେ ପଟିଵସନ୍ତି କେନଚିଦେଵ କରଣୀଯେନ। ଅସ୍ସୋସୁଂ ଖୋ ଇସିଦତ୍ତପୁରାଣା ଥପତଯୋ – ‘‘ସମ୍ବହୁଲା କିର ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ଚୀଵରକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି – ‘ନିଟ୍ଠିତଚୀଵରୋ ଭଗଵା ତେମାସଚ୍ଚଯେନ ଚାରିକଂ ପକ୍କମିସ୍ସତୀ’’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଇସିଦତ୍ତପୁରାଣା ଥପତଯୋ ମଗ୍ଗେ ପୁରିସଂ ଠପେସୁଂ – ‘‘ଯଦା ତ୍ଵଂ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ପସ୍ସେଯ୍ୟାସି ଭଗଵନ୍ତଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଅରହନ୍ତଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ, ଅଥ ଅମ୍ହାକଂ ଆରୋଚେଯ୍ୟାସୀ’’ତି। ଦ୍ଵୀହତୀହଂ ଠିତୋ ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ ଅଦ୍ଦସ ଭଗଵନ୍ତଂ ଦୂରତୋଵ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ। ଦିସ୍ଵାନ ଯେନ ଇସିଦତ୍ତପୁରାଣା ଥପତଯୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଇସିଦତ୍ତପୁରାଣେ ଥପତଯୋ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ଅଯଂ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ଆଗଚ୍ଛତି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ। ଯସ୍ସ ଦାନି କାଲଂ ମଞ୍ଞଥା’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଇସିଦତ୍ତପୁରାଣା ଥପତଯୋ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ପିଟ୍ଠିତୋ ପିଟ୍ଠିତୋ ଅନୁବନ୍ଧିଂସୁ। ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ମଗ୍ଗା ଓକ୍କମ୍ମ ଯେନ ଅଞ୍ଞତରଂ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ଇସିଦତ୍ତପୁରାଣା ଥପତଯୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଇସିଦତ୍ତପୁରାଣା ଥପତଯୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚୁଂ –

‘‘ଯଦା ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵନ୍ତଂ ସୁଣାମ – ‘ସାଵତ୍ଥିଯା କୋସଲେସୁ ଚାରିକଂ ପକ୍କମିସ୍ସତୀ’ତି, ହୋତି ନୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅନତ୍ତମନତା ହୋତି

ଦୋମନସ୍ସଂ – ‘ଦୂରେ ନୋ ଭଗୱା ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି। ଯଦା ପନ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ସୁଣାମ – ‘ସାୱତ୍ଥିଯା କୋସଲେସୁ ଚାରିକଂ ପକ୍କନ୍ତୋ’ତି , ହୋତି ନୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅନତ୍ତମନତା ହୋତି ଦୋମନସ୍ସଂ – ‘ଦୂରେ ନୋ ଭଗୱା’’’ତି।

‘‘ଯଦା ପନ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ସୁଣାମ – ‘କୋସଲେହି ମଲ୍ଲେସୁ ଚାରିକଂ ପକ୍କମିସ୍ସତୀ’ତି, ହୋତି ନୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅନତ୍ତମନତା ହୋତି ଦୋମନସ୍ସଂ – ‘ଦୂରେ ନୋ ଭଗୱା ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି। ଯଦା ପନ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ , ଭଗୱନ୍ତଂ ସୁଣାମ – ‘କୋସଲେହି ମଲ୍ଲେସୁ ଚାରିକଂ ପକ୍କନ୍ତୋ’ତି, ହୋତି ନୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅନତ୍ତମନତା ହୋତି ଦୋମନସ୍ସଂ – ‘ଦୂରେ ନୋ ଭଗୱା’’’ତି।

‘‘ଯଦା ପନ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ସୁଣାମ – ‘ମଲ୍ଲେହି ୱଜ୍ଜୀସୁ ଚାରିକଂ ପକ୍କମିସ୍ସତୀ’ତି, ହୋତି ନୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅନତ୍ତମନତା ହୋତି ଦୋମନସ୍ସଂ – ‘ଦୂରେ ନୋ ଭଗୱା ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି। ଯଦା ପନ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ସୁଣାମ – ‘ମଲ୍ଲେହି ୱଜ୍ଜୀସୁ ଚାରିକଂ ପକ୍କନ୍ତୋ’ତି, ହୋତି ନୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅନତ୍ତମନତା ହୋତି ଦୋମନସ୍ସଂ – ‘ଦୂରେ ନୋ ଭଗୱା’’’ତି।

‘‘ଯଦା ପନ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ସୁଣାମ – ‘ୱଜ୍ଜୀହି କାସୀସୁ ଚାରିକଂ ପକ୍କମିସ୍ସତୀ’ତି, ହୋତି ନୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅନତ୍ତମନତା ହୋତି ଦୋମନସ୍ସଂ – ‘ଦୂରେ ନୋ ଭଗୱା ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି। ଯଦା ପନ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ ଭଗୱନ୍ତଂ ସୁଣାମ – ‘ୱଜ୍ଜୀହି କାସୀସୁ ଚାରିକଂ ପକ୍କନ୍ତୋ’ତି, ହୋତି ନୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅନତ୍ତମନତା ହୋତି ଦୋମନସ୍ସଂ – ‘ଦୂରେ ନୋ ଭଗୱା’’’ତି।

‘‘ଯଦା ପନ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ସୁଣାମ – ‘କାସୀହି ମାଗଧେ ଚାରିକଂ ପକ୍କମିସ୍ସତୀ’ତି, ହୋତି ନୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅନତ୍ତମନତା ହୋତି ଦୋମନସ୍ସଂ – ‘ଦୂରେ ନୋ ଭଗୱା ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି। ଯଦା ପନ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ସୁଣାମ – ‘କାସୀହି ମାଗଧେ ଚାରିକଂ ପକ୍କନ୍ତୋ’ତି, ହୋତି ଅନପ୍ପକା ନୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅନତ୍ତମନତା ହୋତି ଅନପ୍ପକଂ ଦୋମନସ୍ସଂ – ‘ଦୂରେ ନୋ ଭଗୱା’’’ତି।

‘‘ଯଦା ପନ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ସୁଣାମ – ‘ମାଗଧେହି କାସୀସୁ ଚାରିକଂ ପକ୍କମିସ୍ସତୀ’ତି , ହୋତି ନୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅତ୍ତମନତା ହୋତି ସୋମନସ୍ସଂ – ‘ଆସନ୍ନେ ନୋ ଭଗୱା ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି। ଯଦା ପନ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ସୁଣାମ – ‘ମାଗଧେହି କାସୀସୁ ଚାରିକଂ ପକ୍କନ୍ତୋ’ତି, ହୋତି ନୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅତ୍ତମନତା ହୋତି ସୋମନସ୍ସଂ – ‘ଆସନ୍ନେ ନୋ ଭଗୱା’’’ତି।

‘‘ଯଦା ପନ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ସୁଣାମ – ‘କାସୀହି ୱଜ୍ଜୀସୁ ଚାରିକଂ ପକ୍କମିସ୍ସତୀ’ତି, ହୋତି ନୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅତ୍ତମନତା ହୋତି ସୋମନସ୍ସଂ – ‘ଆସନ୍ନେ ନୋ ଭଗୱା ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି। ଯଦା ପନ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ସୁଣାମ – ‘କାସୀହି ୱଜ୍ଜୀସୁ ଚାରିକଂ ପକ୍କନ୍ତୋ’ତି, ହୋତି ନୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅତ୍ତମନତା ହୋତି ସୋମନସ୍ସଂ – ‘ଆସନ୍ନେ ନୋ ଭଗୱା’’’ତି।

‘‘ଯଦା ପନ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ସୁଣାମ – ‘ୱଜ୍ଜୀହି ମଲ୍ଲେସୁ ଚାରିକଂ ପକ୍କମିସ୍ସତୀ’ତି, ହୋତି ନୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅତ୍ତମନତା ହୋତି ସୋମନସ୍ସଂ – ‘ଆସନ୍ନେ ନୋ ଭଗୱା ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି। ଯଦା ପନ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ସୁଣାମ – ‘ୱଜ୍ଜୀହି ମଲ୍ଲେସୁ ଚାରିକଂ ପକ୍କନ୍ତୋ’ତି, ହୋତି ନୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅତ୍ତମନତା ହୋତି ସୋମନସ୍ସଂ – ‘ଆସନ୍ନେ ନୋ ଭଗୱା’’’ତି।

‘‘ଯଦା ପନ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ସୁଣାମ – ‘ମଲ୍ଲେହି କୋସଲେ ଚାରିକଂ ପକ୍କମିସ୍ସତୀ’ତି, ହୋତି ନୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅତ୍ତମନତା ହୋତି ସୋମନସ୍ସଂ – ‘ଆସନ୍ନେ ନୋ ଭଗୱା ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି। ଯଦା ପନ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ସୁଣାମ – ‘ମଲ୍ଲେହି କୋସଲେ ଚାରିକଂ ପକ୍କନ୍ତୋ’ତି, ହୋତି ନୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅତ୍ତମନତା ହୋତି ସୋମନସ୍ସଂ – ‘ଆସନ୍ନେ ନୋ ଭଗୱା’’’ତି।

‘‘ଯଦା ପନ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ସୁଣାମ – ‘କୋସଲେହି ସାୱତ୍ଥିଂ ଚାରିକଂ ପକ୍କମିସ୍ସତୀ’ତି, ହୋତି ନୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅତ୍ତମନତା ହୋତି ସୋମନସ୍ସଂ – ‘ଆସନ୍ନେ ନୋ ଭଗୱା ଭୱିସ୍ସତୀ’ତି। ଯଦା ପନ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ସୁଣାମ – ‘ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ’ତି, ହୋତି ଅନପ୍ପକା ନୋ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଅତ୍ତମନତା ହୋତି ଅନପ୍ପକଂ ସୋମନସ୍ସଂ – ‘ଆସନ୍ନେ ନୋ ଭଗୱା’’’ତି।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଥପତଯୋ, ସମ୍ବାଧୋ ଘରାୱାସୋ ରଜାପଥୋ, ଅବ୍ଭୋକାସୋ ପବ୍ବଜ୍ଜା। ଅଲଞ୍ଚ ପନ ୱୋ, ଥପତଯୋ, ଅପ୍ପମାଦାଯା’’ତି। ‘‘ଅତ୍ଥି ଖୋ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଏତମ୍ହା ସମ୍ବାଧା ଅଞ୍ଞୋ ସମ୍ବାଧୋ ସମ୍ବାଧତରୋ ଚେୱ ସମ୍ବାଧସଙ୍ଖାତତରୋ ଚା’’ତି। ‘‘କତମୋ ପନ ୱୋ, ଥପତଯୋ, ଏତମ୍ହା ସମ୍ବାଧା ଅଞ୍ଞୋ ସମ୍ବାଧୋ ସମ୍ବାଧତରୋ ଚେୱ ସମ୍ବାଧସଙ୍ଖାତତରୋ ଚା’’ତି?

‘‘ଇଧ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଯଦା ରାଜା ପସେନଦି କୋସଲୋ ଉୟ୍ୟାନଭୂମିଂ ନିୟ୍ୟାତୁକାମୋ ହୋତି, ଯେ ତେ ରଞ୍ଞୋ ପସେନଦିସ୍ସ କୋସଲସ୍ସ ନାଗା ଓପଵୟ୍ହା ତେ କପ୍ପେତ୍ୱା, ଯା ତା ରଞ୍ଞୋ ପସେନଦିସ୍ସ କୋସଲସ୍ସ ପଜାପତିଯୋ ପିଯା ମନାପା ତା ଏକଂ ପୁରତୋ ଏକଂ ପଚ୍ଛତୋ ନିସୀଦାପେମ। ତାସଂ ଖୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଭଗିନୀନଂ ଏଵରୂପୋ ଗନ୍ଧୋ ହୋତି, ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମ ଗନ୍ଧକରଣ୍ଡକସ୍ସ ତାଵଦେଵ ଵିଵରିଯମାନସ୍ସ, ଯଥା ତଂ ରାଜକଞ୍ଞାନଂ ଗନ୍ଧେନ ଵିଭୂସିତାନଂ। ତାସଂ ଖୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଭଗିନୀନଂ ଏଵରୂପୋ କାଯସମ୍ଫସ୍ସୋ ହୋତି, ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମ ତୂଲପିଚୁନୋ ଵା କପ୍ପାସପିଚୁନୋ ଵା, ଯଥା ତଂ ରାଜକଞ୍ଞାନଂ ସୁଖେଧିତାନଂ। ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ସମଯେ ନାଗୋପି ରକ୍ଖିତବ୍ବୋ ହୋତି, ତାପି ଭଗିନିଯୋ ରକ୍ଖିତବ୍ବା ହୋନ୍ତି, ଅତ୍ତାପି ରକ୍ଖିତବ୍ବୋ ହୋତି। ନ ଖୋ ପନ ମଯଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଭିଜାନାମ ତାସୁ ଭଗିନୀସୁ ପାପକଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତା। ଅଯଂ ଖୋ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଏତମ୍ହା ସମ୍ବାଧା ଅଞ୍ଞୋ ସମ୍ବାଧୋ ସମ୍ବାଧତରୋ ଚେଵ ସମ୍ବାଧସଙ୍ଖାତତରୋ ଚା’’ତି।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଥପତଯୋ, ସମ୍ବାଧୋ ଘରାଵାସୋ ରଜାପଥୋ, ଅବ୍ଭୋକାସୋ ପବ୍ବଜ୍ଜା। ଅଲଞ୍ଚ ପନ ଵୋ, ଥପତଯୋ, ଅପ୍ପମାଦାଯ। ଚତୂହି ଖୋ, ଥପତଯୋ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯସାଵକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅଵିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ।

‘‘କତମେହି ଚତୂହି? ଇଧ, ଥପତଯୋ, ଅରିଯସାଵକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗଵା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଵିଗତମଲମଚ୍ଛେରେନ ଚେତସା ଅଜ୍ଝାଗାରଂ ଵସତି ମୁତ୍ତଚାଗୋ ପଯତପାଣି ଵୋସ୍ସଗ୍ଗରତୋ ଯାଚଯୋଗୋ ଦାନସଂଵିଭାଗରତୋ। ଇମେହି ଖୋ, ଥପତଯୋ, ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯସାଵକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅଵିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ।

‘‘ତୁମ୍ହେ ଖୋ, ଥପତଯୋ, ବୁଦ୍ଧେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତା – ଇତିପି ସୋ ଭଗଵା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଯଂ ଖୋ ପନ କିଞ୍ଚି କୁଲେ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ ସବ୍ବଂ ତଂ ଅପ୍ପଟିଵିଭତ୍ତଂ ସୀଲଵନ୍ତେହି କଲ୍ୟାଣଧମ୍ମେହି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଥପତଯୋ, କତିଵିଧା ତେ କୋସଲେସୁ ମନୁସ୍ସା ଯେ ତୁମ୍ହାକଂ ସମସମା, ଯଦିଦଂ – ଦାନସଂଵିଭାଗେ’’ତି? ‘‘ଲାଭା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ସୁଲଦ୍ଧଂ ନୋ, ଭନ୍ତେ! ଯେସଂ ନୋ ଭଗଵା ଏଵଂ ପଜାନାତୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଵେଳୁଦ୍ୱାରେଯ୍ୟସୁତ୍ତଂ

୧୦୦୩। ଏଵଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା କୋସଲେସୁ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ମହତା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ଯେନ ଵେଳୁଦ୍ୱାରଂ ନାମ କୋସଲାନଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଗାମୋ ତଦଵସରି। ଅସ୍ସୋସୁଂ ଖୋ ତେ ଵେଳୁଦ୍ୱାରେଯ୍ୟକା ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା – ‘‘ସମଣୋ ଖଲୁ, ଭୋ, ଗୋତମୋ ସକ୍ୟପୁତ୍ତୋ ସକ୍ୟକୁଲା ପବ୍ବଜିତୋ କୋସଲେସୁ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ମହତା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ସଦ୍ଧିଂ ଵେଳୁଦ୍ୱାରଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ। ତଂ ଖୋ ପନ ଭଵନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ଏଵଂ କଲ୍ୟାଣୋ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତୋ – ‘ଇତିପି ସୋ ଭଗଵା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଵିଜ୍ଜାଚରଣସମ୍ପନ୍ନୋ ସୁଗତୋ ଲୋକଵିଦୂ ଅନୁତ୍ତରୋ ପୁରିସଦମ୍ମସାରଥି ସତ୍ଥା ଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵା [ଭଗଵାତି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)]। ସୋ ଇମଂ ଲୋକଂ ସଦେଵକଂ ସମାରକଂ ସବ୍ରହ୍ମକଂ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଂ ପଜଂ ସଦେଵମନୁସ୍ସଂ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପଵେଦେତି। ସୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ ମଜ୍ଝେକଲ୍ୟାଣଂ ପରିଯୋସାନକଲ୍ୟାଣଂ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ, କେଵଲପରିପୁଣ୍ଣଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପକାସେତି’। ସାଧୁ ଖୋ ପନ ତଥାରୂପାନଂ ଅରହତଂ ଦସ୍ସନଂ ହୋତୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ତେ ଵେଳୁଦ୍ୱାରେଯ୍ୟକା ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଭଗଵତା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦିଂସୁ; ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ସାରଣୀଯଂ ଵୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଯେନ ଭଗଵା ତେନଞ୍ଜଲିଂ ପଣାମେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ଭଗଵତୋ ସନ୍ତିକେ ନାମଗୋତ୍ତଂ ସାଵେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଅପ୍ପେକଚ୍ଚେ ତୁଣ୍ହୀଭୂତା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ ତେ ଵେଳୁଦ୍ୱାରେଯ୍ୟକା ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚୁଂ – ‘‘ମଯଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ଏଵଂକାମା ଏଵଂଛନ୍ଦା ଏଵଂଅଧିପ୍ପାଯା – ପୁତ୍ତସମ୍ବାଧସଯନଂ ଅଜ୍ଝାଵସେଯ୍ୟାମ, କାସିକଚନ୍ଦନଂ ପଚ୍ଚନୁଭଵେଯ୍ୟାମ, ମାଲାଗନ୍ଧଵିଲେପନଂ ଧାରେଯ୍ୟାମ, ଜାତରୂପରଜତଂ ସାଦିଯେଯ୍ୟାମ, କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟାମ। ତେସଂ ନୋ ଭଵଂ ଗୋତମୋ ଅମ୍ହାକଂ ଏଵଂକାମାନଂ ଏଵଂଛନ୍ଦାନଂ ଏଵଂଅଧିପ୍ପାଯାନଂ ତଥା ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ ଯଥା ମଯଂ ପୁତ୍ତସମ୍ବାଧସଯନଂ ଅଜ୍ଝାଵସେଯ୍ୟାମ…ପେ… ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜେଯ୍ୟାମା’’ତି।

‘‘ଅତ୍ତୂପନାଯିକଂ ଵୋ, ଗହପତଯୋ, ଧମ୍ମପରିଯାଯଂ ଦେସେସ୍ସାମି। ତଂ ସୁଣାଥ, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋଥ; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏଵଂ, ଭୋ’’ତି ଖୋ

ତେ ୱେଠଡ୍ୱାରେୟ୍ୟକା ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

''କତମୋ ଚ, ଗହପତୟୋ, ଅତ୍ତୁପନାୟିକୋ ଧମ୍ମପରିୟାୟୋ? ଇଧ, ଗହପତୟୋ, ଅରିୟସାୱକୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ଅହଂ ଖୋସ୍ମି ଜୀୱିତୁକାମୋ ଅମରିତୁକାମୋ ସୁଖକାମୋ ଦୁକ୍ଖପ୍ପଟିକୂଲୋ। ଯୋ ଖୋ ମଂ ଜୀୱିତୁକାମଂ ଅମରିତୁକାମଂ ସୁଖକାମଂ ଦୁକ୍ଖପ୍ପଟିକୂଲଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେୟ୍ୟ, ନ ମେତଂ ଅସ୍ସ ପିୟଂ ମନାପଂ। ଅହଞ୍ଚେୱ ଖୋ ପନ ପରଂ ଜୀୱିତୁକାମଂ ଅମରିତୁକାମଂ ସୁଖକାମଂ ଦୁକ୍ଖପ୍ପଟିକୂଲଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେୟ୍ୟଂ, ପରସ୍ସପି ତଂ ଅସ୍ସ ଅପ୍ପିୟଂ ଅମନାପଂ। ଯୋ ଖୋ ମ୍ୟାୟଂ ଧମ୍ମୋ ଅପ୍ପିୟୋ ଅମନାପୋ, ପରସ୍ସ ପେସୋ ଧମ୍ମୋ ଅପ୍ପିୟୋ ଅମନାପୋ। ଯୋ ଖୋ ମ୍ୟାୟଂ ଧମ୍ମୋ ଅପ୍ପିୟୋ ଅମନାପୋ, କଥାହଂ ପରଂ ତେନ ସଂଯୋଜେୟ୍ୟ'ନ୍ତି! ସୋ ଇତି ପଟିସଙ୍ଖାୟ ଅତ୍ତନା ଚ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ପାଣାତିପାତା ୱେରମଣିୟା ସମାଦପେତି, ପାଣାତିପାତା ୱେରମଣିୟା ଚ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି। ଏୱମସ୍ସାୟଂ କାୟସମାଚାରୋ ତିକୋଟିପରିସୁଦ୍ଧୋ ହୋତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଗହପତୟୋ, ଅରିୟସାୱକୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ଯୋ ଖୋ ମେ ଅଦିନ୍ନଂ ଥେୟ୍ୟସଙ୍ଖାତଂ ଆଦିୟେୟ୍ୟ, ନ ମେତଂ ଅସ୍ସ ପିୟଂ ମନାପଂ। ଅହଞ୍ଚେୱ ଖୋ ପନ ପରସ୍ସ ଅଦିନ୍ନଂ ଥେୟ୍ୟସଙ୍ଖାତଂ ଆଦିୟେୟ୍ୟଂ, ପରସ୍ସପି ତଂ ଅସ୍ସ ଅପ୍ପିୟଂ ଅମନାପଂ। ଯୋ ଖୋ ମ୍ୟାୟଂ ଧମ୍ମୋ ଅପ୍ପିୟୋ ଅମନାପୋ, ପରସ୍ସ ପେସୋ ଧମ୍ମୋ ଅପ୍ପିୟୋ ଅମନାପୋ। ଯୋ ଖୋ ମ୍ୟାୟଂ ଧମ୍ମୋ ଅପ୍ପିୟୋ ଅମନାପୋ, କଥାହଂ ପରଂ ତେନ ସଂଯୋଜେୟ୍ୟ'ନ୍ତି ! ସୋ ଇତି ପଟିସଙ୍ଖାୟ ଅତ୍ତନା ଚ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ୱେରମଣିୟା ସମାଦପେତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ୱେରମଣିୟା ଚ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି। ଏୱମସ୍ସାୟଂ କାୟସମାଚାରୋ ତିକୋଟିପରିସୁଦ୍ଧୋ ହୋତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଗହପତୟୋ, ଅରିୟସାୱକୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ଯୋ ଖୋ ମେ ଦାରେସୁ ଚାରିତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ନ ମେତଂ ଅସ୍ସ ପିୟଂ ମନାପଂ। ଅହଞ୍ଚେୱ ଖୋ ପନ ପରସ୍ସ ଦାରେସୁ ଚାରିତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟଂ, ପରସ୍ସପି ତଂ ଅସ୍ସ ଅପ୍ପିୟଂ ଅମନାପଂ। ଯୋ ଖୋ ମ୍ୟାୟଂ ଧମ୍ମୋ ଅପ୍ପିୟୋ ଅମନାପୋ, ପରସ୍ସ ପେସୋ ଧମ୍ମୋ ଅପ୍ପିୟୋ ଅମନାପୋ। ଯୋ ଖୋ ମ୍ୟାୟଂ ଧମ୍ମୋ ଅପ୍ପିୟୋ ଅମନାପୋ, କଥାହଂ ପରଂ ତେନ ସଂଯୋଜେୟ୍ୟ'ନ୍ତି! ସୋ ଇତି ପଟିସଙ୍ଖାୟ ଅତ୍ତନା ଚ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ୱେରମଣିୟା ସମାଦପେତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ୱେରମଣିୟା ଚ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି। ଏୱମସ୍ସାୟଂ କାୟସମାଚାରୋ ତିକୋଟିପରିସୁଦ୍ଧୋ ହୋତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଗହପତୟୋ, ଅରିୟସାୱକୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ଯୋ ଖୋ ମେ ମୁସାୱାଦେନ ଅତ୍ଥଂ ଭଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ନ ମେତଂ ଅସ୍ସ ପିୟଂ ମନାପଂ। ଅହଞ୍ଚେୱ ଖୋ ପନ ପରସ୍ସ ମୁସାୱାଦେନ ଅତ୍ଥଂ ଭଞ୍ଜେୟ୍ୟଂ, ପରସ୍ସପି ତଂ ଅସ୍ସ ଅପ୍ପିୟଂ ଅମନାପଂ। ଯୋ ଖୋ ମ୍ୟାୟଂ ଧମ୍ମୋ ଅପ୍ପିୟୋ ଅମନାପୋ, ପରସ୍ସ ପେସୋ ଧମ୍ମୋ ଅପ୍ପିୟୋ ଅମନାପୋ। ଯୋ ଖୋ ମ୍ୟାୟଂ ଧମ୍ମୋ ଅପ୍ପିୟୋ ଅମନାପୋ, କଥାହଂ ପରଂ ତେନ ସଂଯୋଜେୟ୍ୟ'ନ୍ତି! ସୋ ଇତି ପଟିସଙ୍ଖାୟ ଅତ୍ତନା ଚ ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ପରଞ୍ଚ ମୁସାୱାଦା ୱେରମଣିୟା ସମାଦପେତି, ମୁସାୱାଦା ୱେରମଣିୟା ଚ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି। ଏୱମସ୍ସାୟଂ ୱଚୀସମାଚାରୋ ତିକୋଟିପରିସୁଦ୍ଧୋ ହୋତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଗହପତୟୋ, ଅରିୟସାୱକୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ଯୋ ଖୋ ମଂ ପିସୁଣାୟ ୱାଚାୟ ମିତ୍ତେ ଭିନ୍ଦେୟ୍ୟ [ମିତ୍ତେହି ଭେଦେୟ୍ୟ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)], ନ ମେତଂ ଅସ୍ସ ପିୟଂ ମନାପଂ। ଅହଞ୍ଚେୱ ଖୋ ପନ ପରଂ ପିସୁଣାୟ ୱାଚାୟ ମିତ୍ତେ ଭିନ୍ଦେୟ୍ୟଂ, ପରସ୍ସପି ତଂ ଅସ୍ସ ଅପ୍ପିୟଂ ଅମନାପଂ…ପେ… ଏୱମସ୍ସାୟଂ ୱଚୀସମାଚାରୋ ତିକୋଟିପରିସୁଦ୍ଧୋ ହୋତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଗହପତୟୋ, ଅରିୟସାୱକୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ଯୋ ଖୋ ମଂ ଫରୁସାୟ ୱାଚାୟ ସମୁଦାଚରେୟ୍ୟ, ନ ମେତଂ ଅସ୍ସ ପିୟଂ ମନାପଂ। ଅହଞ୍ଚେୱ ଖୋ ପନ ପରଂ ଫରୁସାୟ ୱାଚାୟ ସମୁଦାଚରେୟ୍ୟଂ, ପରସ୍ସପି ତଂ ଅସ୍ସ ଅପ୍ପିୟଂ ଅମନାପଂ। ଯୋ ଖୋ ମ୍ୟାୟଂ ଧମ୍ମୋ… ପେ… ଏୱମସ୍ସାୟଂ ୱଚୀସମାଚାରୋ ତିକୋଟିପରିସୁଦ୍ଧୋ ହୋତି।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଗହପତୟୋ, ଅରିୟସାୱକୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – 'ଯୋ ଖୋ ମଂ ସମ୍ଫଭାସେନ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପଭାସେନ ସମୁଦାଚରେୟ୍ୟ, ନ ମେତଂ ଅସ୍ସ ପିୟଂ ମନାପଂ। ଅହଞ୍ଚେୱ ଖୋ ପନ ପରଂ ସମ୍ଫଭାସେନ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପଭାସେନ ସମୁଦାଚରେୟ୍ୟଂ, ପରସ୍ସପି ତଂ ଅସ୍ସ ଅପ୍ପିୟଂ ଅମନାପଂ। ଯୋ ଖୋ ମ୍ୟାୟଂ ଧମ୍ମୋ ଅପ୍ପିୟୋ ଅମନାପୋ, ପରସ୍ସ ପେସୋ ଧମ୍ମୋ ଅପ୍ପିୟୋ ଅମନାପୋ। ଯୋ ଖୋ ମ୍ୟାୟଂ ଧମ୍ମୋ ଅପ୍ପିୟୋ ଅମନାପୋ, କଥାହଂ ପରଂ ତେନ ସଂଯୋଜେୟ୍ୟ'ନ୍ତି! ସୋ ଇତି ପଟିସଙ୍ଖାୟ ଅତ୍ତନା ଚ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି , ପରଞ୍ଚ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ୱେରମଣିୟା ସମାଦପେତି, ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ୱେରମଣିୟା ଚ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତି। ଏୱମସ୍ସାୟଂ ୱଚୀସମାଚାରୋ ତିକୋଟିପରିସୁଦ୍ଧୋ ହୋତି।

‘‘ସୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି; ଧମ୍ମେ …ପେ… ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ…ପେ… ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସାତି। ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଯତୋ ଖୋ, ଗହପତଯୋ, ଅରିଯସାୱକୋ ଇମେହି ସତ୍ତହି ସଦ୍ଧମ୍ମେହି [ଧମ୍ମେହି (ସୀ।)] ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଇମେହି ଚତୂହି ଆକଙ୍ଖିଯେହି ଠାନେହି, ସୋ ଆକଙ୍ଖମାନୋ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ବ୍ଯାକରେଯ୍ଯ – ‘ଖୀଣନିରଯୋମ୍ହି ଖୀଣତିରଚ୍ଛାନଯୋନି [ଖୀଣତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଯୋ (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।), ଖୀଣତିରଚ୍ଛାନଯୋନିକୋ (କ।)] ଖୀଣପେତ୍ତିୱିସଯୋ ଖୀଣାପାଯଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତୋ, ସୋତାପନ୍ନୋହମସ୍ମି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ’’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ୱେଳୁଦ୍ୱାରେଯ୍ଯକା ବ୍ରାହ୍ମଣଗହପତିକା ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ‘‘ଅଭିକ୍କନ୍ତଂ, ଭୋ ଗୋତମ…ପେ… ଏତେ ମଯଂ ଭୱନ୍ତଂ ଗୋତମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମ ଧମ୍ମଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଞ୍ଚ। ଉପାସକେ ନୋ ଭୱଂ ଗୋତମୋ ଧାରେତୁ ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ପାଣୁପେତେ [ପାଣୁପେତଂ (କ।)] ସରଣଂ ଗତେ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ପଠମଗିଞ୍ଜକାୱସଥସୁତ୍ତଂ

୧୦୦୪। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ଞାତିକେ ୱିହରତି ଗିଞ୍ଜକାୱସଥେ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ସାଳ୍ହୋ ନାମ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଲଙ୍କତୋ; ତସ୍ସ କା ଗତି କୋ ଅଭିସମ୍ପରାଯୋ? ନନ୍ଦା ନାମ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁନୀ କାଲଙ୍କତା; ତସ୍ସା କା ଗତି କୋ ଅଭିସମ୍ପରାଯୋ? ସୁଦତ୍ତୋ ନାମ, ଭନ୍ତେ, ଉପାସକୋ କାଲଙ୍କତୋ; ତସ୍ସ କା ଗତି କୋ ଅଭିସମ୍ପରାଯୋ? ସୁଜାତା ନାମ, ଭନ୍ତେ, ଉପାସିକା କାଲଙ୍କତା; ତସ୍ସା କା ଗତି, କୋ ଅଭିସମ୍ପରାଯୋ’’ତି?

‘‘ସାଳ୍ହୋ , ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ କାଲଙ୍କତୋ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସି। ନନ୍ଦା, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁନୀ କାଲଙ୍କତା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଓପପାତିକା ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାଯିନୀ ଅନାୱତ୍ତିଧମ୍ମା ତସ୍ମା ଲୋକା। ସୁଦତ୍ତୋ, ଆନନ୍ଦ, ଉପାସକୋ କାଲଙ୍କତୋ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ରାଗଦୋସମୋହାନଂ ତନୁତ୍ତା ସକଦାଗାମୀ; ସକିଦେୱ ଇମଂ ଲୋକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସତି। ସୁଜାତା, ଆନନ୍ଦ, ଉପାସିକା କାଲଙ୍କତା ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ସୋତାପନ୍ନା ଅୱିନିପାତଧମ୍ମା ନିଯତା ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣା।

‘‘ଅନଚ୍ଛରିଯଂ ଖୋ ପନେତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଯଂ ମନୁସ୍ସଭୂତୋ କାଲଂ କରେଯ୍ଯ; ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଚେ ମଂ କାଲଙ୍କତେ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛିସ୍ସଥ। ୱିହେସା ହେସା, ଆନନ୍ଦ, ଅସ୍ସ ତଥାଗତସ୍ସ। ତସ୍ମାତିହାନନ୍ଦ , ଧମ୍ମାଦାସଂ ନାମ ଧମ୍ମପରିଯାଯଂ ଦେସେସ୍ସାମି; ଯେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯସାୱକୋ ଆକଙ୍ଖମାନୋ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ବ୍ଯାକରେଯ୍ଯ – ‘ଖୀଣନିରଯୋମ୍ହି ଖୀଣତିରଚ୍ଛାନଯୋନି ଖୀଣପେତ୍ତିୱିସଯୋ ଖୀଣାପାଯଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତୋ, ସୋତାପନ୍ନୋହମସ୍ମି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ’’’।

‘‘କତମୋ ଚ ସୋ, ଆନନ୍ଦ, ଧମ୍ମାଦାସୋ ଧମ୍ମପରିଯାଯୋ; ଯେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯସାୱକୋ ଆକଙ୍ଖମାନୋ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ବ୍ଯାକରେଯ୍ଯ – ‘ଖୀଣନିରଯୋମ୍ହି ଖୀଣତିରଚ୍ଛାନଯୋନି ଖୀଣପେତ୍ତିୱିସଯୋ ଖୀଣାପାଯଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତୋ, ସୋତାପନ୍ନୋହମସ୍ମି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ’’’?

‘‘ଇଧ, ଆନନ୍ଦ, ଅରିଯସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଅଯଂ ଖୋ ସୋ, ଆନନ୍ଦ, ଧମ୍ମାଦାସୋ ଧମ୍ମପରିଯାଯୋ; ଯେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯସାୱକୋ ଆକଙ୍ଖମାନୋ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ବ୍ଯାକରେଯ୍ଯ – ‘ଖୀଣନିରଯୋମ୍ହି ଖୀଣତିରଚ୍ଛାନଯୋନି ଖୀଣପେତ୍ତିୱିସଯୋ ଖୀଣାପାଯଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତୋ, ସୋତାପନ୍ନୋହମସ୍ମି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ’’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

(ତୀଣିପି ସୁତ୍ତନ୍ତାନି ଏକନିଦାନାନି)।

୯. ଦୁତିଯଗିଞ୍ଜକାୱସଥସୁତ୍ତଂ

୧୦୦୫. ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅସୋକୋ ନାମ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ କାଲଙ୍କତୋ; ତସ୍ସ କା ଗତି, କୋ ଅଭିସମ୍ପରାଯୋ? ଅସୋକା ନାମ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁନୀ କାଲଙ୍କତା…ପେ… ଅସୋକୋ ନାମ, ଭନ୍ତେ, ଉପାସକୋ କାଲଙ୍କତୋ…ପେ… ଅସୋକା ନାମ, ଭନ୍ତେ, ଉପାସିକା କାଲଙ୍କତା; ତସ୍ସା କା ଗତି, କୋ ଅଭିସମ୍ପରାଯୋ’’ତି?

‘‘ଅସୋକୋ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୁ କାଲଙ୍କତୋ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଯଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହାସି…ପେ… (ପୁରିମୱେଯ୍ୟାକରଣେନ ଏକନିଦାନଂ).

‘‘ଅଯଂ ଖୋ ସୋ, ଆନନ୍ଦ, ଧମ୍ମାଦାସୋ ଧମ୍ମପରିଯାଯୋ; ଯେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯସାୱକୋ ଆକଙ୍ଖମାନୋ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟ – ‘ଖୀଣନିରଯୋମ୍ହି ଖୀଣତିରଚ୍ଛାନଯୋନି ଖୀଣପେତ୍ତିୱିସଯୋ ଖୀଣାପାଯଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତୋ, ସୋତାପନ୍ନୋହମସ୍ମି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ’’’ତି. ନୱମଂ.

୧୦. ତତିଯଗିଞ୍ଜକାୱସଥସୁତ୍ତଂ

୧୦୦୬. ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କକ୍କଟୋ ନାମ, ଭନ୍ତେ, ଞାତିକେ ଉପାସକୋ କାଲଙ୍କତୋ; ତସ୍ସ କା ଗତି, କୋ ଅଭିସମ୍ପରାଯୋ? କଳିଙ୍ଗୋ ନାମ, ଭନ୍ତେ, ଞାତିକେ ଉପାସକୋ…ପେ… ନିକଟୋ ନାମ, ଭନ୍ତେ, ଞାତିକେ ଉପାସକୋ…ପେ… କଟିସ୍ସହୋ ନାମ, ଭନ୍ତେ, ଞାତିକେ ଉପାସକୋ…ପେ… ତୁଟ୍ଠୋ ନାମ, ଭନ୍ତେ, ଞାତିକେ ଉପାସକୋ…ପେ… ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ନାମ, ଭନ୍ତେ, ଞାତିକେ ଉପାସକୋ…ପେ… ଭଦ୍ଦୋ ନାମ, ଭନ୍ତେ, ଞାତିକେ ଉପାସକୋ…ପେ… ସୁଭଦ୍ଦୋ ନାମ, ଭନ୍ତେ, ଞାତିକେ ଉପାସକୋ କାଲଙ୍କତୋ; ତସ୍ସ କା ଗତି କୋ ଅଭିସମ୍ପରାଯୋ’’ତି?

‘‘କକ୍କଟୋ , ଆନନ୍ଦ, ଉପାସକୋ କାଲଙ୍କତୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଓପପାତିକୋ ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାଯୀ ଅନାୱତ୍ତିଧମ୍ମୋ ତସ୍ମା ଲୋକା. କଳିଙ୍ଗୋ, ଆନନ୍ଦ …ପେ… ନିକଟୋ, ଆନନ୍ଦ…ପେ… କଟିସ୍ସହୋ, ଆନନ୍ଦ …ପେ… ତୁଟ୍ଠୋ, ଆନନ୍ଦ…ପେ… ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ, ଆନନ୍ଦ…ପେ… ଭଦ୍ଦୋ, ଆନନ୍ଦ…ପେ… ସୁଭଦ୍ଦୋ, ଆନନ୍ଦ, ଉପାସକୋ କାଲଙ୍କତୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଓପପାତିକୋ ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାଯୀ ଅନାୱତ୍ତିଧମ୍ମୋ ତସ୍ମା ଲୋକା. (ସବ୍ବେ ଏକଗତିକା କାତବ୍ବା).

‘‘ପରୋପଞ୍ଞାସ, ଆନନ୍ଦ, ଞାତିକେ ଉପାସକା କାଲଙ୍କତା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଓପପାତିକା ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାଯିନୋ ଅନାୱତ୍ତିଧମ୍ମା ତସ୍ମା ଲୋକା. ସାଧିକନୱୁତି, ଆନନ୍ଦ, ଞାତିକେ ଉପାସକା କାଲଙ୍କତା ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ରାଗଦୋସମୋହାନଂ ତନୁତ୍ତା ସକଦାଗାମିନୋ; ସକିଦେୱ ଇମଂ ଲୋକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସନ୍ତି. ଛାତିରେକାନି ଖୋ, ଆନନ୍ଦ, ପଞ୍ଚସତାନି ଞାତିକେ ଉପାସକା କାଲଙ୍କତା ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ସୋତାପନ୍ନା ଅୱିନିପାତଧମ୍ମା ନିଯତା ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣା.

‘‘ଅନଚ୍ଛରିଯଂ ଖୋ ପନେତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଯଂ ମନୁସ୍ସଭୂତୋ କାଲଂ କରେଯ୍ୟ; ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଚେ ମଂ କାଲଙ୍କତେ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଏତମତ୍ଥଂ ପଟିପୁଚ୍ଛିସ୍ସଥ. ୱିହେସା ପେସା, ଆନନ୍ଦ, ଅସ୍ସ ତଥାଗତସ୍ସ. ତସ୍ମାତିହାନନ୍ଦ, ଧମ୍ମାଦାସଂ ନାମ ଧମ୍ମପରିଯାଯଂ ଦେସେସ୍ସାମି; ଯେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯସାୱକୋ ଆକଙ୍ଖମାନୋ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟ – ‘ଖୀଣନିରଯୋମ୍ହି ଖୀଣତିରଚ୍ଛାନଯୋନି ଖୀଣପେତ୍ତିୱିସଯୋ ଖୀଣାପାଯଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତୋ, ସୋତାପନ୍ନୋହମସ୍ମି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ’’’.

‘‘କତମୋ ଚ ସୋ, ଆନନ୍ଦ, ଧମ୍ମାଦାସୋ ଧମ୍ମପରିଯାଯୋ; ଯେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯସାୱକୋ ଆକଙ୍ଖମାନୋ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟ – ‘ଖୀଣନିରଯୋମ୍ହି ଖୀଣତିରଚ୍ଛାନଯୋନି ଖୀଣପେତ୍ତିୱିସଯୋ ଖୀଣାପାଯଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତୋ, ସୋତାପନ୍ନୋହମସ୍ମି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ’’’.

‘‘ଇଧାନନ୍ଦ , ଅରିଯସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି. ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି. ଅଯଂ ଖୋ ସୋ, ଆନନ୍ଦ, ଧମ୍ମାଦାସୋ ଧମ୍ମପରିଯାଯୋ; ଯେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯସାୱକୋ ଆକଙ୍ଖମାନୋ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟ –

‘ଖୀଣନିରୟୋମ୍ହି ଖୀଣତିରଚ୍ଛାନୟୋନି ଖୀଣପେତ୍ତିୱିସଯୋ ଖୀଣାପାୟଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତୋ, ସୋତାପନ୍ନୋହମସ୍ମି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣୋ’’’ତି। ଦସମଂ।

ୱେଳୁଦ୍ୱାରୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ରାଜା ଓଗଧଦୀଘାୱୁ, ସାରିପୁତ୍ତାପରେ ଦୁୱେ;

ଥପତୀ ୱେଳୁଦ୍ୱାରେୟ୍ୟା, ଗିଞ୍ଜକାୱସଥେ ତୟୋତି।

୨। ରାଜକାରାମୱଗ୍ଗୋ

୧। ସହସ୍ସଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘସୁତ୍ତଂ

୧୦୦୭। ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି ରାଜକାରାମେ। ଅଥ ଖୋ ସହସ୍ସଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘୋ [ସହସ୍ସୋ ଭିକ୍ଖୁନିସଂଘୋ (ସୀ।)] ୟେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠାସି। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତା ଖୋ ତା ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଚତୂହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିୟସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣୋ। କତମେହି ଚତୂହି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ, ଅରିୟସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଧମ୍ମେ …ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ, ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିୟସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣୋ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୧୦୦୮। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦୟଗାମିନିଂ ନାମ ପଟିପଦଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। ତେ ସାୱକଂ ଏୱଂ ସମାଦପେନ୍ତି – ‘ଏହି ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, କାଲସ୍ସେୱ ଉଟ୍ଠାୟ ପାଚୀନମୁଖୋ ୟାହି। ସୋ ତ୍ୱଂ ମା ସୋବ୍ଭଂ ପରିୱଜ୍ଜେହି, ମା ପପାତଂ, ମା ଖାଣୁଂ, ମା କଣ୍ଡକଠାନଂ [କଣ୍ଡକଂ ଠାନଂ (ପୀ। କ।)], ମା ଚନ୍ଦନିୟଂ, ମା ଓଳିଗଲ୍ଲଂ। ୟତ୍ଥ [ୟତ୍ଥେୱ (ସ୍ୟା। କଂ।), ୟାନି ୱା (ସୀ।)] ପପତେୟ୍ୟାସି ତତ୍ଥେୱ ମରଣଂ ଆଗମେୟ୍ୟାସି। ଏୱଂ ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜିସ୍ସସୀ’’’ତି।

‘‘ତଂ ଖୋ ପନେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ବାଲଗମନମେତଂ [ବାଲାନଂ ଗମନମେତଂ (ସୀ।)] ମୂଳ୍ହଗମନମେତଂ ନ ନିବ୍ବିଦାୟ ନ ୱିରାଗାୟ ନ ନିରୋଧାୟ ନ ଉପସମାୟ ନ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ନ ସମ୍ବୋଧାୟ ନ ନିବ୍ବାନାୟ ସଂୱତ୍ତତି। ଅହଞ୍ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସ୍ସ ୱିନୟେ ଉଦୟଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପଞ୍ଞପେମି; ୟା ଏକନ୍ତନିବ୍ବିଦାୟ ୱିରାଗାୟ ନିରୋଧାୟ ଉପସମାୟ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ସମ୍ବୋଧାୟ ନିବ୍ବାନାୟ ସଂୱତ୍ତତି।

‘‘କତମା ଚ ସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦୟଗାମିନୀ ପଟିପଦା; ୟା ଏକନ୍ତନିବ୍ବିଦାୟ…ପେ… ନିବ୍ବାନାୟ ସଂୱତ୍ତତି? ଇଧ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି; ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଅୟଂ ଖୋ ସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦୟଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଏକନ୍ତନିବ୍ବିଦାୟ…ପେ… ନିବ୍ବାନାୟ ସଂୱତ୍ତତୀ’’ତି। ଦୁତିୟଂ।

୩। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସୁତ୍ତଂ

୧୦୦୯। ଏକଂ ସମୟଂ ଆୟସ୍ମା ଚ ଆନନ୍ଦୋ ଆୟସ୍ମା ଚ ସାରିପୁତ୍ତୋ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରନ୍ତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ସାୟନ୍ହସମୟଂ ପଟିସଲ୍ଲାନା ୱୁଟ୍ଠିତୋ ୟେନାୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ସଦ୍ଧିଂ

ସମ୍ମୋଦି। ସମ୍ମୋଦନୀୟଂ କଥଂ ସାରଣୀୟଂ ୱୀତିସାରେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କତିନଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ , ଧମ୍ମାନଂ ପହାନା, କତିନଂ ଧମ୍ମାନଂ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ, ଏୱମୟଂ ପଜା ଭଗୱତା ବ୍ୟାକତା ସୋତାପନ୍ନା ଅୱିନିପାତଧମ୍ମା ନିୟତା ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣା''ତି? ''ଚତୁନ୍ନଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମାନଂ ପହାନା, ଚତୁନ୍ନଂ ଧମ୍ମାନଂ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ, ଏୱମୟଂ ପଜା ଭଗୱତା ବ୍ୟାକତା ସୋତାପନ୍ନା ଅୱିନିପାତଧମ୍ମା ନିୟତା ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣା''ତି।

''କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଯଥାରୂପେନ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ବୁଦ୍ଧେ ଅପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି ତଥାରୂପସ୍ସ ବୁଦ୍ଧେ ଅପ୍ପସାଦୋ ନ ହୋତି। ଯଥାରୂପେନ ଚ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି ତଥାରୂପସ୍ସ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା...ପେ... ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା''ତି।

''ଯଥାରୂପେନ ଚ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମେ ଅପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି ତଥାରୂପସ୍ସ ଧମ୍ମେ ଅପ୍ପସାଦୋ ନ ହୋତି। ଯଥାରୂପେନ ଚ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି ତଥାରୂପସ୍ସ ଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦୋ ହୋତି – ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଭଗୱତା ଧମ୍ମୋ...ପେ... ୱିଞ୍ଞୂହୀତି।

''ଯଥାରୂପେନ ଚ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ସଙ୍ଘେ ଅପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି ତଥାରୂପସ୍ସ ସଙ୍ଘେ ଅପ୍ପସାଦୋ ନ ହୋତି। ଯଥାରୂପେନ ଚ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି ତଥାରୂପସ୍ସ ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦୋ ହୋତି – ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ...ପେ... ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସାତି।

''ଯଥାରୂପେନ ଚ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାୟଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରୟଂ ଉପପଜ୍ଜତି ତଥାରୂପସ୍ସ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଂ ନ ହୋତି। ଯଥାରୂପେହି ଚ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜତି ତଥାରୂପାନି ଅରିୟକନ୍ତାନି ସୀଲାନି ହୋନ୍ତି ଅଖଣ୍ଡାନି...ପେ... ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଚତୁନ୍ନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପହାନା ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଧମ୍ମାନଂ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଏୱମୟଂ ପଜା ଭଗୱତା ବ୍ୟାକତା ସୋତାପନ୍ନା ଅୱିନିପାତଧମ୍ମା ନିୟତା ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣା''ତି। ତତିୟଂ।

୪। ଦୁଗ୍ଗତିଭୟସୁତ୍ତଂ

୧୦୧୦। ''ଚତୂହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିୟସାୱକୋ ସବ୍ବଦୁଗ୍ଗତିଭୟଂ ସମତିକ୍କନ୍ତୋ ହୋତି। କତମେହି ଚତୂହି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା...ପେ... ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଧମ୍ମେ...ପେ... ସଙ୍ଘେ...ପେ... ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି...ପେ... ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିୟସାୱକୋ ସବ୍ବଦୁଗ୍ଗତିଭୟଂ ସମତିକ୍କନ୍ତୋ ହୋତୀ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତଭୟସୁତ୍ତଂ

୧୦୧୧। ''ଚତୂହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିୟସାୱକୋ ସବ୍ବଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତଭୟଂ ସମତିକ୍କନ୍ତୋ ହୋତି। କତମେହି ଚତୂହି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା...ପେ... ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଧମ୍ମେ...ପେ... ସଙ୍ଘେ...ପେ... ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି...ପେ... ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିୟସାୱକୋ ସବ୍ବଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତଭୟଂ ସମତିକ୍କନ୍ତୋ ହୋତୀ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପଠମମିତ୍ତାମଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୧୦୧୨। ''ଯେ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁକମ୍ପେୟ୍ୟାଥ, ଯେ ଚ ସୋତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟୁଂ – ମିତ୍ତା ୱା ଅମଚ୍ଚା ୱା ଞାତୀ ୱା ସାଲୋହିତା ୱା – ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ,

ଚତୂସୁ ସୋତାପତ୍ତିୟଙ୍ଗେସୁ ସମାଦପେତବ୍ବା , ନିୱେସେତବ୍ବା, ପତିଟ୍ଠାପେତବ୍ବା। କତମେସୁ ଚତୂସୁ? ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେ ସମାଦପେତବ୍ବା, ନିୱେସେତବ୍ବା, ପତିଟ୍ଠାପେତବ୍ବା – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିୟକନ୍ତେସୁ ସୀଲେସୁ ସମାଦପେତବ୍ବା, ନିୱେସେତବ୍ବା, ପତିଟ୍ଠାପେତବ୍ବା ଅଖଣ୍ଡେସୁ…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେସୁ। ଯେ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁକମ୍ପେୟ୍ୟାଥ , ଯେ ଚ ସୋତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟୁଂ – ମିତ୍ତା ୱା ଅମଚ୍ଚା ୱା ଞାତୀ ୱା ସାଲୋହିତା ୱା – ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ସୋତାପତ୍ତିୟଙ୍ଗେସୁ ସମାଦପେତବ୍ବା, ନିୱେସେତବ୍ବା, ପତିଟ୍ଠାପେତବ୍ବା’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଦୁତିୟମିତ୍ତାମଚ୍ଚସୁତ୍ତଂ

୧୦୧୩। ‘‘ଯେ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁକମ୍ପେୟ୍ୟାଥ, ଯେ ଚ ସୋତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟୁଂ – ମିତ୍ତା ୱା ଅମଚ୍ଚା ୱା ଞାତୀ ୱା ସାଲୋହିତା ୱା – ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୂସୁ ସୋତାପତ୍ତିୟଙ୍ଗେସୁ ସମାଦପେତବ୍ବା, ନିୱେସେତବ୍ବା, ପତିଟ୍ଠାପେତବ୍ବା। କତମେସୁ ଚତୂସୁ? ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେ ସମାଦପେତବ୍ବା, ନିୱେସେତବ୍ବା, ପତିଟ୍ଠାପେତବ୍ବା – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା’’ତି।

‘‘ସିୟା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ମହାଭୂତାନଂ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ – ପଥୱୀଧାତୁୟା, ଆପୋଧାତୁୟା, ତେଜୋଧାତୁୟା, ୱାୟୋଧାତୁୟା – ନ ତ୍ୱେୱ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ସିୟା ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ। ତତ୍ରିଦଂ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ – ସୋ ୱତ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିୟସାୱକୋ ନିରୟଂ ୱା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ୱା ପେତ୍ତିୱିସୟଂ ୱା ଉପପଜ୍ଜିସ୍ସତୀ’’ତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ‘‘ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିୟକନ୍ତେସୁ ସୀଲେସୁ ସମାଦପେତବ୍ବା, ନିୱେସେତବ୍ବା, ପତିଟ୍ଠାପେତବ୍ବା ଅଖଣ୍ଡେସୁ…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେସୁ। ସିୟା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ମହାଭୂତାନଂ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ – ପଥୱୀଧାତୁୟା, ଆପୋଧାତୁୟା, ତେଜୋଧାତୁୟା, ୱାୟୋଧାତୁୟା – ନ ତ୍ୱେୱ ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ସିୟା ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ। ତତ୍ରିଦଂ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ – ସୋ ୱତ ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିୟସାୱକୋ ନିରୟଂ ୱା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ୱା ପେତ୍ତିୱିସୟଂ ୱା ଉପପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି। ଯେ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁକମ୍ପେୟ୍ୟାଥ, ଯେ ଚ ସୋତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟୁଂ – ମିତ୍ତା ୱା ଅମଚ୍ଚା ୱା ଞାତୀ ୱା ସାଲୋହିତା ୱା – ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ସୋତାପତ୍ତିୟଙ୍ଗେସୁ ସମାଦପେତବ୍ବା, ନିୱେସେତବ୍ବା, ପତିଟ୍ଠାପେତବ୍ବା’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ପଠମଦେୱଚାରିକସୁତ୍ତଂ

୧୦୧୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଅଥ ଖୋ ଆୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ – ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମ ବଲୱା ପୁରିସୋ ସମିଞ୍ଜିତଂ ୱା ବାହଂ ପସାରେୟ୍ୟ, ପସାରିତଂ ୱା ବାହଂ ସମିଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଏୱମେୱ – ଜେତୱନେ ଅନ୍ତରହିତୋ ଦେୱେସୁ ତାୱତିଂସେସୁ ପାତୁରହୋସି। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ତାୱତିଂସକାୟିକା ଦେୱତାୟୋ ଯେନାୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତା ଖୋ ତା ଦେୱତାୟୋ ଆୟସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ସାଧୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ସାଧୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତି। ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏୱମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାୟସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଦୁତିୟଦେୱଚାରିକସୁତ୍ତଂ

୧୦୧୫। ସାଓତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ – ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ବଲଵା ପୁରିସୋ ସମିଞ୍ଜିତଂ ଵା ବାହଂ ପସାରେଯ୍ୟ, ପସାରିତଂ ଵା ବାହଂ ସମିଞ୍ଜେଯ୍ୟ, ଏଵମେଵ – ଜେତଵନେ ଅନ୍ତରହିତୋ ଦେଵେସୁ ତାଵତିଂସେସୁ ପାତୁରହୋସି। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ତାଵତିଂସକାଯିକା ଦେଵତାଯୋ ଯେନାଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତା ଖୋ ତା ଦେଵତାଯୋ ଆଯସ୍ମା ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନୋ ଏତଦଵୋଚ –

''ସାଧୁ ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ବୁଦ୍ଧେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗଵା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵାତି। ବୁଦ୍ଧେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ଏଵମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପନ୍ନା। ସାଧୁ ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂଵତ୍ତନିକେହି। ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ଏଵମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପନ୍ନା''ତି।

''ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ବୁଦ୍ଧେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗଵା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵାତି। ବୁଦ୍ଧେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏଵମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପନ୍ନା। ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂଵତ୍ତନିକେହି। ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନ, ଏଵମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ସୁଗତିଂ ସଗ୍ଗଂ ଲୋକଂ ଉପପନ୍ନା''ତି। ନଵମଂ।

୧୦। ଚତିଯଦେଵଚାରିକସୁତ୍ତଂ

୧୦୧୬। ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା – ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ବଲଵା ପୁରିସୋ ସମିଞ୍ଜିତଂ ଵା ବାହଂ ପସାରେଯ୍ୟ, ପସାରିତଂ ଵା ବାହଂ ସମିଞ୍ଜେଯ୍ୟ, ଏଵମେଵ – ଜେତଵନେ ଅନ୍ତରହିତୋ ଦେଵେସୁ ତାଵତିଂସେସୁ ପାତୁରହୋସି। ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ତାଵତିଂସକାଯିକା ଦେଵତାଯୋ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ଅଟ୍ଠଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ଠିତା ଖୋ ତା ଦେଵତାଯୋ ଭଗଵା ଏତଦଵୋଚ –

''ସାଧୁ ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ବୁଦ୍ଧେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗଵା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵାତି। ବୁଦ୍ଧେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ଏଵମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ସୋତାପନ୍ନା ଅଵିନିପାତଧମ୍ମା ନିଯତା ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣା। ସାଧୁ ଖୋ, ଆଵୁସୋ , ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂଵତ୍ତନିକେହି। ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ଏଵମିଧେକଚ୍ଚେ ସତ୍ତା ସୋତାପନ୍ନା ଅଵିନିପାତଧମ୍ମା ନିଯତା ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣା''ତି।

''ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ, ବୁଦ୍ଧେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗଵା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵାତି। ବୁଦ୍ଧେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ, ଏଵମଯଂ ପଜା ସୋତାପନ୍ନା ଅଵିନିପାତଧମ୍ମା ନିଯତା ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣା। ସାଧୁ ଖୋ, ମାରିସ, ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନଂ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂଵତ୍ତନିକେହି। ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗମନହେତୁ ଖୋ, ମାରିସ, ଏଵମଯଂ ପଜା ସୋତାପନ୍ନା ଅଵିନିପାତଧମ୍ମା ନିଯତା ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣା''ତି। ଦସମଂ।

ରାଜକାରାମଵଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସହସ୍ସବ୍ରାହ୍ମଣାନନ୍ଦ , ଦୁଗ୍ଗତି ଅପରେ ଦୁଵେ;

ମିତ୍ତାମଚ୍ଚା ଦୁଵେ ଵୁତ୍ତା, ତଯୋ ଚ ଦେଵଚାରିକାତି।

୩। ସରଣାନିଵଗ୍ଗୋ

୧। ପଠମମହାନାମସୁତ୍ତଂ

୧୦୧୭। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସକ୍କେସୁ ୱିହରତି କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ନିଗ୍ରୋଧାରାମେ। ଅଥ ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ, କପିଲୱତ୍ଥୁ ଇଦ୍ଧଞ୍ଚେୱ ଫୀତଞ୍ଚ ବାହୁଜଞ୍ଞଂ ଆକିଣ୍ଣମନୁସ୍ସଂ ସମ୍ବାଧବ୍ୟୂହଂ। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ୱା ପଯିରୁପାସିତ୍ୱା ମନୋଭାୱନୀଯେ ୱା ଭିକ୍ଖୂ ସାଯନ୍ହସମଯଂ କପିଲୱତ୍ଥୁଂ ପୱିସନ୍ତୋ; ଭନ୍ତେନପି [ୱିବ୍ଭନ୍ତେନପି (ସୀ।), ଭମନ୍ତେନପି (କ।)] ହତ୍ଥିନା ସମାଗଚ୍ଛାମି ; ଭନ୍ତେନପି ଅସ୍ସେନ ସମାଗଚ୍ଛାମି; ଭନ୍ତେନପି ରଥେନ ସମାଗଚ୍ଛାମି; ଭନ୍ତେନପି ସକଟେନ ସମାଗଚ୍ଛାମି; ଭନ୍ତେନପି ପୁରିସେନ ସମାଗଚ୍ଛାମି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ମୁସ୍ସତେୱ [ମୁସତେୱ (?)] ଭଗୱନ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ ସତି, ମୁସ୍ସତି [ମୁସତି (?)] ଧମ୍ମଂ ଆରବ୍ଭ ସତି, ମୁସ୍ସତି ସଙ୍ଘଂ ଆରବ୍ଭ ସତି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ହୋତି – 'ଇମମ୍ହି ଚାହଂ ସମଯେ କାଲଂ କରେଯ୍ୟଂ, କା ମଯ୍ହଂ ଗତି, କୋ ଅଭିସମ୍ପରାଯୋ'''ତି?

''ମା ଭାଯି, ମହାନାମ, ମା ଭାଯି, ମହାନାମ! ଅପାପକଂ ତେ ମରଣଂ ଭୱିସ୍ସତି ଅପାପିକା କାଲଂକିରିଯା [କାଲକିରିଯା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)]। ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି, ମହାନାମ, ଦୀଘରତ୍ତଂ ସଦ୍ଧାପରିଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ ସୀଲପରିଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ ସୁତପରିଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ ଚାଗପରିଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାପରିଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ, ତସ୍ସ ଯୋ ହି ଖ୍ୱାଯଂ କାଯୋ ରୂପୀ ଚାତୁମହାଭୂତିକୋ [ଚାତୁମ୍ମହାଭୂତିକୋ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ମାତାପେତ୍ତିକସମ୍ଭୱୋ ଓଦନକୁମ୍ମାସୂପଚଯୋ ଅନିଚ୍ଚୁଚ୍ଛାଦନପରିମଦ୍ଦନଭେଦନୱିଦ୍ଧଂସନଧମ୍ମୋ। ତଂ ଇଧେୱ କାକା ୱା ଖାଦନ୍ତି ଗିଜ୍ଝା ୱା ଖାଦନ୍ତି କୁଲଲା ୱା ଖାଦନ୍ତି ସୁନଖା ୱା ଖାଦନ୍ତି ସିଙ୍ଗାଲା [ସିଗାଲା (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ୱା ଖାଦନ୍ତି ୱିୱିଧା ୱା ପାଣକଜାତା ଖାଦନ୍ତି; ଯଞ୍ଚ ଖ୍ୱସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ସଦ୍ଧାପରିଭାୱିତଂ…ପେ… ପଞ୍ଞାପରିଭାୱିତଂ ତଂ ଉଦ୍ଧଗାମି ହୋତି ୱିସେସଗାମି।

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ମହାନାମ, ପୁରିସୋ ସପ୍ପିକୁମ୍ଭଂ ୱା ତେଲକୁମ୍ଭଂ ୱା ଗମ୍ଭୀରଂ ଉଦକରହଦଂ ଓଗାହିତ୍ୱା ଭିନ୍ଦେଯ୍ୟ। ତତ୍ର ଯା ଅସ୍ସ ସକ୍ଖରା ୱା କଠଲା [କଥଲା (ପୀ। କ।)] ୱା ସା ଅଧୋଗାମୀ ଅସ୍ସ, ଯଞ୍ଚ ଖ୍ୱସ୍ସ ତତ୍ର ସପ୍ପି ୱା ତେଲଂ ୱା ତଂ ଉଦ୍ଧଗାମି ଅସ୍ସ ୱିସେସଗାମି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାନାମ, ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଦୀଘରତ୍ତଂ ସଦ୍ଧାପରିଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ…ପେ… ପଞ୍ଞାପରିଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ ତସ୍ସ ଯୋ ହି ଖ୍ୱାଯଂ କାଯୋ ରୂପୀ ଚାତୁମହାଭୂତିକୋ ମାତାପେତ୍ତିକସମ୍ଭୱୋ ଓଦନକୁମ୍ମାସୂପଚଯୋ ଅନିଚ୍ଚୁଚ୍ଛାଦନପରିମଦ୍ଦନଭେଦନୱିଦ୍ଧଂସନଧମ୍ମୋ ତଂ ଇଧେୱ କାକା ୱା ଖାଦନ୍ତି ଗିଜ୍ଝା ୱା ଖାଦନ୍ତି କୁଲଲା ୱା ଖାଦନ୍ତି ସୁନଖା ୱା ଖାଦନ୍ତି ସିଙ୍ଗାଲା ୱା ଖାଦନ୍ତି ୱିୱିଧା ୱା ପାଣକଜାତା ଖାଦନ୍ତି; ଯଞ୍ଚ ଖ୍ୱସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଦୀଘରତ୍ତଂ ସଦ୍ଧାପରିଭାୱିତଂ…ପେ… ପଞ୍ଞାପରିଭାୱିତଂ ତଂ ଉଦ୍ଧଗାମି ହୋତି ୱିସେସଗାମି। ତୁଯ୍ହଂ ଖୋ ପନ, ମହାନାମ, ଦୀଘରତ୍ତଂ ସଦ୍ଧାପରିଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ…ପେ… ପଞ୍ଞାପରିଭାୱିତଂ ଚିତ୍ତଂ । ମା ଭାଯି, ମହାନାମ , ମା ଭାଯି, ମହାନାମ! ଅପାପକଂ ତେ ମରଣଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଅପାପିକା କାଲଂକିରିଯା''ତି। ପଠମଂ।

୨। ଦୁତିଯମହାନାମସୁତ୍ତଂ

୧୦୧୮। ଏୱଂ ମେ ସୁତଂ – ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସକ୍କେସୁ ୱିହରତି କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ନିଗ୍ରୋଧାରାମେ। ଅଥ ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ, କପିଲୱତ୍ଥୁ ଇଦ୍ଧଞ୍ଚେୱ ଫୀତଞ୍ଚ ବାହୁଜଞ୍ଞଂ ଆକିଣ୍ଣମନୁସ୍ସଂ ସମ୍ବାଧବ୍ୟୂହଂ। ସୋ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱନ୍ତଂ ୱା ପଯିରୁପାସିତ୍ୱା ମନୋଭାୱନୀଯେ ୱା ଭିକ୍ଖୂ ସାଯନ୍ହସମଯଂ କପିଲୱତ୍ଥୁଂ ପୱିସନ୍ତୋ; ଭନ୍ତେନପି ହତ୍ଥିନା ସମାଗଚ୍ଛାମି; ଭନ୍ତେନପି ଅସ୍ସେନ ସମାଗଚ୍ଛାମି; ଭନ୍ତେନପି ରଥେନ ସମାଗଚ୍ଛାମି; ଭନ୍ତେ, ନପି ସକଟେନ ସମାଗଚ୍ଛାମି; ଭନ୍ତେ, ନପି ପୁରିସେନ ସମାଗଚ୍ଛାମି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ମୁସ୍ସତେୱ ଭଗୱନ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ ସତି, ମୁସ୍ସତି ଧମ୍ମଂ ଆରବ୍ଭ ସତି, ମୁସ୍ସତି ସଙ୍ଘଂ ଆରବ୍ଭ ସତି। ତସ୍ସ ମଯ୍ହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ହୋତି – 'ଇମମ୍ହି ଚାହଂ ସମଯେ କାଲଂ କରେଯ୍ୟଂ, କା ମଯ୍ହଂ ଗତି, କୋ ଅଭିସମ୍ପରାଯୋ'''ତି?

''ମା ଭାଯି, ମହାନାମ, ମା ଭାଯି, ମହାନାମ! ଅପାପକଂ ତେ ମରଣଂ ଭୱିସ୍ସତି ଅପାପିକା କାଲଂକିରିଯା। ଚତୂହି ଖୋ, ମହାନାମ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯସାୱକୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ। କତମେହି ଚତୂହି? ଇଧ, ମହାନାମ, ଅରିଯସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ … ପେ… ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି।

''ସେଯ୍ୟଥାପି , ମହାନାମ, ରୁକ୍ଖୋ ପାଚୀନନିନ୍ନୋ ପାଚୀନପୋଣୋ ପାଚୀନପବ୍ଭାରୋ, ସୋ ମୂଲଚ୍ଛିନ୍ନୋ କତମେନ ପପତେଯ୍ୟା''ତି? ''ଯେନ,

ଭନ୍ତେ, ନିନ୍ନୋ ଯେନ ପୋଣୋ ଯେନ ପବ୍ଭାରୋ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାନାମ, ଇମେହି ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯସାୱକୋ ନିବ୍ବାନନିନ୍ନୋ ହୋତି ନିବ୍ବାନପୋଣୋ ନିବ୍ବାନପବ୍ଭାରୋ''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଗୋଧସକ୍କସୁତ୍ତଂ

୧୦୧୯। କପିଲୱତ୍ଥୁନିଦାନଂ । ଅଥ ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଯେନ ଗୋଧା ସକ୍କୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଗୋଧଂ ସକ୍କଂ ଏତଦୱୋଚ – ''କତିହି [କତୀହି (ପୀ। କ।) ରୂପସିଦ୍ଧି ଓଲୋକେତବ୍ବା] ତ୍ୱଂ, ଗୋଧେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ସୋତାପନ୍ନପୁଗ୍ଗଲଂ ଆଜାନାସି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମଂ ନିଯତଂ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣ''ନ୍ତି?

''ତୀହି ଖ୍ୱାହଂ, ମହାନାମ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ସୋତାପନ୍ନପୁଗ୍ଗଲଂ ଆଜାନାମି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମଂ ନିଯତଂ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣଂ। କତମେହି ତୀହି? ଇଧ, ମହାନାମ, ଅରିଯସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ…ପେ… ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସାତି। ଇମେହି ଖ୍ୱାହଂ, ମହାନାମ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ସୋତାପନ୍ନପୁଗ୍ଗଲଂ ଆଜାନାମି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମଂ ନିଯତଂ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣଂ।

''ତ୍ୱଂ ପନ, ମହାନାମ, କତିହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ସୋତାପନ୍ନପୁଗ୍ଗଲଂ ଆଜାନାସି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମଂ ନିଯତଂ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣ''ନ୍ତି? ''ଚତୂହି ଖ୍ୱାହଂ, ଗୋଧେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ସୋତାପନ୍ନପୁଗ୍ଗଲଂ ଆଜାନାମି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମଂ ନିଯତଂ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣଂ। କତମେହି ଚତୂହି? ଇଧ, ଗୋଧେ, ଅରିଯସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଇମେହି ଖ୍ୱାହଂ, ଗୋଧେ, ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ସୋତାପନ୍ନପୁଗ୍ଗଲଂ ଆଜାନାମି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମଂ ନିଯତଂ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣ''ନ୍ତି।

''ଆଗମେହି ତ୍ୱଂ, ମହାନାମ, ଆଗମେହି ତ୍ୱଂ, ମହାନାମ! ଭଗୱାୱ ଏତଂ ଜାନେଯ୍ୟ ଏତେହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ୱା ଅସମନ୍ନାଗତଂ ୱା''ତି। ''ଆଯାମ, ଗୋଧେ, ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମେଯ୍ୟାମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସ୍ସାମା''ତି। ଅଥ ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଗୋଧା ଚ ସକ୍କୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

''ଇଧାହଂ , ଭନ୍ତେ, ଯେନ ଗୋଧା ସକ୍କୋ ତେନୁପସଙ୍କମିଂ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଗୋଧଂ ସକ୍କଂ ଏତଦୱୋଚଂ – 'କତିହି ତ୍ୱଂ, ଗୋଧେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ସୋତାପନ୍ନପୁଗ୍ଗଲଂ ଆଜାନାସି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମଂ ନିଯତଂ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣଂ'? ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଭନ୍ତେ, ଗୋଧା ସକ୍କୋ ମଂ ଏତଦୱୋଚ –

''ତୀହି ଖ୍ୱାହଂ, ମହାନାମ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ସୋତାପନ୍ନପୁଗ୍ଗଲଂ ଆଜାନାମି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମଂ ନିଯତଂ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣଂ। କତମେହି ତୀହି? ଇଧ, ମହାନାମ, ଅରିଯସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ…ପେ… ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସାତି। ଇମେହି ଖ୍ୱାହଂ, ମହାନାମ, ତୀହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ସୋତାପନ୍ନପୁଗ୍ଗଲଂ ଆଜାନାମି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମଂ ନିଯତଂ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣଂ। ତ୍ୱଂ ପନ, ମହାନାମ, କତମେହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ସୋତାପନ୍ନପୁଗ୍ଗଲଂ ଆଜାନାସି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମଂ ନିଯତଂ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣ''ନ୍ତି?

''ଏୱଂ ୱୁତ୍ତାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଗୋଧଂ ସକ୍କଂ ଏତଦୱୋଚଂ – 'ଚତୂହି ଖ୍ୱାହଂ, ଗୋଧେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ସୋତାପନ୍ନପୁଗ୍ଗଲଂ ଆଜାନାମି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମଂ ନିଯତଂ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣଂ। କତମେହି ଚତୂହି? ଇଧ, ଗୋଧେ, ଅରିଯସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଇମେହି ଖ୍ୱାହଂ, ଗୋଧେ, ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ସୋତାପନ୍ନପୁଗ୍ଗଲଂ ଆଜାନାମି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମଂ ନିଯତଂ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣ'''ନ୍ତି।

‘‘ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ, ଭନ୍ତେ, ଗୋଧା ସକ୍କୋ ମଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘ଆଗମେହି ତ୍ୱଂ, ମହାନାମ, ଆଗମେହି ତ୍ୱଂ, ମହାନାମ! ଭଗୱାୱ ଏତଂ ଜାନେୟ୍ୟ ଏତେହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ୱା ଅସମନ୍ନାଗତଂ ୱା’’’ତି। ‘‘ଇଧ , ଭନ୍ତେ, କୋଚିଦେୱ ଧମ୍ମୋ ସମୁପ୍ପାଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ଏକତୋ ଅସ୍ସ ଭଗୱା ଏକତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଚ। ଯେନେୱ ଭଗୱା ତେନେୱାହଂ ଅସ୍ସଂ। ଏୱଂ ପସନ୍ନଂ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଧାରେତୁ। ଇଧ, ଭନ୍ତେ, କୋଚିଦେୱ ଧମ୍ମୋ ସମୁପ୍ପାଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ଏକତୋ ଅସ୍ସ ଭଗୱା ଏକତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘୋ ଚ। ଯେନେୱ ଭଗୱା ତେନେୱାହଂ ଅସ୍ସଂ। ଏୱଂ ପସନ୍ନଂ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଧାରେତୁ। ଇଧ, ଭନ୍ତେ, କୋଚିଦେୱ ଧମ୍ମୋ ସମୁପ୍ପାଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ଏକତୋ ଅସ୍ସ ଭଗୱା ଏକତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘୋ ଚ ଉପାସକା ଚ। ଯେନେୱ ଭଗୱା ତେନେୱାହଂ ଅସ୍ସଂ। ଏୱଂ ପସନ୍ନଂ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଧାରେତୁ। ଇଧ, ଭନ୍ତେ, କୋଚିଦେୱ ଧମ୍ମୋ ସମୁପ୍ପାଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ଏକତୋ ଅସ୍ସ ଭଗୱା ଏକତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘୋ ଉପାସକା ଉପାସିକାୟୋ ଚ। ଯେନେୱ ଭଗୱା ତେନେୱାହଂ ଅସ୍ସଂ। ଏୱଂ ପସନ୍ନଂ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଧାରେତୁ। ଇଧ, ଭନ୍ତେ, କୋଚିଦେୱ ଧମ୍ମୋ ସମୁପ୍ପାଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ଏକତୋ ଅସ୍ସ ଭଗୱା ଏକତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘୋ ଉପାସକା ଉପାସିକାୟୋ ସଦେୱକୋ ଚ ଲୋକୋ ସମାରକୋ ସବ୍ରହ୍ମକୋ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣୀ ପଜା ସଦେୱମନୁସ୍ସା। ଯେନେୱ ଭଗୱା ତେନେୱାହଂ ଅସ୍ସଂ। ଏୱଂ ପସନ୍ନଂ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଧାରେତୂ’’ତି। ‘‘ଏୱଂୱାଦୀ ତ୍ୱଂ, ଗୋଧେ, ମହାନାମଂ ସକ୍କଂ କିଂ ୱଦେସୀ’’ତି? ‘‘ଏୱଂୱାଦାହଂ, ଭନ୍ତେ, ମହାନାମଂ ସକ୍କଂ ନ କିଞ୍ଚି ୱଦାମି, ଅଞ୍ଞତ୍ର କଲ୍ୟାଣା ଅଞ୍ଞତ୍ର କୁସଲା’’ତି। ତତିୟଂ।

୪। ପଠମସରଣାନିସକ୍କସୁତ୍ତଂ

୧୦୨୦। କପିଲୱତ୍ଥୁନିଦାନଂ । ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ସରଣାନି [ସରକାନି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ସକ୍କୋ କାଲଙ୍କତୋ ହୋତି। ସୋ ଭଗୱତା ବ୍ୟାକତୋ – ‘‘ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣୋ’’ତି। ତତ୍ର ସୁଦଂ ସମ୍ବହୁଲା ସକ୍କା ସଙ୍ଗମ୍ମ ସମାଗମ୍ମ ଉଜ୍ଝାୟନ୍ତି ଖୀୟନ୍ତି ୱିପାଚେନ୍ତି – ‘‘ଅଚ୍ଛରିୟଂ ୱତ, ଭୋ, ଅବ୍ଭୁତଂ ୱତ, ଭୋ! ଏତ୍ଥ ଦାନି କୋ ନ ସୋତାପନ୍ନୋ ଭୱିସ୍ସତି! ଯତ୍ର ହି ନାମ ସରଣାନି ସକ୍କୋ କାଲଙ୍କତୋ; ସୋ ଭଗୱତା ବ୍ୟାକତୋ – ‘ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣୋ’ତି। ସରଣାନି ସକ୍କୋ ସିକ୍ଖାଦୁବ୍ବଲ୍ୟମାପାଦି, ମଜ୍ଜପାନଂ ଅପାୟୀ’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ସରଣାନି ସକ୍କୋ କାଲଙ୍କତୋ। ସୋ ଭଗୱତା ବ୍ୟାକତୋ – ‘ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣୋ’ତି। ତତ୍ର ସୁଦଂ, ଭନ୍ତେ, ସମ୍ବହୁଲା ସକ୍କା ସଙ୍ଗମ୍ମ ସମାଗମ୍ମ ଉଜ୍ଝାୟନ୍ତି ଖୀୟନ୍ତି ୱିପାଚେନ୍ତି – ‘‘ଅଚ୍ଛରିୟଂ ୱତ ଭୋ, ଅବ୍ଭୁତଂ ୱତ ଭୋ! ଏତ୍ଥ ଦାନି କୋ ନ ସୋତପନ୍ନୋ ଭୱିସ୍ସତି! ଯତ୍ର ହି ନାମ ସରଣାନି ସକ୍କୋ କାଲଙ୍କତୋ; ସୋ ଭଗୱତା ବ୍ୟାକତୋ – ‘ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣୋ’ତି। ସରଣାନି ସକ୍କୋ ସିକ୍ଖାଦୁବ୍ବଲ୍ୟମାପାଦି, ମଜ୍ଜପାନଂ ଅପାୟୀ’’ତି।

‘‘ଯୋ ସୋ, ମହାନାମ, ଦୀଘରତ୍ତଂ ଉପାସକୋ ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତୋ ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତୋ ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତୋ, ସୋ କଥଂ ୱିନିପାତଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ! ଯଞ୍ହି ତଂ, ମହାନାମ, ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେୟ୍ୟ – ‘ଦୀଘରତ୍ତଂ ଉପାସକୋ ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତୋ ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତୋ ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତୋ’ତି, ସରଣାନି ସକ୍କଂ ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେୟ୍ୟ। ସରଣାନି , ମହାନାମ, ସକ୍କୋ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଉପାସକୋ ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତୋ ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତୋ ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତୋ। ସୋ କଥଂ ୱିନିପାତଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ!

‘‘ଇଧ, ମହାନାମ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ହାସପଞ୍ଞୋ ଜୱନପଞ୍ଞୋ ୱିମୁତ୍ତିୟା ଚ ସମନ୍ନାଗତୋ। ସୋ ଆସୱାନଂ ଖୟା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଅୟମ୍ପି ଖୋ, ମହାନାମ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରିମୁତ୍ତୋ ନିରୟା ପରିମୁତ୍ତୋ ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିୟା ପରିମୁତ୍ତୋ ପେତ୍ତିୱିସୟା ପରିମୁତ୍ତୋ ଅପାୟଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତା।

‘‘ଇଧ ପନ, ମହାନାମ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ହାସପଞ୍ଞୋ ଜୱନପଞ୍ଞୋ ନ ଚ ୱିମୁତ୍ତିୟା ସମନ୍ନାଗତୋ। ସୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିୟାନଂ ସଂୟୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖୟା ଓପପାତିକୋ ହୋତି ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାୟୀ ଅନାୱତ୍ତିଧମ୍ମୋ ତସ୍ମା [ଅସ୍ମା (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ଲୋକା। ଅୟମ୍ପି ଖୋ, ମହାନାମ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରିମୁତ୍ତୋ ନିରୟା ପରିମୁତ୍ତୋ ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିୟା ପରିମୁତ୍ତୋ ପେତ୍ତିୱିସୟା ପରିମୁତ୍ତୋ ଅପାୟଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତା।

‘‘ଇଧ ପନ, ମହାନାମ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ

ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ନ ହାସପଞ୍ଞୋ ନ ଜୱନପଞ୍ଞୋ ନ ଚ ୱିମୁତ୍ତିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ। ସୋ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ରାଗଦୋସମୋହାନଂ ତନୁତ୍ତା ସକଦାଗାମୀ ହୋତି, ସକିଦେୱ ଇମଂ ଲୋକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି । ଅଯମ୍ପି ଖୋ, ମହାନାମ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରିମୁତ୍ତୋ ନିରଯା ପରିମୁତ୍ତୋ ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଯା ପରିମୁତ୍ତୋ ପେତ୍ତିୱିସଯା ପରିମୁତ୍ତୋ ଅପାଯଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତା।

‘‘ଇଧ ପନ, ମହାନାମ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି; ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ନ ହାସପଞ୍ଞୋ ନ ଜୱନପଞ୍ଞୋ ନ ଚ ୱିମୁତ୍ତିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ। ସୋ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋତି । ଅଯମ୍ପି ଖୋ, ମହାନାମ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରିମୁତ୍ତୋ ନିରଯା ପରିମୁତ୍ତୋ ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଯା ପରିମୁତ୍ତୋ ପେତ୍ତିୱିସଯା ପରିମୁତ୍ତୋ ଅପାଯଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତା।

‘‘ଇଧ ପନ, ମହାନାମ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ହେୱ ଖୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି… ନ ଧମ୍ମେ…ପେ… ନ ସଙ୍ଘେ…ପେ… ନ ହାସପଞ୍ଞୋ ନ ଜୱନପଞ୍ଞୋ ନ ଚ ୱିମୁତ୍ତିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ। ଅପି ଚସ୍ସ ଇମେ ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି – ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ୱୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତା ଚସ୍ସ ଧମ୍ମା ପଞ୍ଞାଯ ମତ୍ତସୋ ନିଜ୍ଝାନଂ ଖମନ୍ତି। ଅଯମ୍ପି ଖୋ, ମହାନାମ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଗନ୍ତା ନିରଯଂ ଅଗନ୍ତା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ଅଗନ୍ତା ପେତ୍ତିୱିସଯଂ ଅଗନ୍ତା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ।

‘‘ଇଧ ପନ, ମହାନାମ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ହେୱ ଖୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି… ନ ଧମ୍ମେ…ପେ… ନ ସଙ୍ଘେ…ପେ… ନ ହାସପଞ୍ଞୋ ନ ଜୱନପଞ୍ଞୋ ନ ଚ ୱିମୁତ୍ତିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ, ଅପି ଚସ୍ସ ଇମେ ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ତଥାଗତେ ଚସ୍ସ ସଦ୍ଧାମତ୍ତଂ ହୋତି ପେମମତ୍ତଂ। ଅଯମ୍ପି ଖୋ, ମହାନାମ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଗନ୍ତା ନିରଯଂ ଅଗନ୍ତା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ଅଗନ୍ତା ପେତ୍ତିୱିସଯଂ ଅଗନ୍ତା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ। ଇମେ ଚେପି, ମହାନାମ, ମହାସାଲା ସୁଭାସିତଂ ଦୁବ୍ଭାସିତଂ ଆଜାନେଯ୍ୟୁଂ, ଇମେ ଚାହଂ [ଇମେୱାହଂ (ସ୍ୟା। କଂ।), ଇମେସାହଂ (କ।)] ମହାସାଲେ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟଂ – ‘ସୋତାପନ୍ନା ଅୱିନିପାତଧମ୍ମା ନିଯତା ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣା’ତି; କିମଙ୍ଗଂ [କିମଙ୍ଗ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ପନ ସରଣାନିଂ ସକ୍କଂ। ସରଣାନି, ମହାନାମ, ସକ୍କୋ ମରଣକାଲେ ସିକ୍ଖଂ ସମାଦିଯୀ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦୁତିଯସରଣାନିସକ୍କସୁତ୍ତଂ

୧୦୨୧। କପିଲୱତ୍ଥୁନିଦାନଂ । ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ସରଣାନି ସକ୍କୋ କାଲଙ୍କତୋ ହୋତି। ସୋ ଭଗୱତା ବ୍ୟାକତୋ – ‘‘ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ’’ତି। ତତ୍ର ସୁଦଂ ସମ୍ବହୁଲା ସକ୍କା ସଙ୍ଗମ୍ମ ସମାଗମ୍ମ ଉଜ୍ଝାଯନ୍ତି ଖୀଯନ୍ତି ୱିପାଚେନ୍ତି – ‘‘ଅଚ୍ଛରିଯଂ ୱତ, ଭୋ, ଅବ୍ଭୁତଂ ୱତ, ଭୋ! ଏତ୍ଥ ଦାନି କୋ ନ ସୋତାପନ୍ନୋ ଭୱିସ୍ସତି! ଯତ୍ର ହି ନାମ ସରଣାନି ସକ୍କୋ କାଲଙ୍କତୋ। ସୋ ଭଗୱତା ବ୍ୟାକତୋ – ‘ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ’ତି। ସରଣାନି ସକ୍କୋ ସିକ୍ଖାଯ ଅପରିପୂରକାରୀ ଅହୋସୀ’’ତି। ଅଥ ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଇଧ, ଭନ୍ତେ, ସରଣାନି ସକ୍କୋ କାଲଙ୍କତୋ। ସୋ ଭଗୱତା ବ୍ୟାକତୋ – ‘ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ’ତି। ତତ୍ର ସୁଦଂ, ଭନ୍ତେ, ସମ୍ବହୁଲା ସକ୍କା ସଙ୍ଗମ୍ମ ସମାଗମ୍ମ ଉଜ୍ଝାଯନ୍ତି ଖୀଯନ୍ତି ୱିପାଚେନ୍ତି – ‘ଅଚ୍ଛରିଯଂ ୱତ, ଭୋ, ଅବ୍ଭୁତଂ ୱତ, ଭୋ! ଏତ୍ଥ ଦାନି କୋ ନ ସୋତାପନ୍ନୋ ଭୱିସ୍ସତି! ଯତ୍ର ହି ନାମ ସରଣାନି ସକ୍କୋ କାଲଙ୍କତୋ। ସୋ ଭଗୱତା ବ୍ୟାକତୋ – ସୋତାପନ୍ନୋ ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋତି। ସରଣାନି ସକ୍କୋ ସିକ୍ଖାଯ ଅପରିପୂରକାରୀ ଅହୋସୀ’’’ତି।

‘‘ଯୋ ସୋ, ମହାନାମ, ଦୀଘରତ୍ତଂ ଉପାସକୋ ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତୋ ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତୋ ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତୋ, ସୋ କଥଂ ୱିନିପାତଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ! ଯଞ୍ହି ତଂ, ମହାନାମ, ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟ – ‘ଦୀଘରତ୍ତଂ ଉପାସକୋ ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତୋ ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତୋ ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତୋ’, ସରଣାନିଂ ସକ୍କଂ ସମ୍ମା ୱଦମାନୋ ୱଦେଯ୍ୟ। ସରଣାନି, ମହାନାମ, ସକ୍କୋ ଦୀଘରତ୍ତଂ ଉପାସକୋ ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତୋ ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତୋ ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତୋ, ସୋ କଥଂ ୱିନିପାତଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ!

‘‘ଇଧ, ମହାନାମ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ବୁଦ୍ଧେ ଏକନ୍ତଗତୋ ହୋତି ଅଭିପ୍ପସନ୍ନୋ – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ହାସପଞ୍ଞୋ ଜୱନପଞ୍ଞୋ ୱିମୁତ୍ତିଯା ଚ ସମନ୍ନାଗତୋ । ସୋ ଆସୱାନଂ ଖଯା ଅନାସୱଂ

ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି। ଅୟମ୍ପି ଖୋ, ମହାନାମ , ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରିମୁତ୍ତୋ ନିରଯା ପରିମୁତ୍ତୋ ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଯା ପରିମୁତ୍ତୋ ପେତ୍ତିୱିସଯା ପରିମୁତ୍ତୋ ଅପାଯଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତା।

''ଇଧ ପନ, ମହାନାମ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ବୁଦ୍ଧେ ଏକନ୍ତଗତୋ ହୋତି ଅଭିପ୍ପସନ୍ନୋ – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ହାସପଞ୍ଞୋ ଜୱନପଞ୍ଞୋ ନ ଚ ୱିମୁତ୍ତିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ। ସୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ଅନ୍ତରାପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ଉପହଚ୍ଚପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ଅସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ସସଙ୍ଖାରପରିନିବ୍ବାଯୀ ହୋତି, ଉଦ୍ଧଂସୋତୋ ହୋତି ଅକନିଟ୍ଠଗାମୀ। ଅୟମ୍ପି ଖୋ, ମହାନାମ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରିମୁତ୍ତୋ ନିରଯା ପରିମୁତ୍ତୋ ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଯା ପରିମୁତ୍ତୋ ପେତ୍ତିୱିସଯା ପରିମୁତ୍ତୋ ଅପାଯଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତା।

''ଇଧ ପନ, ମହାନାମ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ବୁଦ୍ଧେ ଏକନ୍ତଗତୋ ହୋତି ଅଭିପ୍ପସନ୍ନୋ – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ନ ହାସପଞ୍ଞୋ ନ ଜୱନପଞ୍ଞୋ ନ ଚ ୱିମୁତ୍ତିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ। ସୋ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ରାଗଦୋସମୋହାନଂ ତନୁତ୍ତା ସକଦାଗାମୀ ହୋତି, ସକିଦେୱ ଇମଂ ଲୋକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋତି। ଅୟମ୍ପି ଖୋ, ମହାନାମ , ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରିମୁତ୍ତୋ ନିରଯା ପରିମୁତ୍ତୋ ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଯା ପରିମୁତ୍ତୋ ପେତ୍ତିୱିସଯା ପରିମୁତ୍ତୋ ଅପାଯଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତା।

''ଇଧ ପନ, ମହାନାମ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ବୁଦ୍ଧେ ଏକନ୍ତଗତୋ ହୋତି ଅଭିପ୍ପସନ୍ନୋ – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ନ ହାସପଞ୍ଞୋ ନ ଜୱନପଞ୍ଞୋ ନ ଚ ୱିମୁତ୍ତିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ। ସୋ ତିଣ୍ଣଂ ସଂଯୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖଯା ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ। ଅୟମ୍ପି ଖୋ, ମହାନାମ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରିମୁତ୍ତୋ ନିରଯା ପରିମୁତ୍ତୋ ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଯା ପରିମୁତ୍ତୋ ପେତ୍ତିୱିସଯା ପରିମୁତ୍ତୋ ଅପାଯଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତା।

''ଇଧ ପନ, ମହାନାମ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ହେୱ ଖୋ ବୁଦ୍ଧେ ଏକନ୍ତଗତୋ ହୋତି ଅଭିପ୍ପସନ୍ନୋ…ପେ… ନ ଧମ୍ମେ…ପେ… ନ ସଙ୍ଘେ…ପେ… ନ ହାସପଞ୍ଞୋ ନ ଜୱନପଞ୍ଞୋ ନ ଚ ୱିମୁତ୍ତିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ; ଅପି ଚସ୍ସ ଇମେ ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି – ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ …ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତା ଚସ୍ସ ଧମ୍ମା ପଞ୍ଞାଯ ମତ୍ତସୋ ନିଜ୍ଝାନଂ ଖମନ୍ତି। ଅୟମ୍ପି ଖୋ, ମହାନାମ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଗନ୍ତା ନିରଯଂ ଅଗନ୍ତା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ଅଗନ୍ତା ପେତ୍ତିୱିସଯଂ ଅଗନ୍ତା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ।

''ଇଧ ପନ, ମହାନାମ, ଏକଚ୍ଚୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ହେୱ ଖୋ ବୁଦ୍ଧେ ଏକନ୍ତଗତୋ ହୋତି ଅଭିପ୍ପସନ୍ନୋ… ନ ଧମ୍ମେ…ପେ… ନ ସଙ୍ଘେ…ପେ… ନ ହାସପଞ୍ଞୋ ନ ଜୱନପଞ୍ଞୋ ନ ଚ ୱିମୁତ୍ତିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ; ଅପି ଚସ୍ସ ଇମେ ଧମ୍ମା ହୋନ୍ତି – ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯଂ…ପେ… ପଞ୍ଞିନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ତଥାଗତେ ଚସ୍ସ ସଦ୍ଧାମତ୍ତଂ ହୋତି ପେମମତ୍ତଂ। ଅୟମ୍ପି ଖୋ, ମହାନାମ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଗନ୍ତା ନିରଯଂ ଅଗନ୍ତା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଂ ଅଗନ୍ତା ପେତ୍ତିୱିସଯଂ ଅଗନ୍ତା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ।

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ମହାନାମ, ଦୁକ୍ଖେତ୍ତଂ ଦୁବ୍ଭୂମଂ ଅୱିହତଖାଣୁକଂ, ବୀଜାନି ଚସ୍ସୁ ଖଣ୍ଡାନି ପୂତୀନି ୱାତାତପହତାନି ଅସାରାଦାନି ଅସୁଖସଯିତାନି [ଅସୁଖାପସ୍ସଯିତାନି (କ।)], ଦେୱୋ ଚ ନ ସମ୍ମା [ଦେୱୋ ପନ ସମ୍ମା (ସ୍ୟା। କଂ।), ଦେୱୋ ନ ସମ୍ମା (କ।) ଦୀ। ନି। ୨।୪୩୮] ଧାରଂ ଅନୁପ୍ପୱେଚ୍ଛେୟ୍ୟ। ଅପି ନୁ ତାନି ବୀଜାନି ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁ''ନ୍ତି? ''ନୋ ହେତଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାନାମ, ଇଧ ଧମ୍ମୋ ଦୁରକ୍ଖାତୋ [ଦ୍ୱାକ୍ଖାତୋ (ପୀ। କ।)] ହୋତି ଦୁପ୍ପୱେଦିତୋ ଅନିଯ୍ୟାନିକୋ ଅନୁପସମସଂୱତ୍ତନିକୋ ଅସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧପ୍ପୱେଦିତୋ – ଇଦମହଂ ଦୁକ୍ଖେତ୍ତସ୍ମିଂ ୱଦାମି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ଧମ୍ମେ ସାୱକୋ ୱିହରତି ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ – ଇଦମହଂ ଦୁବ୍ବୀଜସ୍ମିଂ ୱଦାମି''।

''ସେଯ୍ୟଥାପି, ମହାନାମ, ସୁଖେତ୍ତଂ ସୁଭୂମଂ ସୁୱିହତଖାଣୁକଂ, ବୀଜାନି ଚସ୍ସୁ ଅଖଣ୍ଡାନି ଅପୂତୀନି ଅୱାତାତପହତାନି ସାରାଦାନି ସୁଖସଯିତାନି; ଦେୱୋ ଚ [ଦେୱୋ ଚସ୍ସ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।)] ସମ୍ମା ଧାରଂ ଅନୁପ୍ପୱେଚ୍ଛେୟ୍ୟ। ଅପି ନୁ ତାନି ବୀଜାନି ୱୁଦ୍ଧିଂ ୱିରୂଳ୍ହିଂ ୱେପୁଲ୍ଲଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁ''ନ୍ତି? ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ମହାନାମ, ଇଧ ଧମ୍ମୋ ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ହୋତି ସୁପ୍ପୱେଦିତୋ ନିଯ୍ୟାନିକୋ ଉପସମସଂୱତ୍ତନିକୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧପ୍ପୱେଦିତୋ – ଇଦମହଂ ସୁଖେତ୍ତସ୍ମିଂ ୱଦାମି। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ଧମ୍ମେ ସାୱକୋ ୱିହରତି ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ସାମୀଚିପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଅନୁଧମ୍ମଚାରୀ – ଇଦମହଂ ସୁବୀଜସ୍ମିଂ ୱଦାମି। କିମଙ୍ଗଂ ପନ ସରଣାନିଂ ସକ୍କଂ! ସରଣାନି, ମହାନାମ, ସକ୍କୋ ମରଣକାଲେ ସିକ୍ଖାଯ ପରିପୂରକାରୀ ଅହୋସୀ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପଠମଅନାଥପିଣ୍ଡିକସୁତ୍ତଂ

୧୦୨୨। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଗହପତି ଆବାଧିକୋ ହୋତି ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ଅଥ ଖୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଗହପତି ଅଞ୍ଞତରଂ ପୁରିସଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଏହି ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ଯେନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ମମ ୱଚନେନ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦ – ‘ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ, ଭନ୍ତେ, ଗହପତି ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ସୋ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦତୀ’ତି। ଏୱଞ୍ଚ ୱଦେହି – ‘ସାଧୁ କିର, ଭନ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଯେନ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମତୁ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯା’’’ତି।

‘‘ଏୱଂ , ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ଯେନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ, ଭନ୍ତେ, ଗହପତି ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ସୋ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦତି। ଏୱଞ୍ଚ ୱଦତି – ‘ସାଧୁ କିର, ଭନ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଯେନ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମତୁ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯା’’’ତି। ଅଧିୱାସେସି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଆଯସ୍ମତା ଆନନ୍ଦେନ ପଚ୍ଛାସମଣେନ ଯେନ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକଂ ଗହପତିଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କଚ୍ଚି ତେ, ଗହପତି, ଖମନୀଯଂ କଚ୍ଚି ଯାପନୀଯଂ? କଚ୍ଚି ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ପଟିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ଅଭିକ୍କମନ୍ତି; ପଟିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୋ ଅଭିକ୍କମୋ’’ତି? ‘‘ନ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଖମନୀଯଂ, ନ ଯାପନୀଯଂ। ବାଳ୍ହା ମେ ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଅଭିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ପଟିକ୍କମନ୍ତି; ଅଭିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୋ ପଟିକ୍କମୋ’’ତି।

‘‘ଯଥାରୂପେନ ଖୋ, ଗହପତି, ବୁଦ୍ଧେ ଅପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି ତଥାରୂପୋ ତେ ବୁଦ୍ଧେ ଅପ୍ପସାଦୋ ନତ୍ଥି। ଅତ୍ଥି ଚ ଖୋ ତେ, ଗହପତି, ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦୋ – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା… ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ତଞ୍ଚ ପନ ତେ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦଂ ଅତ୍ତନି ସମନୁପସ୍ସତୋ ଠାନସୋ ୱେଦନା ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେଯ୍ୟ।

‘‘ଯଥାରୂପେନ ଖୋ, ଗହପତି, ଧମ୍ମେ ଅପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ତଥାରୂପୋ ତେ ଧମ୍ମେ ଅପ୍ପସାଦୋ ନତ୍ଥି। ଅତ୍ଥି ଚ ଖୋ ତେ, ଗହପତି, ଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦୋ – ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଭଗୱତା ଧମ୍ମୋ…ପେ… ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ ୱିଞ୍ଞୂହୀତି। ତଞ୍ଚ ପନ ତେ ଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦଂ ଅତ୍ତନି ସମନୁପସ୍ସତୋ ଠାନସୋ ୱେଦନା ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେଯ୍ୟ।

‘‘ଯଥାରୂପେନ ଖୋ, ଗହପତି, ସଙ୍ଘେ ଅପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ତଥାରୂପୋ ତେ ସଙ୍ଘେ ଅପ୍ପସାଦୋ ନତ୍ଥି। ଅତ୍ଥି ଚ ଖୋ ତେ, ଗହପତି, ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦୋ – ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ…ପେ… ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସାତି। ତଞ୍ଚ ପନ ତେ ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦଂ ଅତ୍ତନି ସମନୁପସ୍ସତୋ ଠାନସୋ ୱେଦନା ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେଯ୍ୟ।

‘‘ଯଥାରୂପେନ ଖୋ, ଗହପତି, ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ତଥାରୂପଂ ତେ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଂ ନତ୍ଥି। ଅତ୍ଥି ଚ ଖୋ ତେ, ଗହପତି, ଅରିଯକନ୍ତାନି ସୀଲାନି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକାନି। ତାନି ଚ ପନ ତେ ଅରିଯକନ୍ତାନି ସୀଲାନି ଅତ୍ତନି ସମନୁପସ୍ସତୋ ଠାନସୋ ୱେଦନା ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେଯ୍ୟ।

‘‘ଯଥାରୂପାଯ ଖୋ, ଗହପତି, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ତଥାରୂପା ତେ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ନତ୍ଥି। ଅତ୍ଥି ଚ ଖୋ ତେ, ଗହପତି, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। ତଞ୍ଚ ପନ ତେ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଅତ୍ତନି ସମନୁପସ୍ସତୋ ଠାନସୋ ୱେଦନା ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେଯ୍ୟ।

‘‘ଯଥାରୂପେନ ଖୋ, ଗହପତି, ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି , ତଥାରୂପୋ ତେ ମିଚ୍ଛାସଙ୍କପ୍ପୋ ନତ୍ଥି। ଅତ୍ଥି ଚ ଖୋ ତେ, ଗହପତି, ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ। ତଞ୍ଚ ପନ ତେ ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପଂ ଅତ୍ତନି

ସମନୁପସ୍ସତୋ ଠାନସୋ ୱେଦନା ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେୟ୍ୟ।

‘‘ଯଥାରୂପାଯ ଖୋ, ଗହପତି, ମିଚ୍ଛାୱାଚାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ତଥାରୂପା ତେ ମିଚ୍ଛାୱାଚା ନତ୍ଥି। ଅତ୍ଥି ଚ ଖୋ ତେ, ଗହପତି, ସମ୍ମାୱାଚା। ତଞ୍ଚ ପନ ତେ ସମ୍ମାୱାଚଂ ଅତ୍ତନି ସମନୁପସ୍ସତୋ ଠାନସୋ ୱେଦନା ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେୟ୍ୟ।

‘‘ଯଥାରୂପେନ ଖୋ, ଗହପତି, ମିଚ୍ଛାକମ୍ମନ୍ତେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ତଥାରୂପୋ ତେ ମିଚ୍ଛାକମ୍ମନ୍ତୋ ନତ୍ଥି। ଅତ୍ଥି ଚ ଖୋ ତେ, ଗହପତି, ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ। ତଞ୍ଚ ପନ ତେ ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତଂ ଅତ୍ତନି ସମନୁପସ୍ସତୋ ଠାନସୋ ୱେଦନା ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେୟ୍ୟ।

‘‘ଯଥାରୂପେନ ଖୋ, ଗହପତି, ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ତଥାରୂପୋ ତେ ମିଚ୍ଛାଆଜୀୱୋ ନତ୍ଥି। ଅତ୍ଥି ଚ ଖୋ ତେ, ଗହପତି, ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ। ତଞ୍ଚ ପନ ତେ ସମ୍ମାଆଜୀୱଂ ଅତ୍ତନି ସମନୁପସ୍ସତୋ ଠାନସୋ ୱେଦନା ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେୟ୍ୟ।

‘‘ଯଥାରୂପେନ ଖୋ, ଗହପତି, ମିଚ୍ଛାୱାଯାମେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ତଥାରୂପୋ ତେ ମିଚ୍ଛାୱାଯାମୋ ନତ୍ଥି। ଅତ୍ଥି ଚ ଖୋ ତେ, ଗହପତି, ସମ୍ମାୱାଯାମୋ। ତଞ୍ଚ ପନ ତେ ସମ୍ମାୱାଯାମଂ ଅତ୍ତନି ସମନୁପସ୍ସତୋ ଠାନସୋ ୱେଦନା ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେୟ୍ୟ।

‘‘ଯଥାରୂପାଯ ଖୋ, ଗହପତି, ମିଚ୍ଛାସତିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ତଥାରୂପା ତେ ମିଚ୍ଛାସତି ନତ୍ଥି। ଅତ୍ଥି ଚ ଖୋ ତେ, ଗହପତି, ସମ୍ମାସତି। ତଞ୍ଚ ପନ ତେ ସମ୍ମାସତିଂ ଅତ୍ତନି ସମନୁପସ୍ସତୋ ଠାନସୋ ୱେଦନା ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେୟ୍ୟ।

‘‘ଯଥାରୂପେନ ଖୋ, ଗହପତି, ମିଚ୍ଛାସମାଧିନା ସମନ୍ନାଗତୋ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି , ତଥାରୂପୋ ତେ ମିଚ୍ଛାସମାଧି ନତ୍ଥି। ଅତ୍ଥି ଚ ଖୋ ତେ, ଗହପତି, ସମ୍ମାସମାଧି। ତଞ୍ଚ ପନ ତେ ସମ୍ମାସମାଧିଂ ଅତ୍ତନି ସମନୁପସ୍ସତୋ ଠାନସୋ ୱେଦନା ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେୟ୍ୟ।

‘‘ଯଥାରୂପେନ ଖୋ, ଗହପତି, ମିଚ୍ଛାଞାଣେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ତଥାରୂପଂ ତେ ମିଚ୍ଛାଞାଣଂ ନତ୍ଥି। ଅତ୍ଥି ଚ ଖୋ ତେ, ଗହପତି, ସମ୍ମାଞାଣଂ। ତଞ୍ଚ ପନ ତେ ସମ୍ମାଞାଣଂ ଅତ୍ତନି ସମନୁପସ୍ସତୋ ଠାନସୋ ୱେଦନା ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେୟ୍ୟ।

‘‘ଯଥାରୂପାଯ ଖୋ, ଗହପତି, ମିଚ୍ଛାୱିମୁତ୍ତିଯା ସମନ୍ନାଗତୋ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କାଯସ୍ସ ଭେଦା ପରଂ ମରଣା ଅପାଯଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ୱିନିପାତଂ ନିରଯଂ ଉପପଜ୍ଜତି, ତଥାରୂପା ତେ ମିଚ୍ଛାୱିମୁତ୍ତି ନତ୍ଥି। ଅତ୍ଥି ଚ ଖୋ ତେ, ଗହପତି, ସମ୍ମାୱିମୁତ୍ତି। ତଞ୍ଚ ପନ ତେ ସମ୍ମାୱିମୁତ୍ତିଂ ଅତ୍ତନି ସମନୁପସ୍ସତୋ ଠାନସୋ ୱେଦନା ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେୟ୍ୟା’’ତି।

ଅଥ ଖୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ଠାନସୋ ୱେଦନା ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭିଂସୁ। ଅଥ ଖୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଗହପତି ଆଯସ୍ମନ୍ତଞ୍ଚ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଞ୍ଚ ଆନନ୍ଦଂ ସକେନେୱ ଥାଲିପାକେନ ପରିୱିସି। ଅଥ ଖୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଗହପତି ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସାରିପୁତ୍ତଂ ଭୁତ୍ତାୱିଂ ଓନୀତପତ୍ତପାଣିଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ନୀଚାସନଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକଂ ଗହପତିଂ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଇମାହି ଗାଥାହି ଅନୁମୋଦି –

‘‘ଯସ୍ସ ସଦ୍ଧା ତଥାଗତେ, ଅଚଲା ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତା;

ସୀଲଞ୍ଚ ଯସ୍ସ କଲ୍ୟାଣଂ, ଅରିଯକନ୍ତଂ ପସଂସିତଂ।

‘‘ସଙ୍ଘେ ପସାଦୋ ଯସ୍ସତ୍ଥି, ଉଜୁଭୂତଞ୍ଚ ଦସ୍ସନଂ;

ଅଦଲିଦୋତି [ଅଦଢଇଦୋତି (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ।)] ତଂ ଆହୁ, ଅମୋଘଂ ତସ୍ସ ଜୀୱିତଂ।

‘‘ତସ୍ମା ସଦ୍ଧଞ୍ଚ ସୀଲଞ୍ଚ, ପସାଦଂ ଧମ୍ମଦସ୍ସନଂ;

ଅନୁଯୁଞ୍ଜେଥ ମେଧାୱୀ, ସରଂ ବୁଦ୍ଧାନସାସନ’’ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକଂ ଗହପତିଂ ଇମାହି ଗାଥାହି ଅନୁମୋଦିତ୍ୱା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କାମି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ହନ୍ଦ! କୁତୋ ନୁ ତ୍ୱଂ, ଆନନ୍ଦ, ଆଗଚ୍ଛସି ଦିୱାଦିୱସ୍ସା’’ତି? ‘‘ଆଯସ୍ମତା, ଭନ୍ତେ, ସାରିପୁତ୍ତେନ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଗହପତି ଇମିନା ଚ ଇମିନା ଚ ଓୱାଦେନ ଓୱଦିତୋ’’ତି। ‘‘ପଣ୍ଡିତୋ, ଆନନ୍ଦ, ସାରିପୁତ୍ତୋ; ମହାପଞ୍ଞୋ, ଆନନ୍ଦ, ସାରିପୁତ୍ତୋ, ଯତ୍ର ହି ନାମ ଚତ୍ତାରି ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗାନି ଦସହାକାରେହି ୱିଭଜିସ୍ସତୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଦୁତିଯଅନାଥପିଣ୍ଡିକସୁତ୍ତଂ

୧୦୨୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଗହପତି ଆବାଧିକୋ ହୋତି ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ଅଥ ଖୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ ଗହପତି ଅଞ୍ଞତରଂ ପୁରିସଂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଏହି ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ମମ ୱଚନେନ ଆଯସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦ – ‘ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ, ଭନ୍ତେ, ଗହପତି ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ସୋ ଆଯସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦତୀ’ତି। ଏୱଞ୍ଚ ୱଦେହି – ‘ସାଧୁ କିର, ଭନ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମତୁ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯା’’’ତି।

‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ପଟିସ୍ସୁତ୍ୱା ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ପୁରିସୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଆନନ୍ଦଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଅନାଥପିଣ୍ଡିକୋ, ଭନ୍ତେ, ଗହପତି ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ। ସୋ ଆଯସ୍ମତୋ ଆନନ୍ଦସ୍ସ ପାଦେ ସିରସା ୱନ୍ଦତି। ଏୱଞ୍ଚ ୱଦତି – ‘ସାଧୁ କିର, ଭନ୍ତେ, ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଯେନ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମତୁ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯା’’’ତି। ଅଧିୱାସେସି ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଯେନ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଗହପତିସ୍ସ ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ନିସଜ୍ଜ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକଂ ଗହପତିଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘କଚ୍ଚି ତେ, ଗହପତି, ଖମନୀଯଂ, କଚ୍ଚି ଯାପନୀଯଂ? କଚ୍ଚି ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ପଟିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ଅଭିକ୍କମନ୍ତି; ପଟିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୋ ଅଭିକ୍କମୋ’’ତି? ‘‘ନ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଖମନୀଯଂ ନ ଯାପନୀଯଂ। ବାଳ୍ହା ମେ ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଅଭିକ୍କମନ୍ତି, ନୋ ପଟିକ୍କମନ୍ତି; ଅଭିକ୍କମୋସାନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ନୋ ପଟିକ୍କମୋ’’ତି।

‘‘ଚତୂହି ଖୋ, ଗହପତି, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଅସ୍ସୁତୱତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ହୋତି ଉତ୍ତାସୋ, ହୋତି ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ, ହୋତି ସମ୍ପରାଯିକଂ ମରଣଭଯଂ। କତମେହି ଚତୂହି? ଇଧ, ଗହପତି, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ତଞ୍ଚ ପନସ୍ସ ବୁଦ୍ଧେ ଅପ୍ପସାଦଂ ଅତ୍ତନି ସମନୁପସ୍ସତୋ ହୋତି ଉତ୍ତାସୋ, ହୋତି ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ, ହୋତି ସମ୍ପରାଯିକଂ ମରଣଭଯଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଗହପତି, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଧମ୍ମେ ଅପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ତଞ୍ଚ ପନସ୍ସ ଧମ୍ମେ ଅପ୍ପସାଦଂ ଅତ୍ତନି ସମନୁପସ୍ସତୋ ହୋତି ଉତ୍ତାସୋ, ହୋତି ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ, ହୋତି ସମ୍ପରାଯିକଂ ମରଣଭଯଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଗହପତି, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ସଙ୍ଘେ ଅପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ତଞ୍ଚ ପନସ୍ସ ସଙ୍ଘେ ଅପ୍ପସାଦଂ ଅତ୍ତନି ସମନୁପସ୍ସତୋ ହୋତି ଉତ୍ତାସୋ, ହୋତି ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ, ହୋତି ସମ୍ପରାଯିକଂ ମରଣଭଯଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଗହପତି, ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି। ତଞ୍ଚ ପନସ୍ସ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଂ ଅତ୍ତନି ସମନୁପସ୍ସତୋ ହୋତି ଉତ୍ତାସୋ,

ହୋତି ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ, ହୋତି ସମ୍ପରାୟିକଂ ମରଣଭୟଂ। ଇମେହି ଖୋ, ଗହପତି, ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଅସ୍ସୁତୱତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ହୋତି ଉତ୍ତାସୋ, ହୋତି ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ, ହୋତି ସମ୍ପରାୟିକଂ ମରଣଭୟଂ।

‘‘ଚତୂହି ଖୋ, ଗହପତି, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ସୁତୱତୋ ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ନ ହୋତି ଉତ୍ତାସୋ, ନ ହୋତି ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ, ନ ହୋତି ସମ୍ପରାୟିକଂ ମରଣଭୟଂ। କତମେହି ଚତୂହି? ଇଧ, ଗହପତି, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା… ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ତଞ୍ଚ ପନସ୍ସ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦଂ ଅତ୍ତନି ସମନୁପସ୍ସତୋ ନ ହୋତି ଉତ୍ତାସୋ, ନ ହୋତି ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ, ନ ହୋତି ସମ୍ପରାୟିକଂ ମରଣଭୟଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଗହପତି, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଭଗୱତା ଧମ୍ମୋ…ପେ… ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ ୱିଞ୍ଞୂହୀତି। ତଞ୍ଚ ପନସ୍ସ ଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦଂ ଅତ୍ତନି ସମନୁପସ୍ସତୋ ନ ହୋତି ଉତ୍ତାସୋ, ନ ହୋତି ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ, ନ ହୋତି ସମ୍ପରାୟିକଂ ମରଣଭୟଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଗହପତି, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ… ପେ… ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସାତି। ତଞ୍ଚ ପନସ୍ସ ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦଂ ଅତ୍ତନି ସମନୁପସ୍ସତୋ ନ ହୋତି ଉତ୍ତାସୋ, ନ ହୋତି ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ, ନ ହୋତି ସମ୍ପରାୟିକଂ ମରଣଭୟଂ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଗହପତି, ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋ ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ତାନି ଚ ପନସ୍ସ ଅରିୟକନ୍ତାନି ସୀଲାନି ଅତ୍ତନି ସମନୁପସ୍ସତୋ ନ ହୋତି ଉତ୍ତାସୋ, ନ ହୋତି ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ, ନ ହୋତି ସମ୍ପରାୟିକଂ ମରଣଭୟଂ। ଇମେହି ଖୋ, ଗହପତି, ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ସୁତୱତୋ ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ନ ହୋତି ଉତ୍ତାସୋ, ନ ହୋତି ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ, ନ ହୋତି ସମ୍ପରାୟିକଂ ମରଣଭୟ’’ନ୍ତି।

‘‘ନାହଂ, ଭନ୍ତେ ଆନନ୍ଦ, ଭାୟାମି। କ୍ୟାହଂ ଭାୟିସ୍ସାମି! ଅହଞ୍ହି, ଭନ୍ତେ, ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋମି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା… ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋମି – ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ…ପେ… ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସାତି। ୟାନି ଚିମାନି, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ଗିହିସାମୀଚିକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ଦେସିତାନି, ନାହଂ ତେସଂ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ତନି ଖଣ୍ଡଂ ସମନୁପସ୍ସାମୀ’’ତି । ‘‘ଲାଭା ତେ, ଗହପତି, ସୁଲଦ୍ଧଂ ତେ, ଗହପତି! ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ତୟା, ଗହପତି, ବ୍ୟାକତ’’ନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ପଠମଭୟୱେରୂପସନ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୦୨୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକଂ ଗହପତିଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ୟତୋ ଖୋ, ଗହପତି, ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ପଞ୍ଚ ଭୟାନି ୱେରାନି ୱୂପସନ୍ତାନି ଚ ହୋନ୍ତି, ଚତୂହି ଚ ସୋତାପତ୍ତିୟଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅରିୟୋ ଚସ୍ସ ଞାୟୋ ପଞ୍ଞାୟ ସୁଦିଟ୍ଠୋ ହୋତି ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧୋ, ସୋ ଆକଙ୍ଖମାନୋ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ବ୍ୟାକରେୟ୍ୟ – ‘ଖୀଣନିରୟୋମ୍ହି ଖୀଣତିରଚ୍ଛାନୟୋନି [ଖୀଣତିରଚ୍ଛାନୟୋନିୟୋ (ସବ୍ବତ୍ଥ)] ଖୀଣପେତ୍ତିୱିସୟୋ ଖୀଣାପାୟଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତୋ; ସୋତାପନ୍ନୋହମସ୍ମି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣୋ’’’।

‘‘କତମାନି ପଞ୍ଚ ଭୟାନି ୱେରାନି ୱୂପସନ୍ତାନି ହୋନ୍ତି? ୟଂ, ଗହପତି, ପାଣାତିପାତୀ ପାଣାତିପାତପ୍ପଚ୍ଚୟା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକମ୍ପି ଭୟଂ ୱେରଂ ପସୱତି, ସମ୍ପରାୟିକମ୍ପି ଭୟଂ ୱେରଂ ପସୱତି, ଚେତସିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦିୟତି। ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତସ୍ସ ଏୱଂ ତଂ ଭୟଂ ୱେରଂ ୱୂପସନ୍ତଂ ହୋତି। ୟଂ, ଗହପତି, ଅଦିନ୍ନାଦାୟୀ…ପେ… ୟଂ, ଗହପତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରୀ…ପେ… ୟଂ, ଗହପତି, ମୁସାୱାଦୀ…ପେ… ୟଂ, ଗହପତି, ସୁରାମେରୟମଜ୍ଜପ୍ପମାଦଟ୍ଠାୟୀ ସୁରାମେରୟମଜ୍ଜପ୍ପମାଦଟ୍ଠାନପ୍ପଚ୍ଚୟା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକମ୍ପି ଭୟଂ ୱେରଂ ପସୱତି, ସମ୍ପରାୟିକମ୍ପି ଭୟଂ ୱେରଂ ପସୱତି, ଚେତସିକମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ ଦୋମନସ୍ସଂ ପଟିସଂୱେଦିୟତି। ସୁରାମେରୟମଜ୍ଜପ୍ପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତସ୍ସ ଏୱଂ ତଂ ଭୟଂ ୱେରଂ ୱୂପସନ୍ତଂ ହୋତି। ଇମାନି ପଞ୍ଚ ଭୟାନି ୱେରାନି ୱୂପସନ୍ତାନି ହୋନ୍ତି।

‘‘କତମେହି ଚତୂହି ସୋତାପତ୍ତିୟଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି? ଇଧ, ଗହପତି, ଅରିୟସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ

ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଇମେହି ଚତୂହି ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି।

‘‘କତମୋ ଚସ୍ସ ଅରିଯୋ ଞାଯୋ ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠୋ ହୋତି ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧୋ? ଇଧ, ଗହପତି, ଅରିଯସାୱକୋ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଞ୍ଞେୱ ସାଧୁକଂ ଯୋନିସୋ ମନସି କରୋତି – ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସତି ଇଦଂ ହୋତି, ଇମସ୍ସୁପ୍ପାଦା ଇଦଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି; ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ଅସତି ଇଦଂ ନ ହୋତି, ଇମସ୍ସ ନିରୋଧା ଇଦଂ ନିରୁଜ୍ଝତି; ଯଦିଦଂ ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଖାରା, ସଙ୍ଖାରପଚ୍ଚଯା ୱିଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ହୋତି। ଅୱିଜ୍ଜାଯ ତ୍ୱେୱ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ…ପେ… ଫସ୍ସନିରୋଧା ୱେଦନାନିରୋଧୋ, ୱେଦନାନିରୋଧା ତଣ୍ହାନିରୋଧୋ… ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ନିରୋଧୋ ହୋତି। ଅଯମସ୍ସ ଅରିଯୋ ଞାଯୋ ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠୋ ହୋତି ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧୋ।

‘‘ଯତୋ ଖୋ, ଗହପତି, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଇମାନି ପଞ୍ଚ ଭଯାନି ୱେରାନି ୱୂପସନ୍ତାନି ହୋନ୍ତି, ଇମେହି ଚତୂହି ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅଯଞ୍ଚସ୍ସ ଅରିଯୋ ଞାଯୋ ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠୋ ହୋତି ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧୋ । ସୋ ଆକଙ୍ଖମାନୋ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟ – ‘ଖୀଣନିରଯୋମ୍ହି ଖୀଣତିରଚ୍ଛାନଯୋନି ଖୀଣପେତ୍ତିୱିସଯୋ ଖୀଣାପାଯଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତୋ; ସୋତାପନ୍ନୋହମସ୍ମି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ’’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଦୁତିଯଭଯୱେରୂପସନ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୦୨୫। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ…ପେ… ‘‘ଯତୋ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଇମାନି ପଞ୍ଚ ଭଯାନି ୱେରାନି ୱୂପସନ୍ତାନି ହୋନ୍ତି, ଇମେହି ଚତୂହି ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି, ଅଯଞ୍ଚସ୍ସ ଅରିଯୋ ଞାଯୋ ପଞ୍ଞାଯ ସୁଦିଟ୍ଠୋ ହୋତି ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧୋ; ସୋ ଆକଙ୍ଖମାନୋ ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତାନଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟ – ‘ଖୀଣନିରଯୋମ୍ହି ଖୀଣତିରଚ୍ଛାନଯୋନି ଖୀଣପେତ୍ତିୱିସଯୋ ଖୀଣାପାଯଦୁଗ୍ଗତିୱିନିପାତୋ; ସୋତାପନ୍ନୋହମସ୍ମି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ’’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ନନ୍ଦକଲିଚ୍ଛୱିସୁତ୍ତଂ

୧୦୨୬। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ୱେସାଲିଯଂ ୱିହରତି ମହାୱନେ କୂଟାଗାରସାଲାଯଂ। ଅଥ ଖୋ ନନ୍ଦକୋ ଲିଚ୍ଛୱିମହାମତ୍ତୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ନନ୍ଦକଂ ଲିଚ୍ଛୱିମହାମତ୍ତଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଚତୂହି ଖୋ, ନନ୍ଦକ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ। କତମେହି ଚତୂହି? ଇଧ, ନନ୍ଦକ, ଅରିଯସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଇମେହି ଖୋ, ନନ୍ଦକ, ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ।

‘‘ଇମେହି ଚ ପନ, ନନ୍ଦକ, ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯସାୱକୋ ଆଯୁନା ସଂଯୁତ୍ତୋ ହୋତି ଦିବ୍ବେନପି ମାନୁସେନପି; ୱଣ୍ଣେନ ସଂଯୁତ୍ତୋ ହୋତି ଦିବ୍ବେନପି ମାନୁସେନପି; ସୁଖେନ ସଂଯୁତ୍ତୋ ହୋତି ଦିବ୍ବେନପି ମାନୁସେନପି; ଯସେନ ସଂଯୁତ୍ତୋ ହୋତି ଦିବ୍ବେନପି ମାନୁସେନପି; ଆଧିପତେଯ୍ୟେନ ସଂଯୁତ୍ତୋ ହୋତି ଦିବ୍ବେନପି ମାନୁସେନପି। ତଂ ଖୋ ପନାହଂ, ନନ୍ଦକ , ନାଞ୍ଞସ୍ସ ସମଣସ୍ସ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱା ସୁତ୍ୱା ୱଦାମି। ଅପି ଚ ଯଦେୱ ମଯା ସାମଂ ଞାତଂ ସାମଂ ଦିଟ୍ଠଂ ସାମଂ ୱିଦିତଂ, ତଦେୱାହଂ ୱଦାମୀ’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଅଞ୍ଞତରୋ ପୁରିସୋ ନନ୍ଦକଂ ଲିଚ୍ଛୱିମହାମତ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ନହାନକାଲୋ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ଅଲଂ ଦାନି, ଭଣେ, ଏତେନ ବାହିରେନ ନହାନେନ। ଅଲମିଦଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତଂ ନହାନଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଯଦିଦଂ – ଭଗୱତି ପସାଦୋ’’ତି। ଦସମଂ।

ସରଣାନିୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ମହାନାମେନ ଦ୍ୱେ ୱୁତ୍ତା, ଗୋଧା ଚ ସରଣା ଦୁୱେ;

ଦ୍ୱେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକା, ଦ୍ୱେ ୱେରଭଯେନ ଚ;

ଲିଚ୍ଛୱୀ ଦସମୋ ୱୁତ୍ତୋ, ୱଗ୍ଗୋ ତେନ ପୱୁଚ୍ଚତୀତି।

୪। ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଠମପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୧୦୨୭। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦା କୁସଲାଭିସନ୍ଦା ସୁଖସ୍ସାହାରା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଅଯଂ ପଠମୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୋ କୁସଲାଭିସନ୍ଦୋ ସୁଖସ୍ସାହାରୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ସ୍ୱାକ୍ଖାତୋ ଭଗୱତା ଧମ୍ମୋ…ପେ… ପଚ୍ଚତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ ୱିଞ୍ଞୂହୀତି। ଅଯଂ ଦୁତିଯୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୋ କୁସଲାଭିସନ୍ଦୋ ସୁଖସ୍ସାହାରୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭଗୱତୋ ସାୱକସଙ୍ଘୋ…ପେ… ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସାତି। ଅଯଂ ତତିଯୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୋ କୁସଲାଭିସନ୍ଦୋ ସୁଖସ୍ସାହାରୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଅଯଂ ଚତୁତ୍ଥୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୋ କୁସଲାଭିସନ୍ଦୋ ସୁଖସ୍ସାହାରୋ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦା କୁସଲାଭିସନ୍ଦା ସୁଖସ୍ସାହାରା’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ଦୁତିଯପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୧୦୨୮। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦା କୁସଲାଭିସନ୍ଦା ସୁଖସ୍ସାହାରା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଅଯଂ ପଠମୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୋ କୁସଲାଭିସନ୍ଦୋ ସୁଖସ୍ସାହାରୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ…।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ୱିଗତମଲମଚ୍ଛେରେନ ଚେତସା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତି ମୁତ୍ତଚାଗୋ ପଯତପାଣି ୱୋସ୍ସଗ୍ଗରତୋ ଯାଚଯୋଗୋ ଦାନସଂୱିଭାଗରତୋ। ଅଯଂ ଚତୁତ୍ଥୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୋ କୁସଲାଭିସନ୍ଦୋ ସୁଖସ୍ସାହାରୋ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦା କୁସଲାଭିସନ୍ଦା ସୁଖସ୍ସାହାରା’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ତତିଯପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୧୦୨୯। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦା କୁସଲାଭିସନ୍ଦା ସୁଖସ୍ସାହାରା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଅଯଂ ପଠମୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୋ କୁସଲାଭିସନ୍ଦୋ ସୁଖସ୍ସାହାରୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ…।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ପଞ୍ଞୱା ହୋତି ଉଦଯତ୍ଥଗାମିନିଯା ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯାଯ ନିବ୍ବେଧିକାଯ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯଗାମିନିଯା। ଅଯଂ ଚତୁତ୍ଥୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୋ କୁସଲାଭିସନ୍ଦୋ ସୁଖସ୍ସାହାରୋ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦା କୁସଲାଭିସନ୍ଦା

ସୁଖସ୍ସାହାରା’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ପଠମଦେୱପଦସୁତ୍ତଂ

୧୦୩୦। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ଚତ୍ତାରିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱାନଂ ଦେୱପଦାନି ଅୱିସୁଦ୍ଧାନଂ ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା ଅପରିଯୋଦାତାନଂ ସତ୍ତାନଂ ପରିଯୋଦପନାଯ।

କତମାନି ଚତ୍ତାରି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଇଦଂ ପଠମଂ ଦେୱାନଂ ଦେୱପଦଂ ଅୱିସୁଦ୍ଧାନଂ ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା ଅପରିଯୋଦାତାନଂ ସତ୍ତାନଂ ପରିଯୋଦପନାଯ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ…।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଇଦଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଦେୱାନଂ ଦେୱପଦଂ ଅୱିସୁଦ୍ଧାନଂ ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା ଅପରିଯୋଦାତାନଂ ସତ୍ତାନଂ ପରିଯୋଦପନାଯ। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରି ଦେୱାନଂ ଦେୱପଦାନି ଅୱିସୁଦ୍ଧାନଂ ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା ଅପରିଯୋଦାତାନଂ ସତ୍ତାନଂ ପରିଯୋଦପନାଯା’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦୁତିଯଦେୱପଦସୁତ୍ତଂ

୧୦୩୧। ‘‘ଚତ୍ତାରିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱାନଂ ଦେୱପଦାନି ଅୱିସୁଦ୍ଧାନଂ ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା ଅପରିଯୋଦାତାନଂ ସତ୍ତାନଂ ପରିଯୋଦପନାଯ।

‘‘କତମାନି ଚତ୍ତାରି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଦେୱାନଂ ଦେୱପଦ’ନ୍ତି? ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝପରମେ ଖ୍ୱାହଂ ଏତରହି ଦେୱେ ସୁଣାମି। ନ ଚ ଖୋ ପନାହଂ କିଞ୍ଚି ବ୍ୟାବାଧେମି ତସଂ ୱା ଥାୱରଂ ୱା। ଅଦ୍ଧାହଂ ଦେୱପଦଧମ୍ମସମନ୍ନାଗତୋ ୱିହରାମୀ’’’ତି। ଇଦଂ ପଠମଂ ଦେୱାନଂ ଦେୱପଦଂ ଅୱିସୁଦ୍ଧାନଂ ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା ଅପରିଯୋଦାତାନଂ ସତ୍ତାନଂ ପରିଯୋଦପନାଯ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ…।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ସୋ ଇତି ପଟିସଞ୍ଚିକ୍ଖତି – ‘କିଂ ନୁ ଖୋ ଦେୱାନଂ ଦେୱପଦ’ନ୍ତି ? ସୋ ଏୱଂ ପଜାନାତି – ‘ଅବ୍ୟାବଜ୍ଝପରମେ ଖ୍ୱାହଂ ଏତରହି ଦେୱେ ସୁଣାମି। ନ ଖୋ ପନାହଂ କିଞ୍ଚି ବ୍ୟାବାଧେମି ତସଂ ୱା ଥାୱରଂ ୱା। ଅଦ୍ଧାହଂ ଦେୱପଦଧମ୍ମସମନ୍ନାଗତୋ ୱିହରାମୀ’ତି। ଇଦଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଦେୱାନଂ ଦେୱପଦଂ ଅୱିସୁଦ୍ଧାନଂ ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା ଅପରିଯୋଦାତାନଂ ସତ୍ତାନଂ ପରିଯୋଦପନାଯ। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରି ଦେୱାନଂ ଦେୱପଦାନି ଅୱିସୁଦ୍ଧାନଂ ସତ୍ତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା ଅପରିଯୋଦାତାନଂ ସତ୍ତାନଂ ପରିଯୋଦପନାଯା’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦେୱସଭାଗସୁତ୍ତଂ

୧୦୩୨। ‘‘ଚତୂହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ଅତ୍ତମନା ଦେୱା ସଭାଗତଂ କଥେନ୍ତି। କତମେହି ଚତୂହି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଯା ତା ଦେୱତା ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତା ଇତୋ ଚୁତା ତତ୍ରୂପପନ୍ନା ତାସଂ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଯଥାରୂପେନ ଖୋ ମଯଂ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତା ତତୋ ଚୁତା ଇଧୂପପନ୍ନା, ଅରିଯସାୱକୋପି ତଥାରୂପେନ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ଏହୀତି ଦେୱାନଂ ସନ୍ତିକେ’’’ତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଯା ତା ଦେୱତା ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତା ଇତୋ ଚୁତା ତତ୍ରୂପପନ୍ନା ତାସଂ ଏୱଂ ହୋତି – ‘ଯଥାରୂପେହି ଖୋ ମଯଂ ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତା ତତୋ ଚୁତା ଇଧୂପପନ୍ନା, ଅରିଯସାୱକୋପି ତଥାରୂପେହି ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ

ଏହୀତି ଦେୱାନଂ ସନ୍ତିକେ’ତି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ଅତ୍ତମନା ଦେୱା ସଭାଗତଂ କଥେନ୍ତୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ମହାନାମସୁତ୍ତଂ

୧୦୩୩। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସକ୍କେସୁ ୱିହରତି କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ନିଗ୍ରୋଧାରାମେ। ଅଥ ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ –

‘‘କିତ୍ତାୱତା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଉପାସକୋ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ଯତୋ ଖୋ, ମହାନାମ, ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି, ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗତୋ ହୋତି – ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ମହାନାମ, ଉପାସକୋ ହୋତୀ’’ତି।

‘‘କିତ୍ତାୱତା ପନ, ଭନ୍ତେ, ଉପାସକୋ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ଯତୋ ଖୋ, ମହାନାମ, ଉପାସକୋ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପ୍ପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତୋ ହୋତି, – ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ମହାନାମ, ଉପାସକୋ ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତୀ’’ତି।

‘‘କିତ୍ତାୱତା ପନ, ଭନ୍ତେ, ଉପାସକୋ ସଦ୍ଧାସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ଇଧ, ମହାନାମ, ଉପାସକୋ ସଦ୍ଧୋ ହୋତି, ସଦ୍ଦହତି ତଥାଗତସ୍ସ ବୋଧିଂ – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ମହାନାମ, ଉପାସକୋ ସଦ୍ଧାସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତୀ’’ତି।

‘‘କିତ୍ତାୱତା ପନ, ଭନ୍ତେ, ଉପାସକୋ ଚାଗସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ଇଧ, ମହାନାମ, ଉପାସକୋ ୱିଗତମଲମଚ୍ଛେରେନ ଚେତସା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତି ମୁତ୍ତଚାଗୋ ପଯତପାଣି ୱୋସ୍ସଗ୍ଗରତୋ ଯାଚଯୋଗୋ ଦାନସଂୱିଭାଗରତୋ – ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ମହାନାମ, ଉପାସକୋ ଚାଗସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତୀ’’ତି।

‘‘କିତ୍ତାୱତା ପନ, ଭନ୍ତେ, ଉପାସକୋ ପଞ୍ଞାସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ଇଧ, ମହାନାମ, ଉପାସକୋ ପଞ୍ଞୱା ହୋତି ଉଦଯତ୍ଥଗାମିନିଯା ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯାଯ ନିବ୍ବେଧିକାଯ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯଗାମିନିଯା – ଏତ୍ତାୱତା ଖୋ, ମହାନାମ, ଉପାସକୋ ପଞ୍ଞାସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ୱସ୍ସସୁତ୍ତଂ

୧୦୩୪। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପରିପବ୍ବତେ ଥୁଲ୍ଲଫୁସିତକେ ଦେୱେ ୱସ୍ସନ୍ତେ ତଂ ଉଦକଂ ଯଥାନିନ୍ନଂ ପୱତ୍ତମାନଂ ପବ୍ବତକନ୍ଦରପଦରସାଖା ପରିପୂରେତି, ପବ୍ବତକନ୍ଦରପଦରସାଖା ପରିପୂରା କୁସୋବ୍ଭେ ପରିପୂରେନ୍ତି, କୁସୋବ୍ଭା ପରିପୂରା ମହାସୋବ୍ଭେ ପରିପୂରେନ୍ତି, ମହାସୋବ୍ଭା ପରିପୂରା କୁନ୍ନଦିଯୋ ପରିପୂରେନ୍ତି, କୁନ୍ନଦିଯୋ ପରିପୂରା ମହାନଦିଯୋ ପରିପୂରେନ୍ତି, ମହାନଦିଯୋ ପରିପୂରା ମହାସମୁଦ୍ଦଂ [ମହାସମୁଦ୍ଦସାଗରଂ (ସବ୍ବତ୍ଥ) ସଂ। ନି। ୪।୭୦] ପରିପୂରେନ୍ତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଯୋ ଚ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦୋ, ଯୋ ଚ ଧମ୍ମେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦୋ, ଯୋ ଚ ସଙ୍ଘେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦୋ, ଯାନି ଚ ଅରିଯକନ୍ତାନି ସୀଲାନି – ଇମେ ଧମ୍ମା ସନ୍ଦମାନା ପାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆସୱାନଂ ଖଯାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। କାଳିଗୋଧସୁତ୍ତଂ

୧୦୩୫। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସକ୍କେସୁ ୱିହରତି କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ନିଗ୍ରୋଧାରାମେ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ଯେନ କାଳିଗୋଧାଯ ସାକିଯାନିଯା ନିୱେସନଂ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଆସନେ ନିସୀଦି। ଅଥ ଖୋ କାଳିଗୋଧା ସାକିଯାନୀ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ କାଳିଗୋଧଂ ସାକିଯାନିଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘ଚତୂହି ଖୋ, ଗୋଧେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତା ଅରିଯସାୱିକା ସୋତାପନ୍ନା ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମା ନିଯତା ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣା। କତମେହି ଚତୂହି? ଇଧ, ଗୋଧେ, ଅରିଯସାୱିକା ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତା ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ୱିଗତମଲମଚ୍ଛେରେନ ଚେତସା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତି ମୁତ୍ତଚାଗା ପଯତପାଣିନୀ [ପଯତପାଣୀ (ସବ୍ବତ୍ଥ) ୩।୩୦ ମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନସୁତ୍ତଂ ଓଲୋକେତବ୍ବଂ] ୱୋସ୍ସଗ୍ଗରତା ଯାଚଯୋଗା ଦାନସଂୱିଭାଗରତା। ଇମେହି ଖୋ, ଗୋଧେ, ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି

ସମନ୍ନାଗତା ଅରିଯସାୱିକା ସୋତାପନ୍ନା ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମା ନିଯତା ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣା’’ତି।

‘‘ଯାନିମାନି, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱତା ଚତ୍ତାରି ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗାନି ଦେସିତାନି, ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତେ ତେ ଧମ୍ମା ମଯି, ଅହଞ୍ଚ ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସନ୍ଦିସ୍ସାମି। ଅହଞ୍ହି, ଭନ୍ତେ, ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତା – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଯଂ ଖୋ ପନ କିଞ୍ଚି କୁଲେ ଦେଯ୍ଯଧମ୍ମଂ ସବ୍ବଂ ତଂ ଅପ୍ପଟିୱିଭତ୍ତଂ ସୀଲୱନ୍ତେହି କଲ୍ଯାଣଧମ୍ମେହୀ’’ତି। ‘‘ଲାଭା ତେ, ଗୋଧେ, ସୁଲଦ୍ଧଂ ତେ, ଗୋଧେ! ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ତଯା, ଗୋଧେ, ବ୍ଯାକତ’’ନ୍ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ନନ୍ଦିଯସକ୍କସୁତ୍ତଂ

୧୦୩୬। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ସକ୍କେସୁ ୱିହରତି କପିଲୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ନିଗ୍ରୋଧାରାମେ। ଅଥ ଖୋ ନନ୍ଦିଯୋ ସକ୍କୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ନନ୍ଦିଯୋ ସକ୍କୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଯସ୍ସେୱ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଚତ୍ତାରି ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗାନି ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ସବ୍ବଥା ସବ୍ବଂ ନତ୍ଥି ସ୍ୱେୱ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅରିଯସାୱକୋ ପମାଦୱିହାରୀ’’ତି।

‘‘‘ଯସ୍ସ ଖୋ, ନନ୍ଦିଯ, ଚତ୍ତାରି ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗାନି ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ସବ୍ବଥା ସବ୍ବଂ ନତ୍ଥି ତମହଂ ବାହିରୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନପକ୍ଖେ ଠିତୋ’ତି ୱଦାମି। ଅପି ଚ, ନନ୍ଦିଯ, ଯଥା ଅରିଯସାୱକୋ ପମାଦୱିହାରୀ ଚେୱ ହୋତି, ଅପ୍ପମାଦୱିହାରୀ ଚ ତଂ ସୁଣାହି, ସାଧୁକଂ ମନସି କରୋହି; ଭାସିସ୍ସାମୀ’’ତି। ‘‘ଏୱଂ , ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ନନ୍ଦିଯୋ ସକ୍କୋ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସି। ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ –

‘‘କଥଞ୍ଚ, ନନ୍ଦିଯ, ଅରିଯସାୱକୋ ପମାଦୱିହାରୀ ହୋତି? ଇଧ ନନ୍ଦିଯ, ଅରିଯସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ସୋ ତେନ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ନ ଉତ୍ତରି ୱାଯମତି ଦିୱା ପୱିୱେକାଯ, ରତ୍ତିଂ ପଟିସଲ୍ଲାନାଯ। ତସ୍ସ ଏୱଂ ପମତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ପାମୋଜ୍ଜଂ ନ ହୋତି। ପାମୋଜ୍ଜେ ଅସତି, ପୀତି ନ ହୋତି। ପୀତିଯା ଅସତି, ପସ୍ସଦ୍ଧି ନ ହୋତି। ପସ୍ସଦ୍ଧିଯା ଅସତି, ଦୁକ୍ଖଂ ୱିହରତି। ଦୁକ୍ଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ନ ସମାଧିଯତି। ଅସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ଧମ୍ମା ନ ପାତୁଭୱନ୍ତି। ଧମ୍ମାନଂ ଅପାତୁଭାୱା ପମାଦୱିହାରୀ ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖ୍ଯଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ନନ୍ଦିଯ, ଅରିଯସାୱକୋ ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ସୋ ତେହି ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ନ ଉତ୍ତରି ୱାଯମତି ଦିୱା ପୱିୱେକାଯ ରତ୍ତିଂ ପଟିସଲ୍ଲାନାଯ। ତସ୍ସ ଏୱଂ ପମତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ପାମୋଜ୍ଜଂ ନ ହୋତି। ପାମୋଜ୍ଜେ ଅସତି, ପୀତି ନ ହୋତି। ପୀତିଯା ଅସତି, ପସ୍ସଦ୍ଧି ନ ହୋତି। ପସ୍ସଦ୍ଧିଯା ଅସତି, ଦୁକ୍ଖଂ ୱିହରତି। ଦୁକ୍ଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ନ ସମାଧିଯତି । ଅସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ଧମ୍ମା ନ ପାତୁଭୱନ୍ତି। ଧମ୍ମାନଂ ଅପାତୁଭାୱା ପମାଦୱିହାରୀ ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖ୍ଯଂ ଗଚ୍ଛତି। ଏୱଂ ଖୋ, ନନ୍ଦିଯ, ଅରିଯସାୱକୋ ପମାଦୱିହାରୀ ହୋତି।

‘‘କଥଞ୍ଚ, ନନ୍ଦିଯ, ଅରିଯସାୱକୋ ଅପ୍ପମାଦୱିହାରୀ ହୋତି? ଇଧ, ନନ୍ଦିଯ, ଅରିଯସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ସୋ ତେନ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ଉତ୍ତରି ୱାଯମତି ଦିୱା ପୱିୱେକାଯ ରତ୍ତିଂ ପଟିସଲ୍ଲାନାଯ। ତସ୍ସ ଏୱଂ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ପାମୋଜ୍ଜଂ ଜାଯତି। ପମୁଦିତସ୍ସ ପୀତି ଜାଯତି। ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋ ପସ୍ସମ୍ଭତି। ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯୋ ସୁଖଂ ୱେଦିଯତି। ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି। ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ଧମ୍ମା ପାତୁଭୱନ୍ତି। ଧମ୍ମାନଂ ପାତୁଭାୱା ଅପ୍ପମାଦୱିହାରୀ ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖ୍ଯଂ ଗଚ୍ଛତି ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ନନ୍ଦିଯ, ଅରିଯସାୱକୋ ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ସୋ ତେହି ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ଅସନ୍ତୁଟ୍ଠୋ ଉତ୍ତରି ୱାଯମତି ଦିୱା ପୱିୱେକାଯ ରତ୍ତିଂ ପଟିସଲ୍ଲାନାଯ । ତସ୍ସ ଏୱଂ ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ୱିହରତୋ ପାମୋଜ୍ଜଂ ଜାଯତି। ପମୁଦିତସ୍ସ ପୀତି ଜାଯତି। ପୀତିମନସ୍ସ କାଯୋ ପସ୍ସମ୍ଭତି। ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯୋ ସୁଖଂ ୱେଦିଯତି। ସୁଖିନୋ ଚିତ୍ତଂ ସମାଧିଯତି। ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ ଧମ୍ମା ପାତୁଭୱନ୍ତି। ଧମ୍ମାନଂ ପାତୁଭାୱା ଅପ୍ପମାଦୱିହାରୀ ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖ୍ଯଂ ଗଚ୍ଛତି। ଏୱଂ ଖୋ, ନନ୍ଦିଯ, ଅରିଯସାୱକୋ ଅପ୍ପମାଦୱିହାରୀ ହୋତୀ’’ତି। ଦସମଂ।

ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅଭିସନ୍ଦା ତଯୋ ୱୁତ୍ତା, ଦୁୱେ ଦେୱପଦାନି ଚ;

ସଭାଗତଂ ମହାନାମୋ, ୱସ୍ସଂ କାଳିଇ ଚ ନନ୍ଦିଯାତି।

୫। ସଗାଥକପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଠମଅଭିସନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୧୦୩୭। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦା, କୁସଲାଭିସନ୍ଦା, ସୁଖସ୍ସାହାରା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଅଯଂ ପଠମୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୋ, କୁସଲାଭିସନ୍ଦୋ, ସୁଖସ୍ସାହାରୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ…।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକୋ ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଅଯଂ ଚତୁତ୍ଥୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୋ, କୁସଲାଭିସନ୍ଦୋ, ସୁଖସ୍ସାହାରୋ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ , ଚତ୍ତାରୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦା, କୁସଲାଭିସନ୍ଦା, ସୁଖସ୍ସାହାରା।

‘‘ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୂହି ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦେହି କୁସଲାଭିସନ୍ଦେହି ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ନ ସୁକରଂ ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ପମାଣଂ ଗଣେତୁଂ – ‘ଏତ୍ତକୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୋ, କୁସଲାଭିସନ୍ଦୋ, ସୁଖସ୍ସାହାରୋ’ତି। ଅଥ ଖୋ ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟୋ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟୋ ମହାପୁଞ୍ଞକ୍ଖନ୍ଧୋ ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାସମୁଦ୍ଦେ ନ ସୁକରଂ ଉଦକସ୍ସ ପମାଣଂ ଗଣେତୁଂ – ‘ଏତ୍ତକାନି ଉଦକାଳହକାନୀ’ତି ୱା ‘ଏତ୍ତକାନି ଉଦକାଳହକସତାନୀ’ତି ୱା ‘ଏତ୍ତକାନି ଉଦକାଳହକସହସ୍ସାନୀ’ତି ୱା ‘ଏତ୍ତକାନି ଉଦକାଳହକସତସହସ୍ସାନୀ’ତି ୱାତି। ଅଥ ଖୋ ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟୋ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟୋ ମହାଉଦକକ୍ଖନ୍ଧୋ ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେହି ଚତୂହି ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦେହି କୁସଲାଭିସନ୍ଦେହି ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ନ ସୁକରଂ ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ପମାଣଂ ଗଣେତୁଂ – ‘ଏତ୍ତକୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୋ, କୁସଲାଭିସନ୍ଦୋ, ସୁଖସ୍ସାହାରୋ’ତି। ଅଥ ଖୋ ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟୋ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟୋ ମହାପୁଞ୍ଞକ୍ଖନ୍ଧୋ ତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସୁଗତୋ ଅଥାପରଂ ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା –

‘‘ମହୋଦଧିଂ ଅପରିମିତଂ ମହାସରଂ,

ବହୁଭେରୱଂ ରତନଗଣାନମାଲଯଂ;

ନଜ୍ଜୋ ଯଥା ନରଗଣସଙ୍ଘସେୱିତା,

ପୁଥୂ ସୱନ୍ତୀ ଉପଯନ୍ତି ସାଗରଂ।

‘‘ଏୱଂ ନରଂ ଅନ୍ନପାନୱତ୍ଥଦଦଂ,

ସେଯ୍ୟାନି ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣସ୍ସ [ସଜ୍ଜତ୍ଥରଣସ୍ସ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଦାଯକଂ;

ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଧାରା ଉପଯନ୍ତି ପଣ୍ଡିତଂ,

ନଜ୍ଜୋ ଯଥା ୱାରିୱହାୱ ସାଗର’’ନ୍ତି। ପଠମଂ;

୨। ଦୁତିୟଅଭିସନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୧୦୩୮। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ , ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦା, କୁସଲାଭିସନ୍ଦା, ସୁଖସ୍ସାହାରା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରିୟସାଵକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗଵା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵାତି। ଅୟଂ ପଠମୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୋ କୁସଲାଭିସନ୍ଦୋ ସୁଖସ୍ସାହାରୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରିୟସାଵକୋ ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ…।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରିୟସାଵକୋ ଵିଗତମଲମଚ୍ଛେରେନ ଚେତସା ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାଵସତି ମୁତ୍ତଚାଗୋ ପୟତପାଣି ଵୋସ୍ସଗ୍ଗରତୋ ୟାଚୟୋଗୋ ଦାନସଂଵିଭାଗରତୋ। ଅୟଂ ଚତୁତ୍ଥୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୋ କୁସଲାଭିସନ୍ଦୋ ସୁଖସ୍ସାହାରୋ । ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତ୍ତାରୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦା, କୁସଲାଭିସନ୍ଦା, ସୁଖସ୍ସାହାରା।

‘‘ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତୂହି ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦେହି କୁସଲାଭିସନ୍ଦେହି ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଅରିୟସାଵକସ୍ସ ନ ସୁକରଂ ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ପମାଣଂ ଗଣେତୁଂ – ‘ଏତ୍ତକୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୋ, କୁସଲାଭିସନ୍ଦୋ , ସୁଖସ୍ସାହାରୋ’ତି। ଅଥ ଖୋ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟୋ ଅପ୍ପମେୟ୍ୟୋ ମହାପୁଞ୍ଞକ୍ଖନ୍ଧୋ ତ୍ଵେଵ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି।

‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ୟତ୍ଥିମା ମହାନଦିୟୋ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଗଙ୍ଗା, ୟମୁନା, ଅଚିରଵତୀ, ସରଭୂ, ମହୀ, ତତ୍ଥ ନ ସୁକରଂ ଉଦକସ୍ସ ପମାଣଂ ଗଣେତୁଂ – ‘ଏତ୍ତକାନି ଉଦକାଳ୍ହକାନୀ’ତି ଵା ‘ଏତ୍ତକାନି ଉଦକାଳ୍ହକସତାନୀ’ତି ଵା ‘ଏତ୍ତକାନି ଉଦକାଳ୍ହକସହସ୍ସାନୀ’ତି ଵା ‘ଏତ୍ତକାନି ଉଦକାଳ୍ହକସତସହସ୍ସାନୀ’ତି ଵାତି। ଅଥ ଖୋ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟୋ ଅପ୍ପମେୟ୍ୟୋ ମହାଉଦକକ୍ଖନ୍ଧୋ ତ୍ଵେଵ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଇମେହି ଚତୂହି ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦେହି କୁସଲାଭିସନ୍ଦେହି ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଅରିୟସାଵକସ୍ସ ନ ସୁକରଂ ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ପମାଣଂ ଗଣେତୁଂ – ‘ଏତ୍ତକୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୋ, କୁସଲାଭିସନ୍ଦୋ, ସୁଖସ୍ସାହାରୋ’ତି। ଅଥ ଖୋ ଅସଙ୍ଖ୍ୟେୟ୍ୟୋ ଅପ୍ପମେୟ୍ୟୋ ମହାପୁଞ୍ଞକ୍ଖନ୍ଧୋ ତ୍ଵେଵ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି। ଇଦମଵୋଚ ଭଗଵା…ପେ… ସତ୍ଥା –

‘‘ମହୋଦଧିଂ ଅପରିମିତଂ ମହାସରଂ,

ବହୁଭେରଵଂ ରତନଗଣାନମାଲୟଂ;

ନଜ୍ଜୋ ୟଥା ନରଗଣସଙ୍ଘସେଵିତା,

ପୁଥୂ ସଵନ୍ତୀ ଉପୟନ୍ତି ସାଗରଂ।

‘‘ଏଵଂ ନରଂ ଅନ୍ନପାନଵତ୍ଥଦଦଂ,

ସେୟ୍ୟାନି ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣସ୍ସ ଦାୟକଂ;

ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ଧାରା ଉପୟନ୍ତି ପଣ୍ଡିତଂ,

ନଜ୍ଜୋ ୟଥା ଵାରିଵହାଵ ସାଗର’’ନ୍ତି। ଦୁତିୟଂ;

୩। ତତିୟଅଭିସନ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୧୦୩୯। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦା, କୁସଲାଭିସନ୍ଦା, ସୁଖସ୍ସାହାରା। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ଇଧ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରିୟସାଵକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗଵା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵାତି। ଅୟଂ ପଠମୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୋ, କୁସଲାଭିସନ୍ଦୋ, ସୁଖସ୍ସାହାରୋ।

‘‘ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରିୟସାଵକୋ ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ…।

''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାଓକୋ ପଞ୍ଞଵା ହୋତି ଉଦଯତ୍ଥଗାମିନିଯା ପଞ୍ଞାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯାଯ ନିବ୍ବେଧିକାଯ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖକ୍ଖଯଗାମିନିଯା। ଅଯଂ ଚତୁତ୍ଥୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୋ କୁସଲାଭିସନ୍ଦୋ ସୁଖସ୍ସାହାରୋ। ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦା କୁସଲାଭିସନ୍ଦା ସୁଖସ୍ସାହାରା।

''ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୂହି ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦେହି କୁସଲାଭିସନ୍ଦେହି ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଅରିଯସାଓକସ୍ସ ନ ସୁକରଂ ପୁଞ୍ଞସ୍ସ ପମାଣଂ ଗଣେତୁଂ – 'ଏତ୍ତକୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୋ, କୁସଲାଭିସନ୍ଦୋ, ସୁଖସ୍ସାହାରୋ'ତି। ଅଥ ଖୋ ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟୋ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟୋ ମହାପୁଞ୍ଞକ୍ଖନ୍ଧୋ ତ୍ୱେଵ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି। ଇଦମୱୋଚ ଭଗଵା…ପେ… ସତ୍ଥା –

''ଯୋ ପୁଞ୍ଞକାମୋ କୁସଲେ ପତିଟ୍ଠିତୋ,

ଭାୱେତି ମଗ୍ଗଂ ଅମତସ୍ସ ପତ୍ତିଯା;

ସୋ ଧମ୍ମସାରାଧିଗମୋ ଖଯେ ରତୋ,

ନ ୱେଧତି ମଚ୍ଚୁରାଜାଗମନସ୍ମି''ନ୍ତି [ମଚ୍ଚୁରାଜାଗମିସ୍ସତୀତି (ସୀ। ପୀ।), ମଚ୍ଚୁଜରାକମ୍ପିସ୍ମିନ୍ତି (କ।)]। ତତିଯଂ;

୪। ପଠମମହଦ୍ଧନସୁତ୍ତଂ

୧୦୪୦। ''ଚତୂହି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯସାଓକୋ 'ଅଡ୍ଢୋ ମହଦ୍ଧନୋ ମହାଭୋଗୋ'ତି [ମହାଭୋଗୋ ମହାଯସୋତି (ସ୍ୟା। ପୀ। କ।)] ୱୁଚ୍ଚତି।

''କତମେହି ଚତୂହି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାଓକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗଵା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵାତି; ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯସାଓକୋ 'ଅଡ୍ଢୋ ମହଦ୍ଧନୋ ମହାଭୋଗୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦୁତିଯମହଦ୍ଧନସୁତ୍ତଂ

୧୦୪୧। ''ଚତୂହି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯସାଓକୋ 'ଅଡ୍ଢୋ ମହଦ୍ଧନୋ ମହାଭୋଗୋ ମହାଯସୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

''କତମେହି ଚତୂହି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାଓକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗଵା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯସାଓକୋ 'ଅଡ୍ଢୋ ମହଦ୍ଧନୋ ମହାଭୋଗୋ ମହାଯସୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସୁଦ୍ଧକସୁତ୍ତଂ

୧୦୪୨। ''ଚତୂହି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯସାଓକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ।

''କତମେହି ଚତୂହି? ଇଧ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାଓକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗଵା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି …ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିଯସାଓକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିଯତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାଯଣୋ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ନନ୍ଦିୟସୁତ୍ତଂ

୧୦୪୩। କପିଲୱତ୍ଥୁନିଦାନଂ । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ନନ୍ଦିୟଂ ସକ୍କଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଚତୂହି ଖୋ, ନନ୍ଦିୟ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିୟସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣୋ’’।

‘‘କତମେହି ଚତୂହି? ଇଧ, ନନ୍ଦିୟ, ଅରିୟସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଇମେହି ଖୋ, ନନ୍ଦିୟ, ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିୟସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣୋ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଭଦ୍ଦିୟସୁତ୍ତଂ

୧୦୪୪। କପିଲୱତ୍ଥୁନିଦାନଂ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ଭଦ୍ଦିୟଂ ସକ୍କଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଚତୂହି ଖୋ, ଭଦ୍ଦିୟ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିୟସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣୋ।

‘‘କତମେହି ଚତୂହି? ଇଧ, ଭଦ୍ଦିୟ, ଅରିୟସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ…ପେ… ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଇମେହି ଖୋ, ଭଦ୍ଦିୟ, ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିୟସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣୋ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ମହାନାମସୁତ୍ତଂ

୧୦୪୫। କପିଲୱତ୍ଥୁନିଦାନଂ । ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନଂ ଖୋ ମହାନାମଂ ସକ୍କଂ ଭଗୱା ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଚତୂହି ଖୋ, ମହାନାମ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିୟସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି…ପେ… ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣୋ’’।

‘‘କତମେହି ଚତୂହି? ଇଧ, ମହାନାମ, ଅରିୟସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ…ପେ… ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଇମେହି ଖୋ, ମହାନାମ, ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିୟସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣୋ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଅଙ୍ଗସୁତ୍ତଂ

୧୦୪୬। ‘‘ଚତ୍ତାରିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋତାପତ୍ତିୟଙ୍ଗାନି। କତମାନି ଚତ୍ତାରି? ସପ୍ପୁରିସସଂସେୱୋ, ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ, ୟୋନିସୋମନସିକାରୋ, ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପତ୍ତି – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରି ସୋତାପତ୍ତିୟଙ୍ଗାନୀ’’ତି। ଦସମଂ।

ସଗାଥକପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅଭିସନ୍ଦା ତୟୋ ୱୁତ୍ତା, ଦୁୱେ ମହଦ୍ଧନେନ ଚ;

ସୁଦ୍ଧଂ ନନ୍ଦିୟଂ ଭଦ୍ଦିୟଂ, ମହାନାମଙ୍ଗେନ ତେ ଦସାତି।

୬। ସପ୍ପଞ୍ଞୱଗ୍ଗୋ

୧। ସଗାଥକସୁତ୍ତଂ

୧୦୪୭। ''ଚତୂହି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିୟସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣୋ।

''କତମେହି ଚତୂହି? ଇଧ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅୱେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି – ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେୱମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିୟକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତି ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂୱତ୍ତନିକେହି। ଇମେହି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୂହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅରିୟସାୱକୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ହୋତି ଅୱିନିପାତଧମ୍ମୋ ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣୋ''ତି। ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସୁଗତୋ ଅଥାପରଂ ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା –

''ୟସ୍ସ ସଦ୍ଧା ତଥାଗତେ, ଅଚଲା ସୁପ୍ପତିଟ୍ଠିତା;

ସୀଲଞ୍ଚ ୟସ୍ସ କଲ୍ୟାଣଂ, ଅରିୟକନ୍ତଂ ପସଂସିତଂ।

''ସଙ୍ଘେ ପସାଦୋ ୟସ୍ସତ୍ଥି, ଉଜୁଭୂତଞ୍ଚ ଦସ୍ସନଂ;

ଅଦଲିଦ୍ଦୋତି ତଂ ଆହୁ, ଅମୋଘଂ ତସ୍ସ ଜୀୱିତଂ।

''ତସ୍ମା ସଦ୍ଧଞ୍ଚ ସୀଲଞ୍ଚ, ପସାଦଂ ଧମ୍ମଦସ୍ସନଂ;

ଅନୁୟୁଞ୍ଜେଥ ମେଧାୱୀ, ସରଂ ବୁଦ୍ଧାନସାସନ''ନ୍ତି। ପଠମଂ;

୨। ୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥସୁତ୍ତଂ

୧୦୪୮। ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱିହରତି ଜେତୱନେ ଅନାଥପିଣ୍ଡିକସ୍ସ ଆରାମେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥୋ କପିଲୱତ୍ଥୁଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତି କେନଚିଦେୱ କରଣୀୟେନ। ଅସ୍ସୋସୁଂ ଖୋ କାପିଲୱତ୍ଥୱା ସକ୍କା – ''ଅଞ୍ଞତରୋ କିର ଭିକ୍ଖୁ ସାୱତ୍ଥିୟଂ ୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥୋ କପିଲୱତ୍ଥୁଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ''ତି।

ଅଥ ଖୋ କାପିଲୱତ୍ଥୱା ସକ୍କା ୟେନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦିଂସୁ। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନା ଖୋ କାପିଲୱତ୍ଥୱା ସକ୍କା ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ – ''କଚ୍ଚି, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଅରୋଗୋ ଚେୱ ବଲୱା ଚା''ତି? ''ଅରୋଗୋ ଚାୱୁସୋ, ଭଗୱା ବଲୱା ଚା''ତି। ''କଚ୍ଚି ପନ, ଭନ୍ତେ, ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନା ଅରୋଗା ଚେୱ ବଲୱନ୍ତୋ ଚା''ତି? ''ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନାପି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅରୋଗା ଚେୱ ବଲୱନ୍ତୋ ଚା''ତି। ''କଚ୍ଚି ପନ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଅରୋଗୋ ଚ ବଲୱା ଚା''ତି। ''ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋପି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅରୋଗୋ ଚ ବଲୱା ଚା''ତି। ''ଅତ୍ଥି ପନ ତେ, ଭନ୍ତେ, କିଞ୍ଚି ଇମିନା ଅନ୍ତରୱସ୍ସେନ ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ସୁତଂ ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତ''ନ୍ତି? ''ସମ୍ମୁଖା ମେତଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତୋ ସୁତଂ ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – 'ଅପ୍ପକା ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ୟେ ଆସୱାନଂ ଖୟା ଅନାସୱଂ ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିଂ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଂ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ଭିକ୍ଖୂ ୟେ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିୟାନଂ ସଂୟୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖୟା ଓପପାତିକା ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାୟିନୋ ଅନାୱତ୍ତିଧମ୍ମା ତସ୍ମା ଲୋକା'''ତି।

''ଅପରମ୍ପି ଖୋ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ସୁତଂ ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – 'ଅପ୍ପକା ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ୟେ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଓରମ୍ଭାଗିୟାନଂ ସଂୟୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖୟା ଓପପାତିକା ତତ୍ଥ ପରିନିବ୍ବାୟିନୋ ଅନାୱତ୍ତିଧମ୍ମା ତସ୍ମା ଲୋକା। ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ଭିକ୍ଖୂ ୟେ ତିଣ୍ଣଂ ସଂୟୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖୟା ରାଗଦୋସମୋହାନଂ ତନୁତ୍ତା ସକଦାଗାମିନୋ, ସକିଦେୱ ଇମଂ ଲୋକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀ'''ତି।

''ଅପରମ୍ପି ଖୋ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ସୁତଂ ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – 'ଅପ୍ପକା ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂ ୟେ ତିଣ୍ଣଂ ସଂୟୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖୟା ରାଗଦୋସମୋହାନଂ ତନୁତ୍ତା ସକଦାଗାମିନୋ, ସକିଦେୱ ଇମଂ ଲୋକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ଭିକ୍ଖୂ ୟେ ତିଣ୍ଣଂ ସଂୟୋଜନାନଂ ପରିକ୍ଖୟା ସୋତାପନ୍ନା ଅୱିନିପାତଧମ୍ମା ନିୟତା ସମ୍ବୋଧିପରାୟଣା'''ତି। ଦୁତିୟଂ।

୩। ଧମ୍ମଦିନ୍ନସୁତ୍ତଂ

୧୦୪୯. ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ବାରାଣସିଯଂ ଵିହରତି ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ। ଅଥ ଖୋ ଧମ୍ମଦିନ୍ନୋ ଉପାସକୋ ପଞ୍ଚହି ଉପାସକସତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଧମ୍ମଦିନ୍ନୋ ଉପାସକୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ''ଓଵଦତୁ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା; ଅନୁସାସତୁ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ଯଂ ଅମ୍ହାକଂ ଅସ୍ସ ଦୀଘରତ୍ତଂ ହିତାଯ ସୁଖାଯା''ତି।

''ତସ୍ମାତିହ ଵୋ, ଧମ୍ମଦିନ୍ନ, ଏଵଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ଯେ ତେ ସୁତ୍ତନ୍ତା ତଥାଗତଭାସିତା ଗମ୍ଭୀରା ଗମ୍ଭୀରତ୍ଥା ଲୋକୁତ୍ତରା ସୁଞ୍ଞତପଟିସଂଯୁତ୍ତା ତେ କାଲେନ କାଲଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରିସ୍ସାମା'ତି। ଏଵଞ୍ହି ଵୋ, ଧମ୍ମଦିନ୍ନ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ''ନ୍ତି। ''ନ ଖୋ ନେତଂ, ଭନ୍ତେ, ସୁକରଂ ଅମ୍ହେହି ପୁତ୍ତସମ୍ବାଧସଯନଂ ଅଜ୍ଝାଵସନ୍ତେହି କାସିକଚନ୍ଦନଂ ପଚ୍ଚନୁଭୋନ୍ତେହି ମାଲାଗନ୍ଧଵିଲେପନଂ ଧାରଯନ୍ତେହି ଜାତରୂପରଜତଂ ସାଦିଯନ୍ତେହି – ଯେ ତେ ସୁତ୍ତନ୍ତା ତଥାଗତଭାସିତା ଗମ୍ଭୀରା ଗମ୍ଭୀରତ୍ଥା ଲୋକୁତ୍ତରା ସୁଞ୍ଞତପଟିସଂଯୁତ୍ତା ତେ କାଲେନ କାଲଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରିତୁଂ। ତେସଂ ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵା ଅମ୍ହାକଂ ପଞ୍ଚସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଠିତାନଂ ଉତ୍ତରିଧମ୍ମଂ ଦେସେତୂ''ତି।

''ତସ୍ମାତିହ ଵୋ, ଧମ୍ମଦିନ୍ନ, ଏଵଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ – 'ବୁଦ୍ଧେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତା ଭଵିସ୍ସାମ – ଇତିପି ସୋ ଭଗଵା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତା ଭଵିସ୍ସାମ ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂଵତ୍ତନିକେହୀ'ତି। ଏଵଞ୍ହି ଵୋ, ଧମ୍ମଦିନ୍ନ, ସିକ୍ଖିତବ୍ବ''ନ୍ତି।

''ଯାନିମାନି, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତା ଚତ୍ତାରି ସୋତାପତ୍ତିଯଙ୍ଗାନି ଦେସିତାନି, ସଂଵିଜ୍ଜନ୍ତେ ତେ ଧମ୍ମା ଅମ୍ହେସୁ, ମଯଞ୍ଚ ତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସନ୍ଦିସ୍ସାମ। ମଯଞ୍ହି ଭନ୍ତେ, ବୁଦ୍ଧେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦେନ ସମନ୍ନାଗତା – ଇତିପି ସୋ ଭଗଵା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵାତି। ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିଯକନ୍ତେହି ସୀଲେହି ସମନ୍ନାଗତା ଅଖଣ୍ଡେହି…ପେ… ସମାଧିସଂଵତ୍ତନିକେହୀ''ତି। ''ଲାଭା ଵୋ , ଧମ୍ମଦିନ୍ନ, ସୁଲଦ୍ଧଂ ଵୋ, ଧମ୍ମଦିନ୍ନ! ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ତୁମ୍ହେହି ବ୍ୟାକତ''ନ୍ତି। ତତିଯଂ।

୪. ଗିଲାନସୁତ୍ତଂ

୧୦୫୦. ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ସକ୍କେସୁ ଵିହରତି କପିଲଵତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ନିଗ୍ରୋଧାରାମେ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ଚୀଵରକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି – ''ନିଟ୍ଠିତଚୀଵରୋ ଭଗଵା ତେମାସଚ୍ଚଯେନ ଚାରିକଂ ପକ୍କମିସ୍ସତୀ''ତି। ଅସ୍ସୋସି ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ – ''ସମ୍ବହୁଲା କିର ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ଚୀଵରକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି – 'ନିଟ୍ଠିତଚୀଵରୋ ଭଗଵା ତେମାସଚ୍ଚଯେନ ଚାରିକଂ ପକ୍କମିସ୍ସତୀ'''ତି । ଅଥ ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ମହାନାମୋ ସକ୍କୋ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ''ସୁତମେତଂ, ଭନ୍ତେ – 'ସମ୍ବହୁଲା କିର ଭିକ୍ଖୂ ଭଗଵତୋ ଚୀଵରକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି – ନିଟ୍ଠିତଚୀଵରୋ ଭଗଵା ତେମାସଚ୍ଚଯେନ ଚାରିକଂ ପକ୍କମିସ୍ସତୀ'ତି। ନ ଖୋ ନେତଂ [ନ ଖୋ ତେ ଏତଂ (ସୀ. ପୀ.)], ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତୋ ସମ୍ମୁଖା ସୁତଂ ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ସପ୍ପଞ୍ଞେନ ଉପାସକେନ ସପ୍ପଞ୍ଞୋ ଉପାସକୋ ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ ଓଵଦିତବ୍ବୋ''ତି।

''ସପ୍ପଞ୍ଞେନ ମହାନାମ, ଉପାସକେନ ସପ୍ପଞ୍ଞୋ ଉପାସକୋ ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ ଚତୂହି ଅସ୍ସାସନୀଯେହି ଧମ୍ମେହି ଅସ୍ସାସେତବ୍ବୋ – 'ଅସ୍ସାସତାଯସ୍ମା – ଅତ୍ଥାଯସ୍ମତୋ ବୁଦ୍ଧେ ଅଵେଚ୍ଚପ୍ପସାଦୋ ଇତିପି ସୋ ଭଗଵା…ପେ… ସତ୍ଥା ଦେଵମନୁସ୍ସାନଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଵାତି । ଅସ୍ସାସତାଯସ୍ମା – ଅତ୍ଥାଯସ୍ମତୋ ଧମ୍ମେ…ପେ… ସଙ୍ଘେ…ପେ… ଅରିଯକନ୍ତାନି ସୀଲାନି ଅଖଣ୍ଡାନି…ପେ… ସମାଧିସଂଵତ୍ତନିକାନୀ'''ତି।

''ସପ୍ପଞ୍ଞେନ , ମହାନାମ, ଉପାସକେନ ସପ୍ପଞ୍ଞୋ ଉପାସକୋ ଆବାଧିକୋ ଦୁକ୍ଖିତୋ ବାଳ୍ହଗିଲାନୋ ଇମେହି ଚତୂହି ଅସ୍ସାସନୀଯେହି ଧମ୍ମେହି ଅସ୍ସାସେତ୍ଵା ଏଵମସ୍ସ ଵଚନୀଯୋ – 'ଅତ୍ଥାଯସ୍ମତୋ ମାତାପିତୂସୁ ଅପେକ୍ଖା'ତି? ସୋ ଚେ ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ୟ – 'ଅତ୍ଥି ମେ ମାତାପିତୂସୁ ଅପେକ୍ଖା'ତି, ସୋ ଏଵମସ୍ସ ଵଚନୀଯୋ – 'ଆଯସ୍ମା ଖୋ ମାରିସୋ ମରଣଧମ୍ମୋ। ସଚେ ପାଯସ୍ମା ମାତାପିତୂସୁ ଅପେକ୍ଖଂ କରିସ୍ସତି, ମରିସ୍ସତେଵ; ନୋ ଚେ ପାଯସ୍ମା ମାତାପିତୂସୁ ଅପେକ୍ଖଂ କରିସ୍ସତି, ମରିସ୍ସତେଵ। ସାଧାଯସ୍ମା, ଯା ତେ ମାତାପିତୂସୁ ଅପେକ୍ଖା ତଂ ପଜହା'''ତି।

''ସୋ ଚେ ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ୟ – 'ଯା ମେ ମାତାପିତୂସୁ ଅପେକ୍ଖା ସା ପହୀନା'ତି, ସୋ ଏଵମସ୍ସ ଵଚନୀଯୋ – 'ଅତ୍ଥି ପନାଯସ୍ମତୋ ପୁତ୍ତଦାରେସୁ ଅପେକ୍ଖା'ତି? ସୋ ଚେ ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ୟ – 'ଅତ୍ଥି ମେ ପୁତ୍ତଦାରେସୁ ଅପେକ୍ଖା'ତି, ସୋ ଏଵମସ୍ସ ଵଚନୀଯୋ – 'ଆଯସ୍ମା ଖୋ ମାରିସୋ ମରଣଧମ୍ମୋ। ସଚେ ପାଯସ୍ମା ପୁତ୍ତଦାରେସୁ ଅପେକ୍ଖଂ କରିସ୍ସତି, ମରିସ୍ସତେଵ; ନୋ ଚେ ପାଯସ୍ମା ପୁତ୍ତଦାରେସୁ ଅପେକ୍ଖଂ କରିସ୍ସତି, ମରିସ୍ସତେଵ। ସାଧାଯସ୍ମା, ଯା ତେ ପୁତ୍ତଦାରେସୁ ଅପେକ୍ଖା ତଂ ପଜହା'''ତି।

''ସୋ ଚେ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – 'ଯା ମେ ପୁତ୍ତଦାରେସୁ ଅପେକ୍ଖା ସା ପହୀନା'ତି, ସୋ ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀୟୋ – 'ଅତ୍ଥି ପନାୟସ୍ମତୋ ମାନୁସକେସୁ ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ଅପେକ୍ଖା'ତି? ସୋ ଚେ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – 'ଅତ୍ଥି ମେ ମାନୁସକେସୁ ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ଅପେକ୍ଖା'ତି, ସୋ ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀୟୋ – 'ମାନୁସକେହି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, କାମେହି ଦିବ୍ବା କାମା ଅଭିକ୍କନ୍ତତରା ଚ ପଣୀତତରା ଚ। ସାଧାୟସ୍ମା, ମାନୁସକେହି କାମେହି ଚିତ୍ତଂ ୱୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଚାତୁମହାରାଜିକେସୁ [ଚାତୁମ୍ମହାରାଜିକେସୁ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ଦେୱେସୁ ଚିତ୍ତଂ ଅଧିମୋଚେହୀ'''ତି।

''ସୋ ଚେ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – 'ମାନୁସକେହି ମେ କାମେହି ଚିତ୍ତଂ ୱୁଟ୍ଠିତଂ, ଚାତୁମହାରାଜିକେସୁ ଦେୱେସୁ ଚିତ୍ତଂ ଅଧିମୋଚିତ'ନ୍ତି, ସୋ ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀୟୋ – 'ଚାତୁମହାରାଜିକେହି ଖୋ, ଆୱୁସୋ , ଦେୱେହି ତାୱତିଂସା ଦେୱା ଅଭିକ୍କନ୍ତତରା ଚ ପଣୀତତରା ଚ। ସାଧାୟସ୍ମା, ଚାତୁମହାରାଜିକେହି ଦେୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ତାୱତିଂସେସୁ ଦେୱେସୁ ଚିତ୍ତଂ ଅଧିମୋଚେହୀ'''ତି।

''ସୋ ଚେ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – 'ଚାତୁମହାରାଜିକେହି ମେ ଦେୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱୁଟ୍ଠିତଂ, ତାୱତିଂସେସୁ ଦେୱେସୁ ଚିତ୍ତଂ ଅଧିମୋଚିତ'ନ୍ତି, ସୋ ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀୟୋ – 'ତାୱତିଂସେହି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଦେୱେହି ଯାମା ଦେୱା…ପେ… ତୁସିତା ଦେୱା…ପେ… ନିମ୍ମାନରତୀ ଦେୱା…ପେ… ପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତୀ ଦେୱା…ପେ… ପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତୀହି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଦେୱେହି ବ୍ରହ୍ମଲୋକୋ ଅଭିକ୍କନ୍ତତରୋ ଚ ପଣୀତତରୋ ଚ। ସାଧାୟସ୍ମା, ପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତୀହି ଦେୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଚିତ୍ତଂ ଅଧିମୋଚେହୀ'ତି। ସୋ ଚେ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – 'ପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତୀହି ମେ ଦେୱେହି ଚିତ୍ତଂ ୱୁଟ୍ଠିତଂ, ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ଚିତ୍ତଂ ଅଧିମୋଚିତ'ନ୍ତି, ସୋ ଏୱମସ୍ସ ୱଚନୀୟୋ – 'ବ୍ରହ୍ମଲୋକୋପି ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅନିଚ୍ଚୋ ଅଦ୍ଧୁୱୋ ସକ୍କାୟପରିୟାପନ୍ନୋ। ସାଧାୟସ୍ମା, ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ଚିତ୍ତଂ ୱୁଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ସକ୍କାୟନିରୋଧେ ଚିତ୍ତଂ ଉପସଂହରାହୀ'''ତି।

''ସୋ ଚେ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ – 'ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ମେ ଚିତ୍ତଂ ୱୁଟ୍ଠିତଂ, ସକ୍କାୟନିରୋଧେ ଚିତ୍ତଂ ଉପସଂହରାମୀ'ତି; ଏୱଂ ୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସ ଖୋ, ମହାନାମ, ଉପାସକସ୍ସ ଆସୱା [ୱସ୍ସସତ (ସୀ। ସ୍ୟା।)] ୱିମୁତ୍ତଚିତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ନ କିଞ୍ଚି ନାନାକରଣଂ ୱଦାମି, ଯଦିଦଂ – ୱିମୁତ୍ତିୟା ୱିମୁତ୍ତ''ନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସୋତାପତ୍ତିଫଲସୁତ୍ତଂ

୧୦୫୧। ''ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ସପ୍ପୁରିସସଂସେୱୋ , ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ , ୟୋନିସୋମନସିକାରୋ, ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପତ୍ତି – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସକଦାଗାମିଫଲସୁତ୍ତଂ

୧୦୫୨। ''ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ସକଦାଗାମିଫଲସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? …ପେ… ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଅନାଗାମିଫଲସୁତ୍ତଂ

୧୦୫୩। …ପେ… ଅନାଗାମିଫଲସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ…ପେ… ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଅରହତ୍ତଫଲସୁତ୍ତଂ

୧୦୫୪। …ପେ… ଅରହତ୍ତଫଲସଚ୍ଛିକିରିୟାୟ…ପେ… ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପଞ୍ଞାପଟିଲାଭସୁତ୍ତଂ

୧୦୫୫। …ପେ… ପଞ୍ଞାପଟିଲାଭାୟ…ପେ… ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ''ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ପଞ୍ଞାୱୁଦ୍ଧିସୁତ୍ତଂ

୧୦୫୬। …ପେ… ପଞ୍ଞାଵୁଦ୍ଧିଯା …ପେ… ସଂଵତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ପଞ୍ଞାଵେପୁଲ୍ଲସୁତ୍ତଂ

୧୦୫୭। …ପେ…। ପଞ୍ଞାଵେପୁଲ୍ଲାଯ…ପେ… ସଂଵତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ଏକାଦସମଂ।

ସପ୍ପଞ୍ଞଵଗ୍ଗୋ ଛଟ୍ଠୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସଗାଥକଂ ଵସ୍ସଂଵୁଟ୍ଠଂ, ଧମ୍ମଦିନ୍ନଞ୍ଚ ଗିଲାନଂ;

ଚତୁରୋ ଫଲା ପଟିଲାଭୋ, ଵୁଦ୍ଧି ଵେପୁଲ୍ଲତାଯ ଚାତି।

୭। ମହାପଞ୍ଞଵଗ୍ଗୋ

୧। ମହାପଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୧୦୫୮। ‘‘ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଧମ୍ମା ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ମହାପଞ୍ଞତାଯ ସଂଵତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ସପ୍ପୁରିସସଂସେଵୋ, ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସଵନଂ, ଯୋନିସୋମନସିକାରୋ, ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପତ୍ତି – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଭାଵିତା ବହୁଲୀକତା ମହାପଞ୍ଞତା ସଂଵତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ପୁଥୁପଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୧୦୫୯। … ପୁଥୁପଞ୍ଞତା ସଂଵତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଵିପୁଲପଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୧୦୬୦। … ଵିପୁଲପଞ୍ଞତା ସଂଵତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଗମ୍ଭୀରପଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୧୦୬୧। … ଗମ୍ଭୀରପଞ୍ଞତା ସଂଵତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଅପ୍ପମତ୍ତପଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୧୦୬୨। … ଅପ୍ପମତ୍ତପଞ୍ଞତା ସଂଵତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଭୂରିପଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୧୦୬୩। … ଭୂରିପଞ୍ଞତା ସଂଵତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ପଞ୍ଞାବାହୁଲ୍ଲସୁତ୍ତଂ

୧୦୬୪। … ପଞ୍ଞାବାହୁଲ୍ଲା ସଂଵତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ସୀଘପଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୧୦୬୫। … ସୀଘପଞ୍ଞତା ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଲହୁପଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୧୦୬୬। … ଲହୁପଞ୍ଞତା ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ହାସପଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୧୦୬୭। … ହାସପଞ୍ଞତା ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ଦସମଂ।

୧୧। ଜୱନପଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୧୦୬୮। … ଜୱନପଞ୍ଞତା ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ଏକାଦସମଂ।

୧୨। ତିକ୍ଖପଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୧୦୬୯। … ତିକ୍ଖପଞ୍ଞତା ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

୧୩। ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୧୦୭୦। … ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞତା ସଂୱତ୍ତନ୍ତି। କତମେ ଚତ୍ତାରୋ? ସପ୍ପୁରିସସଂସେୱୋ, ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସୱନଂ, ଯୋନିସୋମନସିକାରୋ, ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପତ୍ତି – ଇମେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମା ଭାୱିତା ବହୁଲୀକତା ନିବ୍ବେଧିକପଞ୍ଞତାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି। ତେରସମଂ।

ମହାପଞ୍ଞୱଗ୍ଗୋ ସତ୍ତମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ମହା ପୁଥୁ ୱିପୁଲ-ଗମ୍ଭୀରଂ, ଅପ୍ପମତ୍ତ-ଭୂରି-ବାହୁଲ୍ଲଂ;

ସୀଘ-ଲହୁ-ହାସ-ଜୱନ, ତିକ୍ଖ-ନିବ୍ବେଧିକାୟ ଚାତି।

ସୋତାପତ୍ତିସଂଯୁତ୍ତଂ ଏକାଦସମଂ।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୨। ସଚ୍ଚସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ସମାଧିୱଗ୍ଗୋ

୧। ସମାଧିସୁତ୍ତଂ

୧୦୭୧। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ । ''ସମାଧିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱେଥ। ସମାହିତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। କିଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି? 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ସମାଧିଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାୱେଥ। ସମାହିତୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି''।

''ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ପଟିସଲ୍ଲାନସୁତ୍ତଂ

୧୦୭୨। ''ପଟିସଲ୍ଲାନେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋଗମାପଜ୍ଜଥ। ପଟିସଲ୍ଲୀନୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। କିଞ୍ଚ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି? 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି। ପଟିସଲ୍ଲାନେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋଗମାପଜ୍ଜଥ। ପଟିସଲ୍ଲୀନୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି।

''ତସ୍ମାତିହ , ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ପଠମକୁଲପୁତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୦୭୩। ''ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିଂସୁ, ସବ୍ବେ ତେ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମଯାଯ। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିସ୍ସନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମଯାଯ। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମଯାଯ।

''କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯସ୍ସ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧସ୍ସ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିଂସୁ…ପେ… ପବ୍ବଜିସ୍ସନ୍ତି…ପେ… ପବ୍ବଜନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଇମେସଂଯେୱ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମଯାଯ।

''ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଦୁତିଯକୁଲପୁତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୦୭୪। ''ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତା ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମେସୁଂ, ସବ୍ବେ ତେ ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମେସୁଂ। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତା ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମେସ୍ସନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମେସ୍ସନ୍ତି। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମା

ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତା ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମେନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମେନ୍ତି।

''କତମାନି ଚତ୍ତାରି? ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚଂ। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ କୁଲପୁତ୍ତା ସମ୍ମା ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତା ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମେସୁଂ …ପେ… ଅଭିସମେସ୍ସନ୍ତି… ପେ… ଅଭିସମେନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମେନ୍ତି।

''ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପଠମସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୧୦୭୫। ''ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୋଜ୍ଝିଂସୁ, ସବ୍ବେ ତେ ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୋଜ୍ଝିଂସୁ। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୋଜ୍ଝିସ୍ସନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୋଜ୍ଝିସ୍ସନ୍ତି। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୋଜ୍ଝନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୋଜ୍ଝନ୍ତି।

''କତମାନି ଚତ୍ତାରି? ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚଂ। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୋଜ୍ଝିଂସୁ…ପେ… ଅଭିସମ୍ବୋଜ୍ଝିସ୍ସନ୍ତି…ପେ… ଅଭିସମ୍ବୋଜ୍ଝନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୋଜ୍ଝନ୍ତି।

''ତସ୍ମାତିହ , ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯସମଣବ୍ରାହ୍ମଣସୁତ୍ତଂ

୧୦୭୬। ''ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ପକାସେସୁଂ, ସବ୍ବେ ତେ ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ପକାସେସୁଂ। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ପକାସେସ୍ସନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ପକାସେସ୍ସନ୍ତି। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ପକାସେନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ପକାସେନ୍ତି।

''କତମାନି ଚତ୍ତାରି? ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚଂ। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ପକାସେସୁଂ…ପେ… ପକାସେସ୍ସନ୍ତି…ପେ… ପକାସେନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଂ ପକାସେନ୍ତି।

''ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ୱିତକ୍କସୁତ୍ତଂ

୧୦୭୭। ''ମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପକେ ଅକୁସଲେ ୱିତକ୍କେ ୱିତକ୍କେଯ୍ୟାଥ [ୱିତକ୍କେଥ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)], ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – କାମୱିତକ୍କଂ, ବ୍ୟାପାଦୱିତକ୍କଂ, ୱିହିଂସାୱିତକ୍କଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ନେତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିତକ୍କା ଅତ୍ଥସଂହିତା ନାଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକା ନ ନିବ୍ବିଦାଯ ନ ୱିରାଗାଯ ନ ନିରୋଧାଯ ନ ଉପସମାଯ ନ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ନ ସମ୍ବୋଧାଯ ନ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି।

''ୱିତକ୍କେନ୍ତା ଚ ଖୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ୱିତକ୍କେଯ୍ୟାଥ, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ'ତି ୱିତକ୍କେଯ୍ୟାଥ, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ'ତି ୱିତକ୍କେଯ୍ୟାଥ, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ୱିତକ୍କେଯ୍ୟାଥ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଏତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିତକ୍କା ଅତ୍ଥସଂହିତା ଏତେ

ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିୟକା ଏତେ ନିବ୍ବିଦାୟ ୱିରାଗାୟ ନିରୋଧାୟ ଉପସମାୟ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ସମ୍ବୋଧାୟ ନିବ୍ବାନାୟ ସଂୱତ୍ତନ୍ତି।

''ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଚିନ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୦୭୮। ''ମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାପକଂ ଅକୁସଲଂ ଚିତ୍ତଂ ଚିନ୍ତେୟ୍ୟାଥ [ଚିନ୍ତେଥ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] – 'ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ'ତି ୱା 'ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ'ତି ୱା, 'ଅନ୍ତୱା ଲୋକୋ'ତି ୱା 'ଅନନ୍ତୱା ଲୋକୋ'ତି ୱା, 'ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀର'ନ୍ତି ୱା 'ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀର'ନ୍ତି ୱା, 'ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତି ୱା 'ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତି ୱା, 'ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତି ୱା, 'ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା'ତି ୱା। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ନେସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିନ୍ତା ଅତ୍ଥସଂହିତା ନାଦିବ୍ରହ୍ମଚରିୟକା ନ ନିବ୍ବିଦାୟ ନ ୱିରାଗାୟ ନ ନିରୋଧାୟ ନ ଉପସମାୟ ନ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ନ ସମ୍ବୋଧାୟ ନ ନିବ୍ବାନାୟ ସଂୱତ୍ତତି।

''ଚିନ୍ତେନ୍ତା ଚ ଖୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଚିନ୍ତେୟ୍ୟାଥ, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ'ତି ଚିନ୍ତେୟ୍ୟାଥ, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ'ତି ଚିନ୍ତେୟ୍ୟାଥ, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଚିନ୍ତେୟ୍ୟାଥ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଏସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିନ୍ତା ଅତ୍ଥସଂହିତା, ଏସା ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିୟକା, ଏସା ନିବ୍ବିଦାୟ ୱିରାଗାୟ ନିରୋଧାୟ ଉପସମାୟ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ସମ୍ବୋଧାୟ ନିବ୍ବାନାୟ ସଂୱତ୍ତତି।

''ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ୱିଗ୍ଗାହିକକଥାସୁତ୍ତଂ

୧୦୭୯। ''ମା , ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଗ୍ଗାହିକକଥଂ କଥେୟ୍ୟାଥ [କଥେଥ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] – 'ନ ତ୍ୱଂ ଇମଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ଆଜାନାସି, ଅହଂ ଇମଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ଆଜାନାମି। କିଂ ତ୍ୱଂ ଇମଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ଆଜାନିସ୍ସସି! ମିଚ୍ଛାପଟିପନ୍ନୋ ତ୍ୱମସି, ଅହମସ୍ମି ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନୋ। ସହିତଂ ମେ, ଅସହିତଂ ତେ। ପୁରେୱଚନୀଯଂ ପଚ୍ଛା ଅୱଚ, ପଚ୍ଛାୱଚନୀଯଂ ପୁରେ ଅୱଚ। ଅଧିଚିଣ୍ଣଂ [ଅଚିଣ୍ଣଂ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ତେ ୱିପରାୱତ୍ତଂ। ଆରୋପିତୋ ତେ ୱାଦୋ, ଚର ୱାଦପ୍ପମୋକ୍ଖାଯ। ନିଗ୍ଗହିତୋସି, ନିବ୍ବେଠେହି ୱା ସଚେ ପହୋସୀ'ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ନେସା, ଭିକ୍ଖୱେ, କଥା ଅତ୍ଥସଂହିତା ନାଦିବ୍ରହ୍ମଚରିୟକା ନ ନିବ୍ବିଦାୟ ନ ୱିରାଗାୟ ନ ନିରୋଧାୟ ନ ଉପସମାୟ ନ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ନ ସମ୍ବୋଧାୟ ନ ନିବ୍ବାନାୟ ସଂୱତ୍ତତି।

''କଥେନ୍ତା ଚ ଖୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି କଥେୟ୍ୟାଥ , 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ'ତି କଥେୟ୍ୟାଥ, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ'ତି କଥେୟ୍ୟାଥ, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି କଥେୟ୍ୟାଥ…ପେ… ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ''ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ତିରଚ୍ଛାନକଥାସୁତ୍ତଂ

୧୦୮୦। ''ମା , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନେକୱିହିତଂ ତିରଚ୍ଛାନକଥଂ କଥେୟ୍ୟାଥ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ରାଜକଥଂ ଚୋରକଥଂ ମହାମତ୍ତକଥଂ ସେନାକଥଂ, ଭଯକଥଂ ଯୁଦ୍ଧକଥଂ, ଅନ୍ନକଥଂ ପାନକଥଂ ୱତ୍ଥକଥଂ ସଯନକଥଂ ମାଲାକଥଂ ଗନ୍ଧକଥଂ, ଞାତିକଥଂ ଯାନକଥଂ ଗାମକଥଂ ନିଗମକଥଂ ନଗରକଥଂ ଜନପଦକଥଂ ଇତ୍ଥିକଥଂ [ଇତ୍ଥିକଥଂ ପୁରିସକଥଂ (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ସୂରକଥଂ ୱିସିଖାକଥଂ କୁମ୍ଭଟ୍ଠାନକଥଂ, ପୁବ୍ବପେତକଥଂ ନାନତ୍ତକଥଂ, ଲୋକକ୍ଖାଯିକଂ ସମୁଦ୍ଦକ୍ଖାଯିକଂ ଇତିଭୱାଭୱକଥଂ ଇତି ୱା। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ନେସା, ଭିକ୍ଖୱେ, କଥା ଅତ୍ଥସଂହିତା ନାଦିବ୍ରହ୍ମଚରିୟକା ନ ନିବ୍ବିଦାୟ ନ ୱିରାଗାୟ ନ ନିରୋଧାୟ ନ ଉପସମାୟ ନ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ନ ସମ୍ବୋଧାୟ ନ ନିବ୍ବାନାୟ ସଂୱତ୍ତତି।

''କଥେନ୍ତା ଚ ଖୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି କଥେୟ୍ୟାଥ, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ'ତି କଥେୟ୍ୟାଥ, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ'ତି କଥେୟ୍ୟାଥ, 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି କଥେୟ୍ୟାଥ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଏସା, ଭିକ୍ଖୱେ, କଥା ଅତ୍ଥସଂହିତା, ଏସା ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିୟକା, ଏସା ନିବ୍ବିଦାୟ ୱିରାଗାୟ ନିରୋଧାୟ ଉପସମାୟ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ସମ୍ବୋଧାୟ ନିବ୍ବାନାୟ ସଂୱତ୍ତତି।

‘‘ତସ୍ମାତିହ , ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ଦସମଂ।

ସମାଧିୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସମାଧି ପଟିସଲ୍ଲାନା, କୁଲପୁତ୍ତା ଅପରେ ଦୁୱେ;

ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ୱିତକ୍କଂ, ଚିନ୍ତା ୱିଗ୍ଗାହିକା କଥାତି।

୨। ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନୱଗ୍ଗୋ

୧। ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନସୁତ୍ତଂ

୧୦୮୧। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ବାରାଣସିଯଂ ୱିହରତି ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯେ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଦ୍ୱେମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନ୍ତା ପବ୍ବଜିତେନ ନ ସେୱିତବ୍ବା। କତମେ ଦ୍ୱେ? ଯୋ ଚାଯଂ କାମେସୁ କାମସୁଖଲ୍ଲିକାନୁଯୋଗୋ ହୀନୋ ଗମ୍ମୋ ପୋଥୁଜ୍ଜନିକୋ ଅନରିଯୋ ଅନତ୍ଥସଂହିତୋ, ଯୋ ଚାଯଂ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗୋ ଦୁକ୍ଖୋ ଅନରିଯୋ ଅନତ୍ଥସଂହିତୋ। ଏତେ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଭୋ ଅନ୍ତେ ଅନୁପଗମ୍ମ ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଚକ୍ଖୁକରଣୀ ଞାଣକରଣୀ ଉପସମାଯ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂୱତ୍ତତି’’।

‘‘କତମା ଚ ସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଚକ୍ଖୁକରଣୀ ଞାଣକରଣୀ ଉପସମାଯ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂୱତ୍ତତି? ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି ସମ୍ମାସଙ୍କପ୍ପୋ ସମ୍ମାୱାଚା ସମ୍ମାକମ୍ମନ୍ତୋ ସମ୍ମାଆଜୀୱୋ ସମ୍ମାୱାଯାମୋ ସମ୍ମାସତି ସମ୍ମାସମାଧି। ଅଯଂ ଖୋ ସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ମଜ୍ଝିମା ପଟିପଦା ତଥାଗତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଚକ୍ଖୁକରଣୀ ଞାଣକରଣୀ ଉପସମାଯ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂୱତ୍ତତି।

‘‘ଇଦଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ – ଜାତିପି ଦୁକ୍ଖା, ଜରାପି ଦୁକ୍ଖା, ବ୍ୟାଧିପି ଦୁକ୍ଖୋ, ମରଣମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ, ଅପ୍ପିଯେହି ସମ୍ପଯୋଗୋ ଦୁକ୍ଖୋ, ପିଯେହି ୱିପ୍ପଯୋଗୋ ଦୁକ୍ଖୋ, ଯମ୍ପିଚ୍ଛଂ ନ ଲଭତି ତମ୍ପି ଦୁକ୍ଖଂ – ସଂଖିତ୍ତେନ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା [ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାପି (ପୀ। କ।)] ଦୁକ୍ଖା। ଇଦଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ – ଯାଯଂ ତଣ୍ହା ପୋନୋବ୍ଭୱିକା [ପୋନୋଭୱିକା (ସୀ। ପୀ।)] ନନ୍ଦିରାଗସହଗତା ତତ୍ରତତ୍ରାଭିନନ୍ଦିନୀ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ [ସେଯ୍ୟଥୀଦଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] – କାମତଣ୍ହା, ଭୱତଣ୍ହା, ୱିଭୱତଣ୍ହା। ଇଦଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ – ଯୋ ତସ୍ସାଯେୱ ତଣ୍ହାଯ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧୋ ଚାଗୋ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ ମୁତ୍ତି ଅନାଲଯୋ। ଇଦଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚଂ – ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି।

‘‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚ’ନ୍ତି ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ୱିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି। ‘ତଂ ଖୋ ପନିଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟ’ନ୍ତି ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ…ପେ… ଉଦପାଦି। ‘ତଂ ଖୋ ପନିଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ପରିଞ୍ଞାତ’ନ୍ତି ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ୱିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି।

‘‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ ଅରିଯସଚ୍ଚ’ନ୍ତି ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ୱିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି। ‘ତଂ ଖୋ ପନିଦଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ପହାତବ୍ବ’ନ୍ତି ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ…ପେ… ଉଦପାଦି। ‘ତଂ ଖୋ ପନିଦଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ପହୀନ’ନ୍ତି ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ୱିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି।

‘‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିଯସଚ୍ଚ’ନ୍ତି ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ୱିଜ୍ଜା

ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି। 'ତଂ ଖୋ ପନିଦଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବ'ନ୍ତି ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ…ପେ… ଉଦପାଦି। 'ତଂ ଖୋ ପନିଦଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ସଚ୍ଛିକତ'ନ୍ତି ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ୱିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି।

"'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚ'ନ୍ତି ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ୱିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି। ତଂ ଖୋ ପନିଦଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଭାୱେତବ୍ବ'ନ୍ତି ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ…ପେ… ଉଦପାଦି। 'ତଂ ଖୋ ପନିଦଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଭାୱିତ'ନ୍ତି ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ୱିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି।

"ଯାୱକୀୱଞ୍ଚ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ଅରିଯସଚ୍ଚେସୁ ଏୱଂ ତିପରିୱଟ୍ଟଂ ଦ୍ୱାଦସାକାରଂ ଯଥାଭୂତଂ ଞାଣଦସ୍ସନଂ ନ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ ଅହୋସି, ନେୱ ତାୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ , ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ 'ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ'ତି ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ [ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)]।

"ଯତୋ ଚ ଖୋ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ଅରିଯସଚ୍ଚେସୁ ଏୱଂ ତିପରିୱଟ୍ଟଂ ଦ୍ୱାଦସାକାରଂ ଯଥାଭୂତଂ ଞାଣଦସ୍ସନଂ ସୁୱିସୁଦ୍ଧଂ ଅହୋସି, ଅଥାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପଜାଯ ସଦେୱମନୁସ୍ସାଯ 'ଅନୁତ୍ତରଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ'ତି ପଚ୍ଚଞ୍ଞାସିଂ। ଞାଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ଦସ୍ସନଂ ଉଦପାଦି – 'ଅକୁପ୍ପା ମେ ୱିମୁତ୍ତି [ଚେତୋୱିମୁତ୍ତି (ସୀ। ପୀ।)], ଅଯମନ୍ତିମା ଜାତି, ନତ୍ଥିଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ'"ତି। ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯା ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି।

ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ପନ ୱେୟ୍ୟାକରଣସ୍ମିଂ ଭଞ୍ଞମାନେ ଆଯସ୍ମତୋ କୋଣ୍ଡଞ୍ଞସ୍ସ ୱିରଜଂ ୱୀତମଲଂ ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି – "ଯଂ କିଞ୍ଚି ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ନିରୋଧଧମ୍ମ"ନ୍ତି।

ପୱତ୍ତିତେ ଚ ପନ ଭଗୱତା ଧମ୍ମଚକ୍କେ ଭୁମ୍ମା ଦେୱା ସଦ୍ଦମନୁସ୍ସାୱେସୁଂ – "ଏତଂ ଭଗୱତା ବାରାଣସିଯଂ ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ ଅନୁତ୍ତରଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତିତଂ ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିଯଂ ସମଣେନ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ୱା ଦେୱେନ ୱା ମାରେନ ୱା ବ୍ରହ୍ମୁନା ୱା କେନଚି ୱା ଲୋକସ୍ମି"ନ୍ତି। ଭୁମ୍ମାନଂ ଦେୱାନଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଚାତୁମହାରାଜିକା ଦେୱା ସଦ୍ଦମନୁସ୍ସାୱେସୁଂ – "ଏତଂ ଭଗୱତା ବାରାଣସିଯଂ ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ ଅନୁତ୍ତରଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତିତଂ, ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିଯଂ ସମଣେନ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ୱା ଦେୱେନ ୱା ମାରେନ ୱା ବ୍ରହ୍ମୁନା ୱା କେନଚି ୱା ଲୋକସ୍ମି"ନ୍ତି। ଚାତୁମହାରାଜିକାନଂ ଦେୱାନଂ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ତାୱତିଂସା ଦେୱା…ପେ… ଯାମା ଦେୱା…ପେ… ତୁସିତା ଦେୱା…ପେ… ନିମ୍ମାନରତୀ ଦେୱା…ପେ… ପରନିମ୍ମିତୱସୱତ୍ତୀ ଦେୱା…ପେ… ବ୍ରହ୍ମକାଯିକା ଦେୱା ସଦ୍ଦମନୁସ୍ସାୱେସୁଂ – "ଏତଂ ଭଗୱତା ବାରାଣସିଯଂ ଇସିପତନେ ମିଗଦାଯେ ଅନୁତ୍ତରଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତିତଂ ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିଯଂ ସମଣେନ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ୱା ଦେୱେନ ୱା ମାରେନ ୱା ବ୍ରହ୍ମୁନା ୱା କେନଚି ୱା ଲୋକସ୍ମି"ନ୍ତି।

ଇତିହ ତେନ ଖଣେନ (ତେନ ଲଯେନ) [( ) ନତ୍ଥି (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] ତେନ ମୁହୁତ୍ତେନ ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ସଦ୍ଦୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗଚ୍ଛି। ଅଯଞ୍ଚ ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁ ସଙ୍କମ୍ପି ସମ୍ପକମ୍ପି ସମ୍ପୱେଧି, ଅପ୍ପମାଣୋ ଚ ଉଳାରୋ ଓଭାସୋ ଲୋକେ ପାତୁରହୋସି ଅତିକ୍କମ୍ମ ଦେୱାନଂ ଦେୱାନୁଭାୱନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଇମଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି – "ଅଞ୍ଞାସି ୱତ, ଭୋ, କୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ, ଅଞ୍ଞାସି ୱତ, ଭୋ, କୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ"ତି! ଇତି ହିଦଂ ଆଯସ୍ମତୋ କୋଣ୍ଡଞ୍ଞସ୍ସ 'ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ' ତ୍ୱେୱ ନାମଂ ଅହୋସୀତି। ପଠମଂ।

୨। ତଥାଗତସୁତ୍ତଂ

୧୦୮୨। "'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚ'ନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତାନଂ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ୱିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି। 'ତଂ ଖୋ ପନିଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟ'ନ୍ତି ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତାନଂ ପୁବ୍ବେ…ପେ… ଉଦପାଦି। 'ତଂ ଖୋ ପନିଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ପରିଞ୍ଞାତ'ନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତାନଂ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ୱିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି।

"'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ ଅରିଯସଚ୍ଚ'ନ୍ତି ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତାନଂ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି,

ୱିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି। 'ତଂ ଖୋ ପନିଦଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ପହାତବ୍ବ'ନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତାନଂ ପୁବ୍ବେ…ପେ… ଉଦପାଦି। 'ତଂ ଖୋ ପନିଦଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ପହୀନ'ନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତାନଂ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ୱିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି।

'''ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିଯସଚ୍ଚ'ନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତାନଂ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ୱିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି। 'ତଂ ଖୋ ପନିଦଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବ'ନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତାନଂ ପୁବ୍ବେ…ପେ। … ଉଦପାଦି। 'ତଂ ଖୋ ପନିଦଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ସଚ୍ଛିକତ'ନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତାନଂ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ୱିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି।

'''ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚ'ନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତାନଂ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ୱିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦି। 'ତଂ ଖୋ ପନିଦଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଭାୱେତବ୍ବ'ନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତାନଂ ପୁବ୍ବେ…ପେ… ଉଦପାଦି। 'ତଂ ଖୋ ପନିଦଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଭାୱିତ'ନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତାନଂ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ଞାଣଂ ଉଦପାଦି, ପଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ୱିଜ୍ଜା ଉଦପାଦି, ଆଲୋକୋ ଉଦପାଦୀ''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଖନ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୧୦୮୩। ''ଚତ୍ତାରିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସଚ୍ଚାନି। କତମାନି ଚତ୍ତାରି? ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ [ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ (ସ୍ୟା।)] ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚଂ।

''କତମଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ? 'ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା' ତିସ୍ସ ୱଚନୀଯଂ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ [କତମେ ପଞ୍ଚ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)] – ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ।

''କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ? ଯାଯଂ ତଣ୍ହା ପୋନୋବ୍ଭୱିକା ନନ୍ଦିରାଗସହଗତା ତତ୍ରତତ୍ରାଭିନନ୍ଦିନୀ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – କାମତଣ୍ହା, ଭୱତଣ୍ହା, ୱିଭୱତଣ୍ହା। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ।

''କତମଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ? ଯୋ ତସ୍ସାଯେୱ ତଣ୍ହାଯ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧୋ ଚାଗୋ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ ମୁତ୍ତି ଅନାଲଯୋ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ।

''କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚଂ? ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚଂ। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି।

''ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାଯତନସୁତ୍ତଂ

୧୦୮୪। ''ଚତ୍ତାରିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସଚ୍ଚାନି। କତମାନି ଚତ୍ତାରି? ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚଂ।

''କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ? 'ଛ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକାନି ଆଯତନାନୀ' ତିସ୍ସ ୱଚନୀଯଂ। କତମାନି ଛ? ଚକ୍ଖାଯତନଂ…ପେ… ମନାଯତନଂ – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ।

''କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ? ଯାଯଂ ତଣ୍ହା ପୋନୋବ୍ଭୱିକା ନନ୍ଦିରାଗସହଗତା ତତ୍ରତତ୍ରାଭିନନ୍ଦିନୀ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – କାମତଣ୍ହା, ଭୱତଣ୍ହା, ୱିଭୱତଣ୍ହା – ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ? ଯୋ ତସ୍ସାଯେଵ ତଣ୍ହାଯ ଅସେସଵିରାଗନିରୋଧୋ ଚାଗୋ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗୋ ମୁତ୍ତି ଅନାଲଯୋ – ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚଂ? ଅଯମେଵ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ସମ୍ମାସମାଧି – ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚଂ। ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖଵେ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପଠମଧାରଣସୁତ୍ତଂ

୧୦୮୫। ‘‘ଧାରେଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଯା ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଦେସିତାନୀ’’ତି? ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ଅହଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଧାରେମି ଭଗଵତା ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଦେସିତାନୀ’’ତି। ‘‘ଯଥା କଥଂ ପନ ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଧାରେସି ମଯା ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଦେସିତାନୀ’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ ଖ୍ଵାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତା ପଠମଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଦେସିତଂ ଧାରେମି; ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ ଖ୍ଵାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତା ଦୁତିଯଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଦେସିତଂ ଧାରେମି; ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଖ୍ଵାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତା ତତିଯଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଦେସିତଂ ଧାରେମି; ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଖ୍ଵାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତା ଚତୁତ୍ଥଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଦେସିତଂ ଧାରେମି। ଏଵଂ ଖ୍ଵାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଧାରେମି ଭଗଵତା ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଦେସିତାନୀ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୁ! ସାଧୁ ଖୋ ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଧାରେସି ମଯା ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଦେସିତାନୀତି। ଦୁକ୍ଖଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ପଠମଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଦେସିତଂ, ତଥା ନଂ ଧାରେହି; ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ [ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ଦୁତିଯଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଦେସିତଂ, ତଥା ନଂ ଧାରେହି; ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ [ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ତତିଯଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଦେସିତଂ, ତଥା ନଂ ଧାରେହି; ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା [ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିପଟିପଦଂ (ପୀ।), ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ (କ।)] ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ଚତୁତ୍ଥଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଦେସିତଂ, ତଥା ନଂ ଧାରେହି। ଏଵଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଧାରେହି ମଯା ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଦେସିତାନୀତି।

‘‘ତସ୍ମାତିହ , ଭିକ୍ଖୁ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯଧାରଣସୁତ୍ତଂ

୧୦୮୬। ‘‘ଧାରେଥ ନୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଯା ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଦେସିତାନୀ’’ତି? ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ଅହଂ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଧାରେମି ଭଗଵତା ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଦେସିତାନୀ’’ତି।

‘‘ଯଥା କଥଂ ପନ ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଧାରେସି ମଯା ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଦେସିତାନୀ’’ତି? ‘‘ଦୁକ୍ଖଂ ଖ୍ଵାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତା ପଠମଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଦେସିତଂ ଧାରେମି। ଯୋ ହି କୋଚି, ଭନ୍ତେ, ସମଣୋ ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଵା ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ୟ – ‘ନେତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଠମଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଯଂ ସମଣେନ ଗୋତମେନ ଦେସିତଂ। ଅହମେତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଠମଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଅଞ୍ଞଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଠମଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ପଞ୍ଞପେସ୍ସାମୀ’ତି – ନେତଂ ଠାନଂ ଵିଜ୍ଜତି। ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ ଖ୍ଵାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତା…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଖ୍ଵାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତା ଚତୁତ୍ଥଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଦେସିତଂ ଧାରେମି। ଯୋ ହି କୋଚି, ଭନ୍ତେ, ସମଣୋ ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଵା ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ୟ – ‘ନେତଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଚତୁତ୍ଥଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଯଂ ସମଣେନ ଗୋତମେନ ଦେସିତଂ। ଅହମେତଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଅଞ୍ଞଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ପଞ୍ଞପେସ୍ସାମୀ’ତି – ନେତଂ ଠାନଂ ଵିଜ୍ଜତି। ଏଵଂ ଖ୍ଵାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଧାରେମି ଭଗଵତା ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଦେସିତାନୀ’’ତି।

‘‘ସାଧୁ ସାଧୁ, ଭିକ୍ଖୁ! ସାଧୁ ଖୋ ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଧାରେସି ମଯା ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଦେସିତାନୀତି। ଦୁକ୍ଖଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ପଠମଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଦେସିତଂ, ତଥା ନଂ ଧାରେହି। ଯୋ ହି କୋଚି, ଭିକ୍ଖୁ, ସମଣୋ ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଵା ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ୟ – ‘ନେତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଠମଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଯଂ ସମଣେନ

ଗୋତମେନ ଦେସିତଂ। ଅହମେତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଠମଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଅଞ୍ଞଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଠମଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ପଞ୍ଞପେସ୍ସାମୀ’ତି – ନେତଂ ଠାନଂ ଵିଜ୍ଜତି। ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ମଯା ଚତୁତ୍ଥଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଦେସିତଂ, ତଥା ନଂ ଧାରେହି। ଯୋ ହି କୋଚି, ଭିକ୍ଖୁ, ସମଣୋ ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଵା ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ଯ – ‘ନେତଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଚତୁତ୍ଥଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଯଂ ସମଣେନ ଗୋତମେନ ଦେସିତଂ । ଅହମେତଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଅଞ୍ଞଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ପଞ୍ଞପେସ୍ସାମୀ’ତି – ନେତଂ ଠାନଂ ଵିଜ୍ଜତି। ଏଵଂ ଖୋ ତ୍ଵଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଧାରେହି ମଯା ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଦେସିତାନୀତି।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୁ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଅଵିଜ୍ଜାସୁତ୍ତଂ

୧୦୮୭। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘‘ଅଵିଜ୍ଜା, ଅଵିଜ୍ଜା’ତି ଭନ୍ତେ, ଵୁଚ୍ଚତି। କତମା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଅଵିଜ୍ଜା; କିତ୍ତାଵତା ଚ ଅଵିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଦୁକ୍ଖେ ଅଞ୍ଞାଣଂ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯେ ଅଞ୍ଞାଣଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧେ ଅଞ୍ଞାଣଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଅଞ୍ଞାଣଂ – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୁ, ଅଵିଜ୍ଜା; ଏତ୍ତାଵତା ଚ ଅଵିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ’’ତି।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୁ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଵିଜ୍ଜାସୁତ୍ତଂ

୧୦୮୮। ଅଥ ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଯେନ ଭଗଵା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଅଭିଵାଦେତ୍ଵା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗଵନ୍ତଂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘‘ଵିଜ୍ଜା, ଵିଜ୍ଜା’ତି, ଭନ୍ତେ, ଵୁଚ୍ଚତି। କତମା ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଵିଜ୍ଜା; କିତ୍ତାଵତା ଚ ଵିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ’’ତି? ‘‘ଯଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଦୁକ୍ଖେ ଞାଣଂ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯେ ଞାଣଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧେ ଞାଣଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଞାଣଂ – ଅଯଂ ଵୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୁ, ଵିଜ୍ଜା; ଏତ୍ତାଵତା ଚ ଵିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀ’’ତି।

‘‘ତସ୍ମାତିହ , ଭିକ୍ଖୁ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ସଙ୍କାସନସୁତ୍ତଂ

୧୦୮୯। ‘‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚ’ନ୍ତି ଭିକ୍ଖଵେ, ମଯା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅପରିମାଣା ଵଣ୍ଣା ଅପରିମାଣା ବ୍ଯଞ୍ଜନା ଅପରିମାଣା ସଙ୍କାସନା – ‘ଇତିପିଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚ’ନ୍ତି ; ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ…ପେ… ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ…ପେ… ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚ’ନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଯା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅପରିମାଣା ଵଣ୍ଣା ଅପରିମାଣା ବ୍ଯଞ୍ଜନା ଅପରିମାଣା ସଙ୍କାସନା – ‘ଇତିପିଦଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚ’ନ୍ତି।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖଵେ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ନଵମଂ।

୧୦। ତଥସୁତ୍ତଂ

୧୦୯୦। ‘‘ଚତ୍ତାରିମାନି, ଭିକ୍ଖଵେ, ତଥାନି ଅଵିତଥାନି ଅନଞ୍ଞଥାନି। କତମାନି ଚତ୍ତାରି? ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ତଥମେତଂ ଅଵିତଥମେତଂ ଅନଞ୍ଞଥମେତଂ ; ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ’ତି ତଥମେତଂ ଅଵିତଥମେତଂ ଅନଞ୍ଞଥମେତଂ; ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ’ତି ତଥମେତଂ ଅଵିତଥମେତଂ ଅନଞ୍ଞଥମେତଂ; ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ତଥମେତଂ ଅଵିତଥମେତଂ ଅନଞ୍ଞଥମେତଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତ୍ତାରି ତଥାନି ଅଵିତଥାନି ଅନଞ୍ଞଥାନି।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖଵେ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି।

ଦସମଂ।

ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିୟୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ତଥାଗତଂ, ଖନ୍ଧା ଆୟତନେନ ଚ;

ଧାରଣା ଚ ଦ୍ୱେ ଅୱିଜ୍ଜା, ୱିଜ୍ଜା ସଙ୍କାସନା ତଥାତି।

୩। କୋଟିଗାମୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଠମକୋଟିଗାମସୁତ୍ତଂ

୧୦୯୧। ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ୱଜ୍ଜୀସୁ ୱିହରତି କୋଟିଗାମେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଚତୁନ୍ନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସଚ୍ଚାନଂ ଅନନୁବୋଧା ଅପ୍ପଟିୱେଧା ଏୱମିଦଂ ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ସନ୍ଧାୱିତଂ ସଂସରିତଂ ମମଞ୍ଚେୱ ତୁମ୍ହାକଞ୍ଚ’’।

‘‘କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଦୁକ୍ଖସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସଚ୍ଚସ୍ସ ଅନନୁବୋଧା ଅପ୍ପଟିୱେଧା ଏୱମିଦଂ ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ସନ୍ଧାୱିତଂ ସଂସରିତଂ ମମଞ୍ଚେୱ ତୁମ୍ହାକଞ୍ଚ। ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟସ୍ସ ଅରିୟସଚ୍ଚସ୍ସ…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧସ୍ସ ଅରିୟସଚ୍ଚସ୍ସ…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିୟା ପଟିପଦାୟ ଅରିୟସଚ୍ଚସ୍ସ ଅନନୁବୋଧା ଅପ୍ପଟିୱେଧା ଏୱମିଦଂ ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ସନ୍ଧାୱିତଂ ସଂସରିତଂ ମମଞ୍ଚେୱ ତୁମ୍ହାକଞ୍ଚ। ତୟିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ ଅନୁବୁଦ୍ଧଂ ପଟିୱିଦ୍ଧଂ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ ଅନୁବୁଦ୍ଧଂ ପଟିୱିଦ୍ଧଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ ଅନୁବୁଦ୍ଧଂ ପଟିୱିଦ୍ଧଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିୟସଚ୍ଚଂ ଅନୁବୁଦ୍ଧଂ ପଟିୱିଦ୍ଧଂ; ଉଚ୍ଛିନ୍ନା ଭୱତଣ୍ହା, ଖୀଣା ଭୱନେତ୍ତି; ନତ୍ଥିଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ’’ତି।

ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସୁଗତୋ ଅଥାପରଂ ଏତଦୱୋଚ ସତ୍ଥା –

‘‘ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିୟସଚ୍ଚାନଂ, ୟଥାଭୂତଂ ଅଦସ୍ସନା;

ସଂସିତଂ [ସଂସରିତଂ (ସ୍ୟା। କଂ। କ।) ଦୀ। ନି। ୨।୧୫୫] ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ, ତାସୁ ତାସ୍ୱେୱ ଜାତିସୁ।

‘‘ତାନି [ୟାନି (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ଏତାନି ଦିଟ୍ଠାନି, ଭୱନେତ୍ତି ସମୂହତା;

ଉଚ୍ଛିନ୍ନଂ ମୂଲଂ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ, ନତ୍ଥିଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ’’ତି। ପଠମଂ;

୨। ଦୁତିୟକୋଟିଗାମସୁତ୍ତଂ

୧୦୯୨। ‘‘ୟେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ’ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ’ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ୟଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ନ ମେ ତେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ୱା ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା, ନ ଚ ପନେତେ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଂ ୱା ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତି।

‘‘ୟେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି, ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ’ତି ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି, ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ’ତି ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି, ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ୟଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି, ତେ ଖୋ ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ସମଣେସୁ ଚେୱ ସମଣସମ୍ମତା ବ୍ରାହ୍ମଣେସୁ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣସମ୍ମତା, ତେ ଚ ପନାୟସ୍ମନ୍ତୋ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସୟଂ ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରନ୍ତୀ’’ତି।

ଇଦମଓ୍ୱୋଚ ଭଗଓ୍ୱା। ଇଦଂ ୱତ୍ୱାନ ସୁଗତୋ ଅଥାପରଂ ଏତଦଓ୍ୱୋଚ ସତ୍ଥା –

''ଯେ ଦୁକ୍ଖଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ଅଥୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମ୍ଭଓ୍ୱଂ;

ଯତ୍ଥ ଚ ସବ୍ବସୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ଅସେସଂ ଉପରୁଜ୍ଝତି।

''ତଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ ନ ଜାନନ୍ତି, ଦୁକ୍ଖୂପସମଗାମିନଂ;

ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିହୀନା ତେ, ଅଥୋ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଯା;

ଅଭବ୍ବା ତେ ଅନ୍ତକିରିଯାଯ, ତେ ୱେ ଜାତିଜରୂପଗା।

''ଯେ ଚ ଦୁକ୍ଖଂ ପଜାନନ୍ତି, ଅଥୋ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ସମ୍ଭଓ୍ୱଂ;

ଯତ୍ଥ ଚ ସବ୍ବସୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ଅସେସଂ ଉପରୁଜ୍ଝତି।

''ତଞ୍ଚ ମଗ୍ଗଂ ପଜାନନ୍ତି, ଦୁକ୍ଖୂପସମଗାମିନଂ;

ଚେତୋୱିମୁତ୍ତିସମ୍ପନ୍ନା, ଅଥୋ ପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିଯା;

ସବ୍ବା ତେ ଅନ୍ତକିରିଯାଯ, ନ ତେ ଜାତିଜରୂପଗା''ତି। ଦୁତିଯଂ;

୩। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସୁତ୍ତଂ

୧୦୯୩। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଚତ୍ତାରିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସଚ୍ଚାନି। କତମାନି ଚତ୍ତାରି? ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ତଥାଗତୋ 'ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

''ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଅରହନ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୦୯୪। ସାୱତ୍ଥିନିଦାନଂ। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝିଂସୁ, ସବ୍ବେ ତେ ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝିଂସୁ। ଯେ ହି [ଯେପି ହି (ବହୂସୁ)] କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନାଗତମଦ୍ଧାନଂ ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝିସ୍ସନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝିସ୍ସନ୍ତି। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏତରହି ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝନ୍ତି।

''କତମାନି ଚତ୍ତାରି? ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚଂ। ଯେ ହି, କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତୀତମଦ୍ଧାନଂ ଅରହନ୍ତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝିଂସୁ…ପେ… ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝିସ୍ସନ୍ତି…ପେ… ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝନ୍ତି, ସବ୍ବେ ତେ ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମ୍ବୁଜ୍ଝନ୍ତି।

''ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଆସଓକ୍ଖୟସୁତ୍ତଂ

୧୦୯୫। ‘‘ଜାନତୋହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପସ୍ସତୋ ଆସୱାନଂ ଖୟଂ ୱଦାମି, ନୋ ଅଜାନତୋ ଅପସ୍ସତୋ। କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଆସୱାନଂ ଖୟୋ ହୋତି? ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଆସୱାନଂ ଖୟୋ ହୋତି, ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ’ତି ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଆସୱାନଂ ଖୟୋ ହୋତି, ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ’ତି ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଆସୱାନଂ ଖୟୋ ହୋତି, ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଜାନତୋ ପସ୍ସତୋ ଆସୱାନଂ ଖୟୋ ହୋତି। ଏୱଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାନତୋ ଏୱଂ ପସ୍ସତୋ ଆସୱାନଂ ଖୟୋ ହୋତି।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀୟୋ…ପେ… ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀୟୋ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ମିତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୦୯୬। ‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁକମ୍ପେୟ୍ୟାଥ, ଯେ ଚ ସୋତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟୁଂ – ମିତ୍ତା ୱା ଅମଚ୍ଚା ୱା ଞାତୀ ୱା ସାଲୋହିତା ୱା – ତେ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିୟସଚ୍ଚାନଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମୟାୟ ସମାଦପେତବ୍ବା ନିୱେସେତବ୍ବା ପତିଟ୍ଠାପେତବ୍ବା।

‘‘କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅରିୟସଚ୍ଚସ୍ସ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟସ୍ସ ଅରିୟସଚ୍ଚସ୍ସ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧସ୍ସ ଅରିୟସଚ୍ଚସ୍ସ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିୟା ପଟିପଦାୟ ଅରିୟସଚ୍ଚସ୍ସ। ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁକମ୍ପେୟ୍ୟାଥ, ଯେ ଚ ସୋତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞେୟ୍ୟୁଂ – ମିତ୍ତା ୱା ଅମଚ୍ଚା ୱା ଞାତୀ ୱା ସାଲୋହିତା ୱା ତେ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିୟସଚ୍ଚାନଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମୟାୟ ସମାଦପେତବ୍ବା ନିୱେସେତବ୍ବା ପତିଟ୍ଠାପେତବ୍ବା।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀୟୋ…ପେ… ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀୟୋ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ତଥସୁତ୍ତଂ

୧୦୯୭। ‘‘ଚତ୍ତାରିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସଚ୍ଚାନି। କତମାନି ଚତ୍ତାରି? ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିୟସଚ୍ଚଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରି ଅରିୟସଚ୍ଚାନି ତଥାନି ଅୱିତଥାନି ଅନଞ୍ଞଥାନି; ତସ୍ମା ‘ଅରିୟସଚ୍ଚାନୀ’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀୟୋ…ପେ… ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀୟୋ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଲୋକସୁତ୍ତଂ

୧୦୯୮। ‘‘ଚତ୍ତାରିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସଚ୍ଚାନି। କତମାନି ଚତ୍ତାରି? ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିୟସଚ୍ଚଂ। ସଦେୱକେ ଲୋକେ ସମାରକେ ସବ୍ରହ୍ମକେ ସସ୍ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣିୟା ପଜାୟ ସଦେୱମନୁସ୍ସାୟ ତଥାଗତୋ ଅରିୟୋ; ତସ୍ମା ‘ଅରିୟସଚ୍ଚାନୀ’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି’’।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀୟୋ…ପେ… ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀୟୋ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟସୁତ୍ତଂ

୧୦୯୯। ‘‘ଚତ୍ତାରିମାନି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସଚ୍ଚାନି। କତମାନି ଚତ୍ତାରି? ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିୟସଚ୍ଚଂ – ଇମାନି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତ୍ତାରି ଅରିୟସଚ୍ଚାନି। ଇମେସଂ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିୟସଚ୍ଚାନଂ ଅତ୍ଥି ଅରିୟସଚ୍ଚଂ ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ, ଅତ୍ଥି ଅରିୟସଚ୍ଚଂ ପହାତବ୍ବଂ, ଅତ୍ଥି ଅରିୟସଚ୍ଚଂ ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବଂ, ଅତ୍ଥି ଅରିୟସଚ୍ଚଂ ଭାୱେତବ୍ବଂ।

‘‘କତମଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ? ଦୁକ୍ଖଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ପହାତବ୍ବଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବଂ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଭାଵେତବ୍ବଂ।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖଵେ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ନଵମଂ।

୧୦। ଗଵମ୍ପତିସୁତ୍ତଂ

୧୧୦୦। ଏକଂ ସମଯଂ ସମ୍ବହୁଲା ଥେରା ଭିକ୍ଖୂ ଚେତେସୁ [ଚେତିଯେସୁ (ସ୍ୟା।)] ଵିହରନ୍ତି ସହଞ୍ଚନିକେ [ସହଜନିଯେ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।)]। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ସମ୍ବହୁଲାନଂ ଥେରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତାନଂ ମଣ୍ଡଲମାଳେ ସନ୍ନିସିନ୍ନାନଂ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ଅଯମନ୍ତରାକଥା ଉଦପାଦି – ‘‘ଯୋ ନୁ ଖୋ, ଆଵୁସୋ, ଦୁକ୍ଖଂ ପସ୍ସତି ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯମ୍ପି ସୋ ପସ୍ସତି, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧମ୍ପି ପସ୍ସତି, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦମ୍ପି ପସ୍ସତୀ’’ତି।

ଏଵଂ ଵୁତ୍ତେ ଆଯସ୍ମା ଗଵମ୍ପତି ଥେରୋ [ଗଵମ୍ପତିତ୍ଥେରୋ (ସ୍ୟା। କଂ।)] ଭିକ୍ଖୂ ଏତଦଵୋଚ – ‘‘ସମ୍ମୁଖା ମେତଂ, ଆଵୁସୋ, ଭଗଵତୋ ସୁତଂ, ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ – ‘ଯୋ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖଂ ପସ୍ସତି ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯମ୍ପି ସୋ ପସ୍ସତି, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧମ୍ପି ପସ୍ସତି, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦମ୍ପି ପସ୍ସତି। ଯୋ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ ପସ୍ସତି ଦୁକ୍ଖମ୍ପି ସୋ ପସ୍ସତି, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧମ୍ପି ପସ୍ସତି, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦମ୍ପି ପସ୍ସତି। ଯୋ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ପସ୍ସତି ଦୁକ୍ଖମ୍ପି ସୋ ପସ୍ସତି, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯମ୍ପି ପସ୍ସତି, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦମ୍ପି ପସ୍ସତି। ଯୋ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ପସ୍ସତି ଦୁକ୍ଖମ୍ପି ସୋ ପସ୍ସତି, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯମ୍ପି ପସ୍ସତି, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧମ୍ପି ପସ୍ସତୀ’’’ତି। ଦସମଂ।

କୋଟିଗାମଵଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଦ୍ଵେ ଵଜ୍ଜୀ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଅରହଂ ଆସଵକ୍ଖଯୋ;

ମିତ୍ତଂ ତଥା ଚ ଲୋକୋ ଚ, ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ ଗଵମ୍ପତୀତି।

୪। ସୀସପାଵନଵଗ୍ଗୋ

୧। ସୀସପାଵନସୁତ୍ତଂ

୧୧୦୧। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା କୋସମ୍ବିଯଂ ଵିହରତି ସୀସପାଵନେ [ସିଂସପାଵନେ (ସୀ। ପୀ।)]। ଅଥ ଖୋ ଭଗଵା ପରିତ୍ତାନି ସୀସପାପଣ୍ଣାନି ପାଣିନା ଗହେତ୍ଵା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖଵେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ – ଯାନି ଵା ମଯା ପରିତ୍ତାନି ସୀସପାପଣ୍ଣାନି ପାଣିନା ଗହିତାନି ଯଦିଦଂ ଉପରି ସୀସପାଵନେ’’ତି? ‘‘ଅପ୍ପମତ୍ତକାନି , ଭନ୍ତେ, ଭଗଵତା ପରିତ୍ତାନି ସୀସପାପଣ୍ଣାନି ପାଣିନା ଗହିତାନି; ଅଥ ଖୋ ଏତାନେଵ ବହୁତରାନି ଯଦିଦଂ ଉପରି ସୀସପାଵନେ’’ତି। ‘‘ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏତଦେଵ ବହୁତରଂ ଯଂ ଵୋ ମଯା ଅଭିଞ୍ଞାଯ ଅନକ୍ଖାତଂ। କସ୍ମା ଚେତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଯା ଅନକ୍ଖାତଂ? ନ ହେତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅତ୍ଥସଂହିତଂ ନାଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକଂ ନ ନିବ୍ବିଦାଯ ନ ଵିରାଗାଯ ନ ନିରୋଧାଯ ନ ଉପସମାଯ ନ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ନ ସମ୍ବୋଧାଯ ନ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂଵତ୍ତତି; ତସ୍ମା ତଂ ମଯା ଅନକ୍ଖାତଂ’’।

‘‘କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଯା ଅକ୍ଖାତଂ? ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଯା ଅକ୍ଖାତଂ, ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ’ତି ମଯା ଅକ୍ଖାତଂ, ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ’ତି ମଯା ଅକ୍ଖାତଂ, ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ମଯା ଅକ୍ଖାତଂ’’।

‘‘କସ୍ମା ଚେତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ମଯା ଅକ୍ଖାତଂ? ଏତଞ୍ହି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅତ୍ଥସଂହିତଂ ଏତଂ ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିଯକଂ ଏତଂ ନିବ୍ବିଦାଯ ଵିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ଉପସମାଯ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ସମ୍ବୋଧାଯ ନିବ୍ବାନାଯ ସଂଵତ୍ତତି; ତସ୍ମା ତଂ ମଯା ଅକ୍ଖାତଂ ।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖଵେ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ଖଦିରପତ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୧୦୨। ‘‘ଯୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ଯ – ‘ଅହଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅନଭିସମେଚ୍ଚ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅନଭିସମେଚ୍ଚ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅନଭିସମେଚ୍ଚ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅନଭିସମେଚ୍ଚ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସାମୀ’ତି – ନେତଂ ଠାନଂ ଵିଜ୍ଜତି।

‘‘ସେଯ୍ଯଥାପି , ଭିକ୍ଖଵେ, ଯୋ ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ଯ – ‘ଅହଂ ଖଦିରପତ୍ତାନଂ ଵା ସରଲପତ୍ତାନଂ [ପଲାସପତ୍ତାନଂ (ସୀ। ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ।)] ଵା ଆମଲକପତ୍ତାନଂ ଵା ପୁଟଂ କରିତ୍ଵା ଉଦକଂ ଵା ତାଲପତ୍ତଂ ଵା ଆହରିସ୍ସାମୀ’ତି – ନେତଂ ଠାନଂ ଵିଜ୍ଜତି; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯୋ ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ଯ – ‘ଅହଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅନଭିସମେଚ୍ଚ…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅନଭିସମେଚ୍ଚ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସାମୀ’ତି – ନେତଂ ଠାନଂ ଵିଜ୍ଜତି।

‘‘ଯୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ଯ – ‘ଅହଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସାମୀ’ତି – ଠାନମେତଂ ଵିଜ୍ଜତି।

‘‘ସେଯ୍ଯଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯୋ ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ଯ – ‘ଅହଂ ପଦୁମପତ୍ତାନଂ ଵା ପଲାସପତ୍ତାନଂ ଵା ମାଲୁଵପତ୍ତାନଂ ଵା ପୁଟଂ କରିତ୍ଵା ଉଦକଂ ଵା ତାଲପତ୍ତଂ ଵା ଆହରିସ୍ସାମୀ’ତି – ଠାନମେତଂ ଵିଜ୍ଜତି; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯୋ ଏଵଂ ଵଦେଯ୍ଯ – ‘ଅହଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚ …ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସାମୀ’ତି – ଠାନମେତଂ ଵିଜ୍ଜତି।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖଵେ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଦଣ୍ଡସୁତ୍ତଂ

୧୧୦୩। ‘‘ସେଯ୍ଯଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦଣ୍ଡୋ ଉପରିଵେହାସଂ ଖିତ୍ତୋ ସକିମ୍ପି ମୂଲେନ ନିପତତି, ସକିମ୍ପି ଅଗ୍ଗେନ ନିପତତି; ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଵିଜ୍ଜାନୀଵରଣା ସତ୍ତା ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନା ସନ୍ଧାଵନ୍ତା ସଂସରନ୍ତା [ତଣ୍ହାସଂଯୋଜନବନ୍ଧା ସନ୍ଧାଵତା (କ।)] ସକିମ୍ପି ଅସ୍ମା ଲୋକା ପରଂ ଲୋକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ସକିମ୍ପି ପରସ୍ମା ଲୋକା ଇମଂ ଲୋକଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅଦିଟ୍ଠତ୍ତା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ। କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ।

‘‘ତସ୍ମାତିହ , ଭିକ୍ଖଵେ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଚେଲସୁତ୍ତଂ

୧୧୦୪। ‘‘ଆଦିତ୍ତେ , ଭିକ୍ଖଵେ, ଚେଲେ ଵା ସୀସେ ଵା କିମସ୍ସ କରଣୀଯ’’ନ୍ତି? ‘‘ଆଦିତ୍ତେ, ଭନ୍ତେ, ଚେଲେ ଵା ସୀସେ ଵା, ତସ୍ସେଵ ଚେଲସ୍ସ ଵା ସୀସସ୍ସ ଵା ନିବ୍ବାପନାଯ ଅଧିମତ୍ତୋ ଛନ୍ଦୋ ଚ ଵାଯାମୋ ଚ ଉସ୍ସାହୋ ଚ ଉସ୍ସୋଳ୍ହୀ ଚ ଅପ୍ପଟିଵାନୀ ଚ ସତି ଚ ସମ୍ପଜଞ୍ଞଞ୍ଚ କରଣୀଯ’’ନ୍ତି।

‘‘ଆଦିତ୍ତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚେଲଂ ଵା ସୀସଂ ଵା ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତ୍ଵା ଅମନସିକରିତ୍ଵା ଅନଭିସମେତାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମଯାଯ ଅଧିମତ୍ତୋ ଛନ୍ଦୋ ଚ ଵାଯାମୋ ଚ ଉସ୍ସାହୋ ଚ ଉସ୍ସୋଳ୍ହୀ ଚ ଅପ୍ପଟିଵାନୀ ଚ ସତି ଚ ସମ୍ପଜଞ୍ଞଞ୍ଚ କରଣୀଯଂ। କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ।

''ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ''ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସତ୍ତିସତସୁତ୍ତଂ

୧୧୦୫। ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ୱସ୍ସସତାଯୁକୋ ୱସ୍ସସତଜୀୱୀ। ତମେନଂ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟ – 'ଏହମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ତଂ ସତ୍ତିସତେନ ହନିସ୍ସନ୍ତି, ମଜ୍ଝନ୍ହିକସମଯଂ ସତ୍ତିସତେନ ହନିସ୍ସନ୍ତି, ସାଯନ୍ହସମଯଂ ସତ୍ତିସତେନ ହନିସ୍ସନ୍ତି। ସୋ ଖୋ ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ଦିୱସେ ଦିୱସେ ତୀହି ତୀହି ସତ୍ତିସତେହି ହଞ୍ଞମାନୋ ୱସ୍ସସତାଯୁକୋ ୱସ୍ସସତଜୀୱୀ ୱସ୍ସସତସ୍ସ ଅଚ୍ଚଯେନ ଅନଭିସମେତାନି ଚତ୍ତାରି ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ଅଭିସମେସ୍ସସୀ'''ତି।

''ଅତ୍ଥୱସିକେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, କୁଲପୁତ୍ତେନ ଅଲଂ ଉପଗନ୍ତୁଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂସାରୋ; ପୁବ୍ବା କୋଟି ନପ୍ପଞ୍ଞାଯତି ସତ୍ତିପ୍ପହାରାନଂ ଅସିପ୍ପହାରାନଂ ଉସୁପ୍ପହାରାନଂ ଫରସୁପ୍ପହାରାନଂ [ଅସିପ୍ପହାରାନଂ ଫରସୁପ୍ପହାରାନଂ (କ।)]। ଏୱଞ୍ଚେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସ୍ସ। ନ ଖୋ ପନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସହ ଦୁକ୍ଖେନ, ସହ ଦୋମନସ୍ସେନ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ ଅଭିସମଯଂ ୱଦାମି; ଅପି ଚାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସହାୱ ସୁଖେନ, ସହାୱ ସୋମନସ୍ସେନ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ ଅଭିସମଯଂ ୱଦାମି। କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ।

''ତସ୍ମାତିହ , ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ''ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପାଣସୁତ୍ତଂ

୧୧୦୬। ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ଯଂ ଇମସ୍ମିଂ ଜମ୍ବୁଦୀପେ ତିଣକଟ୍ଠସାଖାପଲାସଂ ତଚ୍ଛେତ୍ୱା ଏକଜ୍ଝଂ ସଂହରେଯ୍ୟ; ଏକଜ୍ଝଂ ସଂହରିତ୍ୱା ସୂଲଂ କରେଯ୍ୟ। ସୂଲଂ କରିତ୍ୱା ଯେ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ମହନ୍ତକା ପାଣା ତେ ମହନ୍ତକେସୁ ସୂଲେସୁ ଆୱୁନେଯ୍ୟ, ଯେ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ମଜ୍ଝିମକା ପାଣା ତେ ମଜ୍ଝିମକେସୁ ସୂଲେସୁ ଆୱୁନେଯ୍ୟ, ଯେ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ସୁଖୁମକା ପାଣା ତେ ସୁଖୁମକେସୁ ସୂଲେସୁ ଆୱୁନେଯ୍ୟ। ଅପରିଯାଦିନ୍ନା ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଓଳାରିକା ପାଣା ଅସ୍ସୁ।

''ଅଥ ଇମସ୍ମିଂ ଜମ୍ବୁଦୀପେ ତିଣକଟ୍ଠସାଖାପଲାସଂ ପରିକ୍ଖଯଂ ପରିଯାଦାନଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ। ଇତୋ ବହୁତରା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାସମୁଦ୍ଦେ ସୁଖୁମକା ପାଣା, ଯେ ନ ସୁକରା ସୂଲେସୁ ଆୱୁନିତୁଂ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ସୁଖୁମତ୍ତା , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ତଭାୱସ୍ସ। ଏୱଂ ମହା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପାଯୋ। ଏୱଂ ମହନ୍ତସ୍ମା ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପାଯସ୍ମା ପରିମୁତ୍ତୋ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି।

''ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ''ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ପଠମସୂରିଯସୁତ୍ତଂ

୧୧୦୭। ''ସୂରିଯସ୍ସ [ସୁରିଯସ୍ସ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)], ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦଯତୋ ଏତଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଏତଂ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ଯଦିଦଂ – ଅରୁଣୁଗ୍ଗଂ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମଯାଯ ଏତଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଏତଂ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତଂ, ଯଦିଦଂ – ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। ତସ୍ସେତଂ ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାଟିକଙ୍ଖଂ – 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନିସ୍ସତି…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନିସ୍ସତି।

''ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ''ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮. ଦୁତିଯସୂରିଯସୁତ୍ତଂ

୧୧୦୮. ‘‘ଯାୱକୀୱଞ୍ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ଲୋକେ ନୁପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ନେୱ ତାୱ ମହତୋ ଆଲୋକସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ ହୋତି ମହତୋ ଓଭାସସ୍ସ। ଅନ୍ଧତମଂ ତଦା ହୋତି ଅନ୍ଧକାରତିମିସା । ନେୱ ତାୱ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱା [ରତ୍ତିଦିୱା (କ।)] ପଞ୍ଞାଯନ୍ତି, ନ ମାସଦ୍ଧମାସା ପଞ୍ଞାଯନ୍ତି, ନ ଉତୁସଂୱଚ୍ଛରା ପଞ୍ଞାଯନ୍ତି।

‘‘ଯତୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ଅଥ ମହତୋ ଆଲୋକସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ ହୋତି ମହତୋ ଓଭାସସ୍ସ। ନେୱ ଅନ୍ଧକାରତମଂ ତଦା ହୋତି ନ ଅନ୍ଧକାରତିମିସା। ଅଥ ରତ୍ତିନ୍ଦିୱା ପଞ୍ଞାଯନ୍ତି, ମାସଦ୍ଧମାସା ପଞ୍ଞାଯନ୍ତି, ଉତୁସଂୱଚ୍ଛରା ପଞ୍ଞାଯନ୍ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱକୀୱଞ୍ଚ ତଥାଗତୋ ଲୋକେ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ନେୱ ତାୱ ମହତୋ ଆଲୋକସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ ହୋତି ମହତୋ ଓଭାସସ୍ସ। ଅନ୍ଧତମଂ ତଦା ହୋତି ଅନ୍ଧକାରତିମିସା। ନେୱ ତାୱ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ ଆଚିକ୍ଖଣା ହୋତି ଦେସନା ପଞ୍ଞାପନା ପଟ୍ଠପନା ୱିୱରଣା ୱିଭଜନା ଉତ୍ତାନୀକମ୍ମଂ।

‘‘ଯତୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ଅଥ ମହତୋ ଆଲୋକସ୍ସ ପାତୁଭାୱୋ ହୋତି ମହତୋ ଓଭାସସ୍ସ। ନେୱ ଅନ୍ଧତମଂ ତଦା ହୋତି ନ ଅନ୍ଧକାରତିମିସା। ଅଥ ଖୋ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ ଆଚିକ୍ଖଣା ହୋତି ଦେସନା ପଞ୍ଞାପନା ପଟ୍ଠପନା ୱିୱରଣା ୱିଭଜନା ଉତ୍ତାନୀକମ୍ମଂ। କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ ।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯. ଇନ୍ଦଖୀଲସୁତ୍ତଂ

୧୧୦୯. ‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ତେ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସମଣସ୍ସ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱା ମୁଖଂ ଉଲ୍ଲୋକେନ୍ତି [ଓଲୋକେନ୍ତି (ସୀ। ସ୍ୟା।)] – ‘ଅଯଂ ନୂନ ଭୱଂ ଜାନଂ ଜାନାତି, ପସ୍ସଂ ପସ୍ସତୀ’’’ତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ତୂଲପିଚୁ ୱା କପ୍ପାସପିଚୁ ୱା ଲହୁକୋ ୱାତୁପାଦାନୋ ସମେ ଭୂମିଭାଗେ ନିକ୍ଖିତ୍ତୋ। ତମେନଂ ପୁରତ୍ଥିମୋ ୱାତୋ ପଚ୍ଛିମେନ ସଂହରେଯ୍ୟ, ପଚ୍ଛିମୋ ୱାତୋ ପୁରତ୍ଥିମେନ ସଂହରେଯ୍ୟ, ଉତ୍ତରୋ ୱାତୋ ଦକ୍ଖିଣେନ ସଂହରେଯ୍ୟ, ଦକ୍ଖିଣୋ ୱାତୋ ଉତ୍ତରେନ ସଂହରେଯ୍ୟ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଲହୁକତ୍ତା, ଭିକ୍ଖୱେ, କପ୍ପାସପିଚୁନୋ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ ହି କେଚି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ତେ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସମଣସ୍ସ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱା ମୁଖଂ ଉଲ୍ଲୋକେନ୍ତି – ‘ଅଯଂ ନୂନ ଭୱଂ ଜାନଂ ଜାନାତି, ପସ୍ସଂ ପସ୍ସତୀ’ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅଦିଟ୍ଠତ୍ତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି, ତେ ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସମଣସ୍ସ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱା ମୁଖଂ ଉଲ୍ଲୋକେନ୍ତି – ‘ଅଯଂ ନୂନ ଭୱଂ ଜାନଂ ଜାନାତି, ପସ୍ସଂ ପସ୍ସତୀ’’’ତି।

‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଯୋଖୀଲୋ ୱା ଇନ୍ଦଖୀଲୋ ୱା ଗମ୍ଭୀରନେମୋ ସୁନିଖାତୋ ଅଚଲୋ ଅସମ୍ପକମ୍ପୀ। ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଚେପି ଦିସାଯ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ଭୁସା ୱାତୱୁଟ୍ଠି, ନେୱ ସଙ୍କମ୍ପେଯ୍ୟ [ନେୱ ନଂ ସଙ୍କମ୍ପେଯ୍ୟ (ସୀ। ପୀ।)] ନ ସମ୍ପକମ୍ପେଯ୍ୟ ନ ସମ୍ପଚାଲେଯ୍ୟ; ପଚ୍ଛିମାଯ ଚେପି ଦିସାଯ… ପେ… ଉତ୍ତରାଯ ଚେପି ଦିସାଯ…ପେ… ଦକ୍ଖିଣାଯ ଚେପି ଦିସାଯ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ ଭୁସା ୱାତୱୁଟ୍ଠି, ନେୱ ସଙ୍କମ୍ପେଯ୍ୟ ନ ସମ୍ପକମ୍ପେଯ୍ୟ ନ ସମ୍ପଚାଲେଯ୍ୟ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଗମ୍ଭୀରତ୍ତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ନେମସ୍ସ ସୁନିଖାତତ୍ତା ଇନ୍ଦଖୀଲସ୍ସ। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି, ତେ ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସମଣସ୍ସ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱା ମୁଖଂ ଉଲ୍ଲୋକେନ୍ତି – ‘ଅଯଂ ନୂନ ଭୱଂ ଜାନଂ ଜାନାତି, ପସ୍ସଂ ପସ୍ସତୀ’ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ସୁଦିଟ୍ଠତ୍ତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ। କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି।

ନଵମଂ।

୧୦। ଵାଦତ୍ଥିକସୁତ୍ତଂ

୧୧୧୦। ‘‘ଯୋ ହି କୋଚି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଭିକ୍ଖୁ ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି, ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଚେପି ଦିସାଯ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ ସମଣୋ ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଵା ଵାଦତ୍ଥିକୋ ଵାଦଗଵେସୀ – ‘ଵାଦମସ୍ସ ଆରୋପେସ୍ସାମୀ’ତି, ତଂ ଵତ ସହଧମ୍ମେନ ସଙ୍କମ୍ପେସ୍ସତି ଵା ସମ୍ପକମ୍ପେସ୍ସତି ଵା ସମ୍ପଚାଲେସ୍ସତି ଵାତି – ନେତଂ ଠାନଂ ଵିଜ୍ଜତି। ପଚ୍ଛିମାଯ ଚେପି ଦିସାଯ…ପେ… ଉତ୍ତରାଯ ଚେପି ଦିସାଯ…ପେ… ଦକ୍ଖିଣାଯ ଚେପି ଦିସାଯ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ ସମଣୋ ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଵା ଵାଦତ୍ଥିକୋ ଵାଦଗଵେସୀ – ‘ଵାଦମସ୍ସ ଆରୋପେସ୍ସାମୀ’ତି, ତଂ ଵତ ସହଧମ୍ମେନ ସଙ୍କମ୍ପେସ୍ସତି ଵା ସମ୍ପକମ୍ପେସ୍ସତି ଵା ସମ୍ପଚାଲେସ୍ସତି ଵାତି – ନେତଂ ଠାନଂ ଵିଜ୍ଜତି।

‘‘ସେଯ୍ଯଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, ସିଲାଯୂପୋ ସୋଳସକୁକ୍କୁକୋ। ତସ୍ସସ୍ସୁ ଅଟ୍ଠ କୁକ୍କୂ ହେଟ୍ଠା ନେମଙ୍ଗମା, ଅଟ୍ଠ କୁକ୍କୂ ଉପରିନେମସ୍ସ। ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଚେପି ଦିସାଯ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ ଭୁସା ଵାତଵୁଟ୍ଠି, ନେଵ ସଙ୍କମ୍ପେଯ୍ଯ ନ ସମ୍ପକମ୍ପେଯ୍ଯ ନ ସମ୍ପଚାଲେଯ୍ଯ; ପଚ୍ଛିମାଯ ଚେପି ଦିସାଯ…ପେ… ଉତ୍ତରାଯ ଚେପି ଦିସାଯ…ପେ… ଦକ୍ଖିଣାଯ ଚେପି ଦିସାଯ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ ଭୁସା ଵାତଵୁଟ୍ଠି, ନେଵ ସଙ୍କମ୍ପେଯ୍ଯ ନ ସମ୍ପକମ୍ପେଯ୍ଯ ନ ସମ୍ପଚାଲେଯ୍ଯ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଗମ୍ଭୀରତ୍ତା, ଭିକ୍ଖଵେ, ନେମସ୍ସ ସୁନିଖାତତ୍ତା ସିଲାଯୂପସ୍ସ। ଏଵମେଵ ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଯୋ ହି କୋଚି ଭିକ୍ଖୁ ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି; ପୁରତ୍ଥିମାଯ ଚେପି ଦିସାଯ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ ସମଣୋ ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଵା ଵାଦତ୍ଥିକୋ ଵାଦଗଵେସୀ ‘ଵାଦମସ୍ସ ଆରୋପେସ୍ସାମୀ’ତି, ତଂ ଵତ ସହଧମ୍ମେନ ସଙ୍କମ୍ପେସ୍ସତି ଵା ସମ୍ପକମ୍ପେସ୍ସତି ଵା ସମ୍ପଚାଲେସ୍ସତି ଵାତି – ନେତଂ ଠାନଂ ଵିଜ୍ଜତି। ପଚ୍ଛିମାଯ ଚେପି ଦିସାଯ…ପେ… ଉତ୍ତରାଯ ଚେପି ଦିସାଯ…ପେ… ଦକ୍ଖିଣାଯ ଚେପି ଦିସାଯ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ ସମଣୋ ଵା ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ଵା ଵାଦତ୍ଥିକୋ ଵାଦଗଵେସୀ – ‘ଵାଦମସ୍ସ ଆରୋପେସ୍ସାମୀ’ତି, ତଂ ଵତ ସହଧମ୍ମେନ ସଙ୍କମ୍ପେସ୍ସତି ଵା ସମ୍ପକମ୍ପେସ୍ସତି ଵା ସମ୍ପଚାଲେସ୍ସତି ଵାତି – ନେତଂ ଠାନଂ ଵିଜ୍ଜତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ସୁଦିଟ୍ଠତ୍ତା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ। କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ।

‘‘ତସ୍ମାତିହ , ଭିକ୍ଖଵେ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ଦସମଂ।

ସୀସପାଵନଵଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ସୀସପା ଖଦିରୋ ଦଣ୍ଡୋ, ଚେଲା ସତ୍ତିସତେନ ଚ;

ପାଣା ସୁରିଯୂପମା ଦ୍ଵେଧା, ଇନ୍ଦଖୀଲୋ ଚ ଵାଦିନୋତି।

୫। ପପାତଵଗ୍ଗୋ

୧। ଲୋକଚିନ୍ତାସୁତ୍ତଂ

୧୧୧୧। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗଵା ରାଜଗହେ ଵିହରତି ଵେଳୁଵନେ କଲନ୍ଦକନିଵାପେ। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗଵା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଞ୍ଞତରୋ ପୁରିସୋ ରାଜଗହା ନିକ୍ଖମିତ୍ଵା ‘ଲୋକଚିନ୍ତଂ ଚିନ୍ତେସ୍ସାମୀ’ତି ଯେନ ସୁମାଗଧା ପୋକ୍ଖରଣୀ ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ଵା ସୁମାଗଧାଯ ପୋକ୍ଖରଣିଯା ତୀରେ ନିସୀଦି ଲୋକଚିନ୍ତଂ ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ସୋ ପୁରିସୋ ସୁମାଗଧାଯ ପୋକ୍ଖରଣିଯା ତୀରେ ଚତୁରଙ୍ଗିନିଂ ସେନଂ [ଚତୁରଙ୍ଗିନିସେନଂ (କ।)] ଭିସମୁଳାଲଂ [ଭିସମୂଲାଲଂ (ପୀ। କ।)] ପଵିସନ୍ତଂ। ଦିସ୍ଵାନସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘ଉମ୍ମତ୍ତୋସ୍ମି ନାମାହଂ, ଵିଚେତୋସ୍ମି ନାମାହଂ! ଯଂ ଲୋକେ ନତ୍ଥି ତଂ ମଯା ଦିଟ୍ଠ’’’ନ୍ତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ପୁରିସୋ ନଗରଂ ପଵିସିତ୍ଵା ମହାଜନକାଯସ୍ସ ଆରୋଚେସି – ‘ଉମ୍ମତ୍ତୋସ୍ମି ନାମାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଵିଚେତୋସ୍ମି ନାମାହଂ,

ଭନ୍ତେ! ଯଂ ଲୋକେ ନତ୍ଥି ତଂ ମୟା ଦିଟ୍ଠ’’’ନ୍ତି। ‘‘କଥଂ ପନ ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ଉମ୍ମତ୍ତୋ କଥଂ ୱିଚେତୋ? କିଞ୍ଚ ଲୋକେ ନତ୍ଥି ଯଂ ତୟା ଦିଟ୍ଠ’’ନ୍ତି? ‘‘ଇଧାହଂ, ଭନ୍ତେ, ରାଜଗହା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ‘ଲୋକଚିନ୍ତଂ ଚିନ୍ତେସ୍ସାମୀ’ତି ଯେନ ସୁମାଗଧା ପୋକ୍ଖରଣୀ ତେନୁପସଙ୍କମିଂ; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ସୁମାଗଧାୟ ପୋକ୍ଖରଣିୟା ତୀରେ ନିସୀଦିଂ ଲୋକଚିନ୍ତଂ ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ। ଅଦ୍ଦସଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ସୁମାଗଧାୟ ପୋକ୍ଖରଣିୟା ତୀରେ ଚତୁରଙ୍ଗିନିଂ ସେନଂ ଭିସମୁଳାଲଂ ପୱିସନ୍ତଂ। ଏୱଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ, ଉମ୍ମତ୍ତୋ ଏୱଂ ୱିଚେତୋ। ଇଦଞ୍ଚ ଲୋକେ ନତ୍ଥି ଯଂ ମୟା ଦିଟ୍ଠ’’ନ୍ତି। ‘‘ତଗ୍ଘ ତ୍ୱଂ, ଅମ୍ଭୋ ପୁରିସ, ଉମ୍ମତ୍ତୋ ତଗ୍ଘ ୱିଚେତୋ। ଇଦଞ୍ଚ ଲୋକେ ନତ୍ଥି ଯଂ ତୟା ଦିଟ୍ଠ’’ନ୍ତି।

‘‘ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୋ ପୁରିସୋ ଭୂତଂୟେୱ ଅଦ୍ଦସ, ନୋ ଅଭୂତଂ। ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱାସୁରସଙ୍ଗାମୋ ସମୁପବ୍ୟୂଳ୍ହୋ ଅହୋସି। ତସ୍ମିଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଗାମେ ଦେୱା ଜିନିଂସୁ, ଅସୁରା ପରାଜିନିଂସୁ। ପରାଜିତା ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସୁରା ଭୀତା ଭିସମୁଳାଲେନ ଅସୁରପୁରଂ ପୱିସିଂସୁ ଦେୱାନଂୟେୱ ମୋହୟମାନା।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମା ଲୋକଚିନ୍ତଂ ଚିନ୍ତେଥ – ‘ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’ତି ୱା ‘ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋ’ତି ୱା, ‘ଅନ୍ତୱା ଲୋକୋ’ତି ୱା ‘ଅନନ୍ତୱା ଲୋକୋ’ତି ୱା, ‘ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀର’ନ୍ତି ୱା ‘ଅଞ୍ଞଂ ଜୀୱଂ ଅଞ୍ଞଂ ସରୀର’ନ୍ତି ୱା, ‘ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା ‘ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା, ‘ହୋତି ଚ ନ ଚ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା, ‘ନେୱ ହୋତି ନ ନ ହୋତି ତଥାଗତୋ ପରଂ ମରଣା’ତି ୱା। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ନେସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିନ୍ତା ଅତ୍ଥସଂହିତା ନାଦିବ୍ରହ୍ମଚରିୟକା ନ ନିବ୍ବିଦାୟ ନ ୱିରାଗାୟ ନ ନିରୋଧାୟ ନ ଉପସମାୟ ନ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ନ ସମ୍ବୋଧାୟ ନ ନିବ୍ବାନାୟ ସଂୱତ୍ତତି।

‘‘ଚିନ୍ତେନ୍ତା ଖୋ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେୟ୍ୟାଥ…ପେ… ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଚିନ୍ତେୟ୍ୟାଥ। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଏସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚିନ୍ତା ଅତ୍ଥସଂହିତା ଏସା ଆଦିବ୍ରହ୍ମଚରିୟକା ଏସା ନିବ୍ବିଦାୟ ୱିରାଗାୟ ନିରୋଧାୟ ଉପସମାୟ ଅଭିଞ୍ଞାୟ ସମ୍ବୋଧାୟ ନିବ୍ବାନାୟ ସଂୱତ୍ତତି।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀୟୋ…ପେ… ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀୟୋ’’ତି। ପଠମଂ।

୨। ପପାତସୁତ୍ତଂ

୧୧୧୨। ଏକଂ ସମୟଂ ଭଗୱା ରାଜଗହେ ୱିହରତି ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ପବ୍ବତେ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ଆୟାମ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେନ ପଟିଭାନକୂଟୋ ତେନୁପସଙ୍କମିସ୍ସାମ ଦିୱାୱିହାରାୟା’’ତି। ‘‘ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁଂ। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ସମ୍ବହୁଲେହି ଭିକ୍ଖୂହି ସଦ୍ଧିଂ ଯେନ ପଟିଭାନକୂଟୋ ତେନୁପସଙ୍କମି। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ପଟିଭାନକୂଟେ ମହନ୍ତଂ ପପାତଂ। ଦିସ୍ୱାନ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ମହା ୱତାୟଂ, ଭନ୍ତେ, ପପାତୋ ସୁଭୟାନକୋ, ଭନ୍ତେ, ପପାତୋ। ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଇମମ୍ହା ପପାତା ଅଞ୍ଞୋ ପପାତୋ ମହନ୍ତତରୋ ଚ ଭୟାନକତରୋ ଚା’’ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଇମମ୍ହା ପପାତା ଅଞ୍ଞୋ ପପାତୋ ମହନ୍ତତରୋ ଚ ଭୟାନକତରୋ ଚା’’ତି।

‘‘କତମୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଇମମ୍ହା ପପାତା ଅଞ୍ଞୋ ପପାତୋ ମହନ୍ତତରୋ ଚ ଭୟାନକତରୋ ଚା’’ତି? ‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ’ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ’ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ତେ ଜାତିସଂୱତ୍ତନିକେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅଭିରମନ୍ତି, ଜରାସଂୱତ୍ତନିକେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅଭିରମନ୍ତି , ମରଣସଂୱତ୍ତନିକେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅଭିରମନ୍ତି, ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସସଂୱତ୍ତନିକେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅଭିରମନ୍ତି। ତେ ଜାତିସଂୱତ୍ତନିକେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅଭିରତା ଜରାସଂୱତ୍ତନିକେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅଭିରତା ମରଣସଂୱତ୍ତନିକେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅଭିରତା ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସସଂୱତ୍ତନିକେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅଭିରତା ଜାତିସଂୱତ୍ତନିକେପି ସଙ୍ଖାରେ ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି, ଜରାସଂୱତ୍ତନିକେପି ସଙ୍ଖାରେ ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି, ମରଣସଂୱତ୍ତନିକେପି ସଙ୍ଖାରେ ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି, ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସସଂୱତ୍ତନିକେପି ସଙ୍ଖାରେ ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି। ତେ ଜାତିସଂୱତ୍ତନିକେପି ସଙ୍ଖାରେ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ଜରାସଂୱତ୍ତନିକେପି ସଙ୍ଖାରେ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ମରଣସଂୱତ୍ତନିକେପି ସଙ୍ଖାରେ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସସଂୱତ୍ତନିକେପି ସଙ୍ଖାରେ ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ଜାତିପପାତମ୍ପି ପପତନ୍ତି, ଜରାପପାତମ୍ପି ପପତନ୍ତି, ମରଣପପାତମ୍ପି ପପତନ୍ତି,

ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସପପାତମ୍ପି ପପତନ୍ତି। ତେ ନ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାୟାସେହି। 'ନ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମା'ତି ୱଦାମି''।

''ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି, ତେ ଜାତିସଂୱତ୍ତନିକେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ନାଭିରମନ୍ତି, ଜରାସଂୱତ୍ତନିକେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ନାଭିରମନ୍ତି, ମରଣସଂୱତ୍ତନିକେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ନାଭିରମନ୍ତି, ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସସଂୱତ୍ତନିକେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ନାଭିରମନ୍ତି। ତେ ଜାତିସଂୱତ୍ତନିକେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅନଭିରତା, ଜରାସଂୱତ୍ତନିକେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅନଭିରତା, ମରଣସଂୱତ୍ତନିକେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅନଭିରତା, ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସସଂୱତ୍ତନିକେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅନଭିରତା, ଜାତିସଂୱତ୍ତନିକେପି ସଙ୍ଖାରେ ନାଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି, ଜରାସଂୱତ୍ତନିକେପି ସଙ୍ଖାରେ ନାଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି, ମରଣସଂୱତ୍ତନିକେପି ସଙ୍ଖାରେ ନାଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି, ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସସଂୱତ୍ତନିକେପି ସଙ୍ଖାରେ ନାଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି। ତେ ଜାତିସଂୱତ୍ତନିକେପି ସଙ୍ଖାରେ ଅନଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା, ଜରାସଂୱତ୍ତନିକେପି ସଙ୍ଖାରେ ଅନଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା, ମରଣସଂୱତ୍ତନିକେପି ସଙ୍ଖାରେ ଅନଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା, ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସସଂୱତ୍ତନିକେପି ସଙ୍ଖାରେ ଅନଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା, ଜାତିପପାତମ୍ପି ନପ୍ପପତନ୍ତି, ଜରାପପାତମ୍ପି ନପ୍ପପତନ୍ତି, ମରଣପପାତମ୍ପି ନପ୍ପପତନ୍ତି, ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସପପାତମ୍ପି ନପ୍ପପତନ୍ତି। ତେ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାୟାସେହି। 'ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମା'ତି ୱଦାମି''।

''ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ମହାପରିଳାହସୁତ୍ତଂ

୧୧୧୩। ''ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାପରିଳାହୋ ନାମ ନିରଯୋ। ତତ୍ଥ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଚକ୍ଖୁନା ରୂପଂ ପସ୍ସତି, ଅନିଟ୍ଠରୂପଞ୍ଞେୱ ପସ୍ସତି ନୋ ଇଟ୍ଠରୂପଂ; ଅକନ୍ତରୂପଞ୍ଞେୱ ପସ୍ସତି ନୋ କନ୍ତରୂପଂ; ଅମନାପରୂପଞ୍ଞେୱ ପସ୍ସତି ନୋ ମନାପରୂପଂ। ଯଂ କିଞ୍ଚି ସୋତେନ ସଦ୍ଦଂ ସୁଣାତି…ପେ… ଯଂ କିଞ୍ଚି କାଯେନ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବଂ ଫୁସତି…ପେ… ଯଂ କିଞ୍ଚି ମନସା ଧମ୍ମଂ ୱିଜାନାତି, ଅନିଟ୍ଠରୂପଞ୍ଞେୱ ୱିଜାନାତି ନୋ ଇଟ୍ଠରୂପଂ; ଅକନ୍ତରୂପଞ୍ଞେୱ ୱିଜାନାତି ନୋ କନ୍ତରୂପଂ; ଅମନାପରୂପଞ୍ଞେୱ ୱିଜାନାତି ନୋ ମନାପରୂପ''ନ୍ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ''ମହା ୱତ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ପରିଳାହୋ, ସୁମହା ୱତ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ପରିଳାହୋ! ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଏତମ୍ହା ପରିଳାହା ଅଞ୍ଞୋ ପରିଳାହୋ ମହନ୍ତତରୋ ଚେୱ ଭଯାନକତରୋ ଚା''ତି? ''ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏତମ୍ହା ପରିଳାହା ଅଞ୍ଞୋ ପରିଳାହୋ ମହନ୍ତତରୋ ଚ ଭଯାନକତରୋ ଚା''ତି।

''କତମୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଏତମ୍ହା ପରିଳାହା ଅଞ୍ଞୋ ପରିଳାହୋ ମହନ୍ତତରୋ ଚ ଭଯାନକତରୋ ଚା''ତି? ''ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ତେ ଜାତିସଂୱତ୍ତନିକେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅଭିରମନ୍ତି…ପେ… ଅଭିରତା…ପେ… ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି…ପେ… ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ଜାତିପରିଳାହେନପି ପରିଡଯ୍ହନ୍ତି, ଜରାପରିଳାହେନପି ପରିଡଯ୍ହନ୍ତି, ମରଣପରିଳାହେନପି ପରିଡଯ୍ହନ୍ତି, ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସପରିଳାହେନପି ପରିଡଯ୍ହନ୍ତି । ତେ ନ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାୟାସେହି। 'ନ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମା'ତି ୱଦାମି''।

''ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି। ତେ ଜାତିସଂୱତ୍ତନିକେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ନାଭିରମନ୍ତି…ପେ… ଅନଭିରତା…ପେ… ନାଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି…ପେ… ଅନଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ଜାତିପରିଳାହେନପି ନ ପରିଡଯ୍ହନ୍ତି, ଜରାପରିଳାହେନପି ନ ପରିଡଯ୍ହନ୍ତି, ମରଣପରିଳାହେନପି ନ ପରିଡଯ୍ହନ୍ତି, ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାୟାସପରିଳାହେନପି ନ ପରିଡଯ୍ହନ୍ତି। ତେ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାୟାସେହି। 'ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମା'ତି ୱଦାମି''।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ତତିଯଂ।

୪। କୂଟାଗାରସୁତ୍ତଂ

୧୧୧୪। ‘‘ଯୋ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ [ଯୋ ଚ ଖୋ ଭିକ୍ଖୱେ (ସ୍ଯା। କ।)], ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ଯ – ‘ଅହଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅନଭିସମେଚ୍ଚ…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅନଭିସମେଚ୍ଚ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସାମୀ’ତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି।

‘‘ସେଯ୍ଯଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ଯ – ‘ଅହଂ କୂଟାଗାରସ୍ସ ହେଟ୍ଠିମଂ ଘରଂ ଅକରିତ୍ୱା ଉପରିମଂ ଘରଂ ଆରୋପେସ୍ସାମୀ’ତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି; ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ଯ – ‘ଅହଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅନଭିସମେଚ୍ଚ…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅନଭିସମେଚ୍ଚ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସାମୀ’ତି – ନେତଂ ଠାନଂ ୱିଜ୍ଜତି।

‘‘ଯୋ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ଯ – ‘ଅହଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚ…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସାମୀ’ତି – ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି।

‘‘ସେଯ୍ଯଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ଯ – ‘ଅହଂ କୂଟାଗାରସ୍ସ ହେଟ୍ଠିମଂ ଘରଂ କରିତ୍ୱା ଉପରିମଂ ଘରଂ ଆରୋପେସ୍ସାମୀ’ତି – ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି; ଏୱମେୱ ଖୋ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯୋ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ଯ – ‘ଅହଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚ…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଂ ପଟିପଦଂ ଅରିଯସଚ୍ଚଂ ଯଥାଭୂତଂ ଅଭିସମେଚ୍ଚ ସମ୍ମା ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରିସ୍ସାମୀ’ତି – ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି।

‘‘ତସ୍ମାତିହ , ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ୱାଲସୁତ୍ତଂ

୧୧୧୫। ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା ୱେସାଲିଯଂ ୱିହରତି ମହାୱନେ କୂଟାଗାରସାଲାଯଂ। ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ୱେସାଲିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସି। ଅଦ୍ଦସା ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ସମ୍ବହୁଲେ ଲିଚ୍ଛୱିକୁମାରକେ ସନ୍ଥାଗାରେ ଉପାସନଂ କରୋନ୍ତେ, ଦୂରତୋୱ ସୁଖୁମେନ ତାଳଚ୍ଛିଗ୍ଗଳେନ ଅସନଂ ଅତିପାତେନ୍ତେ, ପୋଙ୍ଖାନୁପୋଙ୍ଖଂ [ପୋଖାନୁପୋଖଂ (ସ୍ଯା। କଂ।)] ଅୱିରାଧିତଂ। ଦିସ୍ୱାନସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ‘‘ସିକ୍ଖିତା ୱତିମେ ଲିଚ୍ଛୱିକୁମାରକା, ସୁସିକ୍ଖିତା ୱତିମେ ଲିଚ୍ଛୱିକୁମାରକା; ଯତ୍ର ହି ନାମ ଦୂରତୋୱ ସୁଖୁମେନ ତାଳଚ୍ଛିଗ୍ଗଳେନ ଅସନଂ ଅତିପାତେସ୍ସନ୍ତି ପୋଙ୍ଖାନୁପୋଙ୍ଖଂ ଅୱିରାଧିତ’’ନ୍ତି।

ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ୱେସାଲିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପିଣ୍ଡପାତପଟିକ୍କନ୍ତୋ ଯେନ ଭଗୱା ତେନୁପସଙ୍କମି; ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଭିୱାଦେତ୍ୱା ଏକମନ୍ତଂ ନିସୀଦି। ଏକମନ୍ତଂ ନିସିନ୍ନୋ ଖୋ ଆଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ଇଧାହଂ, ଭନ୍ତେ, ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ୱେସାଲିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସିଂ । ଅଦ୍ଦସଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଭନ୍ତେ ସମ୍ବହୁଲେ ଲିଚ୍ଛୱିକୁମାରକେ ସନ୍ଥାଗାରେ ଉପାସନଂ କରୋନ୍ତେ ଦୂରତୋୱ ସୁଖୁମେନ ତାଳଚ୍ଛିଗ୍ଗଳେନ ଅସନଂ ଅତିପାତେନ୍ତେ ପୋଙ୍ଖାନୁପୋଙ୍ଖଂ ଅୱିରାଧିତଂ’। ଦିସ୍ୱାନ ମେ ଏତଦହୋସି – ‘‘ସିକ୍ଖିତା ୱତିମେ ଲିଚ୍ଛୱିକୁମାରକା, ସୁସିକ୍ଖିତା ୱତିମେ ଲିଚ୍ଛୱିକୁମାରକା; ଯତ୍ର ହି ନାମ ଦୂରତୋୱ ସୁଖୁମେନ ତାଳଚ୍ଛିଗ୍ଗଳେନ ଅସନଂ ଅତିପାତେସ୍ସନ୍ତି ପୋଙ୍ଖାନୁପୋଙ୍ଖଂ ଅୱିରାଧିତ’’ନ୍ତି।

‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଆନନ୍ଦ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ଦୁକ୍କରତରଂ ୱା ଦୁରଭିସମ୍ଭୱତରଂ ୱା – ଯୋ ଦୂରତୋୱ ସୁଖୁମେନ ତାଳଚ୍ଛିଗ୍ଗଳେନ ଅସନଂ ଅତିପାତେଯ୍ଯ ପୋଙ୍ଖାନୁପୋଙ୍ଖଂ ଅୱିରାଧିତଂ, ଯୋ ୱା ସତ୍ତଧା ଭିନ୍ନସ୍ସ ୱାଲସ୍ସ କୋଟିଯା କୋଟିଂ ପଟିୱିଜ୍ଝେଯ୍ଯା’’ତି? ‘‘ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ଦୁକ୍କରତରଞ୍ଚେୱ ଦୁରଭିସମ୍ଭୱତରଞ୍ଚ ଯୋ ୱା [ଯୋ (ସୀ।)] ସତ୍ତଧା ଭିନ୍ନସ୍ସ ୱାଲସ୍ସ କୋଟିଯା କୋଟିଂ ପଟିୱିଜ୍ଝେଯ୍ଯା’’ତି। ‘‘ଅଥ ଖୋ [ଅଥ ଖୋ ତେ (ସ୍ଯା। କଂ।)], ଆନନ୍ଦ, ଦୁପ୍ପଟିୱିଜ୍ଝତରଂ ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତି, ଯେ ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତି…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଟିୱିଜ୍ଝନ୍ତି’’।

‘‘ତସ୍ମାତିହାନନ୍ଦ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅନ୍ଧକାରସୁତ୍ତଂ

୧୧୧୬। ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକନ୍ତରିକା ଅଘା ଅସଂୱୁତା ଅନ୍ଧକାରା ଅନ୍ଧକାରତିମିସା, ଯତ୍ଥମିମେସଂ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯାନଂ ଏୱଂମହିଦ୍ଧିକାନଂ ଏୱଂ ମହାନୁଭାୱାନଂ ଆଭାଯ ନାନୁଭୋନ୍ତୀ’’ତି।

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଭଗୱନ୍ତଂ ଏତଦୱୋଚ – ‘‘ମହା ୱତ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ଅନ୍ଧକାରୋ, ସୁମହା ୱତ ସୋ, ଭନ୍ତେ, ଅନ୍ଧକାରୋ! ଅତ୍ଥି ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେ, ଏତମ୍ହା ଅନ୍ଧକାରା ଅଞ୍ଞୋ ଅନ୍ଧକାରୋ ମହନ୍ତତରୋ ଚ ଭଯାନକତରୋ ଚା’’ତି? ‘‘ଅତ୍ଥି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୁ, ଏତମ୍ହା ଅନ୍ଧକାରା ଅଞ୍ଞୋ ଅନ୍ଧକାରୋ ମହନ୍ତତରୋ ଚ ଭଯାନକତରୋ ଚା’’ତି।

‘‘କତମୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଏତମ୍ହା ଅନ୍ଧକାରା ଅଞ୍ଞୋ ଅନ୍ଧକାରୋ ମହନ୍ତତରୋ ଚ ଭଯାନକତରୋ ଚା’’ତି? ‘‘ଯେ ହି କେଚି, ଭିକ୍ଖୁ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ନପ୍ପଜାନନ୍ତି, ତେ ଜାତିସଂୱତ୍ତନିକେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଅଭିରମନ୍ତି…ପେ… ଅଭିରତା…ପେ… ଅଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି…ପେ… ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ଜାତନ୍ଧକାରମ୍ପି ପପତନ୍ତି, ଜରନ୍ଧକାରମ୍ପି ପପତନ୍ତି, ମରଣନ୍ଧକାରମ୍ପି ପପତନ୍ତି, ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସନ୍ଧକାରମ୍ପି ପପତନ୍ତି। ତେ ନ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି। ‘ନ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମା’ତି ୱଦାମି’’।

‘‘ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖୁ, ସମଣା ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣା ୱା ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନନ୍ତି, ତେ ଜାତିସଂୱତ୍ତନିକେସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ନାଭିରମନ୍ତି…ପେ… ଅନଭିରତା…ପେ… ନାଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତି…ପେ… ଅନଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ଜାତନ୍ଧକାରମ୍ପି ନପ୍ପପତନ୍ତି , ଜରନ୍ଧକାରମ୍ପି ନପ୍ପପତନ୍ତି, ମରଣନ୍ଧକାରମ୍ପି ନପ୍ପପତନ୍ତି, ସୋକପରିଦେୱଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସୁପାଯାସନ୍ଧକାରମ୍ପି ନପ୍ପପତନ୍ତି। ତେ ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଜାତିଯା ଜରାଯ ମରଣେନ ସୋକେହି ପରିଦେୱେହି ଦୁକ୍ଖେହି ଦୋମନସ୍ସେହି ଉପାଯାସେହି। ‘ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଦୁକ୍ଖସ୍ମା’ତି ୱଦାମି’’।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ପଠମଛିଗ୍ଗଳଯୁଗସୁତ୍ତଂ

୧୧୧୭। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଏକଚ୍ଛିଗ୍ଗଳଂ ଯୁଗଂ ପକ୍ଖିପେଯ୍ୟ। ତତ୍ରାପିସ୍ସ କାଣୋ କଚ୍ଛପୋ। ସୋ ୱସ୍ସସତସ୍ସ ୱସ୍ସସତସ୍ସ ଅଚ୍ଚଯେନ ସକିଂ ସକିଂ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପି ନୁ ଖୋ କାଣୋ କଚ୍ଛପୋ ୱସ୍ସସତସ୍ସ ୱସ୍ସସତସ୍ସ ଅଚ୍ଚଯେନ ସକିଂ ସକିଂ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନ୍ତୋ ଅମୁସ୍ମିଂ ଏକଚ୍ଛିଗ୍ଗଳେ ଯୁଗେ ଗୀୱଂ ପୱେସେଯ୍ୟା’’ତି? ‘‘ଯଦି ନୂନ, ଭନ୍ତେ, କଦାଚି କରହଚି ଦୀଘସ୍ସ ଅଦ୍ଧୁନୋ ଅଚ୍ଚଯେନା’’ତି।

‘‘ଖିପ୍ପତରଂ ଖୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାଣୋ କଚ୍ଛପୋ ୱସ୍ସସତସ୍ସ ୱସ୍ସସତସ୍ସ ଅଚ୍ଚଯେନ ସକିଂ ସକିଂ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନ୍ତୋ ଅମୁସ୍ମିଂ ଏକଚ୍ଛିଗ୍ଗଳେ ଯୁଗେ ଗୀୱଂ ପୱେସେଯ୍ୟ, ନ ତ୍ୱେୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସକିଂ ୱିନିପାତଗତେନ ବାଲେନ [ୱିନୀତଗତେନ ବହୁଲେନ (କ।)] ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ୱଦାମି’’।

ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ନ ହେତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ଥି ଧମ୍ମଚରିଯା, ସମଚରିଯା, କୁସଲକିରିଯା, ପୁଞ୍ଞକିରିଯା। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଖାଦିକା ଏତ୍ଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱତ୍ତତି ଦୁବ୍ବଲଖାଦିକା। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅଦିଟ୍ଠତ୍ତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ। କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଦୁତିଯଛିଗ୍ଗଳଯୁଗସୁତ୍ତଂ

୧୧୧୮। ‘‘ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଯଂ ମହାପଥୱୀ ଏକୋଦକା ଅସ୍ସ। ତତ୍ର ପୁରିସୋ ଏକଚ୍ଛିଗ୍ଗଳଂ ଯୁଗଂ ପକ୍ଖିପେଯ୍ୟ। ତମେନଂ ପୁରତ୍ଥିମୋ

ୱାତୋ ପଚ୍ଛିମେନ ସଂହରେୟ୍ୟ, ପଚ୍ଛିମୋ ୱାତୋ ପୁରତ୍ଥିମେନ ସଂହରେୟ୍ୟ, ଉତ୍ତରୋ ୱାତୋ ଦକ୍ଖିଣେନ ସଂହରେୟ୍ୟ, ଦକ୍ଖିଣୋ ୱାତୋ ଉତ୍ତରେନ ସଂହରେୟ୍ୟ। ତତ୍ରସ୍ସ କାଣୋ କଚ୍ଛପୋ। ସୋ ୱସ୍ସସତସ୍ସ ୱସ୍ସସତସ୍ସ ଅଚ୍ଚୟେନ ସକିଂ ସକିଂ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପି ନୁ ଖୋ କାଣୋ କଚ୍ଛପୋ ୱସ୍ସସତସ୍ସ ୱସ୍ସସତସ୍ସ ଅଚ୍ଚୟେନ ସକିଂ ସକିଂ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନ୍ତୋ ଅମୁସ୍ମିଂ ଏକଚ୍ଛିଗ୍ଗଳେ ଯୁଗେ ଗୀୱଂ ପୱେସେୟ୍ୟା''ତି? ''ଅଧିଚ୍ଚମିଦଂ, ଭନ୍ତେ, ଯଂ ସୋ କାଣୋ କଚ୍ଛପୋ ୱସ୍ସସତସ୍ସ ୱସ୍ସସତସ୍ସ ଅଚ୍ଚୟେନ ସକିଂ ସକିଂ ଉମ୍ମୁଜ୍ଜନ୍ତୋ ଅମୁସ୍ମିଂ ଏକଚ୍ଛିଗ୍ଗଳେ ଯୁଗେ ଗୀୱଂ ପୱେସେୟ୍ୟା''ତି।

''ଏୱଂ ଅଧିଚ୍ଚମିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଲଭତି। ଏୱଂ ଅଧିଚ୍ଚମିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ ତଥାଗତୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ। ଏୱଂ ଅଧିଚ୍ଚମିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯଂ ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତୋ ଧମ୍ମୱିନୟୋ ଲୋକେ ଦିବ୍ବତି। ତସ୍ସିଦଂ [ତୟିଦଂ (?)], ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୁସ୍ସତ୍ତଂ ଲଦ୍ଧଂ, ତଥାଗତୋ ଲୋକେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତୋ ଚ ଧମ୍ମୱିନୟୋ ଲୋକେ ଦିବ୍ବତି।

''ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀୟୋ…ପେ… 'ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀୟୋ''ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପଠମସିନେରୁପବ୍ବତରାଜସୁତ୍ତଂ

୧୧୧୯। ''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ସିନେରୁସ୍ସ ପବ୍ବତରାଜସ୍ସ ସତ୍ତ ମୁଗ୍ଗମତ୍ତିୟୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା ଉପନିକ୍ଖିପେୟ୍ୟ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ , କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ – ଯା ୱା [ଯା ଚ] ସତ୍ତ ମୁଗ୍ଗମତ୍ତିୟୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତା, ଯୋ ୱା [ଯୋ ଚ (ସ୍ଯା। କଂ। ପୀ। କ।) ସଂ। ନି। ୨। ୮୪] ସିନେରୁପବ୍ବତରାଜା''ତି? ''ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ, ଯଦିଦଂ – ସିନେରୁପବ୍ବତରାଜା; ଅପ୍ପମତ୍ତିକା ସତ୍ତ ମୁଗ୍ଗମତ୍ତିୟୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତା। ସଙ୍ଖମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି, ଉପନିଧମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି, କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି ସିନେରୁପବ୍ବତରାଜାନଂ ଉପନିଧାୟ ସତ୍ତ ମୁଗ୍ଗମତ୍ତିୟୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତା''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଭିସମେତାୱିନୋ ଏତଦେୱ ବହୁତରଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଯଦିଦଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିୟାଦିନ୍ନଂ; ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଅୱସିଟ୍ଠଂ। ସଙ୍ଖମ୍ପି ନ ଉପେତି, ଉପନିଧମ୍ପି ନ ଉପେତି, କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେତି, ପୁରିମଂ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିୟାଦିନ୍ନଂ ଉପନିଧାୟ ଯଦିଦଂ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମତା; ଯୋ 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି…ପେ… 'ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି''।

''ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀୟୋ…ପେ… 'ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀୟୋ''ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଦୁତିୟସିନେରୁପବ୍ବତରାଜସୁତ୍ତଂ

୧୧୨୦। ''ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସିନେରୁପବ୍ବତରାଜାୟଂ ପରିକ୍ଖୟଂ ପରିୟାଦାନଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ଠପେତ୍ୱା ସତ୍ତ ମୁଗ୍ଗମତ୍ତିୟୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ – ଯଂ ୱା ସିନେରୁସ୍ସ ପବ୍ବତରାଜସ୍ସ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିୟାଦିନ୍ନଂ, ଯା ୱା ସତ୍ତ ମୁଗ୍ଗମତ୍ତିୟୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା ଅୱସିଟ୍ଠା''ତି? ''ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ ସିନେରୁସ୍ସ ପବ୍ବତରାଜସ୍ସ ଯଦିଦଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିୟାଦିନ୍ନଂ; ଅପ୍ପମତ୍ତିକା ସତ୍ତ ମୁଗ୍ଗମତ୍ତିୟୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା ଅୱସିଟ୍ଠା। ସଙ୍ଖମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି, ଉପନିଧମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି, କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି ସିନେରୁସ୍ସ ପବ୍ବତରାଜସ୍ସ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିୟାଦିନ୍ନଂ ଉପନିଧାୟ ସତ୍ତ ମୁଗ୍ଗମତ୍ତିୟୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା ଅୱସିଟ୍ଠା''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସାୱକସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଭିସମେତାୱିନୋ ଏତଦେୱ ବହୁତରଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଯଦିଦଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିୟାଦିନ୍ନଂ; ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଅୱସିଟ୍ଠଂ। ସଙ୍ଖମ୍ପି ନ ଉପେତି, ଉପନିଧମ୍ପି ନ ଉପେତି, କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେତି, ପୁରିମଂ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିୟାଦିନ୍ନଂ ଉପନିଧାୟ ଯଦିଦଂ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମତା; ଯୋ 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି…ପେ… 'ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି''।

''ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀୟୋ…ପେ… 'ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀୟୋ''ତି। ଦସମଂ।

ପପାତୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଚିନ୍ତା ପପାତୋ ପରିଝଆହୋ, କୂଟଂ ୱାଲନ୍ଦକାରୋ ଚ;

ଛିଗ୍ଗଳଏନ ଚ ଦ୍ୱେ ୱୁତ୍ତା, ସିନେରୁ ଅପରେ ଦୁୱେତି।

୬। ଅଭିସମଯୱଗ୍ଗୋ

୧। ନଖସିଖସୁତ୍ତଂ

୧୧୨୧। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ପରିତ୍ତଂ ନଖସିଖାଯଂ ପଂସୁଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ – ଯୋ ୱାଯଂ ମଯା ପରିତ୍ତୋ ନଖସିଖାଯଂ ପଂସୁ ଆରୋପିତୋ, ଅଯଂ ୱା ମହାପଥୱୀ''ତି? ''ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ ଯଦିଦଂ – ମହାପଥୱୀ; ଅପ୍ପମତ୍ତକାଯଂ ଭଗୱତା ପରିତ୍ତୋ ନଖସିଖାଯଂ ପଂସୁ ଆରୋପିତୋ। ସଙ୍ଖମ୍ପି ନ ଉପେତି, ଉପନିଧମ୍ପି ନ ଉପେତି, କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେତି ମହାପଥୱିଂ ଉପନିଧାଯ ଭଗୱତା ପରିତ୍ତୋ ନଖସିଖାଯଂ ପଂସୁ ଆରୋପିତୋ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଭିସମେତାୱିନୋ ଏତଦେୱ ବହୁତରଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଯଦିଦଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିନ୍ନଂ; ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଅୱସିଟ୍ଠଂ। ସଙ୍ଖମ୍ପି ନ ଉପେତି, ଉପନିଧମ୍ପି ନ ଉପେତି, କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେତି ପୁରିମଂ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିନ୍ନଂ ଉପନିଧାଯ ଯଦିଦଂ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମତା; ଯୋ 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି''।

''ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ପୋକ୍ଖରଣୀସୁତ୍ତଂ

୧୧୨୨। ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୋକ୍ଖରଣୀ ପଞ୍ଞାସଯୋଜନାନି ଆଯାମେନ, ପଞ୍ଞାସଯୋଜନାନି ୱିତ୍ଥାରେନ, ପଞ୍ଞାସଯୋଜନାନି ଉବ୍ବେଧେନ, ପୁଣ୍ଣା ଉଦକସ୍ସ ସମତିତ୍ତିକା କାକପେଯ୍ୟା। ତତୋ ପୁରିସୋ କୁସଗ୍ଗେନ ଉଦକଂ ଉଦ୍ଧରେଯ୍ୟ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ – ଯଂ ୱା କୁସଗ୍ଗେନ ଉବ୍ଭତଂ, ଯଂ ୱା ପୋକ୍ଖରଣିଯା ଉଦକ''ନ୍ତି? ''ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ, ଯଦିଦଂ – ପୋକ୍ଖରଣିଯା ଉଦକଂ; ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ କୁସଗ୍ଗେନ ଉଦକଂ ଉବ୍ଭତଂ। ସଙ୍ଖମ୍ପି ନ ଉପେତି, ଉପନିଧମ୍ପି ନ ଉପେତି, କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେତି ପୋକ୍ଖରଣିଯା ଉଦକଂ ଉପନିଧାଯ କୁସଗ୍ଗେନ ଉଦକଂ ଉବ୍ଭତ''ନ୍ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ…ପେ… ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ''ତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ପଠମସଂଭେଜ୍ଜସୁତ୍ତଂ

୧୧୨୩। ''ସେଯ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଯତ୍ଥିମା ମହାନଦିଯୋ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଗଙ୍ଗା, ଯମୁନା, ଅଚିରୱତୀ, ସରଭୂ, ମହୀ, ତତୋ ପୁରିସୋ ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଉଦ୍ଧରେଯ୍ୟ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ – ଯାନି ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଉବ୍ଭତାନି, ଯଂ ୱା ସଂଭେଜ୍ଜୋଦକ''ନ୍ତି? ''ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ, ଯଦିଦଂ – ସଂଭେଜ୍ଜୋଦକଂ; ଅପ୍ପମତ୍ତକାନି ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଉବ୍ଭତାନି। ସଙ୍ଖମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି , ଉପନିଧମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି, କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି ସଂଭେଜ୍ଜୋଦକଂ ଉପନିଧାଯ ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଉବ୍ଭତାନୀ''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ…ପେ… ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଦୁତିଯସଂଭେଜ୍ଜସୁତ୍ତଂ

୧୧୨୪। ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯତ୍ଥିମା ମହାନଦିଯୋ ସଂସନ୍ଦନ୍ତି ସମେନ୍ତି, ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ଗଙ୍ଗା, ଯମୁନା, ଅଚିରୱତୀ, ସରଭୂ, ମହୀ, ତଂ ଉଦକଂ ପରିକ୍ଖଯଂ ପରିଯାଦାନଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ଠପେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି । ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ – ଯଂ ୱା ସଂଭେଜ୍ଜୋଦକଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିନ୍ନଂ, ଯାନି ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଅୱସିଟ୍ଠାନୀ''ତି? ''ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ ସଂଭେଜ୍ଜୋଦକଂ ଯଦିଦଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିନ୍ନଂ; ଅପ୍ପମତ୍ତକାନି ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଅୱସିଟ୍ଠାନି। ସଙ୍ଖମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି, ଉପନିଧମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି, କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି ସଂଭେଜ୍ଜୋଦକଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିନ୍ନଂ ଉପନିଧାଯ ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଅୱସିଟ୍ଠାନୀ''ତି।

‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ…ପେ… ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପଠମମହାପଥୱୀସୁତ୍ତଂ

୧୧୨୫। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ମହାପଥୱିଯା ସତ୍ତ କୋଲଟ୍ଠିମତ୍ତିଯୋ ଗୁଳିକା ଉପନିକ୍ଖିପେୟ୍ୟ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ – ଯା ୱା ସତ୍ତ କୋଲଟ୍ଠିମତ୍ତିଯୋ ଗୁଳିକା ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତା, ଅଯଂ ୱା ମହାପଥୱୀ’’ତି? ‘‘ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ, ଯଦିଦଂ – ମହାପଥୱୀ; ଅପ୍ପମତ୍ତିକା ସତ୍ତ କୋଲଟ୍ଠିମତ୍ତିଯୋ ଗୁଳିକା ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତା। ସଙ୍ଖମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି, ଉପନିଧମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି, କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି ମହାପଥୱିଂ ଉପନିଧାଯ ସତ୍ତ କୋଲଟ୍ଠିମତ୍ତିଯୋ ଗୁଳିକା ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ…ପେ… ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଦୁତିଯମହାପଥୱୀସୁତ୍ତଂ

୧୧୨୬। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାପଥୱୀ ପରିକ୍ଖଯଂ ପରିଯାଦାନଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ଠପେତ୍ୱା ସତ୍ତ କୋଲଟ୍ଠିମତ୍ତିଯୋ ଗୁଳିକା। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ – ଯଂ ୱା ମହାପଥୱିଯା ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିନ୍ନଂ , ଯା ୱା ସତ୍ତ କୋଲଟ୍ଠିମତ୍ତିଯୋ ଗୁଳିକା ଅୱସିଟ୍ଠା’’ତି? ‘‘ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ ମହାପଥୱିଯା ଯଦିଦଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିନ୍ନଂ; ଅପ୍ପମତ୍ତିକା ସତ୍ତ କୋଲଟ୍ଠିମତ୍ତିଯୋ ଗୁଳିକା ଅୱସିଟ୍ଠା। ସଙ୍ଖମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି, ଉପନିଧମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି, କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି ମହାପଥୱିଯା ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିନ୍ନଂ ଉପନିଧାଯ ସତ୍ତ କୋଲଟ୍ଠିମତ୍ତିଯୋ ଗୁଳିକା ଅୱସିଟ୍ଠା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ…ପେ… ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ପଠମମହାସମୁଦ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୧୧୨୭। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ମହାସମୁଦ୍ଦତୋ ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଉଦ୍ଧରେୟ୍ୟ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ – ଯାନି ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଉବ୍ଭତାନି, ଯଂ ୱା ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକ’’ନ୍ତି? ‘‘ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ, ଯଦିଦଂ – ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ; ଅପ୍ପମତ୍ତକାନି ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଉବ୍ଭତାନି। ସଙ୍ଖମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି, ଉପନିଧମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି, କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ଉପନିଧାଯ ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଉବ୍ଭତାନୀ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ…ପେ… ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଦୁତିଯମହାସମୁଦ୍ଦସୁତ୍ତଂ

୧୧୨୮। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ପରିକ୍ଖଯଂ [ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ପରିକ୍ଖଯଂ (ସୀ। ସ୍ୟା। କଂ।) ସଂ। ନି। ୨।୮୧] ପରିଯାଦାନଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ଠପେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ – ଯଂ ୱା ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିନ୍ନଂ, ଯାନି ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଅୱସିଟ୍ଠାନୀ’’ତି? ‘‘ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ଯଦିଦଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିନ୍ନଂ; ଅପ୍ପମତ୍ତକାନି ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଅୱସିଟ୍ଠାନି। ସଙ୍ଖମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି, ଉପନିଧମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି, କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଉଦକଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିନ୍ନଂ ଉପନିଧାଯ ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱା ଉଦକଫୁସିତାନି ଅୱସିଟ୍ଠାନୀ’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ…ପେ… ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପଠମପବ୍ବତୂପମସୁତ୍ତଂ

୧୧୨୯। ‘‘ସେୟ୍ୟଥାପି , ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରିସୋ ହିମୱତୋ ପବ୍ବତରାଜସ୍ସ ସତ୍ତ ସାସପମତ୍ତିଯୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା ଉପନିକ୍ଖିପେୟ୍ୟ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ – ଯା ୱା ସତ୍ତ ସାସପମତ୍ତିଯୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତା, ଅଯଂ ୱା ହିମୱା ପବ୍ବତରାଜା’’ତି? ‘‘ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ, ଯଦିଦଂ – ହିମୱା ପବ୍ବତରାଜା; ଅପ୍ପମତ୍ତିକା ସତ୍ତ ସାସପମତ୍ତିଯୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତା। ସଙ୍ଖମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି, ଉପନିଧମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି, କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି ହିମୱନ୍ତଂ ପବ୍ବତରାଜାନଂ ଉପନିଧାଯ ସତ୍ତ ସାସପମତ୍ତିଯୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତା’’ତି। ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ…ପେ… ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ନୱମଂ।

୧୦। ଦୁତିଯପବ୍ବତୂପମସୁତ୍ତଂ

୧୧୩୦। ''ସେଯ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖୱେ, ହିମୱା ପବ୍ବତରାଜା ପରିକ୍ଖଯଂ ପରିଯାଦାନଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ, ଠପେତ୍ୱା ସତ୍ତ ସାସପମତ୍ତିଯୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ – ଯଂ ୱା ହିମୱତୋ ପବ୍ବତରାଜସ୍ସ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିନ୍ନଂ, ଯା ୱା ସତ୍ତ ସାସପମତ୍ତିଯୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା ଅୱସିଟ୍ଠା''ତି? ''ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ ହିମୱତୋ ପବ୍ବତରାଜସ୍ସ ଯଦିଦଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିନ୍ନଂ; ଅପ୍ପମତ୍ତିକା ସତ୍ତ ସାସପମତ୍ତିଯୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା ଅୱସିଟ୍ଠା। ସଙ୍ଖମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି, ଉପନିଧମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି, କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେନ୍ତି ହିମୱତୋ ପବ୍ବତରାଜସ୍ସ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିନ୍ନଂ ଉପନିଧାଯ ସତ୍ତ ସାସପମତ୍ତିଯୋ ପାସାଣସକ୍ଖରା ଅୱସିଟ୍ଠା''ତି। ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଭିସମେତାୱିନୋ ଏତଦେୱ ବହୁତରଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଯଦିଦଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିନ୍ନଂ; ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ଅୱସିଟ୍ଠଂ। ସଙ୍ଖମ୍ପି ନ ଉପେତି, ଉପନିଧମ୍ପି ନ ଉପେତି, କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେତି ପୁରିମଂ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧଂ ପରିକ୍ଖୀଣଂ ପରିଯାଦିନ୍ନଂ ଉପନିଧାଯ ଯଦିଦଂ ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁପରମତା; ଯୋ 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯଥାଭୂତଂ ପଜାନାତି''।

''ତସ୍ମାତିହ , ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ''ତି। ଦସମଂ।

ଅଭିସମଯୱଗ୍ଗୋ ଛଟ୍ଠୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ନଖସିଖା ପୋକ୍ଖରଣୀ, ସଂଭେଜ୍ଜ ଅପରେ ଦୁୱେ;

ପଥୱୀ ଦ୍ୱେ ସମୁଦ୍ଦା ଦ୍ୱେ, ଦ୍ୱେମା ଚ ପବ୍ବତୂପମାତି।

୭। ପଠମଆମକଧଞ୍ଞପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅଞ୍ଞତ୍ରସୁତ୍ତଂ

୧୧୩୧। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ପରିତ୍ତଂ ନଖସିଖାଯଂ ପଂସୁଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ – ଯୋ ୱାଯଂ ମଯା ପରିତ୍ତୋ ନଖସିଖାଯଂ ପଂସୁ ଆରୋପିତୋ, ଅଯଂ ୱା ମହାପଥୱୀ''ତି? ''ଏତଦେୱ , ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ, ଯଦିଦଂ – ମହାପଥୱୀ; ଅପ୍ପମତ୍ତକାଯଂ ଭଗୱତା ପରିତ୍ତୋ ନଖସିଖାଯଂ ପଂସୁ ଆରୋପିତୋ। ସଙ୍ଖମ୍ପି ନ ଉପେତି, ଉପନିଧମ୍ପି ନ ଉପେତି, କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେତି ମହାପଥୱିଂ ଉପନିଧାଯ ଭଗୱତା ପରିତ୍ତୋ ନଖସିଖାଯଂ ପଂସୁ ଆରୋପିତୋ''ତି।

''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପମତ୍ତକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ମନୁସ୍ସେସୁ ପଚ୍ଚାଜାଯନ୍ତି; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ଅଞ୍ଞତ୍ର ମନୁସ୍ସେହି [ମନୁସ୍ସେସୁ (ପୀ। କ।)] ପଚ୍ଚାଜାଯନ୍ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅଦିଟ୍ଠତ୍ତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ। କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ… ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ''।

''ତସ୍ମାତିହ , ଭିକ୍ଖୱେ, 'ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ'ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… 'ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା'ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ''ତି। ପଠମଂ।

୨। ପଚ୍ଚନ୍ତସୁତ୍ତଂ

୧୧୩୨। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ପରିତ୍ତଂ ନଖସିଖାଯଂ ପଂସୁଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ – ଯୋ ୱାଯଂ ମଯା ପରିତ୍ତୋ ନଖସିଖାଯଂ ପଂସୁ ଆରୋପିତୋ, ଅଯଂ ୱା ମହାପଥୱୀ''ତି? ''ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ, ଯଦିଦଂ – ମହାପଥୱୀ; ଅପ୍ପମତ୍ତକାଯଂ ଭଗୱତା ପରିତ୍ତୋ ନଖସିଖାଯଂ ପଂସୁ ଆରୋପିତୋ। ସଙ୍ଖମ୍ପି ନ ଉପେତି, ଉପନିଧମ୍ପି ନ ଉପେତି, କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେତି ମହାପଥୱିଂ ଉପନିଧାଯ ଭଗୱତା ପରିତ୍ତୋ ନଖସିଖାଯଂ ପଂସୁ ଆରୋପିତୋ''ତି।

‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପମତ୍ତକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ମଜ୍ଝିମେସୁ ଜନପଦେସୁ ପଚ୍ଚାଜାଯନ୍ତି; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ପଚ୍ଚନ୍ତିମେସୁ ଜନପଦେସୁ ପଚ୍ଚାଜାଯନ୍ତି ଅୱିଞ୍ଞାତାରେସୁ ମିଲକ୍ଖେସୁ [ମିଲକ୍ଖୂସୁ (ସ୍ଯା। କଂ। କ।)] …ପେ…। ଦୁତିଯଂ।

୩। ପଞ୍ଞାସୁତ୍ତଂ

୧୧୩୩। … ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ପନ ଅରିଯେନ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନା ସମନ୍ନାଗତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ଅୱିଜ୍ଜାଗତା ସମ୍ମୂଳ୍ହା…ପେ…। ତତିଯଂ।

୪। ସୁରାମେରଯସୁତ୍ତଂ

୧୧୩୪। … ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପ୍ପମାଦଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ସୁରାମେରଯମଜ୍ଜପ୍ପମାଦଟ୍ଠାନା ଅପଟିୱିରତା…ପେ…। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଓଦକସୁତ୍ତଂ

୧୧୩୫। … ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ଥଲଜା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ଉଦକଜା। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ… ପେ…। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ମତ୍ତେଯ୍ଯସୁତ୍ତଂ

୧୧୩୬। … ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ମତ୍ତେଯ୍ଯା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ଅମତ୍ତେଯ୍ଯା…ପେ…। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ପେତ୍ତେଯ୍ଯସୁତ୍ତଂ

୧୧୩୭। … ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ପେତ୍ତେଯ୍ଯା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ଅପେତ୍ତେଯ୍ଯା…ପେ…। ସତ୍ତମଂ।

୮। ସାମଞ୍ଞସୁତ୍ତଂ

୧୧୩୮। … ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ସାମଞ୍ଞା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ଅସାମଞ୍ଞା…ପେ…। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞସୁତ୍ତଂ

୧୧୩୯। … ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ଅବ୍ରହ୍ମଞ୍ଞା…ପେ…। ନୱମଂ।

୧୦। ପଚାଯିକସୁତ୍ତଂ

୧୧୪୦। … ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ କୁଲେ ଜେଟ୍ଠାପଚାଯିନୋ; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ କୁଲେ ଅଜେଟ୍ଠାପଚାଯିନୋତି [ଅକୁଲେ ଜେଟ୍ଠାପଚାଯିନୋତି (ସ୍ଯା। କଂ।)] …ପେ…। ଦସମଂ।

ପଠମଆମକଧଞ୍ଞପେଯ୍ଯାଲୱଗ୍ଗୋ ସତ୍ତମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଅଞ୍ଞତ୍ର ପଚ୍ଚନ୍ତଂ ପଞ୍ଞା, ସୁରାମେରୟଓଦକା;

ମଜ୍ଜେୟ୍ୟ ପେୱେୟ୍ୟା ଚାପି, ସାମଞ୍ଞଂ ବ୍ରହ୍ମପଚାୟିକନ୍ତି।

୮। ଦୁତିୟଆମକଧଞ୍ଞପେୟ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ପାଣାତିପାତସୁତ୍ତଂ

୧୧୪୧। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ପାଣାତିପାତା ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ପାଣାତିପାତା ଅପ୍ପଟିୱିରତା। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? …ପେ…। ପଠମଂ।

୨। ଅଦିନ୍ନାଦାନସୁତ୍ତଂ

୧୧୪୨। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ଅଦିନ୍ନାଦାନା ଅପ୍ପଟିୱିରତା…ପେ…। ଦୁତିୟଂ।

୩। କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରସୁତ୍ତଂ

୧୧୪୩। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ କାମେସୁମିଚ୍ଛାଚାରା ଅପ୍ପଟିୱିରତା…ପେ…। ତତିୟଂ।

୪। ମୁସାୱାଦସୁତ୍ତଂ

୧୧୪୪। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ମୁସାୱାଦା ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ମୁସାୱାଦା ଅପ୍ପଟିୱିରତା…ପେ…। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ପେସୁଞ୍ଞସୁତ୍ତଂ

୧୧୪୫। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ପିସୁଣାୟ ୱାଚାୟ ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ପିସୁଣାୟ ୱାଚାୟ ଅପ୍ପଟିୱିରତା…ପେ…। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଫରୁସୱାଚାସୁତ୍ତଂ

୧୧୪୬। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ଫରୁସାୟ ୱାଚାୟ ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ଫରୁସାୟ ୱାଚାୟ ଅପ୍ପଟିୱିରତା…ପେ…। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ସମ୍ଫପ୍ପଲାପସୁତ୍ତଂ

୧୧୪୭। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପା ଅପ୍ପଟିୱିରତା…ପେ…। ସତ୍ତମଂ।

୮। ବୀଜଗାମସୁତ୍ତଂ

୧୧୪୮। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ବୀଜଗାମଭୂତଗାମସମାରମ୍ଭା [ବୀଜଗାମଭୂତଗାମସମାରବ୍ଭା (କ।)] ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ବୀଜଗାମଭୂତଗାମସମାରମ୍ଭା ଅପ୍ପଟିୱିରତା…ପେ…। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ୱିକାଲଭୋଜନସୁତ୍ତଂ

୧୧୪୯। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ୱିକାଲଭୋଜନା ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ୱିକାଲଭୋଜନା ଅପ୍ପଟିୱିରତା…ପେ…। ନୱମଂ।

୧୦। ଗନ୍ଧୱିଲେପନସୁତ୍ତଂ

୧୧୫୦। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନଧାରଣମଣ୍ଡନୱିଭୂସନଟ୍ଠାନା ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ମାଲାଗନ୍ଧୱିଲେପନଧାରଣମଣ୍ଡନୱିଭୂସନଟ୍ଠାନା ଅପ୍ପଟିୱିରତା…ପେ…। ଦସମଂ।

ଦୁତିଯଆମକଧଞ୍ଞପେୟ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ପାଣଂ ଅଦିନ୍ନଂ କାମେସୁ, ମୁସାୱାଦଞ୍ଚ ପେସୁଞ୍ଞଂ;

ଫରୁସଂ ସମ୍ଫପ୍ପଲାପଂ, ବୀଜଞ୍ଚ ୱିକାଲଂ ଗନ୍ଧନ୍ତି।

୯। ତତିଯଆମକଧଞ୍ଞପେୟ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ନଚ୍ଚଗୀତସୁତ୍ତଂ

୧୧୫୧। …ପେ… ।

‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ନଚ୍ଚଗୀତୱାଦିତୱିସୂକଦସ୍ସନା ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ନଚ୍ଚଗୀତୱାଦିତୱିସୂକଦସ୍ସନା ଅପ୍ପଟିୱିରତା। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ…ପେ…। ପଠମଂ।

୨। ଉଚ୍ଚାସଯନସୁତ୍ତଂ

୧୧୫୨। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନା ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ଉଚ୍ଚାସଯନମହାସଯନା ଅପ୍ପଟିୱିରତା…ପେ…। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଜାତରୂପରଜତସୁତ୍ତଂ

୧୧୫୩। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ଜାତରୂପରଜତପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ଜାତରୂପରଜତପଟିଗ୍ଗହଣା ଅପ୍ପଟିୱିରତା…ପେ…। ତତିଯଂ।

୪। ଆମକଧଞ୍ଞସୁତ୍ତଂ

୧୧୫୪। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ଆମକଧଞ୍ଞପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ଆମକଧଞ୍ଞପଟିଗ୍ଗହଣା ଅପ୍ପଟିୱିରତା…ପେ…। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଆମକମଂସସୁତ୍ତଂ

୧୧୫୫। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ଆମକମଂସପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା

ଯେ ଆମକମଂସପଟିଗ୍ଗହଣା ଅପ୍ପଟିୱିରତା…ପେ…। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। କୁମାରିକସୁତ୍ତଂ

୧୧୫୬। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ଇତ୍ଥିକୁମାରିକପଟିଗ୍ଗହଣା [ଇତ୍ଥିକୁମାରିକାପଟିଗ୍ଗହଣା (କ।)] ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ଇତ୍ଥିକୁମାରିକପଟିଗ୍ଗହଣା ଅପ୍ପଟିୱିରତା…ପେ…। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଦାସିଦାସସୁତ୍ତଂ

୧୧୫୭। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ଦାସିଦାସପଟିଗ୍ଗହଣା [ଦାସୀଦାସପଟିଗ୍ଗହଣା (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ।)] ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ଦାସିଦାସପଟିଗ୍ଗହଣା ଅପ୍ପଟିୱିରତା…ପେ…। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଅଜେଳକସୁତ୍ତଂ

୧୧୫୮। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ଅଜେଳକପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ଅଜେଳକପଟିଗ୍ଗହଣା ଅପ୍ପଟିୱିରତା…ପେ…। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। କୁକ୍କୁଟସୂକରସୁତ୍ତଂ

୧୧୫୯। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ କୁକ୍କୁଟସୂକରପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ କୁକ୍କୁଟସୂକରପଟିଗ୍ଗହଣା ଅପ୍ପଟିୱିରତା…ପେ…। ନୱମଂ।

୧୦। ହତ୍ଥିଗୱସ୍ସସୁତ୍ତଂ

୧୧୬୦। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ହତ୍ଥିଗୱସ୍ସୱଳୱପଟିଗ୍ଗହଣା [ହତ୍ଥିଗୱସ୍ସୱଳୱାପଟିଗ୍ଗହଣା (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ହତ୍ଥିଗୱସ୍ସୱଳୱପଟିଗ୍ଗହଣା ଅପ୍ପଟିୱିରତା…ପେ…। ଦସମଂ।

ତତିଯଆମକଧଞ୍ଞପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ ନୱମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ନଚ୍ଚଂ ସଯନଂ ରଜତଂ, ଧଞ୍ଞଂ ମଂସଂ କୁମାରିକା;

ଦାସୀ ଅଜେଳକଞ୍ଚେୱ, କୁକ୍କୁଟସୂକରହତ୍ଥୀତି।

୧୦। ଚତୁତ୍ଥଆମକଧଞ୍ଞପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁସୁତ୍ତଂ

୧୧୬୧। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁପଟିଗ୍ଗହଣା ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ଖେତ୍ତୱତ୍ଥୁପଟିଗ୍ଗହଣା ଅପ୍ପଟିୱିରତା…ପେ…। ପଠମଂ।

୨। କଯୱିକ୍କଯସୁତ୍ତଂ

୧୧୬୨। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ କଯୱିକ୍କଯା ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ କଯୱିକ୍କଯା ଅପ୍ପଟିୱିରତା…ପେ…। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଦୂତେୟ୍ୟସୁତ୍ତଂ

୧୧୬୩। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ଦୂତେୟ୍ୟପହିନଗମନାନୁଯୋଗା ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ଦୂତେୟ୍ୟପହିନଗମନାନୁଯୋଗା ଅପ୍ପଟିୱିରତା…ପେ…। ତତିୟଂ।

୪। ତୁଲାକୂଟସୁତ୍ତଂ

୧୧୬୪। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ତୁଲାକୂଟକଂସକୂଟମାନକୂଟା ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ତୁଲାକୂଟକଂସକୂଟମାନକୂଟା ଅପ୍ପଟିୱିରତା…ପେ…। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଉକ୍କୋଟନସୁତ୍ତଂ

୧୧୬୫। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ଉକ୍କୋଟନୱଞ୍ଚନନିକତିସାଚିଯୋଗା [ଉକ୍କୋଟନୱଞ୍ଚନନିକତିସାୱିଯୋଗା (ସ୍ୟା। କଂ। ପୀ। କ।)] ପଟିୱିରତା; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ଉକ୍କୋଟନୱଞ୍ଚନନିକତିସାଚିଯୋଗା ଅପ୍ପଟିୱିରତା…ପେ…। ପଞ୍ଚମଂ।

୬-୧୧। ଛେଦନାଦିସୁତ୍ତଂ

୧୧୬୬-୧୧୭୧। …ପେ… ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ଛେଦନୱଧବନ୍ଧନୱିପରାମୋସଆଲୋପସହସାକାରା [ସାହସାକାରା (କ।)] ପଟିୱିରତା ; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ଛେଦନୱଧବନ୍ଧନୱିପରାମୋସଆଲୋପସହସାକାରା ଅପ୍ପଟିୱିରତା । ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅଦିଟ୍ଠତ୍ତା ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିୟସଚ୍ଚାନଂ। କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ? ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅରିୟସଚ୍ଚସ୍ସ…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିୟା ପଟିପଦାୟ ଅରିୟସଚ୍ଚସ୍ସ’’।

‘‘ତସ୍ମାତିହ, ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ…ପେ… ‘ଅୟଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ଏକାଦସମଂ।

ଚତୁତ୍ଥଆମକଧଞ୍ଞପେୟ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ ଦସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ଖେତ୍ତଂ କାୟଂ ଦୂତେୟ୍ୟଞ୍ଚ, ତୁଲାକୂଟଂ ଉକ୍କୋଟନଂ;

ଛେଦନଂ ୱଧବନ୍ଧନଂ, ୱିପରାଲୋପଂ ସାହସନ୍ତି।

୧୧। ପଞ୍ଚଗତିପେୟ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ

୧। ମନୁସ୍ସଚୁତିନିରୟସୁତ୍ତଂ

୧୧୭୨। ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ପରିତ୍ତଂ ନଖସିଖାୟଂ ପଂସୁଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି – ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, କତମଂ ନୁ ଖୋ ବହୁତରଂ – ଯୋ ୱାୟଂ ମୟା ପରିତ୍ତୋ ନଖସିଖାୟଂ ପଂସୁ ଆରୋପିତୋ, ଅୟଂ ୱା ମହାପଥୱୀ’’ତି? ‘‘ଏତଦେୱ, ଭନ୍ତେ, ବହୁତରଂ, ଯଦିଦଂ – ମହାପଥୱୀ; ଅପ୍ପମତ୍ତକାୟଂ ଭଗୱତା ପରିତ୍ତୋ ନଖସିଖାୟଂ ପଂସୁ ଆରୋପିତୋ। ସଙ୍ଖମ୍ପି ନ ଉପେତି, ଉପନିଧମ୍ପି ନ ଉପେତି, କଲଭାଗମ୍ପି ନ ଉପେତି ମହାପଥୱିଂ ଉପନିଧାୟ ଭଗୱତା ପରିତ୍ତୋ ନଖସିଖାୟଂ ପଂସୁ ଆରୋପିତୋ’’ତି। ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ମନୁସ୍ସା ଚୁତା ମନୁସ୍ସେସୁ ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ମନୁସ୍ସା ଚୁତା ନିରୟେ ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି…ପେ…। ପଠମଂ।

୨। ମନୁସ୍ସଚୁତିତିରଚ୍ଛାନସୁତ୍ତଂ

୧୧୭୩. …ପେ… ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ମନୁସ୍ସା ଚୁତା ମନୁସ୍ସେସୁ ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ମନୁସ୍ସା ଚୁତା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିୟା ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି…ପେ…। ଦୁତିୟଂ।

୩। ମନୁସ୍ସଚୁତିପେତ୍ତିୱିସୟସୁତ୍ତଂ

୧୧୭୪. …ପେ… ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ମନୁସ୍ସା ଚୁତା ମନୁସ୍ସେସୁ ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ମନୁସ୍ସା ଚୁତା ପେତ୍ତିୱିସୟେ ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି…ପେ…। ତତିୟଂ।

୪-୫-୬। ମନୁସ୍ସଚୁତିଦେୱନିରୟାଦିସୁତ୍ତଂ

୧୧୭୫-୧୧୭୭. …ପେ… ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ମନୁସ୍ସା ଚୁତା ଦେୱେସୁ ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ମନୁସ୍ସା ଚୁତା ନିରୟେ ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି…ପେ… ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିୟା ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି…ପେ… ପେତ୍ତିୱିସୟେ ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି…ପେ…। ଛଟ୍ଠଂ।

୭-୯। ଦେୱଚୁତିନିରୟାଦିସୁତ୍ତଂ

୧୧୭୮-୧୧୮୦. …ପେ… ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ଦେୱା ଚୁତା ଦେୱେସୁ ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ଦେୱା ଚୁତା ନିରୟେ ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି…ପେ… ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିୟା ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି…ପେ… ପେତ୍ତିୱିସୟେ ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି…ପେ…। ନୱମଂ।

୧୦-୧୨। ଦେୱମନୁସ୍ସନିରୟାଦିସୁତ୍ତଂ

୧୧୮୧-୧୧୮୩. …ପେ… ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ଦେୱା ଚୁତା ମନୁସ୍ସେସୁ ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ଦେୱା ଚୁତା ନିରୟେ ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି…ପେ… ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିୟା ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି…ପେ… ପେତ୍ତିୱିସୟେ ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି…ପେ…। ଦ୍ୱାଦସମଂ।

୧୩-୧୫। ନିରୟମନୁସ୍ସନିରୟାଦିସୁତ୍ତଂ

୧୧୮୪-୧୧୮୬. …ପେ… ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ନିରୟା ଚୁତା ମନୁସ୍ସେସୁ ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ନିରୟା ଚୁତା ନିରୟେ ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି…ପେ… ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିୟା ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି…ପେ… ପେତ୍ତିୱିସୟେ ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି…ପେ…। ପନ୍ନରସମଂ।

୧୬-୧୮। ନିରୟଦେୱନିରୟାଦିସୁତ୍ତଂ

୧୧୮୭-୧୧୮୯. …ପେ… ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ନିରୟା ଚୁତା ଦେୱେସୁ ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ନିରୟା ଚୁତା ନିରୟେ ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି…ପେ… ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିୟା ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି…ପେ… ପେତ୍ତିୱିସୟେ ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି…ପେ…। ଅଟ୍ଠାରସମଂ।

୧୯-୨୧। ତିରଚ୍ଛାନମନୁସ୍ସନିରୟାଦିସୁତ୍ତଂ

୧୧୯୦-୧୧୯୨. …ପେ… ''ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିୟା ଚୁତା ମନୁସ୍ସେସୁ ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିୟା ଚୁତା ନିରୟେ ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି…ପେ… ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିୟା ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି…ପେ… ପେତ୍ତିୱିସୟେ ପଚ୍ଚାଜାୟନ୍ତି…ପେ…। ଏକୱୀସତିମଂ।

୨୨-୨୪। ତିରଚ୍ଛାନଦେୱନିରଯାଦିସୁତ୍ତଂ

୧୧୯୩-୧୧୯୫। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଯା ଚୁତା ଦେୱେସୁ ପଚ୍ଚାଜାଯନ୍ତି; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଯା ଚୁତା ନିରଯେ ପଚ୍ଚାଜାଯନ୍ତି…ପେ… ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଯା ପଚ୍ଚାଜାଯନ୍ତି…ପେ… ପେତ୍ତିୱିସଯେ ପଚ୍ଚାଜାଯନ୍ତି…ପେ…। ଚତୁୱୀସତିମଂ।

୨୫-୨୭। ପେତ୍ତିମନୁସ୍ସନିରଯାଦିସୁତ୍ତଂ

୧୧୯୬-୧୧୯୮। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ପେତ୍ତିୱିସଯା ଚୁତା ମନୁସ୍ସେସୁ ପଚ୍ଚାଜାଯନ୍ତି; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ପେତ୍ତିୱିସଯା ଚୁତା ନିରଯେ ପଚ୍ଚାଜାଯନ୍ତି…ପେ… ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଯା ପଚ୍ଚାଜାଯନ୍ତି…ପେ… ପେତ୍ତିୱିସଯେ ପଚ୍ଚାଜାଯନ୍ତି…ପେ…। ସତ୍ତୱୀସତିମଂ।

୨୮-୨୯। ପେତ୍ତିଦେୱନିରଯାଦିସୁତ୍ତଂ

୧୧୯୯-୧୨୦୦। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ପେତ୍ତିୱିସଯା ଚୁତା ଦେୱେସୁ ପଚ୍ଚାଜାଯନ୍ତି; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ପେତ୍ତିୱିସଯା ଚୁତା ନିରଯେ ପଚ୍ଚାଜାଯନ୍ତି…ପେ… ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ପେତ୍ତିୱିସଯା ଚୁତା ଦେୱେସୁ ପଚ୍ଚାଜାଯନ୍ତି; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ପେତ୍ତିୱିସଯା ଚୁତା ତିରଚ୍ଛାନଯୋନିଯା ପଚ୍ଚାଜାଯନ୍ତି…ପେ…। ଏକୂନତିଂସତିମଂ।

୩୦। ପେତ୍ତିଦେୱପେତ୍ତିୱିସଯସୁତ୍ତଂ

୧୨୦୧। …ପେ… ‘‘ଏୱମେୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପକା ତେ ସତ୍ତା ଯେ ପେତ୍ତିୱିସଯା ଚୁତା ଦେୱେସୁ ପଚ୍ଚାଜାଯନ୍ତି; ଅଥ ଖୋ ଏତେୱ ବହୁତରା ସତ୍ତା ଯେ ପେତ୍ତିୱିସଯା ଚୁତା ପେତ୍ତିୱିସଯେ ପଚ୍ଚାଜାଯନ୍ତି। ତଂ କିସ୍ସ ହେତୁ? ଅଦିଟ୍ଠତ୍ତା ଭିକ୍ଖୱେ, ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ। କତମେସଂ ଚତୁନ୍ନଂ ? ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯସ୍ସ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧସ୍ସ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ, ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିଯା ପଟିପଦାଯ ଅରିଯସଚ୍ଚସ୍ସ’’।

‘‘ତସ୍ମାତିହ , ଭିକ୍ଖୱେ, ‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖ’ନ୍ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ, ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯୋ’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ, ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧୋ’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ, ‘ଅଯଂ ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ପଟିପଦା’ତି ଯୋଗୋ କରଣୀଯୋ’’ତି। ଇଦମୱୋଚ ଭଗୱା। ଅତ୍ତମନା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଭାସିତଂ ଅଭିନନ୍ଦୁନ୍ତି। ତିଂସତିମଂ।

ପଞ୍ଚଗତିପେଯ୍ୟାଲୱଗ୍ଗୋ ଏକାଦସମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ମନୁସ୍ସତୋ ଚୁତା ଛାପି, ଦେୱା ଚୁତା ନିରଯତୋ;

ତିରଚ୍ଛାନପେତ୍ତିୱିସଯା, ତିଂସମତ୍ତୋ ଗତିୱଗ୍ଗୋତି।

ସଚ୍ଚସଂଯୁତ୍ତଂ ଦ୍ୱାଦସମଂ।

ମହାୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ତସ୍ସୁଦ୍ଦାନଂ –

ମଗ୍ଗବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଂ ସତିଯା, ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସମ୍ମପ୍ପଧାନଂ;

ବଲିଦ୍ଧିପାଦାନୁରୁଦ୍ଧା, ଝାନାନାପାନସଂଯୁତଂ;

ସୋତାପତ୍ତି ସଚ୍ଚଞ୍ଚାତି, ମହାୱଗ୍ଗୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି।

ମହାୱଗ୍ଗସଂଯୁତ୍ତପାଳି ନିଟ୍ଠିତା।